

آثر الامراء

MA'ASIRUL - UMARA

NAWAB SAMSAM-UD-DAULA S. KHAN

نواب سمسام الدوله شاه نوانرخان

PUBLISHED BY: THE ASIATIC SOCIETY

CALCUTTA

1888

ایشیاتک سوسائٹی کلکتہ
۱۸۸۸ء

فهرست مضامین کتاب مآثر الامرا جلد اول

صفحات	اذاکار
۱	حمد و نعت
	تمهید که مولف مغفور این نسخه یعنی میر عبد الرزاق الحسینی
	الخوارزمی اورنگ آبادی هنگام شروع بقید قلم آورده
	خطبه و تمهیدے کہ میر غلام علی آزاد بر سر اجزای فراہم آمدہ
۱۰	ابتداء نوشتہ
	احوال نواب مصصام الدولہ شہاء نواز خان خوفی شہید
۱۴	اورنگ آبادی رحمہ اللہ
۳۱	دیباچہ میر عبد الرزاق بحوالہ صفحہ (۵)
۳۲	مقدمہ در فہرست کتاب
۳۲	حرف الالف ہشتاد و پنج (۸۵) ترجمہ
۳۴	حرف الباء بست و نہ (۲۹) ترجمہ
۳۵	حرف التاء شانزده (۱۶) ترجمہ
۳۶	حرف الثاء دو (۲) ترجمہ
۳۶	حرف الجیم ہفده (۱۷) ترجمہ

صفحہ	اذکار
۴۷	.. حرف الخاء چہل و چہار (۴۴) ترجمہ
۴۸	.. حرف الدال بیصت و یک (۲۱) ترجمہ
۴۹ حرف الذال شش (۶) ترجمہ
۴۹ حرف الراء ہشتاد (۸۰) ترجمہ
۵۲ حرف الزاء چہار (۴) ترجمہ
۵۲	.. حرف السین پنجاہ و پنج (۵۵) ترجمہ
۵۳	.. حرف الشین پنجاہ و چہار (۵۴) ترجمہ
۵۵ حرف الصاد نہ (۹) ترجمہ
۵۵ حرف الضاد یک (۱) ترجمہ
۵۵ حرف الطاء دو (۲) ترجمہ
۵۵ حرف الظاء دو (۲) ترجمہ
۵۶ حرف العین سی (۳۰) ترجمہ
۵۷ حرف الغین ہفت (۷) ترجمہ
۵۷ حرف الفاء پانزدہ (۱۵) ترجمہ
۵۷	... حرف القاف بسمت و نہ (۲۹) ترجمہ
۵۸ حرف الکاف نہ (۹) ترجمہ
۵۸ حرف اللام پنج (۵) ترجمہ
۵۹	.. حرف المیم یکصد و پنجاہ و دو (۱۵۲) ترجمہ
۶۳ حرف الذون پانزدہ (۱۵) ترجمہ

صفحہ	انکڑ
۶۳	حرف الواد پنج (۵) ترجمہ
۶۳	حرف الہاء شش (۶) ترجمہ
۶۳	حرف الیاء ہشت (۸) ترجمہ
• باب الالف •	
۶۴	اسمعیل بیگ دولدی
۶۵	اعتبار خان ناظر
۶۵	افضل خان
۶۷	ادھم خان کوکہ
۷۳	اشرف خان میر منشی
۷۵	ابراہیم خان اوزبک
۷۷	آصف خان خواجہ عبدالمجید ہروی
۸۴	اسکندر خان اوزبک
۸۷	الغ خان حبشی
۸۸	اعتماد خان خواجہ سرا
۹۰	آصف خان خواجہ فیات الدین علی قزوینی
۹۳	اعتماد خان گجراتی
۱۰۰	امیر فتح اللہ شیوازی
۱۰۵	اسمعیل قلی خان ذوالقہر
۱۰۷	آصف خان میرزا قوام الدین جعفر بیگ

صفحات	اذکار		
۱۱۵	افضل خان شيخ عبدالرحمن
۱۱۸	اسلام خان چشتی فاروقی
۱۲۰	ابوالفتح خان دکنی
۱۲۶	احمد بیگ خان کابلی
۱۲۷	اعتماد الدوله میرزا غیاث بیگ طهرانی
۱۳۴	اعتبار خان خواجه سرا
۱۳۵	ابراهیم خان فتح جنگ
۱۴۰	اسد خان معموری
۱۴۲	ارداجی رام
۱۴۵	افضل خان علامی ملا شکرالله شیرازی
۱۵۱	اخلاص خان حسین بیگ
۱۵۱	آصف خان مشهور به آصف جاہی
۱۶۰	اہتمام خان
۱۶۲	اسلام خان مشہدی
۱۶۷	اصالت خان میر عبدالہادی
۱۷۲	امیر خان میر ابوالبقا
۱۷۴	اعظم خان میر محمد بانو عرف ارادت خان
۱۸۰	اعتقاد خان میرزا شاپور
۱۸۲	آلہ بار خان

صفحات	اذکار
۱۸۵	احمد خان نیازی
۱۸۸	آتش خان حبشی
۱۸۹	آله نلی خان اوزبک
۱۹۱	الف خان امان بیگ
۱۹۴	احمد بیگ خان
۱۹۵	اوزبک خان نذر بهادر
۱۹۸	✓ اخلاص خان شیخ آله دیه
۲۰۰	افتخار خان خواجه ابوالبقا
۲۰۳	ازادت خان میر اسحق
۲۰۶	اشرف خان خواجه برخوردار
۲۰۷	آله وردی خان
۲۱۵	اکرام خان سید حسین
۲۱۶	الله یار خان میر توزک
۲۱۷	اسلام خان میر ضیاء الدین حسینی بدخشی
۲۲۰	احتشام خان اخلاص خان شیخ فرید فتح پوری
۲۲۲	امالک خان میرزا محمد
۲۲۵	احتماد خان شیخ عبد القوی
۲۲۹	آله وردی خان عالمگیر شاهی
۲۳۲	اعتقاد خان میرزا بهمن یار

صفحہ	اذکار		
۲۴۱	اسلام خان (زمی)
۲۴۷	اعظم خان کوکہ
۲۵۲	افتخار خان سلطان حسین
۲۵۵	آتش خان جان بیگ
۲۵۸	امانت خان میرک معین الدین احمد
۲۶۸	انرج خان
۲۷۲	اشرف خان میر محمد اشرف
۲۷۴	آغر خان پیر محمد نام
۲۷۷	ارسلان خان
۲۷۷	امیر خان میر میران
۲۸۷	امانت خان ثانی
۲۹۰	ارشاد خان میر ابوالعلا
۲۹۱	اسمعیل خان مکھا
۲۹۲	ابونصر خان پسر شایستہ خان
۲۹۳	امان اللہ خان
۲۹۵	ابراہیم خان
۳۰۱	احسن خان سلطان حسن
۳۰۳	امیر خان مندھی
۳۱۰	آصف الدولہ جملہ الملک اسد خان

صفحہ	انکار
۳۲۱	امیر الامرا سید حسین علی خان
۳۳۹	اعتقاد خان فرخ شاہی
۳۴۶	اعتقاد الدولہ محمد امین خان چین بہادر
۳۵۰	اخلاص خان اخلاص کیش
۳۵۲	امین خان دکنی
۳۵۷	امین الدولہ امین الدین خان بہادر سنبھلی
۳۵۸	اعتقاد الدولہ قمر الدین خان بہادر
۳۶۱	امیر الامرا غازی الدین خان بہادر فیروز جنگ
۳۶۳	ابوالخیر خان بہادر امام جنگ
۳۶۵	ابوالنصور خان بہادر صفدر جنگ
۳۶۸	آصف الدولہ امیر الممالک
۳۷۰	اسمعیل خان بہادر ہٹی
* باب الجاء *	
۳۷۱	ہیرام خان خانخانان
۳۸۴	بہادر خان شیبانی
۳۷۷	باز بہادر
۳۸۱	بابا خان قاقشاں
۳۹۳	بہادر
۳۹۴	باقی محمد خان

صفحہ				اذکار
۳۹۴	یابندہ خان مغل
۳۹۶	پیشرو خان
۳۹۸	بہادر الملک
۳۹۹	بیرم بیگ ترکمان
۴۰۰	بہادر خان ارزبک
۴۰۱	بیکلر خان
۴۰۴	بالجو تلیم شمشیر خان
۴۰۵	بے بدل خان سعیدای کیلانی
۴۰۸	باقر خان نجم ثانی
۴۱۲	بهرجی زمیندار بکلانہ
۴۱۵	بہادر خان درہلہ
۴۲۴	پورول خان
۴۲۷	باقی خان چیلہ قلماق
۴۲۹	پرتھویراج راتھور
۴۳۱	بہرام سلطان
۴۴۴	بہادر خان باقی بیگ
۴۴۷	بادشاہ قلی خان
۴۵۳	بزرگ امید خان
۴۵۴	بہرہ مند خان

صفحات	اذکار		
۴۵۸ باہی خان حیات بیگ
۴۶۱	بسالت خان میرزا سلطان نظر
۴۶۲ بیان خان
۴۶۳	برہان الملک سعادت خان
● باب التاء ●			
۴۶۶	تردی بیگ خان ترکستانی
۴۷۱ تازار خان خراسانی
۴۷۱ ترسون محمد خان
۴۷۵ تولک خان قوچین
۴۷۸ تردی خان
۴۷۸ ترخان مولانا نورالدین
۴۸۱ تختہ بیگ سردار خان
۴۸۲ قاش بیگ تاج خان
۴۸۳ تربیت خان عبد الرحیم
۴۸۴ تہر خان میرزا محمود
۴۸۶ تربیت خان فخرالدین احمد بخش
۴۹۰ تقرب خان حکیم دارن
۴۹۳ تربیت خان ہرلاس
۴۹۸ تربیت خان میر آتش

صفحہ انکار

۵۰۳ ٹودتاز خان

۵۰۴ تیغ بیگ خان میرزا گل

• باب الثناء •

۵۰۵ ثانی خان ہروی

۵۰۶ ثناء اللہ خان و امان اللہ خان

• باب الجیم •

۵۰۷ جعفر خان تکارو

۵۰۹ جلال خان قورچی

۵۱۰ جگمال

۵۱۱ جانس بہادر

۵۱۲ جہانگیر قلی خان لالہ بیگ

۵۱۴ جگناٹھ

۵۱۶ چان سپار خان ترکمان

۵۲۰ جادو زار کانتیہ

۵۲۴ جہانگیر قلی خان شمس الدین

۵۲۶ جگراج عرف بکرماجیت

۵۲۷ جان نڈار خان کمال الدین حسین

۵۳۰ جان سپار خان خواجہ بابا

صفحہ			اذکار
۵۳۰	جلال کاکر
۵۳۱	جعفر خان عمدۃ الملک
۵۳۵	جان سپار خان میر بہادر دل
۵۳۷	جان نثار خان خواجہ ابوالمکارم
۵۴۰	چوڑامن جاٹ

• باب الحاء •

۵۴۸	حاجی محمد خان سیستانی
۵۵۱	حسین خان تکریمہ
۵۵۴	حیدر محمد خان آختہ بیگی
۵۵۷	حاجی یوسف خان
۵۵۸	حکیم مسیح الدین ابوالفتح
۵۶۲	حکیم عین الملک شیرازی
۵۶۳	حکیم ہمام
۵۶۵	حسن بیگ خان بدخشی شیخ عمری
۵۶۸	حکیم علی کیلانی
۵۷۳	حاکم بیگ
۵۷۷	حکیم مدرا
۵۷۹	حبش خان
۵۸۳	ہیات خان

صفحہ	انکاز
۵۸۴	حسام الدین خان
۵۸۷	حکیم حانق
۵۹۰	حقیقت خان
۵۹۱	حسین بیگ خان زیگ
۵۹۳	حسن علی خان بہادر
۵۹۹	حکیم الملک میر محمد مہندس
۶۰۰	حسین خان خویشکھی
۶۰۵	حمید الدین خان بہادر عالمگیر شاہی
۶۱۱	حمید علی خان بہادر
• باب الخاء •	
۶۱۳	خضر خواخہ خان
۶۱۵	خواخہ جلال الدین محمود خراسانی بجزق
۶۱۸	خواجہ معظم
۶۲۲	خان زمان علی قلی
۶۳۰	خواجہ جہان فریدی
۶۳۲	خان عالم چلمہ بیگ
۶۳۵	خانخانان منعم بیگ
۶۴۵	خان جہان حسین قلی بیگ
۶۵۳	خواجہ شاہ منصور شیرازی

صفحہ	انکار
۶۵۹	خداوند خان دکنی
۶۶۰	خواجہ نظام الدین احمد
۶۶۴	خواجہ شمس الدین خوافی
۶۶۹	خواجگی فتح اللہ
۶۷۴	خواجگی محمد حسین
۶۷۲	خواجہ جہان کابلی
۶۷۳	خسرو بی
۶۷۵	خان اعظم میرزا عزیز کوکہ
۶۹۳	خانخانان میرزا عبد الرحیم
۷۱۳	خدمت پرست خان رضا بہادر
۷۱۶	خانجہان لودی
۷۲۲	خان اعظم میرزا برخوردار
۷۳۷	خواجہ ابو الحسن قرندی • لقب بہ رکن الملطنۃ
۷۴۰	خان زمان بہادر • میرزا امان اللہ
۷۴۸	خواجہ جہان خوافی خواجہ جان نام
۷۴۹	خان دراز نصرت جنگ خواجہ مابر نام
۷۵۸	خان جہان بارہہ
۷۷۲	خواجہ عبد الہادی
۷۷۳	خوشحال بیگ کاشغری

(جلد اول مآثر الامرا) (۱۴) (فہرست)

صفحہ	انکار	مفہمات
۷۷۴	خواص خان بختیار خان دکھنی
۷۷۵	خلیل اللہ خان
۷۸۲	خان درزان سید محمود
۷۸۵	خان زمان میر خلیل
۷۹۲	خواجہ عبد الرحیم خان
۷۹۴	خان زمان شیخ نظام حیدر آبادی
۷۹۸		خان جہان بہادر ظفر جنگ کوکلتاش میر ملک حسین
۸۱۴	خدا بندہ خان
۸۱۶	خان عالم اخلاص خان
۸۱۷		خان جہان بہادر کوکلتاش ظفر جنگ علی مراد
۸۱۹	خاندوران امیر الامرا خواجہ عاصم
۸۲۵	خدا یار خان
۸۲۹	خان زمان میواتی
۸۳۲	خواجہ عبد اللہ خان
۸۳۴	خواجہ فانی خان بہادر

* بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ *

ستایش بیکران و نیایش بے اندازہ مالک عالمی بڑا سزد
کہ آثار بادشاہان نامدار و مآثر امرای کامگار نمونہ ایست
از قدرت شاملہ و ارادت کاملہ او - فرمان فرمائی کہ احکام
بالغہ اش دل و دست جہانیان را فرا گرفته - هیچ ذرہ را
بہ اقدار جلیل المقدار او حرکتی میسر نیست - و بے حکم
محکم او هیچ متحرکی را سکونے مقدر نہ - انتظام بخشے کہ
بساط بسط را بوجود سلاطین عالی تبار زینب و زینت دادہ مهد
امن و امان ساخت - و نوینان بلذت مقدار را با تخت نشینان
نسبت جوارح باذل بخشیدہ واسطہ انجام امور عامہ برابرا
گردانیدہ - نافذ الحکمے کہ بیک لفظ کن عالم عالم مصنوعات را
از ممکن عدم بعرضہ وجود آرزد - بالغ الحکمے کہ در خلقت
اشیا جهان جهان لطائف (کہ صاحب طبعان از دریافت آن بعجز

گرایزند (ردیعت نهاد * لراقمه * نظم *
 خدایا بحکم تو اندر جهان * زمین ساکن است و روان آسمان
 بزرگی ده جن و آدم توئی * همه شه شهنشاہ عالم توئی
 و درود نامحدود بر قافله سالاری که پس از بعثت اتباع احکام
 الهی نموده قلمت متابعان و کثرت مخالفان را بنظر در نیاردن
 و بر گمراهان ضلالت منشی غوایت بنیان قناعت و تازاج برده
 شکستهای متواتره داده جزای اعمال در گذار آنها نهاد - تا آنکه
 دین متینش روی عالم را فرا گرفت - و باطراف و اکناف
 رسیده پیراج ^{و پیر زلفی} یاقوت * لراقمه * نظم *
 محمد شه ملک دنیا و دین * که تیغش بر انداخت بنیان کین
 بخیل رسل جمله تاج سر اوسم * که ختم سری چون نبوت بر دست
 و بر آل خیر مآل و اصحاب نیک نصاب او باد - که رکن رکن
 ایوان حکم رانی و درے از معموره همه دانعی او یند *
 اما بعد بر تماشائیان این بازیچه عبرت و ناظران این تماشگاه
 اعتبار مخفی نماند - که والد مغفور راتم این سطور میر
 عبد الرزاق (که مخاطب به مصمص الدوله گردیده) در ایام (که
 بقطب پوره ادرنگ آباد حالت انزوا داشت) چون در فن سیر
 خیل آگاهی بهم رسانیده (حتی که احوال سلاطین تیموریه هندوستان
 و امرای عهد آنها سر زبانش بود) و در نسب دانی قسمی
 مهارتش رسیده (که اکثرے نام و احوال نیاگان خود از

تحقیق میگردند) برای صرف وقت مشغله اندیشیده بقالیف
این نسخه (که مشتمل است بر احوال امرای عهد پادشاهان
مزیور) توجه می گماشت - چنانچه احوال بسیاری از آنها مسوده
نموده و جمعی از تسوید به تبییض برده بود - پس ازان (که
نواب آصف جاه بر سر عنایت آمده بحضور طلبدانشته بکار
سرکار خود مامور گردانید - و پستر نواب نظام الدوله شهید دیوانی
سرکار خود سپرده صاحب اختیار ساخت) اتمام آن نسخه در
پردۀ التوا ماند - (رزے مکرر) این کلمات ظاهر نمود که نسخه
خوبی تمهید یافته - اگر اتمام می پذیرفت - این بزرگ بر زبان
آورد که تو تمام خواهی کرد - پستر آن مبرور بوکالت نواب
صلاحت جنگ امتیاز اندوخته آخر سردر هر آن کار کرد - و خانه
بتاراج آمد - آن اجزا بغارت مردم رفت - بعد از چند سال
قدری اجزا بدست آمد - میر غلام علی آزاد سلمه الله (که با
آن مغفور دوستی بسیار داشت) آن اجزا را فراهم آورده خطبه
و تمهید نوشته احوال آن مرحوم ضمیمه ساخت - و پس ازان
جزوی چند دیگر هم بهم رسید - چون راقم را فرموده آن بزرگ
بخاطر می خلید همواره بخيال آن سرگرمی داشت - تا آنکه
در سال (۱۱۸۲) هزار و یکصد و هشتاد و دو هجری شروع نموده
احوال تنه مردم از کتب تاریخ فراهم آورده انضمام داد
و تمهید (که والد مرحوم در ابتدا خود نوشته - و مکرر بر بیافه

نه، گرفته بود) و خطبه و تمهیدے (که میر آزاد نوشته) با چهار
 ترجمه (که آن هم مرقوم قلم میر آزاد است) نیز ثبت نمود *
 کاتبی (که در وقت تالیف بنظر محرر این سطور بود) بدین
 تفصیل است - اکبرنامه شیخ ابوالفضل مبارک - طبقات اکبری
 تالیف خواجه نظام الدین احمد - منتخب التواریخ تالیف شیخ
 عبدالقادر بداینی - گلشن ابراهیمی مشهور بتاریخ فرشته تالیف
 محمد قاسم - عالم آرا تالیف سکندر بیگ منشی شاه عباس
 دارای ایران - هفت اتلیم تالیف امین احمد رازی - زبدة
 التواریخ تالیف نورالحق - اقبال نامه تالیف معتمد خان
 بخشی - جهانگیر نامه که جنم مکانی احوال دوازده ساله
 خود نوشته - ذخیره الخوانین تالیف شیخ فرید بهکری - مجمع
 الافغانی که کسے برای خانجهان لودی نوشته - پادشاه نامه
 تالیف ملا عبدالحمید لاهوری و محمد وارث - عمل صالح تالیف
 محمد صالح کنبو - وقائع تدهار - عالمگیر نامه تالیف محمد
 کاظم منشی - مرآت العالم تالیف بختاور خان خواجه سرا - تاریخ
 آشام - خلاصه التواریخ که در عهد عالمگیر پادشاه هندوئے نوشته
 تاریخ دلکشا مشتمل بر بعضی سوانح عهد عالمگیری که هندوئے نوشته
 مآثر عالمگیری تالیف مستعد خان محمد شافی - بهادر شاه نامه
 تالیف نعمت خان عالی - لب لباب تالیف خوافیخان
 تاریخ محمد شاهی - فتحیه تالیف یوسف محمد خان - تذکرة

مجمع المؤلفین تالیف سراج الدین علی خان آرزو - مرآت واردات
تالیف محمد شفیع وارد نخلص - جهان کشا تاریخ نادر شاه
تذکره سرو آزاد و خزانه عامره هر دو مولف میر غلام علی آزاد
مرآت الصفا تالیف میر محمد علی برهانپوری - تاریخ بنگاله *

امید از مطالعه کنندگان این کتاب آنست که اگر سهوی یا خطائی

بنظر آید در اصلاح کوشند - و بنظر عیب پوش پوشند *

مخفی نماند که مغفور مبرور جامع این نگارین نامه بنای تقدیم
و تاخیر احوال اشخاص که مذکور اند بر سال فوت قرار داده
چون سال فوت بعضی معلوم نشده بنابراین تا ساله که احوال آنها
نگارش یافته همان سال را بجای سال فوت اعتبار نموده شد *

لله المنة این نامه طرب افزا در سال (۱۱۹۴) یکهزار و یکصد

و نود و چهار هجری باتمام رسید - و تاریخ اتمام او چنین
صورت گرفت *

قلم حدیقه آراسم از بهار سخن * پسند اهل خرد عیش گاه هر دانا
سواد کلک بهار آفرین راقم آن * شکست ناز ارم رشک جنه الماوی
۱۱۹۴

دبیر عقل رقم کرد سال اتمامش * زه ادیب مصاحب مآثر الامرا

تمهیدے کہ مولف مغفور این فیضه

ہنگام شروع بقید قلم آورده

از مبادی سن رشد و تمیز با وصف صرف اوقات بمتدارات

در سیئه شوق بتصفیح سیر و تاریخ بود - هرگاه فرصتی دست میداد
 برخی بسرگذشت سلاطین سابقه عبرت فرا میگرفت - و لختی از احوال
 نوئیان بلند مرتبه ^(۴) تنبیه میشد - گاهی کلام حکما و اصحاب ثقی ^(۳)
 بصیرتی می افزود - و وقتی موزون سخنان شعرا اهتزاز می آورد
 تا آنکه در عشره ثالثه سنین ندامت قرین (که ازان بعمر تغیر زد)
 زماهی بکشاکش ملازم پیشگی افکند - و اوقات به تحصیل معاش
 صرف گردید - پس ازان ترقه و تنعم باشغال دیگر انداخت
 مساس صفحه نماند - و آشنائی کتاب از میان رفت - مگر گاه گاهی
 اندیشه تسوید اندوختها پیرامون خاطر میگردد - تا از غنائی
 بنورسان عالم شهود سرانجام یابد - اما زمانه بزبان حال می سرائید *
 * نظم *

* دماغ برفلک و دل بپای مهر بتان *

* چگونه حرف زخم دل کجا دماغ کجا *

نالاه از نیرنگی تقدیر و بوالعجبی روزگار در سنه (۱۱۵۵) یک هزار
 و یکصد و پنجاه و پنج عزلتی و انزوائی روی داد - که بظاهر آبستن
 هزاران تشویش و خلش توهم میشد - لیکن دل رهین فرادان
 آسودگی و آسایش بوده این فرصت غیر متصور و فراغ
 نامترقب را مغنم پنداشت - و همان دیرین آرزو سراپای دل گرفت

(۲) در [بعضی نسخه] تنبیه (۳) نسخه [۱] نهی - یا اصحاب

و کهنه تمنا بتازگی گل کرد - اما ملاحظه تجدید ترتیب مانع
تحریر گردید - چه هر آئینه و (رشته) که بخیال میگذشت ()
پیشینیان بدان اسلوب دفترها پرداخته اند - و سایر فرق را از
مأحب کمالان معنوی و والا دستگهان صوری رأساً و ضمناً و اصالتاً
و تبعاً هم بعنوان بسط و اطناب و هم برسم ایجاز و اختصار
استیعاب و استیفا نموده - و دل بدان نسق نمی گرانید - و از
قبیل اعلام معلوم می شمرند - که بغتةً بخاطر فرود ریختند که اگر
از آغاز نخستین سال جلوس عرش آشیانی (که نصرت اکبر ازان
مندی ست) تا زمان حال امرای والا شان و نوئیگان بلند مکان
(که در نوبت دولت خود برخی به نیروی اقبال و حسن نیت
خیر مال مصدر امور فخریه و مظهر کارهای عظیمه گشته گوی
نیکناهی بستوده انجامی برده اند - و جوقه بباک بروت شوکت
و دستگاه و نخوت مال و جاه بخود سرفی و گردن کشی وبال
و نکال اندوخته) به تاسیق حروف تهجی نگارش پذیرند و در
ضمن احوال مقالات غریبه و حکایات عجیبه و تدابیر صایبه و
کاروانیهای شگرف و فوج کشیهای سترک و بهادری نمایان
و مردانگی شایسته گذارش یابد و تقریباً کلیات سوانح دو صد
ساله سلاطین ستوده شمیم تیموریة هندوستان شکر الله سعیهیم
بابسیارے کهنه خانوادها ذکر پذیرد هر آئینه بتازه نگارین صفحه
تالیف نقشه نو می بزدند - و این نامه را از مولفات دیگران امتیازے

بہم میبوسد - لہذا دل نوی گزین را بدین ترتیب غریب آئین
 داعیہ تمسیم یافت - و چہرہ مقصود بشگرف وجہ روی نمود *
 اگرچہ درین وقت کتابے موسوم بذخیرۃ الخواتین تصنیف^(۴)
 شیخ معروف بہکری متضمن احوال امرا بنظر سید و اکثر
 مطالب آن ضمیمہ این نسخہ گردید لیکن چون بنای آن بر اخبار
 سماعی مخالف تحقیق اہل این فن بود و ماخذ این نسخہ کتب
 معتبرہ ثقات اسم رجحانے بدیہی و مزینے ظاہر ہواں متحقق
 و ثابت گشت - و چون در عہد عرش آشیانی (کہ منتهای
 مناصب امارت پنجہزاری گری بود - مگر در آخر دولت آن پادشاہ
 والا جاہ دوسہ کس بمنصب ہفت ہزاری پایہ عزت برافراختند)
 نوکری پادشاہی قدرے عظیم و منصبہا اعتبارے سترگ داشتہ
 بسیاری در تلیل منصبے صاحب جمعیت و دستگاہ بودہ اند
 بذابریں تا پانصدی آنوقت مذکور ساخت - و تا عہد فردوس آشیانی
 و اواسط زمان خلد مکان (کہ کثرت مناصب و مراتب بمیان
 آمد) تا سہ ہزاری و صاحب طبل و علم بقید تحریر آردن
 و بعد ازاں بنا بر بساق پر مشاق دکن و افزایش نوکران و کم حاصلی^(۳)
 ملک آن حلاوتہا نماند - و رفتہ رفتہ این دائرہ وسیعتر گردید
 چنانچہ درین زمانہ بے خیر و برکت (کہ بسا ہفت ہزاری بہفت

(۴) نسخہ [ج] الخواتین (۳) در [بعض نسخہ] پر مساق *

و هشتم روزگار خسارت زده ننگ و نام اند - و در هر ناحیه و جانب
 بسیاری شش هزاری و پنج هزاری سیلی خور شش و پنج
 چرخ بد سرانجام (بهفت و پنج اکتفا نمود - و بیشتر اسلاف
 (که بزایه نشینی خمول فرسوده اند) به طفیلی داستان اخلاف
 گرامی رتبه بنام آوری جاوید زندگی اندوختند - و بسیاری ابنا
 و احفاد (که از بی شدی بمناسب عالیه ترقی نکرده) در ذیل نیاگان
 بلند مرتبه بفروغ بیان چهره احوال افروخته - و جوقه بنا بر کمال
 از کمالات صورتی حسبه بلا تقید منصب معتبر بنگارش آمد
 و این نسخه جامع کثیر الآثار **بمآثر الامرا** مسمی گردید *
 چون درین دردمان سلاطین تیموریه برای هر یک از آباء
 سامیه و امهات صافیه لقبی تعیین می یابد (چنانچه صاحبقران مراد
 از امیر تیمور است - و فردوس مکانی اشاره بظہیر الدین محمد
 بابر پادشاه - و جنت آشیانی عبادت از نصیر الدین محمد همایون
 و عرش آشیانی لقب عظیم جلال الدین محمد اکبر است
 و جنت مکانی ایما به نورالدین محمد جهانگیر - و فردوس آشیانی
 و اعلیٰ حضرت هر دو خطاب شهاب الدین محمد صاحبقران ثانی
 شاه جهان است - و خلد مکان مراد از نفس نامی محی الدین محمد
 اردنگ زیب عالمگیر غازی است - و خلد منزل قطب الدین

(۲) در [بعضی نسخه] فرموده اند .

محمد معظم شاه عالم مخاطب بهادر شاه اسمت - و والده ماجده
 عرش آسياني حميده بانو بيگم ملقبه بهريم مكاني - و ام محترمه
 خلد مگان ارجمند بانو بيگم مخاطب به ممتاز محل - و همشيره گلان
 ايشان جهان آرا بيگم مدعو به بيگم صاحبه اند (بنابرین درين كتاب
 هر جا ضرورت دايي بود بذابر اختصار بالقاب اكتفا رفت - و بنام
 ديگر پادشاهان تصريح بكار آمد - مگر بعضی جا محمد شاه پادشاه را
 بلقب فردوس آرامگاه ياد نموده شد *

خطبه و تمهيدی که مير غلام علی آزاد ادامه

الله بر سر اجزای فراهم آمده ابتداء نوشتند

چون نسخه مزبور راج یافته فی الجمله نام شهرتی تحصیل
 نموده و نیز خطبه مذکوره مشتمل بر احوال مولف مرحوم بود
 راقم سطور آنرا ضمیمه کتاب گردانید *

حمد شاهنشاهی که اورنگ نشینان سلطنت را رتبه والاهی
 جهانبانی کرامت نمود - و مسند طرازان امارت را منصب
 پیش دستی این گروه والاشکوه مرحمت فرمود - حوصله و سلام
 بر جهان پناهی که نظم و نسق کارامت بچه رونق پرداخت - و عالم
 جن و بشر را بهر خدا داد نبوت مسخر ساخت - و آل
 فرخنده خصال که شاعرانهای و الاخبار اند - و اصحاب تقدس انتصاب
 که درزای عالی مقدر اند *

اما بعد این کتابی است ممتاز و کارنامه ایست بے انباز
تصنیف مورد تأییدات یزدانی جامع کمالات انسانی امیر
بے نظیر نواب مصمم الدوله شاه نواز خان علیه الرحمة و الرضوان
که بخاتم سحر طراز بتحریر این نسخه پرداخت - و مدت پنج سال
باحیای جمعے ابنای جنس خود صرف ساخت - مآهوان فن اخبار
و محققان وقائع روزگار می شناسند که مصنف علیه الرحمة چه قدر
خون از رگ اندیشه چکانیده - و مراتب تحقیق مطالب و تصحیح
مقاصد بکجا رسانیده - اما اوراقی که بتسوید در آمد قریب دوازده سال
در طاق نسیان ماند - و این طائوس رعنا در کنج قفس بال و پر
بیفشاند - فرصت دست نداد که مسوده از سواد به بیاض بر آید
و شب یلدا بصبح عالم افروز گراید - تا آنکه مصنف علیه الرحمة را
جرعه شهادت چشانند - و نتایج طبع والا را بگرد یتیمی
نشانند - خانه مصنف بتاراج درآمد - و کتب خانه یقلم شیراز
جمعیت گسیخت - فقیر غلام عالی متخلص بآزاد حسینی واسطی
بلگرامی (که با مصنف علیه الرحمة دوستی لانهایت داشت)
بر فقدان این کارنامه بے نظیر دستهای افوس برهم مالید - و مدتی
ریشه سراغ در شش جهت دوانید - هیچ گل نکرد که این نسخه
کجا رفت - و بدست که افتاد - بعد یک سال کامل از شهادت

مصنف علیه الرحمة سررشته تفحص بجائے رسید - و یوسف گم گشته
 چهره پیدائی و نمود - طرفه شگفتگی بهم رسید - و عجب انشراحے
 دست داد - فی الفور آستین بترتیب و تبیض این مسوده بر شکست
 و اوراق پریشان (۱) شیرازہ جمعیت بر بست - و هرگاه این نسخه مجزا
 از کتب خانہ مصنف علیه الرحمة هجرت نموده جای دیگر افتاد
 از بے احتیاطی اجزاء نسخه یکجا نماند - و حکم اوراق خزان
 بهم رساند - بعد محکم تمام اوراق پراکنده فراهم رسید - لیکن
 ترجمہ قطب الملک عبداللہ خان وزیر اعظم محمد فرخ سیر پادشاہ
 (کہ مصنف علیه الرحمة بقلم داده بود) بمعرض تاف درآمد
 و ترجمہ امیر الامرا سید حسین علی خان برادر قطب الملک
 از اول ناقص بدست افتاد - و ترجمہ نواب آصف جاہ و خلف او
 نواب نظام الدولہ شہید مصنف علیه الرحمة خود بتحریر
 در نیارد - و تنگ چشمی (وزگار فرصت ندان - جلالت شان این
 هر چهار امیر آفتاب نظیر ظاہر - و اثبات تراجم اینها درین نامہ
 والا قدر از جملہ ضروریات - اتفاتی فقیر تراجم اربعہ را در تالیف
 خود سر آزاد لباس رقم پوشانیده - ترجمہ قطب الملک و نواب
 آصف جاہ و نواب نظام الدولہ شہید از سر آزاد درینجا نقل
 افتاد - و ترجمہ امیر الامرا سید حسین علی خان هر قدر کہ

بدست آمد بحال داشته آغاز آن از سرآزاد انضمام پذیرفت
و بعضی تراجم دیگر ضروری درین اجزا نیست - مثل ترجمه شیخ
ابوالفضل صاحب اکبرنامه که عمدگی او حاجت شرح ندارد
و مصنف علیه الرحمة در انشا تتبع شان او میکند - و ترجمه
سعدالله خان وزیر اعظم فردوس آشیانی - و مصنف علیه الرحمة
در بعضی مواضع حواله مطلبی بزبان قام میدهد - و محل حواله
ناپیدا است - ازینجا مستفاد میشود که نامه طراز علیه الرحمة
(۲)
تراجم عمدگان را در سلک تحریر کشیده - لیکن تندبان حادثه
بغارت برد - و نیز قلم مصنف علیه الرحمة بعضی تراجم را
ناتمام گذاشت - هرچه شد شد - و هرچه ماند ماند - اکنون
کرا دماغ که این تراجم را فراهم آرد - و بالحاق پردازد - و دیباچه
کتاب مصنف علیه الرحمة خود املا نمود - مگر تحریر حمد
و صلوة باقی مانده بود - فقیر فقرات حمد و صلوة نوشته مصدر
(۳)
ساخت - و درین مقام اول ترجمه مصنف علیه الرحمة ثبت
میشود - بعد ازان شروع در تحریر اصل کتاب میرود - بعونه
سبحانه تعالی *

(۲) نسخه [اب] عمده را (۳) نسخه [ب] فقیر در مکان حمد و

صلوات آیه قرآنی را تبرکا تاج عنبران ساخت *

نواب صدصام الدوله شاه نواز خان شهید

خوافي اورنگ آبادي رحمہ اللہ تعالیٰ

نام اصلی او میر عبد الزاق است - و اصلش از اعیان سادات
خواف - جدّ اعلیٰ او میر کمال الدین در عهد اکبر پادشاه
از خواف سرے بہند کشید - و در سلک عمدہ نوکران پادشاهی
در آمد - پسرش میرک حسین در زمان جہانگیری نوکر
درگاہ سلطانی بامتیاز داشت - پسرش میرک معین الدین
مخاطب بہ امانت خان در عهد شاه جہانی بمنصبہ عمدہ
فرق امتیاز برافراخت - و در عهد عالمگیری دیوانی لاهور^(۲)
و ملتان و کابل و کشمیر بنوبت سرفرازی یافت - و ہنگامے
(کہ صوبہ داری ملتان بشاہزادہ شاه عالم نامزد شد) نیابت
صوبہ داری بامانت خان ضمیمہ دیوانی قرار یافت - و او
باتتضای خطاب خود در کمال امانت و دیانت بسر می برد *
وقتے در ایام دیوانی حکم سلطانی بنام او صدر یافت - کہ
فلان شخص را روانہ درگاہ باید ساخت - امانت خان آن شخص را
طلبیدہ تکلیف رفتن درگاہ سلطانی کرد - آن شخص گفت اگر شما
کفیل آبروی من میشوید میروم - امانت خان جواب داد
کہ من بر شخصے کہ با پدر و برادران سلوک چنین و چنان

کرده باشد (یعنی عالمگیر پادشاه) اعتماد ندارم - چگونه کفیل
 میتوانم شد - مذهبیان این خبر را به پادشاه رسانیدند - پادشاه
 در غضب آمد - و از منصب و جایگیر^(۲) و دیوانی خالصه
 عزل کرد - امانت خان ایام معدود بیکار ماند - آخر پادشاه را
 نقش خاطر شد که این شخص از خدا ترسید - و ملاحظه من
 نکرد - همین وصف والا مربی شد - پادشاه او را باز نواخت
 و بمنصب و جایگیر و دیوانی خالصه پیرایه امتیاز بخشید
 و نوعی شخصیت او ذهن نشین شد - که در جمیع مهمات قول
 و فعل او را اعتماد کلی بهم رسید - ایامی (که پادشاه در هذی
 بود - و صوبه دارمی دکن بخانجهان بهادر کوکلتاش عنایت فرمود)
 دیوانی دکن و بخشی گری و وقائع نگاری به امانت خان
 مرحمت شد - او دیوانی را باستقلال تمام کرد - خان جهان
 بهادر اکثر بخانه او می آمد - و او را نظامت اورنگ آباد هم
 شده بود *

از جمله پسران او چهار کس اعتبار بهم رسانیدند - اول
 میر عبد القادر دیانت خان - دوم میر حسین امانت خان
 که یکی بدیوانی تن و دیگری بدیوانی خالصه سرفرازی یافت
 و نیز امانت خان را حکومت بندر سورت مقرر شد - و بعد

(۲) نسخه [ا ب ج] جایگیر و خدمت عزل کرد *

فوت از حکومت آنجا بدیانت خان عنایت شد - و این دیانت
 خان پیش از حکومت سورت بدیوانی دکن مامور شده بود
 و بعد حکومت سورت در باره بدیوانی دکن سر عزت برافراخت
 سیوم میر عبدالرحمن^۱ وزارت خان - متخلص بگرامی - او بدیوانی
 مالوه و دیوانی بیجاپور سر بلندی یافت - شعر برجسته میگفت
 و دیوانه فراهم آورده - از دست * نظم *

* تا قافله سالار جنون فال سفر زد *

* دیوانه ما دامن صحرا بکمر زد *

* دیگر *

* فصل گل آمد و من توبه بیجا کردم *

* چه ستم بر قدح و جور بمینا کردم *

* با رفیقان زخود رفته سفر دست نداد *

* سیر صحرای جنون حیف که تنها کردم *

چهارم کاظم خان که بدیوانی ملتان سرفرازی یافت - میر
 حسن علی پسر کاظم خان مذکور پدر نواب مصمص الدوله^(۲)

شاه نواز خان است - و نسب نواب مصمص الدوله از جانب مادر

بمیر حسین امانت خان که بالا مذکور شد میرسد - میر

حسن علی والد نواب مصمص الدوله در عمر بیست سالگی فوت کرد

و فرصت نشو و نما نیافت *

مخفی نماند که اولاد میرک معین الدین امانت خان مذکور
 بعد کثرت رسید - و محاکم عظیمی ازین قبیله در بلده ادرنگ آباد
 آبادی پذیرفت - و دیوانی دکن و اکثر خدمات عمده این
 ممالک باین دردمان تعلق گرفت - و عالمی از فیض این خاندان
 بهره اندوخت - دیوانی دکن بعد میر عبدالقادر دیانت خان
 به خلف او علی نقی خان مقرر شد - و بخطاب پدر یعنی
 دیانت خان مخاطب گردید - و بعد وفات او این منصب والا
 بمیرک محمد تقی پسر او تفویض شد - و خطاب وزارت خان
 یافت - و بعد از انتقال او ببرادرش میر محمد حسین خان
 تقرر گرفت - میر محمد حسین خان در عهد نواب آصف جاه
 و بعد آن در کمال اعتبار بسر می برد - و آخرها بخطاب یمین الدوله
 مخدوم جندگ سرفرازی یافت - و او و نواب مصصام الدوله
 در یکرز بمرتبه شهادت فایز شدند *

اکنون باحوال نواب مصصام الدوله زبان قلم را رطب می سازم
 مذاق این امیر بے نظیر زیاده از آنست که زبان قلم تقریر
 تواند کرد - یا وسعت قرطاس احاطه تواند نمود - حقا که چشم
 روزگار امیر باین جامعیت کمالات ندیده - و سپهر کهن سال
 صاحب دولتی باین حیثیت در میزان نظر نسنجیده - از عذقوان
 نشوونما آثار رشد از ناصیه او پیدا بود - و انوار استقبال از چنین
 حال جلوه می نمود - ولادت او بیست و نهم رمضان سنه (۱۱۱۱)

احدى عشر و مائة و الف در دار السلطنت لاهور واقع شد
 چون افرباء او اکثر در ادرنگ آباد بودند باین علاقه در ریعان شباب
 از لاهور بارنگ آباد آمد - در آواهن بمنصبی از پیشگاه نواب
 آصف جاه (طاب ثراه) سرمرازی یافت - و بعد چندی بدیوانی
 پادشاهی صوبه برار مامور شد - و مدتی برین عهده قیام نمود
 و بر وجه احسن سرانجام داد - نوعیکه نواب آصف جاه نوبتی
 فرمود - کار میر عبد الرزاق خان نمک داد - چون محکم شاه والی
 دهلی در سده (۱۱۵۰) خمسین و مائة و الف نواب آصف جاه را
 بحضور خود طلبید و نواب آصف جاه خلف الصدق خود نواب
 نظام الدوله ناصر جنگ را به نیابت خود در دکن گذاشته عازم
 دارالخلافه شد صحبت نواب مصمم الدوله با نواب نظام الدوله
 گهرا افتاد - نواب نظام الدوله او را بدیوانی سرکار خود و دیوانی
 پادشاهی هر دو سرانرا فرمود - و او هر دو خدمت عمده را
 باستقلال تمام سرانجام داد - و دیانت و امانت را بسرحد
 کمال رسانید *

چون نواب آصف جاه از هذد بدکن لوای معارفت برافراخت
 مغویان نواب نظام الدوله را بر سر مخالفت والد بزرگوار آوردند
 رای نواب مصمم الدوله برین نبود - بلکه تحریض بر موافقت
 مینمود - چون جم غفیر از مغویان هر طرف بودند گفته نواب
 مصمم الدوله پیش نرفت - روزی که با پدر و پسر جنگ واقع

شد نواب مصمص الدوله بر فیل ردیف نواب نظام الدوله بود
 چون فوج نواب نظام الدوله شکست خورد و مردم آصف جاهی^(۲)
 فیل او را حلقه کردند حرز الله خان نبیره سعد الله خان وزیر
 (که با نواب مصمص الدوله آشنائی داشت) با او گفت - که
 نظام الدوله بخانه پدر میروند - شما کجا میروید - شرط رفاقت^(۳)
 تا وقتیکه باید بجا آورید - اکنون ازین مهلکه کناره باید کرد
 مشارالیه از فیل فرود آمده یکسو شد - و مدتی معاتب نواب
 آصف جاه ماند - و انزوائی اختیار نمود - درین ایام بتحریر و تسوید^(۴)
 مآثر الامرا اشتغال ورزید - و مدت پنج سال اوقات برین مذوال
 گذرانید - آخر نواب آصف جاه در پایان عهد خود مطابق سنه
 (۱۱۶۰) ستین و مائة و الف او را از عتاب بر آورد - و بدستور
 سابق بدیوانی برار مامور ساخت - و عنقریب نواب آصف جاه
 در گذشت - و نواب نظام الدوله بر مسند پدر به نشست و نواب
 مصمص الدوله را از برار طلبیده بدیوانی سرکار خود بدستور
 سابق سرفراز ساخت - و او باستقلال تمام عهده دیوانی را
 (که کار وزارت شش صوبه دکن است) سرانجام داد - و چون نواب
 نظام الدوله حسب الطلب احمد شاه فرمانروای هندوستان قصد

(۲) نسخه [۱] مردم آصف جاه (۳) نسخه [ج] نواب نظام الدوله (۴)

در [بعضی نسخه] انزوا اختیار نمود *

شاه جهان آباد کرد نواب مصمص الدوله را بدکن گذاشت - و وقت
 وداع انگشتری خود را بار عنایت کرد - و فرمود این مهر
 سلیمانی سم - لیکن نواب نظام الدوله تا دریای نوبده^(۲) رفته
 بر طبق حکم ملطانی بدکن عطف عنان نمود - و چون رایات
 نواب نظام الدوله در ملک ارکات خرامید و بر مظفر جنگ
 ظفر یافت نواب مصمص الدوله هر چند بنواب نظام الدوله
 عرض کرد که اقامت این^(۳) الکا مصاصحت نیست محمد علی
 خان پسر افورالدین خان شهادت جنگ گوباموئی را با اتفاق
 فرنگیان انگریز درین ملک باید گذاشت که اینها برای تعبیه
 نصاری فراسیس پهولجهری^(۴) کفایت میکنند نواب نظام الدوله
 گوش نکرد - و بعضی کوتاه اندیشان (که بغایر اغراض نفسانی
 خود اقامت آن ملک میخواستند - و برای منافعت جزوی چشم
 از انتظام کلی پوشیدند) مزاج نواب نظام الدوله را بر سر اقامت
 آن ملک آوردند - تا آنکه گذشت آنچه گذشت *

بعد شهادت نواب نظام الدوله ریاست بمظفر جنگ رسید

(۲) نسخه [اب ج] نوبده - بالف (۳) در [نسخها] الکه بها می نویسد
 اما در کتب لغت الکا بالف آمده (۴) نسخه [ج] نصاری فراسیس کفایت
 میکنند (۵) در [بعضی نسخه] پهلچهری - و در [بعضی] پهلچهری - و در
 [بعضی] پهلچهری - و در [بعضی جا] پهلچهری *

و ازان ملك عطف عثمان فرمود - و قریب شهر کرپه (۲) رسیده بقتل رسید - و مسند ریاست بتمکن نواب صلابت جنگ امیر الممالک خلف الصدق نواب آصف جاه زینت پذیرفت - و الویة فیروززی از نواحی کرپه بر سر شهر کرنول رسید - نواب مصمص الدوله تا اینجا همراه لشکر بود - در کرنول از لشکر جدا شده بر جناح استعجال خود را بارنگ آباد رسانید - فقیر محرز ترجمه نیز باتفاق وقت با نواب مصمص الدوله از لشکر بارنگ آباد آمد (۳) نواب مصمص الدوله بشهر رسیده چندے خانه نشینی اختیار کرد و نهم رجب سنه (۱۱۶۵) خمس و ستین و مائة و الف قصد حضور نواب امیر الممالک بحیدرآباد کرد - و بعد وصول حضور بصوبه داری حیدرآباد امتیاز یافت - و بعد چندے از صوبه داری معزول شده بارنگ آباد آمد - و گوشه انزوا برگزید - تا آنکه نواب امیر الممالک بارنگ آباد شریف آردن و چهاردهم صفر سنه (۱۱۶۷) سبع و ستین و مائة و الف نواب مصمص الدوله را بعطای خلعت و کالت مطلق خود و از اصل و اضافه بمنصب هفت هزاری هفت هزار سوار و خطاب مصمص الدوله بر نواخت - و او مدت چهار سال بمنصب و کالت مطلق پرداخت و بحسن رای و تدبیر مهمات جزوی و کلی را طرنه رونق داد

(۲) یا کرپه باشد (۳) در [چند نسخه] باتفاق نواب *

بارصف بے اسبابی طاسمے بر بسمت - کہ عقل عقلا را حیران
 ساخت - چہ وقتہ (کہ وکالت بار مقرر شد) سرکار نواب امیرالممالک
 عجب حالتہ داشتہ - کہ از بے زری نوبت بفروخت اثاث البیت
 رسیده بود - نواب مصمص الدولہ نوعی حسن کردن نمود کہ آب رفتہ
 بجوی آمد - و نسق بر ہم خوردہ باز انتظام پذیرفت - سرکشان
 حلقہ اطاعت در گوش و کج مزاجان غاشیہ راستی بردوش کشیدند
 و امن عجبے در ممالک بہم رسید - و رعایا و برایا در ظلال عدالت
 و انصاف طرفہ آسودگی یافتند - و در عرصہ چہار سال مدت
 وکالت خون جمع و خرچ مالک را برابر کرد - می گفت سال آیندہ
 انشاء اللہ تعالی جمع بر خرچ می افزاید *

بالجماعہ بعد تقرر وکالت عنقریب رایات نواب امیرالممالک را
 در اہتزاز آورد - و بارادہ تذبیبہ رگہو بہوسلہ جانب برار متوجہ شد
 و رگہورا مالش دادہ پنج لک روپیہ پیشکش برگرفت - و از برار
 رو بطرف نرمل کرد - سریارا^(۲) زمیندار نرمل از عہد نواب
 آصف جاہ پای تمرد افشردہ مکرر فوج سرکار را غارت کردہ بود
 نواب مصمص الدولہ بحکمت عمای ادا مقید ساخت - و ملک
 او را بضبط سرکار عالی در آورد - و در سال اول از وکالت
 این دو کار عمدہ بر کرسی نشاند - و ایام برشکال در حیدرآباد

گذرانید - و در سال دوم از وکالت سنه (۱۱۶۸) ثمان و ستین و مائة و الف نواب امیرالممالک را بملک میسور برد - و از راجه میسور پنجاه لک روپیه پیشکش بر گرفت - و اوائل موسم برشکال بحیدرآباد معارفت نمود - درین ایام سلطان دهلی عالم گیر ثانی برای نواب صمصام الدوله ماهی و مراتب فرستاد - شخصی این مصرعه تاریخ یافت *

* ع *

۱۱۶۸

* از شاه هندی آمد ماهی و هم مراتب *

در سال سیوم از وکالت سنه (۱۱۶۹) تسع و ستین و مائة و الف کمک راو بالاجی کرد - بیانش اینکه راو بالاجی شهر سانور را محاصره کرد - افاغنه سانور حصار شهر را مستحکم نموده پای جلادت افشردند - و بارها از حصار برآمده مردم مورچال را زدند - راو بالاجی عاجز آمد - و استمداد از نواب صمصام الدوله کرد - سبحان الله مثل راو بالاجی (که ممالک دکن و هند را بتصرف در آورده - و پادشاه دهلی و ارکان سلطنت را متزلزل ساخته) (جووع بنواب صمصام الدوله آورد - و دست بدامن استعانت زد - نواب صمصام الدوله نواب امیرالممالک را بکمک راو بالاجی برد - و لشکر را بسانور رسانید - و مورچال قایم کرد و آتش کاری توپخانه بجائے رسانید که افاغنه رنگ باختند

(۲) نسخه [ب] شانور (۳) نسخه [ب] و سلطنت اورا •

و در مصالحه زدند - بعد ازین نواب مصمص الدوله در فکر
بر انداختن نصاری افتاد *

مخفی نماند که چون نواب نظام الدوله ناصر جنگ برای
دفع مظفر جنگ بملک ارکات رفت مظفر جنگ باعانت نصاری
فراسیس ساکن پهولجهری مصاف داده شکست یافت - نصاری
به پهولجهری خزیدند - و مظفر جنگ دستگیر شد - باز نصاری با اتفاق
اقانده راه غدر پیمودند - و نواب نظام الدوله را شهید ساختند
و مظفر جنگ را بسر داری برداشتند - نوعی (که راقم ترجمه در سر آزان
مفصل بقلم آورده) اینکه پیش ازین نصاری در بذار مخصوص بودند
و پا از حد خود بیرون نمیگذاشتند - بعد شهادت نواب نظام الدوله
چیره شدند - و لذت ملک گیری دریافتند - بعضی ملک ارکات را
فراسیس بتصرف در آورد - و بعضی آن لکا را نصاری انگریز فراگرفت
و نیز انگریز بر بنگاله مسلط شد - و قلعه بندر سورت را گرفت
و هلم جراً ابتدای بذای تسلط نصاری اینصت *

القصة بعد شهادت نواب نظام الدوله مظفر جنگ نصاری
فراسیس را نوکر گرفت - و رفیق خود ساخت - و بعد قتل او
نصاری بصیغه نوکری در رکاب نواب امیر الممالک شدند
و سیکاکل و راج بندری و دیگر مواضع را در جایگزین خود گرفتند

و طرفه اقتدارے بہم رسانیدند - کہ حکم حکم ایشان شد
 موسیٰ بوسی سردار نصاریٰ بخطاب سیف الدولہ عمدۃ الملک
 ناهوری اندوخت - و حیدر جنگ صاحب اختیار سرکار عمدۃ الملک
 گردید - جنس و فصل حیدر جنگ ایذکہ نام اصلی او
 عبدالرحمن است - پدرش خواجہ قاندر بلخی در عہد نواب
 آصف جاہ از بلخ آمدہ اعتبارے پیدا کرد - و فوجدار مچھلی بندر
 شد - و محاسبۂ سرکار بر ذمہ او برآمد - و او در مچھلی بندر
 با بعضے نصاریٰ آشنا شدہ بود - باین علاقہ بہ بندر پھولجھری رفت
 و در پناہ نصاریٰ نشست - حیدر جنگ دران وقت خرد سال بود
 و کورندور نام کپتان یعنی حاکم پھولجھری او را بسیار دوست
 میداشت - و چون مظفر جنگ رئیس شد کورندور جمعے نصاریٰ را
 بسرداری موسیٰ بوسی ہمراہ مظفر جنگ کرد - و عبدالرحمن را
 (بناہر ایذکہ جہت جامع بین المسلمین و النصاریٰ است) ہمراہ
 موسیٰ بوسی داد - و چون عبدالرحمن جوہر قابل بود ترقی عظیم
 کرد - و حل و عقد سرکار فرنگی بدست آورد - و باسد اللہ
 حیدر جنگ مخاطب شد *

الحاصل نواب مصمّم الدولہ بعد انفصال معاملہ افاغذہ سانور
 خواست کہ نصاریٰ را از میان بردارد - نواب امیرالممالک باشاہ
 نواب مصمّم الدولہ نصاریٰ را از نوکری بر طرف کرد - نصاریٰ
 از لشکر جدا شدہ راہ حیدرآباد گرفتند - و شہر حیدرآباد را

در اختیار خود کرده متحصن شدند - نواب امیر الممالک متعاقب^(۲) رسیده شهر را محاصره کرد - تریب دوماه محاصره ماند - و جنگها باهم واقع شد - آخر بنا بر نفاق اعیان بصلاح انجامید - و عمده الملک و حیدر جنگ آمده ملاقات نمودند - و چون در ایام محاصره انتظام جایگیریات نصاری برهم خورده بود عمده الملک و حیدر جنگ رخصت گرفته بطرف راج بندری و سیکانول محالات جایگیر خود^(۳) زخم بردستند - نواب مصمص الدوله برشکال در حیدر آباد بسربرد و دو سال چهارم از رکالت سنه (۱۱۷۰) سبعین و مائة و الف از حیدر آباد برآمد - رام چندر مرهته از عهد نواب آصف جاه بهالکي و غیره محالات توابع صوبه بیدر جایگیریات لکوک در تصرف داشت - و از بے سلیقهگی و بے حیثیتی بتقدیم لوازم نوکری نمی رسید - نواب مصمص الدوله خواست که جایگیریات را از دست انداز نماید - رام چندر باستعداد اسباب جنگ پرداخت - و حرکت مذبوحی کرده حلقه اطاعت در گوش کشید - و جایگیریات از سوی بهالکي بضبط سرکار عالی درآمد - نواب مصمص الدوله اوائل برشکال با نواب امیر الممالک بارونگ آباد آمد - و درین ایام فوجی را فرستاده قلعه دولتی آباد را محاصره کرد - و از سادات بخاری (که از عهد عالمگیر پادشاه قلعه داری را متواتر بودند) قلعه را گرفت

(۲) در [اکثر نسخه] بتعاقب رسیده (۳) در [بعضی جا] میکانول •

بعد ازین فلک شعبده باز ورق گردانی آغاز کرد - و در شکست نواب مصمص الدوله کمر کین بر بست - و آن همه عقل و هوش که داشت از باز گرفت *

مجملا شرح واقعه ایذکه - زر مشاهره سپاه بسیار بر ذمه سرکار بود - مغویان سپاه را برغلانیدند - سپاه هنگامه تقاضا برپا نمودند نواب مصمص الدوله اگر قصد میکند بسرانجام در لک روپیه این فتنه فرو می نشست - چون وقت زوال دولت رسیده بود اعتنا نکرد - بتاريخ ششم ذی القعدة سنه (۱۱۷۰) سبعین و مائة و الف مردم سپاه نواب شجاع الملک بسالمت جنگ خلف نواب آصف جاه را از خانه برآوردند پیش نواب امیر الممالک بردند - و خلعت و کالمت مطلق از عزل نواب مصمص الدوله دهانیدند - طرفه بلوای عام شد - و ارباش و بازاریان شهر غلو کرده خواستند که بر خانه نواب مصمص الدوله ریزند اما اسبابی بظهور آمد که تا شام بلوای در توقف افتاد - شب اهل بلوای متفرق شدند - نواب مصمص الدوله اندیشید که فردا اگر یورش نمایند با آقا مقابل شده نمی توان جنگید - بهتر آنکه کناره باید کرد - نیم شب احوال و ائقال ضروری بر اخیال بار نمود و خانه را با امتعه لکوک و اتسام نفائس و تنسوقات و گذاشت و با جمیع اهل بیعت ذکور و انات قصد قلعه دولتآباد کرد - از رفقاء او قریب پانصد کس سوار و پیاده حق رفاقت بجا آوردند - مشعلها

روشن کرده مسلح از خانه برآمد - و در بظفر دروازه حصار شهر پناه
 آورد - محافظان ظفر دروازه تاب اقامت نیارده در بفرار نهادند
 قفل دروازه شکسته از دروازه شهر پناه برآمد - و قریب بصبح هشتم
 ذی القعدة سنه (۱۱۷۰) سبعین و مائة و الف بدولتآباد رسید
 بعد رفتن او بقلعه اثاث البیت او قدری بتاراج غارتگران رفت
 و اکثر بضبط سرکار عالی درآمد - بعد چندی فوجی از سرکار تعیین شد
 و قلعه دولتآباد را محاصره کرد - و جنگها درمیان آمد *

نواب مصمم الدوله بشمائل رضیه و خصائل مرضیه متکلمی بود
 اما گاه باشد که حق تعالی نظر کردهای خود را از نظر خلق می اندازد
 و برای رفیع مراتب اخروی در دار الامتحان دنیا ببلائی مبتلا می سازد
 مصداق این معنی در نواب مذکور مشاهده افتاد - که با آن فضائل
 و شمائل جمیع خلایق امیر و فقیر و درباری و بازاری از برگشتن
 و جز بگیری و بکش حرفی بر زبان نمی آوردند - اگر کسی بر جاده
 وفا قائم بوده دوستی او را بحال داشت کجا یارا که دم زند
 یا سلسله تلالی جنباند - فقیر تنها خود را بر آشوب قیامت زدم
 و نظر از مخالفت تمام عالم برداشتم - و با نواب شجاع الملک
 ملاقاتها نموده بنای مصالحت گذاشتم - و برای تمهید قواعد
 اصلاح و تشدید مبانی آشتی مکرر بقلعه رفتیم - و بچه سحر پردازی

و آفسون کاری محاصره قلعه را بر خیزانیدم - و هنوز شروط مصالحه با تمام نرسیده بود که نواب نظام الدوله ثانی ناظم صوبه بهار از ایلچپور باورنگ آباد تشریف آوردن - و نواب امیرالممالک از را بمنصب والای ولای عهدی خود مخصوص ساخت - و بنظام الملک آصف جاه مخاطب گردانید - نواب آصف جاه ثانی راقم ترجمه را طلبیده باستمالک نواب مصمص الدوله مامور ساخت - و طومار مطالب او را موافق استدعا دستخط فرموده حواله فقیر نمود طومار را گرفته بقلعه رفتیم - و او را سرگرم اراده حضور ساختیم - نواب آصف جاه سرداران عمده را باستقبال فرستاد - نواب مصمص الدوله غره (بیع الاول سنه (۱۱۷۱) احدی و سبعین و مائة و الف از قلعه برآمده در ظاهر قلعه با سرداران استقبال ملاقات نمود - و همان روز ملازمت نواب آصف جاه ثانی و نواب امیرالممالک حاصل کرد و مورد انواع مزاحم گردید *

درین ایام بالاچی راو باراده مخالفت قریب اورنگ آباد رسید و بسواس راو پسر خود را مقدمه الجیش کرد - و راجه رام چندر (که از موطن خود بعزم حضور نواب امیرالممالک بسندکھیر سی گروهی اورنگ آباد رسیده بود) مرهته او را درانجا محاصره نمود - و قافیة او را تگ ساخت - نواب آصف جاه از اورنگ آباد بسندکھیر نهضت فرمود - و رام چندر را از ورطه

هلاکت را زهانید - و در عرض راه محاربات عظیمه بوقوع آمد
 نواب امف جاه داد شجاعت و جگر داری داد - و جمع کثیر^(۲)
 اعادی را بشمشیر آتشبار سپید مجمر ساخت - نواب مصمص الدوله
 درین نهضت ملتزم رکاب بود - درین اثنا خبر آمد که عمده الملک
 موسی بوسی و حیدر جنگ از کار جایگیریات خود فراغ حاصل
 کرده قصد حضور نواب امیر الممالک دارند - و بحیدر آباد
 رسیدند - و حیدر جنگ نواب مصمص الدوله را متواتر خطوط^(۳)
 نوشت - و آن قدر مراتب اخلاص بمعرض اظهار درآورد که
 مشار الیه را بر اخلاص او اعتماد کلی بهم رسید - و از مکر و بیم
 غفلت تام روی داد - و لشکر فیروزی از سندان کبیر معارفت نموده
 در حوالی شاه گنده رسیدند بون که حیدر جنگ بحضور رسید
 و لشکر بهیئت مجموعی بارزنگ آباد آمد - و سواد شمالی
 شهر مخیم شد *

نواب مصمص الدوله زمام اختیار خود را بکلی بدست
 حیدر جنگ سپرد - و او براه چاهلوسیهها در آمد - و دامی از مکر
 و فریب برچید - هر چند آشنایانی که بر خداع او آگاه شدند
 بصراحت و کذایت بنواب مصمص الدوله خبر کردند بارز نمود
 و تکیه بر اخلاص دشمن نموده خیر خواهی آشنایان را در میزان

(۲) نسخه [ج] جمع اعادی را (۳) نسخه [ج] خط نوشت *

اعتبار نسنجید - تا آنکه بتاریخ بیست و ششم (جیب سنه (۱۱۷۱)
 احدى و سبعین و مائة و الف نواب امیر الممالک بسیر باغ بیگم
 واقع اوزنگ آباد تشریف برد - و حیدر جنگ ماده خداع
 آنجا مهیا ساخت - نواب مصمص الدوله و نواب یمین الدوله
 که بالا مذکور شد حسب الطالب در باغ بیگم رفتند - هر دو را
 نظر بند کردند - و بلشکر برده هر کدام را در خیمه علیحده
 جای دادند - و میر عبدالحی خان و میر عبدالسلام خان و میر
 عبد النبی خان پسران نواب مصمص الدوله را نیز طلبیده با پدر
 در یک خیمه مقید ساختند - و در^(۲) خیمه محافظان نصاری
 نشستند - و خانه نواب مصمص الدوله را در باره آنچه جمع شده بود
 بغارت بردند - و مستورات سادات را از خانه اخراج نمودند
 و اقربای نواب مصمص الدوله را و متوسلانی که فی الجمله استطاعتی
 داشتند آنها را در قید شدید کشیدند - و زرها گرفتند - و ستمی
 بر سادات گذشت که واقعه کربلا بتازگی صورت گرفت *

الحاصل این حرکات بر حیدر جنگ مبارک نیامد - نواب
 آصف جاه ثانی درین فکر افتاد که نقش هستی ادا از صفحه روزگار
 بشوید - وجهش اینکه حیدر جنگ با نواب مصمص الدوله نقض
 عهد کرد - و اطمینان ازو برخاست - وجه دیگر اینکه حیدر جنگ

اول نواب آصف‌جاه را بے پروا بال ساخت - بعد ازان بمقید نواب مصمصام الدوله پرداخت - بیانش اینکه نواب آصف‌جاه فوج سنگین از برار در رکاب آورد - و رتق و فتق مهمات ملکی و مالی در قبضه اقتدار خود کرد - حیدر جنگ دید که با وصف نواب آصف‌جاه نقش تسلط من درست نمی‌تواند نشست - در شکست نواب آصف‌جاه افتاد - و بانواع حیلہ سازی فوج را از نواب جدا ساخت و زرسپاه هشتم لک رویه از نزد خود تسلیم نمود - و نواب را تنها ساخت - بعد ازان نواب مصمصام الدوله را مقید کرد - و خاطر خود را از هر دو طرف جمع نمود - و خواست که نواب آصف‌جاه را ببهانه صوبه داری حیدرآباد بحیدرآباد فرستد - و در قلعه گلکنده نگاه دارد - و میدان را برای جولان خود خالی سازد و ندانست که تقدیر بر تدبیر می‌خزد *

سیوم رمضان قریب باستوا سنه (۱۱۷۱) احمدی و سبعین

و مائة و الف حیدر جنگ در خیمه نواب آصف‌جاه آمد و نواب آصف‌جاه پیشتر با مشیران خود مخفی قتل حیدر جنگ قرار داده بود - حضار محفل خاص حیدر جنگ را گرفته ذبح کردند و نواب آصف‌جاه بر اسب سوار شده از لشکر آنها برآمد - و این همه توپخانه فرنگ در مقام حیرت معطل ماند - و جرأت نمود که کارنامه رستم و افراسیاب را منسوخ ساخت - از مذبح شدن حیدر جنگ عمده الملک موسی بوسی و دیگر اعیان لشکر

هوش باختند - و درین دستخیز واقعه طلبان نواب مصمص الدوله
 و یمین الدوله و میر عبد الغنی خان پسر خرد نواب مصمص الدوله را
 شربت شهادت چشاندند - طرفه اینکه حیدر جنگ (که در
 حقیقت قائل این سادات است) چهار گهزی پیشتر از سادات
 بقتل رسید - و قتل او را نواب مصمص الدوله بگوش خود شدید
 و گفت که حالا سلامت ما هم بنظر نمی آید - و باستقلال تمام
 مستقبل قبله نشست - تا آنکه لچهمنان نام هندی از رفقاء نصاری
 آمد - و شهید ساخت - پدر و پسر را در مقابر آباء (که جانب
 جنوبی شهر قریب بدرگاه شاه نور قدس سره است) زیر خاک
 سپردند - و یمین الدوله را در قبرستان آباء او (که پائین گزین
 شاه نور قدس سره است) دفن ساختند - (اقم ترجمه تاریخ شهادت
 ۱۱۷۱)
 هر سه سید آیه کریمه (وجوه یومئذ مسفره) یافت - و نیز تاریخ
 شهادت نواب مصمص الدوله درین قطعه نظم کرد * * نظم *
 رفت مصمص الدوله ز جهان * سیوم ماه شریف رمضان
 ۱۱۷۱
 سال این واقعه آن سید خود * گفت ما کشته عبد الرحمن
 و نیز این رباعی مستزاد در تاریخ نظم ساخت * * رباعی *
 * مصمص الدوله آن امیدر والا - دانش آگاه *
 (۴)
 * ناحق شده کشته و کمین گاه دغا - و مظلومانه *

(۲) نسخه [ب] سلامت ما (۳) نسخه [ج] لچهمنان (۴) نسخه [ب]

این غم جانگاہ *

* آزان بعرض میرساند تاریخ - یاران شنوید *

۱۱۷۱

* کردند شهید ناکسان سید را - انا لله *

مخفی نماند که میر عبدالحی خان و میر عبدالسلام خان (وز شهادت
والد خود محفوظ ماندند - سببش اینکه میر عبدالحی خان را
بتقریبی یک روز پیشتر از پدر جدا ساختند - و میر عبدالسلام خان را
بعارضه بیماری از خیمه در عمارت فرستادند - از آنجا که حیات هر دو
برادر مقدر بود حافظ مطلق (تعالی شانه) در دل اعدا انداخت که
هر دو پسر را از پدر جدا نمودند - در سلامت میر عبدالحی خان
و میر عبدالسلام خان نکته بخاطر راقم ترجمه القاشد که الاسماء
تتنزل من السماء - اسم حی و سلام کار خود کرد - و هر کدام
مسمای خود را محفوظ داشت *

القصة بعد کشته شدن حیدر جنگ نواب امیر الممالک و نواب
شجاع الماک و عمدة الماک موسی بوسی و ذوالفقار جنگ
برادر حیدر جنگ (که بعد قتل او قایم مقام شد) قصد حیدر آباد
کردند - و بعد وصول حیدر آباد ذوالفقار جنگ بطرف راج بندری
و سیکاکل محلات جایگیر خود رفت - و عمدة الماک راه پهلوجهری
گرفت - با ذوالفقار جنگ و زمیندار سیکاکل جنگ در میان آمد
ذوالفقار جنگ شکست فاحش خورد و سپاه تمام بغارت در آمد
و کارخانجات جواهر خانه و توشه خانه و اقیال و توپخانه بدست
زمیندار افتاد - و با معدودے جان بسلامت برد - و لجهمنان

قاتل نواب مصمص الدوله بقتل رسید - و همچنین محمد حسین
 جماعه دار فرقه کاردیان (که با جماعه خود بر نواب مصمص الدوله^(۲)
 و اقربا و رفقاء او متعین بود - و انواع بدسلوکیها بعمل آوردند)
 خود با جماعه کشته شد - و عمده الملک موسی موسی (که
 بطرف پهلجهری رفت)^(۳) چپنا پتن بندر انگریز را محاصره کرد
 و مکرر آتش کارزار اشتعال گرفت - آخر انگریز غالب آمد
 و عمده الملک با کمال خستگی به پهلجهری گریخت - و در
 چند ماه انتقام خون سادات گل کرد - بلکه انتقامی (که از
 ذات حیدر جنگ شد) نواب مصمص الدوله بگوش خود
 شنیده رفت *

نواب مصمص الدوله جامع الکمالات بود - و با جمیع علوم آشنا
 مسائل هر فن در خزانه حافظه حاضر داشت - و در شعر فهمی
 دم یکتائی میزد - و مصطلحات زبان فارسی خوب می دانست
 میرزایان ولایت (که با او بر میخوردند) در مصطلحات دانی
 تعجب میکردند - میگفت من در دو چیز دعوی دارم - یکی
 عدالت که بدقائق معاملات چنانکه باید را میرسم - و حق را
 از باطل جدا می سازم - دوم شعر فهمی - روزی با راقم ترجمه
 گفت که این مطلع فیضی مشهور است *

* بیت *

(۲) نسخه [ب] جعدار (۳) در [بعضی نسخه] چپنا پتن *

* مرا براه محبت در مشکل افتاد است *

* که خون گرفته ام و یار قاتل افتاد است *

سابقاً معنی ظاهر یک مشکل خون گرفته شدن عاشق است
و مشکل دوم قاتل افتادن یار - پس نجات متعذر - و بخاطر من
معنی دیگر رسیده - یک مشکل اینکه عاشق خون گرفته است
مبادا سوای معشوق دیگری او را کشد - مشکل دوم اینکه یار قاتل
افتاده است - مبادا سوای عاشق دیگری را کشد - هر دو امر بر عاشق
ناگوار است - منشی بے بدل بود - و انشاء او در خطوط نویسی
طور خاصی دارد - حیف که منشآت او جمع نشد - اگر تدوین
می یافت چشم ناظران را کحل الجواهر میکشید - در تاریخ دانی
یکتای عصر می زیست - خصوص احوال امرا و سلاطین تیموریه هند
که نسابه این گروه بود - برهانش همین کتاب و آثار الامراست
که قدر آنرا صاحب ابن فن می شناسد - کتب خانۀ عظیمی از کتب
عربی و فارسی فراهم آورد - و اکثر این کتب را بدست خود
مقابله و تصحیح نمود - درین هنگامه کتب خانۀ برهم خورد
ارصاف حمیده او زیاده ازان است که زبان تقریر ادا نماید - مثل
علو مزاج و متانت رای که ارسطو را شاگرد او توان گفت - و وقار
و تمکین و کوچک دلی و غمخواری پخلائق و عدالت و حیای چشم
و وفا و وفا و صدق و راستی - با صفت دروغ سخمت ناخوشی
داشت - و دروغ گورا اصلاً در نظر اعتبار نمی آرد و زرے

که او را حاصل می‌شد همان وقت ده یکی برای مستحقان
 بر می‌آورد - و خزانه ده یکی علیحده میشد - و بر ارباب
 استحقاق صرف می‌یافت - امیر امارت زیب بود - وقتی
 که بر مسمد می‌نشست بے تکلف شان امارت را زیب میداد
 و شکوه ریاضت در جبین او بچهره رونق جلوه مینمود - در هفته
 دو روز برای عدالت مقرر داشت - جمعه و سه‌شنبه - و مدعی
 و مدعی علیه را در حضور خود طابیده بنفیس نفیس متوجه
 تقدیم میشد - مراتب نظم و نسق ملک همه سردست داشت
 در روز و شب اصلاً خلوتی برای مشورت ملکی نبود - و هیچ
 مشیری نداشت - دانایان عصر بر علو نظر و وفور عقل او
 آئینه حیرت بودند - نماز صبح خوانده متوجه مهمات میشد
 وقت استوا قیلوله میکرد - و نماز ظهر خوانده باز دو بمهمات
 می‌آورد - و تا نیم شب بلکه بیشتر بکارهای مالی و ملکی
 می‌پرداخت - و اصناف مردم ارباب مطالب سوال و جواب
 خود را خود بالمواجهه می‌کردند - و واسطه دخل نداشت
 در دیوان بجزورت می‌نشست - و در خلوت بکروچک دلی
 و انبساط تمام اختلاط میکرد *

نواب سالار جنگ بهادر فقل کرد که نواب مصاص الدوله
 بعد آمدن از قلعه دولت آباد با من گفت که چنین معلوم
 شده بود که این اسباب ظاهری (که نزد من جمع شده) هیچ

باقی نماند - گفتم چه طور معلوم شد - گفت چنین بمن
 آگاهی دادند - و نیز نواب مذکور نقل کرد که روزی (که
 وکالت را از گرفتند - و هنگام عجبی پر پا شد) من و جمعی
 کثیر در خانه نواب مصمص الدوله شب بیتوتت کردیم - مردم را
 از فکر خواب نبرد - بگناه تر (که با نواب مصمص الدوله برخوردیم)
 گفتیم امشب بحضور خواب رفتیم - و نیز نقل کرد که نواب
 مصمص الدوله با من گفت که پیش از رفتن قلعه موجودات فراشخانه
 گرفته شد - در صد و کسری زیادة قالین و شطرنجی برآمد
 و روزی (که بقاعه رفتیم) هیچ فرش نبود - در آن حالت اصلاً تغییری
 بخاطر راه نیافت - راقم ترجمه گوید وقتی (که نواب نظام الدوله
 بملک اراکات تشریف برد - و بر مظفر جنگ ظفر یافت) عمال
 آن ملک حضور طلب شدند - و بعلاقه دیوانی بر در نواب
 مصمص الدوله خیمه نصب کرده آنها را جای دادند - روزی از خیمه
 نواب مصمص الدوله برآمدم - شخصی دریده آمد - و گفت که
 حاجی عبدالشکور عامل معزول میگوید - که من در اختیار
 سزارانم - از جا جذبیدن نمیتوانم - شما تا اینجا تصدیق
 کشید - فقیر با عامل مذکور آشنا نبودم - لیکن نرفتن دور
 از شیوه مرورت دیدم - رفتیم - او از محاسبه و تقید سزاران

تکلیف کردن - همان ساعت نزد نواب مصمص الدوله برگشتم و گفتم
 حاجی عبدالشکور نام عاملی در زمردی عمال بر در حاضر است
 او را روبرو باید طلبید - نواب گفت ضابطه نیست که عامل
 محاسبه دار روبرو بیاید - گفتم نمیگویم که محاسبه او معاف شود
 همین قدر میخواهم که یک مرتبه روبرو شود - نواب در مقام
 انکار بود - و من در مقام اصرار - آخر نواب او را روبرو طلبید
 و حالت او را مشاهده کرد - و شفقت بسیار نمود - گفت فردا
 بر در خانه نواب نظام الدوله حاضر باید شد - و چو بداری را
 تاکید کرد که هر وقتی که فلانی حاضر شود مرا خبر باید کرد - فردا
 حاجی عبدالشکور بر در خانه حاضر شد - و چو بدار خبر رساند
 نواب مصمص الدوله بنواب نظام الدوله عرض کرد - که حاجی
 عبدالشکور نام عاملی در زمردی عمال محاسبه دار طلب حضور شده
 میر غلام عالی بمن گفت که او را یک مرتبه روبرو باید طلبید
 گفتم عامل محاسبه دار روبرو نمی آید - هر چند انکار بمبالغه
 کردم میر مرا نگذاشت - ناچار روبرو طلبیدم - حالا من هم
 بحضرت همین عرض دارم که یک مرتبه آن شخص روبرو
 حضرت بیاید - نواب نظام الدوله حکم فرمود که حاضر شود
 همین که از در در آمد و نظر نواب نظام الدوله بر هیئت او

افتاد چه می‌بیدن - پیر نود ساله منگنی - پیراهنی در بر
 و دستار بزرگ بر سر - و عصا و تسبیح^(۲) در دست - صورت ولایت
 و محل ترحم - نواب نظام الدوله او را نزدیک^(۳) خود طلبید
 و نشاند - و حرفها پرسید - و بر فرد محاسبه او دستخط
 معاف کرد - و یومیه معین نمود - و سواری از سرکار خود
 عذایت نموده رخصت فرمود - مذاقبره^(۴) که از نواب مصمص الدوله
 رنگ بسنت بیان شده (نیمی از سحاب و پرتوی از آفتاب است
 حق تعالی آن مرحوم را برحمت خاص نوازد - و صدر بهشت
 برین را بجلوس او مزین سازد *
^(۴)

پوشیده نماند که بعد از شهادت نواب مصمص الدوله چون
 لشکر بحیدرآباد رفت میر عبدالحی خان را همراه برده در
 قلعه گلکنده نگاه داشتند - و میر عبدالسلام خان بنا بر بیماری
 در اردنگ آباد ماند - او را بقاعه دولت آباد فرستادند - و نواب
 آصف‌جاه ثانی بعد قتل حیدر جنگ شبدیز عزم جانب برار
 جولان داد - و فوج و سامان حرب فراهم آورده کمر به تذبیه
 جانوجی پسر رگه‌بهنسله بر بست - و باوصف قلمت جمعیت
 این طرف و کثرت غنیم لوای فیروزی برافراخت - و بعد ازان

(۲) نسخه [ج] تسبیح (۳) نسخه [ب] نزه یک طابید (۴) نسخه [ج]

زری توجه بهیدر آباد آوردن - نواب امیر الممالک (که برای نظم و نسق ملکی جانب مچھلی بذر خرامیده بود) عطف عذر نمود - و در سوان حیدر آباد ملاقات هر دو برادر واقع شد نواب آصف جاہ بدستور سابق بر مسند ولایت عهد نشست (۲) و زمام مهمات مالی و ملکی بقبضه اقتدار خود در آورد (۳) و پانزدهم ذیقعدہ سنہ (۱۱۷۲) اثنین و سبعین و مائتہ و الف میر عبدالحی خان را از قلعه برآوردہ از سرنو احیا فرمود سابق خطاب میر عبدالحی خان شمس الدولہ دلاور جنگ بود (۴) بعد برآمدن از قلعه بخطاب پدر (یعنی مصمص الدولہ مصمص جنگ) و منصب ششہزاری پنج ہزار سوار مورد عنایات گردید - و میر عبد السلام خان ہم حسب الحکم از قلعه دولت آباد برآمد - و با اہل بیعت خود برخورد - سلمہما اللہ تعالی *

بسم اللہ الرحمن الرحیم

الحمد لله و سلام على عبادة الذين اصطفى - اما بعد عرض
میدارد فقیر عبد الرزاق الحسینی الخوارزمی الارنگ آبادی
که از مبادی سن رشد و تمیز الخ - انتهی کلامه *

(۲) نسخه [ب] بر مسند والی ولی مہدی نشست (۳) نسخه [ج] مهمام

(۴) نسخه [ب] خان بہادر (۵) یعنی تا آخر آنکہ پیشتر در صفحه

[۵] گذشت .

مقدمه در فهرست کتاب

باید دانست که برخی ترجمه‌های رقمزده کُلک بانعی این نسخه بنا بر راه یافتن افراط و تفریط - بمسودها ناقص بود - حتی المقدور با تمام و اصلاح آن کوشیده بعد اختتام آن فهرس اسامی مردم مذکور الاحوال را جزو کتاب ساخته بعد اسماء ملحقه قاف الحاق بشنگرف رسم نمود - که فارق باشد میان گفتگوی آن بزرگ و من هیچمدان - و این مجموعه جلیل القدر بنقوش هفت صد و سی ترجمه زیب و زینت گرفت - چنانچه تفصیل ذیل آئینه‌دار این مدعاست *

۸۵

حرف الالف - هشدار و پنج ترجمه

اسمعیل بیگ دولدی (ق) - اعتبار خان خواجه عنبر (ق)
 افضل خان خواجه سلطان - ادهم خان کوکه - اشرف خان
 میرمنشی - ابراهیم خان اوزبک (ق) - آصف خان عبدالمجید
 اسکندر خان اوزبک - الغ خان حبشی (ق) - اعتماد خان
 خواجه سرا - آصف خان خواجه غیاث الدین عالی - اعتماد خان
 گجراتی - امیر فتح الله شیرازی - و کیفیمت وضع تاریخ آلهی
 اسمعیل قای خان ذوالقدر - آصف خان میرزا قوام الدین جعفر بیگ
 افضل خان شیخ عبد الرحمن - اسلام خان چشتی فاروقی
 ابوالفتح خان دکنی - و بیان مذهب مهدویه - احمد بیگ خان
 کابلی - اعتماد الدوله میرزا غیاث بیگ طهرانی - و احوال نورجهان

بيگم - اعتبار خان خواجه سزا (ق) - ابراهيم خان فتح جنگ
 اسد خان معموري - اردا جي رام - افضل خان شکر الله
 اخلاص خان حسين بيگ (ق) - آصف خان ابو الحسن مشهور
 بآصف جاهي - و احوال ممتاز محل - اهتمام خان (ق) - اسلام
 خان مشهدي - اصالت خان عبد الهادي - امير خان ابو البقا
 اعظم خان مير محمد باقر - اعتقاد خان شاه پور - الله يار خان
 پسر افتخار خان - احمد خان نيازي - آتش خان حبشي (ق)
 الله قلي خان ارزبک - الف خان امان بيگ - احمد بيگ خان
 برادرزاده ابراهيم خان - ارزبک خان نذر بهادر - اخلاص خان
 شيخ الهديه (ق) - افتخار خان خواجه ابو البقا - ارادت خان
 مير اسحق - اشرف خان خواجه برخوردار (ق) - الله وردی
 خان - اکرام خان سيد حسن (ق) - الله يار خان مير
 توزک (ق) - اسلام خان مير ضياء الدين حسين - احتشام خان
 اخلاص خان (ق) - اصالت خان ميرزا محمد - اعتماد خان شيخ
 عبد القوي - الله وردی خان پسر الله وردی خان - اعتقاد خان
 ميرزا بهمن يار - اقضى القضاة قاضي عبد الوهاب - و احوال
 قاضي شيخ الاسلام - اسلام خان درمي - اعظم خان کوکھ - افتخار
 خان سلطان حسين - آتش خان جان بيگ (ق) - امانت خان
 ميرک معين الدين احمد - ايرج خان ولد قزلباش خان - اشرف

(۲) خان میوزا محمد اشرف - آغر خان پیر محمد (ق) - ارسلان
 خان ارسلان قلی (ق) - امیر خان میر میران - و احوال
 صاحب جی مبیہ علی مردان خان - امانت خان میر حسین - ارشد
 خان میر ابو العلا (ق) - اسمعیل خان مکھا (ق) - ابو نصر خان
 پسر شایسته خان (ق) - امان اللہ خان نبیرہ اللہ وردی خان
 ابراہیم خان پسر علی مردان خان - احسن خان سلطان حسن (ق)
 امیر خان عبد الکریم - آصف الدولہ جملۃ الملک اسد خان
 امیر الامرا حمین علی خان - اعتقاد خان محمد مراد فرخ شاہی
 و کیفیت گرفتاری محمد فرخ سیر پادشاہ - اعتماد الدولہ محمد
 امین خان بہادر (ق) - اخلاص خان اخلاص کیش (ق) - امین
 خان دکنی - امین الدولہ امین الدین خان بہادر سنبھالی (ق)
 اعتماد الدولہ قمرالدین خان بہادر (ق) - امیر الامرا غازی الدین
 خان بہادر فیروز جنگ (ق) - ابو الخیر خان بہادر امام جنگ (ق)
 ابو المنصور خان بہادر صفدر جنگ (ق) - آصف الدولہ
 امیر الممالک (ق) - اسمعیل خان بہادر پنی (ق) *

حرف الجاء - بیست و نہ ترجمہ

پیرام خان خانخانان - و احوال سلیمہ سلطان بیگم - بہادر
 خان شیبانی - باز بہادر ہایزید - بابا خان قاقشال - بہادر

(۲) در [بعضی نسخہ] میر محمد اشرف (۳) در [بعضی نسخہ] امین خان

چینی بہادر (۴) در [بعضی نسخہ] سنہالی (۵) یا پٹنی باشد •

پسر سعید بدخشی (ق) - باقی محمد خان کوکه (ق)
 پاینده خان مغل (ق) - پیشرو خان مهتر سعادت (ق)
 بهادر الملک (ق) - بیرم بیگ ترکمان - بهادر خان اوزبک (ق)
 بیکلر خان - بالچو قلیچ^(۲) (ق) - بے بدل خان سعیدای گیلانی
 و کیفیت تخت طارسی - باقر خان نجم ثانی - بهرجی زمیذدار
 بکلانه - و احوال آن آلکا - بهادر خان دهله - پردل خان بیروم خان
 باقی خان چیله قلماق - پرتھی راج (تهور) (ق) - بهرام سلطان ولد
 فذر محمد خان - و احوال خانان توران - و کیفیت استرداد بلخ
 بهادر خان باقی بیگ - پادشاه قلی خان تهور خان - و کیفیت
 ابتدای بغی سلطان محمد اکبر - بزرگ امید خان (ق) - بهره مند
 خان میر بخشی - باقی خان حیات بیگ - و کیفیت نظر بنده
 نمودن سلطان محمد معظم^(۳) - بسالت خان میرزا سلطان نظر (ق)
 بیان خان شیخ فاروقی (ق) - برهان الملک سعادت خان (ق) *

۱۶
حرف التاء - شازده ترجمه

تردی بیگ خان ترکستانی - تاتار خان خراسانی (ق)
 ترسون محمد خان - تولک خان توچین (ق) - تردی خان (ق)
 ترخان مولانا نورالدین - تخته بیگ سردار خان (ق) - تاش بیگ
 تاج خان (ق) - تربیت خان عبدالرحیم (ق) - تهور خان میرزا
 محمود - تربیت خان فخر الدین احمد - تقرب خان حکیم دأرد

(۲) در [بعضی نسخه] بالچوقلیچ (۳) در [بعضی نسخه] اعظم .

تربیت خان شفیع الله - تربیت خان میر آتش - و کیفیت تسخیر
قلعه ستاره - ترکناز خان (ق) - تیغ بیگ خان میرزا کل (ق) *

حرف الذاء - دو ترجمه^۲

ثانی خان هردي - ثناء الله خان امان الله خان (ق) *

حرف الجیم - هفده ترجمه^{۱۷}

جعفر خان تكلو - جلال خان قورچي (ق) - جگ مال برادر
خرد راجه بهارهمل (ق) - جانش بهادر (ق) - جهانگیر قلی خان
لاله بیگ - جگنازه پسر راجه بهارهمل (ق) - جان سپار خان
ترکمان - جادو رای کایتیه - جهانگیر قلی خان شمس الدین
جگراج عرف بکرماجیت (ق) - جان نثار خان قدیمی - جان سپار
خان خواجه بابا (ق) - جلال کاکر (ق) - جعفر خان عمده الملک
جان سپار خان پسر مختار خان - جان نثار خان خواجه
ابوالمکارم (ق) - چورا من جات *^(۲)

حرف الحاء - بیست و دو ترجمه^{۲۲}

حاجي محمد خان سيستاني - حسن خان کهتریه^(۳) - حیدر
محمد خان آخته بیگی (ق) - حاجي يوسف خان (ق)
حکیم مسیح الدین ابوالفتح - حکیم عین الملک شیرازی (ق)
حکیم همام - حسن بیگ خان بدخشی شیخ عمری - و کیفیت

(۲) یا چورا من جات باشد (۳) در [بعضی نسخه] تکریم *

بغی خسرو - حکیم علی گیلانی - و حقیقت جنگ فیلان
 در حضور عرش آشیانی - و کیفیت حوضی که حکیم مزبور ساخته
 حاکم بیگ داماد اعتماد الدوله - و احوال اچهد روت سٹاسی
 حکیم صدرا مسیح الزمان - حبش خان سیدی مفتاح - و احوال
 بعضی عادل شاہیہ - حیات خان داروغہ آبادار خانہ (ق) - حسام الدین
 خان - حکیم حازق گیلانی - حقیقت خان اسحق بیگ (ق) - حسین
 بیگ خان اوزبک - حسن علی خان بہادر عالمگیر شاہی - و احوال
 رضی الدین خان - حکیم الماک میر مہدی - و بیان عروض
 استسقای محمد اعظم شاہ (ق) - حسین خان خویشگی - و احوال
 شاہ بیگ - حمید الدین خان بہادر عالم گیر شاہی (ق) *

حرف الخاء - چہل و چہار ترجمہ

خضر خواجہ خان - و احوال سکندر سور - خواجہ جلال الدین
 محمود - خواجہ معظم برادر مریم مکانی - خان زمان علی قلی
 خواجہ جہان ہروی - خان عالم چلمہ بیگ - خانخانان منعم بیگ
 خان جہان حسین قلی بیگ - خواجہ شاہ منصور شیرازی
 خداوند خان دکذی - خواجہ نظام الدین احمد - خواجہ
 شمس الدین خوانی - و تحقیق خوف - خواجگی فتح اللہ (ق)
 خواجگی محمد حسین (ق) - خواجہ جہان کالی جہانگیری
 خسرو بے اوزبک - خان اعظم کوگہ - و کیفیت فوت سلطان مغفر
 گجراتی - و ارتداد اکبر بادشاہ - خانخانان عبد الرحیم - و احوال

صیان فهیم - خدمت پرست خان رضا بهادر - خان جهان لودی
 خان عالم برخوردار - خواجه ابوالحسن قربتی - خان زمان امان الله
 خواجه جهان خوفی (ق) - خان دوران نصرت جنگ - خان جهان
 باره (ق) - خسرو سلطان ولد نذر محمد خان - خواجه
 عبد الهادی (ق) - خوشحال بیگ کاشغری (ق) - خواص
 خان بختیار خان (ق) - خلیل الله خان برادر خرد اصالت
 خان - خان دوران سید محمود - خانزمان میرخلیل - و کیفیت
 عشق سلطان اورنگ زیب با زین آبادی - خواجه عبد الرحیم
 خان (ق) - خانزمان شیخ نظام - خانجهان بهادر کوکلتاش میرملک
 حسین - خدا بنده خان پسرهایسته خان - خان عالم اخلاص خان (ق)
 خانجهان بهادر کوکلتاش خان علی مراد (ق) - خاندوران امیر الامرا
 خواجه عامر - و احوال نادر شاه (ق) - خدا یار خان تهبی (ق)
 خان زمان میروانی - خواجه عبدالله خان (ق) - خواجه قلی خان
 بهادر (ق) *

حرف الدال - بیست و یک ترجمه

دریا خان عذیمت - دستم خان (ق) - دولت خان لودی
 دیانت خان قاسم بیگ (ق) - دلاور خان کاکر - داراب خان
 میرزا داراب - دربار خان روهله - دیانت خان دست بیاضی
 دیندار خان بخاری (ق) - دولت خان خواص خان - دانشمند
 خان - داؤد خان قریشی - دیانت خان حکیم جمالا (ق) - داراب

(۴) مختار خان - دلیر خان دازي (۳) - دلیر خان عبد الرؤف
 صیانه (ق) - دیانت خان میر عبدالقادر - داؤد خان و بهادر خان
 و سایمان خان (ق) - دلار خان بهادر (ق) - دیانت خان میر
 علي نقی - دهیراج راجه جی سنگه سوائی (ق) *

حرف الذال - شش ترجمه

ذوالقدر خان ترکمان (ق) - ذوالفقار خان قرمانلو - ذوالفقار
 خان محمد بیگ - ذوالفقار خان نصرت جنگ - ذکریا خان بهادر
 هزرجنگ (ق) - ذوالفقار الدوله میرزا نجف خان بهادر *

حرف الراء - هشتاد ترجمه

رؤسی برادر زاده راجه بهارهمل (ق) - راجه بهارهمل - رای
 سرجن هادا (ق) - رای لونگرن کچهواهد (ق) - راجه بیبر
 راجه تودرمل کهتری لاهوری - و ضوابط مستحدثه او - راجه
 بهگونت داس - راجه مدهکر بندیاہ (ق) - راجه رام چند
 بکھیلہ (ق) - رام چند چوهان (ق) - راجه بکرماجیت پتر داس (ق)
 رای بهوج پسر رای سرجن هادا (ق) - رای درگا سیودیه (ق)
 رای شنگه بهورتھیہ - و کیفیت قلعه دیوگدهہ (ق) - راجه

(۲) در [اکثر نسخه] بنی مختار (۳) در [بعضی نسخه] داورقی - اما

گمان برم که داؤد زئی باشد (۴) املا صحیح زکریا ست بزای مکتوبه

عجب که مولف این نام را در ذال آورده (۵) نسخه [۱] بهارامل (۶)

در [بعضی نسخه] سیسودیه (۷) نسخه [۱] آپوگدهہ *

رامداس کچھواہ - راجہ باسو (ق) - راجہ مان سنگھہ پسر
 راجہ بھگونت داس کچھواہ - و کیفیت الکمی اُدیسہ - راجہ
 راج سنگھہ کچھواہ (ق) - راجہ رایسال درباری - رانا سکرا پسر
 رانا اردی سنگھہ (ق) - راجہ مہا سنگھہ و جگت سنگھہ (ق)
 راجہ سورجمل پسر راجہ باسو - راجہ سورج سنگھہ (اتھور) (ق)
 راجہ بکرماجیت رای رایان - و کیفیت قلعة کانگرہ - رای
 گوردھن سورج دھج - راجہ بر سنگھہ دیو بندیلہ (ق) - رستم
 خان شغالی^(۲) - رانا کرن پسر رانا امرا (ق) - راد رتن ہادا پسر
 راد بھوج (ق) - راد سور بھورتھید (ق) - راجہ بہارتھہ بندیلہ (ق)^(۳)
 راجہ ججھار سنگھہ بندیلہ (ق) - راجہ رز افزون (ق)
 رحمت خان میر فیض اللہ (ق) - راجہ انوب سنگھہ
 بدگوچر - راجہ گج سنگھہ پسر راجہ سورج سنگھہ (ق) - راجہ
 رامداس نروری (ق) - راجہ کشن سنگھہ بھدوریہ (ق) - راد
 امر سنگھہ پسر کلان راجہ گج سنگھہ (ق) - رای مکند کاپتھہ^(۴)
 راجہ جگت سنگھہ پسر راجہ باسو (ق) - راجہ جیرام بدگوچر (ق)
 رشید خان انصاری - و کیفیت جلاء و نیاگانش - راجہ
 بیتھل داس کور (ق) - راجہ بہار سنگھہ بندیلہ (ق) - راد
 سترسال ہادا نپیرڈ راد رتن (ق) - راجہ سیورام کور (ق) - راجہ

(۲) در [بعضے نسخہ] شمالي (۳) در [بعضے نسخہ] بوندیلہ (۴)

در [بعضے نسخہ] کاپت - یا کاتب باشد و

اندرمن دهندهیره (ق) - رام سنگهه ولد کرهسي رانهور (ق)
 روپ سنگهه رانهور (ق) - ستم خان مقرب خان (ق) - راجه
 انروده کور (ق) - راجه راجروپ (ق) - راجه رگهوناتهه (ق)
 رحمت خان حکيم ضياء الدين - و احوال فوت دارا شکوه
 و مراد بخش (ق) - راجه تودرمل شاهجهاني (ق) - راد کورن
 بهورتهيه (ق) - راجه سجان سنگهه بنديله (ق) - راجه ديبي سنگهه^(۲)
 بنديله (ق) - راجه راي سنگهه سيوديه (ق) - راجه رام سنگهه
 کچهواهه (ق) - رشيد خان الهام الله (ق) - راد بهار سنگهه
 هادا (ق) - رضوي خان سيد علي (ق) - زندرله خان غازي (ق)
 روح الله خان اول پسر دوم خليل الله خان - روح الله خان
 خانه زاد خان (ق) - راد دلپت بنديله - و کيفيت کلاه پوشان^(۳)
 فرنگ (ق) - رام سنگهه هادا (ق) - ستم دل خان - راجه جهيله رام
 ناگر (ق) - راجه محکم سنگهه کهتري (ق) - رعایت خان ظهير
 الدوله (ق) - روشن الدوله ستم جنگ (ق) - راجه چندر سين
 (ق) - راجه سلتانجي بنالکر^(۴) - راجه گوپال سنگهه کور (ق)
 راجه ساهوجي بهونسله^(۵) (ق) - رکن الدوله سيد لشکر خان بهادر
 نصير جنگ - راجه بير بهادر (ق) *

(۲) يا سجان سنگهه باشد (۳) در (بعضه نسخه) راد دلپ (۴) يا

بنالکر باشد (۵) در [چند جا] بهوسله نوشته

حرف الزاء - چهار ترجمه

زین خان کوکه - زاهد خان پسر صادق خان (ق) - زاهد خان

کوکه (ق) - زبردست خان (ق) *

حرف السین - پنج ترجمه

سیف خان کوکه - سید محمود خان بارهه (ق) - سید

احمد خان بارهه (ق) - سلطان خواجه نقشبندی - و کیفیت

مشیرعی عرش آشیانی - سید حامد خان بخاری (ق) - سید

عبد الله خان پسر میرخوانده (ق) - سمانچی خان قرغوچی (ق)

سید راجو بارهه (ق) - سعید خان چغتای - سید قاسم و سید هاشم

بارهه (ق) - سیف خان سید علی اصغر (ق) - سردار خان خواجه

یادگار (ق) - سید دلیر خان بارهه - و کیفیت فیل سفید (ق)

سید هزیر خان بارهه (ق) - سیف خان میرزا صفی - سرافراز

خان چغتای (ق) - سید شجاعیت خان بارهه - سپهدار خان محمد

صالح (ق) - سعید خان بهادر ظفرچنگ (۲) - سردار خان شاه جهانی

سرافراز خان پسر لشکر خان (ق) - علامی سعدالله خان - و کیفیت

دولتخانه خاص - و حقیقت قرار داد داشتن تاپینان (ق) - سید

منصور خان بارهه - سجان سنگهه و پرمیدیو پسران سورجمل

سیودیة (ق) - سید عالم بارهه (ق) - سید هدایت الله صدر (ق)

سید اختصاص خان بارهه. عرف سید صلاحیت خان (ق) - سید

شجاعیت خان بہادر بہکری (ق) - سعادت خان پور ظفر خان (ق)
 سیادت خان میرزین الدین علی (ق) - سید مظفر خان بارہہ و سید
 لشکر خان بارہہ - سبیل سنگھہ سیودیہ (ق) - سرفراز خان بلوچی (۳)
 سید اختصاص خان سید فیروز خان (ق) - سید عزت خان (۴)
 عبدالرزاق گیلانی (ق) - سید امیرخان خوافی (ق) - سربلند خان
 خواجہ رحمت اللہ (ق) - سیف خان فقیر اللہ - سیف اللہ خان
 میربحر - سید عبداللہ خان بارہہ (ق) - سردار خان چیاہ
 و کیفیت نظر بند شدن سلطان محمد معظم - سیادت خان سید
 ارغلان (ق) - سیدی یاقوت خان حبشی (ق) - سرفراز خان سید
 لطیف (ق) - سید حسین خان بارہہ (ق) - سید رستم خان
 دکئی (ق) - سعد اللہ خان ہدایت اللہ (ق) - سید نجم الدین
 علی خان بارہہ (ق) - سترسال بندیلہ (ق) - سعادت اللہ خان (ق)
 سیف الدولہ عبدالصمد خان بہادر دلیر جنگ (ق) - سیف الدولہ
 سید شریف خان بہادر (ق) - سعد اللہ خان بہادر مظفر جنگ (ق)
 سادات خان ذوالفقار جنگ (ق) - سراج الدولہ انور الدین خان
 بہادر ظفر جنگ (ق) *

حرف الشین - پنجاہ و چہار ترجمہ

شمس الدین محمد خان - شاہ قلی خان نازنجی (ق) - شاہ

(۲) در [بعضی نسخہ] سبیل سنگھہ (۳) در [اکثر نسخہ] بلوچی

(۴) یا عرب خان باشد *

بدائع خان (ق) - شیخ گدائی کذبو - شیخ محمد بخاری (ق)
 شاه محمد خان قلاتی - شیخ احمد فتح پوری - شاه فخر الدین (ق)
 شجاعت خان عرف مقیم خان عرب - شیخ عبدالنبی صدر
 شیخ عبد الرحیم لکهنوی - شیخ جمال بختیار (ق) - شہاب الدین
 احمد خان - شیخ ابراہیم پور شیخ موسیٰ (ق) - شیرویه
 خان (ق) - شیخ عبداللہ خان - و مجملے از احوال شیخ محمد
 غوث و شیخ بہاول - شیخ ابوالفیض فیضی - شہباز خان کذبو
 شریف خان اتگہ (ق) - شاہم خان جلاہر - شاہ قلی خان محرم
 شیخ ابوالفضل مبارک - شیر افگن خان علی قلی بیگ - شریف
 خان امیر الامرا - شجاعت خان شیخ کبیر - شمشیر خان ارسلان بے
 اوزبک (ق) - شیخ فرید مرتضیٰ خان بخاری - شجاعت خان
 سلام اللہ عرب (ق) - شاہ بیگ خان ارغون - شاہ نواز خان بہادر میرزا
 ایرج - شیر خواجہ (ق) - شہباز خان معروف بشیر (رہلہ) (ق)
 شیر خان تونور - شیر خان تربتی^(۲) - شاہ قلی خان وقاص حاجی (ق)
 شادی خان اوزبک (ق) - شجاعت خان شادی بیگ (ق)
 شاہ بیگ خان اوزبک (ق) - شیر خان سید شہاب بارہہ (ق)
 شیخ میر خوافی (ق) - شاہ نواز خان صفوی - شمس الدین خان
 پسر کلان نظر بہادر (ق) - شمشیر خان حیات تربتی (ق) - شجاعت
 خان رعہ انداز بیگ خان (ق) - شہامت خان سید قاسم بارہہ

شمشیر خان تربتی - شیخ عبد العزیز خان (ق) - شریف الملک
 حیدرآبادی - شایستہ خان امیر الامرا - شجاعت خان محمد بیگ
 ترکمان (ق) - شجاعت خان بہادر محمد شاہ نام (ق) - شہدان
 خان خویشگی - شجاع الدولہ - و احوال احمد شاہ درانی (ق)
 شجاع الملک امیر الامرا (ق) *

حرف الصاد - ذہ ترجمہ

صادق محمد خان ہروی - صادق خان میربخشی - صلابت خان
 روشن ضمیر (ق) - صفدر خان خواجہ قاسم (ق) - صف شکن
 خان میرزا لشکری (ق) - صف شکن خان محمد طاہر (ق)
 صفی خان پسر دوم اسلام خان مشہدی - صلابت خان خواجہ
 میر خوانی - صف شکن خان میر صدر الدین (ق) *

حرف الضاد - یگ ترجمہ

ضیاء الدولہ پسر خواجہ سعد الدین خان (ق) *

حرف الطاء - دو ترجمہ

طیب خواجہ جوہاری - طاہر خان طاہر شیخ (ق) *

حرف الظاء - دو ترجمہ

ظفر خان پسر زین خان کوکہ (ق) - ظفر خان خواجہ

احسن اللہ (ق) *

حرف العین - می ترجمه

- علي قلي خان اندرابي (ق) - عبدالله خان اوزبک - عبدالمطلب
 خان (ق) - عرب بهادر - علي مردان بهادر (ق) - عزت خان
 خواجه بابا (ق) - عوض خان قاتشال (ق) - عبد الله خان
 فيروز جنگ - عزيزالله خان پسر يوسف خان (ق) - عاقل خان
 عنايت الله - و احوال ستي خانم (ق) - عبدالرحيم بيگ اوزبک (ق)
 عرب خان نور محمد (ق) - علي مردان خان امير الامرا
 و کيفيت هنگامه اوزبکان در بلخ - عبدالله خان سعيد خان (ق)
 عسکر خان نجم ثاني (ق) - عبدالرحمن سلطان (ق) - عبدالرحيم
 خان پنجمين پور اسلام خان مشهدي (ق) - عنايت خان خواني
 عبد الرزاق خان لاري (ق) - عاقل مير عسکري (ق) - عزيزالله
 خان پسر سيوم خليل الله خان (ق) - علي مردان خان
 حيدر آبادي (ق) - عيسى خان مدين^(۲) - عنايت الله خان (ق)
 عضد الدوله عوض خان بهادر قسور جنگ (ق) - عبد العزيز خان
 بهادر شيخ مقبول عالم (ق) - عمدة الملك امير خان مير
 اسحاق (ق) - عاي محمد خان روهله (ق) - علي وردبي خان
 ميرزا بندي (ق) - عماد الملك غازي الدين خان پسر امير الامرا
 فيروز جنگ (ق) *

(۲) در [بعضی نسخه] مدين = و در (بعضی جا) مدين *

حرف الغین - هفت ترجمه

غازی خان بدخشی - و کیفیت اختراع سجده پیش عرش آشیانی
 غیرت خان خواجه کامگار - غالب خان بیدجاپوری (ق) - عضنفر
 خان پسر الله وردی خان - غیرت خان محمد ابراهیم (ق)
 غازی الدین خان بهادر فیروز جنگ - غازی الدین خان بهادر
 غالب جنگ (ق) *

حرف الفاء - پانزده ترجمه

فرحت خان مهتر سکاکی (ق) - فتح خان حبشی - و احوال
 ملک عنبر - فدائی خان میوظریف - فدائی خان میرزا هدایت الله
 فاضل خان آقا افضل اصفهانی^(۲) - فیروز خان خواجه سرا (ق)
 فتح جنگ خان روهله - فاخر خان نجم ثانی (ق) - فیض الله خان
 پسر زاهد خان کوکه - فتح جنگ خان میانه - فاضل خان شیخ
 مخدوم صدر (ق) - فدوی خان محمد صالح و مقدر خان محمد
 جمال الدین (ق) - فاضل خان برهان الدین - فضائل خان میر
 هادی - فتح الله خان بهادر عالمگیر شاهي *

حرف القاف - بیست و نه ترجمه

قرا بهادر خان (ق) - قاسم محمد خان نیشاپوری (ق) - قتلوق قدم
 خان (ق) - قمر خان (ق) - قیا خان کذک - قطب الدین خان گه

(۲) در [چند نسخه] فاضل *

قاسم عملي خان (ق) - قريش سلطان كاشغري - قاسم خان ميربحر
 (۲)
 قطب الدين خان شيخ خوين - قليچ خان اندجاني - قاسم خان تمكين
 قاسم خان جويني - و كيفيت هوگاي بندر - قبهچاق خان امان بيگ
 قزلباش خان افشار (ق) - قزاق خان باقي بيگ ارزبک - قاضي
 محمد اسلم - قليچ خان توراني - قاسم خان مير آتش - قباد خان
 مير آخور - قطب الدين خان خويشگي پسر دوم نظر بهادر
 قوام الدين خان اصفهاني - قلعه دار خان ميرزا علي - قليچ خان
 خواجه عابد پور عالم شيخ (ق) - قاسم خان کرمانی - قطب الدين
 خان خويشگي عرف بايزيد - قطب الملک سيد عبد الله خان
 قادر داد خان بهادر انصاري (ق) - قطب الدوله محمد انور
 خان بهادر *

حرف الكاف - ۹ نه ترجمه

کمال خان گکهر - کاکر علي خان (ق) - کنور جگت سنگهه
 کشن سنگهه رانهور - کاکر خان عرف جهان خان (ق) - کار طلب
 خان (ق) - گنج علي خان عبد الله بيگ (ق) - گيري سنگهه
 کامگار خان پسر دوم جعفر خان (ق) *

حرف اللام - پنج ترجمه

لشکر خان اکبري - لشکر خان مشهدي - لشکر خان جان نثار
 خان - لطف الله خان - لطف الله خان صادق (ق) *

حرف المیم - یکصد و پنجاه و دو ترجمه

مصاحب بیگ - ملا میر محمد خان شیروانی - میر شاه
 ابو المعالی - محمد سلطان میرزا - مهدی قاسم خان - محمد
 قاسم خان بدخشی - محمد قلی لوقبائی (ق) - محمد قلی
 خان برلاس - مجنون خان قاقشال - میر محمد خان مشهور
 به خان کلان - معین الدین خان فرنخودی (ق) - مهر علی خان
 سلدوز (ق) - میرزا میرک رضوی خان (ق) - محمد مراد خان
 پسر امیر بیگ (ق) - مظفر خان تربتی - میر معز الملک
 اکبری - میر علی اکبری موسوی - میرزا شرف الدین حسین
 محب علی خان پسر میر نظام الدین علی - معصوم خان فرنخودی^(۲)
 میر کیسوی خراسانی - مخدوم الملک عبد الله - و احوال شیخ
 حسن علایی - میرزاده علی خان (ق) - میرزا فولاد بیگ پسر
 خدا داد برلاس و مجملے از احوال ملا محمد تنوی - میرزا
 سایمان - محب عالی خان رهناسی - میر ابو تراب گجراتی - میر
 شریف آمای - و تحقیق مردم نقطویه - میر مرتضی سبزواری
 معصوم خان کابلی - میرزا مظفر حسین مفوی - میرزا جانی
 بیگ ازغون - و احوال صوبه تته - میرزا یوسف خان رضوی
 مادیو سنگه کچهواهه (ق) - میر حسام الدین - مخصوص
 خان برادر خرد سعید خان چغتای (ق) - میر معصوم خان

(۲) در [چند نسخه] لفظ ملی نیست و

بهنري - ميرزا شاهرخ - مير خليل الله يزدي - و احوال شاه
 نعمت الله ولي - محمد قلي ترکمان (ق) - مهتر خان انيس (ق)
 ميرزا غازي بيگ - ميران صدر جهان - ميرزا چين قليج
 ميرزا فریدون خان برلاس (ق) - محشم خان شيخ قاسم (ق)
 ميرزا علي بيگ اکبر شاهي - مير جمال الدين انجو - ميرزا
 راجه بهار سنگهه (ق) - مير فضل الله بخاري - معظم خان
 شيخ بايزيد (ق) - محمد تقی سيم ساز - ملا محمد تته
 محمد خان نيازي - مظفر خان مير عبد الرزاق - مقرب خان
 شيخ حسو - مرتضى خان انجو - مصطفى بيگ ترکمان (ق)
 مهابت خان خانانان - مختار خان سبزواري - مير محمد
 امين مير جماله - و کيفيت اصفهان - مکلدار خان - مرشد قلي
 خان ترکمان - و احوال مرشد قلي خان لله استجلو - مخلص خان
 برادر کلان الله وردی خان - معتمد خان محمد شريف - ميرزا
 وستم صفوي - موسوي خان صدر (ق) - مبارز خان (رهله) - مهيس
 داس (انهور) (ق) - مير سيد جلال صدر - و احوال ملا محمد
 صوفي مازندراني - محمد زمان طهراني (ق) - مادهو سنگهه
 هادا (ق) - ميرزا والي - مكرمت خان ملا مرشد - و کيفيت بلده
 شاه جهان آباد - ميرزا حسن صفوي - مرتضى خان سيد نظام
 معتقد خان ميرزا بيگي - ميرزا عيسى تر خان - محمد علي
 خان محمد علي بيگ - مغل خان پسر زين خان کوه - مير

شمس (ق) - مرشد قلبي خان خراساني - و کیفیت دهار و دکن
 ملتمت خان - معمور خان مير ابوالفضل - مکند سنگه هادا (ق)
 معتمد خان محمد صالح خوافي (ق) - مبارک خان نيازي
 ميرزا ابو سعيد - مصطفی خان خوافي - ميرک شيخ هروي
 مانوجي و پرسو جي - ملا علاء الملک - مير جمله معظم خان^(۲)
 و احوال سلطان شجاع - و کیفیت جنگ بهادر و آسام - ميرزا نودر
 ميرزا ابو المعالي - محمد صالح خان ترخان - ملا احمد نايته
 و تحقيق نوایم - مخلص خان قاضي نظاما (ق) - ميرزا راجه
 جي سنگه کچهوايه (ق) - محمد قلبي خان بهوسله - ميرزا سلطان
 صفوي - ميرزا مکرم خان صفوي - ميرزا خان منوچهر - مهابت
 خان لهراسپ - مبارز خان مير کل - مرتضی خان سيد شاه
 محمد (ق) - مهراجه جسونت سنگه رانهور - مير سيد محمد
 قنوجي - و حکايت شيخ محمدي - ملتمت خان مير ابراهيم حسين
 محمد امين خان مير محمد امين - مختار خان شمس الدين
 مغل خان بلخي - محمد علي خان خانسامان - مهابت خان
 حيدرآبادي - موسوي خان مير معز^(۳) - محمد بدیع سلطان (ق)
 مصطفی خان کاشي - و حکايت آمدن محمد اعظم شاه نزد
 خلد مکان (ق) - مخلص خان عالمگيري - مرتضی خان سيد

(۲) در [بعضی نسخه] مير محمد سعيد مير جمله معظم خان (۳) در

[بعضی نسخه] ميرزا معز *

مبارک خان (ق) - محشم خان میر ابراهیم - مطلب خان سبزواری
 میرزا صفوی خان (ق) - منور خان شیخ میران (ق) - مختار خان
 قمرالدین - میرزا یار علی بیگ (ق) - میر احمد خان اول - محمد
 اسام خان (ق) - منعم خان خانخانان بهادر شاهي - میرزا محمد
 هاشم خلیفه سلطان - محمد مراد خان پسر مرشد قلی خان
 محمد حسین (ق) - میرزا شاه نواز خان صدر الدین - مکرم
 خان مهر اسحق - میر ویس غازی (ق) - محمد یار خان
 پسر میرزا بهمن یار - میر جمله خانخانان عباد الله نام (ق)
 مرحمت خان بهادر غضنفر جنگ (ق) - محمد کاظم خان - و احوال
 مولف تا رویداد انزوا - مبارز خان عماد الملک - معز الدوله
 حیدر قلی خان اصفهانی (ق) - موتمن الملک جعفر خان (ق)
 مهاراجه اجیت سنگهه راتهور - و کیفیت فوت سلطان محمد
 اکبر (ق) - میر احمد خان ثانی - و کیفیت هنگامه محبوب خان
 در کشمیر - معز الدوله حامد خان بهادر صلابت جنگ (ق) - محمد
 غیاث خان بهادر غیاث بیگ (ق) - محمد خان بنگش (ق)
 موتمن الدوله اسحق خان (ق) - متهور خان خویشگی - محشم
 خان میر خان - مقرب خان پسر امین خان (ق) - مبارز الملک
 سر بلند خان - مهاراجه جانوجی جسونت بنالکر (ق)
 معز الدوله عبدالاحد خان (ق) *

حرف النون - پانزده ترجمه

فیابنت خان عرب (ق) - نورقلیج (ق) - نقیب خان میر
 غیاث الدین - نورالدین قلی (ق) - نظر بهادر خویشگی - نجابت
 خان میرزا شجاع - نوازش خان عبدالکافی - نامدار خان (ق)
 ناصر خان محمد امان (ق) - نصیرالدوله صلابت جنگ (ق)
 نظام الملک آصف جاه - نظام الدوله ناصر جنگ - نجیب الدوله
 شیخ علی خان بهادر (ق) - نجیب الدوله نجیب خان (ق)
 نظام الملک نظام الدوله آصف جاه *

حرف الواو - پنج ترجمه

وزیر جمیل (ق) - وزیر خان هروری - وزیر خان مقیم نام (ق)
 وزیر خان حکیم علیم الدین - وزیر خان محمد طاهر *

حرف الهاء - شش ترجمه

هاشم خان پسر قاسم خان (ق) - هادی داد خان (ق)
 هوشدار خان - هزیر خان خلف آله وردی خان (ق) - همت خان
 میر عیسی - همت خان بهادر خان *

حرف الیاء - هشت ترجمه

یوسف محمد خان کوکلتاش (ق) - یوسف خان کشمیری (ق)
 یوسف خان ولد حسین خان تکریمه (ق) - یعقوب خان بدخشی (ق)

یاقوت خان حبشی - یوسف محمد خان تاشکندی - یکه تاز خان
عبدالله بیگ - یلنگتوش خان بهادر (ق) *

حرف الالف - اسمعیل بیگ دولدی

از امرای فردوس مکانی ست - در دلاری و کنگاش مسلم
و تمک بود - چون همایون پادشاه از ملک عراق مراجعت نمود
و بمحاصره قلعه قندهار پرداخت و کار بر محصوران دشوار گردید
و امرا از میرزا عسکری جدائی گزیده هر یک از قاعه پایان آمده
خون را نزد پادشاه مزبور رسانیدند مشارالیه نیز شرف زمین بوسی
دریافت - و پس از فتح قندهار حکومت زمین دارر بمشارالیه
مقرر شد - و در ایام محاصره کابل او بهمراهی خضر خواجه خان
بر سر شیرعلی نوکر میرزا کامران [که بر طبق گفته میرزا از کابل
بنابر غارت قافله ولایت (که بچاریکاران رسیده بود) رفته بعد غارت
بنابر انسداد طرق (که مردم پادشاهی نموده بودند) نتوانست
بکابل رسید - لهذا بجانب غزنین شتافت] تعیین گردید - و در کتل
سجاولد بشیرعلی مذکور رسیده بجنگ در پیوست - و مردم
پادشاهی ظفرمذ گردیده با فراوان غنائم بحضور جنت آشیانی
رسیده مشمول عنایت گردیدند - و چون قراچه خان (که تقدیم
خدمات شایان نموده مطرح عنایت بیغایم شده بود) بدر
تنگ حوصلگی زده جمع کثیر را از راه برده بجانب بدخشان نزد
میرزا کامران روان شد مومسی الیه هم از فریب خوردنهای او بود

ازین جهت در حضور پادشاه با اسمعیل خرس ملقب گشته - و پس از آنکه پادشاه خود متوجه ملک بدخشان گردید روز جنگ با میرزا کامران مشارالیه دستگیر شد - و بشفاعت منعم خان جانبخشی یافته سپرد او شد - و در یورش هژدوستان همراه رکاب خسروانی بود - و پس از فتح دهایی بهمراهی شاه ابوالمعالی بجاناب لاهور نامزد شد - تدمه احوالش بملاحظه نیامده *

✓ * اعتبار خان ناظر *

خواجه عذیر نام خواجه سرای مقرب فردوس مکانی بود - در ساله (که همایون پادشاه عزیزمک عراق مصمم نموده از متصل قندهار روانه شد) او را با جمعی دیگر بذابر آردن هودج مریم مکانی رخصت فرمود - او وفته خدمت پسندیده بجای آردن - و در سنه (۹۵۲) نهصد و پنجاه و دو هجری او در کابل بحضور رسیده ادراک سعادت ملازمت نمود - پادشاه او را در خدمت شاه زاده محمد اکبر تعیین فرمود - و پس از انتقال جنت آشیانی اکبر پادشاه او را روانه کابل فرمود - که محمل مریم مکانی والده پادشاه را بحضور آورد - چنانچه در سال دوم جلوس او در رکاب مریم مکانی بشرف ملازمت امتیاز اندوخت - و بعد چندی بحکومت دهلی علم افتخار افراخته درانجا درگذشت *

* افضل خان *

خواجه سلطان علی نام - ابتدا در سرکار جنت آشیانی باشرف

خزانه اختصاص داشت - از رشادت و کاردانی مشمول الطاف
 (۲)
 همایونی گشته در سنه (۹۵۶) نهصد و پنجاه و ششم صاحب دیوان
 خرج گردید - یعنی بمساعدت طالع (جمند بمشرفی بیوتات امتیاز
 یافت - و چون در سنه (۹۵۷) نهصد و پنجاه و هفت هجری میرزا
 کامران برادر خرد جنم آشیانی در مخالفت برادر بزرگوار (که
 زیاده بر پدر اشفاق و الطاف مرعی میداشت) بر دارالملک کابل
 استیلا یافت با متصدیان و ملازمان پادشاهی در مقام گرفت و گیر
 در آمده خواجه را نیز مقید ساخت - و بزجر و تعدی نقد و جنس
 برگرفت - و چون نهضت هندوستان پیش نهاد عزم پادشاهانه
 گردید خواجه بوالا منصب میر بخشگیری علم ترفع می افراشت
 چون واقعه ناگزیر جنم آشیانی بمیان آمد تردی بیگ خان
 (که ادعای امیر الامرایی داشت) باتفاق خواجه بانتظام مهمات
 دهایی پرداخت - از آنکه در جنگ هیموی مشهور خواجه بهمراهی
 سردار انتظام بخش فوج قول بود در هنگامی (که آن بقال فتنه ساز
 خود بر قول تاخمت آورد) خواجه را پای ثبات از جا رفته باتفاق
 اشرف خان میر منشی و مولانا پیر محمد شروانی (که برای
 شکست هنگامه سپه سالاری تردی بیگ خان قابوئی می جست)
 مسلک فرار اختیار نمود - چون امرا انهزام خورده با هزاران
 خجالت و شرمساری بموکب اکبری (که از صوبه پنجاب

بمقصد محاربهٔ هیمو بسپهرند (رسیده بود) پیوستند بیرام خان
 تردی بیگ خان را فرصت نداده از هم گذرانید - و خواجه را
 با میر منشی (که گمان نفاق و زردای میداشت) نظر بند
 نمود - و پس ازان خواجه با میر منشی فرار نموده سفر حجاز
 اختیار کرد - و در سال پنجم اکبری بشرف آستان بوس استمعان
 یافتند - و مورد افضال عرش آشیانی شده بپایه والای امارت
 و منصب سه هزاری مرتقی گردید - مآل کار او و تاریخ فوئش
 بظرف شیرازه بند این پریشان اوراق نرسیده *

* ادهم خان کوکه *

پسر خرد ماهم آنکه است - که بفرزندی عقل و درستی
 اخلاص نسبت قوی بعرش آشیانی داشت - از زمان آسایش
 گهواره تا آرایش تخت بدوام ملازمت و وفور اعتبار و کثرت
 محرمیت و اعتماد ممتاز بود - در برهم زدگی دولت بیرام خان
 شریک غالب گشته تمشیت مهم ملکی و مالی از پیش خود
 گرفت - و با آنکه مدعم خان وکیل السلطنت هم شد باستقلال
 تمام بکارها می پرداخت - ادهم خان از امرای پنج هزاری ست
 ابتدا بمحاصرهٔ مانکوت در رکاب پادشاهی به بهادری
 و ران مردی بلندنامی اندرخته - آن قلعه ایست در کوهستان
 (۳)

(۲) نام سابقش مرهوند است - در زمان اکبر شاه بسپهرند زبان زد روزگار

گشت (۳) نسخهٔ [ب] دلوری - و راد مردی بمعنی دلوری ست *

هوالک بر قلعه کوه فلک فرسا متضمن بر چهار قلعه - بر فراز
 کوهچها بطرز غریب ساخته اند - که تمامی آن یک حصن
 بنظر می آید - سلیم شاه وقتی (که از مهم گهران برگشت)
 اساس آن گذاشت - تا برای لشکر پنجاب مامنی باشد - میخواست
 لاهور را ویران کرده آنجا آباد سازد - چه آن شهره سمت
 بزرگ - مسکن اقسام تجار و اصناف مردم - باندک توجه
 لشکر عظیم و یراق فوجها مهیا توان کرد - چون سر راه فوج مغل
 واقع شده بود میان درانجا رسیده استعداد فراوان بهم رساند
 و کار از علاج بگذرد - درین اندیشه اجلاس در رسید - در سال
 دوم سکندر سور درانجا متحصن گشته آخر بزیهار گزائید - و قلعه
 تسلیم نمود - سال سیوم بیرام خان (که همیشه از اد هم خان
 متوهم می بود) محال هتکاندهه نزدیکی آگره مسکن طایفه
 بهدریه (که نمود و سرکشی آنها با سلاطین روزگار شهره
 آفاق بود) بجاکیرش مقرر کرد - تا بدین وسیله هم متمردان
 آن نواحی سزا یابند - و هم او در حضور نباشد - و بیک
 خیال دو کار شگرف صورت گیرد - با چندی از امرا رخصت داد
 اد هم خان بکوشش نمایان آن ضلع را عملی ساخته ارباب عصیان را
 بر انداخت - و بعد از آراگمی بیرام خان و اختتام کارش
 عرش آشیانی آخر سال پنجم مبادعی سنه (۹۶۸) نهصد و شصت

و هشت هجری اورا با پیر محمد خان شروانی و امراء دیگر
 بتسخیر ولایت مالوه (که بیداد گری و مدهوشی باز بهادر
 مکرر بعرض رسیده بود) تعیین نمودند - چون بنواحی سارنگ پور
 (که مستقر او بود) پیوست باز بهادر از مستی و بیهوشی
 (که شب و روز درین کار بود) اندک بخود آمده در مقام
 پیکار نشست - پیوسته از طرفین دلوران رزم آزموده بر آمده
 لوازم نبرد بجا می آوردند - تا روزی چپقلش عظیم بمیان
 آمد - باز بهادر شکست خورده بجانب خاندیس فرار نمود
 آدم خان بسرعت شتابان خود را بسارنگ پور رسانیده تمام اموال
 و اسباب او را با پاتران و کدیزان (که نغمه حسن و حسن نغمه
 ایشان در آفاق امتیاز و اشتها^(۲) داشت) متصرف شد - و ازین
 کامیابی و حصول خزائن و دفائن و امتعه نفیسه (که اندوخته
 سالها بود) کلاه نخوت او کج شد - و نشه^(۳) غرورش افزون
 هر چند پیر محمد خان نصیحت کرد سون مذن نیفتاد - مملکت
 مالوه بامرا تقسیم کرده چند زنجیر فیل از جمله غنائم همراه
 صادق خان ارسال حضور نمود - و خود بعیش و عشرت مشغول
 گشت - بخاطر عرش آشیانی گران رسید - اصلاح او اهم دانسته
 در شازده روز از آگوه ایلغار فرمود - و بیست و هفتم شعبان

(۲) نغمه [ج] انتشار و اشتها داشت (۳) در فارسی نشه می نویسند - اما

این لفظ که عربی است در اصل نشوه است *

سال ششم و قتل (که ادھم خان بعزیمت تسخیر قلعه گاگردن
 دو گزهی سارنگپور برآمده میروفت) ناگاہ موکب اتبال پیدا
 شد - بدریافت شرف زمین بوس مباهی گشت - عرش آشیانی
 یکسر بخانه اش رفته فرود آمدند - گویدن ادھم خان خیال
 فاسد در سر داشت - و بهانه می جست - (۲) روز دوم ماهم
 انگه با مردم محل رسید - و پسر را از گران خواب غفلت
 هوشیار ساخته آداب پیشکش و ضیافت بتقدیم رسانید - و آنچه
 از باز بهادر بدست آورده بود از صامت و ناطق با همه پاتران
 بنظر اشرف گذرانید - عرش آشیانی برخی را بار مرحمت نموده
 بعد رفته چهار روز علم معارفت با گره افراشتند *

گویند چون عرش آشیانی لوای معارفت بر افراختند در
 منزل اول ادھم خان از سفاهت و بیخردی ماهم انگه مادر خود را
 (که صاحب اختیار محل بود) بران داشت که در مغذیه
 حمینه از پاتران باز بهادر مخفی بدو حواله نماید - که بنابر
 در ادبی کسے بحال آنها نخواهد پرداخت - اتفاقاً همان ساعت
 پادشاه خبر رسید - حکم مقام فرموده مردم را بتفحص
 برگماشت - ادھم خان مضطر گشته هر دو را بصحرا سردان
 چون متفحصان گرفته آوردند ماهم انگه آن بیگناهان را بقتل
 رسانید - و عرش آشیانی اغماض فرمودند - لیکن همین سال باتقاضای

(۲) نسخه [ب] دهم - اما صحیح دوم است *

مصاحبت ملکی حکومت مالوه به پیر محمد خان باستقلال مقرر شد
 و ادھم خان حسب الظلم بحضور رسید *

چون شمس الدین محمد خان انگه بقرب و اعتبار نوای تفوق
 و برتری افراخته در جمیع امور خلافت دخل تمام داشت این مدهوش
 جوانی و سیه مسک دولت همواره برو حسد بردے - منعم خان
 خانخانان (که گرفتار همین بیماری بود) همواره بکهنه عیاری
 آن مغرور تهور و مغلوب خشم را بفتنه و غدر تحریک مینمود
 تا آنکه درازدم رمضان سال هفتم در دولتخانه پادشاهی
 انگه خان و منعم خان با امرای دیگر مشغول مهمات سلطنت
 بودند - ادھم خان بے اعتدالانہ با جمعے از خود بے اعتدال تر
 رسید - همه بتعظیم برخاستند - انگه خان نیم قیامے نمود - آن
 بے محابا دست بخنجر کرده متوجه انگه خان شد - و اشاره
 بهمراہان کرد - بزخمهای جانگزا کار آن آقسقال دولت تمام کردند
 و پس ازان ادھم خان بے باکانہ شمشیر در دست گرفته
 متوجه محل سرا شده برایوان مرتفع (که بر دور محل خاصه
 بود) برآمد - غوغا بلند گشت - عرش آشیانی از خواب بیدار
 شده از دیوار قصر سر بر آورده استکشاف احوال نمودند
 و بخشم و غضب شمشیر گرفته برآمدند - همین که ادھم خان
 بنظر آمد فرمودند کہ ای بچه لادہ انگه مرا چرا کشتی
 آن گستاخ پیش رویده دستهای عرش آشیانی گرفت - و گفت

پادشاه غور فرمایند - اندک تلاش واقع شده - پادشاه دست
 از چنگ او کشیده مشتت بقوت بر روی او زدند - که معلق^(۲)
 بزمین افتاد - بفرحمت خان خاصه خیل و بسنگرام هوسناک
 (که ایستاده بودند) فرمودند - که چه تماشا میکنید - این
 دیوانه را بر بندید - آنها فرمان پذیر گشته بر بستند - حکم شد که
^(۳) از بالای صغره سرنگون اندازند - دو مرتبه انداختند - تا گردن
 آن خود سر شکست - و باین طرز آن سفاک هتاک^(۴) مطابق
 سنه (۹۶۹) نهد و شصت نه هجری بقصاص مکافات رسید
 ۹۷۰
 حسب الارشاد هر دو نعل را روانه دهلی ساختند - (دو خون شد)
 تاریخ است - گویند ماهم انگه (که درین وقت بر بستر بیماری
 افتاده بود) شنید که ادهم خان چندین بے اعتدالی نموده
 پادشاه مقید کردند - مهر مادری برداشته او را بملازمت آورد
 شاید پسر را راهاند - پادشاه ماهم انگه را دیده فرمودند
 که ادهم انگه ما را کشت - ما هم او را کشتیم - آن عاقله روزگار
 گفت خوب کردند - اما نمی دانست که سیاست رسیده - چون
 بییقین پیوست حفظ آداب حضور نموده بظاهر جزع و فزع

(۲) نسخه [ب] معلق زنان افتاد (۳) در [بعضی نسخه] دیوانه سررا

(۴) نسخه [ج] هتاک بقصاص مکافات رسید (۵) چون این واقعه

در سنه (۹۶۹) بوه تاریخ [دو خون شد] که عددش ۹۷۰ است غلط

نخواهد بود زیرا که تاریخ گویان فرق یک یا دو عدد جایز داشته اند •

نگرد - لیکن رنگ از رو رفت - و دل بهزاران زخم مجروح
گشمت - پادشاه نظر بر قدم خدمت او بتسلیمی خاطرش پرداخته
رخصت خانه فرمودند - آمده بسوگواری نشست - و مرضی که
داشت رو بتزاید آورد - و بعد ازین واقعه بچهل روز بدار بقا
شدافت - عرش آشیانی مشایعت نعش او نموده رفته کردند
و باعزاز و احترام روانه دهلی ساخته عمارت عالی حسب الحکم
بر مزار ماهم انکه و ادهم خان اساس یافت *

* اشرف خان میر منشی *

محمد اصغر نام - از سادات حسینی مشهد مقدس است
و صاحب طبقات اکبری او را از سادات عرب شاهی شمرده
یکامل که بنابر عموم و خصوص تدریج کلام نباشد - اما آنچه
علامی شیخ ابوالفضل او را سبزواری نوشته لاسکاله از تحریفات
نسخه نویسان است - در فن انشا و دقائق سخن ید طوای داشت
و سرموئی از دقت یابی و موشکافی فرو نمی گذاشت - و در
خطاطی و خوش نویسی بهفت قلم استاد - خصوص در تعلیق
و نسخ تعلیق سرآمد روزگار و یگانه دهر بود - علم جفر را با عمل
ورزیده - در ملازمان جنت آشیانی انسلاک یافته بمزید قرب و عزت
درجه اعتبار پیموده بخطاب میر منشی امتیاز یافت - و پس
از فتح هندوستان بخدمت میر عرضی و میر مالی اختصاص
گرفت - و در تفسیر تردی بیگ خان (که با همو بقال در سواد

دهای اتفاق افتاد و انگرے دل بانی داده راه گریز سپردند (۴)
 او (که در امر جنگ مشیر و همدستان بود) نیز در فرار زده
 متهم بظن و بد دلی گردید - (رزے) که بیروم خان ترمی بیگ
 خان را بقتل آورد) اشرف خان را با سلطان علی افضل خان
 بعلمت گریز پائی مقید ساخت - و پس ازان سفر حجاز اختیار
 نموده سال پنجم اکبری سنه (۹۶۸) نهصد و شصت و هشت
 هجری هنگامی (که عرش آشیانی از ماچهیوارة باختتام مهم
 بیروم خان مترجه کوه سواک بود) شرف آستانبوس دریافت
 ازان بعد همواره مشمول عوطف پادشاهی بوده بافزایش منصب
 سر برافراخت - سال ششم هنگام معاودت ایات پادشاهی از مالوه
 بخطاب اشرف خانی مشرف گردید - و در یساق بنگاله بهمراهی
 خانخانان منعم خان دستوی یافت - در سنه (۹۷۳) نهصد
 و هفتاد و سیوم در بادله گور (که بنابر سمیت هوا وبای
 عام شیوع یافته انثر نوئیذان عمده رهگرای فذا گشتند) رخت
 هستی بر بست - بدر هزاری منصب رسیده - و با کمالات
 دیگر موزون طبع بود - گاه گاهی اشعار صاف متین انشا میکرد
 از سمت *

* نظم *

* یارب تو مرا باآش قهر مسوز *

* در خانگه دل چراغ ایمان افروز *

* این خلعت بزدگی که شد پاره ز جرم *

* از راه کرم برشته عفو و بدوز *

و در تاریخ آبشخورست (که مولانا میر در دار الخلافه آگره

بنا کرده) گفته * * نظم *

* در راه خدا کرده بنا ملا میر *

* چاه ز برای نفع مسکین و فقیر *

* گر تشنه لبی بپرسد از سال بنا *

* گوئی آبی ز بقعه خیر بگیر *
(۲)

پسرش میر مظفر نیز در عهد اکبری بمنصب مناسب پایه افزای

روزگار خود گشته در سال سی و هشتم بحکومت ولایت اوده

می پرداخت - حسینی و برهانی نیاثر اشرف خان در دور

اعلی حضرت بمنصب قلیل سرافرازی داشتند *

* ابراهیم خان ازبک *

از امرای جنت آشیانی ست - در سال فتح هندوستان او را

همراه شاه ابوالمعالی بلاهور تعیین کردند - که اگر سکندر سرور

از کوهستان برآمده دست اندازی در ممالک پادشاهی نماید

تدارک آن باحسن وجوه بظهور رسد - پس ازان خان مزبور

سررپور مضاف جونپور بجایگیر یافته همواره با علی قلی خان
(۳)

(۲) نسخه [ج] گوید (۳) در [بعضی نسخه] زهرپور - و در [بعضی]

به سررپور مضاف جونپور جایگیر یافته *

خان زمان بحفظ آنحدود می پرداخت - تا آنکه بعهد عرش آشیانی
 آثر بغی خانزمان و سکندر خان ادرزبک هر دو روز افتاد - و اشرف
 خان مبر منشی فرمانی مشتمل بر موعظت پیش سکندر خان
 برد - سکندر خان بگرمی بر خورده گنمت که ابراهیم خان آق سقال
 یعنی (پش سفید و قرب جوار است - او را رفتند می بینم - و باتفاق
 می متوجه باره خسروانی میشوم - بدین اراده بسر هر پور رفت
 و ازان جا هر دو باتفاق نزد خان زمان رفتند - و قرار دادند
 که خان مذکور همراه سکندر خان به سمت لکهنو رفته آتش
 خلاف افروزند - چنانچه خان مذکور بدان سمت شتافته مصدر
 هنگامه آرائی شد *

چون منعم خان خانخانان با علی قلی خان زمان ملاقات کرده
 قرار بندگی ازو به تجدید گرفت و از حضور خواجه جهان
 (که مدار عایه مهمات سلطنت بود) رسید خانخانان خواست
 که باتفاق او بخیمه خان زمان رود - و خان مزبور را بگرو در لشکر
 خود طلبید - و قرار برین یافت که خان زمان والده خود و خان
 مزبور را با پیشکش لایق روانه حضور نماید - لهذا خانخانان
 و خواجه جهان رو بدارگاه ساطانی نهادند - و خان مزبور را
 تیغ و کفن در گردن انداخته بنظر والا رسانیدند - و پس از قبول
 این معنی و عفو جرائم خان زمان تیغ و کفن را از گردن او
 فرود آوردند - و چون بار دیگر خان زمان و سکندر خان سال دوازدهم

اکبري سلسله جنابان بغي و عدوان گشتند خان مذکور باتفاق سکندر خان بجانب اردهه شتافت - و چون سکندر خان راه بنگاه گرفت خان مزبور بوساطت خانخانان بعفو جرائم مشمول عواطف گشته داخل متعینان خانخانان گردید - تاریخ فوتش بنظر نیامده - پسرش اسمعیل خان است که علی قلی خان زمان قصبه سندیله در جایگیر او داده بود - چون سال سیوم اکبري قصبه مزبور بجایگیر سلطان حسین خان جلایر از حضور مقرر شد او در عمل دادن ایستادگی بمیان آورد - پس از آنکه بزور گرفت فوجی از خان زمان آورد - و جنگی کرده شکست یافت *

* آصف خان خواجه عبدالمجید هردی *

از فرزندان شیخ ابوبکر تابدادی است - که از صاحب کمالان وقت بود - امیر تیمور چون در سنه (۷۸۲) هفت صد و هشتاد و دو بتسخیر هرات (که در تصرف ملک غیاث الدین بود) رو آورد بتابداد رسیده کس نزد شیخ فرستاد - که چرا به تیمور ملاقات نمی کنی - گفت مرا با او چه کار - امیر خود رفت و بشیخ گفت - چرا ملک را نصیحت نکردی - جواب داد نصیحت کردم نشنید - خدای تعالی شما را پرو گماشت - اکنون شما را نصیحت میکنم بعدل - اگر نشنوید دیگره را بر شما

(۲) نسخه [۱] بعفو تقصیرات مشمول (۳) نسخه [ب] ابیادی - و در

[بعضی نسخه] تابدادی *

گم کرد - امیر میگفت مرا در سلطنت بهر کس از درویشان صحبت
 نهد هر کدام را از خود در دل و همه دیدم - مگر شیخ که من
 خود را در حجاب می یافتم *

خواجه عبد المجید در ساک ملازمان جنت آشیانی انتظام
 گرفته بحسن رشادت و کاردانی در وقت نهضت هندوستان
 بدیوانی سرکار همدانی سر برافراخت - و چون کهن روزگار
 بجلوس عرش آشیانی رونق جوانی از سر گرفت خواجه بوفور
 کارطابی از دیوانی بسر داری رسیده جامع سیف و قام گردید
 و دران هنگام (که عرش آشیانی بتقریب هنگامه پیرام خان لوی
 عزیمت پنجاب برافراشت) خواجه بخطاب آصف خان سرافراز
 گشته بحکومت دهلی مباحات اندرخت - و بتدریج صاحب
 طبل و عام شده بمنصب سه هزاری امتیاز یافت - و چون
 فتو نام غلام عدلی (که قلعه چنار را متصرف بود) اظهار
 تسلیم آن نمود حسب الامر پادشاهی آصف خان باتفاق شیخ
 محمد غوث رفته آن قلعه را بصلح بر گرفت - تیولدار^(۲)
 کوه مانکپور بخان مزبور تفویض یافت - دران ایام غازی خان نذوری
 (که از امرای عمده افغان بود) مدتی در خدمت عرش آشیانی
 گذرانیده بدر فرار زده با برخی بولایت پنه^(۳) (که ملکی سم

(۲) در [بعضی نسخه] نذوری و در [بعضی] سور (۳) در [بعضی نسخه]

پنه - و در [بعضی نسخهای اکبرنامه] پنه آمده *

بسر خود) پناه برده در مقام فتنه انگیزی در آمد - آصف خان در سال هفتم هجری (۲) در چند روزی آنجا پیغام برگذارد - که در سلک خراج گزاران ممالک محروسه در شده مخالفان را بسپارد (راجه از سر مایگی نخوت و غرور با اتفاق آن مخالفان آماده پیکار گردید - آصف خان چیره دستیها نمونه پناه برده را بقتل رساند - و راجه هزیمت یافته بقلعه باندهو (که مستحکم ترین قلاع آن ولایت است) متحصن گشت - آخر بوسیله قبول بندگی درگاه و باستشفاع راجهائی (که مقرب بساط سلطنت بودند) حکم عدم مزاحمت باحوال راجه بآصف خان رسیده خان مذکور دست ازان باز داشت - لیکن ازین فتح قوت و مکنت تمام بهم رسانیده داعیه تسخیر گدده پیش گرفت چه جنوبی ولایت پنه ملکه سمت وسیع مشهور بگونلرانه - صد و پنجاه کوره غول - و هشتاد کوره عرض - گویند در باستانی زمان هشتاد هزار قریه آبادان داشته - سکنة آن گوند - که قومه سمت فرورتر - و اهل هند زبونش شمروند - پیشتر چذدین راجها بسرمی بردند - درینوقت ریاست آنجا برانی درگوتی نام زنی رسیده - که بوفور شجاعت و حسن تدبیر و بسیاری داد و دهش تمام ملک را یک قامه ساخته - و گدده بلده عظیم آن ملک است و کنگنه نام موضعی که بانضمام آن شهرت دارد *

آصف خان از جواسیس استکشاف مداخل و مخارج
 آن ملک کرده در سال نهم با ده هزار سوار عزیمت آن دیار نمود
 رانی (که در انوقت جمعیت فراهم نداشت) با معدودی
 آماده جنگ شد - و گفت هتکه سالها ریاست آن ملک کرده باشم
 در حرمه و فطرت من گریختن کی گزجد - مردن بظاموس خوشتر
 از زیستن بعار است - آیدان آنولایت سماجت از کار بردند
 که قرار داد جنگ مستحسن - اما سررشته تدبیر از دست دادن
 نه آئین شجاعت است^(۲) - چندت بجاهای محکم بسر باید برد
 لا تفرقه لشکر بجمعیست گراید - بنابراین چندی باین وضع
 گذرانید - چون آصف خان گدده را متصرف شده دنبال
 نمی گذاشت رانی سران لشکر را طابیده گفت که خاطر من
 ذواغان جنگ است - هر که خواسته باشد برود - جنگ من
 شق ثالث ندارد - یا مردن است یا فتح - بمحاربه رو آرد
 چون بیرسایه پسرش زخمها برداشت گفت از معرکه او را
 برآورده بمانی رسانند - و چون خود زخمی گشت بمعتبری
 گفت که مغلوب جنگ شده ام - میدان مغلوب نام و ننگ شوم
 حق نمک بجا آر - و بخنجر کار مرا اتمام کن - او جرأت نکرد
 ناچار جمدهر برآورده کار خود ساخت - آصف خان بتسخیر
 چورا گدده (که قاعه ایست دارالملک آنجا - و بکثرت خزائن

و دوائن بر اکثر ممالک مزیت داشت - و بپیر شاه مستحکم ساخته بود) (ری توجه آورد - و پس از آریزش چون بپیرساده مردانه فرو رفت قلعه مفتوح گردید - و بعد ازین فتح (که سرآمد فتوحات آصف خان بود) صاحب جواهر و خزائن بیقیاس شده نخوت و غرور را بخود راه داد - و بپیراه روی پیش گرفت - از هزار فیل غنیمت دو صد فیل بحضور فرستاد - اما سال دهم (که خان زمان شیبانی باتفاق امرای اوزبکیه شرقی علم بغی برافراشته مجنون خان قاتشال را در قلعه مانکپور محصور ساخت) آصف خان با پنجم هزار سوار بکمک رسید - و چون عرش آشیانی باطغای ذابره آن فساد بدان ناحیه پیوست از شرف ملازمت دریافته نفائس^(۲) غنائم گدازه پیشکش نموده مجلای سپاه بنظر درآورد - و بتازگی مشمول عواطف گشته بتعاقب فیه باغیه نامزد شد - لیکن متصدیان سلطنت (که چاشنه خور (شوتهای او شده بودند) درینوقت از راه طمع و حسد ذخیره اندرزی و خیانت و زحی او برمز و ایما میگفتند سخن سازان دو دریه یکم را هزار ساخته بآصف خان میرسانیدند و از دل بای میداد - تا بیستم صفر (۹۷۳) نهمصد و هفتاد و سه حفظ مرتبه خود نکرده بتوهم واهی گریخت - و در سال یازده (که مهدی قاسم خان بحکومت گدازه تعیین شد) آصف خان بهزاران حسرت دل ازان ملک برداشته با وزیر خان برادر خود حسب الطلب

(۲) در [اکثر نسخه] ملازمت دریافته (۳) نسخه [ب] خرابی •

خانزمان در جونپور بدر مالحق گشمت - در صحبت اول تجریر و بخوت او دیده از آمدن پشیمان گردید - و چون معلوم کرد که خانزمان چشم بهال او دوخته بجدائی فرصت جو گردید - درین اثنا خان زمان او را همراه برادر خود بهادر خان بر سرافغانان فرستاده وزیر خان را نزد خود نگاهداشت - بذابراین هر دو برادر موعود فرار قرار داده براه مانکپور هر یک گریخت - بهادر خان بتعاقب شتافته در آریخت - مردم آصف خان بهزیمت پراکنده شده خود دستگیر گشمت - که ناگاه وزیر خان بسر وقت بهادر خان رسیده از سرگذشت آگهی یافت - چون مردم بهادر خان بتاراج اشتغال داشتند وزیر خان خود را راست کرد - ناچار بهادر خان فرار گزید - و اشاره کرد که آصف خان را (که بالای فیل مقید بود) از هم بگذرانند یک در شمشیر حواله کردند - سرانگشمت دست جدا شده بر هر بینی زخمی رسید - که وزیر خان آمده خلاص ساخت - و هر دو برادر دو سنه (۹۷۳) نهمد و هفتاد و سه بقره آمدند - آصف خان وزیر خان را نزد مظفر خان تربتی باگروه فرستاد - تا بوسیله او عفو جرائم شود - مظفر خان (که بموجب طلب در سنه (۹۷۴) نهمد و هفتاد و چهار روانه پنجاب بود) وزیر خان را همراه برده در شکار گاه بملازمت عرش آشیانی رسانیده استشفاح نقصیرات نمود - حکم شد که آصف خان باتفاق مجنون خان در کوه مانکپور بمحافظت سرحد قیام نمایند - و در همین سال

(که عرش آشیانی بر سر خازنمان و بهادر خان ایلغار فرموده آنها را علف تیغ بیدریغ ساخت) درین جنگ آصف خان مراتب جانفشانی بکمال فدویت بتقدیم رسانید - و در سنه (۹۷۵) نهمد و هفتاد و پنج پرگنه بیابک از تغیر حاجی محمد خان سیستانی بجاگیرش مقرر شد - که سرانجام خون نمونه در مهم رانا اودیسنگه منقلای لشکر فیروزی باشد - چون در اواسط ربیع الاول سنه مذکور عرش آشیانی از آگره بمالش رانا نهضت نمود رانا قلعه چیتور را بجیمیل نامی (که سابق در قلعه میرتهه بود) سپرده خون بزویای کوهستان متواری گشت - آصف خان در محاصره آن قلعه استوار (که بر فراز کوهی ست - و ارتفاعش قریب بیست کوه - و آن کوه میان دشت مسطحی ست که بلندی و پستی مطلقاً ندارد - و از پایان دورش شش کوه - و جائیکه دیوار است سه کوه - و سواهی حوضهای بزرگ و سنگین که از آب باران پر میشوند چشمه آبی بالا نیز هست) مصدر خدمات شایسته و مورد کارهای دست بسته گردید - پس ازان (که بعد از چهار ماه و هفت روز محاصره بیست و پنج شعبان سنه مزبور سال دوازدهم اکبری قلعه مفتوح شد) تمام سرکار چیتور بجاگیر آصف خان مقرر گشت *

• اسکندر خان اوزبک •

از سلاطین زاده‌های آن قوم است - در خدمت چنگ آشیانی
 مصدر کارهای شایسته گشته ابتدای عزیمت هندوستان بخطاب
 خانی امتیاز یافت - و پس از فتح بحکومت آگره اختصاص گرفت
 و در هنگامه هیمو آنرا گذاشته در دهلی بتردی بیگ خان پیوست
 و بهمراهی او بسرداری جرانغار رو به پیکار آورد - چون دلیران
 هر دو سو دل از جان برداشته باهم آویختند هر اول و جرانغار
 پادشاهی شرایط مردانگی بتقدیم رسانیده هر اول و جرانغار غنیم را
 از پیش برداشته بتعاقب شتافت - و غذایم فرادان بدست افتاده
 سه هزار کس از مخالف بخاک نیستی فرود رفت - درین هنگام
 (که فتح چنین کرده در پی گریختها شتاب داشتند) هیمو برتردی
 بیگ خان تاخته بفرار آورد - بهادران (که از تعاقب بومیگشتند)
 حیرت زده براه تردی بیگ خان همیشه افتادند - باجمله اسکندر خان
 ناچار از معرکه عذاب گشته در سهند بملازمت عرش آشیانی
 رسید - و در فوج مذلا با عای قای خانزمان بجنگ هیمو تعیین
 گشت - و پس از فیروزی بتعاقب هریمت یافتگان و حراست
 دارالملک دهلی از دست بردن ارباشان دستوری یافت - او
 مسارعت نموده خیلی از نفوس شریره و اشخاص معطله را از زندان
 زندگانی خلاص ساخت - و غذایم موفوره اندوخت - و در جلدوری

نردنات پسندیده بخطاب خان عالم عام افتخار افراشت *
 چون خضر خواجه خان حاکم پنجاب از پیش (دی) سکندر خان
 هور (که مدعی ملک بود) برگشته در لاهور باستحکام برج و باره
 همت گماشت و از تحصیل آذولایت را مفت وقت دانسته سرگرم
 اجتماع مردم گردید عرش آشیانی عجالة الوقت سکندر خان را
 سیالکوٹ و آنحدون در جاگیر داده بر جناح استعجال روانه فرمود
 که اعتضاد خضر خواجه خان باشد - و پس ازان بتیولدارئی اوده
 کامیاب گردید - چون آرام و آسایش شوره مزاجان واقع طلب
 در فساد انگیزی و فتنه پزوهی میباشد ده سال اسباب طغیان
 سرانجام داده راه سداد را گذاشت - اشرف خان میرمنشی از بارگاه
 سلطنت تعیین شد که مستمال تفقدات ساخته بحضور بیارد - او
 چند بلیت و لعل گذرانیده نزد خان زمان شتافت - و باتفاق
 یکدیگر رایت بغی برافراخته هر یک بذاحیه دستمایه آشوب
 گشتند - چنانچه اسکندر خان با بهادر خان شیبانی یکتائی گزیده
 در نواحی خیرآباد با میر معزالملک مشهدی (که از جانب پادشاه
 بمالش آن طایفه ناسپاس تعیین شده بود) عرصه کارزار بر آراست
 هر چند آخرها بهادر خان چیره دستی یافت اما اسکندر خان
 اول جنگ شکست خورده آواره دشت هزیمت گردید - و در سال
 دوازدهم (که خانزمان و بهادر خان بار دیگر محرک سلسله بغی
 و فساد گشتند) اسکندر خان را (که نیز در اوده دم نخوت میزد)

محمد قلی خان برلاس با فوج گران بر سرش تعیین گشته در اودهه منصور نمود - مدتی از طرفین جنگ قایم بود - چون خبر کشته شدن خانزمان و بهادر خان رسید اسکندر خان شکیب بای داده از در مکر و تزویر در آمد - و آشتی پیش گرفت - و چندے بدین حیل بسر برده با اهل و عیال بکشتی چند (که برای همین روز آماده می داشت) نشسته از دریا گذشت - و پیغام نمود که من بر همان عهدم - عنقریب می رسم - چون زبانش با دل موافق نبود امرا از دریا عبور کرده سر در دنبالش گذاشتند - او خود را بقصبه گورکهور (که در آنوقت در تصرف افغانان بود) رسانیده نزد سلیمان کرانی حاکم بنگاله شتافت - و همراه پسرش بتسخیر آدیسه رفت - چون برگردید افغانان بودنش در میان خویش مناسب ندیده با وی در کمین غدر شدند - خان مذکور آگهی یافته بخانخانان (که در جونپور بود) ملتجی شد - سپه سالار استمزاج پادشاهی نموده بهزاران امید طلب داشت - اسکندر خان ایغار کرده بخانخانان پیوست - خان سپه سالار سال هفتم سنه (۹۷۹) نهد و هفتاد و نه هجری همراه خود بملازمت پادشاهی آورده بذریعه شفاعت آن عمده الملک صفح جرائم او شده به تبولداری سرکار لکنو مورد التفات گردید - و وقت رخصت بعنایت چارقب و کمر و شمشیر مرصع و اسب با زین طلا سرافرازی یافته با خانخانان تعیین گشت - و چون لکنو رسید بعد چندے مزاج عنصری او

از اعتدال طبعی بیرون رفته بر بستر بیماری افتاد - تا دهم جمادی الاول
سنه (۹۸۰) نه صد و هشتاد ناز و یون همتی او گسیخت
از امرای سه هزاری بود *

• الفخ خان حبشی *

از غلامان سلطان محمود گجراتی ست - در سلطنت او اعتبار
یافته بمرتبه سرداری رسید - عوش آشیانی در سال هفدهم جلوس
(که متوجه احمد آباد بود) خان مذکور با جمعیت خود باتفاق
سید حامد بخاری پیش از امرای دیگر آمده استلام سده
سلطنت نمود - و سال هیزدهم به قبول مناسب سرافراز گردید
و سال بیست و دوم به همراهی صادق خان به تذبیه راجه مدعور
بندیده زمیغدار ارنده تعیین گشته در روز نبرد آثار جلالت
بظهور آورده چپقلشهای مردانه کرد - و سال بیست و چهارم
[چون راجه تودرمل و غیره برای دفع فتنه عرب (که آخرها
به نیابت خان مخاطب گشته - و دران سال در مضافات صوبه بهار
گرد فساد انگیزخته بود) مرخص شده] او نیز باتفاق صادق خان بکمک
راجه مذکور مقرر شد - و در گوناگون ترددات شریک خان مزبور
بود - در جنگ (که چینه باغی کشته شد) سرداری جرانغار تعلق بار
داشت - و مدتها تعینات صوبه بنگاله بود تا آنکه در گذشت
پسرانش بجاکیرات سرافراز گردیده درانجا بسر می بردند *

(۲) در [بعضی نسخه] چینه - و در [بعضی نسخهای اکبرنامه] خبیطه •

* اعتماد خان خواجه سرا *

پهل ملك نام - در ایام حکومت سلیم شاه بجههر شده که
 داشت بخطاب محمد خان ممتاز گشت - چون دولت افغانان
 بیرفتاد او در ساک ملازمان اکبری منسلک گردیده خدمات
 شایسته بتقدیم رسانید - و بنا بر آنکه متصدیان اشغال سلطنت
 از خیانت ورزی و بد نیتی یا از بیوقوفی و ناپردائی در معمری
 خانگ خود کوشش نموده گنجها برای خود سامان می دادند
 و در تحصیل خزانه پادشاهی تا بتکثیر و افزونی آن چه رسد
 اهماال می ورزیدند عرش آشیانی در سال هفتم بعد سنوح قتل
 شمس الدین خان انکه خود بدین کار توجه گماشت - محمد خان
 بمقتضای کاردانی مکنون ضمیر پادشاهی دریافته در باب تحصیل
 خزانه و تعمیر آن مقدمات معقوله ذهن نشین ساخت - و از
 پیشگاه خلافت بخطاب اعتماد خان و منصب هزاری اختصاص
 یافته جمیع خالصات بدر مفوض گردید - در اندک فرصتی بحسن
 تردد و لطف کفایت او قسمی که مرکوز خاطر عرش آشیانی
 بود کارخانه عظیم البنیان خزانه بوجه شایسته انتظام گرفت
 و در سال نهم هنگامی (که ماندو پپرتو نزول ریات پادشاهی
 فروغ آگین شد) میران مبارک شاه والی خاندیس بارسال
 پیشکش مصحوب ایلیچیان کردان اظهار بندگی و فدویت نموده
 درخواست که مبیغه رضیه خود را بحرم سرای سلطانی در آرد

بهذیرائی ملتتمس او اعتماد خان (که معتمد نیک اندیش بود) مامور گردید - چون نزدیک بقلعه آسیر رسید میوان مبارک شاه یاکرام و احترام بدرون قلعه برده آن عقیقه را با جمعی از اعیان ولایت خود و سرانجام گزیده روانه ساخت - اعتماد خان وقتی (که عرش آشیانی از ماندر مراجعت باگروه فرموده) در نخستین منزل شرف آستانبوس در یافت - پس ازان مدتی بهمراهی خانخانان منعم و خانجهان ترکمان تعیین بنگاله برده بصدر مردانگی و شگرف پرستاری نفس نیکو خدمتی می افزود چون بحضور رسید از آنجا (که بعدالت پژوهی و کارشناسی انصاف داشت) در سال بیست و یکم سنه (۹۸۴) نهصد و هشتاد و چهار از انتقال سید محمد میر عدل بحکومت بهکر از حدرد دیبالپور مالوه دستوری یافت - و از کار طلبی لشکر بصوب سیهوان برده چیره دستی نمود - و بمصالحات باز گشت *

چون کامیابی و مقصود آرائی بیشتره را سر رشته خرد از دست برد [خاصه این طایفه را (که در حقیقت بدهنچاری و هرزه درائی مفظور اند) چه آزمون کاران دانشور چنان برگذارند که جز آدمی هر جانداره را که خصی کنند ازان سرکشی فرور نشیند و مردم زان را برافزاید] اورا غرور افزوده از زیر دستان اعتباره نگرفته پیوند دلها در نظر نیارند - و با سکنه و مخادیم آنجا

(۲) در [بعضی نسخه] نقش •

بد سلوکی پیش گرفت - و با این خوی نگره‌ییده با نوکر هر داد
 و سند گنگوی بے آزره‌ی کرده - و حیلہ افروزی را تدبیر اندرزی
 نام نهادہ حق نگذارن - (در سال بیست و سیوم سنه (۹۸۶)
 نهد و هشتاد و شش (که عرش آشدانی بمملکت پنجاب
 انتہاض فرمود) او خواست سپاہ خود را بجہت داغ اسپان
 روانہ حضور نماید - از خرد غنودگی پیشین وامہا (کہ بورزگاران
 دادہ بود) سرانجام اندیشید - هرچند تہیدستی خود را نمودن
 دل نہاد حق گذاری نشد - صبح مقصود عالی نام نوکرے (کہ
 یک چشم بود) با برخے بد گھوران فرومایہ آن خواب آلود غفلت را
 از ہم گذرایید - برے برانہ او عرض احوال خود می نمود
 برہم شدہ گنت کہ بو چشم کور تو باید شاشید - او بے توقف
 حمدہر بشمش زد - کہ نفس نکشید - اعتماد پور شش کردہی^(۲)
 آکرہ آباد کردہ اوست - تالاب کلانے و عمارتے ساخته مقبرہ ہم
 برای خود اساس گذاشتہ بود - همانجا مدفون گردید *

• آصف خان خواجہ فیات الدین علی قزوینی •

پسر آنا ہلای دوات دار - مشہور است کہ در عہد شاہ ظہماسپ
 مقوی از بارزبان مجلس شاہی بود - و دیگر پسرانش^(۳) میونا
 بدیع الزمان و میرزا احمد بیگ بوزارت بلاد عظیمہ ایران اختصاص
 داشتند - گویند از اولان شیخ الشیوخ شیخ شہاب الدین

(۲) نسخہ [ب] اعتماد خان پور (۳) نسخہ [ب] و پسرانش •

سهروردی سمک - که از کمال اشتهار و نهایت کمال محتاج بیان
 و توصیف نیست - او در نسب به محمد بن ابی بکر الصدیق
 میرسد - و در تصوف انتساب بعم خویش شیخ نجیب الدین
 سهروردی دارد - جامع علوم ظاهر و باطن و شیخ الشیوخ
 بغداد بود - و صاحب تصانیف رایقه^(۲) - مثل عوارف المعارف
 در سنه (۹۳۳) ششصد و سی و سه یا در برحمت حق پیوسته
 خواجه غیاث الدین علی بطلاقت لسان و کسب کمال انصاف
 داشت - و خالی از جلالت و پردلی نبود - چون بهندوستان
 وارد گردید برهنمونگی بخدمت سعید مشمول عذایک عرش آشنایی
 گشته به بخشگیری امتیاز یافت - و چون در سنه (۹۸۱)
 نصد و هشتاد و یک در ایلغار نه روزگ گجرات و محاربه
 با شورش افزایان آنجا (که میرزا کوکه را در احمد آباد محاصره
 داشتند) خدمات مستحسنه بتقدیم رسانیده بود بخطاب
 آصف خان سر افتخار برافراخت - و هنگام معاودت الویه
 ظفر طراز پادشاهی بدارالخلافة او را بجهت تمشیت مهمات
 بخشگیری آن صوبه (که باستصواب میرزا کوکه در رقاء و اصلاح
 سپاه کوشند) سامور ساخت - و در سال بیست و یکم بصوب
 ایدر (که مضاف صوبه احمد آباد گجرات است) با جمعی
 از امرا تعیین شد - که آن سرزمین را از خص و خاشاک

سرکشان گردن فراز پاک سازد - زمیندار آنجا نراین داس (تهور)
از نیر (افزائی و تباه اندیشی با برخی از تهور گزینان از تنگنای
کوهستان برآمده عرصه مبارزت آراست - چپقلشهای سخت
از طرفین جوهر زدای همت و مردانگی گردید - فوج هرادل
پادشاهی را پای ثبات از جا رفت - میرزا معین نقشبندی (که
مقدمه العیش بود) دران گرمی آویزش شربت گوارای واپسین
در کشید - نزدیک شد که چشم زخم عظیم رسد - آصف خان
با سرداران برانغار و جرانغار پای جلالت افشوده بکارزار
در آمد - مخالف باندازه توانائی گرد پیکار انگیزخته غبار آلود
هزیمت گشت - و در آخر سال بیست و سیوم عرش آشیانی
اورا از مزیت اعتبار و وفور اعتمادش بجانب مالوه و گجرات
وخصت فرمود - که سپاه مالوه را باستصواب شهاب الدین احمد
خان ناظم آنجا بداع رسانیده بگجرات شتابد - و بهنوابدین
قلیچ خان حاکم آن دیار رونق افزای جنود پادشاهی گشته
از چگونگی سپاه چراغ شناسائی افروزد - آصف خان کاربند
حکم پادشاهی شده بلوازم امر مرجوعه و مراسم خدمت ماموره
از روی راستی و درستی می پرداخت - تا در سنه (۹۸۹)
نهصد و هشتاد و نه در گجرات ابلق ایام خود را بداع اجل
رسانید - از پسرانش یکی میرزا نورالدین است - که چون

سلطان خسرو گرفتار گردید و جنت مکانی (رزے چند حوالہ
 آصف خان میرزا جعفر فرمود نور الدین (کہ پسر عم آصف خان
 میشد) تنها پیش خسرو رفته صحبت میداشت - و قرار
 داده بود کہ ہر گاہ قابو بدست افتد از قید برآوردہ کامروا گرداند
 پس ازان (کہ خسرو حوالہ اعتبار خان خواجہ سرا شد)
 نور الدین ہندوئے را (کہ نزد خسرو میرفت) ہمراز گردانیدہ
 ہر کرا از فدائیان خسرو در می آورد بآن ہندو نوشتہ میدان
 تا در پنج شش ماہ قریب چہار صد کس ہم عہد و پیمان گشتہ
 خواستند کہ در اندامی راہ قصد جنت مکانی نمایند - اتفاقاً یکہ
 از رفاقتی بقریب کیبیدہ خواجہ ویسی دیوان شاہ زادہ سلطان
 خرم را ازین ماجرا آگہی داد - او فوراً بشاہزادہ اظہار نمودہ
 بجنت مکانی رسانید - همان زمان باحضر آن خون گرفتہا حکم شد
 نور الدین شہ محمد شریف پسر اعتمان الدواہ را با چندہ
 دیگر بر دار کشیدند - و طوہار اسم نویسی آنها را (کہ
 از پیش ہندوی اعتبار خان بر آمدہ) بالتماس خان جهان
 لودی ناخواندہ در آتش انداختند - و الا کس بسیارہ
 بیاسا میرسیدند *

• اعتماد خان گجراتی •

از غلامان ہندوی سلطان محمود والی گجرات بود - چون

سلطان را اعتماد تمام بدو بهم رسید در حرم خود محرم ساخته
 آرایش زنان باو حواله نمود - اعتماد خان بجهت ملاحظه
 و احتیاط کافور خورده استغاط رجولیت از خود کرد - از آنجا
 (که بعقل معاش و متانت وضع و صلاح ظاهری اتصاف داشت)
 بتدریج بپایه امارت برآمد - چون در سنه (۹۶۱) نهصد
 و شصت و یک سلطان بعد انقضای هیزده ساله سلطنت بخدر
 برهان نام خادع کشته شد و آن بد گوهر بهانه طاب سلطانی
 دوازده امیر را نامه زندگی در پیچید اعتماد خان از پیش بینی
 گرفته بامدادان بکجهت آن را فراهم آورده به پیکار برآمد - و آن
 شایان نبستی را از هم گذرانید - چون سلطان فرزند نداشت
 اعتماد خان برای تسکین نایرگ فتنه و فساد رضی الملک نام
 خرد سال را از اولاد سلطان احمد بانی احمد آباد بر سریر
 خلافت اجلاس داده بساطان احمد شاه مخاطب گردانید
 و زمام مهمات دارائی بقبضه اقتدار خود در آورده جز نام
 پادشاهی برو نگذاشت - سلطان پس از پنج سال از احمد آباد
 برآمده بسید مبارک بخاری (که از اعظام امرا بود) پیوست
 و بعد از جنگ از اعتماد خان شکست خورده اداره دشت
 سرگردانی گشت - و باز چون نزد اعتماد خان آمد او همان
 سلوک پیش گرفت - سلطان از آنجا بخردی ^(۲) پیوسته راه نیا همدان خود

(۲) نصح [ب] با مروه ان خود •

مشورت قتل او میکرد - اعتماد خان آگهی یافته پیش دستی نموده
از میان برداشت - و در سنه (۹۶۹) نهصد و شصت و نه
طفلی نهنو نام را (که ازان طبقه نبود) بحضور امرا آورده قرآن^(۲)
برداشت - که این پسر صلیبی سلطان محمود است - مادرش
آبستن بود - سلطان بمن سپرد - که اسقاط حمل نمایم - لیکن
پنج ماه سپری گشته بود - بدان قیام نمودم - ناچار امرا تصدیق
نموده سلطان مظفر ملقب ساخته بهسلطنت برداشتند - و وزارت
بر نهج سابق با اعتماد خان باز گردید - اما مملکت را امرا میان
خودها تقسیم کرده هر یک مستقل گشت - و با هم در افتاده
غالب و مغلوب یکدیگر بودند *

چون اعتماد خان سلطان را با اختیار خود نگاه میداشت
چونکیز خان پسر اعتماد الملک غلام ترک دم استقلال زده
با اعتماد خان بر سر این (که اگر سلطان مظفر فی الواقع پسر
سلطان محمود است چرا او را مطلق العنان نمی سازی) بتغایع
برخاست - و آخر باعانت مرزبان باغیه (که از عرش آشیانی گریخته
بار پیوسته بودند) بر سر اعتماد خان لشکر کشید - او بے استعمال
سیف و سنان سلطان را گذاشته بدرنگر پور شتافت - پس از چند
الف خان و چهار خان (که از امرا حبشیه بودند) سلطان را
آورده با اعتماد خان سپردند - و خود جدا شده باحمد آبان چونکیز

بنان پیوستند - و از بجهت متوهم گشته بقتلش پرداختند
 اعتماد خان ازین ماجرا آگهی یافته سلطان را همراہ گرفته
 باحمد آباد آمد - چون امرا با یکدیگر کمر مذاکرت چسب
 بستند میرزایان باغیہ بشنیدند اختلال آندیار از مالوہ برگشته
 بهرونج و سورت را متصرف شدند - سلطان هم (که اندکاز فرصت
 میجست) روزی از احمد آباد برآمده نزد شیر خان فولادی
 (که طرف راجع داشت) شتافت - اعتماد خان بشیر خان
 نوشت - که نذر پسر سلطان محمود نیست - من میرزایان را
 طلبیده بپادشاهی بر میدارم - امرائی (که با شیر خان متفق
 بودند) گفتند - که حضور ما اعتماد خان مصحف بوداشته
 الحال این سخن از روی عداوت میگوید - شیر خان بر سر
 احمد آباد فوج کشید - اعتماد خان متخصص گشته بمیرزایان
 التجا آورد - و هنگام شورش گرم شد - چون نزاع و جدال بطول
 انجامید اعتماد خان دید که کارے پیش رفت نمی شود - و اصلاح
 آن ولایت برهم خورده از اندازه طاقت او بیرون است - بعرض آشدیانی
 ملتحجی گشته ترغیب تسخیر گجرات نمود - پادشاه در سال
 هفدهم سنه (۹۸۰) نهصد و هشتاد چون به پتن گجرات رسید
 سنگ تفرقه در جمعیت شیر خان افتاده - و میرزایان نیز
 به بهرونج شتافتند - و سلطان مظفر (که از شیر خان جدا شده

دران نواحی سراسیمه میگشت (دستگیر مردم پادشاهی گردید
 اعتماد خان با دیگر امرای گجرات دل در دولتخواهی بسته وجوه
 دراهم و رؤس منابر را بنام اکبری مزین ساخته با امیران
 و سرداران آندیار باستقبال برآمده ملازمت حاصل نمود
 چون چهاردهم (حج این سال بلده احمد آباد بقدم پادشاهی
 رونق گرفت برده و چانپانیر و سورت به قبول اعتماد خان
 و دیگر امرای قرار یافت - آنها استیصال میرزایان بر نه کاردانی
 خود گرفتند - چون پادشاه بسیر دریای شور متوجه گردید امرای
 گجرات (که بعد سرانجام اسباب در شهر توقف نمودند) چون
 مدتی خلیع العذار بسر برده بودند دانستند که دیگر محال است
 که بدستور سابق تسلط بهم رسد - در فکر گریز افتادند - اختیارالماک
 گجراتی از همه سبقت بسته فرار گزید - ناگزیر دولتخواهان پادشاهی
 اعتماد خان را با دیگران بحضور آوردند - او را از نظر انداخته
 چند ^(۲) حواله شهباز خان شد - و در سال بیستم بتازگی مشمول
 عوطف فرموده ریاست دیرباز دعای مفوض بدر گشت - که آنچه
 از نقیر و قطمیر فیصل یابد (خصوص معامله جواهر و مرصع آلات)
 بدیده درمی او قوار گیرد - و در سال بیست و دوم چون بقافله سالاری
 میر ابوتراب گجراتی مردم روانه حجاز شدند اعتماد خان (که
 از دیرباز آرزوی طواف اماکن شریفه داشت) نیز (خصت

(۲) در [بعضی نسخه] نهوده •

رفت - و پس از مراجعت پتر گجرات با فطاع یافت - و در
 سال بیست و هشتم از تغیر شهاب الدین احمد خان بایالت گجرات
 سر باند گشته با جمعی از مناصب داران روشناس عمده دستوری
 یافت - هر چند بعضی مقربان دولتخواه عرض کردند [آنروز] که
 او نیرو بکمال داشت - و دوستداران یکره فرادان (چاره خود سران
 گجرات نیارسته نمود - امروز) که عنصری پیکر در کاعش و همراهان
 یکدل ناپدید (فرستادن او بدین خدمت چگونه سزادار باشد)
 در نگرفت *

چون اعتماد خان با احمد آباد در آمد شهاب الدین احمد
 خان عزیزمک حضور نمود - ملازمان حق ناشناس او (که
 سابق هم بزر پرستاری در کمین جانگزائی بوده بمدارای ناهنجار
 خس پوش میشد) ازو جدا گشته ببسیج آنکه جاگیر از دست
 رفت - تا بدار الخلافه رسیده نشود و خرجها بمیان نیاید و داغ
 صورت نگیرد بلب نانے رسیدن دشوار - همان بهتر که سلطان
 مظفر را (که در پناه لوبه کانی (۲) روزگار میکند) بسری بر گرفته
 هر بشورش بوداریم - هر چند کار آگهان با اعتماد خان برگذارند
 که شهاب الدین احمد خان دست از دلاسا برگرفته بدرگاه میرون
 و امرای کمکی هنوز نرسیده - آن سزادار که او را ازین سفر باز داشته

(۲) نسخه [ب] لوبه کانی - و در [بعضی نسخه اکبرنامه] لوبه کانی

و در [بعضی] لوبه کانی •

اتواطاع را روزی چند بار بابد را گذاشتند - یا لختی خزیده
 برکشاده چاره شورش آنها نمود - یا هنوز که هنگام ناسپاسان
 فراهم نیامده بیچستی و چالاکي کار آنها بانجام باید رسانید
 هیچ کدام نپذیرفته گفت - فتنه را نوکران او بنیاد کرده اند - او
 خواهد نشاند - یا جواب خواهد گفت - چون سلطان مظفر
 باشوب گریان پیوست و آتش فتنه شعلدور گشت ناگزیر اعتماد
 خان بدرگردانیدن شهاب الدین احمد خان (که تا تصبه گدھی
 بست کرده ای احمد آباد راه سپرده بود) شتافت - اگرچه
 خیراندیشان گفتند (که درین شورش که غنیم بدوازه کرده
 رسیده شهر را پرداختن کار آسان را بر خود دشوار کردن است)
 سودمند نیامد *

سلطان مظفر شهر را خالی پنداشته جلو ریز آمده
 متصرف گشت - و جمعیت فراهم آورده آماده پیکار گردید
 و بمجرد تقارب هنوز کارزار دست نداده بود که بیشتر
 از همراهان شهاب الدین احمد خان جوش حقیقتی زده را
 بیوفایی سپردند - و سخت سراسیمگی رو آورد - اعتماد خان
 و شهاب الدین احمد خان به یقین شتافته متحصن گشتند
 و خواستند که ازین ملک برکناره شوند - ناگاه باره کمی سپاه
 و برخی مردم از غنیم جدا شده در رسیدند - اعتماد خان از
 پیشین حال پندید گرفته زرها دانه سرگرم خدمت گردانید

و خود با شهاب الدین احمد خان به بنگاه‌داری ایستاده مردم را
 بسوی دگرگی شیرخان پسر خود بکارزار شیرخان فولادی فرستاده
 چیره دست آمد - درین اثنا میرزا خان عبد الرحیم (که با فوج
 شایسته به‌الش سلطان مظفر و سرتابان گجرات تعیین شده بود)
 در پیوست - و اعتماد خان را در پهن گذاشته با شهاب الدین
 احمد خان (و آنکه مقصود کردید - اعتماد خان مدتی در حکومت
 آنجا گذرانیده در سنه (۹۹۵) نهند و بود و پنج در گذشت
 دو هزار و پانصدی منصب داشت - اگرچه صاحب طبقات اکبری
 او را چهار هزار نوشته - شیخ ابوالفضل گوید هراس و فریب
 را نادرستی با قدری آراستگی و سادگی و فرزانگی معجون ساخته
 گجراتی نام کرده اند - و ازان میان اعتماد خان را سرآمد آن کرده
 گردانیده اند *

* امیر فتم الله شیرازی *

در حکمت نظری و عملی بکثای رزگار بود - اگرچه در دانش‌گاه
 خواجہ جمال الدین محمود و مولانا جمال الدین شروانی و مولانا
 کرد و مبرغیث الدین منصور شیرازی فرادان شناسائی اندوخت
 لیکن پایه دانش از آنها بلندتر گشت - ^(۲) علامی ابوالفضل چنان
 مراد که اگر کهن نامهای دانش مفقود شوند از اساس نو بر نهد
 و بران رفتها آرزو نبرد *

* نظم *

* هم علم را بقوت عقلش . سر قدر *

* هم عقل را بشوکت علمش علو شان :

عادل شاه بیجاپوری بهزاران خواهش از شیراز بدکن طایید
 و وکیل مطلق خود ساخت - پس از آنکه روزگارش سپری شد سال
 بیست و هشتم سنه (۹۹۱) نهصد و نود و یک بفرمان طلب
 عرش آشیانی بفتح پور رسید - خانخانان و حکیم ابوالفتح پذیرا
 شده بملازمت آوردند - و باصناف نوازش پادشاهی اختصاص
 یافته در کمتر زمان بدرامت مصاحبت و پایه قرب و منزلت
 برآمد - و بخدمت صدارت امتیاز گرفت - دختر مظفر خان
 تربتی بازدواجش در آوردند - گویند بسه هزاری منصب رسید
 و در جشن سرآغاز سال سیم بامین الملکی بلند رتبه گردید - حکم
 شد که راجه تودرمل مهمات ملکی و مالی بصوابدید میر در بره
 کند - و کهن معاملها (که از زمان مظفر خان تشخیص نیافته)
 بانجام رساند - میر فصلی چند (که متضمن کفایت سرکار و رفاه
 رعایا بود) برگذارد - پذیرفته شد - و در همین سال بخطاب
 عضد الدوله ناموری اندوخته برهنمونی (اجی علی خان مرزبان
 خاندیس دستوری یافت - از آنجا بذاکامی برگردیده بخان اعظم
) که بتاخت ولایت دکن و مالش سران آندپار تعیین شده بود)
 پیوست - چون او با شهاب الدین احمد خان و دیگر کمکیان

بد سلوکی پیش گرفت آن «م» نسخه درست نیافت - میر
 فراوان آزار یافته سال سی و یکم اندوه‌ذاک نزد خانخانان
 بگجرات شناخت *

گویند میر بسراجام مهم دکن رخصت یافته بود - چون میان
 اعظم خان کوکه و شهاب الدین احمد خان نقش صحبت درست
 نداشت راجی علی خان از مشاهده نفاق امرا لشکر دکن را
 بخود متفق ساخته بمقابله برخاست - هرچند میر خواست
 او را براه آرد صورت نیست - ناچار بگجرات نزد خانخانان آمد
 که او را بکمک برد - بذا بر وجه آن هم دست نداد - از آنجا
 نامیه‌سای آستان خلافت گشت - سال سی و چهارم سنه (۹۹۷)
 نهمصد و نود و هفت هجری رفت معارفت پادشاه از کشمیر بعارضه
 در شهر ماند - حکیم عالی را در تشخیص و تجویز لغزشه رفت
 صاحب بدوئی گوید چون خود حکیم بود بمنع حکیم مصری
 بمنع نشده چاره تب محرق بهرینه نمود - و زندگی بسپرد
 در خانقاه میرسید عالی همدانی گذاشته بودند - بحکم پادشاهی
 برداشته بر فراز کوه سلیمان که داکشا جائے ست نگاه داشتند
 فرشته بود تاریخ یافته اند - ^{۹۹۷} مرش آشیانی بغوت میر بسیار
 متأسف و اندوه گین شده بر زبان مبارک گزرا نیدند - که میر
 وکیل و حکیم و طبیب و مدجم ما بود - اندازه سوگوارمی ما

که تواند شناخت - اگر بدست فرنگ افتاده و همگی خزائن
در برابر خواسته بآرزوی این سودا فوادان سود کرده - و آن
گرامی گوهر را بس ارزان انداخته

* نظم *

* شه‌شاه جهان را در رفائش دیده پر نم شد *

* سکندر اشک حسرت ریخت کافلاطون ز عالم شد *

شیخ فیضی در مرثیه ار قصیده غرا گفته - این چند بیت

* نظم *

از انجا ست *

* هرگز نموده اند و نمیرند اهل دل *

* حرفه ست نام مرگ بر بن قوم ترجمان *

* بر قد روح پیرهنه بیش نیست تن *

* گیرد چو کهنه گشت سپهر کهن ستان *

* باره ست بر حیات و غباره ست بر نشاط *

* پوشیدن لباس کهن بر توانگران *

* لیکن کریم کیست درین قحط سال جود *

* کو جامه کهنه ناشده بخشد بذاتوان *

در طبقات آورده که امیر فتح‌الله (با آنکه در جمیع علوم
عقلی و نقلی در ایران و هند بل در ربع مسکون قرین خود
نداشت) از نیرنجات و طلسمات ماهر بود - آسیائے ساخته که خود
حرکت میکرد - و آرد میشد - و آئینه در سمت کرد که از دور

و نزدیک اشکال غریبه مرئی میگشت - و آنکه بیک چرخ
 درازده بندوق پر میشد نیز از اختراع او ست - صاحب بدادنی
 نوشتند که میر دنیا دوستی بمرتبۀ داشت که با این بزرگرتبگی
 دست از معلمی صبیان نمیکشید - بخانۀ امرا رفته بپسران
 ایشان رسمی عام می آموخت - و حرمت علم نگاه نمیداشت
 در جلو پادشاه تفنگ بر دوش و کیسه بر کمر پیاده میدوید
 و در فزون بهلوانی رستمی میکرد - و مشهور است که میر
 با این عام و فضل در حق پادشاه میگفت - که اگر در خدمت
 این کثرت آرای وحدت گزین نمی رسیدم راهی بایزد شناسی نمی بردم
 میر در سنه (۹۹۲) نهصد و نود و دو هجری قمری تاریخ آلهی
 وضع کرد - از دیرباز عرش آشیانی را اذیشه آن بود که در آباد بوم
 هندوستان تازه سال و مه بکار آید - که تاریخ هجری با کهنگی
 از ناکامی آگهی می بخشد - و آغاز آن روز شہ تن اعدا و کلفت
 احدا ست - لیکن از اندوہمی دانش وران رسمی که روایی تاریخ را
 ناگزیرت دین پذیرد پیدائی نمی گومت - میر و امثال او
 (که بآئین آلهی گرویدند) این تاریخ را اساس بر نهادہ فرامین
 بممالک محروسہ جهت اجرای آن قلمی گشت - بنای آن بر
 زیج جدید گرگابی گذاشته جلوس اندر را سر آغاز بر گرفتند

و سال و ماه شمسی حقیقی شد - و کبیسه از میان بر افتاد
و نام ماه و روز فارسی بحال خود ماند *

* اسمعیل قلی خان ذو القدر *

برادر خرد حسین قلی خان خانجهان از امرای اکبری ست
در جنگ جالندهر چون بپرام خان شکست خورده برگشت مردم
پادشاهی بتعاضد برداخته اسمعیل قلی خان را زنده بدست
آوردند - و پس از آنکه برادرش نوازش یافت او نیز بعاطفت
پادشاهی اختصاص گرفته بهمراهی برادر مصدر کارها میشد
و چون خانجهان در صوبه داری بنگاله رخت هستی بر بست او
با اسباب برادر بحضور رسیده مورد لطف گردید - و در
سال سیم بمالش اوس بلوچ (که راه سرتابی سپرده مراسم
اطاعت و پرستاری بجای آوردند) مامور شد - چون ببلوچستان
در آمد لختی بومیان تهر پیش گرفته روز زیذاری گشتند - و سران
آن طایفه غازی خان و وجیه و ابراهیم خان دولت ملازمین
دریافتند - از پیشگاه خلافت آن آبان ملک بآنها باز گردید
و در سال سی و یکم (که راجه بهگونمت داس را بعلمت جنون
از حکومت زاباستان بر گردانیدند) اسمعیل قلی خان بجایش
قرار یافت - اما او از گرم بزاری خام آرزوها بمیان آورده از نظر
افتاد - حکم شد که بر کشتی نشاند از راه بهکر روانه حجاز

(۲) نسخه [۱] و جهیه - و نسخه [ج] و جهیه •

نمایند. ناچار بتضرع و الیه‌گذاری (و آردن) - اگرچه پذیرفته شد
 لیکن از آنجا باز داشته بمالش یوسف زنی تعیین گشت - ناگاه
 از نبرنگی فالکی اسمام بیماریها بعانت فساد هوا در کوهستان
 سواد و بجهت بدید آمد - سرداران آن اوس خود بخود پیش
 خان آمده بعجز گزیدند - چون زین خان حاکم زابلستان کار
 بر جلالت (روشانی) بمرتبه تنگ گرفت که او از تیراه بدین
 کوهستان در آمد زین خان بتلافی پیشین خجالت (که در هنگامه
 بدر بر تهاون فرموده بود) بکوهستان در شد - و صادق خان از حضور
 دستوری یافت که در دشت سواد جا گبرد - تا جلالت بهر طرف
 که رو گذارد گرفتار گردد - و اسمعیل قلی خان که تهاونه دار
 آن دشت بود از آمدن صادق خان تهاه سنگالی پیش گرفت
 و گذرگاه را خالی گذاشته روانه درگاه شد - ناگاه جلالت راه یافته
 بدرزد - ازین جهت اسمعیل قلی خان چنده معاتب گردید
 و هرسال سی و سیوم بایالت گجرات سرفروزی یافت - و چون
 شاهزاده سلطان مراد در سال سی و ششم بدائرئی مالوه دستوری
 گرفت اسمعیل قلی خان بدایه و نالت شاهزاده بلند نامی
 اندر خدمت - اما بامور ^{تالیقی} ندرست نیک پرداخت - سال
 سی و هشتم صادق خان بجایش رفته از طالب حضور شد - و سال
 (۲) در [نسخه] [اندر جا] روشنی آمده - و نسخه [۱] درستانی - و اغلب که
 روستائی باشد •

سی و نهم بکالپی که در تبولش بود دستوری یافت - تا بآبادی
 جاگیر در کوشد - و در سال چهل و دوم سنه (۱۰۰۵) هزار و پنچ
 هجری بمنصب چهار هزاری باند زاده گردید - گویند بسیار
 عیش دوست بود - و در مآکل و ملبوس و فرش و ظروف تکلف
 تمام بکار می بود - هزار و دویست زن داشت - چون بدربار
 میرفت هر بر ازار بدن آنها میکرد - آخر همه ستوه آمدند
 و اتفاق کرده مسموم نمودند - پسرانش ابراهیم قلی و سلیم قلی
 و خلیل قلی در عهد اکبری مناصب مذاسب داشتند *

* آصف خان میرزا قوام الدین جعفر بیگ *

پسر میرزا بدیع الزمان ولد آقا ملای دولت دار قزوینی
 مشهور است - میرزا بدیع الزمان هم در زمان دارای ایران شاه
 طهماسب مغوی وزیر کاشان بوده - و میرزا جعفر بیگ نیز همراه
 جد و پدر باریاب مجلس شاه میشد - در سال بیست و دوم اکبری
 سنه (۹۸۵) نهصد و هشتاد و پنج در ریعان شهاب تازه از عراق
 وارد هند گشته همراه عم خود میرزا غیاث الدین علی آصف خان
 بخشی (که از مهم ایدر و پرداخته بحضور آمده) ملازمت
 پادشاهی دریافت - عرش آشیانی بمنصب دویستی داخلی
 آصف خان سرافراز فرمود - نو بکم منصبی راضی نشده ترک
 مَجری و آمد و رفت دربار نمود - این استغذا بر خاطر پادشاه
 گران آمده بحال تپاه به بنکاله (که در آنوقت آب و هوای

معموم داشت - و گناهکاری را که میفرستادند اغلب زنده

بر نهیگشت (تعیین کرد) *

گویند مولانا قاسم کلهی ماوراءالنهری (که از کهنه شاعران بود
و بهکمال آزادی میزیست) در آگره بر خورده مستفسر احوال گشت
چون معلوم کرد گفت تو نغزک جوانی - به بنگاله مرو - میرزا
گفت چه کام - توکل بر خدا کرده میروم - خوش طبعانه گفت -
زینهار توکل برو مکن - که همان خداست که مثل امام حسین را
در رولا بوده شهید ساخت - آنجا میرزا چون به بنگاله پیوست
خان جهان تورکمان موبددار آنجا بیمار بود - در گذشت - و مظفر
خان تربتی بجایش منصوب گردید - چندی نگذشته که بغی
قباقلان و شورش معصوم خان کابلی گرد نایبمنی دران ناحیه
برانگیخت - و بجائی کشید که مظفر خان در قلعه نازده در آمده
محصور گشت - سبززا همراهِ بود - چون اردا گرفته کشتند اکثری
رفقا بطلب زر گرفتار شدند - میرزا ببدله کوئی و نکته سرائی
ازان بجز خواست رهائی یافته در فتح پور سیکری بسجود
قدسی آستان سلطنت جبین سعادت افروخت - ازانجا (که
بخواری و نایبی بر آورده بودند - و او برهنموننی اقبال باز
خود را بفرارک دولت بست) بر خاطر پادشاهی پسندیده آمد
در ادک زمانه بدناصب دوهزاری و خطاب آصف خان بر نواخته
از تغییر قاضی علی بخشی بیگی به بر بخشی گری علم اعتبار

افراخت - و بمالش رانا زمیذدار اودیپور تعیین شد - از مراتب
 تاخت و تاراج و قتل و اسیر دقیقه فرود گذاشت - و در سال سی و دوم^(۲)
 (که اسمعیل قلی خان ترکمان بنابر خالی گذاشتن دره که جلال الدین
 روشانی ازان بدر رفت معاتب گردید) آصف خان بجای او
 بتهانه داری دشت سواد تعیین گشت - و در سال سی و هفتم
 سنه (۱۰۰۰) هزار هجری (چون جلالت روشانی که نزن عبد الله
 خان اوزبک والی توران رفته بود ناکام برگشته در تنگناهای قیراه
 آغاز فساد نمود - و افغانان افریدی و اورک زئی پیمان را
 گسسته بدو گردیدند) آصف خان از پیش گاه خلافت باستیصال او
 نامزد گشته در سنه (۱۰۰۱) هزار و یکم باتفاق زین خان کوکه
 تذبیه واقعی بجلاله نموده اهل و عیال او را با وحدت علی (که
 برادرش می گفتند) و دیگر خویشان و یکجهتین او قریب چهار صد
 کس دستگیر ساخته بحضور آورد - و در سال سی و نهم (چون
 کشمیر از میرزا یوسف خان تغیر کرده باحمد بیگ خان و محمد
 قلی افشار و حسن عرب و غیره اریماق بدخشی تنخواه شدند)
 آصف خان دستوری یافت - که آنولایت را بتنازه جاگیر داران
 در خور بخش نموده زعفران و شکازی جانور بخالصه بازدارد
 و جمع را بدستور قاضی علی سی و یک لک خروار و هر یک
 بیست و چهار دام قوار داده بشایستگی تقسیم اقطاع نموده

در سه روز از کشمیر لاهور رسید - و در سال چهل و دوم
 چون مملکت کشمیر بسبب جاگیرداران متفرقه از بویروانی آردن
 آصف خان بحکومت آندیار اختصاص گرفت - و در سال چهل
 و چهارم آغاز (۱۰۰۸) هزار و هشت هجری از تغیر رای پتوئاس
 بدیوانی کل سر برافراخته دو سال باستقلال تمام سرانجام داد
 و چون در سنه (۱۰۱۳) در و سیزده شاه زاده سلطان سلیم خیال
 بغی از سر وا کرده بتقریب تعزیم مریم مکانی بدلازمت پدر
 بزرگ و درازده روز در غسل خانه نظر بند مانده مشمول
 عوائف و اشتاق کشیدن هزار باغی که صوبه گجرات در تیول
 خون گرفته صوبه آله آباد و دکن را (که بے حکم متصرف است)
 وا ندارد - چنانچه صوبه داری بهار بنام آصف خان مقرر شد
 و بمنصب سه هزاری استیاز یافتند بتعلقه مرخص گردید - و چون
 سرپر خلافت بجائوس جهانگیری رونق گرفت طلب حضور گشته
 باذالیقی شاهزاده سلطان پرویز تحصیل افتخار نموده به تنبیه
 رانا (که مهم سردست آنوقت بود) تعیین شد - اما بذابر شورش
 سلطان خسرو از راه برگردانیده در سال دوم (۱۰۱۵) هزار و پانزده
 هجری هنگام انتصاب الویه جهانگیری بکالی از تغیر شریف خان
 امر الامرا (که به بیماری معب در لاهور ماند) بخدمت والای
 دکنات و منصب پنج هزاری و عنایت قلمدان مرصع بلذد مرتبه

گشت - و (چون دنیاداران دکن خصوص ملک عذیر حبشی بعد فوت عرش آشیانی از کم فرصتی و قابو جوئی قدم جسارت و جرأت پیش گذاشته بسیارے از محالات بالا گهات را از تصرف اولیای دولت بر آورده - و خانخانان از هنگامه سازی و شورش طلبی در آغاز کار باطفاى نایره نپرداخته و گذاشت - تا آتش فتنه بالا گرفت - و پس از آنکه خود متعهد تمشیت مهم دکن گردید استدعای کمک نمود) جنک مکانی سلطان پرویز را با تالیقی آصف خان میرزا جعفر تعیین فرموده اعظم امرا مثل راجه مانسنگه و خانجهان لودی و امیرالامرا و خان اعظم و عبد الله خان (که هر یک بافراده تسخیر ملکه را بسند بود) از پی یکدیگر رخصت دکن یافتند - اما از بے رشدی شاهزاده و افراط شراب و ارتکاب مغیرات کارے صورت نیست - بلکه بعامت نفاق امرا هر مرتبه که لشکر بیلا گهات بردند بزبونی و سوائی بر گشت - و با آن همه سر و سرداری بسبب اختلاف آرا از آصف خان تدبیرے پیش رفت نشد - تا در سال هفتم (۱۰۲۱) هزار و بیست و یک هجری در همان جا باجل طبعی در گذشت - صد حیف ز آصف خان تاریخ است - از یکتایان روزگار بود - در همه فن صاحب یک فن - و در هر هنر تمام - فهم تذن و فطرت بلند او شهره آفاق - خود میگفت هرچه من بدیده نفهم بیمعنی خواهد بود گویند بیک نگاه تمام سطر را میخواند - در فراسم و کلدانی

و اجرای سهام مالکی و مالی بد بیضا داشت - و بظاهر و باطن
آراستد - شعر و انشای او کمال متذانت دارد - باعتقاد جمعی بعد
از شبنغ نظامی گنجه، مثنوی خسرو و شیرون به ازو کسی نگفته
در عشرت آرائی خسرو و شیرون گوید *

- * هوس مطلق عذاب شد شوق خود کام *
- * سر دست صام بگیرفت با جام *
- * چنین بے نقل دادن باده تا کی *
- * بده بوسه که هم نقل است و هم می *
- * فتادش تن ز تاب شرم در تب *
- * ز نام بوسه زد تپخاله اش لب *
- * ملک بگیرفت و شوقش کرده سرمست *
- * ز دستش جام و بوسیدش لب و دست *
- * صام هر دم ز آب دیده آن شب *
- * ز نقش بوسه شسته دامن لب *

* نظم *

این چند بیت نیز ازوست *

(۲)
هرکس که شب نشست با تو * بسیار بزور ما نشیند
تا با چو توئی توان نشستن * دل پهلوی ما چرا نشیند
از حق مگذر نمی توان دید * با دلبر اگر خدا نشیند
جعفر ره کوی یار دانست * مشکل که دگر زیا نشیند

* دیگر *

* شد حال غیر ظاهر بر روی ز یک تغافل *

* در بوالهوس شناسی باشد محک تغافل *

گویند شوقی به گل و گلزار و باغ و چمن بسیار داشت
 نخل و نهال بدست خود می نشانند - اکثر روز بیل در دست
 کار میکرد - و زنان هم بسیار جمع کرده بود - در بیماری واپسین
 یکصد سیهایی را از محل برآورد - از انث و ذکور اولاد بسیار
 گذاشت - اما هیچ کس از پسرانش پیش آمده نکرد - میرزا
 زین العابدین به منصب هزار و پانصدی هزار و پانصد سوار رسیده
 در سال دوم شاه جهانی از سرمایه زندگی تهنی دست شد - پسرش
 میرزا جعفر که همنام و هم تخلص جد خود بود شعر را خوب
 میگفت - در هر موسم بفراهم آوردن جانوران شغف داشت - میان
 او و زاهد خان کوکه و میرزا ساقی پسر سیف خان اختلاط تمام بود
 اعلی حضرت اینها را سه یار می نامید - آخر ترک منصب
 نموده باکبرآباد سکونت گرفت - فردوس آشیانی بسالیانه موظف
 فرمود - و در عهد عالمگیری باضافه سرافرازی یافت - در سنه
 (۱۰۹۴) هزار و نود و چهار پیمانۀ حیاتش تبریز گردید
 ازوست *

* نمی دهند بهر بوالهوس ریاست عشق *

(۲) در [نسخهای اکبرنامه] شافی نوشته •

. کتے کہ باب سردار گشت سردار است *

* دیگر *

* درین که کوهکن از ذوق داد جان چه سخن *

* همین که نبشہ بسر دیررد سخن باقی است *

* هزار بلبل شوریده خاک شد جعفر *

* هنوز رسم خود آرائی چمن باقی است *

دیگر از پسران آصف خان سهراب خان نیز در عهد اعلیٰ حضرت
 هم منصب هزار و پانصدی هزار سوار وایز گشته بمنزله خاموشان
 جاگزید - و دیگر میرزا علی اصغر است - که در همه برادران
 عیاش و نامقید بود - زبان باختیار نداشت - حرف بے صوفه
 و بے محل بسیار میزد - در یساق پریفنده میان پادشاهزاده
 شاه شجاع و مهابت خان سپه سالار سنگ اذازبها نمود - پس ازان
 در مهم جبهار بذبیله تعیین گشت - چون قلعه دار دهامونی
 در تاریکی شب بدر وقت مردم لشکر بقلعه در شده دست تطاول
 بغارت اموال کشادند - ناچار خاندوران به ممانعت تازاجیان
 بقلعه درآمد - شخصی از سمت جنوبی فریاد زد که دریغ از برجهای
 جمع از مقهوران ظاهر میشوند - علی اصغر گفت که من رفته
 دستگیر میکنم - هر چند خاندوران منع نمود که شب است - درین قسم
 هجوم عام (که درست و دشمن تمیز نمیشود) رفتن خوب نیست
 مدفوع نگشه بدانجانب شتافت - چون بالای دیوار قلعه برآمد

ناگاه گل مشعلی (که غارتگران (رشن کوده) بپژوهش مال میگشتند)
 بانبار باروت (که در تهِ برجه بود) آفتاده آتش گرفت - تمام
 آن برج با هشتاد گز دیوار در جانب آن که ده گز عرض داشت
 پرید - عالی امغر با برخی از همراهان و جمعی از غارتگران که بالای
 دیوار بودند بهوا رفته متلاشی شد - صبیح معتمد خان بخشی
 در خانه داشت - چون دست تصرف بآن عقیقه فرسانیده بود
 بعد ازین واقعه بحکم پادشاهی خاندوران بعقد خود در آمد *

• افضل خان شیخ عبدالرحمن *

پسر علامی فهامی شیخ ابوالفضل اسم - در خدمت پدر
 قریب یک یا ده - در سال سی و پنجم عمرش آشیانی برادر زاده
 سعادت یار کوکه را بدو پیوند بیوگانی دادند - چون پسر از
 متولد شد پادشاه به بشوتن مسمی فرمود - که نام برادر اسفندیار
 بود از پهلوانان عجم - در هنگامی (که شیخ ابوالفضل به پنه سالاری
 دکن مامور گردید) تیر روی ترکش شیخ او بود - هرگاه کاری
 زور میداد و هر جا ضرور میشد شیخ عبد الرحمن را میدوانید - و او
 به نیروی پردلی و آگهی سرانجام گزیده میداد - در سال چهل
 و ششم (که ملک عزیز حبشی علی مردان بهادر حاکم تلنگانه را
 در آویزه دستگیر ساخته آن ولایت را متصرف شد) شیخ او را
 با فوج جرار از ساحل گنگ بدان سو روانه نمود - و شیر خواجه را

که در پندری بود برفاقتش سرگرم ساخت - شیخ عبدالرحمن با اتفاق
 شیرخواجه از نزدیکی اندیر عبور گنگ نموده قریب آب مانجرا
 با مالک عذیر در آویخته لوای فتح و نصرت برافراخت - الحق
 شیخ عبدالرحمن با شجاعت و کار دانی درست اندیش روزگار شیخ
 بود - با آن همه ذخیره خاطر (که جنت مکانی را از جانب پدرش
 بود) در ایام فرمان دانی ایشان بزرگ خدمت و حسن پرستاری
 دل بملک پندری طالع و بختتمندی خود را مورد التفات پادشاهی
 گردانیده بخطاب افضل خان ، منصب دو هزاری سرفرازی یافت
 و در سال سیوم باضافه منصب و صاحب صوبگی بهار و پناه از لنگر
 اسلام خان باذن رتبه گشت - چون گورکھپور که شصت کردهی
 پناه است بتزکی از پیش گاه خلافت و جهاننمایی بجاکبر او
 مرحمت شد افضل خان شیخ حسام بزاری و غیاث بیگ را (که
 بخشبی و دیوان آن صوبه بودند) با جمع از منصب داران
 دران بلده گذاشته خود بگورکھپور نهضت نمود - اتفاقاً قطب
 نام مجهول از مردم اوچه (۳) در زی دزدیشی بولایت اجینه که
 در واحی پناه واقع است رسیده خود را سلطان خسرو را نموده
 باواع مواعید مفسدان واقع طلب آنجا را بفریفت - و با خود
 متفق ساخت - و در کمتر فرصتی جمع فراهم آورده بجناح استعجال

(۲) در [بعضی نسخه] مانجرا (۳) در [اکثر نسخه] اوچه (۴) در

[بعضی نسخه] اجینه - یا اجینه باشد .

(۴) به پنده شتافته یکسر بقلعه درآمد - شیخ بنارسی از آسپه سوی
 باستحکام قلعه نیارست برداخت - با غیاث بیگ از راه دریچه
 خود را بکشتی رسانیده راه فرار سپرد - مقتدان اموال افضل خان
 و خزانه پادشاهی را متصرف گشته صلابی داد و دهش در داده
 بجمعیت مردم پرداختند افضل خان بمجرد استماع این خبر
 بمالش او گرم و گیرا رو آورد - آن جعلی قلعه را مستحکم ساخته
 خود با فوج در کنار آب پن پن عرصه نبرد آراست - و باندک
 زد و خورد سرشته جمعیت او از هم گسخت - و دیگر بار
 خود را بقلعه رسانید - افضل خان پاشنه کوب بقلعه درآمد - آن
 رحیم الحاقبت دست و پای زده چند کس را ضایع ساخت
 و دستگیر گشته بیاسا رسید - چون این ماجرا بعرض جنم مکانی
 رسید فرمان شد که بخشی و دیوان را با منصبدارانی (که در
 حراست شهر مماله نموده اند) از همانجا سر و ریش تراشیده
 معجز پوشانیده و آزره بر خر نشانده روانه درگاه سازند - و در
 شهرها و قصبها سر راه تشهیر نمایند - تا موجب عبرت سایر
 نامردان کوتاه اندیش گردد - و در همان ایام افضل خان را نیز
 عارضه طاری شده بود - طلب حضور گردید - و پس از ادراک
 ملازم مدعی گرفتار الم دمل بوده سال هشتم از دار فنا

بملک بقا پیوست *

* اسلام خان چشتی فاروقی *

شیخ علاء الدین نام داشت - از نبأئر شیخ سلیم فتح پوری ^{سنت}
 بوفور اخلاق مرضیه و فزونی صفات پسندیده سرآمد اقارب و عشائر
 خود بود - و بیمن نسبت کوکلتاشی جنم مکانی به منصب
 پادشاهی و مزید عزت و اعتبار اختصاص داشت - و همشیره
 علامی فهامی شیخ ابوالفضل بار منسوب بود - چون سریر خانم
 بجلوس جهانگیری زیئت پذیرفت بخطاب اسلام خانی و مقصب
 پنج هزاری باند رتبی یافته بصوبه دارمی بهار چهره مراد افروخت
 و در سال سیوم از انتقال جهانگیر قلی خان لاله بیگ بصاحب صوبگی
 مملکت وسیع بنگاله سرافراز گردید - چون آن ولایت از زمان
 شیر شاه در تصرف امرای افغان در آمده بود در عهد عرش آشیانی
 عساکر گران و جنود سنگین بسری نویدان عظام تعیین یافت
 و مدتها تلاش و ترداد عظیم و قطره و پویه سترگ بکار رفت
 تا آن فیه مسلطه مستاصل گشتند - بقیه ازان قوم در سرخدها
 مانده - ازان میان عثمان خان پسر تملوی لوهانی نامه به بزرگی
 بر آورده مکرر با افواج پادشاهی مبارزتها نمود - خصوص در ایام
 حکومت راجه مانمنگه که هر چند مساعی نمایان بتقدیم رسانیده
 خاز بن فساد او برکنده نگشت - چون نوبت باسلام خان رسید فوج
 بسرد (می شیخ کبیر شجاع خان (که قرابن تویبه با خان مذکور
 داشت) با آموای کمکی از اکبرنگر ترتیب داده بر سوار تعیین نمود

و به نیروی پردلی و شهامت آن شجاع متهور پس از جنگی (که
 ماحمی کارنامه رستم و اسفندیار تواند شد - چنانچه مفصل در احوال
 خان مذکور (قمزده کلک خبر سنج گشته) عثمان خان بعدم مرا
 شتافته برادرش زینهارای گردید - در جلدوی این نیکو خدمتی
 در سال هفتم بمنصب شش هزاری عام امتیاز افراخت - و سال
 هشتم سنه (۱۰۲۲) یک هزار و بیست و دو هجری ایام زندگیش
 بسر آمد - نعش او را به فتح پور سیکری که مولد و مدفن
 فیالان اوست نقل نمودند - احوال او از نوادر حالات است - صلاح
 و اتقای او بمرتبه بود که غالباً در مدت العمر بمسکر و مذهبی
 ارتکاب ننموده - و با وصف آن جمیع طوائف رقاصیه تمام صوبه^(۲)
 بنگاله را (از لوی و هورکزی و کنچنی و دومی) بهشتاد هزار
 روپیه در ماه نوکر کرده ساله نه لک و شصت هزار روپیه بآنها
 میرسانید - و مردم خوانهای زیور و اقسام اقمشه بخششی گرفته
 می استادند - انعام میکرد - و توزک امارت را بجائے رسانیده بود که
 جهروکه درشن خاص و عام و غسلخانه که لازمه سلاطین است بعمل^(۳)
 می آورد - و فیالان را بجنگ می انداخت - و در لباس تکلف نمیکرد
 زیر دستار تاقیه می گذاشت - و زیر جامه پیراهن می پوشیده
 و از طعام تصرفی یک هزار لنگری بتکلف میکشیدند - لیکن اول

(۴) نسخه [ب ج] رقاصه تمام (۳) نسخه [ب] جهروکه درشن خیمه
 خاص و عام و غسلخانه •

پیش از نان جوار و باجری و ساگ و خشکه برنج سانهی
 می آوردند - همت و سخاوت او ناسخ داستان جود حاتم و معن گشته
 یک هزار و دو صد فیل بمنصبدار و نوکر خود در صوبه داری بنگاله
 بخشید - و یک قلم بیست هزار کس از سوار و پیاده از قوم
 (۲)
 شیخ زاده نگاه داشت - پسرش اکرام خان هوشنگ نام همشیره زاده
 شیخ ابوالفضل میشد - مدتی تعینات دکن بود - در آخر عهد
 جهانگیری بقعه داری آسیر مامور شد - دختر شیر خان تونور در خانه
 داشت - بار نساخت - برادرانش همشیره خود را از خانه او بردند
 با وصف انتساب چنین خاندان ظالم طبیعت بود - در واسط
 عهد اعلی حضرت بنابر وجه از جاگیر و منصب دو هزار
 هزار سوار افتاده نقدی مقرر شد - در فتح پور انزوا گرفته بتولیت
 مزار شیخ سلیم چشتی قیام می نمود - در سال بیست و چهارم
 درگذشت - برادر علائی او شیخ معظم بتولیت روضه مذکوره سرافرازی
 یافت - و در سال بیست و ششم بقوچداری فتح پور و از اصل
 و اضافه بمنصب هزاره هشتصد سوار امتیاز گرفت - و در جنگ
 سموگده (۳) که با دارا شکوه در فوج التمش بود (در این گرمی
 کارزار مردانه نقد هستی بر افشاند *

* ابوالفتح خان دکنی *

از اولاد میرسید محمد جونپوری است - بسبب مصاهرت

(۳) نسخه [۱] هشت هزار (۳) در [اکثر نسخه] سهوکر *

جمال خان حبشی بمراتب سترگ دنیوی متصاعد گردیده در شجاعت و سخاوت علم اشتهار افراخت - گویند چون در عهد مرتضی نظام شاه سلطان حسن بن سلطان حسین سبزواری که احمد نگرزا بود بخطاب میرزا خان مخاطب گشته بمنصب پیشوائی آن دودمان بلند رتبه گردید از بد سرشتی و تبه رائی میران حسین پسرش را از دولتآباد برآورده با احمد نگر سریر آرا ساخت - و مرتضی نظام شاه را بتعذیب تمام روانهٔ عدم نموده زیاده بر سابق عام استقلال و اقتدار افراشت - پس از چندی مفتدان مزاج طرفین را از یکدیگر منحرف ساختند - چون حسین نظام شاه از کوتاه فکری و ناتجربگی کلمات تهدید آمیز اکثر بر زبان رانده میرزا خان علاج واقعه را پیش از وقوع کاربند گشته او را در قلعه مقید ساخت و اسمعیل پسر برهان شاه را (که او در آن وقت از دست برادر خود مرتضی نظام شاه گریخته ملازم عرش آشیانی بود) تخت نشین آن ممالک نمود - و روز جلوس سایر امرای مغل را بقلعه طابیده بمبارکباد اشتغال داشت - که ناگاه جمال خان حبشی که منصبدار صده بود با دیگر دکنی و حبشی انفاق کرده بر دروازهٔ قلعهٔ احمد نگر هجوم آورد - که از چند روز حسین نظام شاه را ندیده ایم - او را بنهائید - میرزا خان از غایت نخوت و استکبار

(۲) نسخه [۱] علم استقلال در اقتدار افراشت (۳) نسخه [ج]

منصبدار برد •

در جواب بچانگ و جدل پرداخت - چون کارے پیش نرفت
 ناچار میرزا خان سر حسین نظام شاه را بر سر نیزه کرده بالای برج
 نصب نمود - و فریاد زدند که اینست سر کسی که برای او نزاع دارید
 پادشاه ما اسمعیل نظام شاه است - برخه بمشاهدت این حال
 خواستند برگردند - جمال خان گفت که الحال ازین مورد افتقام کشیده
 عذر پادشاه را بدست خود باید آورد - و الا مال و ناموس ما
 در معرض تلف است - بمعی او بلوای عام گشته بدروازه قلعه
 آتش زدند - میرزا خان ناچار بجانب جنیر گریخت - و آنها
 داخل قلعه گشته غریب کشتی غریب نمودند - میرزا محمد تقی
 نظیری و میرزا صادق اردو بادی و امین اعز الدین استرابادی را
 (که هر یک بمنصب پیشوائی و امیری سیده دران عصر بکمالات
 رسمی در اقالیم سبعة نظیر خود فداشت) با بسیاری از رضیع
 و شریف مغل از نوکر و سوداگر که تیغ کشیدند - و میرزا
 خان را نیز از جنیر گرفته آورده اعضایش را از هم جدا کرده
 سر بازار آویختند *

جمال خان (که مهدری مذهب بود) زمام مهمات پادشاهی
 اسمعیل شاه بقبضت اقتدار خود آورده او را (که کوچک سال

(۲) در [بعضی نسخه] سر حسین را (۳) در [بعضی نسخه] نظری (۴)

نسخه [ج] از دوبادی (۵) نسخه [ب] عزالدین (۶) در [بعضی نسخه]

بود) نیز بمذهب خود خوانده خطبه ائذا عشریه را بر انداخت
و بتزبیت طایفه مهدویه همت گماشته قریب بده هزار سوار
مهدوی جمع ساخت - در آن هنگام این قوم از هر جانب باحمد نگر
نزد آمدند - سید الہدای (که از اخفان میر سید محمد جوانپوری است
که دعوی مهدویت نموده) با پسر خود سید ابوالفتح وارد دکن
گردید - چون سید الہدای بزهد و ریاضت و تقاوت و پرهیزگاری
شہرت داشت جمال خان بدو اخلاص بهم رسانیده دختر خود را
بپسرش سید ابوالفتح نسبی نمود - آن سید زاده یک مرتبه
بدولت عظیم رسیده صاحب اسباب و دستگاه گشت - چون
برهان شاه از ہرج و مرج دکن و فرمان روائی پسر واقف گردید
از عرش آشیانی رخصت گرفته بولایت موروثی درآمد - و بامداد
راجه علی خان فاروقی و ابراہیم عادل شاه در حوالی روهنگہیرہ
یا جمال خان جنگ نموده لوی چیرگی بزافراخت - از قضا
جمال خان بزخم تفنگ کشته گشت - و اسمعیل نظام شاه دستگیر
گردید * * ع *
بگو مردج مذهب سر جمال گرفت *

۶۶۶

بطریق تعمیہ تاریخ آن واقعہ است *

برهان نظام شاه از سر نو مذهب امامیہ را (واج دادہ بقتل
مهدویہ و غارت اموال ایشان حکم عام فرمود - در اندک زمانے
تمام و نشان آنها نماند - سید ابوالفتح با برادر زن خود (کہ پسر
جمال خان باشد) گرفتار گشته مدتہا در حبس گذرانید - پس از

امتداد از زندان گریخته فوج متفرق جمال خان را جمع نموده
 ملکه از بیجاپور بتصرف آورد - ابراهیم عادل شاه علی آقا
 ترکمان را بر سرش تعیین کرد - اتفاقاً علی آقا کشته شد - سید
 ابوالفتح فیلان و اسپان او را بدست آورده صاحب سرانجام گشت
 ناچار عادل شاه بتفویض منصب عمده و تذخواه پرگنده کوکاک
 مستمال نموده پس از چندس در مقام غدر شد - سید باقتضای
 وقت والده و زن خود را بر اسپان سوار کرده جریده بپرهانپور
 ایانگار نمود - خانخانان مقدم او را گرامی داشته منصب
 پنج هزاری تجویز فرموده صاحب طبل و نقاره گردانید - و پس ازان
 به نیولدری مانکپور و صوبه داری آله آباد مامور گشته دران دیار نامه
 بشجاعت و مردانگی برآورد - و در سال هشتم جهانگیری بهمراهی
 شاهزاده سلطان خرم بهم رانایا تعیین گشته بسنه (۱۰۲۳) هزار
 و بیصت و سیوم هجری در تهانة کوثلمیر بیمار گشته در
 پورماندل درگذشت *

میر سید محمد جونپوری سر چشمه مهدویه است - اویسی
 بود - از فراوان روحانیه فیض بر گرفته بر صوری و معنوی علم
 چیره دست آمد - برخی مرید و خلیفه شیخ دانیال دانند - که
 خلیفه راجی حاد شاه مانکپوری است - حنفی مذهب بود
 در اواخر (۱۹۶۰) نهصد و شصت هجری از شوریدگی حال
 و غلبه وقت دعوی مهدویت کرد - بسیاری بدر گردیدند

و بما خوارق برگذارند - گویند چون بافانه آمد ازان دعوی برگشت
اما جمع (که زمان صحو ادراک نمودند) بر همان اعتقاد ماندند
جو قے بر آنکه مراد او از (انا مهدی) مهدی هادی ست
نه مهدی موعود بلسان شرع - و بعضے گویند که در واقعے بسید نمودند
که هاتفه میگفت (انت مهدی) لهذا دانست که من مهدی
موعودم - و مدتی برین بوده از جونپور بگجرات شتافت - سلطان
محمود کلان والی آنجا به نیایش برخاست - از تنگ چشمی
زمانیان بهند نیارست بود - یازش ایران زمین نمود - که ازان
راه بحجاز رود - در اثنای سفر بر روی کشف شد که این محض
ابتلا بوده - بمردانی که همراه بودند گفت حق تعالی خطر
مهدریت از دل من محو کرد - اگر بسلامت برگردم همه را
از آنچه خوانده ام بر گردانم - چون بفراه رسید در گذشت
و همان جا آسود - جهل ضلالت کیش بیشترے از افغان پنی
و لختے از قوم دیگر ادرا مهدی موعود دانسته آن مذهب مخترع را
لازم گرفته اند - مولف این اجزارا با یکی از مقتدای این طایفه
اتفاق صحبت افتاد - ظاهر شد که سوی مسئله ما نحن فیه
قواعد و اصول چند از احادیث استنباط کرده معتقد خود
ساخته اند - که مخالف اصول و فروع مذاهب اربعه است *

* احمد بیگ خان کابلی *

چوختائی ست - و اباً عن جدّ خانه زان در دمان تیموریه
 فیگانش درین سلسله بر تپه امارت رسیده - جدش میروغیاث الدین
 نونخان از امرای صاحب قرانی بود - مشارالیه مدتها در کابل
 بمراقبت میرزا محمد حکیم گذارانیده - و داخل یکهای میرزا
 بود - چه جوانان یکه تاز میدان شجاعت و بهادری (که بقرب
 و اعتبار میرزا اختصاص داشتند) بدان نام مشهور بودند - پس
 از فوت میرزا محمد حکیم باستان بوسی اکبری استمعان یافته
 بمنصب هفتم صدمی کامیاب عزت و دولتم گشت - و در سنه
 (۱۰۰۲) هزار و دو هجری (که کشمیر از تغیر میرزا یوسف خان
 رضوی بجاگیر دازان متفرقه تاختواه شد) سر حلقه آنها او بود
 پستر چون همشیره میرزا جعفر آصف خان بعقد ازدواج خود
 در آرد ثروت و مکنتی دیگر بهم رساند - و اعتباری افزونتر
 پیدا کرد - و در عهد جهانگیری درجه پیمای ارج امارت شده
 به منصب سه هزاری و خطاب خانی علم اشتهار بر افراشته
 و بحکومت کشمیر چهره ناموری بر افروخت - و در سال سیزدهم
 معزول شده بحضور رسید - و پس از چندی دور خیانتش
 سپری گردید - چون مردانه پردل بود و بفضل و کمال بهوه منفد
 هفتصد سوار چیده با خود داشت - پسرانش همه سپاهی
 و دلدار - سرآمد آنها سعید خان بهادر ظفر جنگ است که

بمذتهای مراتب منصب رسیده فخر دردی خود گردید - و اعیای
 نام نیاگان خویش نمود - برخی اوضاع و اشیاء را بغام او تا حال
 در هندوستان نسبت میدهند - زبان زد خاص و عام است
 احوالش جدا بشرح و بسط ثبت گردیده - و پسر کلانش
 (۲) محمد مسعود نامی در جنگ افاغنه تیراه بکار آمده - دیگر
 پسرش مخلص الله خان افتخار خان است - که در مبادی جلوس
 شاه جهانی باضافه پانصدی دو صد و پنجاه سوار به منصب
 در هزاری هزار سوار و بخطاب مذکور مفتخر گردید - و در سال
 دوم باضافه هزار سوار و فوجداری جمو سر برافراخت - و پستو
 اضافه پانصدی یافته در سال چهارم بشهرستان نیستی شتافت
 و پسر دیگرش ابوالبقا است - که با برادر کلان خود سعید خان
 بهادر می بود - در سال پنجم تهانه داری پایان بنگش یافته
 در سال پانزدهم چون قلعه تندهار بتصرف پادشاهی در آمده
 در جایزه جنگی که با تزلبش در میان آمد سعید خان بخطاب
 بهادر ظفر جنگ و او باصل و اضافه بمنصب هزار و پانصدی
 هزار سوار و خطاب افتخار خان سرافرازی یافت *

* اعتماد الدوله میرزا فیات بیک طهرانی *

(۳) پسر خواجه محمد شریف هجری تخلص است - که در مبادی

(۲) نسخه [ج] پسر دیگرش (۳) نسخه [ب] پسر خود محمد

شریف هجری تخلص است *

حال بوزارت تاتار سلطان ولد محمد خان شرف الدین اوغلی تکلمو
 که بیگلر بیگی خراسان بود اختصاص داشته - از مشاهده کاردانی
 و رشادتش محمد خان وزارت خود را با جمیع مهمان برای رزین او
 تفویض نمود - و پس از فوتش قزاق خان پسرش خواجه را
 صاحب اختیار خود ساخت - چون در زگارش سپهری گشت پرتو
 التفتات شاه طهماسب صفوی بر احوال او تافته بوزارت هفت ساله
 یزد امتیاز یافت - چون آنرا بآئین شایسته سرانجام داد بوزارت
 اصفهان مامور شده در سنه (۹۸۴) نهمصد و هشتاد و چهار
 در گذشت * یکم کم زملاان وزرا * تاریخ است - برادرانش خواجه
 میرزا احمد و خواجگی خواجه اند - اولین پدر میرزا امین مولف
 هفت اقلیم است - کلانتری (ی) با تصدی خالصه داشت - طبعش
 موزون بود - شاه از کمال عاطفت می فرمود * * بیت *
 میرزا احمد طهرانی ما * ثالث خسرو و خاقانی ما
 و در همین نیز صاحب سخن است - پسرش خواجه شاپور که
 در شاعری مسام و مشهور است - و خواجه را دو پسر بود - آقا
 محمد طاهر و صلی تخلص - و میرزا غیاث الدین محمد معروف
 بغیاث بیگ - که با صبیحة میرزا علاء الدوله آقا ملا منسوب بود
 بعد فوت پدر غیاث بیگ از ناسازی در زگار با دو پسر و یک دختر
 بطریق فرار روانه همد شد - در راه اسباب بغارت رفته احوال

بمروتی که انجامید که همگی دو استر سوازی بود - که بنوبخت سوار
 میشدند - چون بقندهار رسید صبیغه دیگر مهرالذها نام متولد گشت
 ملک مسعود تاجر قافله باشی که بعرش آشیانی (رشناس بود از حال او
 مطلع شده بسلوک پسندیده پیش آمد - چون بفتح پور رسید
 (۲) معرفی نموده به ملازمت پادشاهی کامیاب گردانید - او بحسن
 خدمت و وفور رشادت بمنصب سه صدی رسیده سال چهارم
 بدیوانی کابل نامزد شد - و پس ازان بتدریج به منصب هزاری
 و دیوانی بیوات اختصاص یافت *

و چون سلطنت بجنّت مکانی رسید در سر آغاز جلوس
 میرزا را بخطاب اعتمادالدوله سرفراز ساخته با میرزا جان بیگ
 وزیر المملک شریک دیوانی سرکار والا گردانیدند - و در سنه
 (۱۰۱۶) هزار و شازده هجری محمد شریف پسرش از تباہ خردی
 با جمع متفق شده خواست سلطان خسرو را از قید برآورد
 که زود گرد شکافته شد - و راز مخفی بر ملا افتاد - جنّت مکانی
 او را با دیگران بیاسا رسانید - میرزا در خانۀ دیانت خان محبوس
 گشته بجریمه دو لک روپیه رهائی یافت - چون دخترش مهرالذها
 زوجه شیرافکن خان بعد کشته شدن او حسب احکم بحضور
 رسید از انجا (که از سابق منظور نظر محبت پادشاهی بود
 چنانچه در احوال شیرافکن خان ثبت افتاد) خواستگاری بمیان آمد

(۲) در [بعضی نسخه] معرفتی نموده *

او را عمومی خون شوهر ایستادگی نمود - چند مکانی بذابر آنکه
 قطب الدین خان کوکلتاش بدست شوهرش کشته شده معاتب
 فرموده بسلیمه بیگم والدۀ سیدی خود بخشیده - (روز چند
 بناکامی گذرانید - در جشن نوروز سال ششم سنه (۱۰۲۰) هزار
 و بیست هجری بتازگی نظر فریب گشته کهنه خواهش نوبی گرفت
 و دیرین آرزو تازگی پذیرفت - بهزاران سوز و سرور بزدراج در آمد
 اولاً نور محل و ثانیاً نور جهان بیگم خطاب یافت - و بتقریب
 این نسبت خاص اعتماد الدوله بوکالت کل و منصب شش هزاری
 سه هزار سوار و علم و نقاره بلذذ پایه گردید - و سال دهم بعنایت
 مخصوص محض (که در حضور نقاره بنوازند) از سایر امرا امتیاز
 گرفت - و در سال شانزدهم سنه (۱۰۳۱) یک هزار و سی و یک (که
 مرتبۀ دوم گانگشت کشمیر نصب العین عزیمت پادشاهی شد)
 چون حدود سیبیا مهبط رایات گردید پادشاه جریده بسیر قلعه
 کانگره متوجه گشت - (روز دیگر بذابر آنکه احوال اعتماد الدوله تنگ
 شده آثار یاس از چهره احوالش ظاهر گردید نور جهان بیگم
 شروع باضطراب کرد - ناچار عطف عنان بارو نموده بعیادت
 تشریف بخانه اعتماد الدوله ارزانی داشت - وقت سکرات بود
 گاه از هوش میرفت - و گاه افاتت میشد - بیگم بجانب پادشاه
 اشاره نموده بدور گفت - که میشناسید - او در چنین وقت این بیت
 (۳)

(۲) یا سیبیا باشد (۳) نسخه [۱] در چنان وقت *

انوروی خواند * * نظم *

* آنکه نابیدای مادر زاد اگر حاضر شود *

* در جبین عالم آرایش به بیدد مهتری *

پس از دو سه ساعت برحمت حق پیوست - بچهل و یک کس

بفرزندان و خویشان او خلعت ماتمی عذایت شد *

اعتماد الدوله اگرچه شعر نمی گفت اما تتبع شعر متقدمین /

بسیار کرده - در انشا ید طوای داشت - و شکسته را متین و آبدار /
(۲)

می نوشت - و خوش محاوره رنگین صحبت شگفته رو بود - جایگیر

پادشاه میگفت که صحبت او به از هزار مفرح یا قوتی است

و با نویسندگی و معامله فهمی نیک اندیش کار روا بود

و خوش سلوک پسنندیده معاش و بسیار عاقبت بین سلیم النفس

با دشمن هم عداوت نمیکرد - و اصلاً غضب نداشت - بند و زنجیر

و تازیانه و دشنام در خانه اش نبود - اگر همه واجب القتل

بوده همین که بدو ملاتجی شده یا هفته مجرائی ار گشته

رهائی یافته بمطلب خود رسیده - و با این همه آسایش طلب

نبود - همه روزش در جزری و نوشتن میگذشت - در دیوانی او

محاسبه اعمال پادشاهی که از مدتها ملتوی بود انفصال یافت *

نور جهان بیگم با حسن صوری خوبیهایی معذوی بسیار داشته

برسائی طبع و درستی سلیقه و شعور تند و فکر بجا یگانه روزگار

بود - پادشاه میگفت تا او بخانه من نیامد زینت خانه و معنی
 کدخدائی نفهمیده بودم - اکثر زیور و لباس و اسباب تزئین و تقطیع^(۲)
 که معمول هند اسمت اختراعی و ابداعی او سمک - مثل دو دامنی^(۳)
 جهت پیشواز و پنجتولیه جهت ارزه‌نی و بادله و کفاری و عطر
 و گلاب که بعطر جهانگیری موسوم اسمت و فرش چاندنی همه
 رضع او سمک - و بمرتبه پادشاه را شیفته و مطیع خود ساخته بود
 که جز نام از پادشاهی بجهانگیر نماند - مکرر میگفت که من^(۴)
 سلطنت را بذور جهان پیشکش کردم - جز یک سیر شراب و نیم
 سیر گوشت دیگر هیچ چیز نمیخواهم - و فی الواقع بغیر از خطبه
 آنچه لوازم فرمان رزائی بود بیگم بعمل می‌آورد - حتی در جهردکه
 نشسته مجرای او را میگرفت - و سکه بنام او زدند * * نظم *

* بحکم شاه جهانگیر یافت صد زیور *

* بنام نور جهان پادشاه بیگم زر *

و طغرای مناشیر باین عبارت رقم می‌یافت - حکم علیه عالیه
 مهد علیا نور جهان بیگم پادشاه - و بقدر سی هزاری منصب
 محالات تناخواه شد - گویند تیول این ساسله آنچه حساب کردند
 نصف ممالک محروسه پادشاهی بود - جمیع خویشان و منسوبان
 این دردمان حتی غلامان و خواجه سرایان منصب خانی و ترخانی

(۲) نسخه [ج] لباس تزئین (۳) در [بعضی نسخه] دو دامن (۴) نسخه

[۱] از پادشاه *

یافتند - هییره کانیز دائی دل آرام مرضعه بیگم بجای حاجی کوکه

* بیت *

صدر اناث شد *

* کند خویش و تبار از تو ناز و میزید *

* بحسن یک تن اگر صد قبیله ناز کند *

و بیگم در انعام و بخشش نیز افراط داشت - گویند روزه که بحمام میرفت سه هزار روپیه خرج مقرری بود - و در محل پادشاهی از درازده ساله تا چهل ساله کانیز بسیار جمع شده بود باحدی و چپله عقد کرده داد - اما هرچند نسوان صاحب ملکات رفیه باشند در اصل سرشمت بنقصان عقل مفطور اند - با این همه خوبیا آخر خمیر مایه شورش و آشوب هندوستان گشت چه دختره که از شیروانکن خان داشت بشاهزاده شهریار پور خرد جنم مکانی داده در فکر ارتفاع دولت او افتاد - و مزاج جهانگیری را از چنین خلف رشید وارث مملکت (که بخطاب شاه بلند اقبال شاه جهان ملقب بود) منحرف نموده کار بجائے رسانید که بفوج کشی و قتال و جدال انجامید - و عالمی بچار موجه فنا فرود رفت - چون تقدیر برآن رفته بود (که سریر خلافت بجلوس صاحب قرآن ثانی زینت یابد) هیچ فایده بر سعیدهای بیحاصلش مترتب نگشت - پس از جلوس اعلیٰ حضرت بسالیانہ دو لک روپیه موظف ساختند - گویند بعد از جنم مکانی جز لباس سفید نپوشید و در مجالس شادی با اختیار خود نذسست - سال نوزدهم سنه

(۱۰۵۵) هزار و پنجاه و پنج در سن هفتاد و دو سالگی در لاهور
 و دیعت حیات سپرد - و در مقبره (که در حوائج روضه جنت مکانی
 خود بنا نموده بود) مدفون گردید - بیگم طبع سوزون نیز داشته
 مخفی تخلص میکرد - از سمت *
 * نظم *

* دل بصورت ندهم ناشده سیرت معلوم *

* بنده عشقم و هفتاد و دو ملت معلوم *

* زاهدان هول قیامت مفکن در دل ما *

* هول هجران گذرانندیم قیامت معلوم *

* اعتبار خان خواجه سرا *

از معتمدان جنت مکانی بود - و از مغلر سن پادشاه
 پسرستاری اختصاص داشت - چون خسرو بعد فرار گرفتار گردیده
 بحضور آمد و هنگام نهضت پادشاهی از لاهور بکابل شریف خان
 امیر الامرا (که خسرو سپرد او بود) بنابر بیماری در لاهور ماند خسرو
 حواله مومی الیه شد - ناهبرده ابتدا بمنصب در خور سرفرازی
 یافته سال دوم حویلی گوالیار به تنخواه او مقرر گشت - و سال
 پنجم به منصب چهار هزاری هزار سوار کامیابی اندرخت - و سال
 هشتم از اصل و اضافه بیایه پنج هزاری در هزار سوار لوامی شاد کامی
 برافراشت - و سال دهم با اضافه هزار سوار بر فراز بلذرتبگی برآمد
 و سال هفدهم به منصب پنج هزاری چهار هزار سوار فایز شد
 چون بسیار پیر گشته بود بتفویض صوبه داری مستقر الخلاصه

و حراست قلعه و خزائن آنجا سر افتخار بآسمان رسانید - و سال
 هیزد هم (که پادشاهزاده شاه جهان از ماندو کوچیده عزیمت
 ملازمت پدر نمود - و فیما بین بآتش افروزی جمع شعله فتنه زبانه
 بر کشید) پادشاهزاده بفتح پور رسیده توقف داشت - و پس از
 رسیدن افواج پادشاهی طرح داده بیک سو مایل گردید - پس از آنکه
 موکب خسروی بنواحی اکبرآباد رسید از چون در حراست آنجا
 شرائط نیکو بندگی بتقدیم رسانیده بود از اصل و اضافه بمنصب
 شش هزاری پدج هزار سوار و عطای خلعت و شمشیر مرصع و اسب
 و فیل درجه امتلا پیمود - و وقت موعود پا بعدم سرا کشید *

* ابراهیم خان فتح جنگ *

خلف اعتماد الدوله میرزا غیاث است - ابتدا از پیشگاه
 جنت مکانی ببخشیکری و واقعه نوبسی احمدآباد گجرات ماهور شد
 در آن هنگام شیخ فرید مرتضی خان صوبه دار آنجا چهار بخشی را (که
 میخواستند بضابطه کار کنند) دخل نداده بود - میرزا ابراهیم از
 کار شناسی و زمانه سازی اصلا نام تعلقه نگرفته هر روز بهجری
 میرفت - پس از یک ماه شیخ گفت که چرا بکار مرجوعه قیام
 نمی نمائی - میرزا گفت مرا با کار غرض نیست - همین لطف نواب
 میخواستند - شیخ بوکیل حضور بر نوشت که هرچه او با اعتماد الدوله
 نوشته باشد بے کم و کاست بر نگارد - چون میرزا غیر از خوبیهایی
 شیخ هیچ بقلم نمی آرد وکیل به بیان واقع مطلع ساخت

مرتضی خان بآرامیده وضعی و سنجیده روزگاری میرزا استخوان
 نموده مهمات منصبداران بار را گذاشته حویلی و فیل و نقد از خود
 رعایت کرد - و پس از دو سه روز بمهمانی در خانه میرزا رفته
 جمیع اسباب تزک از فرش و ظروف طلا و نقره و دیگر لوازم
 (که از سرکار خود فرستاده بود) هبه نمود - و در آخر مجلس
 دستگی بنام منصبداران گجرات نوشت - که ضیافت بخشی نمایند
 پنجاه هزار روپیه در تحت اسم خود و پنجاه هزار روپیه بنام
 دیگر اهل مناصب و لک روپیه بزمینداران تفریق فرموده
 بمتصدیان خود گفت - که بالفعل از خزانه من این مبلغ بمیرزا
 برسانید - و شما بمردر تحصیل کرده داخل خزانه کنید - و مکرر
 بحضور نوشته در عرض یک سال بمنصب هزاری برآوردن - چون
 سلسله اعتمادالدوله پیش آمد کرد میرزا بحضور رسیده در سال
 نهم به منصب هزار و پانصدی سه صد سوار و بخطاب خان
 سرفراز گشته بخدمت بخشیدگری حضور اختصاص یافت - و
 بتدریج به منصب والای پنج هزاری و خطاب ابراهیم خان
 فتح جذک لوای تفوق برافراشته بصاحب صوبگی بنگاله و اودیسه
 دستوری یافت *

چون در سال نوزدهم که شاهزاده شاه جهان از راه تانگانه عازم
 بنگاله شد احمد بیگ خان برادرزاده او (که بنیابت اودیسه

می پرداخت) بر سر زمیندار گروهه^(۲) زفته از سنوح این امر
 غریب به پیلای (که حاکم نشین آن صوبه است)^(۳) سیده بنده
 و بار خود برداشته بگتک (که درازده کرده است) شدافت - و چون
 استعداد مقاومت در خود ندید راه بنگاله پیش گرفت - شاهزاده
 باوقیسه در آمده بابراهیم خان مصحوب جان نثار خان و اعتماد
 خان خواجه ادراک پیغام فرستاد - که چون از نیرنگی تقدیر گذر
 موکب منصوره بدین دیار افتاده اگرچه وسعت این ملک در نظر
 همت جولانگه نگاه بیش نیست اما چون این سرزمین سر راه
 واقع شده سرسری نمی توان گذشت و گذاشت - اگر اراده رفتن
 حضور داشته باشد تعرض بدر و تصرف بمال و ناموس او نیست
 و اگر توقف را اصلح داند بهر جا که درین ملک اقامت گزیند بدر
 مسلم است - ابوالهیم خان (که از صیت نهضت رایات شاهی از
 دهاکه باکبرنگر آمده بود) در جواب معروض داشت - که فرموده
 حضرت ترجمان احکام الهی است - و جان و مال بندها بحضرت
 تعلق دارد - اما آئین نمک شناسی و حقوق تربیت پادشاهی
 سد راه من شده - نه بملازمت میتوانم رسید - و نه قرار فرار بخود
 داده روی خجالت باد مثال و اقوان توانم نمود - و چون پادشاه
 این دیار به پیر غلام سپرده اند برای زندگی مستعار مجهول الکمیتم

(۲) در [بعضی نسخه] گروهه - و در [بعضی] کرده (۳) نسخه [۱]

این صوبه است .

که معلوم است چه مانده - نمی‌توان در کار رای نعمت تهران ورزید - ناچار سر خود را پائین‌تر سم ستوران موکب اقبال ساخته می‌خواهم بعد از قتل من این ملک به بندهای درگاه ارزانی باد چون مردم او متفرق بودند و حصار اکبرنگر سعته عظیم داشت ابراهیم خان بمقبره پسر خود [که یک گروهی قلعه بر کنار دریای کتک (که سابق پایان آن جریان داشته - و از مدتی بفصل مذکور افتاده) در کمال استحکام و رزانت اساس گذاشته] تحصن جست تا از جانب دریا کمک نوازه و آذوقه نیز تواند رسید *

شاهزاده از قول و فعلش (که حرف قتل بر زبان رانده و پهای خویش بمقبره در آمده) شگون فتح فرا گرفته دران بلده پرتو نزل افکنده بهادران را به محاصره آن محوطه برگماشت پس از آنکه از درون و بیرون نیران قتال التهاب گرفت عبدالله خان فیروز جنگ و دریا خان رهانه (بنابر آنکه آنطرف آب زه و زان اکثر همراهان ابراهیم خان بود) از دریا گذشتند - ابراهیم خان سراسیمه گشته با احمد بیگ خان (که در همان ایام بار پیوسته بود) از حصار برآمده عرصه کارزار آراست - جنگی عظیم بمیان آمد احمد بیگ خان مردانه استاده زخمها برداشت - ابراهیم خان از مشاهده این حال تاب نیارده جلو انداخت - درین تاختن سرشته انتظام از هم گسیخت - بیشتره همراهان دست بکار نا برده راه گریز سپردند - ابراهیم خان با معدود پای همت

(۲) افشرد - هر چند مردم خواستند که ازان مهلكه بر آرند راضي نشد
و گفت که وقت من مقتضی این کار نیست - چه به ازين که جان
در کار آقا سپري شود - هنوز سخني تمام نشده بود که از جوانب
هجوم آورده بزخمهای جان ستان کارش تمام ساختند - چون عبدال
و اموال ابراهيم خان در دهاکه بود احمد بيگ خان خود را
درانجا رسانيد - شاه زاده نیز از راه دريا بدان سو راهي گشت
ناگزير مشارالیه ملازمت دريافت - و قريب چهل اک روپيه نقد
سواي ديگر اجناس از اقمشه و فيل و غيره بقيد ضبط شاهزاده
درآمد - احمد بيگ خان ازان هنگام مورد عذابت شاهي بود - در
سال اول جلوس منصب عمده يافته حاکم تهمه و سيوستان گردید
و پس ازان بايالت ملتان امتياز اندوخت - و باز بحضور رسیده
پرگنه جاپس و امينتهی پورب بجاگير او قرار گرفت - همانجا
باجل طبعي در گذشت - ابراهيم خان اولان نداشت - اهلیه او
حاجي حور پور خانم (که خاله نوز جهان بيگم ميشد) زندگی
دراز يافته تا واسط عهد عالمگيري در دار الخلافه شاه جهان آباد
کول جلالی بطريق التمغا داشت - بجمعیت و رفاه گذرانیده
در گذشت *

(۲) نسخه [۱] راضي شد که وقت من (۳) نسخه [ب] امينتهی پوري

* اسد خان معموری *

پسر عبد الوهاب خان عذائتی تخلص برادر خرد مظفر
 خان معموری ست - که در سخن طرازی و عبارت سنجی سلیقه
 درست داشت - و صاحب دیوان است - در عهد جهانگیری
 ابتدا بخشی قندهار شد - پس ازان که سلطان داور بخش پسر
 خسرو بازالیقی خان اعظم کوکه صاحب صوبه گجرات گردید او را
 بدخشگیری آن ولایت برنواختند - همانجا ودیعت حیات سپرد
 اسد خان سپاهی درست بود - چون همراه عم خود مظفر خان
 به تته شتافت جوانان خوب ارغونیه نوکر کرده همراه گرفت
 و نام بهمت و جوانمردی بر آورد - و در پیشگاه سلطنت نیز
 پایه اعتبار خویش برتر افراخت - و چون سلطان پرویز بازالیقی
 مهلبت خان بدعاقب شاهزاده ولیعهد رخصت یافت او هم در
 ساک کمکیان منتظم گشت - مهلبت خان بعد از (سیدن)
 برهان پور او را بحفاظت ایلیچ پور تعیین کرد - چون سایر امرا
 و منصبداران دکن بکمک ملا محمد عادل شاهي معین شدند او نیز
 همراهی برگزید - ناگاه در جنگ بهاتوری (که ما بین ملا محمد
 و ملک عنبر اتفاق افتاد) چشم زخمی عظیم بعادل شاه رسید
 و برخی امرای پادشاهی دستگیر شدند - و خان مزبور گرم و گیرا

(۲) نسخه [ج] عذائتی تخلص (۳) نسخه [اب] شده پس ازان (۴) در

[بعضی نسخه] سرمایه اعتبار خویش *

ازان معرکه برآمده خود را به برهان پور رسانید - و چون شاه جهان از بنگاله معارفت نموده بمحاصره آن بلده پرداخت خان مذکور باتفاق راورتن تحصن جمته در نگاهداشت شهر مسمعی جمیله بتقدیم رسانید - و کارهای دست بسته نمود - شاهزاده ناچار بے نیل مقصود برخاست - و او از پیشگاه خلافت و مہانبانی ببخشی گری دکن سر بلند گردید *

گویند خانجهان لودی (که بعد فوت سلطان پرویز بایالت دکن مستقل گشت) بفاضل خان آقا افضل که دیوان دکن بود از روی تعظیم بر می خاست - و برای او قیام نمی نمود - بسیار اظهار ملالت کرده - و گفته که برای مغلے بر می خیزد - و برای من سید بر نمی خیزد - در مبادی جلوس اعلیٰ حضرت از خدمت معزول گشته بحضور شتافت - و چهارده زنجیر فیل پیشکش گذرانید و چون در ایام محاصره برهان پور مردم او در مواجهه مردم شاهی زبان بدشنام و فحش کشوده بودند سخت متوهم و خوفناک بودے - از انجا که صاحبقران ثانی دریای کرم و معدن عفو بود بالطاف پادشاهانه خوشدل و خرسند ساخت - و در سال دوم بخدمت فوجدارئی لکھی جنکلی باضافه پانصدی ذات بمنصب دو هزار و پانصدی دو هزار و پانصد سوار معزز و مفخر گردانید

(۲) نسخه [ج] بمنصب دو هزار و پانصدی هزار و پانصد سوار *

و در سال چهارم سنه (۱۰۴۱) هزار و چهل و یکم هجری در لاهور
بساط هستی در نوردید *

• اوداجی رام *

از بهمن دکن است - بهوشیاری و فطانت صاحب نام و نشان
گشته زمینداری مهور تا مهر بدست آورد - و به نیروی بخت
بیدار و رشادت و کار طلبی نزد ملک عذیر اعتباری بهم رسانیده
صاحب حشم و جاه گردید - و در عهد جنم مکانی در سلک
ملازمان پادشاهی انسلاک یافته بمنصب چهار هزاری ذات و سوار
پایه برتر افرخته در کمیان دکن امتیاز یافت - چون خالی
از زور و مکر نبود نزد همه صوبه داران دکن نقش او بوقار و بزرگی
نشسته - هرگاه عساکر منصوره ببالاگهات دکن بر می آمد بنابر
شناسائی آن سرزمین صوابدید کارها برای او مفوض میشد - و او
از نیک طینتی در کارسازی خلق کوشیده و سیلگ کامیابی عالم
میگشت - سال هفدهم جهانگیری پادشاه زاد و لیعهد شاه جهان
عزیمت بنگاله و جهه همت ساخته از برهانپور بمهور رسید - امرای
دکنیه را که چشم داشت زفاقت از آنها نبود رخصت فروده
احمال و انتقال زیاده را با فیلان حواله اوداجی رام نموده در قلعه
مهور گذاشت - و چون مشارالیه در تقدیم خدمات پادشاهی هم
مساعی جمیله بکار می برد مهابت خان زیاده تر از همه عزت
و اعتبارش افزود *

چون سال نوزدهم امرای پادشاهی را بکمک عادل شاهیه
 با ملک عنبر در موضع بهاتوری پنج کردهی احمد نگر اتفاق جنگ
 افتاد و از کشته شدن ملا محمدلاری سردار لشکر بیجاپور سرشته
 انتظام آنها گسیخت جادو رای و ارداجی رام دست بکار برده
 راه هزیمت سپردند - و بشومی اینها شکست عظیم بر فوج پادشاهی
 افتاد - لشکر خان ابو الحسن و میرزا خان منوچهر و عقیدت
 خان بخشعی دکن با رشیدا پسرش و چهل و دو مناصدار اسیر
 سر پنجه تقدیر گشته گرفتار قید ملک عنبر آمدند - بدنامی
 این چشم زخم با آنکه جادو رای کانتیه عمده تر بود عاید
 حال ارداجی رام گشته بسوء تدبیر و گریز پائی زبان زد مردم
 گردید - و متاع اعتبارش کساد یافته گرمی بازارش بآن رونق نماند
 و چون سال سیوم ساحت برهانپور از پرتو قدوم اعلی حضرت
 ضیا پذیرفت و افواج گیتی کشا باستیصال خان جهان لودی تعیین
 یافت ارداجی رام را بعطای چهل هزار روپیه و اضافه هزاری
 هزار سوار بمنصب پنج هزاری پنج هزار سوار برنواخته آب رفته
 بجوی آهالش باز آمد - و در سال ششم سنه (۱۰۴۲) هزار
 و چهل و دو هجری بهمراهی خانخانان مهابت خان در ایام
 محاصره قلعه دولت آباد دیرین مرفعی که داشت اشتداد نموده
 رخت هستی بر بست *

اوداجي رام با آنکه بحیاه کاری و تزریر شهرت گرفته بود لیکن
 نامے بهمت و سخاوت برآوردہ - در فیض (سانی خلایق تقصیر
 نمیگرد - و ازین در سرآمد امرای دکذیه بود - باوجود ضعف بنیه
 در پیرانه سالی بعشق و شاهد بازی حریص بود - زنی داشت
 مشهور برای باگھنی - کہ پس از امور زمینداری را بآئین شایسته
 سرانجام میداد - چون مردم کار آمدنی نوکر داشت بعد فوتش
 سپهسالار بافتضای وقت (کہ مردم او متفرق نگردند) جگ جیون
 پسرش را با وجود مغرسن سه هزاری ذات در هزار سوار منصب
 تجویز نموده مخاطب باداجي رام ساخت - و او چون بسن (شد
 و تمیز رسید از نظم و نثر فارسی و حسن خط بهره تمام برگرفت
 و اوضاع اهل دکن را ترک داده برنگ امرای هند معاش
 بر ساخت - و بعزت و وقار بسر برده مهور در جاگیر داشت
 پس از هر که بجانشینی آن ساسله نشسته خود را اوداجي رام
 می نامید - از غرائب اتفاق همه آنها لاولد بودند - کار بمتبنی
 اودان - بلکه جگ جیون را نیز متبنی می شمارند - و چون بعد او
 دولت بونکت را رسید آن حالت و منصب و آن دولت
 و جمعیت مانند - برسوم دیسمکھی اوقات میگذرانید - پس از
 دو متبنایش مدهو را و شنکر را قلیل منصب یافته محالات
 زمینداری سرکار مهور و باسم بیدهما تقسیم یافت - و رفته رفته

از پیر شدن آنها و تسلط حکام دخل دیسمکی هم منقطع گشته
 اگر احياناً در مکانه گماشته دخیل باشد باز گشت بآنها ندارد
 درین ایام نخستین از منصب و جاگیر افتاده در گذشت - و دومین
 فی الجمله در پرگنه باسمل دخلی دارد - و رسم میگیرد *

* افضل خان ملامی ملا شکرالله شیرازی *

در دارالعلم شیراز پس از دانش اندوزی مدتی بدرس
 و افتاده علوم رسمی اشتغال داشت - چون از راه دریا به بندر
 سورت رسیده وارد خطه برهان پور شد خانخانان (که مقناطیس
 دایها بود) صید احسان خود نموده نگاهداشت - و بمصاحبت برگزید
 بعد از آن بشاهزاده شاهجهان پیوسته میر عدل لشکر ایشان شد
 و در مهم رانا منشی و مصاحب همراز بود - چون بصوابدید او
 مصاحبت با رانا قرار یافت بیش از پیش اعتبارش افزوده
 بدیوانی سرکار پادشاه زاده امتیاز گرفت - و پس از انجام یافتن
 آن یساق بالتماس شاهی از پیشگاه فرمانروائی بخطاب افضل خان
 نامه وری اندرخت - و در مهم دکن از جانب شاهزاده با راجه
 بکرماجیت بمرافقت وکلای عادل شاهیه به بیجاپور شتافته او را
 بشاهراه عقیدت و فرمان برداری رهنمون گشته بدجاء زنجیر فیل
 کوه شکوه و نفائس جنس و نقد و مرمع آلات برسم پیشکش آورده
 از نظر گذرانید - و در سال هفدهم (که پرگنه دهولپور شاهزاده

(۴) در [چند نسخه] تسلط احکام دخل (۳) نسخه [ج] عادل شاه •

بجاگیر خود در خواسته دریا خان را به پاسبانی آن تعیین نمود. و پیش ازین استدعا آن پرگنه به سلطان شهریار تذخوای گشته از طرف او شرف الماک دخیل کار گردید - و فیما بین پورخاش انجامیده اذنانا تفذکے به چشم شریف الماک رسیده کور ساخت (زمانه را خمیر مایه فتنه بدست افتاد - مزاج نور جهان بیگم (که جانب شهریار را داشت) با شوب گرائید - جذت مکانی هم (که زمام اختیار خود بقبضه اقتدار بیگم سپرده بود) باغروی او از پسر ولیعهد دل دگرگون فرمود - و شاهزاده (که بجهت مهم فتنه‌ها از دکن طلب حضور شده بود) موقوف گشته آن یورش بر شهریار با تالیقی میرزا رستم صفوی قرار گرفت - و بشاهزاده حکم شد که عوض جاگیر قدیم از صوبه دکن و گجرات و مالوه بتصرف آورده هر جا ازین مکان خواسته باشد محل اقامت نماید - و امرای کمکی برای بساق فتنه‌ها روانه کند غرض آنکه اگر شاهزاده بتغیر جاگیر و جدائی مردم تن در دهد بمردود فتور دیگر بجمعیت و سامان او راه خواهد یافت - و اگر بشورش در آید و طریق سوء ادب پیش گیرد ناگزیر قادیب او را وجهه همت سازند - تا روزگار فتنه پرداز پیشتر چه نیرنگیها بر روی کار آرد *

شاهزاده افضل خان را بحضور روانه نمود - که بپراهین عقلي خاطر نشین جذت مکانی نماید که این کنکاش محض خطاست

(۴) در [بعضی نسخه] باغروی او (۴) در [بعضی نسخه] طلب شده بود .

سهل انگاری چنین مهم سترگ غیر از بدانندیشی دولت ثمره
ندارد - امور کلی بر رای زنان مفوض نداشته خود بنظر دربرین
بمنجند - و حاشا که در ارادت این معتقد قنورے واقع شده باشد
اگر بگفته بیگم جاگیر من تغیر می فرمایند باین وضع میان دشمنان
چگونه بسر برد - التماس آنست که جاگیر مالوه و گجرات نیز
تغیر شود - و بندر سورت که دروازه مکه است عنایت فرمایند
که رفته مزدی شوم - و همگی غرض شاهزاده آنکه شاید غبار
شورش که مرتفع گشته بآبیاری مدارا و ملایمت فرو نشیند - و پوره
آزم و ادب از میان برداشته نشود - اما بدخواهان واقعه طلب
نوعی اسباب فساد را آماده نساخته بودند که باصلاح کوشی افضل
خان نتیجه مرتب گردد - اگرچه جنم مکانی متاثر شده به بیگم
فهماندند بیگم زیاده بر سابق بعناد و عداوت افزوده بے نیل
مقصود رخصت معارفت داد - چون شاهزاده را بیقین پیوست
(که هر چند مدارا بکار رود محمول بر زبونی داشته بر تحکم
خواهد افزود) ناچار پیش از اجتماع افواج پادشاهی باید شتافت
یحتمل که این حجاب از میان برگرفته آید - چون این قصه درین
اوراق هر جا بقدر اقتضای مقام تحریر یافته بتکرار نپرداخته
بمطلب می گراید - که پس از آنکه شاهزاده از مقابل پدر عطف
عنان نموده بماند و از آنجا بدرهان پور طرح اقامت انداخت

افضل خان بنابر برخی مصالح مهمات برغان بیجاپور دستوری یافت
و چون شاهزاده از وصول عساکر حضور توقف بزهان پور صلاح ندیده
براه تانگانه عازم بنگاله گردید اکثر ملازمان راه بیوفائی سپردند
میرزا محمد پسر افضل خان نیز با اهل و عیال فرار نموده
جدائی گزید - شاهزاده سید جعفر باره را که بشجاعت خان
مخاطب گشته با خان قلی اوزبک برادر کلان تلیج خان شاهجهانی
بدنبال فرستاد که تا مقدر بمواسا برگردانند - و الا سرش بیارند
او پای حمیت افشوده بکماندازی ایستاد - هرچند بسخن سرائی
و چوب زبانی دلدهی نمودند موثر نشد - خان قلی را از پا درآورد
و سیدجعفر را زخمی ساخت - و خود هم مردانه جان در باخت و چون
شاهزاده همواره در مدد تدارک مافات بوده استوضای خاطر پدر
بزرگوار را جويا بود بعد از مراجعت بنگاله افضل خان را با پیشکش
شایسته در سنه (۱۰۳۵) هزار و سی و پنج سال بیستم جهانگیری
روانۀ حضور ساخت - جنت مکانی از نا مهربانی افضل خان را هم
در حضور نگاهداشته بخدمت خانسامانی مباحث بخشید - و سال
بیست و دوم (که انتهای الویۀ پادشاهی بسیر کشمیر اتفاق افتاد)
افضل خان بنابر معویت راه با کار خانجات زاید در لاهور ماند
و هنگام مراجعت سانحه ناگزیر رداد - شهریار در لاهور خود را
بعلمانت موسوم ساخته افضل خان را وکیل و مدار عالیہ جمیع مهمات
گردانید - و چون او در باطن در اندواهی شاهجهان مضموم داشت

و از محل رکوب خلافت پداهي تا منزل خود (که بیست و پنج
 جریب مسافت داشت) اقسام اقمشه پاننداز گسترد - و در سال
 یازدهم بمنصب هفت هزاري سرافندخار بکیوان رسانید - و در سال
 دوازدهم که سنش بهفتاد رسیده بود عارضه جسماني طاري گشته
 آثار ارتحال بروجنات احوالش لایم گردید - اهل حضرت بعبادت
 بسر وقت ار تشریف فرموده بذل تفقذات نمودند - دوازدهم رمضان
 سنه (۱۰۴۸) هزار و چهل و هشت هجری در لاهور ازین سرای

پر ملال درگذشت - تاریخ فوتش یافته اند *
 ۱۰۴۸

* ع *

* ز خوبی برد گوی نیک نامی *

فاضل مذهب الاخلاق بود - اهل حضرت مکرر می فرمود که در بیست
 و هشت ساله ملازم پیشگی در حق هیچ کس از افضل خان
 سخن بد نشنیده ام - در فصاحت حسان وقت بود - و در هیئت
 هندسه و حساب نیز مهارتی داشت - آنچه گویند (با این همه
 علم و دانش اصلا بکاغذ نمی رسید - و سیاق دان نبود) یحتمل که
 بذابر عالی جاهي و بپرانی باشد - بله تمام اختیار بر دیانت رای
 زاگر گجراتی (که پیش کارش بود) گذاشته - همه جواب و سوال
 ار می کرد - چنانچه یکی از طرفا بعد فوتش در مرثیه گفته که چون
 فرشتها در قبر سوال نمودند خان گفت که از دیانت رای بپرسید که
 جواب شما خواهد داد - مقبره ار آنروی آب جون واقع اکبر آباد است

(۲) در [بعضی نسخه] مرثی (۳) نسخه [ج] چنانکه •

فرزندی ازو نماند - برادر زاده خود عذایت الله خان مخاطب
بهاقل خان را به پسری برداشته بود *

• اخلاص خان حمین بیگ *

از والا شاهیان فردوس آشیانی ست - پس از آنکه امی حضرت
بر تخت پادشاهی نشست سال اول او به منصب دو هزار
هشت صد سوار و انعام شش هزار روپیه نقد لوای کامرانی برافراشته
بدیوانی موبه برهان پور مامور گردید - و سال سیوم باضافه دو صد
سوار کام دل برگرفت - و سال چهارم بفرجدارئی اجمیر سواریه
سربانددی اندوخت - و سال سیزدهم مطابق سنه (۱۰۴۹) هزار
و چهل و نه هجری سفر آخرت اختیار کرد - نعیم بیگ پوز از
بمنصب پانصدی دو صد و بیست سوار مرتقی گشته سال پانزدهم
رو بعدم خانه نهاد *

(۲) • آصف خان مشهور بآصف جاهی *

میرزا ابوالحسن نام پسر اعتماد الدوله و برادر کلان نور جهان
بیگم است - پس از آن که بیگم بشرف ازدواج جذت مکانی اختصاص
گرفت میرزا بخطاب اعتقاد خانی و خانسامانی امتیاز یافت
و در سال هفتم جهانگیری سنه (۱۰۲۰) هزار و بیست هجری
صبیه او اجمدن بانو بیگم را (که به ممتاز محل موسوم است

(۲) نسخه [۱ ب] آصف خان ابوالحسن مشهور بآصف جاهی *

و دخترزاده میرزا غیاث الدین آصف خان میشد) در عقد تزویج شاهزاده سلطان خرم مخاطب بشاهجهان درآوردند - و سال نهم بخطاب آصف خانی و اضافهای بی در پی بمنصب شش هزاری شش هزار سوار سر افتخار برافراخت - و دران آیام که میان جنت مکانی و شاهزاده شاه جهان غبار کلفت و ملال برخاست بد اندیشان واقعه طلب آصف خان را بجانب دارمی شاهزاده متمم داشته مزاج بیگم را از چنبن برادرے که رکن (کین خلافت بود منحرف ساختند *

* چون غرض آمد هنر پوشیده شد *

* مد حجاب از دل بسوی دیده شد *

و از را مخل مطلب پنداشته بتقریب آردن خزائن آگره از حضور برآوردند - اما آصف خان بذابر وصول شاهزاده بفتح پور برآوردن خزانه از قلعه مبارک آگره صلاح وقت ندانسته بحضور برگشت و هنوز بحوالی متھرا نه پیوسته بود که ارباب کنگاش بزم شاهی بمبالغه عرض کردند که درین هنگام مثل آصف خان سردارے را از دست نباید داد - چه فوت چنبن قابو خلاف آئین حزم و هوشیاری ست - شاهزاده^(۲) که (همگی همت والای او بتحصیل رضاجوئی پدر (بزرگوار مصروف بود) عمدا مسامحه بکار برد - و پس از آنکه شاهزاده از مقابل پدر والا قدر عنان تاب گشته بمالوه

(۲) نسخه [۱ ب] که شاهزاده را که همگی *

ششادقت سال هیزدهم آصف خان بصاحب صوبگی بنگاله رخصت یافت. اما دران ایام که روانه شدن شاهزاده به بنگاله بتحقیق پیوست بتقریب نگرانی خاطر بیگم از جدائی برادرزاده از راه برگردانیدند چون در سال بیست و یکم سنه (۱۰۳۵) هزار و سی و پنج برکناره آب بهت از مساعله و مساهله او مهابت خان استیلا یافته جنت مکانی را بدست آورد آصف خان (که سلسله جذبان این همه فساد بود) پس ازین حرکت بے برکت دید که سعی بجائے نمیرسد و رهائی از چنین دشمن قوی غیر متصور است - ناگزیر بقلعه اٹک که در تیولش بود ششادقت متحصن گشت - مهابت خان بسرکردگی میرزا بهره‌ور پسر خود جمعی را فرستاد که گرم و گیرا رفته محاصره نمودند - و بعد ازان خود ششادقت بعهد و پیمان برآورده با ابوطالب پسر و خلیل الله خویش او نزد خود نگاه میداشت و پس ازانکه از حضور آواره گشت در گذاشتن آصف خان تهران می نمود - بعد از مبالغه از جانب پادشاهی خاطر خود بعهد و سوگند و پرداخته روانه درگاه ساخت - درین هنگام آصف خان بصاحب صوبگی پنجاب اختصاص یافته منصب والای وکالت نیز ضمیمه مراحم گردید - و بعد آن بمنصب هفت هزار هفت هزار سوار لوای ناموری افراشت - و در سنه (۱۰۳۷) هزار و سی و هفت هجری سال بیست و دوم جنت مکانی هنگام معارفت

(۲) نسخه [ج] در همان ایام

از کشمیر چون از منزل (اجور) کوچ نمود در اژدای (اه پیاله معدان
خواست - همین که بلب نهاد گوارا نیفتاد - و تا رسیدن منزل
حال بدین مذوال بود - روز دوم بیست و هفتم صفر سفر آخرت
گزید - غریب شورش در اردو افتاد - آصف خان داور بخش پسر
خسرو را از قید برآورده بسلطنت موهوم برداشت - او باور نمیگرد
بایمان غلاظ تسای بخش خاطر او شده روانه منزل پیش گشت
بیگم (که خواهان سلطنت شهریار بود) میخواست آصف خان را
با اعظم خان میربخشی (که هر دو رکن رکن سلطنت و مخل
مدعی او بودند) مقید نماید - هر چند کسان بطلب برادر
فرستاد آصف خان عذر خواسته نزد او نرفت - بیگم نیز با نعش
جنت مکانی از عقب راهی شد - آصف خان بذاری نام هندو مشرف
فیل خانه را (که در تیزر دی و سبک تگی شهرت داشت) از منزل
چنگیزهائی بخدمت شاهجهان کسب نمود - و چون وقت مقتضی
تحریر نبود این خبر را بتقریر او حواله کرده انگشتری مهر خود
بار سپرد - تا سحله باشد بر اعتماد - و آن شب در نوشهره بسر برده
روز دیگر از کوه برآمده در بهنبر نزل نمودند - و بتجهیز
و تکفین پرداخته نعش را پیشتر فرستادند - تا در باغی (که بیگم
آنطرف آب لاهور اساس نهاده بود) بخاک سپارند - چون مجزوم
و متیقن وضع و شریف بود (که این همه توطیه استدامت دولت
شاهجهان است - و داور بخش گوسفند قربانی پیش نیست) همه

امرا و سایر بزرگان فرمان‌پذیر آصف خان بودند - و او (که از بیگم مطمئن خاطر نبود) سرشته احتیاط از دست نداده مردم را از آمد و رفت نزد بیگم ممنوع ساخت - بلکه گریزند بیگم را از محل پادشاهی برآورده در منزل خود جا داد - چون بسه گروهی لاهور رسید سلطان شهریار (که بعلمت داء الثعلب موی ریش و برود ریخته و از تف آتشک آباه زده پیشتر بلاهور شتافته بود) خود را باسم بے مسمای سلطنت موسوم ساخته در عرض یک هفته بصرف هفتاد لک روپیه لشکر فرام آورده بسردارچی میرزا بایسنغر پسر سلطان دانیال از آب گذرانید - و خود با سه هزار سوار در ظاهر شهر لاهور ایستاده انتظار نیرنگی تقدیر داشت * * ع *
 * منتظر تا فاک از برده چه آرد بیرون *

بعد تلاحی فریقین در حمله اول انتظام فوجش از هم گسیخت - و دست بکار نا برده هر کدام براه شتافت - شهریار ازین خبر موحش بهبود خویش نسنجیده بقلعه در آمد - و خون را بدای خویش بدام افکند - امرا بدرون ازک شتافته داور بخش را سریر آرا ساختند - و شهریار را (که بحرم سرای جنت مکانی رفته در کنجه خزیده بود) فیروز خان خواجه سرا بیرون آورده به آله وردی خان سپرد - او فوطه کمرش کشوده هر دو دستش بآن بسته پیش داور بخش حاضر ساخت - و پس از تقدیم کورنش و تسلیم محبوس گشته بعد از در روز مکحول گردید *

و چون این ماجرا از روی نوشته ساهوکاران معلوم شاهجهان شد خدمت پرست خان رضا بهادر را از احمد آباد گجرات پیش آصف خان بلاهور فرستاد - و بخط خاص ترقیم یافت که درین وقت (که آسمان آشوب طلب و زمین فتنه خیز است) اگر داور بخش را با دیگر شاهزادگان آواره محرای عدم نمایدن بصلاح قریب تر است آصف خان روز یکشنبه بیست و دوم شهر ^(۲) ربیع الآخر سنه مذکور داور بخش را دستگیر ساخته خطبه بدام شاهجهان خواند - و بیست و ششم جمادی الاول او را با گوشاسپ برادرش و سلطان شهریار را با طهمورث و هوشنگ پسران سلطان دانیال از زندان زندگانی برآورد - چون فردوس آشیانی باآگه رسیده سریر آرای هندوستان گشت آصف خان با شاهزاده دارا شکوه و محمد شجاع و محمد اردنگ زیب (که نبیره او می شدند) و سایر امرا از لاهور باآگه رسیده دوم رجب همین سال بزمین بوس خلافت استسعاد یافته بخطاب یمین الدوله آصف خان و در مخاطبات با لفظ عمو سرش بفلک برین رسید - و بدایه والای وکالت و تفویض مهر اورک و منصب هشت هزاره هشت هزار سوار در اسپه سه اسپه (که تا آن وقت هیچ امیری بدان مرتبه نرسیده بود) بلند مرتبه گردید - و پس از آن (که یمین الدوله در مجلای فوج خود پنج هزار سوار خوش اسپه درست یراق از نظر گذرانید) منصب نه هزاره سوار و جاگیر

سیر حاصل پنجاه لک روپیه وصولی مرحمت شد - و در آغاز سال پنجم از برهان پور جهت گوشمال محمد عادل شاه بیجاپوری بتزک تمام و فوج سنگین دستوری یافت - و چون حوالی بیجاپور مخیم مهاجر نموده دست بزدن و بستن برکشاد محمد امین مصطفی خان داماد ملا محمد لاری و خیریت خان عم رندوله خان حبشی از قلعه برآمده به پیشکش چهل لک روپیه آشتی قرار داده بقلعه برگشتند خواص خان که مدار علیه سلطنت بیجاپور بود از ویرانی آن ملک و قلمت آذوقه و کمی گاه و هیمه در فوج پادشاهی آگهی یافته بدفعیه می پرداخت - گویند درین بساق نه قحط غله فقط بود - بلکه فقدان همه مایحتاج بجائی رسیده که جفت کفش بچهل روپیه می ارزید و نعل بندی یک اسپ بده روپیه میشد - ناچار یمین الدوله از گرد بیجاپور برخاسته بعصمت رای باغ و مرغ که ملکی آباد بود سرے کشیده از ناخمت و تازاج دقیقه فرونگذاشت - چون برشکال بر سر رسید مراجعت نمود *

گویند درین مهم روزی در مجلس خلوت آصف خان تقریبی شد - اعظم خان گفت که الحال پادشاه محتاج ما و شما نیست آصف خان گفت غیر از ما و شما هم کار ملکی نخواهد شد - این حرف پادشاه رسید - گران آمد - فرمود که احسان او بر ذمه من ثابت است - لیکن آینه در امور خلافت بار تصدیع نباید داد

(۲) نسخه [ج] داماد محمد لاری (۳) در [بعضی نسخه] خبرت خان •

پس ازان صحبتها اگرچه کج دار و مریز بود لیکن بظاهر سر موئے
 در رتبه و اعزاز نکاست - بلکه پس از فوت مهابت خان در سال
 هشتم خطاب والای خانخانانی و سپه سالاری ضمیمه القابش
 گردید - سال پانزدهم سنه (۱۰۵۱) هزار و پنجاه و یک در لاهور
 بکوفت ممتد استمقا بعالم بقا خرامید - گویند با خوش خوری
 اشتهای بسیار داشت - یک من شاه جهانی خوراک شبانه رزی
 میشد - و چون بیداری بدبر کشید بیک پداله نخود آب اکتفا
 می نمود - (زه افسوس آصف خان) تاریخ است * در حوالی مقبره
 جنت مکانی مدفون گشت - حسب الحکم عمرته و باغچه ترتیب
 یافت - رز که اعلی حضرت بعیادت او رفتند سوای حویلی
 لاهور که به بیست لک روپیه مرتب شده و دیگر منازل و بساتین
 دهایی و آگره و کشمیر دو کرور و پنجاه لک روپیه از جواهر و نقد
 و طلا و نقره و اجناس دیگر نوشته از نظر اعلی حضرت گذرانید
 که همه ضبط سرکار شون - پادشاه بیست لک روپیه بسه پسر
 و پنج دختر او و حویلی لاهور بدارا شکوه مرحمت نموده تته
 ضبط فرمود *

آصف خان از هر عام بهره داشته - و معقولات را بیشتر ورزیده
 لهذا در القای (که برای او در دفاتر پادشاهی می نوشتند)
 این فقره داخل است (شعله افروز فطرت اشراقیان دانش آموز
 طبیعت مشائیان) و از خوش نویس در سن محاربه و سیاق دان

معامله فهم بود - محاسبهٔ عمال خالصه و امرای دیگر خود فیصل می‌کرد - احتیاج برهنه‌نوعی کسی نبود - اخراجات و مصارفی که در سرکارش بود بعقل نمی‌گذرد - خصوص در ضیافت قدوم پاشاه و شاهزادها و بیگمان که بقربت قریبه اکثر اتفاق میشد - سوای پیشکش و نذور (که مبلغی خطیر بود) چه تکلفها که در اطعمه و اشربه بکار نمی‌رفت - و چه آرا و پیرا که بیرون و درون را در نمی‌گرفت - و نوکر هم عمده و بیش قرار نگاه میداشت - و مثل پدر بسیار ملایم و متواضع بود - پسران و خویشان آن نوئین مذبح الشان (که درین دولت والا افتداز بمراتب سترگ امارت فایز گشته اند) درین محائف هر یک بجای خود رقم پذیر شده اما ممتاز محل (که صبیئهٔ قدسیهٔ او سم) در سن بیست سالگی بشرف هم‌خوابگی فردوس‌آشنیانی در آمده چهارده نوبت متکفل بار حمل گشمت - ازان جمله چهار پسر و سه دختر تا آخر ایام سلطنت والد ماجد نصارت بخش چارچمن زندگی بودند - سال چهارم جلوس سنه (۱۰۴۰) هزار و چهارم هجری در بلده برهان پور آن عقیقه را (که عمرش از سی و نه سال در گذشته بود) بمجرد تولد دختر ستوده سیر موسوم بگوهر آرا بیگم حال متغیر گشمت بطلب پادشاه اشاره نمود - اعلیٰ حضرت بکمال اضطرار رسیده بملاقات واپسین نخیره مدت دوری اندوختند - هفدهم ذیقعد بیگم

در باغ زمین آباد آنروری آب تبی بامانت مدفون گردید * * ع *
 * جای ممتاز محل جنت باد * تاریخ است *

گویند محبتی مفرط میان زوجین مکرمین بود - چنانچه
 اعلیٰ حضرت بمفارقت آن پرنده نشین خلوتکده عدم مدتها توب
 ملبوس رنگین و استماع نغمه و استعمال عطریات فرموده ترتیب جشن
 و اعیاد موقوف نمود - و تا دو سال از جمیع مستلذات اجتناب
 بعمل آمد - و متروکه آن مرحومه (که زیاده بر یک کرور روپیه
 بود) نصف به بیگم صاحبه و نهمه بدیگر فرزندان تقسیم یافت
 و پس ازین واقعه بشش ماه شاهزاده محمد شجاع و وزیر خان
 و سستی خانم صدرالذما نعلش آن مغفوره را باکبرآباد برده
 جنوب رویه مشرف بر دریای جون (که تعلق براجہ مانسنگه داشت
 و ارتا براجہ جیسنگه رسیده بود) دفن کرده (روضه فیه بکمال
 طراحي و تقطیع) که نظیر آن در هندوستان نیست) بصرف پنجاه لک
 روپیه در مدت دوازده سال صورت انجام گرفت - و سی موضع
 از حویلی اکبرآباد و پرگنه نگرچند بحاصل یک لک روپیه از قرار
 دوازده ماه و محصول داکین و سرای متعلقه آن مقبره که دو لک
 روپیه است وقف نمودند *

* اهتمام خان *

از والا شاهیان فردوس آشیانی ست - سال اول جلوس بمنصب

هزاری دو صد و پنجاه سوار مورد تفضل شد - سال سیوم [چون آلهه
 دکن معسکر پادشاهی گردید - و سه فوج بسرداری سه امیر جهت
 مالش خان جهان لودی و تخریب ملک نظام الملک دکنی (که
 او را پناه داده بود) تعیین یافت] او بهمراهی اعظم خان ^(۲) بداروغگی
 توپخانه آن فوج اختصاص گرفت - و در محاربه (که اعظم خان
 بر سر خان جهان لودی تاخت آورد - و بهادر برادرزاده خانجهان
 بمدافعه باقیم ساخت) در برآمدن بر قلعه کوه او باتفاق بهادر خان
 زوهله از پیش قدمان بوده مصدر ترداد نمایان گردید - و پس از آنکه
 اعظم خان عزیمت استیصال مقرب خان و بهلول پیش نهاد همت
 ساخته جانب جامکھیری راهی گشت او به تسخیر قلعه فانگی
 نامزد شده در گرفتن آن نیکو خدمتی بظهور آورد - سال چهارم
 از اصل و اضافه بمنصب هزاری چهار صد سوار امتیاز یافته
 و نهاندراری جالده مامور گشت - و سال پنجم باضافه دویست
 سوار سربلندی پذیرفت - و سال ششم بمنصب دو هزار و
 دویست سوار سرمایه امتیاز اندوخت - و سال هفتم (که اعلیٰ حضرت
 نوبت دوم بدکن تشریف فرمود - و سه فوج بسرداری سه عمده
 بگوشمال ساهو بهواسله و تخریب ملک عادل خانیه مورخص شد)
 او باضافه سه صد سوار بهمراهی خان دوران دستوری پذیرفت
 و در محاربه قلعه ارسا حصول مجرا نموده بعد تسخیر بتغویض

(۲) نسخه [۱] و داروغگی *

قلعه داری آنجا سر عزت بر افراخت - و سال دهم بعنایت نقاره گوس
شادمانی فواخت - و سال سیزدهم از آنجا عزل یافته حسب الالتماس
شاه زاده محمد ادرنگ زیب بهادر حاکم دکن به تهمانه داری کهیرله
مضاف برار لوای امتیاز بر افراشت - و سال چهاردهم از دکن بحضور
شذافته بمرحمت خلعت و اسپ و فیل به تهمانه داری غوربند
از تغیر همت خان طبل شادکامی زد - و سال دهم و نهم همراه شاهزاده
مراد بخش بتسخیر بلخ و بدخشان شذافته بعد افتتاح قلعه غور
بحراست آن مخصوص گشت - و چون ظاهر شد که سلوک خوب
با مردم آنجا ندارد سال بیستم تغیر شده در همان سال مطابق
سنه (۱۰۵۶) هزار و پنجاه و شش هجری در گذشت *

✓ • اسلام خان مشهدی *

میر عبد السلام مخاطب باختصاص خان است - از دیرین
ملازمان ایام شاهزادگی فردوس آشیانی است - در ابتدا سمت
منشی گری داشت - در سنه (۱۰۳۰) یک هزار و سی سال پانزدهم
جهانگیری (که الویه شاهی مرتبه ثانی باصلاح مهسات دکن باهتزاز
آمد) میر بوکالت دربار مامور شده به منصبه در خور و خطاب
اختصاص خان سرافرازی یافت - در هنگامه (که مزاج جذت مکانی
از جانب شاهزاده منحرف شده او را از حضور بر آوردند)
بخدمت شاهی پیوسته در گردش فلکی از رکاب شاهی انفکاک

(۲) نسخه [۱] غوری (۳) نسخه [ج] میر عبد الله مخاطب •

نجست - و پس از آنکه قلمه جانیر مطرح اقامت شاهي گردید
 (چون دران ایام ابراهیم عادل شاه رخت زندگانی ازین جهان فانی
 بر بسته بود) بتعزیت و دلجوئی رای عهد از محمد عادل شاه
 وخصت بیجاپور یافت - اختصاص خان مراسم تسلیه و آداب سقارت
 چنانچه شاید بتقدیم رسانیده در سرآغاز جاوس اعلیٰ حضرت
 بر سریر فرمان روائی هندوستان با پیشکش گران و اقسام جواهر
 بیش بها سعادت استلام عتبه خلافت اندوخته بمنصب چهار هزار
 دو هزار سوار و خطاب اسلام خان و خدمت بخشی گری دوم و عرض
 مکرر (که متصدی آن جز معتمد نشاید) سر برافراخت - و چون
 اعلیٰ حضرت باستیصال خانجهان لودی لوی عزیمت بدیار جنوبی
 برافراشت او بحراسمت اکبرآباد (که مستقر الخلفه و دارالسلطنه
 هند بوده) مامور شد - و چون شیرخان تونور ناظم گجرات سال چهارم
 بساط هستی در نوردید اسلام خان به تفویض منصب پنج هزار
 و مرزبانی آن دیار نامزد گردید - و در آخر سال ششم بوالا پایت
 میر بخشی گری تصاعد نمود - (بخشی ممالک) تاریخ است *
 و سال هشتم از تغیر اعظم خان بنظم ممالک فسیحة الممالک بنکاله
 دستوری یافت - و در انجا ابواب فتوحات شگرف بر روی روزگار
 کشوده گردید - مالش آشامیان بآئین گزین - و اسیر شدن دامان
 مرزبان آشام - و تسخیر قلاع که یکروز در عرض دو پهر پانزده حصار
 (۲)

مفتوح گشت - و گرفتن سرب گهاک و ماندور - و نهانه نشین شدن
تمام محال کوچ هاجو - و بدست افتادن پانصد سفینه آنها در سال
یازدهم پیرایه و قوع گرفت - و مانک رای برادر مرزبان مگه
(که باستقلال حکومت چانگام داشت) از استیلای مردم رخنگ
ملنجی باسلام خان گشته سال دوازدهم سنه (۱۰۴۸) هزار و چهل
و هشت در جهانگیرنگر معروف بدهاکه بخان مذکور پیوست - و در
سال سیزدهم اسلام خان حسب الطلب بحضور رسیده بوصول رتبه
رفیعه وزارت دیوان اعلی چهره برتری افروخت - و چون خاندوران
نصرت جنگ صاحب صوبه دکن گشته شد اسلام خان در روز جشن
سال نوزدهم بمنصب شش هزاری ذات و سوار چهره کامیابی افروخته
بمرزبانگی آن ولایت اختصاص گرفت - و برادر و پسران و داماد
او باضافه مناصب خوش دای اندرخته بهمراهی تعیین گشتند *
گویند چون خبر فوت خاندوران رسید اعلی حضرت باسلام خان
فرمود که کسی را برای صوبه داری تجویز نمایند - او بخانه آمده
با مشیران هوا خواه خود گفت - که پادشاه چنین فرموده - بعد از
تامل دانی آنچه بخاطر میرسد نام خود باید گرفت - گفتند این
چه دای صواب است - وزارت اعظم و قرب حضور باجه بحکومت
دکن نمیدهد - گفت مسلم - اما آنچه بدهن درآمده پادشاه برای
(۲) در [اکثر نسخها] سنه (۱۴۸) چهل و هشت - اغلبکه رقم هزار را
بقصد اختصار ترکی گفته *

وزارت سعدالله خان که بدر سر التفات است بهانه طلب شده - میدان
 بتقریبی عزل بمیان آید - پس درین صورت چه بهتر - همه باستحسان
 رای او گرانیدند - همان روز آخر وقت بخلاف معمول و استمرا
 شمشیر و سپر بسته بدربار حاضر شد - پادشاه استفسار فرمود
 عرض کرد - حکم شده بود که کسی را بجهت دکن برگزیند - سوا
 غلام دیگرے بخاطر نرسید - مستحسن افتاده فرمودند که نیابت
 وزارت بکه باید داد - گفت بهتر از سعدالله خان کسی نیست
 منظور شد - همین که او رهگرای تعلقه گردید وزارت کل بالامالت
 به سعدالله خان تفویض یافت - درست قیاسی و راست اندیشی
 اسلام خان بر همگان ظاهر گشت - و در سال بیستم از اصل و اضافه
 بعالی منصب هفت هزاری هفت هزار سوار امتیاز یافت *

و چون از برهان پور به بلده ادرنگ آباد انتهای نمود عارضه
 جسمانی طاری گشت - دانست که سفر واپسین است - بصوابدید
 چتر بهوج کاتب سرکار خود و خواجه عذیر متصدی جاگیر دفاتر را
 سوخته اموال را بپسران و برادران و سایر مردم محل خفیه
 قسمت کرده طومار بیست و پنج لک روپیه (رانگ حضور
 ساخت - چهاردهم شوال سال بیست و یکم سنه (۱۰۵۷) هزار
 و پنجاه و هفت پیمانگ حیانش لبریز گردید - حسب الوصیت
 در سواد آن معموره مدفون گشت - و مقبره و باغی طرح انداخت
 تا امروز اگرچه کهنگی دریافته تر و تازگی دارد - خواجه عذیر

بر سر قبر نشست - اعلیٰ حضرت ازین ماجرا آگهی یافته نظر بر
دیرین بندگی او اغماض نمود - و در خور هر کدام به پسرانش
رعایت اضافه و خدمت فرمود - و چتر بهوج بدیوانی مالوه
سرافراز گردید *

اسلام خان از علم معقول و منقول و انشا و خط بهره تمام داشت
و در مهمات پادشاهی حریص بود - نمی خواست که بدیگر ارباب کار
داخل دهد - و کارها را بدقت و سختی می کرد - اهل دکن (که
از خاندوران دلربش بودند) چشم مرهمی داشتند - حاصل نشد
اما در ملک آبادی همتی گماشت - و ذخائر قلاع را بفایت فروخته
از سر نو مرتب کرد - اسپ و فیل خوب در سرکارش جمع شده بود
با آنکه طاقت سواری اسپ نداشت لیکن در تیمار و احتیاط
آن سعی بایغ می کرد - شش پسر داشت - ازان جمله احوال
اشرف خان و صفی خان و عبدالرحیم خان جدا گانه ثبت شده
پسر سیومین او میر محمد شریف بعد فوتش به منصب هزارگی
در صد سوار سرافرازی یافته - و سال بیست و دوم فروردین آشیانی
همراه سلطان محمد اردنگ زیب بهم قندهار شتافته - و سال
بیست و چهارم بدادریگی مرصع آلات نامور شد - پستر ببخشیدگوری
و واقعه نویسی دارالخلافت چهره عزت برافروخت - آخرها متصدی
بذکر سورت گردید - در ایام استیلای مرض اعلیٰ حضرت (که سلطان
مراد بخش اران سلطنت نمود) او را گرفته محبوس ساخت

چهارمین میر محمد غیاث بعد فوت پدر بمنصب پانصدی صد سوار سر بلند گردیده سال بیست و هشتم فردوس آشیانی بخش‌ی گری و واقعه نویسی برهان پور و داروغگی کرکیراقخانه آنجا یافت - و در عهد عالم‌گیری مکرر متصدی بذر سورت و بخش‌ی و واقعه نگار اورنگ‌بان شده سال بیست و دوم بساط حیات در نوردید ششمین میر عبدالرحمن سال شانزدهم عالم‌گیری بحجابت حیدر آباد دستوری پذیرفته چندی بخش‌ی و وقائع نگار باد اورنگ‌بان بود و مدتی بآخته بیگی گری و داروغگی عرض مکرر می برداخت *

* اصالت خان میر عبدالهادی *

پسر میر میران یزدی ست - که با پدر خویش میر خلیل‌الله در سال دوم جهانگیری از حادثهٔ تالانی رخت ناکامی بدارالامن هذروستان کشید - یعنی مزاج شاه عباس ماضی مغوی از میر انحراف یافته بر سر عتاب و غضب شتافت - و سحر جمعیت احوالش بشب دیجور تفرقه انجامید - ناچار بپای فرار بادیهٔ غربت پیمود - چون ازان مهالکه نیم جان سلامت بدر بردن صفت خود میدانست پسرزاده عبدالهادی و خلیل‌الله را بنابر صغر سن و مضیق فرصت نتوانست همراه برداشت هر دو در عراق ماندند - هنگامی که خان‌عالم بسفارت ایران دیار اختصاص یافت جنت‌مکانی از کمال الثغات و مهربانی باحوال پسر میران در نامهٔ نامی اشاره بطلب پسرانش بر زبان خامه

گذازش فرمود. شاه عالی جاه از فرط مرورت و مردمی آن هر دو
هجران دیده جفا کشیده را روانه هند ساخت - و پس از تلنیم
سده خلافت و جهانبانی بسرچشمه افضال جنم مکانی دامن احوال
آن در غم آمود (که غبار آلود حوادث بود) شست و شو یافت *

میر عبدالهادی در سال سیوم شاهجهانی بخطاب اصالت خان
مورد الطاف خسرو زمان گشته بحسن عقیدت و اخلاص و مزین
پرستاری و جانفشانی پایه اعتبار برافراخت - و در سال پنجم
بهمراهی یمین الدوله بمالش عادلشاهیه و پی سپر ساختن مملکت
بیجاپور رخصت یافت - چون بحوالی بهالکی رسیده قبل نمودند
اهل آن مکان از کوتاه نظری درزانه بسر دادن توب و تفنگ پرداخته
در تاریکی شب از طرفی که مورچال نداشت بدر رفتند - اصالت
خان (که از پیش قدمان این فوج بود) از جلادت و جسارت فراز
ملعه برآمده بالای چوبین تختی (که در زیر آن ادوات آتشبازی
گذاشته بودند) ایستاد - ناگاه آتشی بآن آلات در گرفت - و با آن
تخت اودا بهوا برده بمکانی که انبار کاه بود افتاد - پاره از دست
و دریش بباروت سوخته - اما بپاسبانعی لطف ایزدی از آسیب
هلاک محفوظ ماند - و در سال ششم از اصل و اضافه بمنصب
هزار و پانصدی ذات پانصد سوار و بخدمت بخشگی فوج
متعینه شاه شجاع (که به یساق پرینده دستوری یافته) سر بلند
گردید - و دران مهم در تقدیم خدمات پادشاهی بمرتبه کوشید

که مه‌بایم خان سپه سالار با همه کج خلقی متوجه احوالش گشته دستخط قبوض و بررات بذیابم خود بخان مذکور را گذاشت و چون ازان سفر بحضور رسید در سال هشتم از تغیر باقر خان نجم ثانی به تفویض صوبه‌داری دارالماک دهلی بآدن پایگی یافته باضافه هزار و پانصدی ذات هزار و هفتصد سوار (که بواسطه ضبط صوبه افزونی جمعیت ناگزیرست) بمنصب سه هزار دو هزار و پانصد سوار و عذایت علم و فیل و خلعت خاصه چهره کامیابی برافروخت - و چون چکنا ^(۲) زمیندار ^(۳) موء از ناسپاسی سر خودسری برافراشت از پیش‌گاه خلافت سه فوج سی هزار سوار ازان جمله یک بمسرداری اصالت خان تعیین گردید - خان مذکور بمحاصره نور پور پرداخته هر روز اسباب تضئیق محصوران آماده تر میگرددانید چون قلعه موء (که قوی اعتضاد چکنا بود) بسعی بهادران منصور مفتوح گردید متحصنان نور پور نیم شبی راه گریز پیموده آن مکان را باسانی و گذاشتند - پستر اصالت خان بااتفاق سران دیگر رد به تسخیر ناراکدهه آردن - و آن مهم را باآئین شایسته بانجام رسانید و در سال هیزدهم بخدمت جلیل القدر میر بخشگی گری از انتقال صلابت خان فایز گردید *

چون تسخیر بلخ پیش‌نهاد همت پادشاهی گشت بامیرالامرا ناظم کابل اشاره رفت - که تا رسیدن عساکر قاهره از بدخشانات

(۲) در [بعضی نسخه] چکنا (۳) نسخه [ج] مور.

هرچه تواند بتصرف آرد - و اصالت خان با برخی از منصبدار
 و احدی در مبادی سنه (۱۰۵۶) هزار و پنجاه و پنج هجری
 رخصت کابل یافت - که از چغتای و دیگر الوسات حوالی کابل
 و ثغور آن جوانان کار طلب فراهم آورده امیر الامرا تجویز منصب
 نموده باقی را در سلک احدیان منسلک سازد - و از مذاهیج
 توران دیار آگهی گرفته راهی که دشوار گذار نباشد اختیار نموده
 به تصفیة طرائق آن پردازد - خان مزبور بعد فراغ از امور مرجوعه
 و پس از تعیین عساکر حضور در سال نوزدهم بهمراهی امیر الامرا
 از غوربند گذشته خواست عازم بدخشانات گردن - چون بکلهار رسید^(۲)
 ظاهر شد که راه بکمال صعوبت است - و آذوقه نایاب - بصوابدید
 امیر الامرا اصالت خان با ده هزار سوار کار طلب با هشت روزه
 آذوقه بقصد تاخت خنجان و اندراب برسبیل ایلغار از هند گذشته^(۳)
 بنواحی اندراب رسید - و مواشی بسیار با سایر اسباب و اموال
 اهالی آنجا غنیمت گرفته احشام علی دانشمندی و بیلاق کرمکی^(۴)
 با خواجه زاده اسمعیل اتائی و مووردی و قاسم بیگ میر هزاره
 اندراب را همراہ برداشته بهمان سرعت عنان مراجعت بر تافت
 و چون همدرین سال شاه زاده مراد بخش با لشکر منصور بجانب
 بلخ دستوری یافت خان مذکور بسرکردگی فوج طرح دست راست

(۲) نسخه [۱] بکلهار رسید (۳) نسخه [ج] جیحان (۴) در [بعضی

نسخه [بیلاق (۵) نسخه [ج] کونکی *

متعین گردید - و از کابل پیشتر باستعجال راهی شده در توسیع مضائق راه کمال جد و جهد بکار برد - و پس از وصول عساکر پادشاهی ببلخ در آغاز سال بیستم با اتفاق بهادر خان روهله بتعاقب نذر محمد خان والی توران شتافته بدستبرد نمایان آواره بادیۀ فرار گردانیده باضافۀ هزاری بمنصب پنجهازی بلند آوازه گشت و چون شاهزاده دل نهاد توقف آن ولایت نگردیده علم معاودت افرخت حکومت آنجا ببهادر خان و اصالت خان تفویض یافته استیصال اهل تمرد و فساد به نخستین وا گذاشته کار سپاه و خزانه و احوال پردازمی رعایا سد رمین باز گردید - و در آخر همین سال بیستم سنه (۱۰۵۷) هزار و پنجاه و هفت خوشی لبچاک با پنج هزار سوار المنان باشارۀ عبد العزیز خان والی بخارا از گذر کلیف گذشته اراده داشت که بصوب دره کز و شادمان (که چراگاه دواب لشکر پادشاهی بود) آواره گردن - اصالت خان مالش آن مفسد بمبالغه بعهده خود گرفته بگام سرعت روانه گشت و قتی بمخازیل رسید که اینها پاره مواشی آن حدود رانده میبردند رستمانه با مخالفان در آویخته بسیاری را بر خاک هلاک انداخت و استخلاص مواشی نموده بتعاقب بقیة السیف پرداخت - چون شب پرده ظلام افکند در دره کز فرود آمد - و بجهت تجدید وضو چلته را بر کذن - بتصرف هوا گرفتار تب گشته بشهر برگردید و بهمان کوفت بر بستر ناتوانی افتاده در عرض درهفته بساط حیات

در نوردیدن - و چون هنوز چهل مرحله از منازل عمر طی نکرده
 بسلسله جنبانیه بخت کارفرما از حقیقت رزقی و وفا سرشتی مصدر
 کارهای شگرف میشد پادشاه از فوئش قرین تأسف و تأسر شده
 بر زبان گذرانید که اگر اجل فرصتش میدان امور عمده از تمشیت
 می یافت - و مرتقی مدارج علیا می گشت - اصالت خان در زمان
 خویش بحسن سلوک و نیکو معاشی شهرت تمام داشت - و در
 مردت و حیای چشم یکنای درزگار بود - حرف درشت بر زبانش
 نرفته - و در شکست کسی نمیکوشید - و شجاعت با تدبیر هم آغوش
 داشت - پسرانش سلطان حسین افندخار خان و محمد ابراهیم
 ملذفت خان و بهاء الدین اند - و بجای خود مذکور - آخرین چندان
 ترقی نکرده *

* امیر خان میر ابوالبقا *

رشید ترین پسران قاسم خان نمکین است - به کار شغاسی
 و معامله دانی سرآمد برادران بود - و بارجمندی و بختیاری ممتاز
 اخوان - بحضور پدر در عرصه تلاش یا پیش گذاشته بمنصب پانصدی
 رسید - و پس از فوت پدر بتدریج اوج پیمای مراتب عالییه گردید
 در عهد جنّت مکانی بمنصب دو هزار و پانصدی هزار و پانصد
 سوار سرافرازی یافته بذیابت یمین الدوله بحکومت صوبه ملتان
 تعیین گشت - و در سال دوم شاهجهانی چون مرتضی خان انجو
 صوبه دار تنه رخت هستی بزیبانت خان مزبور باضافه پانصدی ذات

پانصد سوار بمنصب سه هزاری دو هزار سوار سر برافراخته بنظم
 آنصوبه مامور شد - و در سال نهم هنگام معارفت شاهزاده از دولتآباد
 بدارالخلافه به تیولدارعی سرکار بپیر مضاف صوبه^(۴) دکن تعیین شده چند
 در کمیدان آنولایت انتظام داشت - و در سال چهاردهم از تغیر قزاق
 خان بضبط الکای سیوستان رخصت یافت - و در سال پانزدهم از تغیر
 شاد خان بار دیگر بصاحب صوبگی تته اختصاص گرفت - و همانجا
 در سال بیستم سنه (۱۰۵۷) هزار و پنجاه و هفت هجری پیمان
 حیاتبش برآمد - و در گورخانه پدر موسوم بصفه صفا که بر کوه مکانی
 جنوب ریه قلعه بهر اسم مدفون گردید - زیاده بر صد سال عمر داشته
 و اصلا در حواس و قوایش فتور واقع نشده - در زمان جهانگیری
 بخطاب میرخان معروف بود - اعلی حضرت بافزایش الف بخطابش
 یک لک روپیه ازو پیشکش گرفته با میر خان نامی فرمود - او هم
 مثل پدر اولاد بسیار داشت - پسر کلانش عبدالرزاق نهصدی
 شاه جهانی است - در سال بیست و ششم جلوس اعلی حضرت
 در گذشته - دیگر ضیاءالدین یوسف که در اواخر عهد فردوس آشیانی
 بمنصب هزاری شش صد سوار فایز گشته و پستر بخطاب ضیاءالدین
 خان درجه اعزاز پیموده - نبیره اش میر ابوالوفا نامی که در آخرهای
 زمان خلد مکان داروغگی جانماز خانه ضمیمه خدمات دیگر داشت
 و بحدت فهم و درستی استعداد روشناس پادشاه قدر شناس بود

(۲) نسخه [ج] صوبه اورنگ آباد .

و دیگر پسرش که شاید از همه خرد تر خواهد بود میر عبدالکریم
 و لغت خان است - که مقرب حضرت عالم گیر پادشاه بود - و بخطاب
 پدر مخاطب گشته - احوالش جدا بتحریر در می آید - صبیح خان
 مرحوم در خانۀ شاهزاده مراد بخش بود - اما این وصلت شگرف
 پس از فوت خان مزبور بعد مدتها واقع شد - چه شاهزادۀ مرقوم را
 از دختر شاه نواز خان صفوی فرزندے نمیشد - اعلیٰ حضرت در سال
 سیم آن عقیقه را که شایستگی ازدواج شاه زاده داشت یک لک
 رپیۀ از جواهر و دیگر اشیا بطریق جهاز عنایت فرموده باحمدآباد
 فرستاد که در عقد نکاح شاهزاده که در آن وقت صاحب صوبۀ
 آن ولایت بود در آزند *

• اعظم خان میر محمد باقر عرف ارادت خان *

از نجبای سادات ساره است - که از بلاد قدیمۀ عراق است
 خشک شدن بحیرۀ آنجا بمیلاد سعادت بنیاد جناب خاتم النبیین
 (صلی الله علیه وآله) بین الناس مشهور - میر ابتدا که وارد هند
 گردید از جانب آصفخان میرزا جعفر بفوجداری سیالکوٹ و گجرات
 و پنجاب شتافته پس ازان بداد سادعی خان مذکور شهرتے گرفته
 بروشناسی جنم مکانی امتیاز یافت - و بعد آن بوسیلهٔ یمین الدوله
 آصف خان ترقی کرده به منصب عمده و خدمت خانسامانی
 افتخار اندوخت - و چون درین کار دوامت خواهی و جز رسی بسیار
 بکار برد مشمول عواطف پادشاهانہ گشته سال پانزدهم از خانسامانی

بصوبه دارمی کشمیر سر برافراخت - و ازان جا بحضور رفته بمنصب
 والای میر بخشی گری بلند رتبه گردید - پس از ارتحال جنت مکانی
 در هنگامه شهریار با یمین الدوله همداستان و یکجهت بوده لوازم
 حسن عقیدت و مراسم نیکو بندگی بتقدیم رسانید - و پیش از
 یمین الدوله از لاهور با گره آمده دولت ملازمت فردوس آشیانی
 دریافت - و باضافه پانصدی هزار سوار بمنصب پنججزاری ذات
 و سوار و مرحمت عام و نقاره و بحالی میر بخشی گری سر برافراخت
 و بعد ازان بر طبق التماس یمین الدوله پنجم رجب سر آغاز جاوس
 وزارت دیوان اعلی بدو اختصاص گرفت - و در سال دوم بنظم
 مویجات دکن مامور گشت *

و چون مبادی سال سیوم معموره برهان پور بفر تقدوم اعلی حضرت
 رونق و بها یافت ارادت خان شرف اندوز آستان بوس شده بخطاب
 اعظم خان عام مباحثات افراشت - و بسری سه فوج پنجاه هزار سوار
 بمالش خان جهان لودی و تسخیر مملکت نظام شاهیه دستوری
 یافت - خان مزبور برشکل را در دیول گانوں گذرانیده چون موضع
 رام پوری ساحل گنگ مخیم گردید و ظاهر شد که هنوز خانجهان
 از نواحی بیر بر نیامده اردو در مچھلی گانوں گذاشته شبگیر نمود
 و بغتة بر سر خانجهان رسید - او که راه فرار بسته دید و پای گریز
 شکسته ناگزیر آماده پیکار گشت - اما چون اکثر مردم عساکر پادشاهی

(۲) نسخه [ج] مچھلی گانوں یا مچھلی گانوں باشد *

بتاراج بنه و بارش پرداخته بودند افواج از تزک افتاد . خانجهان
 درین فرصت بر کوه برآمد . و پای همت افشوده تلاش و تودعه
 نموده آخر الامر راه فرار سپرد . اگرچه از چنگ چندین فوج سنگین
 بدر رفتنش دشوار می نمود با آنکه بهادر خان رهله و برخه (اجپوتیه
 در جانفشانی تقصیر نکردند لیکن لشکر پادشاهی که زیاده بر سی کوه
 نوردیده بود و طاقت طاق گشته نتوانست دنبال گرفت - و پس از آنکه
 او در پیغام دولتآباد خزین اعظم خان بمالش نظام شاهیه رو آورد . هنگامی
 که بسه گروهی دهارور رسید خواست قصبه را تاخته تسخیر قلعه را
 (که بدشوار کشائی و فرزنی اسباب قلعه داری در دکن مشهور - و برفراز
 پشتی واقع شده از دو جانب جرهای عمیق دشوار گزار دارد) بوقت
 دیگر واگذارند - اهل قلعه بانداختن تیر و تفنگ اشتغال ورزیدند
 و مردم قصبه (که اسباب و اموال بخندق در آورده بودند) باستظهار
 آن بجنگ میکوشیدند - ناچار جمعی بخندق در شده دست نهب
 و اسر کشوده غنیمت بسیار برگرفتند - اعظم خان از فرط دلیری
 و دلوری شب پیاده بخندق در آمده بعد ملاحظه معلوم کرد که
 در یک جانب آن دریاچه ایست بگچ و سنگ برآورده - آنرا به بیل
 و کلند شکافته بقلعه در میتوان آمد - و سنگ انداز هم ندارد
 و طرز قلعه داری هم خوب نیست - دل بکشایش حصار برنهاد
 و بازو بجرأت و جهارت برکشاد - نگهبانان قلعه را از مشاهده
 کار طلبی و پیکار گزینعی بهادران دست از کار و کار از دست رفت

بیست و سیوم جمادی الاخری سال چهارم سنه (۱۰۴۰) هزار
و چهل و یورش نموده خان اعظم با سایر سران ازان در پیچه درآمد
سیدی سالم قلعه دار و اهل و عیال اعتبار را و شمس عم ملک بدن
و جدۀ مادرعی نظام شاه با همگی عمله و فعله اسیر گشتند - و اسباب
بسیار بغارت رفت - و قلعه بفتح آباد مسمی گردیده حراست آن
بمیر عبدالله رضوی مقرر شد - اعظم خان بمنصب شش هزاری
شش هزار سوار بلند رتبه گردید - و چون کار نظام شاه از نظام
و رونق افتاد و مقرب خان (که سپه سالار او بود) باعظم خان
ملتجی گشته در همین سال در سلک ملازمان پادشاهی انتظام
گرفت خان مذکور به پیغام رندوله خان بیجاپوری (که بوسیدۀ شما
اگر عفو تقصیرات عادل شاه شود متکفل می شوم که دیگر او را از
دایرۀ انقیاد بیرون نهد) برکنار آب مانجرا رسیده فرود آمد
انفاقاً (۲) روزی گروهی از مخالفان هجوم کرده بهادر خان درهله و یوسف
محمد خان تاشکندی را زخمی ساخته دستگیر کردند - و بسیاری
از لشکر پادشاهی قتل و اسیر گردید - اعظم خان بطرف چنگوبه
و بهالکی و بیدر رفت - که شاید تلافی جرات آنها نماید - بنابر
فقدان آذوقه و علیق برآمشته از گزگ گذشت - و چون بوضوح
پیوست (که نظام شاهیه بارانۀ مصالحه با بیجاپوریان ببالاکهات

(۲) در [بعضی نسخه] روزی کهی مخالف هجوم کرده (۳) نسخه [ب]

چنگوبه - و در [بعضی نسخه] چنگوبه .

برآمد : بجانب قلعه پریزده شتافته اند (عذر عزیمت بدان مهمان
 منعطف گردانید - و قلعه مذکور را گرد گرفت - چون بیست کردهی
 آن گیاه نمانده بود بے فیل مدعا برخاسته بدهار روز در آمد - و در
 همین سال حسب الطلب بحضور رسید - اعلیٰ حضرت فرمود که
 درین یساق از تو دو کار شایسته یک آزاره ساختن خانجهان و دوم
 فتح قلعه دهار روز بوقوع آمد - و دو خطا نیز واقع شد - چه بعد
 التجای مقرب خان ندایسته بسمت بیدر شتافت - و هرگاه تسخیر
 پریزده صورت پذیر نبود توقف چرا بایست کرد - خان مذکور بخطای
 خود اعتراف نمود - و چون تمشیت مهمات دکن ازو چنانچه باید
 نشد معزول گردید - و در سال پنجم از انتقال قاسم خان جوینی
 بصوبه دارمی بنگاله رخصت یافت - در انجا جمعیت نیک فراهم آورد
 اکثر از مردم ایران بودند - سال هشتم بحکومت آله آباد نامزد گشت
 و در سال نهم بنظم صوبه گجرات تعیین شد - و چون منکوهه شاهزاده
 محمد شجاع دختر میرزا رستم صفوی در گذشته بود در سال
 دوازدهم سنه (۱۰۴۹) هزار و چهل و نه هجری صبیغه اعظم
 خان را برای شاهزاده خواستگاری کردند - سلطان زین العابدین
 از بطن او متولد شد *

اعظم خان در مملکت وسیع گجرات مدتها بضبط و ربط
 پرداخت - در سال چهاردهم از کار طلبی بر سر زمیندار جام (که

بخلاف سایر بومیان سر باطاعت در نمی آورد (فوج کشیده
 بذوانگر که حاکم نشین آن ولایت است رسید - جام از مستی نخوت
 بهوش گرائیده بتقبل یکصد اسپ کچهی و سه لک محمودی
 برسم پیشکش و برانداخت دارالضرب آنجا که سکه محمودی میزد
 راه انقیاد و اطاعت پیموده اعظم خان را دید - از ازان خود سر
 را پرداخته باحمدآباد معاودت نمود - و پس ازان به تیولداری
 اسلام آباد متعمر امور شده سرا و پوره در انجا احداث نمود
 و بعد آن بحکومت بهار شتافت - در سال بیست و یکم بجهت
 صوبه داری کشمیر طلب رفت - از عرضی نمود که مرا تحمل
 سرمای آن دیار نیست - از تغییر میرزا حسن صفوی بعراست
 سرکار دارالخیر جونپور مباحی شد - و در سال بیست و دوم
 سنه (۱۰۵۹) هزار و پنجاه و نه بعد از طی هفتاد و شش مرحله
 از مراحل عمر در بلده مسطور از عالم فانی بجهان جاودانی
 انتقال نمود - تاریخ فوتش از کلمه (اعظم اولیا) مستفاد می گردد
 در بانگی که پیش از انقضای سال حکومت بر گذار دریای جونپور

اساس گذاشته و تاریخ بنای آنست *
 ۱۰۵۸

* بهشت نهم بر لب آب جوی *

مدفون گردید - پسرانش بمناصب عمده ترقی کردند - احوال هر یکی
 جداگانه تحریر یافت - گویند اعظم خان بصفات حسنه ائصال
 داشت - مگر در محاسبه اعمال تشدد می کرد - در سلطنت

تیموریه باصدار کارهای نمایان مزیت و رجحان گرفته از ابتدا تا انتها
بعزت و آبرو گذرانید - البته خالی از صفای نیت نخواهد بود
که تا امروز (که قریب صد سال گذشته) اخلاف و اعقاب او
در هر زمانه برفعت و اعتدال ناموری داشتند - چنانکه این صحیفه
از هر کدام باز گوید *

س • اعتقاد خان میوزا شاپور *

پسر اعتمادالدوله و برادر آصف خان است - در لطافت مزاج
و نظامت وضع و صفای معاش و تکلف ملبوس و نفاست اطعمه
و مبالغه در الوان آن از یکتایان روزگار بود - گویند در آن وقت
بین الدوله و میوزا ابوسعید و باقر خان نجم ثانی بخوش طعمی
شهره آفاق بودند - اما او درین امر از هر سه بیش بوده - در سال
هفدهم جهانگیری بصاحب صوبگی کشمیر سر افتخار بر افراشت
و مدتها در حکومت آنجا گذرانید - و درین مدت برونج مکود
و بان کنگیری از برهان پور برای او می بردند - در ایام صوبه داری او
حبیب چک و احمد چک (که سرهای بیمغز آن شورپشتان بدعوی
ریاست آن ممالک آکنده بود) فسادهای عظیم برانگیخته آخر کار
دخت ادبار به تبت کشیدند - اعتقاد خان (که بمنصب پنجهراری
ذات و سوار اختصاص داشت) در سال پنجم جلوس اعلیٰ حضرت
از کشمیر معزول شده در آغاز سال ششم باحراز سعادت ملازمت
مستعد گردیده نفائس و نوادر کشمیر از کاکپهای پرقاز (که

مشکین پرچم ساسله مویان را بیتابی زشمش چون صوی آتش دیده
 سرگرم پیچ و تاب دارد) و انواع شال از جامه وار و کمر بند
 و گوش پیچ طرحدار خصوصاً پشمینه از لوس و کرک که جانورے سن
 وحشی ماکول اللحم (که در ولایت قرا تبت^(۲) بهم رسد) و قالیفهای
 شال باف خوش تماش و خوش طرح (که گزے بصد درپیه مرتب
 می شود - و قالیفهای کرمان نسبت بآن حکم پلاس دارد) برسم
 پیشکش از نظر انور گذرانید - در همین سال هفدهم شعبان
 خدمت صوبه دهلی از تغیر لشکر خان نامزد او گردید - و در سال
 شانزدهم از تغیر شایسته خان بصوبه دارعی بهار مامور شد - چون
 زمیندار پلاؤن متعلقه آن صوبه بسبب کثرت تراکم اشجار و تشابک
 اغصان سر نخوت برافراشته تن باطاعت حکام در نمیدان اعتقاد
 خان در سال هفدهم زبردست خان را با فوج آراسته کسپیل کرد - او
 بکمال دلیری و چستی از کتلهای دشوار گذار و جنگلهای خاردار
 گذشته مفسدان سر راه را از تیغ بیدریغ گذرانید - پرتاب زمیندار
 آنجا در مقام ایلی درآمده بوسیله خان مذکور بتقبل لک درپیه
 پیشکش هر ساله اعتقاد خان را در پتنه دریافت - و از پیشگاه
 خلافت بر وفق ملتسم اعتقاد خان بمنصب هزاری ذات و سوار
 سر برافراخته پلاؤن را یک کورور دام قرار داده جاگیرش تن گردید
 و چون در سال بیستم شاهزاده محمد شجاع از بنگاله طلب

حضور گشت نظم آن ولایت (که در آبادی و فراخی و فزونی
 محصول . کثرت مواد معیشت با اقلیم مساری سمت) نیز
 بعهد اعتقاد خان تفویض یافت - و چون بار دیگر صوبه بنگاله
 بشاه شجاع نامزد گردید اعتقاد خان ازان دیار برآمده بآهنگ
 احرام آستان سلطنت رهگرا گردید - هنوز بحضور نرسیده بود
 که نظم صوبه اوده بار قرار گرفته فرمان بصدر پیوست که هر جا
 رسیده باشد بعد از وصول بتعلقه شتابد - و در سال بیست و سیوم
سنه (۱۰۶۰) هزار و شصتم هجری اعتقاد خان از بهرایج روانه
 شده بمستقر الخلفه رسیده سپنجی سرای دنیا را پدرد نمود
 گویند اول کسی (که در اکبر آباد طرح حویلیهای جدید انداخت)
 سه کس بودند - خواجه جهان جهانگیری - و خواجه ویسی دیوان
 سلطان پرویز - و اعتقاد خان - و از همه مطبوع تر و مصنوع تر حویلی
 خان مذکور بود - چون پسند طبع دتم آفرین اعلی حضرت افتاد
 خان مشارالیه پیشکش نمود - ازان رو که بهترین منازل آن شهر
 بوده در سال شانزدهم بعای مردان خان امیر الامرا بطریق انعام
 مرحمت شد *

* آله یار خان *

پدرش افتخار خان ترکمان که در عهد جنک مکانی از کمکیان
 بنگاله بود - چون نظم آن مملکت باسلام خان چشتی تفویض یافت
 او فوج را بسرکردگی شجاعت خان شیخ کبیر بر سر عثمان خان

(۴) لوهانی (که در آن حدود سرخود سرب و تمرد می افراخت)
 کسبیل نمود - سرداری برانغار نامزد افتخار خان بود - چون کارزار
 ترازو گردید و هر فوجی مقابل خود گرم مجادله گشت عثمان خان
 فیل مست جنگی را پیش انداخته بر هراول فوج پادشاهی
 تاخت - و آن را زیر و زبر ساخته بکارزار افتخار خان پرداخت
 خان مذکور پای همت افشوده دست و بازوی نبرد بر کشاد
 و پس ازان (که جمعی از نوکران و رفقای قدیمش بگامگونی جان نثاری
 چهره (ان مردی بر افروختند) آن سرشار نشه جلالت مردانه جرعه
 موات در کشید *

آله یار خان پس از جان فشانی پدر مورد نوازش جنت مکانی
 گشته بمرور ایام پایه دولت و امارت برتر افراخت - در اواخر عهد
 آن پادشاه عالی جاه و سر آغاز جلوس صاحبقرانی به منصب دو
 هزار و پانصدی اختصاص داشت - و بدستور قدیم در کمکیان بنگاله
 انتظام یافت - قاسم خان ناظم آن مملکت عنایت الله پسر خود را
 با خان مذکور به تسخیر بندر هوگای (که از مشاهیر بنادر بنگاله
 است) رخصت نمود - در حقیقت سرداری و کار فرمائی مفوض
 بخان مشار الیه بود - در آن فتح مصدر خدمات شایسته گشته بتدابیر
 صایبه و بهادریهای نمایان در سال پنجم ^(۳) درخت کفر و ضلال فرنگ

(۲) نسخه [۱] نوهانی (۳) نسخه [ب] درخت تسلط فرنگ

که در آن مرزو بوم *

(۲)
 (که در آن مرز و بوم رگ و ریشه فرو برده بود) برافکنده بجای
 ناقوس آ از تسبیح و تهلیل بلند گردانید - و در جلدهای آن باضافه
 سواران و منصب سرافراز گشمت - و پس ازان خان مذکور در
 صوبه داری اسلام خان با اتفاق برادرش میرزین الدین علی سیادت خان
 بولایت کوچ هاجو که شمالی بنگاله است لشکر کشیده در استیصال
 مخازیل آشامیان (که در اعانت مرزبان ولایت مذکور کوشیده محالات
 سرحد پادشاهی را بجبر و قهر متصرف شده بودند) مسماعی جمیله
 بکار برده بسیار از آن تغسیده دلان بادیه ضلالت را از سرچشمه انتقام
 سیلاب ساخته بدستبردهای قوی سرکشان آن ناحیه را عبرت پذیر
 و فرمان بردار گردانیده سالم و غنم معاودت نمود - و از پیش گاه
 خلافت بمنصب سه هزار و سه سوار تارک افتخار برافراخت
 و در همان صوبه حیات مستعار به پایان آورده در سال بیست و سیوم
 آغاز سنه (۱۰۶۰) هزار و شصت رخت هستی بر بست - صاحب
 اولاد و عشیره بود - پسرانش اسفندیار و ماه یار و ذوالفقار بجایگزین
 و قبول در خور و تعییناتی آن صوبه کام اندوز بوده دومین در سال
 بیست و دوم بحضور پدر و سیومین در سال بیست و ششم بعد
 از والد خود در گذشتند - و رحمن یار برادرش سال بیست و پنجم
 بالتماس شاهزاده محمد شجاع ناظم آن دیار از اصل و اضافه

(۴) نسخه [ا ج] بجای ناقوس تسبیح و تهلیل (۳) در [بعضی

نسخه] آسامیان •

بمنصب هزار و پانصدی هزار سوار و بخدمت حراست جهانگیرنگر
 سر برافراخت - دستور بخطاب رشید خان مخاطب گشته در سال
 بیستم و نهم بنیابت شاهزاده محمد شجاع بحراسم صوبه اودیسه
 مقرر شده بود - از رفتن آن دیار تقاعد نموده به نخستین کار
 می پرداخت - هنگامی (که شجاع از مقابل عالمگیر شاه روگردان شده
 ببنگاله رخت ادبار کشید - و بتعاقب معظم خان خانخانان بے ثبات
 گشته دست و پای بیحاصل میزد - و در سال دوم عالمگیری بجهت
 گذرانیدن برشکال در تازده طرح اقامت انداخت) چون شنید
 (که رشید خان در مقام سرکشی و خلاف است - و مجموع زمینداران
 آنحدود بموافقت او دم از مخالفت میزنند - و می خواهد با نوار
 پادشاهی بمعظم خان پیوندد) لهذا مهین پسر خود زین الدین را
 با سید عالم باره تعیین نمود - تا از بعد از وصول بجهانگیرنگر
 تمهید کشتن رحمن یار کرده از روی غدر و مکیدت بفسانه و قصه
 روزی او را در بارعام طلبیده بمردم اشاره نمود - هر یک حربه
 انداخته از هم گذرانیدند *
 (۲)

• احمد خان نیازی •

پسر محمد خان نیازی است - بشجاعت و سخاوت اوصاف
 داشت - و بجمیع ملکات رضیه موصوف بود - در عهد جنت مکانی
 چون (حیم خان دکئی) (که از امرای نظام شاهیه بود) با جنود

(۲) در [بعضی نسخه] گذرانید *

فراوان بر سر ایلیچپدر آمده آنرا جبرا و قهرا بدست آوردن با آنکه
 فوج گران از جیوش پادشاهی دران حوالی نبود احمد خان در
 آغاز شباب از جلالت فطری و تهور ذاتی با مردم قلیل مکرر
 بآن متصرف و متغلب عرصه مصاف برآراسته بآویزش نمایان
 و دستبردهای شایان او را از شهر برآورده علم نام آردی برافراشت
 و ازان وقت پیوسته در یساق پر مشاق دکن به تقدیم خدمات
 پادشاهی مساعی مشکور بکار برده در ایام محاصره دولت آباد
 بهمراهی خانزمان بهادر بآوردن خزانه و (سد غاه) که از برهان پور
 بکتل روهنکیره (سیده بود) روانه گشت - خان زمان احمد خان را
 (که فی الجمله کسل مزاج داشت) با بهار سنگه بزدیله در ظفرنگر
 گذاشت - اتفاقا هردو سردار با معدودے نزدیک قصبه فرود آمده
 سپاه خود را همراه خانزمان راهی ساختند - ناگاه یاقوت خان حبشی
 (که بعادل شاهیه پیوسته بود) بهیئت مجموعی که بر سر خانزمان
 میرفت آنها را با مردم قلیل در میدان خالی یافته بے محابا ریخته
 بجنگ در پیوست - احمد خان با بهار سنگه بزدیله نوعی پای ثبات
 افشرد که آن خیره سران را روی کار نمانده انگشت حیرت بدندان
 گرفته پشت گردانیدند - روز فتح عنبرکوٹ نیز تردد نمایان از
 احمد خان سرزد - و مردم کار آمدنی او بسیار بکار آمدند - چنانچه
 مهابت خان میگفت که شریک غالب این فتح اوسمت - و در یساق

پوینده روزی (که بر سر کوهی غنیمت مهابتخان چیرگی نمود) احمد خان تلاشهای بجا کرده مورد تحسین و آفرین گشت - و ازین دو خان سپه سالار در احترام و اعزازش کوشیده سوی خان زاده نام نمی گرفت *

چون سال نهم ساحت دولتآباد به پرتو ورود اطمینان حضرت منور گردید خان مذکور باضافه پانصدی پانصد سوار بمنصب دو هزار و پانصدی دو هزار سوار سر برافراخته بهمراهی شایسته خان (که بتسخیر سنگمنیر و ناسک دستوری یافته بود) معین گردید ^(۲) او از کار طلبی باجارت سردار افتتاح قلعه رام سنج وجهه همت ساخته آنرا به نیروی تدبیر و بازی شهامت از دست مردم ماهر برآورده بحوزه تصرف درآورد - و پس از آن بعنایت نقاره بلند پایگی یافته ملتزم رکاب پادشاهی بود - پستتر بفوجدارمی گلشن آباد کلم دل اندوخت - چون نهال استعدادش نشو و نما یافته آن هر زمین بود بهمعنائی سرور و انبساط عنان عزیزیت بدان دیار تافت - و در سال بیست و سیوم از اصل و اضافه بمنصب سه هزاری ذات و سوار مهابی گشته بصیانت قلعه احمدنگر سرفراز گردید - و در سنه (۱۰۶۱) هزار و شصت و یکم آغاز سال بیست و پنجم برجهت الهی پیوست - ملکه شجاعت و سخاوت ارثی داشت - و دیگر اوضاع و اطوارش هم در کمال استواری بود - در سرکارش هرگز برطرفی نمیشد

(۲) نسخه [ب] رام سنج *

جاگیرے (کہ در وجہ علوفہ کمے تغذیوہ میگرد) گویا ملک او بود - اگر
 ده بیست افسانہ ہم می آورد دست متصدیان سرکارش بباز یافت آن
 نمی رسید - و با وجود اسباب دولت و بزرگی با همه کس سر تواضع
 فرود آوردے - و بکمال خاکساری و خدا شناسی بسر بردے - و از
 بسیاری عشائر و اولاد تمندار عمده بود - چون پدرش اشتی برار را
 وطن قرار داده مدفن خود ساخت مشارالیه در آبادی قصبه
 کوشیده طرح باغے انداخت - و بتاسیس مسجدے عالی و مقبره
 پدر پرداخت - مدتہا باقامت اذان و صلوات زیارت گاہ خلایق
 بود - درین ایام غیر از اجدات کہنہ نہ از قطان نامے و نہ از مساکن
 نشانے مانده *

* آتش خان حبشی *

از امرای حکام دکن ست - در عهد جنٹ مکانی بدرگاہ پادشاهی
 ملتجی شده بمنصب درخورد سرفرازی یافته پس ازان (کہ سریر
 خلافت بجلوس فردوس آشیانی زیب و فر پذیرفته) او سال اول
 از اصل و اضافه به منصب دو هزاری هزار سوار امتیاز اندرخته
 سال سیوم (کہ دکن مورد فوج پادشاهی گشت) بانعام بیست
 و پنجہزار روپیہ مفتخر گشته در افواج متعینہ جهت گوشمال
 خانجہان لودی و تادیب نظام الملک دکنی بہمراہی شایستہ خان
 مختص گشت - و پس ازان در کمکیان موہی دکن انتظام یافت
 در محاصرہ دولت آباد ہمراہ خانخانان مہاراج خان و پستور

باتفاق خان زمان سرگرم مهمات سرکار پادشاهی بود - پستر بحضور
 مهیده سال سیزدهم بخاعت و اسب و انعام ده هزار روپیه کام دل
 برگرفته بخدمت فوجداری بهاگل پور مضاف صوبه بهار بلندرتبگی
 حاصل ساخت - و سال پانزدهم (که شایسته خان ناظم آنجا بر سر
 پرتاب زمیندار پلاژن لشکر کشید) او بسرکردگی برانگار معین گردید
 سال هفدهم بحضور (سیده) یک زنجیر فیل بطریق پیشکش گذرانید
 و ظاهراً باز تعینات دکن گشته سال بیست و چهارم از دکن آمده
 یک فیل دیگر پیشکش نمود - و سال بیست و پنجم مطابق سنه
 (۱۰۶۱) هزار و شصت و یک هجری بملک عدم شتافتم *

* اله قلی خان اوزبک *

پسر النک توش مشهور است - که از قزاقان و یکه تازان توران دیار
 بوده - اصلش از اوس المان - نامش جتی^(۳) - در جنگ سینه وا
 قخته ازان وقت در الحنة عوام بالنکتوش اشتهار یافت - النک
 در ترکی برهنه است - و توش سینه را گویند - نوکوند محمد
 هاکم بلخ بود - و کهمرد را با لواحق و توابع با هزارجات در تیول^(۴)
 داشت - و چون نوکر علوفه خوار کم داشت ایمانچی و غارتگر
 بصیار فراهم آورده پائین قندهار و غزنین بتاخمت و قاراج روزگار
 میگذرانید - و پیوسته بر سرخراسان میدوید - شاه ایران نتوانست

(۲) نسخه [۱] پلامون (۳) در [بعضی نسخه] جینی (۴) در

[بعضی نسخهای اکبر نامه] کهورد - و اله اعلم *

شراو را از رعایای آنحدود کفایت کرد - رفته رفته بهمین فزائی نامی بسپ سالاری برآورد - و دست تصرف باطراف و جوانب دراز کرده بجهت ضبط هزارجات (که بیروت آنها در حدود غزنین واقع است - و از قدیم بحاکم غزنین مال گذاری می نمودند) حصارے اساس گذاشته تهاغه خود قایم نمود - و بر سر آن میان او و خانه زاد خان خانزمان پسر مهابت خان (که از جانب پدر در کابل حکم رانی می کرد) در سال نوزدهم جهانگیری محاربه عظیم واقع شد - اوزبک و المان بسیار علف تیغ انتقام گردیدند النگ توش چنگ رسا خورده راه هزیمت برگزید - و بعد از واقعه^(۲) هایله جنت مکانی در سر آغاز جلوس اعلی حضرت نذر محمد خان از فرصت طلبی بهوس تسخیر کابل گران لشکرے کشید النگ توش بقصد تلافی مافات در قتل و غارت سکان حوالی کابل تقصیر ننمود - و آخرها چون ایام دولت نذر محمد خان بسر آمد و اقبالش در بادبار آورد تیول النگ توش را بے سابقه تقصیر تغیر نمود - و به سبحان قلی پسر خود داد - و همچنین اکثر ارکان و اعیان خود را رنجانید - و کشید بجائیکه کشید - اله تلی پیش از آنکه نذر محمد خان امام قلی خان برادر کلان خود را خلع نموده سمرقند و بخارا را ضمیمه بلخ نماید مشار الیه از پدر جدا شده به مددگاری بخت باران بندگان درگاه پادشاه از ماوراءالنهر

سال سیزدهم به کابل رسید - پادشاه دریا نوال از راه قدر شناسی
 پنج هزار روپیه بطریق انعام بر خزانه ائک تذخواه فرمود - و پنج هزار
 روپیه سعید خان ناظم کابل (که برسم مساعدت از خزانه آنجا داده)
 آن نیز بصیغه انعام محسوب گردید - و چون سال چهاردهم احراز
 ملازمت نمود بمنصب هزاری سرفرازی یافت - چون غریب نوازی
 و خاندان پروری شیوه ضیقه فردوس آشیانی بود او را باضافهای
 پی در پی به منصب دو هزاری بلند پایه گردانید - و در سال
 بیست و دوم به همراهی رستم خان و قلیچ خان در نبرد قزلباشیه
 قندهار مصدر ترددات نمایان گردیده بافزایش پانصدی سرمایه
 عزت اندوخت - و چون در سال بیست و چهارم جعفر خان
 بضاحب صوبگی بهار رخصت یافت خان مذکور بدان صوبه تعیین
 گشت - و در سال بیست و ششم از آنجا بحضور آمده بافروزی
 سواران از اصل و اضافه بمنصب دو هزار و پانصدی هزار و پانصد
 سوار علم اعتبار افراخت *

• الف خان امان بیگ •

اصلش چغتای برلاس است - اباً عن جد حائقه ملازمی سلسله
 تیموریه در گوش بندگی داشته - علی شیر خان (که از معتمدان
 و کار پردازان صاحب قرانی بود) از اجداد اوست - پدرش میرزا
 جان بیگ (که بتبدل احوال اختلال بمبانی اوضاع سابقه او راه
 (۲)

(۲) در [بعضی نسخه] که تبدل احوال و توسط اختلال.

یافت (در خدمت خانخانان میرزا عبدالرحیم ملازم گردیده بجزرگی پایه افزای اعتبار و چهره آرای عمدگی گشت - چون بساط حیات در نوردید امان بیگ بمردر دهور احيای طریقه پیشین اسلاف نموده در سلک نوکران صاحبقران ثانی انتظام گرفت - و بقلادزی بخت بیدار و پای مردی رشادت اطوار بمنصب هزار و پانصدی هزار و پانصد سوار و تفویض نگهبانی قلعه قندهار در مدارج دولت (۲) و معارج اقبال متصاعد شد - و مدتی مدید و زمانه ممتد دران حصار متانت انحصار گذرانیده در سال بیست و ششم بخطاب الف خان جبهه ناموری افروخت - و در آخر همین سال سنه (۱۰۹۳) هزار و شصت و سیوم هجری رخت زندگی ازین سپنجی سرا بر بست - پسران جوان شایسته داشت - ازان جمله قلندر بیگ که شش صدی شاهجهانی بود - بعد نخستین محاربه دارا شکوه (که نزدیکی عماد پور متصل سموگنده اکبرآباد اتفاق افتاده) از موارد تفضل عالمگیری بخطاب خانی و قلعه داری کایان مضاف صوبه بیدر سرفرازی یافته بروخصت دکن جمعیت اندوخت - در بارگاه سلطنت این خانواده گویا باب قلعه داری قرار یافته بود - خان مذکور و پسرانش مدة العمر خود را در حفاظت حصون دکن گذرانیده خان مذکور مدتها در کایان بسر برده پستر بحراسمت احمد نگر

(۲) در [بعضی نسخه] قندهار دکن (۳) نسخه [ب] این خانواده باب

و در سال پانزدهم از تغییر مختار خان بفوجداری و قلعه داری
ظفر آباد بیدر تعیین گشت *

و چون قلعه نلدرك بتصرف اولیای سلطنت درآمد حکومت
آنجا بنام او تفویض یافت - و آخرها قلعه داری گلبرگه یافته
با صاحب سجاده روضه قدوة الواصلین سید محمد گیسو دراز
رحمة الله علیه بر سر اختی خود سریها پیچید - و کار بجنگ و جدال
(۳) سازید - پیش از فتح بیجاپور بیک سال درگذشت - از پسرانش
(که همه صاحب کار بودند) مثل میرزا پرویز بیگ که قلعه دار ملکه پور
عرف مظفرنگر (که هشت گروهی گلبرگه است) بود - و نور العیان
(که خطاب جانباز خانی یافته و پستر بنام جد و باز بخطاب پدر
مخاطب گشت) ابتدا قلعه دار مرتضی آباد مرچ شده آخر در
دژدنی نصیرآباد دهارور متعلق بنکا پور سپری شده - اما نامور
(۴) و عمده پرویز بیگ بود - نخست خطاب جان باز خانی یافته
پس ازان به بیگلر خان مخاطب گردید - اکثر قلعه دارها داشت
چون انکر فیروز گده مفتوح گشت قلعه داری آنجا نامزد او شد
(۶) ساله نکشید که پیمانۀ زندگیش لبریز گردید - پسرانش بیگ محمد
خان قلعه دار ادونی شده - و میرزا معالی قلعه دار گلبرگه - از آنجا

(۴) در [بعضی نسخه] تخت - یا بخت باشد (۳) در [بعضی نسخه] ملکه پور
(۳) نسخه [۱] دهارور (۵) در [بعضی نسخه] بیجاپور - و در [بعضی
جا] پنکا پور (۶) نسخه [۱] انکر - و نسخه [ب] انکر

بحکومت قندهار شتافته فوت کرد - پسرش برهان الدین قلندر است که از مدتها قلعه دارمی ملکه میر دارن - و الف هیچ ندارن - قلندر محض است - و بهمان چار دیوار ناپایدار که از سنگ زرد شکننده ساخته اند در ساخته *

* احمد بیگ خان *

برادرزاده ابراهیم خان فتح جنگ است - هنگا بیکه صاحب صوبگی بنگاله بعم او مقرر بود خان مذکور بحکومت اودیسه می پرداخت در سال نوزدهم جهانگیری مشارالیه بر سر زمیندار کرده (که ایست سرکشی و سرتابی بر افراشته بود) شتافت - ناگاه بی سابقه آگهی درود موکب شاه جهانی از دکن براه تلنگانه دران دیار اتفاق افتاد - ناگزیر دست ازان مهم باز داشته بموضع پهلوی (که حاکم نشین آن صوبه بود) شتافت - چون تاب مقاومت در خود نمی یافت اسباب و اشیای خود برداشته بکنک (که از انجا درازده کوه بجانب بنگاله است) رفته دران مکان هم که قابلیت تعین نداشت نتوانست پای همت افشرد - ببردوان با صالح بیگ فوجدار آنجا پیوست - و از انجا هم بدرزده بعم خویش ملحق گشت در روز جنگ (که ابراهیم خان را با امرای شاهی اتفاق افتاد) خان مذکور با هفتصد سوار طرح بود - چون آتش قتل اشتعال پذیرفت هرارل ابراهیم خان همت بای داده جای خود گذاشت - زدر خورد بمشارالیه رسید - او مردانه تلاشها نموده زخمها برداشت - و پس

از آنکه ابراهیم خان دران معرکه کشته شد احمد بیگ خان از کارشناسی و هوشیاری با وصف جراحات مولم پیامردی مردانگی و دلیری گرم و گیرا بدهاکه که عیال و اموال ابراهیم خان درانجا بود خود را رسانید - اما موکب شاهي نیز از راه دریا پاشنه کوب در رسید - مشاغلیه چاره بجز بندگی و فرمان پذیری نیافته بوسیله مقربان شاهزاده بملازمت استسعاان یافت - و پس از آنکه سربر فرمان (زائی هندوستان بوجود کرامت آمود صاحب قران ثانی زبندگی یافت خان مذکور بمنصب دو هزاری ذات هزار و پانصد سوار سرافراز گردیده بفوجداري و قیوداری سیدوستان نامیاب عزت شد - و پس از آن به نیابت یمین الدوله آصف خان بحکومت ملتان سرعزت بر افراخت - و بعد از عزل آن تعلقه چون بحضور رسید بجاگمرداری پرگنه امیدیهی و جایس مضاف لکنهؤ اختصاص گرفت و در سال بیست و پنجم از تغیر مکوم خان صفوی بفوجداري بیسواره و اضافه پانصد سوار امتیاز یافت - و در سال بیست و هشتم معزول شده بسبب برخی امور چنده بی منصب و جاگیر گشت و در سال سیم از پیش گاه الطاف خسروانی بدکالیع منصب سابق چهارم مباحات بر افروخت *

* اوزبک خان نذر بهادر *

برادر کلانش بولام بهادر اوزبک - هر دو در بدو حال بنوکرمی عبدالله

خان بهادر فیروز جنگ فواغدالی داشتند - بهنگام اقامت جنیر در جرگه ملازمان دولت توامان صاحبقران ثانی منخرط گشتند - و چون سریر کیوان نظیر هذوستان نگین دان آن یگانه گوهر خاتم جهانبنانی شد انوار نوازش پادشاهی بر وجنات احوال آن دو برادر تافت هر کدام بمنصب مناسب چهره روزگار خویش افروخت - در آن وقت که مهابت خان خانخانان از حضور لامع الذور بصاحب صوبگی دکن شرف دستوری یافت آنها نیز بهمراهی تعیین شدند - اعلیٰ حضرت بالمواجهه در باره پرداخت هر دو ارشاد فرموده بتذخواه قبول آباد پیش آمده در مراعات خاطر و پاس احترام باقصری الغایت میکوشید یولم بیگ باجل طبعی بساط زندگی در نوردید - نذر بیگ بخطاب اوزبک خان مورد عاطفت گشته سال چهاردهم حسب الائتماس شاهزاده محمد ارفک زیب بهادر ناظم دکن باضافه هزار سوار بمنصب دو هزاری دو هزار سوار و قلعه دارمی اوسا از تغیر مبارک خان نیازی کامیاب گردید - و در سال بیست و دوم بعنایت نقاره بلند آرازه شد - پس از مدتها (که در قلعه دارمی مذکور گذرانیده بحضور شتافت) تعیین صوبه احمدآباد گجرات گشت و در سال سیم جلوس مطابق سنه (۱۰۶۶) هزار و شصت و شش هجری صبح زندگی او بشام مهات رسید - و بخواب عدم غنود مرد عشرت دوست عیش پرست بود - بتجرع راج ریحانی خوگر و بنغمه و سرود شیفته تر - غیر از آنکه سپاه را بقرار ضابطه نگه داشته

هززه خرج و باد دست بود - از ما حاصل قبول تا آخر سال چیزی نمی گذاشت - همیشه میگفت اگر جز دو دست رخت پس از مرگ من برآید عاصمی باشم - پسرش تاتار بیگ دران اوان [که پادشاهزاده محمد اوزنگ زیب بهادر رایت عزیمت بائتزاز سلطنت برافراشت و در مقامات فرمان باری برهان پور (که نیم کردهی شهر واقع است) اکثری را بعطای منصب و خطاب برنواخت] مشارالیه نیز بافزونی رتبه و خطاب پدر سرفرازی یافت - و در جمیع معارک هیچا ملتمز رکاب شاهي بود - چون حدیقه ملک و ملت از خار و خس و خالغان سلطنت پیرایش یافت بتعییناتی دکن اختصاص گرفته بهمراهی شایسته خان امیر الامرا ناظم ابولایت در محاصره قلعه چاکده که در تصرف سیوای بهونسله بود کمر سعی بر میان عبودیم استوار بست و چون در سال سیوم آن حصن حصین بصولت و اقبال پادشاهی تسخیر پذیرفت هراست آن بعهده خان مذکور مفوض شد - پس ازان بتعلقه کوکن که مسکن و ماوای مرهته است شنافت - و پیوسته با اشقیای زد و خورد داشته بجانفشانی سرخوردی یافت - برادرش محمد والی بخطاب ازنی مخاطب گشته (دو سه چدن بخشعی فوج محمد اعظم شاه بوده پس ازان بقلعه داری فتح آباد دهارد و اعظم نگر بنکاپور سرفرازی یافت - و چون در گذشت پسرش ابوالعالی بخطاب پدر فایزگردیده چندنه بفوجداری بیر و پستون

بمحافظة قلعه دهاردر مي پرداخت - در مبادعی وصول رايات
 آصف جاہ بولايت دکن احوالش بکمال پريشاني رسيد - بے مهری
 روزگار تدارک آن نذموده در گذشت - الحال کسی که این سلسله را
 برپای دارد نماده *

✓ • اخلاص خان شيخ الهدیه *

پور کشور خان شيخ ابراهيم بن قطب الدين خان شيخ خوبن است
 که احوال او بقلم درآمده - شيخ ابراهيم سال اول جلوس جنت مکاني
 بمنصب هزاري سه صد سوار و خطاب کشور خان امتياز یافته سال
 سيوم بقلعه دارمی رهتاس سر عزت برافراخت - سال چهارم بحضور
 آمده از اصل و اضافه بمنصب دوهزاري دو هزار سوار نوازش پذیرفته
 بفوجدارمی اجينه نامزد شد - و سال هفتم در جنگ شجاعت خان
 با عثمان افغان (که بجانب ارقيسه علم نخوت مي افراشت) دليرانه
 جان در کار ولي نعمت در باخت - شيخ الهدیه بمنصب در خور
 سرفرازي یافته سال هشتم جلوس فردرس آشياني همراه پادشاهزاده
 محمد اورنگ زیب بهادر بپشت گرمی افواج متعینه جهت تذبیه
 ججهار سنگه بنديله نامزد شد - سال هفدهم از اصل و اضافه بمنصب
 هزار و پانصدي هزارسوار سرفرازي یافته بقلعه دارمی کالانجر مہانات
 اندوخت - و سال نوزدهم همراه پادشاه زاده محمد مراد بخش
 بتمخیر بلخ و بدخشان مقرر شده از اصل و اضافه به منصب
 دوهزاري هزار سوار و خطاب اخلاص خان نامور گشت - و سال بیستم

حسب تجویز جملة الماک سعد الله خان (که پس از معاودت شاهزاده مذکور به بزد و بست بلخ شتافته بود) باضافه پانصد سوار عام امتیاز برافراشت - و سال بیست و یکم معاودت کرده حسب الحکم از پادشاهزاده محمد اورنگ زیب بهادر جدا شده احراز سعادت ملازمت نمود - پستر بعطای عام لوای شادکامی برافراخت - و سال بیست و دوم از اصل و اضافه بمنصب دو هزار و پانصدی دو هزار سوار محمود اقران گشته در رکاب پادشاهزاده محمد اورنگ زیب بهادر بصوب قندهار شتافت - و سال بیست و سیوم باضافه پانصدی و سال بیست و پنجم بعنایت نقاره کوس بلند زتنگی زد - و نوبت دوم همراه پادشاه زاده مزبور بمسکت مذکور کمر عزیمت بست و سال بیست و ششم با پادشاه زاده دارا شکوه بهم مسطور همپائی گزیده بعنایت خلعت و اسب با زین نقره از هم چشمان تفوق جست و از آنجا همراه رستم خان به تسخیر مسکت گام جلالت برداشت و سال بیست و هشتم همراه جملة الملکی بتخریب قلعه چیتور معین شد - و سال سیوم همراه معظم خان در کمکیان دکن قرار یافته نزد پادشاهزاده محمد اورنگ زیب ناظم آنجا روانه گردید - و در محاربه عادل خانیه دست جرأت برکشاده خود زخم نیزه بر ران برداشت - بعد از ظهور این تورد سال سی و یکم از اصل و اضافه بمنصب سه هزار سوار درجه اعتلا پیمود - تدمه احوالش بملاحظه نیامده *

* افتخار خان خواجه ابوالبقا *

برادر زاده عبدالله خان فیروز جنگ است - و همشیره زاده
 مه‌آبتخان خانخانان - لکنؤ جاگیر داشته در سال هیزدهم شاهجهانی
 بظطاب افتخار خان و خدمت تزک و عصای مرصع از انتقال
 میرخان (که در خانه جنگی صلابت خان و امر سنگه کشته شد)
 سر بلذد گردید - و پستر بفوجداری اکبرنگر (خصمت یافته بمنصب
 هزار و پانصدی هزار و پانصد سوار سرافرازی یافت - و در سال
 بیست و ششم بهمراهی رستم خان دکنی در جنگ قزلباشیه قندهار^(۲)
 شجاعت و مردانگی خود بر همگان روشن ساخت - هنگامی که فوج
 قزلباش بر میمنه رستم خان تاخت آورد اکثر یلان میمنه را تزلزل در
 بنای عزیمت راه یافت - مگر افتخار خان با سردارے چند که عنان
 حماسه از دست نداده تلاشهای مردانه نمود - و در جایزه حسن تردد
 از پیشگاه خلافت و جهانگیری باضافه پانصدی ذات و پانصد سوار
 بمنصب دو هزار و دو هزار سوار و عطای علم سر بلذد گشت - و چون
 فروغ رشادت و کارطایی از فاصیله احوال آن خانه زاد لایق العزایت
 قابش میداد در سال بیست و پنجم در جشن وزن شمسی باضافه
 پانصدی و عزایت نقاره نوازش یافت - و چون سال بیست و هفتم
 بهمراهی مهین پادشاهزاده محمد دارا شکوه تعیین بساق قندهار گردید
 حسب التماس آن شاهزاده بانفرونی پانصدی ذات مباحی گشت

(۲) نسخه [ب] قزلباش قندهار *

و در سال بیست و هشتم به تیولداری و فوجداری چوراگدهه مضاف
صوبه مالوه تارک افتخار برافراشته باضافه هزار سوار بمنصب
سه هزار سه سوار سرمایه اعتبار اندوخت - و چون در سال سیم
شاهزاده محمد اورنگ زیب بهادر ناظم دکن بجهت تادیب و تنبیه
سلطان عبدالله قطب شاه والی تلنگ سامور گشت و حسب منثور
مطاعه شایسته خان صوبه دار مالوه با افتخار خان و سایر فوجداران
و منصبداران تعینات آن صوبه از مالوه راهی غده بلشکر شاهزاده ملحق
گردید افتخار خان بامر شاهي در مورچال جنوبی باتفاق هادی داد
خان انصاری متعین شد - و پس از انجام آن مهم باقطاع خود دستوری
یافت - و چون در آخر همین سال شاهزاده مذکور بتسخیر و تخریب
ولایت عادل شاه والی بیجاپور معین شد حسب الحکم پادشاهی
افتخار خان از تیول خود شتافته بفوج شاهي پیوست - پادشاهزاده
در سال سی و یکم با عساکر گران طی منازل نموده چون بحوالی قلعه
بیدر رسید سیدی مرجان قاعه دار (که از غلامان قدیم الخدمت ابراهیم
عادل شاه بود - و از سی سال بحفاظت آن قلعه می پرداخت) با قریب
هزار سوار و چهار هزار پیاده تفنگچی و باندار و سامان و سرانجام
فراوان باستحکام برج و باره همت گماشت - شاهزاده باتفاق معظم خان
میرجمله در ده روز توپها را بگذار خندق رسانیده برج را بضرب توپ
خراب ساختند - اتفاقاً روزی که از مورچال معظم خان یورش واقع شد

(۲) در [بعضی نسخه] برخی را •

قلعه دار عقب برج مذکور جرے عظیم کذده و آنرا بباروت و بان و حقه
آموده خود نزدیک بدان آماده مدافعه بود که ناگاه شراره برجسته
آتش بباروت درگرفت - و خرمن و چون او باد و پسرش در هم سوخت
دلبران کوس فیروزی بلند آوازه ساخته داخل شهر گشتند - قلعه دار
گرفتار چنگ اجل بود - پسران خود را با کلید قلعه فرستاد - روز دوم
جان بسپرد - چندین حصن حصین (که سه خندق عمیق بعرض بیست
و پنج گز و ژرفای پانزده گز در سنگ دارد) بمحض اقبال شاهزاده در
عرض بیست و هفت روز بکمال آسانی مفتوح گردید - و درازده لک
روپیه نقد و هشت لک روپیه را سرب و باروت و دیگر مواد قلعه داری
و در صد و سی توپ بقید ضبط در آمد - پادشاهزاده سلطان محمد
معظم دومی خلف خود را با افتخار خان در قلعه مذکور گذاشته خود
بهمعدانی اقبال متوجه پیش شد - و هنوز این مهم خاطر خواه انصراف
نیافته بود که بحکم حضور شاهزاده با کمکیان بجا و مقام خود مراجعت
نمود - و در همان ایام مهراجه جسونت به بند و بست مالوه تعیین
گشته و جموع تیولداران برفافت او مامور گشتند - خان مذکور از
چستی و چالاکی پیش از همه بهراجه پیوست - ناگاه فلک نیرنگ ساز
امرے (که در مخیله هیچکس ندیدگذاشت) بمنصه شهون آورد
و در مبادی سال سی و دوم سنه (۱۰۶۸) هزار و شصت و هشت
هجری پادشاهزاده محمد اردنگ زیب بهادر با جیوش دکن بمزم
مستقر الخلافه بسر زمین مالوه در آمد - چون راجه سر راه بود و انتظار

همین روز می کشید آماده جنگ و پیکار گشت - افتخار خان
 با جمع از منصبداران در میسر او جا گرفت - و با فوج مراد بخش (که
 در برانغار عالمگیری بود) در آویخته بمقابله و محاربه پرداخت
 و بترکناز جرأت در اسپه بجانب عدم تاخت - گویند با آنکه خواجه زاده
 نقشبندی بود مذهب امامیه اختیار کرده - و دلائل و براهین
 آن مذهب را بمرتبه یاد گرفته بود که دیگر برادران آن متعذر می نمود
 پارچه مساس بعام هم داشت *

* ارادت خان میر اسحاق *

سیومی پسر اعظم خان جهانگیری ست - در عهد فردوس آشیانی
 پس از فوت پدر بمنصب نهصدی پانصد سوار امتیاز یافته بمیرتزی
 روی عزت برافروخت - و در سال بیست و پنجم بخطاب ارادت
 خان و منصب هزار و پانصدی هشت صد سوار سرافراز گشته
 بداروغگی فیل خانه سربرافراخت - و در سال بیست و ششم از تغییر
 تربیت خان بخدمت آخته بیگی مقتدر گردید - و در همین سال
 بمنصب دو هزار سوار و خدمت بخشعی دوم خلعت امتیاز
 پوشید - و در سال بیست و هشتم باضافه هشت صد سوار و خدمت
 فوجدارمی سرکار اکهنو و بیسواره از تغییر احمد بیگ خان مورد نوازش
 گشت - و در سال بیست و نهم بحضور رسیده از تغییر اسد خان
 بخدمت عرض وقائع موبجات سرمایه اعزاز بدست آورد - و از اصل
 و اضافه بمنصب دو هزار سوار کام دل انداخت - در اواخر عهد

اعلیٰ حضرت بنابر وجهی از منصب معزول گردیده چندی بانزوا
گذرانید - در همان ایام سرور فرماندهی بوجود زبندده نمود عالمگیری
زیب و زینت یافت - برادرانش ملتفت خان و خانزمان در رکاب
آن صاحب اقبال درجه پیمای اعتبار گشته اولین در نخستین جنگ
دارا شکوه نقد جان در باخته بود - بعد وصول (ایات پادشاهی)^(۲)
بمستقر الخلافه او مشمول عاطفت خسروانه گشته باضافه پانصدی پانصد
سوار بر منصب سابق چهره کادیابی برافروخت - و در همان ایام
انتهاض الویه ظفر طراز از آگره بجانب شاهجهان آباد بقصد تعاقب
دارا شکوه بصوبه دارمی آمده معین شده بمرحمت نقاره و بافزایش
پانصدی پانصد سوار دیگر بمنصب سه هزاری سه هزار سوار ازان جماعه
هزار سوار در اسپه سه اسپه والا رتبه گردید *

ازانجا (که کار شکنی خوی دیرینه فاک ناتوان بین است) گامی
چند در ساحت کامرانی برخنگ مراد نرانده بود که سکندری
خورده از پا درآمد - یعنی بعد دو ماه و چند روز شهر ذی الحجه
سنه (۱۰۶۸) هزار و شصت و هشت هجری ازین سپنجی سرا
در گذشت - اولاً دختر میرزا بدیع الزمان پسر آقا ملا برادر آصفخان
جعفر در خانه داشت - ثانیاً بصبیئه زاهد خان کوکه عقد بیوگانی
بسمت - از بطن او پسر کلانش محمد جعفر است - (شده و رشدا سیئتی
داشت - فوت کرد - و برادر دیگرش میو مبارک الله در سال سی

و سیوم عالمگیری بوجداری چاکنه^(۲) مامور شده پستتر بخطاب پدر
 مبهایی گشت - و در سال چهارم بخدمت بوجداری نواح اردنگ آباد
 و از اصل و اضافه به منصب هفتصدی هزار سوار سرفرازی یافته
 بناموری علم شهرت برافراشت - و پس ازان بوجداری مندسور مالوه
 تعیین شده در عهد خلد منزل با خانخاندان منعم خان صحبتش کوک
 گردیده جایس و انیس او شد - بوجداری در آبه پندنه جالندهر
 نامزد او شده بود - مذاق بصنوف دانش داشت - و در شعر بسیار^(۳)
 نازک خیال بود - واضح تخلص میکرد - صاحب دیوان است * بیت *

* رشک فرمای دلم نیست بجز عیش حباب *

* یافت یک پیرهن هستی و آن هم کفن است *

در عهد محمد فرخ سبر در گذشت - پسرش میر هدایت الله (که
 بخطاب هوشدار خانی و پستتر بارادت خانی ناموری اندوخت) در
 عهد خلد منزل بوجداری نور محل متعلق صوبه پنجاب گردیده و مدتها
 در بوجداری دکن پیراهه مضاف صوبه مالوه گذرانیده سال ششم
 محمد شاهي همراه آصف جاه بدکن آمده بعد جنگ مبارز خان از
 تغیر دیانت خان مرحوم چندے بدیوانی دکن پرداخته چهارهزاری
 منصب داشت - از دیر باز در اردنگ آباد بعزمی برد - آخرها
 قلعه داری گلبرگه نامزد او شده بود - در سفر ترحناپلی همراه آصفجاه^(۴)

(۲) نسخه (۱) چاکنه - و نسخه [ب] چاکنه (۳) نسخه [ب ج] مذاق

نصروف. دشت (۴) نسخه [۱] ترحناپلی *

بود - و وقت معاودت قریب بارزنگ آباد سنه (۱۱۵۷) یکهزار و یکصد و پنجاه و هفت بساط حیات در نوردید . فزون سپاهگري را بسیار ورزیده درین پیرانه سالی هم سلاح از خود جدا نمیکرد - و در شمشیر شناسی حرفهای بلند میزد - شعر را بے رتبه میگفت - و در جمع نسا حریص و کثیر الاولاد بود - پسران جوان بحضورش رخت زندگی ته کردند - در وقت تحریر پسر رشید او حافظ خان از انتقال پدر بقاعه داری گلبرگه می پردازد *

* اشرف خان خواجه برخوردار *

خویش مهابت خان از خواجهزادهای نقشبندی ست - گویند چون مهابت خان بے اطلاع جهانگیر پادشاه صبیۀ خود را بخواجه مذکور منسوب ساخت پادشاه در غضب رفته خواجه مذکور را روبرو طلب فرمود - و بر طبق حکم چند کوزه خارزار بر خواجه زدند - چون مهابت خان رفته بشاهجهان پیوست خواجه نیز بهمراهیش آمده سرشته بندگی بدست آورد - و سال اول جاوس فردوس آشیانی از اصل و اضافه بمنصب هزاری پانصد سوار ذخیره اندرز نشاط گردید - و سال هشتم از اصل و اضافه بمنصب هزار و پانصدی هشت صد سوار لوای عزت برافراشت - و سال بیست و سیوم باضافۀ هفتصد سوار تاینانش با ذات مساری شد - و سال بیست و هشتم بتفویض قاعه داری ارسا و ضاف دکن از اصل و اضافه بمنصب دوهزار و در هزار سوار تکیه بر چار بالش اعتبار زد - در اوائل عهد خاندان

بخطاب اشرف خان مخاطب شده سال دوم از قاعه داری مزبور
معزول گردیده بحضور رسید - سال فوتش معلوم نیست *

• آله وردی خان •

(۲) عرق شجره نسبتش از دوحه آل سلجوق منسحب است - گویند
بسلطان سنجر سلجوقی منتهی میشود - مرد راست و درست و چست
و چالاک بود - خبرهای بسیار از ایام شباب او نقل کنند - گویند بفرنگ
(۳) افتاده - و بتهمت جاسوسی گرفت و گبر آمده - اتفاقاً روز عید
بتقریب نیره بازی از او نزد حاکم آنجا حاضر کردند - درین فن کارنامها
برداشت - حاکم بتفقد احوالش شده به بیگدیزی او را رسیده قویین عزت
و احترام روانه هندوستان کرد - چندی در برهان پور بعیاری و طراری
(۴) گذرانیده چون برادر کلانش مخلص خان در خدمت سلطان پرویز
قرب و منزلت داشت او نیز با سلطان مربوط گشته چهره کامیابی
برافروخت - پستر هر دو برادر ازان رو (که در فنون شکار مهارت تمام
داشتند - رجعت مکانی را بدین امر شغف وتولع بسیار بود) مطرح انظار
عاطفت خسروانه گشته - آله وردی خان بخطاب معتقد خانی و خدمت
قرارل بیگی اختصاص گرفت - و نقش بندگی او با جنت مکانی
بعنوان مصاحب و ندیمی نشسته همواره در سیر و شکار بدوام حضور
معلی افتخار می اندوخت - و تور کلانی که مدار شکار قمرغه بدانست

(۲) نسخه [چ] نسبتش (۳) نسخه [ب ج] چیزهای بسیار (۴) نسخه

[۱] گردید (۵) در [بعضی نسخه] طراری •

(۲) که آن را بادر گویند) از تصرفات اوست - در سال بیست و یکم بصرف مبالغ بیست و چهار هزار روپیه از ریسمان ترتیب داده از نظر گذرانیدن - دامه ست در کمال استواری - بار هشتاد شتر - طول ده هزار ذرعه پادشاهی - و ارتفاع شش - بسان سراپرده بستونهای ستبرگ برپا کنند - و انواع سباع و وحوش دران گرد آورده مید نمایند و بعد شذکار شدن جنت مکانی در هنگامه شهریار مراتب دولتخواهی و استرضای خاطر یمین الدواه را کما یذبغی بجا آورده خود را شایان الطاف پادشاهی ساخت - چون همراه آصف جاهی بتقبیل سده خلافت استسعاد یافت بمنصب دو هزاری ذات و سوار و خطاب الله و ردی خان سرغراز گردید - چون با مهابت خان از صمیم قلب مربوط بود در محاصره پربنده بذل مجهود فوق مقدر نمود - اگر امرای دیگر همین قسم کار بند تقید می شدند فتح آسانی صورت میگرفت - و در سال هشتم باضافه هزاری ذات دو هزار سوار بمنصب چهار هزاری ذات و سوار سربرافراخته بصوبه داری مالوه از تغیر خاندوران رخصت یافت - چون سال نهم حوالی قلعه دولتآباد دکن مضرب خیام پادشاهی گردید یرایغ جلال بنام الله و ردی خان (که بهمراهی شایسته خان به تسخیر ضلع سنگمنیر و چنیر شتافته بود) بصدور پیوست - که بانفتاح حصون نظام الملکیه (که در سمت قلعه چاندور و دهرپ واقع است - و از ان جمله شش قلعه را مردم ساهو

و در قلعه را بهوجبل نایکواری و شش قلعه را دیگر ننده پورهان متصرف
اند - و باستظهار حصانت و استحکام آنها گرد فساد بر انگیزخته
زبردستان پرگنات نواحی را ایذا میرسانند (پردازد - خان مذکور اولاً
بیای حصار چاندور آمده آن معقل زمین را (که بر فراز کوه مرتفع
واقع شده و بمتانت شهرت دارد) محاصره کرد - و بفرادان جد و جهد
مفتوح ساخت - سایر گردن کشان آن ولایت از دیدن نیرنگی تقدیر
جان و مال خود را در معرض زوال یافته حلقه فرمان پذیری در گوش
کشیدند - ابتدا کزهر را در قلعه دار انجرائی زینهار خواسته آن دژ^(۲)
استوار را تسلیم نمود - خان مسطور برای استمالت دیگر قلعه داران
او را منصب دوهزاری تجویز نموده پنجاه هزار روپیه نقد از خزانه
داد - و پستر حصار کاجنه و ماجنه را (که بقلعه داری دهرپ تعلق^(۳)
دارد) گرد گرفته بیورش دلیرانه ارکان ثبات محصوران متزلزل گردانیده
بعهد و پیدمان هر دو قلعه بدست آورد - و همچنین قلعه^(۴) راء و جوله
و اهونت و دیگر حصون متین آن سرزمین (که همه بر فراز جبال
واقع شده) بآسانی و زودی مسخر ساخت - مگر حصن راجدهر (که
جمع از خویشان نظام شاه درانجا بودند - و در محافظت آن فرادان
سعی و کوشش بجای آوردند) در مدت دو ماه مفتوح نموده
همت بکشایش حصار دهرپ (که بهزید استحکام و ارتفاع شهره

(۲) در [بعضی نسخه] کزهر را و (۳) نسخه [۱] کاجنه و ماچنه (۴)

نسخه [ب] اوله و چوله - و نسخه [ج] اوله و جوله .

آندیار است - و در استواری پای کم از دولتآباد نمی آرد) **بسمت**
 چون بهوجبل پاسبان قلعه از دستبردهای متوالیه خان مشارالیه
 هراسان شده بود بتجویز منصب سه هزاره و لک روپیه انعام آن حصار
 دشوار کشا را (که تسخیر آن بے مددگاری اقبال میسر نیست) سپرده
 در سلک بندها منسلک گردید - و درین سال بسیارے از معادل
 مذبحه و موائل رفیعہ این ولایت بعون همت کشور کشای پادشاهی
 بر دست اولیای دولت قاهره کشایش یافت - چنانچه طالب کلیم^(۲)
 این معنی را منظوم ساخت *

* شاهها بختت کشور اقبال گرفت *

* تیغت ز عدو ملک و سر و مال گرفت *

* چل قلعه بیک سال گرفتی که یکیش *

* شاهان نتوانند بچل سال گرفت *

بالجمله خان مزبور در سال دهم بفوجدارمی بیسواره و لکهنو رخصت
 یافت - و در آغاز سال یازدهم (که مرشد قلی خان فوجدار متھرا در
 اثنای تاخت بریکه از مواضع بزخم تفنگ درگذشت) آله وردی خان
 به تیولدارمی آنجا سربرافراخته بانقمام کشی از سرکشان آن ناحیه
 دستوری یافت - و در آخر سال دوازدهم بمنصب والای پنجہزاری
 ذات و سوار باند آرازه گشته بصاحب صوبگی دارالملک دهلی از
 تغیر غیرت خان امتیاز پذیرفت - چون سال پانزدهم بآرازه انتھاض

شاه صفی پادشاه ایران با استخلاص ولایت قندهار شاهزاده دارا شکوه
 با امرای رفیع مقدار و لشکر جرار بدانسو دستوری یافت و بوصول خبر
 درگذشتن شاه (که در ماه صفر سنه ۱۰۵۲) هزار و پنجاه و دو هجری
 باجل طبعی زندگی بسپرد) از کابل معارفت نمود آله وردی خان
 نیز بهمراهی این لشکر مامور بود - چون بعضی اطوار و اوضاع خلاف
 آئین اخلاص و نمک خواری از وی سرزد و از بیداک مزاجی زبان
 که باختیار نداشت سربرای گردید بعزل جاگیر و سلب منصب مورد
 عتاب و خطاب گشت - و چون نیکو بندگیهایش در پیشگاه خلافت
 ثابت و متحقق بود برگزیده سنکر پور بجمع سی و چهار لک دام در
 وجه معاش تنخواه شد - پستتر بوسیله نخستین پادشاهزاده بدکالی
 منصب سابق مباهی گشته در سال هیزدهم به تیولدارای ایماچپور
 کامروائی یافت - و بعد از فوت خاندوران ناظم دکن در تمام صوبه برار
 بحکم رانی پرداخت - چون اسلام خان بدکن آمد صحبتش باری
 برار نشد - بر وفق ملتس حکم بطلب حضور صدور یافته در سال
 بیست و یکم بسعادت استلام سده سخیه فایز گردیده گورکھپور جاگیر
 یافت - و چون بعلمت قندهار میان شاه عباس ثانی و فردوس آشیانی
 سررشته اتحاد و یگانگی انقطاع یافت و راه آمد و شد رسل انسداد
 پذیرفت از قضا در سال بیست و ششم غلام رضا نامی با هفت راس
 اسب عراقی از بندر عباسی به بندر سورت رسیده (۲)
 (۲)

بنام مستحفظان طرق و شوارع آردند - که اسپه چند ملازم آله وردی خان
 میرانش می برد - کسی مزاحم نشود - و این سانحه موهم آن شد که
 خان مذکور برخی از تنسوقات با مکتوب^(۳) مصحوب او فرستاده که
 چنین رقمی حاصل نمود - از آنجا که فرستادن هدیه و مکتوب به بیگانه
 و مخالف از آئین بندگی دور با گوناگون سیاست سزاوار بود - اما از
 کرم عام و فتوت فطری باز او را بتغییر منصب و جاگیر تادیب نموده
 حکم شد - که بلا توقف از کابل برآزند - تا در شاهجهان آباد رفته
 بخانه خود اقامت گزینند - و بنام متصدی سورت فرمان رفت
 که اسپان و همگی مایعرف غلام رضا سرکار ضبط نموده او را مغلول
 و مسلسل بفرستند - تا بموافق کردار بسزا رسد - و پس از آمدنش^(۴)
 پورهش رفت - بوضوح پیوست که او خطی لباسی با برخی ارمنیانی
 بقللوقاسمی والی ابران گذرانده رقمی حاصل نموده - لهذا در سال
 بیست و هشتم^(۵) حسب الالتماس شاهزاده کلان بتازگی مشمول عذایت
 پادشاهی گردیده بمنصب پنجهازاری و تیولداری سرکار چونپور از تغیر
 مکرم خان تارک افتخار برافراخت - اگرچه درین مدت دو سال
 و هشت ماه از دولت آستان بوس محروم در انزوا گذرانید اما از
 شمول کرم خسروانه هفتاد لک دام بطریق مدد خرج سالیانه داشت
 و دو هرورن سال هزار اشرفی می یافت - چنانچه تا هنگام کام اندوزی

(۲) نسخه [ا ب] برایش می برد (۳) در [بعضی نسخه] یا مکتوب

(۴) نسخه [ج] بفرست (۵) نسخه [ب] و نهم *

صلازمت بعطای پنج هزار اشرفی سرافراز شده بود - در اواخر عهد
سلطنت بصاحب صوبگی بهار فایز گودید *

چون ایام کوفت اعلیٰ حضرت امتداد پذیرفت و انواع اختلال
بر ملک و دولت راه یافت و شجاع دومی خلف خلافت در بنگاله
مساک خودسری پیش گرفته بر سر پنده لشکر کشید آله وردی خان
که سد راهش نمی توانست شد به بخارس آمده توقف گزید - شجاع
پاشنده کوب بدان حوالی پیوسته از در لابه و چاپلوسی در آمده
چندان بتالیف کوشید و مواعید سراسر امید بکار برد که آن آقسقال
آزمون کار از جا رفته مرافقت آن مدبر اختیار کرد - در همه احوال
رفاقت آن بادیه پیمای خسران و ناکامی نگذاشت - و پس از
توالی و تواتر آوارگیها اواسط رجب سنه (۱۰۷۰) هزار و هفتاد
هجری شجاع خواست که از اکبرنگر رخت ادبار بمانده کشد
آله وردی خان از معامله فهمی و کارشناسی رقم خندان و نکال از نامیه
حال آن رمیده بخت خواننده دانست که بر تقدیر که بتکاپوی
گریز از سطوت جیش عالم گیری آمان یابد لامحاله با دد و دام
صحرای رخنگ خواهد گردید - برهنمونی خرد باران پیوستن
بجنود پادشاهی از همراهی او تقاعد ورزیده باکبرنگر مراجعت
کرد - و چون بسیاری از مردم شجاع از بهبود حال و امید
مآلش دل برگرفته قصد جدائی داشتند با او همداستان گشتند
و چون آله وردی خان جوق از خود داشت منزل خویش را استحکام

داده در مقام آن شد که اگر جمع ازان جانب بر سر او آیند بمدافعه

پیش آید - و اعلان مخالفت نماید *

شجاع بشنیدن این خبر تدبیر اندیشید - و خبرهای غیر واقع که فروغ از صدق نداشت شهرت داده بسمت اکبرنگر برگشت - و مردم را تعیین کرد که دور حویلی او را گرفته برای یورش مترصد اشاره باشند و سراج الدین جابری دیوان خود را فرستاد که بلطائف رعد و وعید مستمال ساخته پیش او بیارد - چون از برگشتن شجاع بشهر و اشتهار اکاذیب باطله که ساخته او بود ارکان ثبات جمع (که با آله وردی خان گردیده بودند) بمستی گرائید خان مزبور ناچار بر قول و عهد ناستوار دل نهاده با سیف الله پسر بهرامی سراج الدین روانه شد - درین حالت مردم شجاع هجوم آورده او را در میان گرفتند - و برسم گنهگاران دستها بر پشت بسته بیرون اکبرنگر پیش شجاع بردند - آن تبه رای او را بر فیله نشانده همراه بشهر آورده دران مقام به تیغ انتقام با پسرش از هم گذرانید - و تمامی اموال او را متصرف شد *

آله وردی خان پسران رشید داشت - هر یک بمذنب عمده رسید چنانچه بجای خود رقم پذیر خامه گشته - اما با پدر نمی ساختند مگر همین پسر کوچک میرزا سیف الله - حافظه اش بحدی بود که هرچه از ابتدای طفلی بگوش او خورده سر زبان داشت - و شعر هم میگفت - منظور نظر پدر بود - مزاح و هزل بر طبیعت آله وردی خان

غالباً بود . بلکه بهرزه گوئی و فحاشی کشیده - حتی که این شیوه نامرغوبه در اولاد و عشائر او سرایت کرده تا حال (که از خاندانهای عمده نام و نشانه نمازد) این سلسله بواسطه این رویه ناستوده یادگار روزگار است - با این همه آله دردی خان بے ریاضت و تقوی نبود در محبت اهل بیت رسول (علیهم السلام) غلو داشت - نذر حضرت ائمه هر سال بر می آورد - و از ما حاصل جایگیر عشره جدا کرده خیرات میداد - در دوستی یکتای وقت بود - با آشنای یکروزه کار صد ساله بجای آورد - از اهل دفتر بے اعتماد گردیده خود سر رشته نگاه میداشت - و مداخل و مخارج هر روزه را بخط خود در طومار می نوشت - و در ساعت دهایی سرائے و باغی احداث کرده - بنام او زبان زد خلایق است *

• اکرام خان سید حسن •

از والا شاهیان خلد مکان است - مدتها بفوجدارمی بکلانه مضاف خاندیس (که در ایام شاهزادگی بخلد مکان فردوس آشیانی بر سبیل انعام داده بودند) می پرداخت - پس از آنکه خلد مکان بتقریب عیادت پدر والا قدر از برهان پور عزیمت صوبه مالوه نمود او حسب الحکم ملحق گردیده مورد نوازش سلطانی شد - و در جنگ داراشکوه (که متصل سموگدهه (و داد) مصدر ترددات نمایان گردیده حسن مجرا بظهور آورد - و سال اول جلوس بخطاب اکرام خان مخاطب گشت - و در جنگ شجاع] چون مهاراجه جمونت سنگه

(که سرکردگی برانغار تعلق بار داشت) نرد دغا باخته شبانه راه وطن پیش گرفت - و بجای او اسلام خان تعیین یافت [نام برده باتفاق سیف خان در هراردی مثل مذکور قرار یافته هنگام زد و خورد پای همت قایم ساخته تلاشهای مردانه بتقدیم رسانید - و در هنگامی که پادشاه بارادگ جنگ داراشکوه عازم اجمیر بود) او بتفویض قلعه دارائی مستقر الخلافه از تغییر رعد انداز خان چهره عزت بر افروخت و پستر از انجا معزول گردیده بفوجداری نواحی اکبرآباد از تغییر سید سالار خان قامت قابلیت آراست - سال پنجم مطابق سنه (۱۰۷۲) هزار و هفتاد و دو هجری دیده تماشائی را از گلزار هستی در پوشید *

* الله یار خان میر قوزک *

از ایام شاهزادگی خلد مکان در زمره ملازمان بود - و در جنگ مهاراجه جسونت سنگه شرف هم رکابی داشت - و در نبرد اول محمد دارا شکوه مصدر ترددات نمایان گردید - و سال اول جلوس بیخواب خانی نامور شده حسب الحکم خزانه از لشکر پادشاهی بملتان جهت اخراجات فوجی (که بسرکردگی خایل الله خان بنابر تعاقب دارا شکوه رفته بود) برد - و پس از جنگ محمد شجاع پداروغگی ملازمان جلو و از اصل و اضافه بمنصب هزار و پانصدی هزار و پانصد سوار چهره افتخار بر افروخت - سال پنجم از تغییر هوشدار خان بخدمت داروغگی غسل خانه و عطای علم سرمایه مباحثات

افدوخت - و سال ششم مطابق سنه (۱۰۷۳) هزار و هفتاد و سه

هجري بعارضه بدني بساط زندگي در پيچيدن *

• اسلام خان مير ضياءالدين حسين بدخشي *

والا شاهي قديمي خلد مکان است - عمره در خدمت آن شاه

قدر شناس بسر برده پيوسته مصدر خدمات عمده بود - در ايام

شاهزادگي ديواني سرکار شاهي چهره اعتبار مي افروخت - چون

استيلای داراشکوه بذابر فرط عاطفت اعلى حضرت بحالش بجائے

انجاميد (که از احکام سلطنت هرچه ميخواست متمشي ميساخت)

شاهزاده فتح نصيب بظاهر عزم ملازمت پدر عالي قدر و بباطن

برداشتن برادر گلان مصمم نموده غره جمادي الاولی سنه (۱۰۶۸)

هزار و شصت و هشت هجري سلطان محمد مهين خلف خود را

با نجابت خان برسم منقلا از اورنگ آباد رخصت برهانپور فرمود

مير مذکور (که تا آن وقت بخدمت ديواني قيام داشت) نيز

بمرافقت سلطان دستوري يافت - متعاقب شاهزاده خود هم سايه

وصول ببلده مذکور انداخته بآهنگ مقصود باغ فرمانباري^(۴) را (که

نيم گروهی شهر است) مخيم اقبال گردانيد - مير مذکور بخطاب

همت خان ناموري افدوخت - و بعد محاربه جسونت بخطاب

اسلام خان رايمک اشتهار افراشت - و در جنگ دارا شکوه هنگامی (که

ستم خان دکاني عرصه تودن بر بهادر خان کوهک تنگ ساخت) او

(۲) نسخه [ب] باغ فرح نيازي را •

با پردلان برانغار از جانب یمین مخالف در آمده مردانه وار بجنگ و پیکار در آریخت - پس از ابتسام گل فتح باقتضای مصلحت تعاقب داراشکوه ناگزیر وقت افتاد - محمد سلطان باذالیقی اسلام خان بظلم امور مستقرالخلافه معین گردید - و خان مذکور از اصل و اضافه بمنصب چهار هزار و دو هزار سوار و انعام سی هزار روپیه مطرح انظار عاطفت گشته مرخص شد - و در جنگ شجاع بهر اولی فوج برانغار مامور بود - چون راجه جسونت (که بسری و سورجی برانغار نخوت میفرورخت) از نفاق اندوزی و غدیر اندیشی راه فرار سپردن خان مزبور بجای او سرور گشت - اتفاقاً در این گرمی پیکار فیالیه که او بران سوار بود بصدمة بان رم کرده افواج برهم خوردن - و اکثر مردم را پای استقامت از جای رفت - درین اثنا پادشاه خود بکمک رسیده بقیه مردم را (که قدم استقلال افشوده روی همت از عرصه کارزار نتافته بودند) قوی دل ساخت - و پس از وزیدن نسائم ظفر اسلام خان بهمراهی سلطان محمد (که با معظم خان میرجماه و جمعی از آمو بتکامشی شجاع معین شده) دستوری یافت *

چون شجاع از چیرگی جنود منصوره با هزاران یاس و ناکامی دل از اقامت اکبرنگر برگرفته راه نمانده گرفت معظم خان اسلام خان را با ده هزار سوار در اکبرنگر گذاشته ضبط و حراست این روی گنگ بعهده او تفویض نمود - و چون پندجم شعبان از دوم سال جلوس عالم گیري شجاع از پاشنه کوبیهای معظم خان بستوه آمده آرد

جهانگیرنگر گردید که رخت ادبار بسمت رخنگ کشد در همان ماه
 اسلام خان بذابر نقاض خاطرے (که با سردار داشت) یا بسبب
 بد معاشی او تنگدل گشته بے صدور فرمان طلب عازم حضور گردید
 بذابریں چندے بعزل منصب معائب گشته در سال سیوم بمحالی
 و تبه سابق دگر باره کاصیاب دولت شد - و در سال چهارم بصوبه دارمی
 کشمیر از تغیر ابراهیم خان رخصت یافت - و هنگای (که موکب
 پادشاهی بگلگشت آن همیشه بهار خرامش نمود) در مقام نوشهره
 (که پرگنه ابعست وسیع بغایت معمور - و درم منزل است از منازل
 قوهستان) خان مذکور بر طبق یرلیغ طلب سر آغاز سال ششم رسید
 دولت زمین بوس دریافت - و باضافه هزار سوار بمنصب
 پنج هزاری سه هزار سوار مورد نوازش گردیده بصاحب صوبگی اکبرآباد
 رایت بلذدنامی افراخت - و پس از وصول بدان مصر جامع یک ماه
 سالم نگذشته بود که در مبادی سنه (۱۰۷۴) هزار و هفتاد و چهار
 هجری بیک اجل در رسید - و مسافر ملک بقا گردید - غنی کشمیری
 تاریخ فوئش یافته * مصرع * * مرد اسلام خان والا جاه *
 در مقبره صاحب المعارف و الایقان میر محمد نعمان رحمه الله (که
 خان مذکور در خدمتش اعتقاد موفور داشت) مدفون گشت - و در
 حیات خود بتعمیر مسجدے عالی نزدیک مزار میر مذکور ثواب اندرز
 شد - تاریخ بذای آن یافتند * * بانوی اسلام خان بهادر *
 ۱۰۵۸

(۲) نسخه [ج] رحمه الله علیه (۳) نسخه [ج] مسجدے نزدیک *

و مسجد عیدگاه کشمیر (که در غایت رفعت و مئانت است) ساخته
 ارست - خلف الصدقش همت خان میر بخش شی سمک - و از بنانش
 یکی با میر ابراهیم ولد میر نعمان مزبور عقد بیوگانی داشت - میر
 مشارالیه بجهت رسانیدن اجناس شش لک و شصت هزار روپیه
 (که عالمگیر پادشاه نذر حرمین شریفین نموده بود) در سال دوم مرخص
 شده در آن حدود در سال چهارم باجل موعود رخمک هستی بر بست
 بالجمله اسلام خان خالی از کمال نبود - و اشعار آبدار از جویدار طبع
 فکته بارش تراوش میکرد - این دو بیت از مشهور است * بیت *

* بیتو شام غم بروز ما شیدبخون می زند *

* مردم چشم ز گوپه غوطه در خون می زند *

* وسعتی پیدا کن ای صحرای که امشب در غمش *

* لشکر آه من از دل خیمه بیرون می زند *

* احتشام خان اخلاص خان شیخ فرید فتحپوری *

پسر دوم قطب الدین خان شیخ خولن است - تا آخر عهد
 جنگ مکانی بمنصب هزاری چهار صد سوار رسیده سال اول جلوس
 فردوس آشیانی باضافه پانصدی دو صد سوار چهاره عزت برافروخت
 سال چهارم بافزونگی دو صد سوار و سال پنجم از اصل و اضافه بمنصب
 دو هزار و پانصد سوار سر بلند گردید - و سال هشتم بمنصب
 دو هزار و پانصدی هزار و پانصد سوار فایز گشته در رکاب پادشاهزاده
 محمد ارنک زیب بهادر پیشتر گری افواج متعینه جهن نادیم

(۲) چهار سنگه بندیده معین شد - و سال نهم در حین (که دکن
 مضرب خیم سلطانی بود) بهمراهی شایسته خان جهت تسخیر قلعه
 جنیر و سنگمذیر دستوری یافت - و بعد مسخر گردیدن سنگمذیر
 بتهاندهای آنجا ماند - و سال یازدهم با اصالت خان جهت مالش
 فسادپیشگان مضافات پرگنه چندوار (خصت پذیرفت - و سال پانزدهم
 در تسخیر قلعه مؤ مصدر تودوات شده بمتر همراه پادشاه زاده
 دارا شکوه بکابل شتافت - و وقت رخصت بعطای علم رایت کامرانی
 بر افراشت - و سال هیزدهم بظم صوبه مستقر الخلافه نامزد گردیده
 از اصل و اضافه بمنصب سه هزار و پانصد سوار لوای افتخار
 بر افراشت - و سال نوزدهم بهمراهی پادشاهزاده مراد بخش بتسخیر
 بلخ و بدخشان گام جلالت پیش نهاد - و چون پادشاهزاده از آنجا
 برگشته آمد و بهادر خان روهله بعزیمت تذبیه الامان از بلخ روانه
 شد اورا بمحافظت حصن شهر گذاشت - و سال بیست و دوم
 چون بعرض رسید (که او بذابرفزونی ارتکاب مغیرات از رفتن با راجه
 بیتهل داس که بکابل تعیین شده بود تعلل بکار برده) از منصب و جایز
 بر طرف گشته داخل لشکر دعا گردید - و سال سی و یکم مشمول
 عاطفت گشته بمنصب سه هزار سوار آب رفته بجو آرد
 و با شاه زاده سلیمان شکوه (که بمقابله پادشاه زاده محمد شجاع

(۲) نسخه [ب] هزدهم (۳) در [بعضی نسخه] بیتهل داس و در [بعضی]

بیتهل داس •

تعیین گردیده بود) کمر همت بر بسط - و بصوبه داری پهنه و خطاب
 اخلاص خان سربانندی یافت - و در عهد اول جلوس خلد مکان در
 کومکیان خاندوران (که بتسخیر آله آباد تعیین شده بود) قرار یافته
 از آنجا (که خطاب اخلاص خان باحمد خویشگی عنایت گردیده بود)
 او بخطاب احتشام خان مخاطب گشت - و بعد جنگ و فرار شجاع
 از میدان و غا همراه شاهزاده محمد سلطان بیساق بنگاله پای همت
 بوداشت - و در معارک آن صوبه قدم دولت خواهی افشوده اواخر سال
 ششم بحضور آمده دولت آستان بوس دریافت و سال هفتم همراه
 میرزا راجه چیمسنگه بمهم دکن معین شد - و پس از مسخر گردیدن
 پونه بتهانه داری آنجا رحل اقامت انداخت - و سال هشتم مطابق
 سنه (۱۰۷۵) هزار و هفتاد و پنج هجری (خت هستی بسرمنزل بقا
 کشید - پسرش شیخ نظام است - که پس از جنگ اول داراشکوه از
 پیشگاه خلد مکان بمنصب هزاری چهار صد سوار سراقازی یافت *

• اصالت خان میرزا محمد •

پسر میرزا بدیع مشهدی ست - که از اعظم سادات آن بقعه
 مقدس است - و اباً عن جد بخدمت فیض موهبت تولیم روضه
 قدسیه امام ثامن ^(۲) ضامن علی بن موسی رضا (علیه و علی آباء السلام
 و التحیه) شرف اندوز و سعادت پذیر بود - میرزای مذکور
 در سال نوزدهم وارد هندوستان گشته احرار ملازمت اعلی حضرت

نمود - و بمنصب مناسب سرافرازی یافته صبیه شاهنواز خان صفوی را
 بعقد ازدواج او در آوردند - و چون سال بیست و دوم شاه زاده
 مراد بخش بنظم دکن رخصت یافت شاه نواز خان صفوی (که بعد
 از فوت اسلام خان بصیانت آن ولایت تعیین شده بود) وکالت و اذالیتی
 شاهزاده بار قرار گرفت - ازین جهت میرزای مذکور باعتبار قرابت
 و خویشی با خان مشار الیه دستوری دکن یافت - و بالتماس شاهزاده
 از اصل و اضافه بمنصب دو هزاری هزار سوار سر برافراخت
 شاهنواز خان او را سر فوج دکن نموده بر سر مرزبان دیوگده فرستاد
 مشارالیه در مبادی حال توره و ضابطه سلاطین ایران بکار برده در رکوب
 و نزول و قیام و قعود غایت اهتمام مرعی میداشت - منصبداران
 پادشاهی (که بدعوی خواجه تاشی با عمدها سر همسری میبخاریدند)
 یکدفعه از وی زمیندند - پس از آنکه بر او و روش هذد آشنا شد در
 تلافی آن ایحاش کوشید - چون عقل درست و ادراک رسا داشت
 باندک ناخت آن بومی را مغلوب رعب و هراس ساخته بر سر معامله
 آورد - متعاقب شاهنواز خان رسیده بصوابدید میرزا مهم دیوگده را
 فیصل داد - چون ببرهانپور معارفت نمود در تولد فرزند مجلس
 بزرگانه بر آراسته شاهزاده مراد بخش را با جمیع اعیان و ارکان
 بمنزل خود آورد - و زرها صرف نمود *

و چون در سال بیست و سیوم صوبه داری مالوه بشاهنواز خان
 مفوض گشت او را تعیین آن صوبه نموده بفروجداری و تیولداری

مفسور بر نواختند - و در سال بیست و پنجم بفوجداری مازند و مامور گردید - و چون در سال سیم شاهزاده محمد اوزنگ زیب بتاخت و تاراج ولایت عادل شاهیه محکوم گشت میرزا نیز بر طبق امر اعلیٰ بتعیذاتی شاهزاده شتافت - هنوز آن مهم بانصرام نرسیده بود که زمانه بتمهید و توطیة دیگر پرداخت - و انقلاب و آشوب بهر ناحیة ممالک محروسه پدید آمد - مومئی الیه در دکن ماند - پس از آنکه شاهزاده محمد اوزنگ زیب از بلده برهانپور لوای توجه بجانب مستقرالخلافة اکبر آباد بر افراخت او را بخطاب اصالت خان بمنصب چهار هزاری دو هزار سوار و عطای توغ و نقاره بلند رتبه ساخت - و پس از اولین جلوس باضافه پانصد سوار کامیاب مباحات گشته بدکن مرخص گردید - و شاهزاده محمد اکبر را (که در سن ضاعت بود) با سایر پردگیان حرم دولت از دولتآباد بحضور آورده شرف استلام سده خلافت دریافت - و در همین ایام بذایر جهت گوشه عزلت برگزیده

(۲)

در سال سیوم بتازگی مورد عنایت خسروانه شده بمنصب پانجهزاری سه هزار سوار بلند پایه گردیده بفوجداری مرادآباد از تغیر قاسم خان سر افرازی یافت - و در سال هفتم باضافه هزار سوار ممتاز شد - پس ازان عارضه معب بر مزاج او طاری گشته مدتی علیل و مریض بود - در سال نهم آخر سنه (۱۰۷۶) هزار و هفتاد و شش هجری روزگار حیاتش سپری شده بعالم بقا شتافت - برادر او میر محمود

در سال چهاردهم عالم‌گیری تازه از ولایت رسیده بمنصب هزاری
چهار صد سوار و خطاب عقیدت خان چهره آرای عزت گردید
و کابلی بیگم صبیح^۱ روح الله خان اول را بار پیوند بیوگانی دادند
زود در گذشت *

* اعتماد خان شیخ عبد القوی *

بحلیه فضل و کمال موصوف و بتدین و تشرع معروف بود - و از
دیرباز در خدمت شاهزاده محمد اورنگ زیب بهادر دوام حضور
داشت - و از راست‌گفتاری و درست‌کرداری بمزید اعتماد و مزیت
اعتبار عام اشتهار می‌افراشت - هنگام نهضت الویله عالمگیری
از دکن باگروه بقصد انتزاع سلطنت از نهصدی بمنصب هزار و
پانصدی سربلند گردیده در جمیع معارک ملتزم رکاب شاهي بود
بعد از جلوس بمنصب عمده درجه‌پیمای اوج امارت گردید - و در
سال چهارم بخطاب اعتماد خان ممتاز امثال و اقران شد - چون
بقدم خدمت و محرمیت اتصاف داشت و بسمت کار آگهی
و معامله فهمی موسوم بود از سایر اعیان خلافت و نوئیضان والا رتبت
قرب و منزلتش افزود - گویند در خلوت بحضور پادشاه می‌نشست
و اکثر در جذاب خلافت حرف او مسموع و عرض او مقبول بود
(۳)
اما برای هیچ کس کلمة الخیر نمیگفت - و باب فیاضی و فیض‌سانی
مسدود میداشت - بذابر تقرب سلطانی و پندار اوستاد می پادشاه

(۲) نسخه [ج] چهاردهم تازه (۳) نسخه [ج] حضرت *

اعتنا بشان مردم نمیکرد - تعالی و قبحتر زیاده می نمود - و از غایت
تفقه و تفسیر نهایت تشدد و تعصب داشت *

سعیدای سرمد (که اصلش بقول یهود و بروایتی ارمینی است
و بعد اسلام حکمیات را در خدمت میر ابو القاسم قندزکی^(۳) گذرانیده
بعنوان تجارت از کاشان به تاهه وارد گشته مفتون هندو پسر شده
و هرچه داشت یغمائی ساخته ستر عورت هم بر بدن نداشت) چون
بدهلی آمد صحبت دارا شکوه (که بمجانین حسن اعتقاد داشت)
با وی در گرفت - پس از آنکه کار پردازان تقدیر^(۴) زمام امور جهانبانی
بقبضه اقتدار عالمگیری سپردند از آنجا (که نیت حق طویم پادشاه
مذکور مصروف پاس ملت غرا و حفظ ظاهر احکام شریعت بیضا
بود) بملا عبد القوی حکم شد که ادرا طلبیده تکلیف لباس نماید
چون سرمد را آردند ملا گفت چرا برهنه و عریان می باشی - گفت
شیطان قوی است - و این رباعی خواند *

* رباعی *

* خوش بالائی کرده چنین پست مرا *

* چشمی بدر جام برده از دست مرا *

* او در بغل من است و من در طلبش *

* درد عجبی برهانه کرده است مرا *

(۶)

(۵)

(۲) در [بعضی نسخه] تعین و تجبر (۳) نسخه [۱] قندرمکی - و نسخه

[ب] قندزکی (۴) نسخه [ب] زمام جهانبانی بقبضه (۵) در [بعضی

نسخه] دزه عجب (۶) نسخه [۱] گفته است *

ملا با اتفاق دیگر فقها تجویز قتلش نمود - و این رباعی ادرا که مستلزم

انکار معراج است دستاریز کرد * رباعی *

* آن کو سر حقیقتش یارر شد *

* خود یهن تو از سپهر پهناور شد *

* ملا گوید که بر شد احمد بفلک *

* سومد گوید فلک با احمد در شد *

— (۴) راست آنکه عمده سبب قتل او مصاحبت دارا شکوه بود - والا

ممثل او مسجدرب برهنه چندین هرزه گوین در هر کوچه و برزن

می کردند *

بالجملة ملا عبد القوي در احتساب امر معروف و نهی منکر

دست قوي داشت - در سال نهم سنه (۱۰۷۷) هزار و هفتاد و هفت

به تیغ جسارت یکی از مجاهیل ترکمان قاندر منش کشته گردید

و این سانحه خالی از غرابت نیست - تفصیلاً آنکه چون تربیت

خان بایلیچی گری نزد شاه عباس ثانی فرمانروای ایران دیار زفته بود

از ناسنجیدگی و کلفت وضعی خود آداب سفارت بآئین پسنیدیده

بجا نیارده و حکمت افزای آن شاه سوادئی طبع آشفته دماغ

گردیده دیرین دوستیها را غبار آمای نقاض خاطر گردانید - و کار

از طرفین بفوج کشی انجامید - دران ایام سید امیر خان ناظم کابل

چند مغل ترکمان بے سرو پا را بمظنه جاسوسی گرفته بحضور فرستاد

اعتماد خان بتحقیق حال آنها مامور گشت - خان مذکور یگانه ازان
چند کس را (که ترکمان سپاهی وضع بود) بے علائقہ بند و زنجیر
بخلاوت طلبیده تفتیش احوال می نمود - درین وقت (که عرق
جهالت آن جسارت کیش حرکت کرده) ناگهان از جای در آمده
خود را بخادمے (که در بیرون اسلحہ او داشت) رسانید - و شمشیر
از دست او گرفته با تیغ آهیخته بچالاکي برگشت - و ضربتے کاری
بخان مذکور رسانیده بهمان زخم قطع رشتہ حیاتش نمود - نزدیکیان
اورا نیز بتبع انتقام از هم گذرانیدند - و خافي خان این حکایت
بنوع دیگر در تاریخ خود آورده - اگرچه تحقیق خان بزور (که
فیما بین محرر و آن مرحوم رابطه تمام بود) در جذب مرآة العالم
و عالمگیر نامه معلوم او چون نوشته (که از زبان رفقای آن قلندر
استماع افتاد - و غرابت بیشتر داد) درین جا ثبت میگردد - که آن
قلندر از پهلوانان عیار دیشة ایران بود - که آن گروه بشوخی و
سرگله زدن از اسرا بزور زر بستانند - و بهوا می پرانند - ازین مرد هم
مکرر در سورت و برهان پور کارها سرزده بود - چون گذر سیاحتش
بساحت دهلی افتاد از امرای ایران رعایتها یافته قلندرے چند
فراهم آورد - و هر روز ببانے با رود و سرود میگذرانید - این مقدمه
شهرت گرفته بوخے بکیمیا گری و جوقے بدزدي و رهنی متهم کردند
و آخر بعرض رسید که جاسوس شاه اسمک - چون جرأت و دلیری او

معاون همگنان بود کوتوال حسب الامر هنگامی که در خواب بود زنده بدست آورده مساسل بحضور پادشاهی برد - اعتماد خان بهرزهش حال مامور شد - بعد از استفسار هرچند گفت که من سیاح گداپیشه ام مفید نیفتاد - تهدید زبانی فرمود - آن اجل گرفته دید که رهائی نیست - گفت اگر امان دهید بگوش نواب آنچه هست میگویم چون نزدیک رسیده خم شد که چیزی بگوید با آنکه هر دو دست او بسته بودند بمرانگشتان نیمچه شمشیر (که بر مسند اعتماد خان گذاشته بودند) چنان بچستی و چالاکي گرفته با غلاف بر سرش زد که بکدر خیاره گردید - بهر تقدیر پادشاه بوقع قناش بسیار متأثر و متأسف گشته پرتو التفات بحال باز ماندهای او افکند و پسران و خویشان را باضافه منصب و دیگر مراحم و مواهب کامیاب فرمود *

* آله وردی خان *

عالمگیر شاهی مهین پسر آله وردی خان مشهور است - جعفر نام داشت - اگرچه مزاج این پدر و پسر و دیگر برادران همه بمزاج و مطایبه مجبول و بشوخی و بیباکی مغطور و همه از یک کرباس بودند (چنانچه تا امروز هر که ازین سلسله است بتقاید اسلاف از سر سخریت و مضحکه فرا نمی آید - و در هزل جد دارد) میوزا جعفر را با پدر از ابتدا موافقت نبود - دامن همت بکمر تلاش برزده

بعداً قطره زن عرصه (روزگار) بود - بیداری بخت و حسن سعی مورد
الطاف اعالی حضرت گشته در سال بیست و یکم بمنصب هزاره
در صد سوار سرفرازی یافت - و در سال بیست و سیوم بخدمت
تراول بیگی که ارثی اوسم اعتبار اندوخت - و پستو اضافه منصب
یافته بفرجداره جانپی (۲) مامور شد - و بعد از هزیمت دارا شکوه چون
باغ نور منزل بموکب عالم گیری نصارت یافت اول حکم (که از مکمن
خاطر پادشاهی بمنصه نغان رسید) تعیین مشار ایبه اسم بفرجداره
متهر و نظم مهمات آن چکله و تادیب مفسدان آن سرزمین که بانطاع
دارا شکوه تعلق داشت - و از تفرق مردم او (که بنظم و نسق مهمات آن
قیام می نمودند) مختل و نامنظم شده تهر سرشتان واقعه طلب
آنجا سر بفساد برداشته طریق بغی و عصیان پیموده بودند - او
بعطای ماده فیل و از اصل و اضافه بمنصب سه هزاره سوار
ازان جمله هزار سوار دو اسپه سه اسپه مباحات اندوخته رخصت
پذیرفت - و پستو بافرونی منصب و خطاب آله (ردی خان (۳)
عالمگیر شاهی بلندنامی یافت - و در سال سیوم از فرجداره متهر
تغیر شده بفرجداره گورکهور تعیین گشت - و در سال هفتم جبهه ساری
آستان خلافت گشته چهارده زنجیر فیل (که از زمیذار مورنگ
گرفته بود) با نه زنجیر فیل پیشکش خود از نظر پادشاهی گذرانیده
مورد عاطفت گردید - و مدتها دران محل گذرانیده در سال نهم

(۲) نسخه [ج] جانپی (۳) نسخه [ج] یافت *

بافزایش منصب و ارسال فرمان تفویض فوجداری مرادآباد کامیاب
 مراد گردید - و در سال دهم از اصل و اضافه بمنصب چهار هزار
 سه هزار سوار در اسپه سه اسپه مورد عاطفت شد - و از تغیر
 بهادر خان کوکه بنظم صوبه آلهاباد شدافت - و در سال دوازدهم
 سنه (۱۰۷۹) هزار و هفتاد و نه هجری همانجا بساط حیات
 در پیچید - بشجاعت و همت شهر روزگار بود - و بجد و سخاوت
 دستے باند داشت - و خالی از کمال نبود - شعر میگفت - صاحب
 دیوان اسم - ازوست *

* کمتر ز فاشتی نتوان بود در طلب *

* صد تیشه میخورد که رساند لب بلب *

و با این خوبیا با پدر نمی ساخت - مشهور است که چون
 آله وردی خان بنا بر جهت بغضب سلطانی در آمد و اعلی حضرت
 سردیوان فرمودند که این را کشیده بدر آرند جعفر چسک و چالاک
 از دنگل برآمده از عقب گریبان پدر را گرفته کشید - و بدر ساخت
 پدر که همیشه شاکي بود زبان شکوه درازتر ساخت - جعفر باعتماد
 در آمد که هرگاه عدول از حکم پادشاهی ممکن نبود البته دیگرے
 باین امر اقدام می نمود - در آن وقت ما را جای رونمودن نمی ماند
 و شاید حمیت و غیرت آن وقت کار را بکجا می رسانید - پسرش
 امان الله است - چون در سال دوازدهم عم او حسن علی خان

(۴) نسخه [ج] کشیده بدر ساخت (۳) نسخه [ب] فراز تر •

بفوجدارمی متهرا دستوری یافت ادرا فوجدار نواحی اکبرآباد ساخته
 باعانت خان مزبور مامور کردند - پس ازان خطاب خانی یافته
 بهمراهی محمد اعظم شاه در جنگ مورچال بیجاپور سال بیست
 و نهم مردانه شریک واپسین نوشید *

* امتقاد خان میرزا بهمن یار *

بهر یمین الدوله خانخانان آصف خان است - آزاده مشرب
 لا ابالی منش فراغت دوست عشرت گزین بود - ایام زندگانی را
 به بهین آئین بسر برده اسباب ثروت و مکنت آنچه باید مهیا داشته
 داد عیش میداد - با فوج و فوج کشی کاره نداشت - در کمال
 آسودگی و بیغمی شب بر روز و روز بشب میرسانید - در میربخشیکری
 هرگاه میخواست بتمارض از رکاب پادشاهی تقاعد نموده در هر جا
 بساط آرامش و تن آسانی می گسترد - و گاه بتقریب ملاقات برادر
 خود شایسته خان سره بدکن می کشید - و گاه بهمین بهانه
 بولایت بنگاله می شنافت - اوضاع مختصره و کلمات متنوعه او بسیار
 بر زبانها ست - نظر بر حقوق نیاگان عالیشان او و انتساب او بخاندان
 خلافت (چه اعلیٰ حضرت و چه خلد مکان) از برخی تکلیف نوکری
 مرفوع القام داشته در مراعات خاطرش میکوشیدند - و در سال دهم
 جلوس فردرس آشیانی به منصب پانصدی دویست سوار عزز
 افتخار اندوخت - و پس از فوت پدر عالیقدر باضافه مناسب

(۲) امتیاز یافته همواره محفوظ عواطف خسروانه بود. در سال نوزدهم از اصل و اضافه بیایه در هزاره دو صد سوار بر آمده در سال بیست و دوم بمنصب سه هزاره سه صد سوار و خطاب خانه زاد خانی چهره مباحثات افروخت - در سال بیست و پنجم از دکن (که بدیدن برادر خود شایسته خان رفته بود) معاودت نموده سعادت اندرز ملازمت پادشاهی گشت - از پیشگاه خلافت در آخر همین سال بمنصب چهار هزاره پانصد سوار و خطاب موروثی اعتقاد خان (که پدر و عم او باین نام ممتاز بودند) مطرح انظار نوازش گردیده بتفویض میربخشی گری سرمایه اعتبار اندوخت - از آنجا (که اکثر باظهار بیماری مراسم عهده مرجوعه را نمی توانست بتقدیم رسانید) سال بیست و ششم هنگام معاودت الویه پادشاهی از کابل ^(۳) بدار الخلافه چون ساحم لاهور بعز نزول سعادت پذیر گردید التماس نمود که چندی در دار السلطنت اقامت گزیده بمعالجه پردازد - از بنده پروری بشرف دستوری برنواخته بتقرر سالیانه شصت هزار روپیه خورسند ساختند - و پس از حصول صحت در سال بیست و هفتم بدرگاه خسروی ناصیه سا گشت - از خانه زاد نوازی ببحالی منصب و خدمت بآئین سابق سرافراز گردانیدند - و او تا آخر سال سیم بدان خدمت والا زنت بے دراعی طمع و اغراض

(۲) در [بعضی نسخه] محفوظ و مشمول عواطف خسروانه بود (۳) نسخه [ب ج] بفر نزول سعادت پذیر •

نفسانی در کمال استغنا و بے پروائی پرداخته نخیبرگ ستوده نامی
اندوخت - و بعد از جنگ داراشکوه در مقام سموگدهه که شکارگاه ست
مشهور باحرار ملازمت عالمگیری کامیاب امتیاز گردیده در سال پنجم
باضافه هزاری بمنصب پنج هزاری هزار سوار مطرح انظار عنایت
خسروانه گشت - و در سال دهم بمرحمت علم اختصاص یافته
بدیدن برادر کلان (که دران ایام ناظم بنگاله بود) از پیشگاه سلطنت
مجاز گردید - و مدتی دران ولایت بعیش و کامروانی اوقات گذرانیده
در سال پانزدهم سنه (۱۰۸۲) هزار و هشتاد و دوم هجری بسیر
عالم بالا شتافت - خدایش رحمت کناد - عجب مرد راست
و درست بے ساخته و بے پروا بود - حق پرستی و فقیر دوستی
بکمال داشت *

گویند روزی بدیدن مجذوبی کوچه گرد بے سر و پا شتافته بود
چون این حرکات متناقضی سطوت امارت است پادشاه از روی تعرض
پرسید که کسی آنجا از بندهای پادشاهی هم بود - عرض کرد که
یکه همین سیاه روی بود - و دیگر همه بندهای خدا بودند - پسرش
محمد یار خان نیز در خوبیها یکتای زمان بود - احوالش جدا
به تحریر آمده - و دختر او فاطمه بیگم زوجه مقتدر خان بن
فاخر خان نجم ثانی در آخرها پیش خلد مکان اعتباری داشت
و صدر النساء بود *

* اتقوی القضاة قاضي عبد الوهاب *

مبیره شیخ محمد طاهر بوهرة است - که در پٹن گجرات سکونت داشت - تحلی بفضل و کمالات یافته بحرمین شریفین شتافت و بشیخ عالی متقی (رحمه الله) پیوست - و مرید شد - و در (۲) و تقوی و فن حدیث یگانہ روزگار گردید - چون بوطن اصلی معارفت نمود بدعتہائے (کہ اعتقاداً و عملاً در قوم خود شایع بود) برداشت و در شکست گره مہدویہ پیروان سید محمد جونپوری میکوشید و حسب وصیت شیخ خود مداد بجهت طلبہ علم راست میکرد و در وقت حل کردن آن تدریس می نمود - میگذشت کہ یکی از دیگرے چرا مانع شود - مجمع البحار غریب اللغت حدیث از تالیفات مشہور او است - در سنہ (۹۸۶) نہصد و ہشتاد و شش میان اجین و سارنگپور مالوہ جمعے در اثنای راه بر ریختہ کارش با تمام رسانیدند گویند عهد کردہ بود کہ تا سیاہی تشیع و بدعتہای دیگر از دل قوم خویش شست و شو ندهد دستار بر سر نہ بددن - چون در (۹۸۰) نہصد و ہشتاد عرش آشیانی داخل گجرات شدہ با شیخ ملاقات نمود دستار را بدست خود بر سرش پیچید - و گفت ایفای نذر شما بر ذمہ من است - و میرزا عزیز کوکہ را بحکومت آنجا نامزد ساخت شیخ بیادری میرزا اکثر رسوم آن قوم را برانداخت - پس از چندی (کہ ایالت آنجا بیکے از امرای ایران باز گردید) آن جماعہ باعانت او

(۲) نسخہ [ب] و در زهد و تقوی (۳) نسخہ [ج] بوطن اصلی *

بتازگی سرخلاف برداشتند - شیخ دستار از سر بکشد - و بعزم دار الخلافه آگوه کمر بست - و با وصف منع سید وجیه الدین گجراتی ممنوع نشد - و رسید آنچه رسید - نعش او را از مالوه بنهر واله (که عبارت از پتن اسمت) آورده بخوابگاه نیاگانش سپردند *

قاضی عبدالوهاب در علم فقه و اصول مهارت تمام داشت - و در عهد فردوس آشیانی مدتی بخدمت افتای پتن که مولد اوسن می پرداخت - هنگامی (که شاهزاده محمد اورنگ زیب بهادر بانظام مهمام موبه دکن راهور گردید) قاضی بخدمت شتافته رعایت و احترام یافت - و از ابتدای جلوس آن شاه فتح نصیب برسرور فرمان روائی هندوستان بخدمت جایل القدر قضای عسکر در کمال استقلال و غایت نفاذ حکم و نهایت اعتبار و اقتدار اشتغال داشت و این امر چنانچه از قاضی مذکور متمشی شد از پیشینیان کسی را باین استقلال نشد - چه مزاج پادشاهی آنهمه مصروف پاس امور دینی بود که نظم و نسق مملکت بدین وسعت جز بحدود و سیاست شرعیه بکار نمی رفت - قضات بلاد و قصبات با حکام و ولات قار بزر (۴) می فروختند - قاضی حضور (که بزهد و تدین خود را نموده در تمشیک امور جزوی و کلی لوی انا و لا غیر می افراشت) امرای عمده از حساب بر میداشتند و از حسد چون کباب می سوختند

(۲) نسخه [ب] نماز بزر می فروختند - و در [بعضی نسخه] نماز بزر می فروختند - اما صحیح نثار است که بمعنی قصاص و داد قذیل باشد *

و با این همه میگویند که قاضی در اخذ و جرید طولی داشت
و زره‌های خطیر اندرخته بود - مه‌بانت خان لهراسپ (که به بیباکی
و شوخی شهرت داشت) هنگامی (که بیصاق دکن مرخص شد - و در
حوالی دارالخلافه بدرخواست مساعدت روزی چند فروکش نمود)
دران اثنا سراغ یافت که سه چهار لک (رپیه را جنس کشمیر و آگره
خریده قاضی با مال تجار باحمدآباد میبرد - از قاضی دل‌بری داشت^(۲)
همه را کشیده طلبید - و بسپاه تذخواه نمود - پس از آنکه بعرض
پادشاه رسید جواب داد که از روی اضطرار از سوداگران بطریق قرض
گرفته‌ام - با منافع بآنها خواهم رسانید - قاضی سوای اغماض مصلحت
ندید - و در سال هفدهم بسبب استیلاى مرض از حسن ابدال برفتن
دارالخلافه مجاز گردید - و سید علی اکبر قاضی لاهور بخیابت او
مامور گشت - و در سرآغاز سال نوزدهم هیزدهم (مضان سنه ۱۰۸۶)
هزار و هشتاد و شش هجری در شاهجهانآباد داعی اجل را لبیک
اجابت گفت - چهار پسر داشت - نخستین شیخ الاسلام که بقضائی
دارالخلافه قیام داشت - بموجب طلب بحضور (سیده) از انتقال پدر
بخدمت قضای عسکر معلی معزز گردید - او بخلاف پدر دیانت
واقعی داشت - و درع و صلاح او منسوب برپا نبود - از ترک پدر
(که لک شرفی و پنجم لک (رپیه نقد و جواهر و جنس بسیار بود) دام
نگرفته بدیگر ورثه قسمت نمود - بکمال نیک نفسی زیست میکرد

(۲) فسخه [۱] دل‌بری داشت *

نظر بر فساد زمانه (که مزاجها بکذب و زور آشنا شده) انفصال قضایا
بر بیذه و شواهد نمی نمود - و بیشتر از خای عذاب میکرد - تا مدعی
و مدعی علیه باهم بفهمند *

گویند در باب جواز مهم بیجا پور و حیدرآباد پادشاه از
(۲)
استفسار مسئله فرمود - او خلاف مرضی جواب داد - و در سال
بیست و هفتم بتوفیق فطری الهی جذبہ در (بود - مستعفی خدمت
گشته از تعلقات دنیوی دامن افشاند - با وجود عنایات پادشاهی
و تحریض بر عدم ترک خدمت قضا عذاب توجه از طرفی که رفته بود
نگرداند - و بتجویز او قضای اردو بسید ابوسعید خویش قاضی
عبدالوهاب که در دارالخلافت بود تفویض یافت - و در سال بیست
و هشتم بمسافر حجاز مرخص گشت - و پس از معارفت ببندر سورت
خلد مکان باعزاز طلب داشته عنایت زیاده بحال او مبذول نمود
چنانچه مکرر عطر بدست مبارک بر جامه اش مالید - و تکلیف قضا
و مدارت بمیان آمد - ابا نموده التماس کرد که چندے رخصت
وطن شود - که زیارت مقابر بزرگان و ملاقات عیال و اطفال دریافته
خود را برکاب رساند - پس ازان از جذاب الهی مسئلت می نمود
که باز آلوده عمل پادشاهی نشود - اتفاقا در سال چهل و دوم فرمان
شوق عنوان مصحوب نورالحق برادرش صادر گردید - باران آنکه بعد
آمدن بحضور اگر شغل مدارت اختیار نماید بار مفوض گردن

مشار الیه ناچار باکراه با دل ناخواه (که همواره از جناب خداوند
 حقیقی مستدعی بود که آلوده عمل پادشاهی نشود - و زود بمقصد
 اعلیٰ پیوندد) از احمدآباد بار سفر بر بسمت - در همان ایام مرض
 اشتداد گرفت - و در سنه (۱۱۰۹) یکمزار و یکصد و نهم هجری طرف
 (که جاذبه اش گریبان گیر بود) شتافت - پادشاه نیز نظر بر تقدس
 ذات او افسوس فرموده کلمه حق بر زبان راندند - که خوشا حال او که
 بعد از حج خود را ملوث بامور دنیا نساخت - درین سلطنت دوسد سائت
 تیموریه در دیانت و خدا پرستی مثل او قاضی نگذشته - پیوسته
 در حالت قضا هم مستعفی بود - پادشاه نمی گذاشت تا به تقریب
 مهم بیجاپور (که جنگ مسلمین است) خود را کشید *

این امر جلیل القدر را دین بدنیا فرودشان سخت آسان گرفته اند
 زرها برشوت خرج می کنند - تا بابطال حقوق مردم صد چندان
 ستانند - نکاحه و مهرانه را حلال تر از شیر مادر میدانند - از قضا
 ارتعی قضا چه توان گفت - که من علم نصیب اعداست - و دفتر
 دیسپانیدیه و گفته زهینداران کتاب و شرع آنهاست - هرگاه درشان قضا
 با علم و عمل حدیثی وارد شده (که از سه قاضی یکی بهشتی است)
 و خواجه محمد پارسا (قدس سره) در فصل الخطاب گوید آن قاضی
 بهشتی هم مگر قاضی بهشت باشد انداز گمراهی و ضلالت این قوم
 که کمتر از جهال اند که تواند گرفت - آن مرحوم را هم چهار پسر بود

ازان جمله شیخ سراج الدین که دیوان برار بود - و زرهای پادشاهی
 بصرف آورده آخر کار خرقه درویشی پوشید - و در اردنگ آباد در
 خدمت خواجه عبدالرحمن (که از مدت‌ها خیرباد منصب و روزگار
 گفته بدر توکل زده صاحب وجد و حال بود) مرید گشت - و پس از
 واقعه ناگزیر خلد مکان همراه شیخ خود بدار الخلافه شتافته بوقت
 موعود درگذشت - پسر دیگر محمد اکرم که مدت‌ها صدارت احمدآباد
 داشت - و شیخ الاسلام خان خطاب یافته آخرها نابینا گشته در بندر
 سورت منزوی بود - در عهد خسرو زمان رخت هستی نه کرد - از پسران
 قاضی عبدالوهاب نورالحق و عبدالحق - که با یکدیگر در شکل و وضع
 بسیار مشابه و مانا بودند - (روز پادشاه هم اشتباه نمود که کدام
 یک است - اولین باحتساب لشکر مامور بود - و دومین بداروغگیهای
 حضور می پرداخت - پسر عبدالحق محمد معالی خان که خوگر
 شراب و شیفته راگ بود - و خون نیز بے حجابانه میخواند - و بشکار
 شوق کمال داشت - درین عهد مدت‌ها بفوجداری ملکا پور برار (که
 هیزده گروهی برهانپور است) قیام داشته هیزده سال پیش ازین
 کما بیش درگذشت *

(۲)

باید دانست که بوهرة بزبان هندی بمعنی تاجر است - چون اکثر
 این قوم بتجارت اوقات میگذرانند باین اسم موسوم شده اند - گویند
 قبل ازین بچهار صد و پنجاه سال تخمینا بارشاد یکم از صلحای فضلا

(که ملا علی نام داشت - و قبرش در قصبه کذبیت است) جمع
 از اهل گجرات (که در آن وقت عموماً بت پرست بودند) بدین اسلام
 در آمدند - و چون آن شخص مذهب امامیه داشت بهمان طریق
 گزاشیدند - و پس از آن [که سلطان احمد (که از امرای معتبر سلطان
 فیروز شاه پادشاه دهلی بود) بران دیار تصرف یافت - و اسلام شایع
 گردید] بتعلیم علمای وقت (که همه اهل سنت و جماعت بودند)
 برخی از آن جماعت باین آئین در آمدند - و چون بین الفریقین نزاع
 و جدال از قدیم الایام معمول و مستمر است عبار مخالفت میان یکدیگر
 برخاست - آنها که بر تشیع مانده اند همواره یکی از ملحای فضلا
 از قوم خود دارند - که در مسائل شرعیه بار رجوع می نمایند - و خمس
 مال را بسادات مدینه منوره می فرستند - و زکوة را بآن رئیس فاضل
 میدهند - که بفقرا^(۴)ی قوم خود قسمت می نماید *

• اسلام خان رومی •

حسین پاشا ولد علی پاشا است - و پاشا بعرف آن ولایت عبارت
 از امیر است - بحکومت بصره می پرداخت - و در ظاهر اطاعت
 سلطان روم می نمود - محمد عم او بتقریب از وی رنجیده باستنبول
 رفت - بداعیه آنکه برادر زاده را معزول گردانیده خود مذهب شود
 چون مطلبش در آن جا صورت پذیر نگشت پیش ابشر پاشای حلب
 (که عزل و نصب حکام برخی بلاد متعلقه روم باختیار او بود) رفته

(۴) نسخه [ج] بفقرا^(۴)ی قوم قسمت می نماید •

بد سلوکی و ناشایستگی اطوار برادرزاده ظاهر ساخت - و استدعای
 اقطاع نمود - که محصول آن را صرف حوائج ضروری نماید - ابشر
 بحسین پاشا نوشین - که محل از لواحق بصره بوی باز گذارد
 بعد از آنکه ببصره آمد حسین پاشا بر طبق نوشته ابشر کار بند شد
 و محمد را بد لجهوی نزد خرد نگاهداشت - چون محمد با اتفاق برادر
 خود پا از اندازه بیرون گذاشته بے اعتدالی آغاز نهاد حسین پاشا
 هردو را بند نموده روانه هندوستان نمود - اینان بطائف الحیل برکنار
 لحسا از جهاز برآمده ببغداد پیش مرتضی پاشا رفتند - و محمد
 از روی تدبیر و تلبیس اتفاق حسین پاشا با تزلزلش و وفور خزانه او
 را نموده ظاهر ساخت - که اگر شما با جمعیت خویش آمده او را
 برآرید و حکومت بصره بمن متعلق شود همین خزانه مزبور بشما
 عاید خواهد شد *

مرتضی پاشا این قصه بقیصر نگاشته دستوری گرفت - که
 از بغداد ببصره رفته حسین پاشا را برآورد - و بصره را بمحمد
 سپارد - و چون این عزم از قوت بفعال آردن نزدیک بصره رسید
 حسین پاشا نیز پسر خود یحیی را با فوجی به نبرد او فرستاد - یحیی
 چون دانست (که با او جمعیت بسیار است - و تاب مقاومت
 ندارد) راه مطارعت سپرده بار پیوست - و حسین پاشا از شنیدن
 این خبر آسیده سر شده عیال و اموال خود را به بهیها که از مضافات

(۲) نسخه [ب] سراسیمه شده (۳) نسخه [ب] منسما •

شیراز است برده بقزلباش ملتجی گردید - مرتضی پاشا به بصره آمده هرچند تجسس و تفحص نمود خزانه که محمد نشان داده بود نیافت - ازین رهگذر او را با برادر و گروهی دیگر از هم گذرانید - پس از چندے اعراب جزائر از بے هنجاری و بد سلوکی مرتضی پاشا ستوه آمده هنگامه آرای قتال گشتند - مرتضی پاشا شکست یافته ببغداد شتافت - و جمعی کثیر را از مردم او بتبیغ از هم گذرابیدند و این مزده را بحسین پاشا رسانیده او را ببصره طلبیدند - او مال و عیال خود به بهیها گذاشته به بصره آمد - و کار حکومت از سر گرفت - و ده درازده سال دیگر بایالت و حکمرانی آن آکا پرداخت و همواره با سلاطین عظیم الشان هندوستان طریقه ارسال عرائض و هدایا مسلوک میداشت - چنانچه در آخر سال سیوم عالم گیری نامه اخلاص طراز مشتمل بر تهنیت جلوس با اسپان عراقی نژاد بوسم پیشکش فرستاد *

(۳)
بالجمله چون فرمان روی ملک روم بذابر بواعث نزاع و خلافی که از سرزن یحیی پاشا را بجایش تعیین فرمود مشارالیه نتوانست دران سرزد بوم اقامت ورزید - و روی رفتن نزد قیصر هم نداشت ناکام با اهل و عیال و معدودی از ملازمان جلالی وطن اختیار کرده روی عزیمت بایران دیار نهاد - پس از وصول دران سرزمین بوی عنایتی نشنید - و گل التفاتی نچید - برهمونوی اقبال تصمیم عزم

هندوستان نموده رهگرا گشت - و این اراده دولت آماده او در پیشگاه
 خلافت دوحه استحضار پذیرفته خلعت با پالکی و ماده فیل
 حواله گرز بردار شد - که در راه بآن غریبترین دیار امانی و آمال
 رسانیده امید وار جلائل مراحم نماید - چون دوازدهم سال پانزدهم
 صفر سنه (۱۵۸۵) هزار و هشتاد هجری بحوالی دارالخلافت
 شاهجهان آباد رسید بخشش الملک اسد خان و صدرالصدر عابد خان
 قالاهوری دروازه شهر پناه پذیرا شدند - دانشمند خان میربخشی
 پیشوا آمد - و در بارگاه خلافت آداب موافق ضابطه بجا آورده باجارت
 بوسه دادن تخت و معاس دست پادشاهی بر پشت او سرش
 از آسمان در گذشت - یک قطعه لعل قیمت بیست هزار روپیه
 و ده سر اسپ پیشکش گذرانید - و بفوازش یک لک روپیه نقد
 و دیگر انواع عطایا سرافرازی یافته بمنصب پنجهازری پنجهازر
 سوار و خطاب اسلام خان بلند نامی اندوخت - و حویلی رستم خان
 دکنی (که منزله سمت عالی بر لب آب جون) با فرش و دیگر لوازم
 و یک منزل کشتی (برای آنکه سفینه سوار از راه دریا بمجرای پادشاه
 می آمده باشد) مرحمت گردید - و افراسیاب پسر کلانش بمنصب
 دو هزاری هزار سوار و خطاب خانی و دیگر پسر او عالی بیگ ب خطاب
 خانی و هزار و پانصدی ممتاز گشتند - و پس ازان باضافه هزاری
 هزار سوار و تنخواه ده ماهه نقد و معافی خوراک دراب چهره

مراد افروخت - و پستتر بتفویض صوبه‌داری مالوه اختصاص یافت *
 از آنجا (که شجاعت و فراست از جبین حالش پیدا و کاردانی
 ریاست از جبهه روزگارش هویدا بود) بالطف پادشاهی مرتقی
 و الایایه امارت همدوسنان شد - مرکوز خاطر خلد مکان آنکه اهل
 و عیال خود طالبیده دل نهاد توطن این مرز و بوم گردن - او بذایر وجه،
 در طلب قبائل و پسر سپه‌ومین خود مختار بیگ تعلق می نمود
 و بایست و لعل میگذرانید - ازین جهت از منصب بر طرف شده
 و از دولت حضور مهجور گردیده در ارجین رحل اقامت انداخت
 در آخر سال پانزدهم بالتماس عمده الملك خان جهان بهادر ناظم
 دکن ببعالی منصب و خدمت فایز گشته ^(۲) بسرداری فوج هراول
 همّت بخش ارباب و غما گشت - و مکررا با عساکر عادلشاهی و نبیره
 بهلول بیجاپوری صف آرائیها اتفاق افتاد - در نوزدهم سال یازدهم

ربیع الآخر سنه (۱۰۸۷) هزار و هشتاد و هفت هجری در عین ترازو بودن
 جنگ با غنیم جائے که خان مذکور بود قضا را وقت تقسیم آتش
 در باروت افتاده فیل رم خورده راست در فوج غنیم رفت - مخالفان
 هجوم آورده گرد گرفتند - و ریسمان عماری بریدند - و چون بر زمین
 افتاد او را با پسرش علی بیگ خان بنه تیغ در آوردند * * بیست *
 * اجل راه سر کرد و افتاد پیش *
 * کشان سوی دام فنا صید خویش *

(۲) در [بعضی نسخه] گشته خان مذکور بسرداری *

ادرا زندگی مهلت نداد - و الا کارکردگی و خدمت طلبی با پردایی
 و درست اندیشی جمع داشته مصدر کارهای نمایان میشد - بزرگی
 و عمدگی بار میزیدید - طبع موزون هم داشت - ازوست * رباعی *
 (۲)

* یکچند که سیر بینوائی کردیم *

* بر درگه کبریا گدائی کردیم *

* بردیم برسم هدیه لخته ز جگر *

* تا باسگ دوست آشنائی کردیم *

و بعد فوتش افراسیاب خان از اصل و اضافه بمنصب دو هزار
 و پانصدی هزار و پانصد سوار و مختار بیگ (که با متعلقان پدر
 در سال هیزدهم باوجین (سیده غایبانه بمنصب هفتصدی صد سوار
 سرافراز شده بود) بمنصب هزاری چهار صد سوار سر بر افراختند
 و اموال خان متوفی سه لک روپیه و بیست هزار اشرفی (که در
 ارجین و شولا پور ضبط شده بود) بپسرانش معاف گشته حکم شد
 که مطالبه پدر را جواب کنند - و پس ازان افراسیاب خان بفوجداری
 دهمونی مامور شده در سال بیست و چهارم بفوجداری مرادآباد
 از انتقال فیض اله خان کامیاب مراد گشت - و در همین سال مختار
 بیگ بخطاب نوازش خان مورد نوازش خسروانی گشته در سال سیم
 بفوجداری و تلامه داری مهندسور رایم افتخار افراشت - و در سال
 سی و هفتم بحراست چکله مرادآباد مامور شد - و پس ازان

بفوجداري ماندو و ازان بعد بحکومت ایلچپور متعین گردید - و در

سال چهل و هشتم بصوبه داری کشمیر درجه اعتبار پیمود *

* اعظم خان کوکه *

معروف بغدادی خان کوکه مظفر حسین نام برادر کلان خانجهان
بهادر کوکلتاش است - در عهد اعلیٰ حضرت بدوام خدمات حضور
بمزید رشادت و اعتبار ناصیه احوال افروخت - ابتدا بداروغگی
عدالت فایز شده و پستتر بمرافقت سفیر بیجاپور بایصال درخ
عطایای صاحبقران ثانی بعادل شاه والی آنجا مامور گشت - و در
سال بیست و دوم بخدمت توزک سر برانراخت - و در سال
بیست و سیوم بخششی گری احدیان یافت - و در سال بیست و چهارم
از اصل و اضافه بمنصب هزاری چهار صد سوار و بخششی گری
منصبداران کابل و داروغگی توپخانه آنجا مفتخر گردید - و در سال
بیست و ششم شرف اندوز حضور گشته بتفویض میر توزکی بر خود
بالید - و پس ازان داروغگی فیول خاصه و پستتر داروغگی اخیال حلقه
نیز بدو مفوض شد - و در سال بیست و نهم بیافتن داروغگی
گرز برداران تحصیل مباحات نمود - و از تغیر تربیت خان میر توزکی
باز ضمیمه کارها گردید - و از راه نوازش و خانه زان پروری باضافه
پانصدی دو صد سوار بر نواخته در آغاز سال سیم بخطاب فدائی
خان مورد عواطف خسروانه گشت - و بعد ازان (که مهام فرمانروائی

(۲) نسخه [ب ج] اعظم خان معروف بغدادی خان کوکه *

بقبضه اقتدار عالمگیری در آمد) بوسیله نسبت کوکلتاشی مشمول الطاف پادشاهانه شده هنگامی (که در تعاقب دارا شکوه باغ اعزآباد سواد دارالخلافت دهلی از فر نزل جهانبانی نصارت تازه یافت) اورا بعطای نقاره باند آرازه فرموده بهمراهی امیرالامرا شایسته خان بکفایت مهم سلیمان شکوه (که از لکهنو بجناح استعجال طی منازل نموده اراده لحوق پددر داشت) مرخص گردید - خان مذکور پیش از امیرالامرا بجانب بوریه شتافته آگهی یافت - که سلیمان شکوه میخواهد - که باعانت پرتھی سنگه مرزبان سری نگر از گذر هردوار گذشته سرے بلاهور کشد - مشارالیه در یک شبانه روز هشتاد کرره ایلغار کرده بهردوار رسید - آن سرگردان تیه حیرانی از وصول خان جلالت آئین مجال عبور نیافته ناچار بکوهستان سری نگر در آمد فدائی خان معاودت نموده ناصیه سالی آستان خلافت گردید - و رخصت یافت که بخلیل الله خان (که در تعاقب دارا شکوه تعیین شده) پیوسته ضمیمه جنود اقبال باشد - و در همین ایام (که الویه عالمگیری بعزیمت ملتان بقصبه تصور پرتو نزل افکنده بود) حسب الطلب بحضور آمده از انتقال ارادت خان صوبه داراودهه بفوجداری آنجا و گورکھپور دستوری یافت - و بعد از جنگ شجاع و فرار او برفاقت معظم خان میر جمله مامور گردید - که ملتزم رکاب سلطان محمد بوده در تعاقب آن گریز پا پردازد - پس ازان (که سلطان محمد

در عین نگاه‌داری و گرمی هنگام جنگ و جدال که با عم داشت از
 میرا هتنامی معظم خان ستوده آمده بشجاع پیوست - و پستری (قوم
 ادبار و بیدرستی از سیمای احوالش برخوردارند) قرین ندامت و تذبذب
 بمعمر پادشاهی (جع القهقری نمود) معظم خان حسب الحکم فدائی
 خان را بانجوچه بخراسان و خردلان آن شاهزاده را موافق اندیش
 روانه حضور ساخت - و در سال چهارم از تغیر صف شکن خان
 بخدمت میرانشی خلعت سرافرازی پوشید *

چون آغاز سال ششم خطه دلیذیر کشمیر مهبط موکب عالمگیری
 گشت قوم سخیل (که قبيله ایست از قبائل افغان نیازی که آن طرف
 دریای نیلاب تمکن دارند) در سوائف ایام برخی از آنها در موضع
 دهکوت موسوم بمعظم نگر (که این روی آب است) اقامت گزیده
 مصدر شر و غسان میشدند - فوجداران و حکام بموجب حکم آنها را
 ازین طرف بآن روی آب دریا کوچانیده بودند - درین راه آن طایفه
 بمقتضای جهالت مساک تهرن پیموده از آب نیلاب عبور نموده
 نهانه پادشاهی را متصرف شدند - خان مذکور (که با توپخانه و حضور
 در کنار دریای چناب بود) بر طبق یرلیغ والا یاستیصال آن گروه
 برداخته عرصه آن ناحیه را از خار وجود آنها پیرایش داد - و بخدوبست
 آن سرزمین نموده بخنجر خان (که بفوجداری آنجا مهین شده بود)
 سپرده و عارفت نمود - و در همین سال وقت مراجعت پادشاهی

(۴) نسخه [ب] ویکوت (۳) نسخه [ب] بآن روی دریا *

(۲)
 از لاهور بدار الخلافه چون عرصه شکارگاه کاندوانهن مضرب خيام
 پادشاهي گشت فدائي خان بهالش مفسدان توابع پتله جالذهر (که
 از راه ناء اقبمت بيني سر فساد برداشته بودند) معين گردیده کاربذن
 حکم گشت - سال هفتم بمنصب چهارهزاري در هزار و پانصد سوار
 هر برافراخت - و در سال دهم بفوجداري گورکھپور باضافه هزار و
 پانصد سوار بمنصب چهارهزاري چهار هزار سوار بلندرتبگي يافت
 و پستر صوبه داري اردهه نیز ضميمه گردید - و در سال سیزدهم
 بحضور رسیده بصاحب صوبگي لاهور اعلام سوارفرازي برافراخت
 چون در منزل غريب خانه شکست غريب باحوال محمد امين خان
 صوبه دار کابل راه يافت او از لاهور بپشاور شتافته بضبط آن نواحي
 پرداخت - و پستر بيساق جمو متوجه شد - و چون در همين ايام سال
 هجدهم سواد حسن ابدال معسکر پادشاهي گردید فدائي خان از
 تغير مهابت خان بنظم کابل درجه پيمای اوج بلند نامي گشته بافوج
 شايان و سامان فراران مرخص گردید - و بهرادلي آغرخان بهالش
 افغانان بدسگال کوشیده براه بازارک و سه چوبه جنگ کان از پشاور
 بجبال آباد رسيد - و از انجا بکابل رفت - و وقت برگشتن افغانان
 زياده از مورد ملخ فراهم آمده سد راه گردیدند - کارزاره سخت
 واقع شد - فوج هراول از توزک افتاده اکثر توپخانه و بهير بتاراج
 رفت - نزديک بود که چشم زخم عظيم باو هم رسد - مردانه پای

تجداد افشوده قبل را محفوظ نگاه داشت - و باز آفرخان را از تهاغه
گذدمک طلبیده هرادل ساخت - و بار دیگر بر سر کتل جلک که دره
نشوار گذار است نبردے معب اتفاق افتاد - سوای تیر و تفنگ
آنقدر سنگ فیل ربا از تلهای کوه می غلطانیدند که عرصه بر لشکر
پادشاهی تنگ گردید - بمحض تأیید ایزدی چندان تلاشهای دلیرانه
بکار رفت که آخر کار افغانان روگردان شده متفرق گشتند - فدائی
خان بهمعدانی فدم و نصرت بجلال آباد رسیده در احداث محکما
و تعیین تهاجات پرداخت - و در دفع آن طایفه شورش انگیز از
مراتب تاخت و تاراج و تخریب مساکن و مواطن چندانکه ممکن بود
مساعدی جمیله بفعل آورد - و در پیشگاه خلافت نیکو خدمتیهای او
مقرورن تحسین و آفرین گشته بخطاب اعظم خان کوکه فرق مباحات
بذره اعابى سون - و در سال بیستم بحضور آمده از تغیر امیرالامرا
بذقم عمده صوبه بنگاله اختصاص یافت - و در سال بیست و یکم
چون حکومت آن مملکت بیادشاهزاده محمد اعظم شاه مغوض گشت
صوبه بهار از تغیر دکلاى شاهزاده مذکور نامزدش گردید - خان
مشار الیه رهگرای عزیمت تعلقه بود که نهم ربیع الآخر سنه (۱۰۸۹)
هزار و هشتاد و نهم هجری باخرت سرا شناس - حویلی خان مذکور
واقع لاهور از مکانهای عمده آن بلده است - مدتها اقامتگاه صوبه داران
آنجا بود - پسر کلانش صالح خان (که خطاب فدائی خان یافته)

خواستش بجای خود رقم پذیرفته - در همین پسر مفدر خان داماد
 خانجهان بهادر بود - در سال سی و سیوم عالم گیری در فوجداری
 گوالیار برگزیده تاخته به تیر بندوق در گذشت *

• افتخار خان سلطان حسین *

پسر کلان امالت خان میربخشی سمت - چون پدرش سال بیستم
 شاهجهانی در بلخ جهان گذران را پدرود نمود پادشاه قدر شناس نظر
 بر نیکو خدمتیهایی آن بندگی کار طلب تلاش مند پسرانش را منظور
 فطر تربیت فرموده در سال بیست و یکم سلطان حسین بداروغگی
 قورخانه سوافرازی یافت - در سال بیست و دوم بداروغگی داغ
 از تغیر رحمت خان سر عزت برافراخت - در سال بیست و چهارم
 بقوجداری میان دو آب سرمایه اعتبار اندوخت - در سال سی
 و یکم باضافه سواران از اصل و اضافه بمنصب هزارگی پانصد سوار
 کامیاب روانت گردید - و بهمراهی مهاراجه جسونت (که بصلاح اندوزی
 دارا شکوه حقیقه بمقابل شاهزاده محمد اورنگ زیب بهادر تعیین
 شده) رخصت مالوه یافت - در همان ایام آن شاهزاده نصرت نصیب
 بپهنه ذانی اقبال از دریای نوبده گذشته بدان صوبه در آمد - راجه
 صد راه گشته مستعد کارزار گردید - پس ازان (که سران نامی راجه پوت
 علف تیغ عالم گیری شدند - و مهاراجه هوش باخته راه فرار گرفت)
 جمعی از کمکیان بموکب عالمگیری پیوسته بسیاری جان بدر بردند

(۲) صفحه [ج] در سال سیوم (۳) در [بعضی نسخه] بر کوی تاخته •

سلطان حسین (که با معتبران به پیش آهنگی هوارل متعین بود)
 خود را بکنار کشیده راه آگره سر نمود - و چون سریر فرمان رانی
 هندوستان بجلوس عالم گیری تزیین پذیرفت از آنجا (که جوهر
 ماهیت او خالی از فروغ آگاهی نبود) بافواج التغات پادشاهی مقتدر
 گشته باضافه منصب و خطاب افتخار خان چهره مباهات افروخت
 و بعد از جنگ شجاع از تغیر سیف خان بخدمت آخته بیگی
 و از اصل و اضافه بمنصب دو هزار سوار امتیاز گرفت - و در
 سال ششم از تغیر فاضل خان (که بوالا پایه وزارت برآمد) بخدمت
 میر سامانی خلعت افتخار پوشید - و چون خان مذکور پی بمزاج
 پادشاهی برده بود مدتها کار را باستقلال تمام سرانجام داد *
 در سال سیزدهم پادشاه رسانیدند که شاهزاده محمد معظم
 ناظم دکن از بدهمنشینی و طبیعت پرستی بفریب خوشامد گویان
 از جا رفته اراده خود رانی و خود آرایی دارد - لهذا او را متعمد
 و معرم راز دانسته رخصت دکن یافت - و اندرز تلخ و شیرین
 در خور وقت بزبان او حواله رفت - مومی الیه خود را جلد و چسبان
 رسانیده امانت برگذارد - چون پادشاهزاده را مشرب اخلاص صافی بود
 و اخبار ناراحتی لمعان صدق نداشتند جز تسلیم و رضا طایبی جواجه
 سر نزد - و براهت نخواست بر پادشاه متحقق گشت - و غضب بلطف
 تبدیل یافت - اما درین ضمن بمعایمت بدگویان قابو جو بنابر جهت
 عتاب متوجه حال افتخار خان گردید - و بعد رسیدنش بحضور

با آن همه اعزاز و اعتباری که داشت مورد برطرفی منصب و خطاب
 شده گرز بردار تعیین شد - که او را از دریای انگ در گذرانند - و در سال
 چهارم بمغفو تقصیر و بحالی منصب و خطاب مجدداً مشمول
 الثقات گشته بمظم سوبه کشمیر از تغیر سیف خان مامور گردید - و پستتر
 از کشمیر معزول شده در آن هنگام (که شورش افغانان کابل شده بود) او
 باتمامت پشاور رخصت یافت - و در سال نوزدهم بفوجداری بنگشاه
 نامزد گشت - و در سال بیست و یکم بحکومت اجمیر مرخص شد
 و پس ازان بهمراهی شاهزاده محمد اکبر دستوری یافت - و در
 سال بیست و سیوم بفوجداری جونپور سرافراز گردید - و در سال
 بیست و چهارم سنه (۱۰۹۲) هزار و نود و دو هجری همان جا بساط
 هستی در نراند - پسرانش عبدالله و عبداللهادی و عبدالباقی
 بخدمت در نراند - و در عهد خلد منزل یکی از آنها
 بخدمت خان منطاب گشته بنیابت مختار خان بامور
 خان منطاب سپردند - درین عهد کمال افلاس و فلاکت سرزده
 بدکن آمد - قدر شناسیهای نواب آصفجاء بفریادش رسیده بدیوانی
 دکن منصوب گردید - و آنجا بحواست حیدرآباد متعین گشت
 و در آنجا پیمانۀ حیانش لبریز گردید - و دیگرے بخویشی معمر خان
 شهرت داشت - خطاب تفاعرخان یافته در عهد محمد فرخ سیر
 قلعه دار و حارس بیجاپور شده مدتها در آن ویرانه بسر برد

و درسه از آسودگی و جمعیت بر احوال پر اختلاش نکشود - همانجا
زندگی بسپرد *

* آتش خان جان بیگ *

پسر بخدان بیگ (رزبانی ست - که سال اول جلوس خلد مکان
در جنگ محمد شجاع جان نثار گردید - نام برده در حین حیات پدر
بدرکت (رشداری پادشاه فایز بود - سال بیست و یکم تصحاب آتش
خان لوای نادری افراشک - و سال بیست و پنجم در سلاح خان
بخده مک میرتوزکی چهره امتیاز بر افروخت - برادرانش یکی منصور
خان - که چندی بمیرآشوی دکن مامور بود - پستار حارس از رنگ آباد
گردید - در همین یوسف خان - که در عهد خلد مکان بقوچدارئی
قمرنگر عرف کرنول سرافرازی داشت - و در عصر خلد منزل بنظم
صوبه حیدرآباد نامزد شد - و پاپرا مفسد را کشت - اعقاب اینها
در دکن باقی *

مجمله از کیفیت پاپرا بزبان قلم میدهد - نام برده از اراذل اهل
حرفه تلنگانه بود - در عهد خلد مکان ^(۲) (که رستم دل خان بنی مختار
صوبه دار حیدرآباد بود) پاپرا مذکور خواهر خود را که مالدار بود کشته
بدان دستمایه پیدان فرام آورده بر کوهی ملجای خود ساخت
و دست (هزنی و دست اندازی بر مسافری و رعایای آنطرف دراز ^(۳)
کرد - قوچداران و زمینداران نواح در فکر گرفتن او شدند - او باستماع

(۲) نسخه [ب] خلد مکانی (۳) نسخه [ب] اطراف *

این امر نزد ونکت رام زمیندار برگزیده بولاس ^(۴) سرکار ایکندل شد^۱ و بعد از گردیدن - و بعد چندی در آن جا شروع بقطاع الطریقی نمود زمیندار مزبور بعد اثبات دزدی او را مقید ساخت - چون ^۲ سر زمیندار مذکور کسل مند شده بود در ضمن اسارا رهائی یافته در موضع شاه پور عملاً برگزیده تری کفده ^(۳) سرکار بهونگیر که جای قلب ^(۴) واقع شده با سرور نامی مفسد پیشه دمساز گشت - و در آنجا گدھے ساخته علانیه بتاخت و تاراج می برداخت - (ستم دل خان قاسم خان جماعه دار را فوجدار برگزیده کلپاک (که بهسافت قریب از شاه پور واقع گشته) مقرر نموده برای دستگیر ساختن پاپرا تاکید نمود - در جنگ قاسم خان کشته شد - و سرور با پدر دل خان نامی جماعه دار پیادگان همراهی خود در فزون سپاه گری بسفاهت پیش آمده جنگ یانگ نموده کشته گردید - پاپرا چیره شده به بنای قلعه تاریکنده برداخت - و تا ورنکل و بهونگیر میزدید - و ابواب بلا بر روی سنگه آن نواح می کشود *

خلد منزل بعد فتح بر محمد کام بخش یوسف خان (وزبهانی را صوبه دار حیدرآباد ساخته برای گرفتن پاپرا تاکید بلیغ فرمود - خان مزبور دلادر خان جماعه دار را با فوجی شایان تعیین نمود - نام برده در وقتی (که آن شقی بمحصره کلپاک سرگرم بود) بر سرش رسیده

(۲) نسخه [ب] بولاس سرکار ایکندل (۳) نسخه [ب] تری کفده (۴)

در [بعضی نسخه] بهونگیر

بعد از خوردن او را منهزم ساخت - و در کلیاک تهانه قایم نمود
 درین ضمن خسرو پور [که با جمعی کثیر از مدتی در شاه پور
 محبوس و در شکنجه انواع عذاب بود - و غیر از زن او (که هر روز
 جنس خوردنی برای او می برد) هیچ کس مازون نبود که پیش او
 برود] بدست زن خود چند عدد سوهان طلب داشته زنجیر پای
 خویش و چند محبوس دیگر بریده (رز) (که آن شقاوت آثار برای
 شکار ماهی بیرون شاه پور رفته بود) با اتفاق دیگران بر آمده پیداهای
 نگهبان محبوس خانه و دراز قلع را کشته متسلط گردید - باستماع
 این خبر پایرا مضطرب گردیده خود را نزدیک قلعه رسانید - و صدای
 توپ از بالای قلعه بلند شد - چون برادرانش بزمینداران کلیاک
 اشاره این معنی کرده بود به مجرد رسیدن صدای توپ دلار خان
 با فوج روانه گشت - پس از رسیدن متصل شاه پور آریزو ستیز غریب
 در داد - آخر پایرا هزیمت یافته بتاریکنده شدافت - چون این خبر
 بیوسف خان رسید اول میرزا علی کارپور از خود را تعیین نمود
 و ثانیاً خود هم با فوج شایان رسیده تا نه ماه بمحاصره تاریکنده
 پرداخت - پس ازان جهنده قول استناد نمود - هر که از قلعه
 بر می آمد انعام می یافت - پایرا تغییر وضع نموده از قلعه مزبور
 بدر زد - و بدست همان برادر زن گرفتار گردید - چون پیش یوسف
 خان آوردند خان مزبور بدن او را جدا ساخته سر او بحضور

(۲) در [اکثر نسخه] او بدست زن خورد •

پادشاه فرستاد *

* بیت *

* دهقان سال خورده چه خوش گفت با پسر *

* گای نور چشم من بجز از کشته ندروی *

* امانت خان میرک معین الدین احمد *

خان آمرزش نشان میرک معین الدین احمد امانت خان خوافی
 راستی منش درستی آئین - دیده در حقیقت بین - فقیر مشرب
 غنی مزاج - فرشته خوی قدس امتزاج - پسندیده شیم ستوده اخلاق
 صاحب مررت بلند رفاق - سعادت سیمای عالی فطرت - صافی ضمیر
 والا فکرت - موسس قواعد دیانت و امانت - مشید بنیان فتوت
 و سماحت - نیکورای خیر اندیش - کم کینه و مهر بیش - اصل
 موطن اسلاف بزرگوار آن حمیده صفات بلده هرات دار السلطنت^(۲)
 خراسان دیار است - جد کلانش میر حسن نام از پدر گرامی قدر
 خویش میر حسین (که از اعیان آن شهر بود) کیف ما اتفق (نجیده
 بر سبیل تهاجر بقصبة خواف) که آنگه ابسمت مختصر ازان مملکت
 و مردم آنجا از قدیم الانام بکیاست و فطانت شهره آفاق اذن) سرے
 کشید - خواجه علاء الدین محمد (که از اکابر و روسای آن مکان بود)
 نظر بر قدم شناسائی نیاگان باستمالت و داجرتی پرداخته در خانة
 خود نگاهداشت - چون بوارق مجدد و شرافت از ناصیه حالش لمعه
 ظهور میدان صبیة خود را بحباله عقدش در آورد - ناگزیر مشار الیه

(۲) در [بعضی نسخه] که دار السلطنت *

همان جا رحمت اقامت انداخته صاحب اهل و عیال گردید - پس ازان
 (که خواجه شمس الدین محمد خوافی «مشهور خلاف رشید خواجه»
 مذکور در ملازمت عرش آشیانی پایه افزای بزرگی و اعتبار گشت)
 میرک کمال ولد میر حسن مسطور مع پسر خود میرک حسین
 نزد تغائی خود بهندوستان آمده (روزگار برزاقه و آسودگی میگذرانید
 درین جا نیز با یکی از بذات سادات همشهری خویش پیوند بیوگانی
 نمود - میرک عطاءالله ازان عقیقه متولد شد - که در یساق بلخ بخششی
 پادشاهزاده محمد اردنگ زیب بود - و بمزید قرب و اعتبار امتیاز
 داشت - بذابرجه از شاهزاده جدا شده در زمره ملازمان پادشاهی
 انسلاک یافته بمنصب هفت صدی سرفراز گشته اولاً ببخششی گری
 احدیان متعینند کابل و پستردیوانی صوبه پنده تعیین یافت - همان
 جا در آخر عهد اعلی حضرت شمع حیاتش به تندباد اجل خاموش
 گردید - اما میرک حسین در عهد جنک مکانی بمنصب سلطانی
 و الثقات خاقانی چهره عزت افروخته بکاردانی و معامله فهمی
 سمت اشتهار گرفت - در سال هشتم جهانگیری بهمراهی شاه زاده
 سلطان خرم مخاطب بشاهجهان بر مهم رانا متعین شد - چون
 آدیپور مضرب خیام شاهی گردید و مکانهای معتبر رانا تھانه نشین
 گشت مشار الیه ببخششی گری و واقعه نویسی کوهلمیر مامور شد
 (۳)

(۲) نسخه [ب] همسری خویش (۳) نسخه [ب] کوهلمیر - و در

[بعضی نسخه] کوهلمیر •

و پس ازان ببخشي گرمی دکن سرمایه اعتبار افروخت - و بعد
از جلوس صاحب قرانی بتفویض دیوانی دکن امتیاز یافت - و ازان
وقت تا امروز (که زیاده برصد سال است) این کار اثری این
خانواده شده - در سال هشتم بانعام ده هزار روپیه و عطای خلعت
و اسپ مباحی گشته بعنوان سفارت با ارمغانی یک لک و بیست
و پنج هزار روپیه نزد نذر محمد خان والی بلخ برفاقت پاینده بی
سفیر خان مذکور رخصت یافت - و در نامه پادشاهی القاب مومی الیه
بفقره سید صبحی النسب و پسندیده حسب مصدر گردید - و بعد
معاودت از توران دیار بنابر جهت معائب گردید - چون فوت نمود
در نه در مطالبه سرکار مشغول الذمه ماندند - خاندوران نصرت جنگ
دیرین آشنائی مرعی داشته باعانت خویش برات آنها حاصل کرد
خلف ارشد آن مرحوم میرک معین الدین احمد مذکور در ریعان
شباب بود - بعد تحصیل علوم رسمیه بنوکرمی پادشاهی فایز گشته
در سال (۱۰۵۰) هزار و پنجاهم هجری از پیش گاه خلافت
ببخشي گرمی و راعه نویسی صوبه اجمیر چهره رشد میان همسران
بر افروخت و پس ازان اغلب که بتقریب کاره بدکن شناخت
چنانچه شیخ معروف بهکرمی در نسخه ذخیره الخواین (که در
سال (۱۰۶۰) هزار و شصتم بتحریر در آورده) مرقوم ساخته - میرک
معین الدین پسر میرک حسین خوایی (که حقیقت پدر و پدر کلان
ایشان در بزرگی و قبیله داری از آفتاب بزرگ تر است) درین حوالی

بفهم و فراست و دانش و حسن خط بهره کامل دارد - و در دیار دکن بعزت بسر می برد - در سال بیست و هشتم شاهجهانی بهمراهی شاهزاده دارا شکوه بیدساق قندهار رفته بعد معاودت ازان مهم در همین سال مطابق سنه (۱۰۶۴) هزار و شصت و چهار هجری از پیشگاه فردوس آشدانی بخدمت دیوانی و بخشیدگری و واقعه نویسی صوبه ملتان فوازش یافت - و زمان ممتد دران دیار گذرانید - وضع و شریف و صغیر و کبیر آنجا نظر بر راستی و درستی و صلاح و تقوی (که پیرایه حالش بود) حلقه اذات در گوش کشیده مریدانه سلوک میکردند - تا امروز میرک جیو زبان زد اهل آن دیار است - دو گروهی شهر باغی و حویله طرچ کرده - که بکوئله میرک جیو شهرت دارد و در عهد عالمگیری بدیوانی صوبه کابل اختصاص گرفته بخطاب امانت خان مخاطب گردید *

هرچند نزل اسما از مبدأ فیاض بمناسبت مسمی ست و مسمی را در مطابقت اسم جهد بجا اما این جا نتوان گفت که اسم عین مسمی ست - بلکه این را از هزاران شرف و بها ست - در عالم ایجاد و تکوین هیچ صفتی بامانت و دیانت نمیرسد - بس عزیز و کم یاب - هر جا گل کند بهار نمو برکات است - و سرمایه علو درجات کیمیای اقبال و سعادت است - و سرچشمه افزونی و زیادت - در چار بازار روزگار سودها بدلالگی دیانت برده اند - و در حدیقه زندگانی ثمرات مقصود از شجر امانت چیده *

بالجملة در سال چهاردهم عالم گيري از اهل و اضافه بمُنصب
 هزاري دوسد سوار و از تغير عنایت خان بدیوانی خالصه شریفه
 و عنایت درات بلور اعزاز اندوخت - و چون سال شانزدهم اسد
 خان (که پس از فوت جعفر خان بامور وزارت بر سبیل نیابت
 می پرداخت) دست از کارها کشید حسب الحکم خان مذکور
 و دیوان تن افراد دفتر خودها بدستخط و مهر خویش می رسانیدند
 از اینجا [که هم ارباب دیانت (که بے شوب ریا و غرض باشد) مصروف
 (۲)
 احقاق حق و بهبود ولی نعمت است] اصلا از لومت لایم خوف
 و ترس ندارد - در آن ایام بیگمات محل و خواجه سرایان معتبر (که
 پادشاه راه سخن داشته مغرور قرب و اعتبار بودند) بشوم طمع
 خود مجوز و مکلف کارهای بے ضابطه شده مکرر سفارش بیجا
 میکردند - چون اینجا سفارش رقع نداشت و هر چه متضمن کفایت
 سرکار و رفاة خاق الله می بود بے تحریک محرکه بعمل می آمد قطعا
 تیغ شان نبرید - ناگزیر کمر بستیزه چست بسته چون ناخن کاوش
 آنها هیچ جا بند نشد بتقریر عبد الحکیم پیش دست پرداختند
 از اینجا (که بسبب سفارش پیوسته دل نگران و برای استعفا بهانه جو
 می بود بهمین تقریب در سال هیزدهم در مقامات حسن ابدال
 مستعفی گردید - هر چند پادشاه فرمود (که تقریر پیش دست موجب
 استعفا نمی گردد) قبول نمود - چون نقش دیانت و کاردانی بر لوحه

خاطر پادشاهی مراسم بود فوراً خدمت حراست دار السلطنه لاهور
 و قلعه داری آنجا تفویض یافت - و هنگام رخصت دیوانی صوبه نیز
 ضمیمه گشت - هرچند از قبول کار مالی ابا آردن پادشاه فرمود که
 پسر کلانش عبدالقادر سرانجام خواهد داد - در آنجا هم سوی حویلی
 خوانی پوره متصل چوک کلان حویلی و حمام طرح نموده که مشهور
 عالم است - در سال بیست و دوم هنگامی (که مواد اجمیر مضرب
 خیام پادشاهی بود) بتفویض دیوانی صوبجات دکن خلعت امتیاز
 یافت - ازان بعد تا امروز این دیوانی اکثر درین دردمان مانده
 چون سال بیست و پنجم خجسته بنیاد اردنگ آباد بوزن موکب
 پادشاهی فیض آمد گردید حویلی نظام شاه مشهور بسبز بنگله (که
 بالفعل حاکم نشین آن بلده است) محل سکونتش بود - بشاهزاده
 محمد اعظم شاه تعلق گرفت - خان مغفور خواست که گدھی هر رسول را
 که در کوهی شهر است خرید نموده بطریق ملتان بپودباش خود
 بداراید - پادشاه حویلی ملک عنبر را که متصل شاه گنج است تجویز
 فرمود - آن مرحوم باستعارت راضی نشده از سرکار والا ابتیاع نمود
 چنانچه آن هم بکوئله اشتهاار گرفته *

اوائل سال بیست و هفتم چون نهضت پادشاهی بجانب احمدنگر
 تصمیم یافت از آنجا (که پیش نهاد خاطر ممالک پیرای خلیفه زمان
 تسخیر بیجاپور و حیدر آباد بود) آن حق آگاه از جنگ مسلمین

احتراف لازم شمرده فرد استعفای نوکری (که سر دست داشت)
 گذرانید . - ادشاه قدر شناس متفوس گشته همراه نگرفت - و بحر است
 خجسته بنیاد گذاشت - پس از چند ماه سال (۱۰۹۵) هزار
 (۴)
 و نود و پنج هجری طایر روح پر فتوحش بسیر هوای حدیقه جنان
 پرواز نمود - جنوبی شهر (که متصل آن درگاه عرفان پناه شاه نور
 حمایه واقع شده) آسون * سید بهشتی شد * تاریخ این واقعه
 یافتند - حقیقه اطلاق این حرف مرگ بر امثال این بیدار دلان (که
 بتحصیل حسنات صوری و انخار مثنویات معنوی زندگی ابد دارند)
 از مرسومات است * * بیم *

* هرگز نمرده اند و نمبرند اهل دل *

* حرفه ست نام مرگ برین قوم ترجمان *

حقایق آگاه میان شاه نور حمایه (که در ریش صاحب کمال بود)
 اکثر میفرمود - که آنچه مردم از ما می طلبند این بابی پیر دارن
 و اشاره بآن شناسا دل می نمود *

خوافی خان صاحب تاریخ لب لباب (که مرد صادق القول
 انصاف پژوه است) آورده - که دیانت دار واقعی (که ترقی خویش
 ملحوظ نداشته ز فاه خلق بیش از کفایت سرکار منظورش باشد
 و در حکومت او ضرر مالی و جانی باحدی فرسیده) بجز امانت
 خان کمتر شنیده و دیده شد - مکرر اعمال مطالبه دار و زمیذاران

نادار در محبوس خانه قریب بهلاکت رسیده برای سوکار غیر از
مظلّمه و بدنامی حاصلی نبود - قلیای بقدر حال بوعده و قسط بهرکس
مقرر نموده سردان - چنانچه در لاهور یکدفعه ازین وجوه نقصان
در لک روپیه از نوشته اخبار نویسان بعرض رسید - بر خاطر پادشاهی
گران گذشت - چون بر کیفیت حال اطلاع شد استحضار فرمودند
در دکن هم ده دوازده لک روپیه بابت بقایای سفوات بر ذمه
رعایای سقیم الحال بود - که هر سال احدیان و منصبداران تعیین شده
دامی وصول نا کرده خود مبلغ موقوفانه گرفته طومار ندارند می آردند
همین قسم مبلغ خطیر از پیشکش به بومیان نادار یک قلم معاف
نمود - اتفاقاً روزی پادشاه تعریف دیانت او می کرد - عرض نمود
که مثل من خاین دیگری نخواهد بود - هر سال مال دلی نعمت را
بر باقی داران معاف می نمایم - پادشاه فرمود که میدانم شما خزانه
آخرت ما را معمور میکنید - انتهى کلامه *

في الواقع در پیش گاه خلافت نقش نوکری آن بزرگوار با این
منصب قلیل (که زیاده بر دو هزار نبوده) بوضع غریب نشسته
بسا امور که در دایره مردمی نمی گنجید اگرچه همه حکم پادشاهی
بودی از خدا ترسی و مهربان دلی بعمل نمی آرد - و ازان جهت
که خلاف مرضی آقا سم استغفای نوکری می نمود - پادشاه حق آگاه
نظر بر بی غرضی و راست مزاجی او بتغافل میگذرانید *

(۲) فسخته [ب] مروت •

از مخلص خان بخشي نقل کنند که میگفت امانت خان
 طرفه جا در مزاج خلد مکان داشت - در آن هنگام (که پادشاه اورنگ آباد
 بقدم پادشاهی زینت پذیرفت) شاهزاده معزالدین عرضی نمود که
 کار خانجات ما بسبب قلم مکان بیرون شهر افتاده درین برشکال
 بوسیده می شود - حویلیهای سنجر بیگ متوفی که حمامش مشهور
 آن شهر است (که بتازگی داخل نزوی شده و هنوز در آنجا برنیا آمده)
 برای نگهداشت اسباب مطلوب - پادشاه بنا بر تعلقه بآن مرحوم
 پروانگی فرمود - ناشنیده انگاشت - باز عرضی شاهزاده از نظر گذشت
 بمحمد علی خان خانسلمان (که در قرب و اعتبار سهیم و شریک
 داشت) حکم شد - که بامانت خان سزاولی نموده آن مکان را بکسان
 شاهزاده حواله نماید - آن حق پرست باین هم اعتنا نمود - تا آنکه
 روزی در سواری (که هر دو در جلو بودند) محمد علی خان عرض
 کرد که برای حویلی مرشد زاده هرچند سزاولی نموده بجائے نرسید
 پادشاه متوجه امانت خان شدند - خان مذکور بے محابا عرض کرد
 که هرگاه درین برق و باران بشاه زاده جا بهم نمی رسد مردم سنجر
 بیگ را کجا سرد سایه پیدا می شود - من بر خود می ترسم که کل
 و کورے چند دارم - فردا این روز بر آنها سمت - معا فرد استغای
 نوکری گذرانید - که این کار بدیگرے مقرر شود - پادشاه سر فرود برده
 هیچ نگفت *

در ارضاع معیشت ضوابط اغذیا بکار نمی برد - و به تکلیفات
 دنیا داران اصلاً آشنا نبود - و تحلیلی بفضل و کمالات (سمیه نیز داشت
 ترجمه شریعة الاسلام (که نسخه ایست جامع در آداب شریعت)
 از موافقات او است - و در خط شکسته و نستعلیق صاحب تعلیم
 و تصرف است - هفت پسر و هشت دختر داشت - از همه اعقاب
 کثیر مانده - الا وزارت خان متخلص بگرامی (که پسر دوم او است)
 بحسنات شگرف سرآمد اوان بود - طبع موزون داشت - صاحب
 دیوان است - این شعر از مشهور *

* تا قافله سالار جزون فال سفر زد *

* دیوانه ما دامن صحرا بکمر زد *

یک پسر داشت موسوم بمیرک معین خان - پیش ازین چندی
 ودیعت حیات سپرد - از فرزند نماند - احوال دیگر اخلاف آن
 غفران پناه مثل میر عبد القادر دیانت خان و میر حسین امانت
 خان ثانی و کاظم خان جد بیواسطه محرز این اوراق جداگانه بر
 صفحه بیان ثبت گردیده - از حسن نیت آن بزرگوار است که درین
 انقلاب آباد روزگار (که بیک بسمت و کشاد موه چه خاندانهای عظیم الشان
 گرفتار ذلت و خواری نگشته - و تا چشم زدن آنکه سر بفاک میسود
 بخاک راه یکسان گردیده) فرزندان او بچهار واسطه تا حالت تحریر
 (که (۱۱۵۹) هزار و یک صد و پنجاه و نهم هجری است) بعزت

و آبرو دیوانی دکن و دیگر خدمات عمده بے تفرقہ حادثہ روزگار (کہ کمتر بدیگران مشاهده میشود) دارند *

* ایرج خان *

خلف رشید قزلباش خان افشار است . در حیات پدر بر شادت و کار طلبی نامے بر آورده مصدر بہادری و بردای گردید . و در خدمت داروغگی توپخانہ دکن بکار دانی و بیغرضی شهرت تمام گرفت . چون پدرش در سال بیست و دوم شاهجہانی در قلعه داری احمدنگر در گذشت او را از امل و اضافہ بمنصب ہزار و پانصدی ہزار و پانصد سوار و خطاب خانی و محافظت قلعہ مذکور سرافراز ساختند از ہمت فطری و کرم ذاتی مردم پدر را نگذاشت کہ متفرق شوند ہمہ را از سپاہ و شاگرد پیشہ نگہداشت . و جو دای نام گشت . و از سعادت مذدی و نیک اندیشی قرض پدر را بر ذمہ خود گرفتہ بہرورش خویش و تبار ہمت مصروف نمود . در سال بیست و چہارم باضافہ پانصدی بر نواختہ از انتقال قزاق خان بتھانہ داری پاتھری مضاف صوبہ دکن نوازش یافت . و پستہر بحضور رسیدہ در سال بیست و پنجم بخدمت میرتوزکی چہرہ افتخار بر افروخت . و چون پادشاہزادہ دارا شکوہ بالشکرگران بیساق قذہار مامور شد بخشیکری بخان مزبور تفویض یافتہ بعطای عام تارک مباحات افراخت و پس از معارفت ازان مہم بفوجداری جمو و کانگرہ و انعام پنجاہ و ہفت محل از کوهستان مزبور سر بلند گردید . و در سال سیم

چون شاهزاده محمد اوزنگ زیب بهادر ناظم دکن بمالش علی (۲)
 عادل شاه و تاخت و تاراج ملک او مامور شد خان مزبور نیز بهمراهی
 میرجمله (که با لشکر جرار حضور کمکی شاهزاده قرار پذیرفته)
 رخصت یافت - و شاهزاده بعد از کشایش قلعه بیدر او را با اتفاق
 نصرت خان و کارطلب خان بسمت احمدنگر (که مردم سیوا و مذاجی
 بهونسله سر بشورش برداشته بودند) کسپیل نمود - بذابر حدوث
 عارضه بمزاج اعلی حضرت دارا شکوه از کمین جوئی و قابو طلبی (که
 همیشه در شکمت برادران میکوشید) مهم بانجام نارسانیده آمرای
 کمکی را بسزاولی شدید طلب حضور نمود - ایرج خان (که با داراشکوه
 ربط تمام داشت - و خود را داراشکوه میگرفت) با اتفاق معتقد خان
 پسرکلان نجابت خان نقاره زنان راه هذدوستان گرفت - گویند شاهزاده
 بوزیر خان نایب برهان پور نوشته بود که باستمالک هر دو پرداخته
 نگاهدارد - و الا فریب و غدری بکار برده آنها را دستگیر نماید - چون
 بظاهر باد مزبور پیوستند خان مذکور بتقریب ضیافت استدعای
 قدوم نمود - میخواستند که طریق اجابت پیمایند - آگهی شد که
 زیر کاسه نیم کاسه هست - همان وقت کوچ کرده براه افتادند - و از
 دریای نریده بدست قاصدان شاهزاده ایرج خان این بیت نوشته داد
 ظاهراً بوزیر خان فرستاده باشد *

* بیت *

(۲) نسخه [ب] بمالش عادل شاه (۳) نسخه [ج] نصیر خان و در [بعضی

نسخه] نصیری خان •

* صد شکر که از نر بده پایاب گذشتیم *

* صدگوز و نود ریش که از آب گذشتیم *

و چون بحضور رسید بفوجداری یکی از محلات شرقیه دستوری یافت
 و در ایام جنگ باشاره دارا شکوه جمعیت زیاده نگاه داشته روانه
 مستقر الخلافه شده بود - نتوانست خود را بر وقت رسانید - و پس
 ازان (که کوس کامیابی عالمگیری بلند آوازه شد - و داراشکوه بی سپهر
 دشت فرار گردید) خان مذکور ناصیه خجالت بر زمین ضراعت
 گذاشته باستشفاع عمده الملک جعفر خان بعفو جرائم مشمول مراسم
 خسروانه گشت - و در همان ایام خان مشارالیه بصوبه داری مالوه
 رخصت یافت - امیر ج خان نیز در سلک کمکیان آنصوبه انسلاک گرفت
 و در آغاز سال سیوم بفوجداری بهیلسه مضاف صوبه مسطور سرمایه
 عزت اندوخت - پس ازان بفوجداری ایلیچپور اختصاص گرفت
 و چون سال نهم دلیر خان بتحصیل پیشکش چاندا و دیوگده تعیین
 یافت خان مذکور نیز بمرافقت او مامور شد - و بتقدیم نیکوخدمتی
 دران مهم مورد عنایت پادشاهی گشته از اصل و اضافه بمنصب در هزار
 و پانصدی در هزار سوار چهره دولت افروخت - پس ازان مدتی
 بتعیذاتی دکن گذرانیده در سال نوزدهم بار دیگر بفوجداری ایلیچپور
 از تغیر خانزمان متعین گشت - و در سال بیست و چهارم بنظم صوبه

(۲) نسخه [۱] بهسلیه - و نسخه [ب] بهسله (۳) نسخه [ج] چاندا

بهمان پور فرق اعتبار بلند نمود - و بعد ازان بصاحب صوبگی
 بهرام سرمایه اعزاز اندوخت - بیست و سیوم رمضان آغاز سال
 بیست و نهم سنه (۱۰۹۶) هزار و نود و ششم هجری بساط حیات
 در نوردید - و در باغ خودش (که پیوسته بدیوار قصبه ایلیچپور است)
 مدفون گشت - متصل آن سرائی و پوره احداث نموده - و مقابل قصبه
 کنار رودخانه (که از میان می گذرد) طرح سکونت ریخته - تا حال
 واماندهایش همان جا اقامت دارند - مشار الیه بسیار خوش وضع
 و صاحب سلوک بود - و طعام خوب بوفور داشت - و چون اسباب
 و دستگای زیاد بر امارت او بود همواره پیریشان و قرضدار می بود
 ابتدا صبیبه صادق خان میر بخشی در خانه داشت - و بدان سبب
 گردن اعتبار بیش از دیگران بر می افراشت - ازان عقیقه اولاد نشده
 درگذشت - خان مزبور را سه پسر بود - هیچ کدام ترقی نکرد - میر مومن
 خویش او از همه رشیدتر بود - چند بنیابت حسن علی خان بهادر
 عالم گیر شاهی بصوبه اری ایلیچپور می پرداخت - کلان تر پسران او
 میرزا عبدالرضا چون متکفل محاسبه ذمه پدر شد سرا و پوره را
 بلا شرکت قابض گشت - لا ولد بود - زوجه اش مشهور به بهو بیگم
 مامای صالحه - تا وصال اوقات خون را بشایستگی پسر برده - وجه
 معاش همان محصل پوره بود - دیگر میسر میسرزا منوچهر که در جوانی
 درگذشت - از پسران ماند ارباش وضع - بهو بیگم مذکوره دختره

از برادر خویش بفرزندی گرفته بازدراج او در آرد - پیش ازین هفت سال، کما بیش چون آن صالحه رخت هستی ته کرد همه چیز بطریق ارث بار باز گردید - و بعد دو سال او هم راه عدم پیمود و پسرانش متصرف اند - سیومین میرزا محمد سعید بیشتر در ملازم پیشگی گذرانیده راه و رسم داشت - بشعر و سخن آشنا و از همه جا با خبر بود - از دست *

* بیت *

* نقشه که بر زر است ندانید سرسری *

* این گرد نامه ایست که حاضر کند پری *

خطاب پدر یافته چندی تحصیلدار چاندا بود - آخرها پریشان شد و هیچ جا ناخنش بند نگردید - سرزده بسمت کرناتک شتافت چندی همراه عبدالقادر خان پسر عبدالذبی خان میانه در بالاگهات کرناتک گذرانید - پستر پایان گهات رفته درانجا پیمانۀ هستیش پر شد - اولاد نداشته - درین پیروانه سالی هم خالی از حسن صورت نبود - با راقم محبتی داشت - غفرالله له *

(۲)

* اشرف خان میر محمد اشرف *

پسر کلان اسلام خان مشهدی ست - بجامعیت کمالات نفسانیه موصوف - و باحتوای فضائل انسانیه معروف - هنگامی (که پدر عالی قدرش ناظم دکن بود) او از جانب والد بحراسمت بلده برهانپور می برداخت - چون آن خان مغفرت نشان و دیعت حیات سپرد

مشار الیه باضافه پانصدی دو صد سوار بمنصب هزار و پانصدی
 پانصد سوار مورد مرحمت پادشاهی گردید - و در سال بیست
 و ششم بداروغگی داغ سرفرازی یافت - و چون سال بیست و هفتم
 شاهزاده دارا شکوه با عساکر موفوره بیساق قندهار دستوری یافت
 میر مذکور باضافه پانصدی و خدمت دیوانی آن فوج سر برافراخته
 بخطاب اعتماد خانی چهره ناموری برافروخت - و پس ازان بداروغگی
 کتاب خانه سرکار والا پیرایه اعزاز یافت - و در انجام سال سی و یکم
 (که زمان قریب الاختتام فرمان روائی اعلیٰ حضرت است) بخدمت
 دیوانی و بخشی گوی فوج سلیمان شکوه (که باتالیقی میرزا راجه
 جیسنگه بر سر شجاع غفلت آئین تعیین شده بود) امتیاز یافت
 و پس از جنگ سهوگده و هزیمت دارا شکوه چون الویة ظفر طراز
 عالمگیری بجهان ستانی ارتفاع آسمانی گرفت خان مذکور از مرافقت
 سلیمان شکوه تخلف درزیده از اسلام آباد متهدرا بعز بساط بوس رسیده
 کامیاب افزایش منصب گردید - و در همین ایام چون موکب پادشاهی
 بعزم تعاقب دارا شکوه از دریای ستلج عبیره نمود خان مشار الیه
 بصوبه داروغگی کشمیر از تغیر لشکر خان دستوری یافت - و در سال چهارم
 بمناسبت اسم بخطاب اشرف خانی باذن نامی گرفت - و در سال
 دهم از تغیر رضوی خان بخاری بخدمت دیوانی سرکار دکن صاحب
 خلعت سرفرازی پوشید - و در سال سیزدهم بمنصب سه هزاری

(۲) نسخه [ج] بفرج‌داری کشمیر •

و خدمت خانسامانی والا مرتبه گردید - مدتی بدان کار پرداخته
 در سال بیست و یکم بوائعه خوانی مامور شد - و چون سال بیست
 و چهارم همت خان میربخشی در گذشت اشرف خان مسند آرای
 بخشیکری اول گردیده بدرسه فہمی و ملایمت کارها بتقدیم رسانید
 و نهم ذی القعدة سال سیم سنه (۱۰۹۷) هزار و نود و هفت ہجری
 (کہ پنج روز از فتح بیجاپور گذشته بود) شمع زندگی آن شرافت نشان
 خاموش گشت - بصلاح و عبادت و پرهیزگاری و تقاوت آراستگی
 داشت - و از بسکہ ذایقه اش چاشنی گیر نعمت تصوف بود
 مثنوی مولانا را انتخاب نموده بمطالعه آن التذان وافر می برد
 وثبۃ خطوط نسخ و شکسته و تعلیق و نستعلیق را بدرجہ کمال رسانید
 اصغر و اکبر از شکسته نویسی او سرمشق درست تلمی می گرفتند
 پسر نداشت *

* آخر خان پیر محمد نام *

از امرای عهد خلد مکان است - نسب این قوم باغر نام (کہ از
 اولاد یافت بن نوح علیہ السلام بود) منتهی می شود - لهذا بدین
 لفظ ملقب گشته اند - اکثر این مردم بجوهر جرأت و جلالت موصوف
 در ہر جا عام جانفشانی برافراشته نامے بجگرداری برآورده اند
 وقت سلطنت فردوس آشیانی حسین قلی نامے (کہ ازین فریق با تمین
 خود بنوکری پادشاهی امتیاز یافت) بمنصب ہزار و پانصدی

هشتصد سوار و خطاب خانى رسیده سال بیست و پنجم فوت نمود
 نام برده سال اول جلوس عالمگیرى بسردارى قبیله ^(۲) قرار گرفته همراه
 شاهزاده محمد سلطان و معظم خان بتعاقب محمد شجاع جانب
 بنگاه تعیین گردید - و در معارک آنجا داد دلیرى و دلوزى داده
 ترددات شایسته بظهور رسانید - گویند (رزى لشکر پادشاهى را عبور
 از آب گنگ بایسته کرد - و آن طرف آب مذکور مردم محمد شجاع
 با سامان حرب فراهم شده مستعد ممانعت بودند - نام برده (که
 بقوارلى لشکر پادشاهى مامور بود - و پیش پیش دلیر خان هر اول
 صیروفت) اسپ را بآب زده همین که بالای آن گذار برآمده چپقلش
 عظیم روداد فیل مستی (که پیش روى فوج خصم بود) آمده او را
 با اسپ بخرطوم برداشته دور انداخت - نام برده در همان گرمى
 بضرب شمشیر کار فیلبان را ساخته بجای او نشست - درین ضمن دلیر
 خان این ماجرا بچشم خود دیده از عقب رسید - و تحسین گویان
 برگردوى گردید - نام برده گفت غیل برای آن خداوند گرفته ام
 بمن اسپ از اسپان کوتل مرحمت شود - دلیر خان گفت فیل هم
 بشما مبارک - و دو اسپ خوب جهت روى فرستاد *

بالجمله مومى الیه سال سیوم بخطاب خانى سربرافراخته همراه
 خانخانان بمهم آشام شتافت - و کارهای دست بسته بتقدم رسانید
 با آنکه خانخانان از تردهای او راضی بود اما چون ملان او شیوه

تعدی بر اهل دیهات بکار برده خلیل در نسق می افکندند و ممانعت
پیش نمی رفت فی الجملة در حق او تغافل داشت - ازین جهت
خان مزبور آرزو گشته سال پنجم خواه نخواه دستک راه از خانخانان
گرفته روانه حضور گردید - اگرچه خانخانان این ماجرا پسر خود محمد
امین خان که میربخشی بود نوشت و او بعرض پادشاه رسانید و لهذا
آخر خان چند روز از ملازمت و مجرا معذوع و بتغیر منصب معاتب
ماند اما باز ببحالی منصب مورد نوازش گشته در کمیان صوبه کابل
انتظام پذیرفت - و دران صوبه بتدبیه افغانه خیبر (که فساد پیشگان
مقرری اند) گام سعی فراختر زده دتیقه از زن و کشت و تخریب اماکن
و مساکن آنها فرو نگذاشت - سال سیزدهم طلب حضور گردیده بیساق
دکن (که سیوا بهونسله سر تهرود برداشته بود) نامزد گشت - درانجا
نیز جوهر مردانگی بر روی روز افکنده مکرر بر سرافواج مرهته
قاخته هزیمت داد - پستر حسب الحکم به پیشگاه سلطنت شتافته
سال هفدهم باز بمهم افغانه کابل مرخص گردید - و این مرتبه نیز
به نیروی شجاعت چنانچه باید بتادیب آنها پرداخت - سال هیزدهم
بتنهان داری جگدک قامت قابلیت آراست - سال بیست و چهارم
براه داری کابل و عطای نقاره کوس امتیاز بر نواخت - و سالها
در دارالملک بکارهای پادشاهی سرگرم ماند - سال سی و پنجم (که
پادشاه او را بدکن طلبداشته) پس از وصول بنواج اکبراباد مردم جات
(که دران ایام شیوه سرکشی و قطاع الطریق داشتند) بر سر قافله

ویخته چند اراکه عقب مانده را تاراج نموده مردم را باسیری گرفتند - نام برده بدریافت این خبر بر گدھی آنها تاخته گرفتار از چنگل آنها رها ساخت - و متهورانه بمحاصره گدھی دیگر پرداخت درین ضمن گولی بندوق بار رسیده مطابق سنه (۱۱۰۲) یک هزار و یکصد و دو هجری بدار آخرت پیوست - پسرش آغر خان ثانی ست - که رفته رفته بخطاب پدر سر بلند گشته - در عهد فردوس آرامگاه هم زنده بود - نامی به بلند رتبگی بر آورده بوقت موعود در گذشت *

• ارسلان خان •

پسر آلوردی خان اول است - ارسلان تلی نام داشت - سال پنجم جاوس خلد مکان از تغیر خواجه صادق بدخشی بفوجداری بنارس سرفرازی یافته سال هفتم از تغیر ضیاءالدین خان بفوجداری سیوستان صوبه تته و از اصل و اضافه بمنصب هزاری نهصد سوار ازان جماعه هفتصد سوار دو اسپه سه اسپه و خطاب ارسلان خان نامور گشت و سال دهم بفوجداری سلطان پور باهری نامزد شده منصب دو هزاری (۴) هشتصد سوار دو اسپه سه اسپه قرار یافت - و سال چهارم باضافه پانصدی درجه تصاعد پیمود - تتمه احوال او مسموع نشد *

• امیر خان میو میران •

پسر خلیل الله خان یزدی است - والد مکرمه ار حمیده بانو

بیگم صبیحہ سیف خان و صبیحہ زادہ یمین الدولہ آصف خان اسمک
در سال بیست و نهم شاهجهانی باضافه پانصدی صد سوار بمذنب
هزار و پانصدی پانصد سوار چہرہ امتیاز برافروختہ بخدمت
میرتوزکی سوزازی یافت . و در سال سی و یکم چون خلیل اللہ
خان بصوبہ داری دہلی اختصاص گرفت اورا بخطاب میرخانہ
برنواختہ بہمراہی خان مذکور تعیین نمودند . و در عہد خالد مکان
بعد فوت پدر باضافہ منصب فایز گشتہ بفوجدارمی کوهستان جمو
پایہ اعتبار برافراخت . و در سال دہم بہمراہی محمد امین خان
میربخشی بمالش فیہ طاغیہ ہوسفزئی مامور گشتہ سردار اورا
با جمع بنواحی شہباز گدہہ (کہ نزدیک لنگرکوت است) تعیین نمود
در مواضع حوایی آن را غارت نمودہ در فضای کوه کڑہ مار درآمده
چند قریہ دیگر را آتش زدہ بخاک برابر ساخت . و با مواشی بسیار
باشکر معادت نمود . و در سال دوازدهم از تغیر حسن علی خان
بداروغگی منصبداران جلو جبہ اعزاز افروخت . و در ہمین سال
از انتقال آہ وردی خان عالم گیر شاہی بصوبہ داری آہ اباد قامت
مجاہات برآراستہ از اصل و اضافہ بمذنب چہار ہزاری سہ ہزار سوار
در اسبہ بلند پایہ گشت . و در سال چہاردهم از خدمت معزول شدہ
سعادت ملازمت اندوخت . و بذابر جہتہ روزے چند بسلب مذنب
معاتب گردید . و در ہمین سال بدعالی مورد انظار عاطفت گشت

و چون در سال هفدهم از پیشگاه خلافت و جهانبانی فوجداری
 ایرج بار نامزد گردید بعلمت ابا و امتناع ازان کار از منصب برطرف
 شده گوشه انزوا برگزید - و در سال هیزدهم بتازگی مشمول عواطف
 خسروانه گشته بخطاب امیر خان و اضافه منصب درجه پیمای
 علو مرتبت شد - و بایالت صوبه بهار رخصت یافت - و در آنجا
 بمالش عالم و اسمعیل و دیگر افغانان شاهجهان پور و کانت کواه
 مساعی موفور بظهور آورده آنها را (که بعد از استیلای افواج پادشاهی
 بپناه قلعه درآمده بودند) دستگیر نمود - و در سال نوزدهم بتقبیل
 آستان سلطنت افتخار اندوخته در کاب شاه عالم بهادر بیساق
 کابل مرخص شد *

از دیر این مرز و بوم بسکونت گزینعی گروهها گروه افغان بلغاک خانه^(۲)
 شورش و فساد گردیده - خصوص در عهد عرش آشیانی - که هر جوق
 بخود سری و فتنه گری گردن افراخته و از عصیان منشی باهم یکنائی
 گزیده غبار طغیان برانگیختند - عساکر پادشاهی بقصد استیصال
 آن مفتنان بد سرشت مدتها آن زمین را پی سپهر سم ستوران داشت
 چون بقتل و غارت از اندازه افزون خرابی تمام بآن جمع نافرجام
 راه یافت هرچند بسیار بزرایای ناکامی و پیغولهای گمنامی
 در ساختند لیکن هنوز اطفای نا بهره بغي و فساد آن اشرار بالکلیه
 واقع نشده همواره مهم کهنه لنگ درمیدان بوده به نیروی سمشیر زنی

(۲) نسخه [ب] از دیرباز این مرز و بوم *

سعید خان بهادر ظفر جنگ اکثر خار بن شورش این طایفه بد سرشت
 (۲)
 کننده گردید - و پس ازان بتوالی مرور و عبور موکب فردوس آشیانی
 بدارالماک کابل و آمد و شد افواج گران پادشاهی (که بتسخیر بلخ
 و بدخشان و جهت مهم تندهار ازین راه تعیین یافته) بیشتر ازینها
 تورک شورش انگیزی نموده پای ادب در دامن اطاعت پیچیدند
 و بسیاری از خود سران (که در مرز و بوم خود بسربرده گردن بر بقیه
 باج گذاری نمی دادند) از حد خویش قدم فراتر گذاشتند - بالجمله
 مهمات آن ولایت نظم و نسق شایسته گرفته صورت امنی بظاهر پدید
 آمد - و پس از آنکه نوبت فرمان روائی بخلد مکان رسید بذابر
 هستی و فراغت دوستی موبه لاران آن جسارت اندیشان تبه رای
 هوای فساد در دماغ پندار افکنده لوی خلاف و عصیان برافراشتند
 و چون زنبور خانه دفعه بر شوریده مثل مور و ملخ بر جوشیدند
 و مانند خیل زاغ و زغن فضای آن ناحیه را در گرفتند - چه فوجهای
 پادشاهی دستخوش تاراج آن نکوهیده کاران گردیدند - و امرای عمده
 در مقابل آنها غیر از خود را بغارت دادن و کشته شدن طرف
 نبستند - آخر الامر رایات پادشاهی بحسن ابدال برافراخته شد
 و تدابیر بسیار بکار رفت - قلع ریشه فساد آنها نگردید - و بعد
 معارفت بلاهور شاهزاده محمد معظم بخطاب شاه عالم بهادر
 امتیاز یافته تعیین آن مهم گشت - و پادشاه زاده بتقرس درست

و رای مائب خود یا از غیب دانی (که اعلی دول اکثر ملهم می باشند)
 بند و بست آن مملکت برهم خورده منحصر بصوبه دار می امیر خان
 دانسته تجویز آن کار بحضور بر نگاشت - خان مذکور در سال بیستم
 سنه (۱۰۰۸) هزار و هشت هجری چهارم شهر محرم از تغیر
 اعظم خان کوکه بنظم آن صوبه رایت ناموری بر افراخت - و ابتدا
 بهراول می آغر خان بمالش افغانان حوالی پشار از قرار واقع پرداخته
 فوجی بمسکردگی خان مذکور بر امغانات کسپیل نمود - و آغر خان
 دران نواحی افغانان کشی زیاده نموده یا ایمل خان (که بشاه شهرت
 یافته دران کوهستان سکه بنامش میزدند) کار بمشت و گریبان
 رسانید - و از جسارت و پردلی درین حالت (که مردمش راه هزیمت
 سپرده بودند) قدم ثبات افشرد - فزدیک بود که از پای درآید - برخی
 هوا خواهان او جان نثارها نموده غذایش گرفته ازان مهلکه برآوردند
 و امیر خان پس از ضرب دست نمایان بتدریج چنان بتالیف
 و استمالت آن بیگانگان شهرستان آدمیت پرداخت که سران آن طایفه
 از رحمت و رمیدگی برآمده بے وسواس پیش او آمد و شن
 میگردند - و حساب بر میداشتند - و در حکومت بیست و دو ساله
 هرگز چشم زخمی باو نرسید - و هیچ زبونی و بد عملی نکشید
 در سال چهل و دوم بیست و هفتم شوال سنه (۱۱۰۹) یکهزار
 و یکصد و نه هجری جهان گذران را وداع نمود - در مذهب امامیه

(۲) نسخه [ب] برهم زده (۳) نسخه [] هشتم *

متعصب بود - و زره‌های بسیار بفضلا و صلحای ولایت ایران میفرستاد
 بدارالخلافة در قبری پدرش مدفون گردید - ^(۱) او بر سر بود تمام دانش
 خود آئین - مدبران روزگار و متدبران آموزگار نسخه تدبیرات کایه
 و جزویه اگر از حاشیه ضمیرش بردارند سزاست - فکر حکمت آمیزش
 سوء المزاج فساد را از طبیعت ماکمی برآورد - و سیاه نبض شناس
 زمانه او رگ خواب فتنه گرفت - کارهای دست بسته اش دست
 ستمگران بر پشت عجز بر بست - و کوششهای پای برجای او
 هرزه گردان کوی رهزنی را از پا نشاند - بنیاد چور برافکند - بال و پر
 از ستم برکند - ^(۳) بلند اقباله والا دولت - که هرچه ریاض اندیشه اش نهال
 تدبیر کاشمت بثمرات تقدیر بارور گردید - بر لوح ارادت او جز نقش
 مراد نداشت - و بر صفحه امیدش غیر معنی مقصود صورت نبست
 — ^(۴)
 سرگروه‌های افغان را (که سر خود سومی یکسر و گردن از فاک برتر
 می افراشتند) چنان بربقه استمالت کشید که بایای (زرمنند گشتند
 و آن وحشی نژادان رمیده آشنایی را چنان مبد اخلاص و دوستی
 نمود که خود را بقتراک اطاعت رساند - از نیرنگ پردازیهای
 درست اندیشی او سران آن قوم باهم بساط منازعت گسترده در پی
 یکدیگر افتادند - غریب تر آنکه هر یک باصلاح کار خود بصواب دید او
 توسل می جست *

(۲) در [بعضی نسخه] بال پرواز ستم (۳) نسخه [ج] بلند اقبال

والا دولت (۴) نسخه [ا ب] سرکرده‌های *

گویند نوبت کم طایفه از طوائف افغانان ماند که گرن ایمل خان
 فراهم نیامد - هرکه دران کوهستان بود آنوقت چند روزه برداشته حاضر
 شد - حشری و انبوهی مجتمع گردید - که تلافی و تدارک آن بفرج
 صوبه دار کابل ممکن نبود - امیرخان مضطرب گشته از عبدالله خان
 خویشگی (که از مشاهیر منصبداران و اعیان کمکیان بود - و بفراست
 و کیاست معروف) مکاتب مزوره بسردار هرطایفه نویسانید - که ما
 مدتها منتظر لطیفه غیبی بودیم - که سلطنت باافغانان منتقل شود
 الحمد لله که امید دیرین برآمد - لیکن از ارضاع این شخص (که
 پادشاهی برداشته اند) مطلع نیستم - اگر قابل سلطنت باشد
 بفوبسند - ما هم خود را برسانیم - که اختیار فوکرمی مغل ناچاریست
 آنها در جواب تعریف ایمل خان نوشته ترغیب آمدن نمودند - عبدالله
 خان باز نوشت که این اوصاف مسلم - اما عمده در ریاست عدالت
 و رعایت سویت است در جانب و اجانب - بذابو امتحان بار
 تکلیف نمایند که آنچه ملک بتصرف آمده بمیان قوم تقسیم نمایند
 اگر حیف و میل دارد ظاهر خواهد شد - سران طوائف برزای او
 عمل نموده بار پیغام کردند - در ایستادگی کرد - که ملک قلیل بمردم
 کثیر چگونه بخش شود - بمجرد این حرف در رؤی و اختلاف
 پدید آمد - بسیاری از جهله و عوام برخاسته رفتند - ناگزیر
 شروع بتقسیم نمود - چون البته مرءات شیعه خود و آنها (که
 قریب تر بودند) واجب دید دگر باره گرد نزع و غبار تذازع برخاست

هر یک از سران و سرداران راه موطن خود گرفته بعدالله خان ممنونیه
 نوشتند : زوجه محترمه اش مشهور بصاحبجی دختر نیک اختر
 علی مردان خان امیرالامرا عجب کد بانوی عاقله و ضابطه کار شناس
 بود - بیشتر در مقدمات ملکی و مالی شریک و سهیم میشد
 و به نیک اندیشی و معامله فهمی کارهای عمده مدامشی می نمود *
 گویند شبیه از سوانح کابل فوت امیر خان گوش زد خلد مکان
 گردید - همان وقت ارشد خان را (که مدتی دیوان کابل بود - و در آن
 ایام بدیوانی خالصه اختصاص داشت) طلب داشته باضطراب
 فرمود - که سخت امری دریداد - که امیرخان درگذشته - و ملکی (که
 مہیای هزار شور افزائی و فتنه انگیزی سم) خالی مانده - تا رسیدن
 سردار دیگر مبادا فسادے سر کشد - خان مزبور بجرأت عرض کرد
 که امیر خان زنده است - که میگوید مرده - پادشاه حواله بسوانح
 داد - گفت مسلم - لیکن ضبط و ربط و رتق و فتق آن ملک را بسته
 بصاحبجی سم - تا او همت احتمال تخلل ندارد - خلد مکان
 همان وقت بآن مدبره کاردان نوشت - که تا رسیدن شاهزاده شاه عالم
 بهادر بخبرداری پردازد *

(۴)
 گویند چون برآمد و در آمد ازان کوهستان پر شر و شور
 صوبه داران را خالی از دشواری نیست لشکر سردارے مرده چگرونه
 بسلامت برمی آید - صاحبجی فوت امیر خان را چنان مخفی کرد

که اصلاً صدائی و ندائی بلند نشد - و شخصی را مشابه بامیر همان ساخته در پالکی آئینه دار نشانده طی منازل می نمود - و سپاه هر روز میدید - و هجرا میگرفت - بعد از آنکه از کوهستان بر آمد بتعزیم پرداخت *

گویند تا رسیدن بهادر شاه (که مدتی ممتد کشید) صاحبجی زیاده بند و بست آن ولایت نمود - چون اکثر قبائل سوان افغانه بتعزیم امیر خان آمده بودند همه را باعزاز نزد خود نگاهداشته بافغانان پیغام کرد - که آنچه مرسوم شماست بگیریید - و دست فتنه انگیزی و دهنی کوتاه ساخته یا از اندازه فراتر ندهید - و الا این گوی و میدان - اگر من غالب آمدم تا قیام قیامت نامی بر صفحه روزگار خواهد ماند - آنها از سر انصاف بتجدید عهد و پیمان پرداخته اصلاً سر از اطاعت او نه پیچیدند *

از برخی ثقات شنیده شد که این بانوی عصمت آئین در ایام جوانی (رز - چودول سوار از کوچۀ میگذشت - فیل خاصۀ پادشاهی (که در تمام فیلان سر حلقه بود) در عین شووش مستی از روبرو پیدا شد - هر چند ارباب اهتمام خواستند که آنرا برگردانند فیلبان (که این قوم خالی از شوارت نمی باشند - و غرور خاصگی پادشاهی سربازی بود) هرگز ممنوع نگردید - و بے محابا فیل را زد - هر چند ازین طرف دست به تیرهای ترکش بردند فیل خرطوم خود را بر چودول انداخته خواست که در پیچیده بمالد - که از آن چودول را

بر زمین انداخته بدر زدند - آن شیر زن بدوکان صرافے (که مددانی
 چونولش بود) بر جمسته بحجره آن خزیده درازه بر بست - امیرخان
 روزے چند از غیرت هندوستان زائی بتهاجر و ناخوشی پرداخت
 آعلیٰ حضرت بمواجهه فرمودند - که او کار مردانه کرد - و ستر خود
 و ناموس تو نگاهداشت - اگر فیل بخراطوم پیچیده بعالمے می نمود
 کدام آبرو می ماند *

بالجمله امیرخان را از صاحبجی فرزندی نشد - و چون او
 برخان مزبور سخت غالب بود در کمال اخفا مدخولها نگاهداشته
 اولان بسیار بهم رسانید - و آخر الامر بر صاحبجی هم ظاهرگشته
 بنظر التفات و تربیت برخواست - و پس از آنکه در سال بعد فوت
 امیرخان در بند و بست کابل گذرانیده بپرهان پور رسید چون
 از پیشگاه خلافت برخصمت بیت الله مجاز شده بود پسران را روانه
 حضور نموده خود به بندر سورت شتافت - پستر بذابرتقیس مال
 امیرخان حکم رفت - که صاحبجی نیز بحضور بیاید - تا رسیدن
 فرمان جهاز او راهی شده بود - دران اماکن شریفه بسبب صرف
 مبالغهای خطیر شریف مکه و غیره باعزاز و احترام پیش آمدند
 پسرکلان امیرخان بخطاب میرخانی و منصب هزاری شش صد
 سوار سرافرازی یافته با صبیغه بهره مند خان میربخشی کدخدا شد
 و در عهد بهادر شاه بنیابت آصف الدوله بنظم صوبه لاهور چندی
 مامور بود - دیگرے از پسرانش میرزا جعفر عقیدت خان است

که در زمان خلد منزل بصوبه دارمی پتنه شتافته پستر به بخشیدگری
 پادشاهزاده عظیم الشان متعین گشت - و احوال میرزا ابراهیم مرحمت
 خان و میرزا اسحاق امیر خان (که پیش از همه برادران علم اشتهار
 و ناموری برافراخته - و هر دو با خدیجه بیگم زرجه روح الله خان ثانی
 از یک مادر اند) جداگانه نقش پذیر خامه گشته - و دیگر پسران
 چندان اعتبار نیافتند - مثل هادی خان که بنیابت مرحمت خان
 به پتنه رفته - و سیف خان که بفوجداری پوزنیه می پرداخت
 و اسد الله خان که بتجویز نظام الملک آصف جاه به بخشیدگری
 دکن فایز گشته *

* امانت خان ثانی *

میر حسین پسر سیوم امانت خان خوافی ست - بحسن رشادت
 و جوهر فراست جلیس و انیس والد خویش بود - پس از رحلت آن
 آگاه دل پسندیده اخلاق نسبت بسایر اخوان منظور نظر خلیفة الرحمن
 حضرت خلد مکن گردیده با کم منصبیها نقش اعتبار درست نشست
 گویند (من بركة البراهمة) بقیة همه اعتبارات بود که والد مرحومش
 داشت - که همه این سلسله مشمول نوازش خانه زان پروری بودند
 گویند (دوزی پادشاه قدر شناس ببار عام بر آمد - خان مذکور
 با پسر چون بسراپرده در آمد چو بداری (که این طایفه از عضویت

(۲) در [بعضی نسخه] من بركة البراهمة بقیة همه اعتبارات بود - و در

نسخه [ب] بجای بقیة القبه نوشته *

و گزندگی قاطبه شایان چوب و لایق دار است) دست پسر گرفته
 باز داشت - خان مذکور از فرط غضب و خشم پاس ادب و حفظ
 حضور ننموده برگشته آن سلاطنت آئین را زیر مشمت گرفت - و رفته
 عرض نمود - که هرگاه خانزادان بامثال این مردم ننگ و غیرت خود
 بای دهند در کار حضرت ازینها چه توقع ناموس و همیت است
 پادشاه بخاطر داشت در تمام چوکی آنروز ازین فرقه بر طرف فرمود *
 بالجمله چون کاروانی خان مشارالیه دل نشین پادشاه شده بود
 در ایام قریب باختتام سال سی و یکم (که بلده بیجاپور بذول
 ظفر شمول موکب سلطانی (شک امصار و اقطار گردید) در آغاز سال
 سی و دوم بخطاب پدر فرق اعزاز برافراخته مواد ناموری اندرخت
 و بدیوانی صوبه دارالظفر بیجاپور متعین گشت - چون آخر سال
 سی و سیوم ریات فیروزئی آیات از تصبه بدری (که هفده کردی
 شمالی بیجاپور است) باعثز آمده سواد قطب آباد کلکله مضاف^(۲)
 تورکل (که جنوبی بیجاپور بمسافت دوازده کرده بر کنار دریای^(۳)
 کشناست) مضرب خیم نصرت اعتصام گردید خان مومنی الیه از
 دیوانی بیجاپور بدفتراری تن از تغیر حاجی شفیع خان پایه اعتبار
 بلند تر افراخت - و در سال سی و ششم از تغیر معمور خان بخراسان
 خجسته بنیاد جبهه کاروانی افراخت - و باضافه سواران و منصب از
 اصل و اضافه بهزار و پانصدی نهصد سوار درجه اعزاز پیمود

(۲) نسخه [ب] کلکه (۳) در [بعضی نسخه] نورکل *

و در همین سال طلب حضور شده خدمت بیوثاتی رکاب از انتقال
 خواجه عبدالرحیم خان تفویض یافت - و درین ضمن مکرر بقلعه داری
 ارک خجسته بنیاد هم مامور گشته و آخرها به متصدی گری بندر
 مبارک سورت اختصاص گرفته رخصت یافت - و مهمات آنجا را
 بشگرف کاری و نیک اندیشی متمشی گردانیده بکفایت سرکار والا
 و امنیت رعایا در پیشگاه خلافت درجه استحسن یافته بفرزونی
 منصب تحصیل شادکامی نمود - نظر بر اسباب رفاه و ترقیات
 سترگ دنیوی در باره او مظنون خلأقی بود - بمهوم بجه مهری فلک
 بهار دولتش در آغاز بخزان گرائید - که سال چهل و سیوم سنه
 (۱۱۱۱) یکهزار و یکصد و یازده هجری بگل چینی باغ همیشه بهار
 جنان خرامید - بیرون معموره مذکور متصل شهر پناه مدفون است
 چهار پسر داشت - اولین میر حسن مرحوم - که بصبیغه عقیقه محمد
 مراد خان اوزبک عقد ازدواج داشت - پدر والده راقم حروف است
 در مقامات کلکه در عین شباب بشیوع وبای جان ربا در گذشت
 پسر ایشان کمال الدین علی خان - که باخلاق ستوده و سلامت نفس
 ممتاز همسران - در حالت تحریر بمتصدی گری محالات خجسته بنیاد
 تیول آصف جاه مامور است - در همین میر هید محمد ارادت مند
 خان - که بدامادی عم خویش دیانت خان میر عبدالقادر اختصاص
 داشت - در عهد خلد مکان به بیوثاتی خجسته بنیاد و در عهد
 خلد منزل بدیوانی برهان پور چهره امتیاز افروخت - سیومین میر

سید احمد نیازمند خان - که بکرات دیوانگی بوار سرانجام داده در
 اوائل عهد خسرو زمان بینگاله شدافت - جعفر خان ناظم آنجا بمسابقه
 محبت و احسان والد مرحومش قدوم او را باعزاز تلقی نموده
 جداروگری نواره (که عمده ترین خدمات آن صوبه است) نامزد
 ساخته از بارگاه خلافت بخطاب امانت خان و اضافه منصب امتیاز
 بخشید - و بعد از سپری گشتن او بفروداری و حالات آن صوبه
 می پرداخت - در سال (۱۱۵۷) هزار و یکصد و پنجاه و هفت
 داعی حق را لبیک اجابت گفت - که چهارمین میر محمد تقی
 فدویت خان - که عمه حقیقی این نگارنده بار منسوب است - در
 عهد خلدنزل ببخشیدگری برهان پور سرافرازی یافت - در حادثه
 میر احمد خان ناظم آنجا (که در جنگ مرهانه شهید شد) اکثر
 متصدیان آن بلده بگرفت و گیر آمدند - هر یک برپور رنگ از چنگ
 آن فرقه بد آهنگ رهائی جست - او از ساده لوحی خود را به بود
 و نموده مبالغه خطیر داد - و استخفاف بر خود نپسندید - اخلاف
 همه باقی است *

* ارشد خان میر ابوالعلا *

همشیره زاده و خویش امانت خان خوافی سمک - مدتها تعینات
 صوبه کابل ماند - در سال چهل و دوم جلوس خلد مکان بحضور
 رسیده از انتقال کفایت خان بخدمت دیوانگی خالصه سر عزت
 برافراخت - و بشیوه امانت و دیانت و حسن سائی در کارها قسم

در مزاج پادشاه جا کون که محسود اقران گردید - از آنجا (که فلک ناتوان بین چیره دستی کسی را بدیده رضا نمی بیند - و همیشه سنگ تفرقه بر شیشه خانه مراد مردم میزند) (دزے چند بفراغت نفس نکشید - و با سوده دلی دهے چند بر نیارون - که بحکم کارکنان قضا و قدر سال چهل و پنجم مطابق سنه (۱۱۱۲) هزار و یکصد و دوازده هجری بخواب رابمین رفت - پسر کلانش میر غلام حسین است که بخطاب کفایت خان مخاطب گردید - از او پسر مانده بود یکے میر هیدر که آخر خطاب پدر یافته - و درمین میر سید محمد که بخطاب جد خود نامور گشته *

• اسمعیل خان مکها *

سابق نوکری سه بندی در ضلع کرناٹک حیدر آباد میگرد - سال سی و پنجم جلوس خلد مکان حسب التماس ذوالفقار خان بهادر بمنصب پنجہزاري پنجہزار سوار و خطاب خانی سر برافراخته همراه بهادر مذکور بمهم کشایش قلعه خنجی مامور گردید - سال سی و هفتم چون در ایام محاصره قلعه مزبور میان محمد کام بخش و اسد خان و ذوالفقار خان صحبت به بیدرگی کشید ذوالفقار خان دست از محاصره برداشتن مصلحت وقت دیده افواج و اضراب را از مورچال طلبداشت - نام برده (که آن طرف قلعه جای مورچال او بود) زود نتوانست رسید - سننا کهور پوره و غیره مقاهیر (که در

انتهاز قابو بودند) در میان آمده با وی بجنگ پیوستند - از آنجا که جمعیت او قایل بود زخمی و اسیر مرهته گشته یک سال مقید مانده بسعی اچم نایر (که از سابق شذاسائی داشت) (۲) زر معتدبه داده از دست آنها مخلصی یافته سال سی و هشتم بعثه بوسی خلافت آئینه بخت را جلادان - و باضافه هزاری ذات و خدمت (۱) داری از انندی تا مرتضی آباد فرق عزت برافراخت - سال چهل و یکم بتعلقه فوجداری اسلام گدهه عرف راهیری از تغیر عبدالرزاق خان لاری مشمول عواطف شد - سال چهل و پنجم بفوجداری بنی شاه درک رایست بلند رنگی برافراشت - خاتمه احوالش بنظر نیامده *

* ابونصر خان پسر وابسته خان *

مال بیست و سیوم جلوس خلد مکان از تغیر لطف الله خان بخدمت عرض مکرر امتیاز پذیرفته سال بیست و چهارم (که سلطان محمد اکبر آثار بغی بعرضه ظهور آوردن - و در رکاب پادشاه فوج کم بود - بنابران اسد خان بطایه جانب تالاب بهکر مامور شد) در نیز بهمراهی خان مذکور دستوری یافت - پستر قور بیگی شده سال بیست و پنجم معزول گردید - پس ازان بنظم صوبه کشمیر شتافته سال چهل و یکم از آنجا تغیر گردیده بعزل مکرر خان بصوبه داری لاهور سرافتخار برافراخت - و بوجه از منصب افتاده سال چهل و پنجم

(۲) نسخه [ب] داشت از دست آنها (۳) نسخه [ب] از مندی

(۲۹۳) [۲۹۳] (باب الف)

مشمول عواطف شده از تغییر مختار خان به حکومت مالوه و از اصل و اضافه بمنصب سه هزار و پانصد سوار سرمایه اعزاز اندوخت - بعد از آن چندین تعیینات صوبه بنگاله بود - سال ۱۰۴۱ و نهم بصوبه داری اوده و از اصل و اضافه بمنصب سه هزار و در هزار و پانصد سوار آئینه بخت را جلا داد - بعد از آن هر سرگذشت از اطلاع نشده *

* امان الله خان *

نبیره آله وردی خان عالمگیر شاهي ست - پدرش غالباً امان الله خان است پسر خان مذکور - که بعد فوت پدر بفرج داری نواحی آگره تعیین گردیده خطاب خانی یافت - در سال بیست و دوم بفرج داری گوالیار مقرر شده در جنگ مورچال بیجاپور مردانه شربت و ایمن در کشید - مشار الیه گویا خطاب پدر یافته بمنصب هزار و پانصد سوار در خانه زادهان روشناس و منصبداران کار طلب امتیاز داشت - در اواخر عهد عالمگیری بجز داری و جانبازی خویش پیش آمده بمرتبه امارت اوج پیمان گردید - چون در آغاز سال ۱۰۴۱ و هشتم پادشاه جهان آئین همت بتسخیر قلاع اشقیما گماشت از کشایش قلعه راجکده را برداشته عنان عزیزمت بانفتاح حصار تورنا (که چهار گروهی قلعه مذکور است) تاخت *

مشهور است که در اواخر عهد خلد مکان اکثر قلاع متعلقه سیوا

(باب الف) [۲۹۴] (مآثر الامراء)

(که از دست گماشتگان او انتزاع شده) امرای تردد کلر بتحصیل
مصرای خود زرع بمسئله حفظان قلعه می رسانیدند . و آنها تسلیم
قلعه می نمودند - و این ماجرا بے کم و کاست بپادشاه میرسید
چنانچه مکرر اتفاق افتاد که همان تدر مبلغ بعد فتح در انعام
ماهیب اتمام عذایم شد - مگر این قلعه - که بزور مردانگی و ضرب
شمشیر بدست اربابای دولت قاهره آمد - تفصیل این اجمال آنکه
تربیت خان از جانب دروازه بمورچال دروایی نشست - و محمد
امین خان بهادر از جانب دیگر راه برآمد بر محصوران مسدود
ساخت - سلطان حسین مشهور بمیر ملنگ از طرفه و امان الله خان
از سوئے کمر جانفشانی بر بست - تا آنکه پانزدهم ذی القعدة سنه
(۱۱۱۵) یکهزار و یکصد و پانزده هجری هنگام شب امان الله خان
از طرفه که بود چند نفر پیاده مارلیه را تحریض بران کرد که اولاً بکے
از آنها وداع جان گویان تا سنگچین قلعه رسیده مال یعنی کمند برسنگے
محکم نمود - تا بیست و پنج نفر ازان جوق بمدد کمند بالای کوه
الوند مانند برآمده داخل قلعه شدند - و آرازه گرفت و گیر در دادند
خان مزبور و عطاء الله خان برادرش و چندے دست از جان شستها
پاشده کوب در رسیدند - و حمید الدین خان (که هر جانب کمین
فرست جویان می گشت) بشنیدن این خبر بوضع پیش رفتها (بسمان
در کمر بسته بعقب رسید - و دفعه کفار را که بمقاومت برخاستند

(۲) نسخه [ب] مالیه را •

(مآثر الامرا) [۲۹۵] (باب الف)

بتیغ بے دریغ آوردند - و بقیة السیف بزرگ خزیده امان طلبیدند
قلعه بفتوح الغیب نامی گشت - و امان الله خان باضافه پانصدی
در مد سوار در اسپه فرق اعتبار افراخت - و آزان بعد مورد اعطاف
خسروانی گشته همواره بتلاشهای شایان در تقدیم امور ساموره انواع
تعمیر و آفرین می اندوخت - و باضافهای بی دریغ چهره مباحث
می افروخت - پس از فتح واکنکیره در جایزه نیکو خدمتی بعامی
نقاره بلند آوازه گردید - و پس از واقعه ناگزیر خلد مکان بهمراهی
محمد اعظم شاه از دکن بهندوستان شتافته در جنگ بهادر شاه
زد و خورد بهادرانه نموده زخمهای کثیری برداشت - و حیات مستعار را
پدرود نمود *

• ابراهیم خان •

خلف ارشد امیر الامرا علی مردان خان است - در سال
بیست و ششم سده (۱۰۶۳) هزار و شصت و سه هجری از پیشگاه
صاحب قران ثانی از راه تفضل و مهربانی بخطاب خانی چهره
کامرانی افروخته سرمایه شادمانی اندوخت - چون سال سی و یکم
پدرش درگذشت از امل و اضافه بمنصب چهارهزاری سه هزار سوار
لوائی بلند نامی افراخت - و در محاربه سموگده در میمنه فوج
داراشکوه منظم بوده بعد از شکست از نا تجربگی و کوتاه اند شی
رفاتت شاهزاده مراد بخش را موصل مقصود انگاشته برگزید - چه
آن پادشاهزاده نخوت و غرور آماده از نابخردی و بی دانسی باشتبار

(باب الف) [۲۹۹] (مآثر الامرا)

عارضه اعلیٰ حضرت خطبه و سکه در ممالک گجرات بنام خود
نموده خویشتن را مروج الدین نامیده پادشاه مستقل می اندیشید
و چا پلوسیهای مزدرانۀ عالم گیری و مواعید کاذبۀ عرقوبی آن مدبر
پخته کار (که باقتضای مصلحت وقت بآن خام خیال مسلوک میشد)
بر موافق پندار او افزوده غره تر ساخت . با آنکه پس از جنگ
دراشکوه و خلع اعلیٰ حضرت و سلب اختیار ایشان زمام (تق و فتق)
سلطنت من حیث الاستقلال بقبضۀ اقتدار عالمگیری در آمد . لیکن
آن سرشار نشۀ بیخردی و نادانی بی باصل کار نبوده بندهای
پادشاهی را بتجویز خطاب و باضافۀ ده پانزده بر مذامب و مواجب
و انواع دلجوئی و استمالت جانب خود می کشید . ازین جهت
جمع گول همراهی او اختیار کردند . چون خلد مکان ازان اجتماع
نامفید و از حرکات بے اندازه آن سادۀ لوح بلید بحدوث آشوب
و متن متفطن گشت در لباس دوستی کاش با تمام رسانید *
تبئین این اجمال آنکه روزی (که عالمگیر پادشاه بعزم تعاقب
دراشکوه از اکبرآباد بر آمد . و گذر سامی معسکر اتبال گردید)
مراد بخش از رفاقت پهلوی تهبی نموده با بیست هزار سوار (که
فراهم آورده بود) در شهر متوقف گشت . مردم بسیاری بطمع جاه
و چشم از لشکر عالمگیری نیز جدا شده بدو پیوستند . و جمعیت او
سمت ازدیاد پذیرفت . خلد مکان کس فرستاده مستفسر وجه
تخالف و تقاعد از مرافقت شد . او پیشانی را عذر خواه آورد

براق را برداشته آورد - درین وقت شیخ میر (که در کمین بود)
 با جمعی در رسید - از آواز سپهر و سلاح جوانان چون بیدار شد صحبتی
 دیگر مشاهده نمود - نفس سرد برآورد گفت که با همچو من
 درست اخلاص نرد دعا باختن و حرمت قرآن نداشتن سزادار نبود
 خلد مکان دران وقت پس پرده ایستاده بود - جواب داد که اصلا
 در بنای پیمان فتور راه نیافته - جان آن برادر مصون و مامون است
 لیکن ادبش چند گرد شما جمع آمده - و کج تلاشی و بد معاشی بافراط
 کشیده - روزه چند پا در دایره انزوا کشیدن لازم - همان زمان مقید
 ساخته با دلیر خان و شیخ میر روانه دارالخلافه گردید - شهباز خان
 خواجه سرا (که منصب پنج هزاری داشت - و عمده دولتش بود)
 با در سه معتبر دیگر که همراه بودند گرفتار گشت - و لشکر او وقت
 خبردار شد که کار از دست رفته بود - ناچار هر یک بملازمت پادشاهی
 رسیده درخور مرتبه نوازش یافت - ابراهیم خان نیز بمسجده گاه خجالت
 جبهه سای سعادت گشت - اما در همان ایام بذابرهت از منصب
 معزول گشته در دارالخلافه بسالیانه موظف گردید - و در سال دوم
 از پیشگاه خلافت بمنصب پنج هزاری پنج هزار سوار تحصیل افتخار
 نموده بصوبه داری کشمیر مامور شد - و پس از انتقال خلیل الله خان
 بصوبه داری لاهور نوازش یافت - و در سال یازدهم از تغیر لشکر خان
 بصوبه داری بهار مرخص گشت - و باز سال نوزدهم ترک نوکری
 کرده منزوی گردید - و در سال بیست و یکم از تغیر توام الدین خان

بپایان کشمیر نامزد شد - و پس از آن بصاحب صوبگی مملکت وسیع
 بنگاله سوبرافراخت - و چون در سال چهل و یکم دارائی آن الکة نسیحه
 بشاهزاده محمد اعظم درمین خلف شاه عالم بهادر مفوض گشت
 (۲)
 او از تعبیر سپه دار خان بغظم الکة آباد شنافت - و پس از آن بحکومت
 لاهور امتیاز یافته سال چهل و چهارم چون آن صوبه بشاهزاده شاه عالم
 مقرر شد خان مزبور بحفاظت کشمیر (که آب و هوای آنجا بمزاج او
 خیلے موافقت داشت) مامور گردید - و در سال چهل و ششم از تعبیر
 وکلای شاهزاده محمد اعظم شاه (که بدرخواست خود حضور طلب
 گشته بود) بگذر و بسمت صوبه احمدآباد گجرات بدر تفویض یافت
 و بنابر بعد مسافت (که تا رسیدنش مدتی میکشید) شاهزاده
 بیدار بخت ناظم مالوه بحراست آنصوبه تعیین شد - و پس از رسیدن
 ابراهیم خان باحمدآباد (که هفوز جا گرم نکرده) شاهزاده که انتظار او
 داشت از بیرون شهر کوچ هم نکرده بود که خبر واقعه خلد مکان رسید *
 (۳)
 گویند ابراهیم خان (که خود را اعظم شاهي مي گرفت) فوراً
 بشاهزاده مبارک باد گفته فرستاد - بیدار بخت در جواب گفت
 که قدر عالم گیر پادشاه را ما میدانیم - چه شن که یک چندے
 فلک بکام ما گردید - الحال مردم خواهند دانست که بکدام دیوانه
 (۴)
 سرکار مي افتد - پس از آنکه خلد منزل تخت آرای سلطنت شد

(۲) نسخه [ب] محمد عظیم (۳) نسخه [ج] ناموده بود (۴) نسخه

[ج] سرکارے افتاد .

محمد عظیم الشان بصبب نا خوشی بنگاله ارادہ اخذ و جر از داشت - خانخانان مراعات خاندان و عمدگی او منظور داشته غایبانه واسطه کارهایش گشت - و از پیشگاه خلافت با رسال فرمان صوبه داری کابل و عذایت خطاب علی مردان خان مورد نوازش ساخت - خان مذکور بپشاور شتافته توقف گزید - اما بند و بست آن صوبه بقسمی که بایست از صورت نگرفت - لهذا صوبه داری آنجا بذمیر خان قرار یافت - او بابراہیم آباد سوہرہ (کہ سی کرہی لاہور است و بطریق وطن داشت) آمدہ چند ماہی گذشتہ بود کہ باجل طبعی در گذشت - خلف رشیدش زبردست خان است - کہ در ایام صوبہ داری پدر خود در بنگالہ بر رحیم خان نام افغانی (کہ سر فساد برداشتہ خود را (رحیم شاہ نامیدہ بود) فوج کشیدہ جذب صعب رو دان - و افغان مزبور شکست فاحش یافت - و سال چہل و دوم عالم گیری بنظم صوبہ اودھہ و از اصل و اضافہ بمنصب سہ ہزاری دو ہزار و پانصد سوار و سال چہل و نہم از گذاشت محمد اعظم شاہ بنسق صوبہ اجمیر و از اصل و اضافہ بمنصب چہار ہزاری سہ ہزار سوار قامت قابلیت آراست - و دیگرے یعقوب خان است کہ در عہد خلد منزل بنیابت آصف الدولہ صوبہ دار لاہور شدہ بود - و پس از فوت پدر بخطاب ابراہیم خانی امتیاز یافتہ - گویند بشاہ عالم

(۴) در [بعضی نسخہ] نگذشتہ بود (۳) نسخہ [ج] زبردست خان است

کہ احوالش علیحدہ تحریر یافتہ و دیگرے یعقوب خان است کہ •

نگینے یمینی گذرانده بود - که جرم ذاتی او نقش الله و محمد و عالی
آفتاده - هر چند پژوهش رفت که شاید عمای باشد آخر بانفاق
مبصران مشخص شد که اصلی ست *

* احسن خان سلطان حسن *

عرف میر ملنگ همشیره زاده محمد مراد خان است - از
روشناسان بارگاه عالمگیری بود - و بمنصبی در خور سرفراز - سال پنجاه
و یکم چون پادشاه در خود آثار ضعف و از محمد اعظم شاه (که نام
بشجاعت بر آورده - و امرای صاحب مدار را رام ساخته) نسبت
بکام بخشش رو به بے اعتدالی مشاهده نمود از آنجا که پاس شاهزاده
در مد نظر داشت نام برده را ببخشی گری او بر نواخته در باره
خبرداری تاکید فرمود - لهذا او همواره کمر بسته در سوارچی آمد
و رفت در بار اتمام قرار واقع می کرد - محمد اعظم شاه مکرر
شکایت او با پدر ظاهر ساخت - فایده نبخشید - آخر بزیخت النساء
بیگم همشیره اعیانی خود شقه نوشت - و دران مندرج نمود که
تدارک شوخی آن بے ادب کار نیست - اما پاس حضرت مانع است
پادشاه بعد ملاحظه در جواب شقه دستخط فرمود که این همه
مغلوب هراس نشود - محمد کام بخشش را جائے رخصت می نمایم
پس ازین شاهزاده مرقوم را اسباب سلطنت عنایت کرده بجانب
بیجاپور فرستاد - پس از وصول بقلعہ پریزده چون خبر ارتحال
پادشاه رسید اکثر امرای متعینه بے اطلاع برخاسته رفتند - سلطان

حسن در جذب قلوب مابقی کوشیده بعد رسیدن بیجاپور سعی جمیله بکار برد - که سید نیاز خان قلعه دار کلید سپرده بملازمت پیوست - شاهزاده اورا بمنصب پنج هزاری و خطاب احسن خان و خدمت میربخشی گری سر باند گردانید - و چون شاهزاده از بیجاپور کوچیده گلبرگه را بتصرف آورده بر واکندیره (که باز بتصرف پیرما نایک زمیندار (فته) آمد در تسخیر آن هم خان مذکور ترددات بتقدیم رسانید - پسترسر شاهزاده را بطریق توره همراه گرفته بر سر کرنول رفت - و از انجا زر گرفته بجانب ارکات (که داؤد خان پتئی بفوجدار می پرداخت شتافت - و دقیقه از دقائق خیرخواهی شاهزاده فرونگذاشت - و با قلمت زر و عسرت بر لشکر بانصرام مهمات طریق جانفشانی پیمود - و باز بشاهزاده ملحق گردید - پس از رسیدن بچهار منزلی حیدرآباد در استمامت رستم دل خان سبزواری (که صوبه دار آنجا بود) پرداخته او را بملازمت شاهزاده آورد - چون حکیم محسن خان مخاطب بتقرب خان (که بیایه وزارت امتیاز داشت) باحسن خان شیوه حسد (که خانه برانداز دولتهای کهنه است) ورزیده همیشه شاهزاده را حرفهای بی اصل رسانیده خاطر او را از خان مزبور متنفر می ساخت دران ایام (که مابین خان مذکور و رستم دل خان مراسم جوشش نظر بدولتخواهی شاهزاده بیش از پیش مرعی بود) تقربخان ظاهر نمود که اینها در فکر و مشورت

(مآثر الامرا) [۳۰۳] (باب الف)

دستگیر ساختن حضرت اند - شاهزاده (که در اصل مزاج بسودا
مجبول و در ان ایام از کثرت افکار آن نشه دو بالا گردیده بود) پس از
کشتن رستم دل خان (که در احوالش مبین شده) خان مزبور را از خانه
طابیده محبوس ساخت - و بانواع تعذیب روانه ملک عدم گردانید
گویند هر چند مردم پیش ازین واقعه باو خبر رسانیدند (که شاهزاده
در تدبیر حبس شماست) او (که همواره مسلک دولتخواهی
می سپرد) قبول این معنی نکرد - این مقدمه در سنه (۱۱۲۰) هزار
و یکصد و بیست هجری بوقوع آمد - برادر کلانش میر سلطان حسین
سال دوم بهادرشاهی بدولت ملازمت رسیده بمنصب هزاری در صد
سوار و خطاب طالع یار خان چهره عزت بر افروخت *

* امیر خان سندهی *

میر عبدالکریم نام داشت - پسر امیر خان بن امیر ابو القاسم
نمکین مشهور است - چون جدش را ناهیه بهکر در ایام حکومت
خویش دلنشین افتاد دران گل زمین طرح وطن ریخته عاقبت خانة
خود را بر ساخت - پدرش نیز در ایالت تته^(۲) بمقتضای اجل جان
سپرده در جوار والد خویش مدفون شد - ازین جهت مسقط الراس
و محل نشو و نماى اکثر ازین خاندان آن مرز و بوم است - لهذا
بسندهی زبان زد گردیده - و الا اینها از سادات هرات اند - چنانچه
در احوال نامه نیاگانش مبرهن گشته - و نیز در ترجمه امیر خان

(۲) نسخه [ب] بمقتضای اجل •

(باب الالف) [۳۰۴] (مآثر الامراء)

مرحوم گذشته - که او مثل پدر خود کثیر الادب بود - و در سن صد سالگی هم از توالد و تذاصل باز نایستاده - میر عبد الکریم کوچک ترین برادران است - از آنجا [که برای خدمت حضور سلاطین (که معبر بخواصی ست) جز امرا زادگان و خانه زادان معتبر شایستگی ندارند] مشار الیه در بدو حال بخواصی اختصاص گرفت و پس ازان بسردارعی خواصان سرافرازی یافت - و چون عروج دولت و صعود ثروت در طالع او مودع دست تقدیر بود در سال بیست و پنجم (که بلده اردنگباد بقدم سعادت لزوم پادشاهی خجسته بنیاد گردید) مومنی الیه منظور نظر تربیت خسروانی گشته بخدمت داروغگی جا نماز خانه اعتبار قرب خدمت اندوخت - و پستر خدمت امانت هفت چوکی بانضمام جا نماز خانه یافت - و چون پیش آمد و ترقی او مرکوز خاطر پادشاهی بود داروغگی نقاش خانه نیز تفویض پذیرفت - و در آخر سال بیست و هشتم بتقصیر معاتب شده از داروغگی جانماز خانه معزول گردید - و چون در سال بیست و نهم شاهزاده شاه عالم بهادر با خانجهان بهادر افواج ابوالحسن والی قلنگ را زده و برداشته بلده حیدرآباد را بتصرف در آورد مصحوب مشار الیه خلعت و جواهر بیادشاهزاده و امرای عظام متعینه ارسال یافت - چند کس دیگر هم از روشناسان (که هر کدام بکار مامور شده بود) با هم یکتائی ورزیده براه افتادند - چون بچهار کردهی حیدرآباد رسید شیخ نظام حیدرآبادی با جمعیتی ریخته همراهان را

(مآثر الامرا) [۳۰۵] (باب الالف)

عرضه تلف گردانید - نجابت خان و امالت خان (که قلیچ خان
ناظم ظفرآباد برسم بدرقه داده بود) بسابقه معرفتی (که با مخالف
داشتند) بدو پیوستند - جواهر و خلاع مرسله و دیگر اسباب و متاع
سوداگری و رهگذاری مردم (که قافله گویان همراهِ شده بودند) بغارت
رفت - میر عبد الکریم را (که زخمی شده در میدان افتاده بود)
دستگیر کرده نزد ابو الحسن بردند - پس از چهار روز او را از گلکنده
بحوالی حیدرآباد بمعسکر شاهزاده رسانیده خود را یکسو کشیدند
محمد مراد خان حاجب خبر یافته بخانه خود برد - و بانواع داجوئی
پیش آمد - و بعد التیام زخمها ملازمت پادشاهزاده نمود - و احکام
ارشاد پیام (که بگذارش زبانی حواله او بود) برگذارند - و از خدمت
ایشان رخصت شده با خانجهان بهادر (که طلب حضور شده بود)
بآستان سلطنت جبهه سا گردید - و در ایام محاصره گلکنده چون
شریف خان کروره گنج اردو بتحصیل جزیه هر چهار موبه دکن
رخصت یافت خدمت کردگی گنج به نیابت خان مذکور ضمیمه
خدمتش گردید - و در همین ایام داروغگی جرمانه نیز بوی تعلق
گرفت - و در سال سی و سیوم بجایزه نیکو خدمتی کروره گنج (که
فرادانی و ارزانی برابر قحط و غلای حیدرآباد نمود فاحش کرد) در
بارگاه خلافت مستلزم مجری گردیده بخطاب ملتفت خان مورد
التفات شایان گشت - بعد ازان از انتقال خواجه حیات خان خدمت

(۲) نسخه [ب] جریب نیزه

آبدار خانه نیز بار مفروض شد - و در سال سی و ششم بخندخت
 قرب زینت داروغگی خواصان از انتقال انور خان پسر وزیر خان
 شاهجهانی و از اصل و اضافه بمنصب هزاری سر عزت هوافراخته
 در تقرب و مزاج دانی محسود امائل شد - و در سال چهل
 و پنجم بخطاب خان زاده خان تحصیل ناموری نمود - و پس ازان
 از کمال عذایمت بافزایش لفظ میر بر خانه زان خان چهره عزت
 افروخت - و بعد آن بخطاب میر خان مخاطب گردید - و در سال
 چهل و هشتم پس از تسخیر حصار تورنا بخطاب موروثی پدرش
 امیر خان سربارچ ناموری سوود - و در آنوقت بر زبان پادشاه گذشت
 که پدر شما میر خان (که امیر خان شد) در برابر الف یک لک روپیه
 در جذاب اعلیٰ حضرت فردرس آشیانی پیشکش کرده بود - شما
 چه می گذرانید - عرض نمود هزار هزار جان فدای ذات مقدس باد
 جان و مال همه تصدق حضرت است - روز دیگر مصحف مجید
 بخط یاقوت از نظر گذرانید - فرمودند چیزی گذرانیدید که دنیا
 و مافیها بهای آن نتواند شد - بعد فتح واکنکیره بافزونگی پانصدی
 از اصل و اضافه بمنصب سه هزاری کامیاب دولت گردید - و در
 اواخر عهد خلد مکان مقرب آن حضرت خاقان بود - و در مصاحبت
 و محرمیت فوق نداشت - چه شب و روز بیاریابی حضور نفوق
 می اندرخت - در مآثر عالم گیری آورده که در مقامات دیوار
 سه گروهی واکنکیره انحراف بمزاج پادشاه عارض شد - و اشتداد

(مآثر الامرا) [۳۰۷] (باب الالف)

و استیلاى آن بجائے رسید که گاه گاه مدهوشی رومیداد - از انجا (که
هن بنود رسیده) یاسے تمام بمردم در آورد - نزدیک بود که از هول
آن حادثه ملک بهم برآید *

امیر خان نقل کرد که روزی درین ایام در نهایت ضعف زیر

لب میگفتند • * بیت *

* بهشتاد و نود چون در (سیدی)

* بسا سختی که از دوران کشیدی

* وزانجا چون بصد منزل رسانی

* بود مرگے بصورت زندگانی

مرا که گوش بران افتاد زون بعرض رسانیدم - که حضرت سلامت
شیخ گنجه (رحمه الله) برای تمهید یک بیت این همه ابیات گفته

و آن این است • * بیت *

* پس آن بهتر که خود را شاد داری *

* دران شادی خدا را یاد داری *

فرمودند باز بخوانید - چند مرتبه تکرار یافت - اشاره رفت نوشته

بدهید - نوشته دادم - مدتی می خواندند - توانایی بخش توتی

عطا کرد - صباح آن بدیوان مظالم برآمدند - فرمودند که بیم شما

مارا صحت کامل داد - و طرفه طاقتی بجان ناتوان آورد - خان مذکور

بجود فهم و حدت ادراک و شگرفی هیئیت و بلندی اعداد (که

ازان بقابلیت تعبیر رود) ممتاز بود - در محامره بیجاورد روزه

(باب الالف) [۳۰۸] (مآثر الامراء)

[که پادشاه برای ملاحظه دمدمه (که برابر گذرگه قلعه بوده بودند)
سوار تخت روان تا گذار خندق تشریف آرد - و از جانب قلعه
گولهای توپ چرخ آشوب از بالای تخت میگذشت] مشارالیه
(که در آن وقت داروغه جانماز خانه بود) هنوز با بعرضه اعتبار
۱۰۹۹

نگذاشته بداهه مصرع تاریخ * فتح بیجاپور زودی می شود *
بر پارچه کاغذی بقلم سرب نوشته از نظر گذرانید - پادشاه بغال نیک
برگرفته فرمودند - خدا کند چنین باشد - در همان هفته افتتاح قلعه
صورت انصرام گرفت - و بعد تسخیر حصار گلکنده * مصرع *
۱۰۹۹

* فتح قلعه گولکنده مبارک باد * تاریخ یافته

از پیشگاه خلافت مورد تحسین گشت - و چون مواد پندار
و خود آرائی آماده داشت کله گوشه نخوت بر سر بی نیازی
کم میگذاشت - و با کم منصبی از جمیع نوئیزان بلند مقدار یکسر
و گردن برخود می بالید - امیرزادهای خاندان در جلو راه میرفتند
نگاه درست بجانب کسی نمیکرد - نقش اعتبارش در بارگاه سلطنت
آن چنان بر کرسی نشست که عمدها دست نگر و منت پذیر او
بودند - چون حکم شده بود [که سواى کسی (که پالکی بار از سوار
پادشاهی عذابت شده) دیگری از پادشاهزاده و امرا پالکی سوار
در کلال بار نیاید] پس از چندی جمله الملک اسد خان و او (که
در آنوقت ملقب خان بود) باجارت سوار آمدن فرق افتخار افراختند
بعد ازان بهره مند خان و مخلص خان و روح الله خان مجاز گشتند

(مآثر الامراء) [۴۰۹] (باب الالف)

ازین جا رتبه او توان شناخت - که چه قدر در دل پادشاه جا کرده
در دیانت هم قدم میگذاشت - اهل روزگار بفرمایش او جنس
هر دیار بقیمت نصف و ثلث ارسال می کردند - دیده و دانسته
نگاه می داشت - و در پرده قدغن استیعاب حصص ارز می نمود^(۲)
و بعد ارتحال خالد مکان همراه محمد اعظم شاه رفته چون صاحب
جمعیت و فوج نبود در گوالیار همراه بنگاه ماند - و پس از آنکه
تخت خسروی بجلوس بهادر شاه زیبایش گرفت و امرای عهد سلف
از مخلص و مخالف بافزونی مفاصم کام دل اندوختند او نیز
از اصل و اضافه بمنصب سه هزار پانصد سوار مورد مرحمت شد
لیکن آن قرب و مصاحبت کو - و آن ناز و تبختر با که - ناچار
بقلعه داری اکبرآباد در ساخته گوشه گزید - و از نالدینها و راست
منعم خان خانخانان (که در اهلیمت و مروت یکتای روزگار بود) از
دیرین بزرگداشتها صوبه داری آگره نیز بوی تفویض نمود - و پستر
از صوبه داری معزول شده بقلعه داری میگذرانید *

چون در اواسط عهد محمد فرخ سیر پادشاه مرحوم بذابر استقلال
سادات باره و هنر بامور سلطنت راه یافته باقتضای مصلحت
پیش آمد امرای عالمگیری در افتاد عنایت الله خان و حمیدالدین
خان بهادر و محمد نیاز خان همه بتازگی مورد نوازش گشتند
خان مذکور را نیز از آگره طلب حضور نموده بداروغدی خواصان

(۲) در [بعضی نسخه] حصص از سر می نمود *

(باب الالف) [۳۱۰] (مآثر الامراء)

ممتاز گردانید. و پس از خلع آن پادشاه مرحوم چون زمام سلطنت
یقبضه افتدار سادات بارهه در آمد او را از تغییر افضل خان
صدرالصدر خدمت مدارت کل نامزد کردند - گویند قطب الملک
بمراعات پیشین رتبه تعظیم و توقیر او از دست نمیداد - و برگوشه
مسند خود می نشانید - در همین ایام داعی حق را لبیک اجابت
گفت - پسرانش هیچ کدام رشده نکرده با اندوخته پدر بسند نمودند
مگر ابوالخیر خان - که بنابر قرابت با خاندوران خواجه عاصم
در عهد پادشاه مرحوم خطاب خانی یافته جمعیت و دستگاه داشت
و همراه خان مزبور بسر می برد - میر ابوالوفا نبیره ضیاءالدین خان
برادر کلان امیر خان نسبت به پسران او نامه داشت - و در اواخر عهد
خدمت بداروغگی جائز خان درجه اعزاز می پیمود - و قابلیت
و استعداد او ذهن نشین پادشاه بود - چنانچه روزی عرضه داشت
پادشاهزاده بهادر شاه بخط رمز از نظر گذشت - چون رمز معلوم نمیشد
پادشاه بیاض خاص بمیر مذکور حواله نمود - که ما دوسه رمز واضح نوشته
گذاشته ایم - آنرا با این سنجیده استنباط مطلب نماید - مشار الیه
بیاروی دقت نظر و سرعت فکر رموز مستوره مسطوره باستخراج آورده
مضمون عرضه داشت را نوشته گذرانید - و درجه استعسان یافت *

• آصف الدوله جمله الملک احمد خان •

محمد ابراهیم نام پسر ذوالفقار خان قرمانلو ست - نواسه

(۲) نسخه [ب] رموز مسطوره باستخراج •

صادق خان میربخشی و خویش یمین الدوله آصف خان میشد - از حدائق سن و ریعان شباب بحسن صورت و تذاسب ظاهری منظور مراسم و عواطف اعلیٰ حضرت بوده در هم سالان و اقربان امتیاز تمام داشت - سال بیست و هفتم بخطاب اسد خان و خدمت آخته بیگی نوازش یافته آخرها ببخشی گری درم پایه اعتبار افراخت - چون سریر خلافت بجایوس عالم گیری مزین شد مشمول عذابت گشته مدتها سوگرم بخشی گری درم بوده سال پنجم بمنصب چهار هزاری در هزار سوار تحصیل افتخار نمود - سال سیزدهم بعد فوت وزیر معظم جعفر خان بتفویض نیابت وزارت و مرحمت خدیجر مرصع و در بیروزه پان بدست خاص مباحات اندوخت - حکم شد که رساله پادشاهزاده محمد معظم نویسد - و مهر پادشاهزاده دیانت خان پنجم می کرده باشد - و در همین سال از بخشیدگری درم معزول گشته در سال چهاردهم از انتقال لشکر خان بانصب خدمت (۲) میربخشی گری اعلام سرافرازی برافراخت - و غره ذی الحجه سال شانزدهم اسد خان استعفا نیابت نمود - حکم والا پیرایه مدور گرفت که امانت خان دیوان خالصه و کفایت خان دیوان تن پائین تر از مهر دیوان اعلیٰ مهر خود کرده مهمات دیوانی سرانجام دهند - درم شعبان سال نوزدهم آن خان ستوده اطوار باز بنوازش درات مرصع کار و خدمت جلیل القدر وزارت اعظم باندامی یافت

(باب الف) [۳۱۲] (آثارالامرا)

و آخر سال بیستم (که خانجهان بهادر کولکلتاش از دکن معزول و معائب گردید - و تا تعیین صوبه دار نظم مهمات آنجا بدلیبر خان فامزد گشت) جملة الماک با لشکر فرادان و سامان شایان بدکن رخصت یافته بخجسته بنیاد رسیده بود که برخی اخذ و جر بعرض پادشاه رسید - شاه عالم بنظم دکن مرخص شد - و اسد خان برگشته در مبادی سال بیست و دوم در کشن گنده مضاف صوبه اجمیر ملازمت نمود - و چون سال بیست و پنجم رایات پادشاهی بمالش سنبهای بهونسله (که پادشاهزاده محمد اکبر را در ملک خود جای داده بود) بعزیمت دکن در اهتراز آمد جملة الماک را با شاهزاده عظیم الدین در اجمیر گذاشتند - تا راجپوتیه دران نواح غبار شورش نتوانند برانگیخت - پس ازان در سال بیست و هفتم در احمد نگر بتقبیل عتبه خلافت جبهه افروز گشته بعد فتح بیجاپور بعنایت مسند وزارت با تکیه گاه زربفت و سوزنی چکن دوز مربع نشین چاربالش استقلال گردید * * ع * زیبا شده * مسند وزارت * تاریخ است و پس از کشایش قلعه گلکنده باضافه هزار سوار بعلو مرتبت هفت هزاره هفت هزار سوار مرتقی شد - و سال سی و چهارم به تنبیه غنیم آن روی دریای کشنا و انفتاح قلعه نندبال عرف غازی پور و نظم و نعتق بالاگهات کرفانگ حیدر آباد تعیین گشت - جملة الماک بعد تصرف نند بال در کربه (که سرحد کرفانگ است) چهارونی داشت پادشاهزاده محمد کام بخش از حضور بانترزاع قلعه راکنیره

(بمأثر الامراء) [۳۱۳] (باب الف)

دستوری یافت - چون روح الله خان بانصرام آن مهم مامور شد از
بلمثال حکم جهان مطاع بکمک جملة الملک عنان توجه انعطاف
داد - پس از وصول موکب شاهي بکریه سال سي و هفتم حکم رسید
که هر دو بکمک ذوالفقار خان (که محاصره خانچي دارد) متوجه شوند
بعد از رسیدن آنجا بذاتر لخته درایي میان پادشاهزاده و جملة الملک
رنجش واقع شد - و بسعایت بدسگالان فتنه پزیره سرگرواني و آشفتگی
طرفین گرمي گرفت - جملة الملک بدست آریز مراسلات مخفیة
پادشاهزاده (که با رای قلعه نشین بوساطت بعضی ناعاقبت اندیشان
در میان داشت) بحضور نوشته مجاز گردید - که راد دلپیت بوندبیله
شب و روز حلقه در خانه پادشاهزاده بوده بے رخصت اسد خان
سواری و دیوان و آمد و شد مردم بیگانه نشود - درین اثنا از جاسوسان
تلعه در متحقق گشت - که کام بخش بذاسازی و زغم جملة الملک در
شب تاری قرار رفتن قلعه داده - لهذا اسد خان بکنکاش ذوالفقار خان
و سایر سرداران لشکر فوج محاصره قلعه را ببنگاه طلبیده گستاخانه
بخانه پادشاهزاده درآمده نظر بند ساخت - و از خانچي برخاسته
حسب الحکم کام بخش را روانه حضور نمود - و خود چندی در ساگر
توقف ورزید - پس ازان طلب حضور گشته از مقدمه کدورت اسر
پادشاهزاده راعمة بسیار بخاطرش جا داشت - روز ملازمت چون

(۲) در [بعضی جا] خانچي نوشته (۳) نسخه [۱] که باراملي
قلعه نشین (۴) نسخه [ج] سکر - و در [بعضی نسخه] سکره

(باب الف) [۳۱۴] (مآثر الامرا)

بسلامگاه رسید ماتممت خان داروغه خواصان قریب تخت استاده بود
آهسته خواند * * ع * * در عفو لذتست که در انتقام نیست *
پادشاه فرمودند که بجا خواندید - اجازت تدمبوس داده محفوف
عواطف ساختند *

و چون خلد مکان در سال چهل و سیوم سنه (۱۰۱۰) یک هزار و ده
هجری پس از اقامت چهارساله در اسلام پوری معروف بپرم پوری
بعزیمت حق طویک جهاد بتسخیر قلاع و تخریب آلکه سیوای بهونسله
قدم جهان کشا در رکاب یک زان گیتی نورد گذاشت نواب قدسیه
زینک انما بیگم را باخدمه محل همانجا نگاهداشته اسد خان
بحراست و حفاظت تعیین گردید - در سال چهل و پنجم مبادی
مهم کهیانا حسب الطلب از نگاه باستلام آستانه اقبال آشیانه
شرف اندوخته بخطاب امیر الامرا چهره امتیاز افروخت - و فتح الله
خان و حمیدالدین خان و راجه جیسنگه بصرکردگی از تعیین تسخیر
آن قلعه فلک شکوه گشتند - بعد فتح چون کسای عارض مزاج امیر الامرا
گردید حکم عذابت شیم عز صدور یافت که از طرف اندرون دیوان
عدالت (که بموجب حکم بدیوان مظالم موسوم گشته) برآه در برآمده
در کتیره بتفارت یکذرع زینة حجره بنشیند - تا سه روز نشست
پس ازان حکم شد که عصا بدهند - بعد ارتحال خلد مکان پادشاهزاده
محمد اعظم شاه نیز باعزاز و احترام از کوشیده در امر وزارت
استقلاش افزود - در چون از گوالیار متوجه جنگ بهادر شاه شد

اسد خان را با بنگاه و همشیره اعیانی خود زینت النساء بیگم (که
خدا منزل مخاطب به بیگم صاحب نمود) در آنجا گذاشت - چون
فصیح فیروززی از صهب ایزدی عزایت پیرچم بهادر شاه وزید آن شاه
صورت کیش حلم آئین نظر بر دیرین بزدگی و قدم اعتبار او از راه
فوازش طلب حضور ساخت - برخه باریابان قرب گفتند که با اعظم شاه
شریک غالب جمیع کارها او بود - فرمود که در آن آشوب اگر پسران ما
در دکن می بودند بتقاضای وقت رفاهت عمومی خود می نمودند
بعد ملازمت بخطاب نظام الملک آصف الدوله و خدمت و کالت (که
در سوائف ایام صاحب اختیار جمیع مهام مملکی و مالی میشد)
و نواختن نوبت در حضور سرعزاتش از فاک برین گذرانید - و چون
پادشاه رعایت خاطر مدغم خان خانخازان (که حقوق بسیار ثابت کرده
وزیر اعظم بالاستقلال بود)^(۲) اهم می شمرد و دزیر باید که سردیوان
ایستاده کاغذ بدستخط و کبیل مطلق رساند چنانچه یکان دفعه
بعمل آمد و این معنی بر خانخازان گرانی کرد لهذا مقرر شد
که آصف الدوله که کبر سن دریافته مشغول عیش و فشاط است
بشاهجهانزاد رفته بفراموشی و آسودگی بگذراند - و کالت را نیاید
ذوالفقار خان سرانجام نماید - لیکن در جذب اقتدار خانخازان سوای
مهر و کالت (که بر اسغان و احکام بعد مهر وزارت میشد) دیگر امری
در و کالت نماند - آصف الدوله در دارالخلافه پنج وقت نوبت

کامرانی نواخته زیسته گوارا و عافیت مهیا داشت - چون نوبت سلطنت
 بجهاندار شاه رسید و ذوالفقار خان رائق و فائق خلافت گردید
 مراتب نوکری از میان برخاست - و سه باری که بدربار رفت
 پالکی سواره بدیوان عام فرود آمده متصل تخت نشست - پادشاه
 در مخاطبات عمو می گفت - پس از آنکه جهاندار شاه از آگوه
 شکست خورده گریخت و بکسر بخانه آصف الدوله رسید خواست
 تا دیگر باره ساز و سرانجام فراهم آورده بکارزار پردازد - ذوالفقار
 خان نیز رسیده درین کار مبالغه از حد برد - اسد خان (که مرد
 تجربه کار کهنه رزگار و نیک نفس عافیت طلب بود) راضی نشده
 بپسر گفت - که معزالدین بادمان خمر و انهماک لهو و لعب
 و سقله نوازی و ناقدر شناسی قابل فرمان (دائی نمانده - چه لازم
 که چنین کسی را بطرف برده فساد تازه بریا و فتنه خوابیده بیدار
 کنیم - و باعث خرابی ملک و تضحیح عالم شویم - خدا عالم است
 که مآل کار بکجا منجر شود - هرکه از بزاد تیموریه سرر آرا گردد
 ما و شما را اطاعت او لازم است - همان روز او را مقید ساخته بقلعه
 فرستاد - و ندانست که تقدیر بر تقدیرش میخندد - و این مآل گزینی
 و عاقبت اندیشی موجب افزای جان سیرین بسرو زوال آبرو و دولت
 موروثی او گردد - اما چون استطلاع بتقدیر و دیده دوزی بسوانر آن
 مقدر بشر نیست آدم بیچاره بدان جهت ماوم و مطعون چرا باشد

(مآثر الامرا) [۳۱۷] (باب الالف)

بایست وقت و صلاح مآل همین بود - مگر گویند که حمیت و غیرت یا عرف و طبیعت بل انصاف و مروت اقتضای آن نمیکرد که پادشاه هذد با این همه حقوق و نوازش در چنین وقتی حادثه زده با اعتماد او بخانه اش در آید - و استشاره احوال خود کند - ارزا گرفته بدشمن دهد - که با سوء حال بکشد - اگر خود از پیروی تاب قطره و پویه نداشتن بآنها را میگذاشت - بهر دشت و صحرا که قاعد ادبارشان میکشید میشتافتند - و خون زیاده بر آنچه کشید می کشید - بهر تقدیر محمد فرخ سیر چون دید که شاه و وزیر مدبر تباہ هوش بدار الخلافه رفته - مبادا بطرف سرکشند - و فتنه نو بر خیزد معرفت میر جماله سمرقندی باستمال نامهای پیدایی بنام پسر و پدر بانواع نوازش و چالواوسی دل وسواس زده هر دو را مطمئن ساخت - گویند سادات باره (که درین امور شریک مصالحت پادشاه نبودند) تا اینجا نمی دانستند - بلکه یقین داشتند که اینها بعرضه خواهند در آمد - چرا ممنون احسان خود نباید کرد - پیغام کردند که بمعرفت ما ملازمت نمایند - تا صورت بحال شما عایه نگردد چون کار کزان تقدیر در فکر دیگر بودند پدر و پسر با اعتماد مواعید هر قویک پادشاهی غره گشته اعتنا بسادات باره نکرده رجوع بآنها کسر شان خود دانستند - میر جماله چون از پیغام سادات مطلع شد شتابان تقرب خان شیرازی را بزد آصف الدوله فرستاد که اگر استرضای پادشاه مطلوب اسمی زینهار بقطب الملک و امیر الامرا متوصل نشود

گویند که تسم قران هم در میان آورد - هرگاه پادشاه بباره پلکه دهلی (سید
 آصف الدوله با ذوالفقار خان بطمانیت تمام رفته ملازمت نمودند
 پادشاه بعنايت جواهر و خلعت و کلمات نوازش تسلي بخش
 گشته رخصت نمود - و فرمود که ذوالفقار خان بنا بر مصلحت
 برخه امور حاضر باشد - آصف الدوله نکوهش مآل از سیمای حال
 در یافته با دل زار و چشم خون فشان بخانه آمد - همان روز ذوالفقار
 خان را قسمی که در احوال او تحریر یافته کشتند - فردای آن اسد
 خان را محبوس ساخته خانه اش بضبط در آورده چیزه نگذاشتند
 و صد روپیه یومیه جهت اخراجات او از سرکار پادشاهی قرار یافت - در
 جشن جلوس خواستند جواهر و خلعت برای او بفرستند - حسین علی
 خان امیر الامرا استدعا نمود که خون ببرد - گویند امیر الامرا بهمان
 دیرین روش آداب بتقدیم رسانید - او هم بدستور قدیم در سجی
 و زهاب دست بر سینه گذاشته پان بدست خود داده رخصت کرد
 و در سال پنجم سنه (۱۱۲۹) هزار و یکصد و بیست و نه بعمر
 نود و چهار سالگی ازین دار پرملال درگذشت - چنین امیر نیک طینت
 کم آزار و متحمل با و تار بحسن صورت و نیکوئی شیم (که
 با زبردستان برفق و مدارا و با هم چشمان بشان و تمکین باشد)
 در امرای قریب العهد دیگره نگذشته - از ابتدای نشو و نما
 بکامیابی و کامرانی بسر برده همواره بطاس مراد در شش میزد

(مآثر الامرا) [۳۱۹] (باب الاف)

نواد دغاباز فلک دست آخر بار کج باخت - و فزاق انقلاب نزدیک
بمذزل بر امن آباد جمعیت او دو اسپه تاخت - از چرخ بے مردت
صبح نشاطی ندید که شام کدورتها سرزند - و لقمه حلوائی بکام
فریخت که صد نواله زهر نیامیخت - این وفادار شمن با که پیوست
که نگسیخت - و با هر که نشست زود بر خاست * * بیت *

* پشیمان می شود زود از عطای خویشتن گردون *

* چو خور گر قرص نانی صبح بخشد شام میگیرد *

از خوبیهای جملة الملک نقل کفند که چون خلدن کان در سال چهل
و هفتم بعد تسخیر قلعه کندانه^(۲) موسوم بدخشنده بخش باران
انقضای برشکال در محلی آباد یونا آمد کیف ما اتفاق دایره امیر الامرا
در زمین پستی واقع شد - و خیمه عنایت الله خان دیوان خالصه
و تن بر مکان مرتفع - پس از مرور چند روز (که خان مزبور جای
سراپردگی محل سرا معوط هم ساخته بود) نسبت خواجه سرای
امیر الامرا (که صاحب اختیار سرکار او بود) گفته فرستاد - که ازین مکان
بر خیزید - که خیمه نواب ایستاده خواهد شد - خان گفت خوب است
اما مهلتی بدهند تا جای دیگر درین مثل بهم رسد - او تاد ترک
جواب داد - عنایت الله خان ناچار بمکانی دیگر انتقال نمود
این ماجرا بهادشاه رسید - مصحوب حمید الدین خان بجملة الملک
پیغام شد - که شما این جا را بعنایت الله خان بدهید - و خود

(۲) نسخه [۱] کهنه ده *

(باب الف) [۳۲۰] (مآثر الامرا)

برخاسته بجای دیگر بررید - اسد خان اندک مکث کرد - حکم شد
که بخانه عذابت الله خان رفته معذرت خواهید - اتفاقاً در آن وقت
عزایت الله در حمام بود - جملة الملک آمده در دیوانخانه نشست
از جلد برآمد - امیرالامرا دستش گرفته بخانه آورد - و یک تقوی
پارچه اقامت گویان تواضع کرد - و تا انتهای مدت صحبت و رفاهت
و پس از آن هم هیچ گاه بهیچ وجه اظهار گله و بیدماغی نمود
و در مهربانی و دل‌داری افزود - چنین کسان هم در زیر آسمان بوده‌اند
گویند اخراجات محل و اهل نغمه و نشاط آنقدر داشت که مداخل
بدان وفا نمی‌کرد - و بسبب بواسیر دائمی بے ضرورت بر زمین
نمی‌نشست - همیشه در خانه بمهد نشینی می‌گذرانید - سوای
ذوالفقار خان عزایت خان نام پسر^(۲) از بطن نول بان^(۲) مخاطب
پروانی داشت - خط را خوب می‌نوشت - بدار رنگی جواهر خانه
و منصب مناسب امتیاز یافت - بحکم پادشاه دختر ابوالحسن
حیدرآبادی را بمقدار آوردند - اما بارباش وضعی افتاده سواد^(۳)
بهم رسانید - و رخصت دارالخلافة یافته ناهنجار روی پیش گرفت
همواره از سوانح دهایی نالش او بعرض می‌رسید - در همان حالت
درگذشت - پسرش صالح خان در عهد جهاندار شاه خطاب اعتقاد خان
و منصب عمده یافته بود - براهش میرزا کاظم از هم نشینی (تامان
و بزم سازنگیان یک قلم ننگ و ناموس را بتاراج داده باتبع اسالیب^(۳)

(۲) نسخه [۱] نول بالی - و نسخه [ج] نول بای (۳) نسخه [۱] شایگان .

(آثار الامرا) [۳۲۱] (باب الف)

درهای (سوانی) بر روزگار خود می‌کشود *

(۲)
* امیرالامرا سید حسین علی خان *

برادر خرد قطب الماک عبدالله خان است - که بجای خود
مذکور شود - قطب الماک وزیر اعظم محمد فرخ سیر پادشاه بود
و سید حسین علی خان بمنصب امیرالامرائی تازک - باغات باسما
می‌سود - اینها از اعظم سعادت باره اند - و اکبر شرفای هزد - هر دو
برادر فرقدین فاک سیادت و نیرین سپهر امارت بودند - متحلی
باکتر شمائل سذیه - و خصائل رضیه - خصوص سخاوت و شجاعت
که ازین دو صفت والا آثار غرا بظهور رساندند - و نقشهائی (که طراز
صفحه درامت باشد) بر لوح (روزگار) نشانند - و از مبادی ایام عروج
تا منتهی بخوبی و نیکامی بسر بردند - و از آبداری عدل و احسان
عرصه هزد را رشک فردرس برین ساختند - لیکن در اواخر ایام
درامت راه غلط پیمودند - و تا روز قیامت داغ بدنامی با خود
بردند - اما نزد ارباب انصاف منشیای عزل پادشاه محض پاس آبرو
و حفظ جان عزیز بود - اینها مدد العمر جانفشانیها نمودند - و لوازم
دولتخواهیها بتقدیم رسانیدند - پادشاه چشم از حقوق پوشیده
در صدد قلع و قمع افتاد - و تا زنده بود همین خیال در سر داشت
و سعادت هر دو برهم خورد *

(۲) نسخه [ب] خان بهادر *

قاسمی شہاب الدین مالک العلماء (قدس سرہ) در مناقب السادات
 می فرماید - کہ امارت محبت سادات خلق محمدی ست
 (۲)
 و سخاوت ہاشمی و شجاعت حیدری - باید کہ سید محیم النسب
 ازین ملکات بہرا رافی داشته باشد - و احوالنا بحکم نفس امارہ اگر
 مرتکب عصیانے شود آخر کار سببے رو میدہد کہ باعث نجات اخروی
 می گردد - مصداق این کلام درین ہر دو برادر مشاہدہ افتاد - کہ
 مظلوم ازین عالم رفتند - و غار شہادت بر رو مالیدند - نام اصلی
 قطب الملک حسین علی ست - و نام اصلی امیرالامرا حسین علی
 شہادت اول بزہر واقع شد - و شہادت ثانی بخنجر - امیرالامرا
 اگرچہ برادر خرد قطب الملک است اما در سخاوت و شجاعت
 و علو ہمت و تمکین و وقار از برادر کلان فایق بود - در عہد خلد مکن
 بحکومت زنتھپور و آخرها بفوجداری ہندون بیانہ (۳) می پرداخت
 چون برادرش بعد رحلت خاد مکن در لاہور مشمول عواطف شاہ عالم
 گردید سید حسین علی خان با فوج شایستہ در حوالی دہای دولت
 ملازمت پادشاہ دریامت - و در جنگ محمد اعظم شاہ مصدر جلائل
 ترددات گشتہ بمذنب سہ ہزاری و عذابت نقارہ سر بلند گردید
 و بواسطت شاہزادہ عظیم الشان بذیابت صوبہ داری عظیم آباد پتہ
 رخصت یافت - در اواخر عہد خلد مکن صوبہ داری بنگالہ بسپہ دار

(۲) نسخہ [ب] کہ آثار محبت سادات (۳) نسخہ [ج] جدول

بیانہ می پرداخت .

(مآثر الامراء) [۳۲۳] (باب الاف)

(۲)
خان و مخاطب با عزالدوله خانجهان بهادر از تغیر شاهزاده عظیم‌الشان
مقرر گشت - محمد فرخ سیر خلف عظیم‌الشان (که بنیابت پدر
در بنگاله بود) طالب حضور شده بپناه (سبد - چون مدتها بخود سوری
گذرانیده و نسبت برادران دیگر نزد جد و پدر رتبه نداشت رفتن
حضور شاق و ناگوار پنداشته بعدر عسرت اخراجات اوقات پرستی
میگرد - تا آنکه شاه عالم شفقاز شد - محمد فرخ سیر خطبه و سکه
بنام پدر نموده در فراهم آوردن مردم همت گماشت - درین اثنا خبر
کشته شدن عظیم‌الشان (سبد - در ربیع الاول سنه ۱۱۲۳) ثلث و عشرین
و ماهه و الف خود سریر آرای سلطنت گشت - و سدد حسین علی
خان ناظم پناه را بوعده عذایات مستمال ساخته رفیق گردانید - و ازین
جهت سبد حسن علی خان ناظم آله آباد نیز طریق رفاهت سپرد
در کمتر زمانه افواج کثیره مجتمع گشت - اما بذابر قلت خزانه
نا رسیدن اکبر آباد دوازده هزار سوار پیش نماند - حسین علی خان در
روز جنگ (که در حوالی مستقر الخلافه با جهاندار شاه اتفاق افتاد)
باتفاق حسن بیگ صف شکن خان ز که بایب صوبه دارمی اودیسه بود)
و زین الدین خان پسر بهادر خان در هیله بمقابل ذوالفقار خان
(که توپ و ضربزن بسیار بدش در چیده ایستاده بود) اسپان تاخته
بزنجیره توپخانه در آمد - چون عرصه و غا بر خود تنگ دید بآئین
ناموس پرستان هفت پداده گشته بزخمهای طاقت ربا بزمین افتاد

و آن دوسردار با جماعت دار بسیار مردانه زندگی سپردند - حسین علی خان پس ازین فتح نمایان بخطاب امیرالامرا بهادر فیروز جنگ و منصب هفت هزاره هفت هزار سوار و خدمت عمده میربخشیدگری کوس با ندمرتبگی نواخت - و در سال دوم با فوج گران سنگین به تذبیه اجیت سنگهه (آنهور) که لوای سرکشی و تمرد در وطن خود می افراشت (مامور گردید - تا میرآهه هرجا تعلقه او بود لکد کوب قاراج و بی سپر غارت ساخت - راجه از بیم ناکی به بیکاندر بدر زده باستوار جاها خزید - درین یساق آنچه از اجرای حکم امیرالامرا نقل کنند این ست که چون ددهات اجیت سنگهه و جیسنگهه باهم مخلوط اند و رعایای تعلقه او این بهراس (و بهر حال میگذاشتند بتاراجیان حکم میشد - که مواضع دربان را یغما ساخته آتش زنند - و بآباد مزاحمت نرسانند - رعایای اجیت سنگهه این را دیده معرفت رعایای جیسنگهه قول گرفته می آمدند - همان وقت سزادلان تعیین میشدند که بتاراجیان بگریزند که آتش فرو نشانند - و آنچه گرفته اند مسترد سازند اصلا درین حکم تخلف نمیشد - سزادلان آن اشیاء منهدیه را بالتمام در دیه جمع میکردند - بعضی ثقات ۱ که از مردم دیرات بسیار استفسار کردند) باتفاق میگفتند - که غیر از سوختن دیگر هیچ نقصانی بهما نشده راجه چون خرابی خود دید از مال کار اندیشیده و کلاهی معتبر فرستاده بتقبل پیشکش و فرستادن کزور ابهی سنگهه پسر کلان خود بحضور

(مآثر الامرا) [۳۲۵] (باب الف)

و دادن صبه پیداشاه (که بزبان عرف آن دیار دوره نامند) مستدعی
عفو جرائم گردید . چون میر جمله در حضور صاحب دستخط پادشاهی
شده هرکه بار (جوع می آرد) منصب و جاگیر دستخط کرده دیدان
و هر روز مزاج پادشاه را از سادات منحرف تر می ساخت
امیر الامرا بمصالحه راضی شده کنور را همراه گرفته باستمجال
مراجعت کرد . و فوج جهت دوره گذاشت . که متعاقب بیارد
درین سفر غریب قضیه اتفانی رو داد *

گویند چون امیر الامرا بشازده کرده می رفته رسید معتبران راجه
با یک هزار و پانصد سوار جهت مصالحه آمده ملازمت نمودند
و استدعای مقام کردند . چون اشتهار داشت (که اظهار اینها فروغ
از راستی ندارد . و بحیله ری می خواهند نگاه دارند . تا راجه
باحمال و اثقال بدر رود) حسین علی خان پیغام کرد که اگر مصالحه
واقعی ست تا (سیدن کنور شما مقید و مسلسل باشید . آنها اول
از راه ننگ و عار راضی نگشته آخر قبول کردند . امیر الامرا
چار کس معتبر را زنجیر کرده حواله جماعه داران عمده نمود . چون
جماعه داران همراه گرفته از دیوانخانه برآمدند اچهای لشکر بمجرد
دیدن این حالت بر تیرا آنها دویدند . جنگ در پیوست . هر چند
مردم بممانعت تعیین شدند اما اچها سه را بچشم زدنی بتلف
جان و مال در آردند . امیر الامرا آن چار کس را از قید برآورده
معذرت خواست . و بآنها نیز تیعین شد که این حرکت بے اجازه سرزده

براجه نوشتند - لیکن راجه پیش از آن بشنیدن این ماجرا فرار نموده بود
 ناچار امیرالامرا بمیراثه شتافته توقف نمود - تا مصالحه صورت گرفت
 و پس از رسیدن دهلی تقریب صوبه داری دکن در میان آمد
 حسین علی خان میخواست که خود ملتزم حضور باشد - و نیابت
 بدستور ذوالفقار خان بغام داؤدخان مقرر شود - پادشاه بگفته مشیران
 دمساز راضی نمیشد - تا آنکه گفتگوی خصوصیت آمیز در میان آمده
 بطول انجامید - و بعد اللتیا و اللتی قرار یافت که میر جمله اول
 بصوبه داری پخته رهگرا گردد - بعد از آن امیرالامرا (که عزل و نصب
 کل خدمات دکن باختیارش مفوض گشته) رخصت شود - چنانچه
 سال چهارم سنه (۱۱۲۷) هزار و یکصد و بیست و هفت رانه دکن
 گشته وقت رخصت بالمواجهه عرض کرد که اگر در غیبت من
 میر جمله بحضور رسید یا بقطب الملک تسه دیگر سلوک شد در عرض
 بیست رز مرا رسیده دانند - چون بمالوه رسید راجه جیسنگه سوانی
 صوبه دار آنجا از سر راه گزاره گزید - تا ملاقات واقع نشود - امیرالامرا
 بحضور نوشت - که این حرکت از اگر بر طبق اشاره است حکم شود
 از همین جا برگردم - و الا فریاد است که داؤد خان هم این مملک
 پیش خواهد گرفت - چون ابتدای سلطنت واسطه جان بخشعی داؤد
 خان سادات شدند و بتازگی امیرالامرا نیابت صوبه داری برهان پور
 از پادشاه بنامش مقرر کرد او از گجرات بدان معوره رسیده

ممکن گزیده بود - در جواب فرمان رسید که در ازای قباحت نا فهمی
 جیسنگه عزل و نصب او را باختیار شما گذاشتیم - و از داؤد خان
 توقع چنین حرکات چه احتمال دارد - احیانا اگر مصدر ادای نامناسبی
 شود روانه حضور نمایند - اما از بددلی و سفله مزاجی که پادشاه
 داشت بوساطت خاندوران مخفی بداد خان تحریض مخالفت
 نمود - چون امیر الامرا از نبرده عبور کرد ظاهر شد که داؤد خان سرشته
 موافقت گسسته خیال ملاقات هم در سر ندارد - حسین علی خان
 در فکر اصلاح او فتاده بتفصیل (که در ذکر احوال داؤد خان رقمزد)
 ملک احوال نویس شده (پیغامها بمیان آمد - حاصل آنکه در صورت
 توافق ملاقات لازم - و در شکل تخلف روانه حضور باید شد - از ما
 مزاحمت نیست - داؤد خان پای جهالت افشوده کار پیر خاش
 رسانید - ناچار یازدهم رمضان در فدای آن شهره عرصه مبارزت آراسته
 گشت - و جنگ بشایستگی رو داد - با آنکه تفنگ کاری بداد خان
 رسیده بود روانه در آمده متصل امیر الامرا دیگر باره بجنگ
 در پیوسته نقد جان در باخت - امیر الامرا پس ازین فتح صولت افزا
 (که رعب افزای سران و سرکشان دکن گردید) خجسته بذیان را
 اقامت جا ساخته فوجی بسرکردگی ذوالفقار بیگ بخشی به نذیه
 کهندو دیهاریه سیداپتی راجه ساهو (که در صوبه خاندیس قاعها
 (۳)

(۲) در [بعضی نسخه] روانه حضور شوند (۳) در [بعضی نسخه] کهر

و دیهاریه و در [بعضی] کهندو و دیهاریه

(باب الف) [۳۲۸] (مآثر الامرا)

احداث کرده تهايه قايم مي نمود - و باخذ چوتنه شورش آماي آن ضلع
بوده قافلها را بتاراج مي برد) تعيين کرد - او در پرگنه بهانپور با اشقيا
دوچار گشته باريزش درآمد - مرهنة بازديک زد و خورد بائين
و رسمه که دارند منتشر گشته فرار گزیدند - فوج جنگ دکن نادیده
(که از خم و چم مرهنة آگاه نبود) شادان و نازان دنبال آنها گرفت
که ناگاه آن تبه کاران بهيئت مجموعي چنان گرم و گيرا هجرم آوردند
که درالفقار بيگ (که از فرط تهور پيش آهنگ همه بود) با جمعه
گشته گشته باقي فوج يغمائي شد - هر چند سيف الدين علي خان
و راجه محکم سنگه بمالش آن گروه شقارت پزوه تعيين شدند و تا بذور
سورت شناختند و پس ازان محکم سنگه تا ستاره (که مسکن و بنگاه
ساهوست) دقيقه از نهب و تالان فرود گذاشت اما جبر اين کسر
و تلافی اين شکست موافق صولت و شکوه اميرالامرا صورت نگرفت
نظر بر اسباب ظاهر (که رفور خزائن و کثرت سپاه و عزم بلذ
و شجاعت فطري حسين علي خان داشت) مي بايست شرمه
ضالۀ مرهنة بسرچنگهای رسا و مالشهای مستوفي سر حساب ميشدند
ليکن [چون پادشاه بتحريرک و اغواي دولت براندازان خود غرض
بدستور دارد خان در باب مخالفت اميرالامرا به داران جنوبی دکن
حتی راجه ساهوی بهونسله (که بزور و تحکم راجه دکن گشته)
بايما و صراحت کوتاهي نمیکرد - و در دهلي با قطب الملک هر روز

صحبتی تازه و نزاعی نو بر می انگیزخت - که هر ساعت صدای بگیر
و بکش بگوش میرسید - و از تذهائی و بیدناکی فرغیب آمدن ببران
می نوشت [لا علاج امیر الامرا از دشمن خانه بدشمن بیدانه ساخته
در سده (۱۱۳۰) یک هزار و یکصد و سی و هجری معرفت سنکراجی مله^(۲)
و محمد انور خان برهان پوری مصالحه با راجه ساهو (بشرط عدم
قاخمت و تاراج ملک و تعرض شوارع و طرق و نگاهداشتن پانزده هزار
سوار در (کلب ناظم) قرار داده اسدان چوتنه و دیسمه‌ی شش صوبه
دکن بهر خود با نذخواه کوکن و غیره های (که راج قدیمش
می نامند) حواله نموده گماشتگان ادرا همه جا شریک و دخیل^(۳)
ساخت - اگرچه درین سودا بمقتضای وقت سود و بهبود پنداشت
اما نظر بمآل زبان سترگ اندوخت - و ذیل بدنامی بر چهره حال خود
قا مرور دهور کشید - هر چند که خذلان دین و خفض اسلام عیذا بانله
درین کار مذوی و مضمرا او نباشد لیکن در ضمن تسلط کفر از یکے بده رسید
و هر روز سر ببالیدگی کشید - اما مذصف دور بین در می یابد که
درین کار شامت و وبال عاید روزگار کیست - و چون مصالحه با مرغه^(۴)
و ایغای عهد و پیمان برفاقت و ناخوشیهای پادشاه با قطب الماک
همه دراعی انتهاض امیر الامرا بود بهندوستان نیز آمد آمد
دربانها شایع گشت - پادشاه بخدال محال و سد راه شدن امیر الامرا

(۲) نسخه [۱] شکر اچي - و نسخه [ب] شکر اچي (۳) در [چند نسخه]

که ایشداران (۴) نسخه [ج] مساله با مرغه .

(باب الالف) [۳۳۰] (مآثر الامرا)

محمد امین خان چین بهادر را ببهانهٔ بزد و بسکت مالوه که سر راه
دکن است مرخص ساخت - و پس ازان (که بحرف طرازی و کاربردازی
اعتقاد خان بتازگی شاه و وزیر نرد و لا باهم باختند) ^(۲) پادشاه اخلاص
خان را (که با هر دو برادر اخلاص مند گفته میشد) باصلاح مزاج حسین علی
خان و باز داشتن از عزیمت حضور مرخص کردند - امیر الامرا (که
تصمیم عزیمت کرده باستماع دوستی تازه شاه و وزیر متوقف بود
و انتظار خبر ثانی می کشید) باز برهم زدگی مسموع شده غرق محرم
سنه (۱۱۴۱) هزار و صد و سی و یک با فوج دکن و مرهته بشوکت
و صلوات تمام از خجسته بنیاد رکضت نمود - و معین الدین نام ^(۳)
مجهول الحال را بهسری شاهزاده اکبر برداشته باظهار هواخواهی
و فدویت بپادشاه نوشت - که در نعلقه راجه ساهو سرے کشیده بود
دستگیر گردیده - نزد خود طلبیدم - در امثال این امور احتیاط و تقید
صلاح دولت دانسته خود بحضور می آم - اواخر ماه ربیع الاول در
حوالی دار الخلافه جانب لاک فیروزشاه دایره نمود - و خلاف ضابطه
حضور نوبت نواخته داخل خیمه شد - و مکرر بدانگ بلذذ گفت که
من از نوکری پادشاه برآمدم - و پس ازانکه بوساطت قطب الملک
تکالیفی چند با شروط و عهده پذیرا یافت پنجم ربیع الآخر ملازمت
نموده گذارش کلهها کرد - و مشمول نوازش و مرحمت بیکران رخصت
یافت - و باز هشتم ماه مذکور بشهرت سپردن شاهزاده جمالی سوار

(۲) نسخه [ب] نرد دغا (۳) نسخه [ب] نهضت نمود .

شده به‌قولی شایسته خان (که از پیشگاه خلافت بار عذایت شده بود) داخل گشت - قطب الماک با مهاراجه ببنده بست قلعه شتافته هیچ‌کس را در آنجا نگذاشتند - چون فوت قابو معبر بسوء تدبیر است و اغماض چنین وقت خیرباد جان و آبروی خود گفتن مباشر امر عظیم و مرتکب کار خطیر گشتند - چنانچه در ذکر قطب الماک مرتوم خامه گردیده - و هنوز دو ماهی نگذشته بود که نیکو سیر پسر پادشاهزاده محمد اکبر (که در قلعه اکبرآباد مقید بود) باتفاق احشام آنجا علم خلاف برافراشت - امیر الامرا بر ججاج استعجال رسیده در محاصره سه ماه و چند روز بسازش هزاربهای احشام آنجا قلعه برگرفت و اموال قلعه را متصرف گشت - و چون قطب الماک بمقابل راجه جیسنگه سوانی (که بقصد مخالفت از آنبیر برآمده بود) بفتحچور سیکری رسید امیر الامرا نیز ملحق شد - و بعد مصالحت راجه میان برادران بر سر اموال آگره کدورتها برخاست - و پیغامهای درشت و تلخ از طرفین گذارش یافت - اما آخر کار از پخته‌کاری راجه رتن چند شیوع و اعلان نیافته به بیمزگی تمام قلیل ازان بقطب الماک عاید شد چون مشیت ایزد بی‌همال (که بمصلحتهای او که تواند پی برد) بدان تعلق گرفته بود (که هر دو برادر بباد کامیابی ابر تر ساخته شورابه بیمرادی در کشند - و کامی چند بمقصود شتافته) و بر ناکامی گردند) مساهله سترگ و غلط فاحش سرزد - که با تصدی چنین امر خطیر (که در لای عظیم بچرخ آرند) بملاحظه یک دیگر

سیر آزای هندوستان نگشتند - اگر یکی بدیگرے سر فرودئی و انقیاد
 فرود می آورد یا امیر الامرا (که بعلاوشان و جلالت قدر و عزت بلند و همتے
 بجای و شجاعتے مفرط و دانشے درست شهرت تمام داشت - و بصولت
 و مهابت رعب افزای در و نزدیک بود) قطب الملک را از میان
 برداشته مربع نشین چر بالمش سلطنت میشد اغلب که پیش مبرفت
 و زمانة دراز دولت در خانوادة ایشان امتداد می گرفت - چنانچه
 باستانی نامها از احوال گذشتگان آگاهی می بخشد - بالجماه
 بذابر هنگامة جهیلہ رام و گردهر بهادر امیر الامرا با محمد شاه پادشاه
 و قطب الملک از فتح پور باگروه معارفت نموده تا انفصال قضیه
 اقامت آنجا ناگزیر افتاد - چون گردهر بهادر پس از فوت جهیلہ رام
 سر استکبار می خارید حیدر قلی خان با محمد خان بنگش تعیین
 گشته بوساطت راجه رتن چند باشتی و مصالحه خاطر ازان
 طرف وا پرداختند - درین ضمن فلک نقشے نو بر صفحه (روزگار کشید
 نظام الماک بهادر فتح جنگ) که بحسن تدبیر و نیروی پردلی ممتاز
 امرای عالمگیری ست (استشمام رایحه غدیر و عناد از سادات نموده
 کام سرعت بدکن برگرفت - و در کمتر زمانے دلادر خان بخشی
 امیر الامرا را) که با فوج چیده جرار بتعاقب بود (و عالم عالی خان
 برادر زاده و متبذای حسین عالی خان را) که بذیابیت صوبه داری دکن
 می پرداخت - و با فوج مرهنة و متعینة آنجا بعزم قتال باستقبال (سیده)

(مآثر الامرا) [۳۳۳] (باب الف)

بآریزشهای پی در پی دست خوش تاراج جان و مال ساخت - غریب
حالتی بحسین علی خان (داد - نمی دانست که مال کار بکجا
خواهد کشید - و هوش و حواس باخته هر روز تدبیر می اندیشید
برخی گفتند که چون قبیله نواب در دکن است با ارسال فرمان
صوبه داری دکن نظام الملک را مستمال باید ساخت - و بمرد
و تدریج بتلافی و تدارک باید پرداخت - درین اثنا خبر رسید که سید
مبارک خان بخاری قلعه دار موروثی دولت آباد با آنکه از طرف
حسین علی خان بتغیر جاگیر آزرده خاطر بود بپاس ناموس سیادت
زه و زاد امیر الامرا را با توابع و اسباب پیش از رسیدن نظام الملک
بخجسته بنیان در قلعه جا داده از دستبردهای اعدای مصون و
محفوظ نگاهداشت - یازده هوش رفته بجا آمد - بمشورت و کدکاش
بسیار پادشاه را همراه خود گرفته نهم ذی القعدة بعزیمت دکن
با پنجاه هزار سوار موجودی سوای آنکه نگاهداشت علی العموم شروع
کرده و باطراف و جوانب زرها برای سپاه فرستاده از اکبرآباد
کوچ نمود *

سبحان الله این دو برادر سیما امیر الامرا سخاوت و کرم و حلم
و مواسات فطری داشتند - هرگز مجوز ستم و بیداد بمتنفعی نشدند
اما مقلب القلوب نوعی صرف دلها نمود که پیش از دهی سادات
هرچند میدانستند (که زوال دولت اینها متضمن خانه براندازی ماست)
آهی این کشتی غرق شود باهم می گفتند - از بیگانگان چه توان گفت

(باب الف) [۳۳] (مآثر الامرا)

چون اعتماد الدوله محمد امين خان چين بهادر بنابر قرابت^(۲) قریبۀ خود با نظام الملك متوهم گشته با وجود عهد و پیمان امیرالامرا جزم کرد که آخر کار دست ازو هم برنخواهند داشت بفر غدر افغان - و میر حیدر کاشغری را (که از تورکان دوغلات بود - وجد کلانش میر حیدر صاحب تاریخ رشیدی همواره ملتزم رکاب بابری و همایونی بود - و چندی بفرمان دوائی کشمیر رسیده - و از جهت میرشمسیری اینها را میر گویند) بران داشت که منتہز قابو گشته بکشد و حیلہ بقطع رشتۀ حیات امیرالامرا اقدام نماید *

گویند سوی والدۀ پانضاه و صدر النساء محل و سعادت خان نیشاپوری (که از فوجدارعی هندون بیانه بحضور رسیده با محمد امین خان همراز گشته بود) دیگرے ازین شر سر آرزو آگهی نداشت^(۳) اگرچه به ثبوت رسیده که شبر (که حامل ابن سانحه بود) میر جمله باظهار هواخواهی بامیرالامرا ازین مقوله اطلاع داد - جواب گفت که من مگر خربوزه ام - که کسی بکارد زند - و اصلا التفات نکرد - بہر تقدیر

ششم ذی الحجہ (۱۱۳۲) هزار و صد و سی و دو سال دوم از جلوس کہ منزل توره (کہ از فتحپور سی دینج کرده عرفی ست) مخیم سساکوگردید اعتماد الدوله ببہانۀ تہوع و برہم زدگی دل بہ پیش خانہ حیدر قلی خان مبر آتش فرود آمد - و حسین عالی خان بعد از داخل شدن پادشاه بمحل سرا برگشته پاکھی سوارہ راہ خانہ گرفت - ہمین کہ

(۲) نسخہ [ج] امین خان بہادر (۳) در [بعضی نسخہ] سر بہاد دادہ •

(مآثر الامرا) [۳۳۵] (باب الف)

متصل دروازه کلال بار رسید میرحیدر که روشناس و راه حرف داشت
احوال خود نوشته بدست امیرالامرا داد - و شروع به ضعیف نالی
زبانی نمود - چون دید که او مشغول خواندن است آنچه آن بچستی
و چالاکي خنجر آبدار بپهاوی آن بهادر نامدار رسانید که کارش
بآخر انجامید - و نور الله خان پسر اسدالله خان مشهور بنواب اولیا
که پیاده همراه میررفت بضرع شمشیر میرحیدر را از پا در آورد
مغلان از هر طرف دویده نور الله خان را از هم گذرانیدند - و سر
امیرالامرا جدا کرده نزد بادشاه بردند - چون مردم حسین علی خان
برسیدن منزل هر یک بجائے و مقامے قرار گرفته غافل از شعبده بازی
فلاک دوار بودند در آن وقت نتوانستند (سید) - مگر سید غیرت خان^(۲)
که بمجرد استماع بے آنکه بجمع مردم پردازد با معدودے رسیده
کشته گشت - و جوق دیگر هم دست و پای بے حاصلی زدند - پس
ازین هنگامه لاش امیرالامرا (که به بیحرمتی افتاده بود) با لاش
غیرت خان و نور الله خان بحکم پادشاهی نماز جنازه خوانده
و تابوتها را بزربفت گرفته خواستند روانه اجمیر نمایند - اما
بنابر کوچ کهار میسر نیامد - و زربفت هم لچها کشیده بردند - بعد
ازان باجمیر نقل کرده در جوار پدرش سید عبد الله خان مرحوم
مدفون ساختند *

از بعضے ثقات مسموع شده که پیش ازین واقعه مرد صالح در رویا

(۲) نسخه [ب] فرث خان .

(باب الاالف) [۳۳۶] (هاترا الامرا)

درد که سيدالشهدا ثالث ائمه ائذاعشر کرام (عليه و طلى آدائه السلام)
۱۱۳۲ ۱۱۳۲

خطاب باميرالامرا کردند - و فرمودند که * بلغ وعدک - و غلب عددک *

پس ازان سانحه چون حساب نمودند هر فقره تاريخ بود - با صنعت

تقليب - مير عبد الجليل حسيني واسطي بلگرامي (رحمه الله)

قصيده غرائي در مرثيه حسين علي خان گفته - تا تاريخ دريذجا

ثبت گردید * * ابیات *

* آثار کربلاست عيان از جبين هند *

* زد جوش خون آل نبي از زمين هند *

* شد ماتم حسين علي تازه در جهان *

* سادات گشته اند مصيبت نشين هند *

* از داغ دل زدند چراغان اشک جوش *

* اين است نوبهار گل آتشين هند *

* گيتي چرا سياه نگردد ز درد غم *

* خاموش شد چراغ نشاط آفرين هند *

* نيابي ست زين معامله پيراهن عرب *

* وز خون گريه سرخ شد ست آستين هند *

* رستم نشان حسين علي خان شهيد شد *

* از خذجره که بود نهان در کمين هند *

* آن مفدره که از قلم تبخ بارها *

* تحرير کرد نسخه فتح مبین هند *

- * مذاق او شدند ازان سرکشان دهر *
- * کزداغ ضبط کرد نشان بر سرین هند *
- * تیغش بر روز معركة خصم تیره بخت *
- * چون برق میشکافت صف آهنین هند *
- * فرزنده مصطفی خلف الصدق مرتضی *
- * کز روی فخر بود بدانش یمین هند ^(۲)
- * هند از شهادتش تن بے روح گشته است *
- * یعنی که بود او نفس واپسین هند *
- * عالم چو قبر در نظر خلق شد سیاه *
- * افتاد تا ز خاتم دهر آن نگین هند *
- * از دست ابن ملجم ثانی شهید شد *
- * گوئی ز کوفه است گل ماتمین هند *
- * هند اینچنین مصیبت عظمی ندیده است *
- * دیدیم داستان شهرور و سزین هند *
- * کاهیده است صبر و تذار شد دست غم *
- * ایذهانصیب ماست ز غم و سمین هند *
- * ای درستان آل و محبان اهل بیت *
- * غمگین شوید بهر حسین حزین هند *
- * تا حق اهل بیت رسالت ادا شود *

(۲) نسخه [ب] بدانش *

* بر زغم این جماعه منصوبه بین هذد *

* سال شهادتش قلم واسطی نوشت *

۱۱۳۲
* قتل حسین کرد یزید لعین هذد *

حق این است که در قریب العهد کم امیرت باین خوبی گذشته - باکثر ستوده خوفا متفرد بود - و در همت و مردت یکتا - وفور طعام و کثرت اطعام سوکار از مشهور است - اجرای بلغور خانها از غائء خام و پخته و احداث مجالس یازدهم و دوازدهم هر ماه در بلاد عظیمه دکن نموده که تا حال جاریست - درین مجالس با مشائخ و فقرا بخضوع و انکسار بنفس خود خدمت می نمود - پیش از آمدن دکن زر مهم سازی نمی گرفت - پس ازان محکم سنگه و دیگر متصدیان باظهار کمی مداخل و افزونی خرج مزاجش را برین آوردند - معهدا گویند اموال ملا عبدالغفور بهره ملک التجار بذر سورت (که زیاده بر یک کرور روپیه بود) حیدر قای خان متصدی بذر باوجود وارث ضبط نمود - در همان ایام انقلاب سلطنت ردان - و عبدالاحی پسر متوفی باستغاثه بحضور رسید - و جهت معافی اموال پانزده لک روپیه نذر بامیر الامرا نوشته داد - روزی پگاه ترار را طابیده نذر را با اموال بخشید - و خلعت داده رخصت وطن نمود - و گفت امشب مرا بر سر مال این مرد با نفس خود مجادله افتاد - آخر بر نفس طامع غالب آمدم •

• امةقار خان فرخ شاهي •

محمد مراد نام کشميري اصل است - در عهد خلد منزل بوکالت
 جهاندار شاه و منصب هزاري و خطاب رکالت خاني امتياز داشت
 و در ايام جهاندار شاه ترقی کرده چون نوبت سلطنت محمد فرخ سير
 رسید داخل کشتنیها گشت - اما ربط سابق با سادات باعث
 جان بخشی او شده و منصب هزار و پانصدی و خطاب محمد مراد خان
 یافت - و داخل بسازان تزک گردید - چون محمد امین خان بخشی
 درم بمالوه رخصت یافت (نا شاید سد راه امیر الامرا از دکن تواند
 شد) در کوچ توقف میکرد - محمد مراد خان بسزاولی نعتن گشت
 با دهن در بدگی و زبان دزازی که داشت فایده نکرد - سر دیوان
 آمده عرض نمود - که اطاعتی در سر ندارند - که سزاولی کسی موثر شود
 پادشاه جواب ندادند - باز بے مهتابا عرض کرد - که اگر درین وقت
 اغماض شود هیچ نمی ماند - پادشاه گفتند چه باید کرد - گفت ببندید
 حکم شود که زفته بگویند - همین وقت کوچ نماید - والا بخش دیگری تظیر
 فرمودند شما ابلاغ حکم کنید - زفته آن قدر تشدد بکار برد که همان
 روز کوچ نمود - این جرأت و درالتخواهی پسند پادشاه شده بارباب
 خلوت فرمودند - و بوسبلاء هم رطبی صاحبۀ نسوان و الود پادشاه
 بیشتر مورد عنایت گشت - چون پادشاه بذایر مخالفت و مذازمت
 با سادات بارهه و تسلط و اختیار آنها مکرر و متالم بود هر روز فکرے
 قازہ و مشورتے نو در استیصال آنها مینمود - و ز کم فطرتی و بے جرأتی

(باب الف) [۳۴۰] (مآثر الامرا)

بجائے نمیرسید - روزے و کلمت خان قابویافتہ بہادشاہ درین مقدمہ چندان بنیرنگی افسانہ و افسون باغ سبز جلوہ دان و گفت بے آنکہ کار اہل خلاف بمصاف رسد در اندک فرصت شیرازہ تسلط آنها از ہم ہی باشد کہ فرخ سیر (کہ لوامع دانش و تمیز فرونشاندہ بود) اصلاً بکنہ کار ہی نبودہ فریفتہ او گشت - و در ہمہ کارها محرم ہمزاد و یار ہمساز کردہ در ایام معدود بمنصب ہفت ہزاری دہ ہزار سوار برآوردن و بخطاب رکن الدولہ اعتقاد خان بہادر فرخ شاہی بلند مرتبہ ساخت روزے نبود کہ جواہر ثمینہ و اجناس نفیصہ بار مرحمت نہی شد سرکار مرادآباد را صوبہ قرار دادہ موسوم برکن آباد فرمودہ در جاگیرش بطریق التمغا عنایت شد - و بصوابدید او جہت برانداختن دولت سادات سربلندخان از پانڈہ و نظام الملک بہادر فتح جنگ از مرادآباد و مہاراجہ اجیت سنگھ از جودہ پور و طاش طلب حضور گشتند و با ہریکہ ہر روز صحبت مشورت منعقد میگشت - اگر کسی اظہار مینمود (کہ اگر بیکہ خلعت وزارت عنایت شود استقلال قطب الملک بیکادہ و بمرور دہنہ تمام بحال او (۲) راہ خواهد یافت) میفرمودند برای وزارت بہتر از اعتقاد خان کسی نیست - امرا [کہ از پیش آمد چنین مرد کم اصلے (کہ بہرزہ گوئی و بد وضعی شہرہ عالم بود) (۳) دل پری داشتند] کی ہوزارت او راضی بودہ دل نہاد کار میشدند ناچار پہلو تہی میکردند - و فی الواقع چہ طور سودائی بود - ارتکاب

(۲) نسخہ [ب] راہ یابد (۳) در [بعضی نسخہ] دل پری داشتند

مهاک و تعب کشی و جان کفی ازین کس باشد - و وزارت و دولت
 نصیب دیگرے *
 * بیت *

* من عاشق و معشوق بکام دگران است *

* چون غره شوال که عید رمضان است *

و غریب تر آنکه با این همه توقع کارهای خطیر ازین امرا اکثرے را
 بتغیر جاگیر و خدمت آزاده خاطر فرمودند - و قطب الملک آنرا
 مغنم پنداشته باستمالات و امانت هر یکی پرداخته معنون خود
 میساخت - و این فکرهای لطایل و کنکاشهای باطل که * مصرع *
 * نهان کی ماند آن رازے کزو سازند محفایا *
 بقطب الملک میرسید از برای حفظ آبرو شروع بنگاهداشت عام
 کرده بحسین علی خان امیرالامرا نوشت - که کار از دست رفته - زود
 از دکن باید رسید - پادشاه از تصمیم عزیمت امیرالامرا آگاه گشته
 از سرنو بفکر التیام و اصلاح افتاده اعتقاد خان و خاندوران را بخانه
 قطب الملک فرستاده تجدید عهد و پیمان بایمان غلاظ و شداد در میان
 آورد - از طرفین تدارک منافات قرار یافت - هنوز ماهی نگذشته بود که
 بطفل مزاجی و کم حوصلگی پادشاه این همه مراتب آشتی نمایدنسیا
 گردیده غبار کدورت و ناخوشی طرفین بیش از پیش تهییج گرفت
 و بکرات همین صحبت زد داد - بعضی امرای تجریده کار کناره گزینی را
 وقایع آبرو فهمیده خود را کشیدند - و چون امیرالامرا از دکن
 رسید پس از استحضام عهد و شرائط ملازمین دریافت - اما ارضاع

پادشاهی و برهم کاری مردم دیده توقع اصلاح برداشت - و بفکر دیگر
 افتاد - هشتم ربیع الثانی بتقریب ملازمت ثانی قطب الملک را
 باتفاق اجیت سنگهه ببدن و بست قلعه ارک فرستاد - غیر از اعتقاد
 خان کسی از مردم پادشاهی در قلعه نماند - قطب الملک با پادشاه
 شکوه و اعاده بے عذیبتیها سر کرد - محمد فرخ سیرهم بر آشفته
 جواب میداد - تا آنکه مذجر بحرفهای خشن شده - اعتقاد خان
 خواست که بسخندان ابله فریب میانجی گری نماید - چون از طرفین
 سر رشته اختیار از دست رفته بود سید عبدالله خان او را مخاطب
 بدشنام ساخته گفت - از قلعه برآرند - پادشاه برخاسته بمحل رفتند
 و اعتقاد خان جان بدر بردن غنیمت دانسته راه خانه گرفت
 قطب الملک شب با احتیاط تمام در قلعه گذرانیده مبع نهم
 ربیع الآخر پادشاه را مقید نمود - و تا آن وقت بر هیچ کس معلوم نبود
 که در قلعه چه گذشت - عوام کشته شدن عبدالله خان شهرت دادند
 اعتقاد خان باظهار فدویت با جمعیت خود سوار شده در بازار سعدالله
 خان بمقابل فوج امیر الامرا خر حمله نموده دست و پای بیحاصلی
 میزد - که نوبت جاوس رفیع الدرجات بلند آوازه گشت - اعتقاد خان را
 بخفت تمام دستگیر ساخته خانه او را بضبط در آوردند - و بباز یافت
 جواهر نفیسه (۲) که باو انعام شده بود - و اکثرے متفرق ساخته (۲) ذات
 و خواری میکشید - فرخ سیر را بعد سلطنت شش سال و چهار ماه

(مائرا لامرا) [۳۴۳] (باب الف)

سواى یازده ماه فرمان (دائى جهاندار شاه) که در ایام پادشاهی خود داخل کرده بود) از سلطنت خلع نموده بالای تریبولیه قلعه آرک که جای قنک و تاریک است مکهول نموده بتعذیب تمام نگاهداشتند - گویند نور بصروش بالکایه زایل نشده بود *

از ثقه عمده که مقرب سادات بود مسموع شده که چون قرار یافت (که میل بچشم او باید کشید) قطب الملک بے آنکه بکے ظاهر نماید سرمه دان استعمالی خود را سر دیوان به نجم الدین علی خان داد که حکم پادشاه است - رفته میل بچشم فرخ سیر کشند - درین وقت فرخ سیر جزع بعیار کرد - و بجائے رسانید که ناچار بزیر کشیدند پس ازان که دید در بصارت نقصانے نشده در اخفای آن میکوشید و هرگاه چیزے می خواست می گفت - برین بصیر ترحم نمایند قطب الملک و امیرالامرا تبسم کرده میگفتند - که بخیل او گویا ما مطلع نیستیم - بهر تقدیر از ساده لوحی بهستحفظان بوعده مناصب عمده مشورت برآوردن خود میکرد - که نزد راجه جیمنگه سوائی رسانند چون این خبر بصاحب مداران خلافت رسید بانتضای ملاح ماکي دربار مسموم نمودند - از سخت جانی کارگرش نیفتاد - آخر بتصمه کشی که بدعت مستحذنه او بود رهگرای فنا ساختند - روزے که تابوتش بمقبره همایون پادشاه می بردند طرفه بلوای عام واقع شد - دو سه هزار مرد و زن شهر خصوص اچه و فقیر بازاری جمع گشته گریه کنان همراه میرفتند - و سنگها بمردم سادات زده نفرین میکردند - و تا سه روز

(باب الف) [۳۴۴] (مآثر الامرا)

بر قبرش مجتمع گشته مولود خواني نمودند *

سبحان الله مردم درين مقدمه حيدري و نعمت الهی شده اند

يکے ميگويد * (رباعي) *

* ديدي که چه با شاه گرامي کردند *

* صد جوړ و جفا ز راه خامي کردند *

* تاريخ چو از خرد بجستم فرمود *

۱۱۳۱

* سادات بوی نمک حرامي کردند *

ديگرے گفته • (رباعي) *

* با شاه سقيم آنچه شايد کردند *

* از دست حکيم هر چه آيد کردند *

* بقراط خرد نسخه تاريخ نوشت *

۱۱۳۱

* سادات دواش آنچه بايد کردند *

اما پر ظاهر اسمت که در ازای حقوق پادشاهي قدیم و جدید (که بر ذمه خانه زادن موروثي ثابت و متحقق اسمت - سيما در حق اين دو برادر که در نوکري باقائي (سبدند) صدر اين حرکت قبيل ازینها) که ظلم صريم بود با کفران نعمت که هر یک بانفراده در روزالت و شفاعت تام تمام بود) نه حق حقیق اسمت - هاشا وکلا - بله اینها هم طرفه خدمتے بتقدیم رسانیدند - که ببدل جان و ايتار مال کوتاهي نکرده پادشاه هندوستان ساختند - لیکن بنظر انصاف نه این حق است - بل ادای حق اسمت - و مقتضای نمک خوارگی - اما

(مائراامرا) [۳۴۵] (باب الالف)

نفس خود کم چه میگوید . و عقل دور اندیش معاش چه می فرماید
آیا دفع شر پیش از وقوع بقدر میسر واجب نیست . و نفع خویش
جداً نفس انسانی شده . اگر سبقت درین امر نمیگردند بتلف
جان و آبرو گرفتار میگشتند . اگرچه بعنوان دیگر هم حفاظت ازین بلیه
میسر بود . که در مبادی حال آنها از خدمات حضور دست کشیده
میکار عمده سرحدی اکتفا می نمودند . حب جاه و ریاست که بدترین
ذمائم است نگذاشت . و درینوقت مدعیان داین هم کی میگذاشتند
بهر تقدیر اگر باعمل کار را نگرند خود محمد فرخ سیر مانده فساد
سلطنت خود گشته . از بے تجربگی و ناخردی غلطها ازو سرزد . اول
منصب والای وزارت برا [که اصلاً مناسبتی بسادات باره ندارد . چه
در عهد عرش آشیانی تا زمان خلد مکن . (که باغناز و انجام دستور العمل
سلطنت هندوستان اند) سادات باره بمنصب عمده ترقی کردند . اما
اقل مرتبه بدیوانی صوبه یا متصدی گری پادشاهزاده نامزد نگشتند [
بایستی باینها تفویض نمیکرد . و اگر نظر بر حقوق آنها از راه قدر دانی
و اقتضای مروت زمام خلافت بقبضه اقتدار آنها داده بود بایستی
بگفته سخن سزای خود غرض (که در برد در امتخواهی کل هزاران بدخواه
آماده می کنند) این قسم نوکران اخلاص کیش را (که جان و مال خود
برای او در پیغ نکردند . و آینه نیز بے موجب از آنها بداندیشی متصور
نبود) باین مرتبه نمیرسانید . آنچه دید از خود دید . و هر چه کشید
از خود کشید . قلم جولانی شد . و بجای رسید . عفا الله عنهم *

اعتقاد خان درامت و عزت بباد داده مدتی خانه نشین بود - چون
امیرالامرا به تیغ انتقام کشته گردید قطب الملک بشاهجهان آباد^(۲)
رفته باستمالت اکثر امرای قدیم و جدید (که از عرصه روزگار بدر
رفته در گوشه انزوا بناگامی بسر می بردند) پرداخت - از آنجمله
اعتقاد خان را ببحالی منصب خوشدل ساخته مدایع بمدد خرج
و نگاهداشت رساله داد - اما چنانچه او میخواست نقش مرادش
نقشست - زبانه بچند کوره زناقت نموده بدهلی برگشت
و تا زیست مزدوری بوده باجل طبعی درگذشت - هرچند بسخاقت
و جلالت مشهور بود لیکن فیض عام داشت - در کم فرصتی درامت خود
عالم را کامیاب ساخت - با این همه مردم بچیزهای بد نسبت میکردند
* نکته * درامت مزیل عیب نمی باشد * * بدت *

* غنی از درامت دنیا نگرود عیب کس زایل *

* که زر نتواند از روی محک بردن سیاهی را *

بلکه مظهر آنست * * شعر *

* عیب ناقص در لباس زر کجا پنهان شود *

* ماه نو چون پیرهن پوشد کلف عریان شود *

(۳)
* اعتماد الدوله محمد امین خان چمن بهادر *

پسر میر بهاءالدین بن عالم شیخ است - که احوالش در ضمن

ترجمه قایم خان عابد خان پیرایه ترقیم یافته - میر بهاءالدین مدتها

بعجا نشینی بزرگان خود می برداخت - چون انوشه خان والی اردکنج با پدر خود عبدالعزیز خان حاکم بخارا بمنازعت پیش آمد میر باتهم اتفاق با پسر مذکور کشته گردید - خان مذکور دست از وطن برداشته عزیمت دیار همد نمود - و سال سی و یکم جلوس خلد مکان بدکن پاتابۀ غربت کشوده شرف اندوز ملازمت پادشاهی گردید و بهرحمت منصب در هزاری هزار سوار و خطاب خانی سرمایه ناموری اندوخت - و همراه خان فیروز جنگ (که بتسخیر قلاع و تنبیه غنیم مامور میشد) سررشته تعیناتی بدست آورد - و سال چهل و دوم چون قاضی عبدالله صدر فوت نمود از حسب الطلب از انجا بحضور رسیده بمذایمت خلعت صدارت کل و انعام سه عدد انگشتری زمرد میذکار نقش بلند (تبعی درست کرد - و در هنگامه^(۲) که موکب پادشاهی بتسخیر قاعه کهیلنا (که بعد فتح به تسخیر لئا موسوم شده) متوجه گردیده محاصره آن بمیان آمد [مد] خان مذکور باضافه در صد سوار امتیاز یافته تعیین گشته که از کتل انبدهات بتل کوکن شتافته^(۳) از آن طرف راه آمد و شد بر محصورین قلعه مذکور محدود سازد - خان مذکور کمرهت بسته بدانجانب شتافت - و تردد نمایان بظهور آورد و بشته (که بدست مقاهر بود) بکوشش و کوشش مستخاص گردانید و در جلدوی آن بخطاب بهادری بلند آوازه گشت - و سال چهل و هشتم از اصل و اضافه بمنصب سه هزار و پانصدی هزار و دویست سوار چهار

(۲) در [بعضی نسخه] و هنگامه (۳) در [بعضی نسخه] بلکوکن *

(باب الف) [۳۴۸] (مآثر الامراء)

کامیابی برافروخت - و سال چهل و نهم در محاصره قلعه واکمیره
و تعاقب زمیندار آنجا (که رادی فرار پیموده بود) خدمات شایسته
بتقدیم رسانیده از اصل و اضافه بمنصب چهار هزار و دویست
سوار چهره بخت را نور آگین ساخت - و پستر به تنبیه مقاعیر
ماهور شده چون سالم و غانم برگشت سال پنجاه و یکم با تلافی سه صد
سوار و خطاب چین بهادر رایت امتیاز برافراشت - و چون همراه
سلطان کام بخش تعیین گردیده بود در چند روز خبر رحلت خلد مکان
شنیده بے اطلاع احدی از آنجا نزد اعظم شاه آمد - و صحبت آنجا
فادلچسپ دیده از اثنای راه (که شاهزاده مزبور جانب هندوستان
متوجه بود) جدائی گزیده بار رنگاباد آمد - و پس ازان (که خلد منزل
ظفر یافته بعزیمت جنگ با سلطان کام بخش برادر خود رایت توجه
بدکن برافراخت) او بملازمت پیوسته بعد مراجعت خسروانی
بهندوستان بتفویض خدمت فوجداری مرادآباد قامت قابلیت
آراشت - و سال چهارم جلوس آن پادشاه با جمعی بهم کون دامن
همت بر کمر عقیدت زد - چون نوبت سلطنت به محمد فرخ سیر
رسید بوساطت قطب الملک و حسین علی خان در لمت ملازمت
دریافته از اصل و اضافه بمنصب شش هزار سوار و خطاب
اعتماد الدواہ نصرت جنگ و تقرر بخشگی گوی دوم درجه اعتلا
پیمود - و سال پنجم جلوس آن پادشاه به بند و بست صوبه مالوه

(۲) نسخه [ب] بے اطلاع از آنجا .

(مآثر الامرا) [۳۴۹] (باب الف)

دستوری پذیرفت - و چون دران ایام حسین علی خان از دکن روانه بارگاه خلافت شده کسی را نزد خان مذکور (که متصل اجین بگرد آرد) جمعیت سرگرم بود (پیامهای لطف آمیز رعیب افزا گفته فرستاد - او بے انتظار حکم سلطانی راهی دارالخلافت شد ازین جهت بپای عتاب درآمده از خدمت و منصب معزول گردید درین ضمن (که حسین علی خان بدارالخلافت رسیده محمد فرخ سیر را مقید گردانید) خان مذکور با جمعیت خود رفته با مردم سادات ملحق شد - در عهد سلطنت سلطان رفیع الدرجات بدیعالی منصب قدیم و بخشی گری درم آب رفته بجو آرد - و بعد چندی میان او و حسین علی خان صحبت برهمن شده بنقض باطن انجامید - و چون حسین علی خان در اراکل سلطنت فردوس آرامگاه بعنوانی (که در احوالش بذوک خامه گذشته) کشته گردید و غیرت خان همشیره زاده اش بطریق گستاخی پیموده جیب زندگی را بچنگ اجل در داد خان مذکور از اصل و اضافه بمنصب هشت هزار و هشت سوار در اسپه سه اسپه و یک کور و پنجاه لک دام بطریق انعام و تسایم تعلقه وزارت و خطاب وزیر الممالک بوالا پایه امارت تصاعد نمود و در همان سال بعد چهار ماه از تقرر وزارت مطابق سنه (۱۱۴۴) هزار و صد و سی و سه هجری (ختم زندگانی) را ته کرد - امیر بود شجاعان نشان و سیر فکر - رفقا خصوص مغایه را در کارسازیهای معاملات (که خود هم میگرفت) رعایت میکرد - در کم فرستی ایام وزارت

(باب الف) [۲۵۰] (مآثر الامراء)

از نو ان پادشاهی هر که شکایت بجاگیری پیش او برد از محال
پانپانی جاگیر او مقرر کرده چو پدار خود را محصل نموده سندن جاگیر
(۲) تیار ساخته بدست خود بآن کس می سپرد - پسرش اعتمادالدوله
تمرالدين خان است - که ترجمه اش علیحدده نوکریز خواه شده *

✓ * اخلاص خان اخلاص کیش *

هندر پسر او بود از قوم کهتری بلای - نام اصالی او دیبی داس
(۳) نیاگانش قانون گوئی صبه کلانور (که از دارالسلطنت لاهور بفاصله
چهل کرده است) داشتند - نام بوده از سن صبی بکسب علوم مشغوف
بود - و در دارالسلطنت سکونت ورزیده و بصحبت علما و فقرا
رسیده صاحب استعداد گشت - و چون با ملا عبدالله سیالکوئی
نسبت شاگردی داشت بواسطت او ملازمت خادمگان حاصل نموده
ب اخلاص کیش موسوم گردید - و بمنصب کم سال بیست و پنج
مشرف متاع خانه و سال بیست و ششم مشرف جانماز خانه و سال
بیست و نهم مشرف عرائض و سال سییم پیش دست روح الله خان
میربخشی از تغیر یار عالی بیگ و سال سی و سیوم از تغیر شرف الدین
واقع نویس کچهری خانسامان و پسترو امین جزیه صوبه بیدر و سال
(۴) سی و نهم امین و فوجدار پرگنه اندور از تغیر محمد کاظم شد
و درین سال منصب او چهار صدی سه صد و پنجاه سوار مقرر

(۲) در [بعضی نسخه] پانپانی (۳) نسخه [۱] ذای (۴) در [اکثر

نسخه] صوبه بیدر

(مآثر الامراء) [۳۵۱] (باب الف)

گردیده سال چهل و یکم باز بخدمت پیش دستی (روح الله خان خانسلمان چهره عزت برافروخت - و سال پنجاهم از راه عدایت نام او بلاغ محمد مصدر شده بوکالت شاه عالم بهادر مقرر گشت - پس از ارتحال خلد مکان چون اعظم شاه بنا بر وکالت مذکوره از ناخوش بود بوساطت بسالت خان میرزا سلطان نظر باظهار بی تقصیری پرداخته پروانگی گرفته در اردن گاد ماند - و بعد تسلط خلد منزل بحضور آمده از امل و اضافه بمنصب دو هزار و پانصدی یک هزار سوار و خطاب اخلاص خان و تفویض خدمت عرض مکرر بساط بلند مرتبگی گسترده - گویند چون سر دربار برای عرض تعلقه مذکور پیش میرفت از آنجا که پادشاه هم عالم بود بتقریب مقدمات علمی گفتگو بطول میکشید - تعلقه داران دیگر ساکت شده گزایه میکردند که الحال کشف و مشکوه در میان آمد - امور دنیوی موقوف باید داشت - چون همت پادشاه و وزیر آنوقت بسیار بلند افتاده بود درخواست هیچ یکی رد نمیشد - خان مزبور (که در متصدی گری بسختی و دقت زبان زد بود) بخانخانان ظاهر نمود که نهال عالم نوازی پادشاه جز بیجاگیری اکثر مردم بار نخواهد آورد - خانخانان بد نامی تحقیق این امور قبیم نسبت بخود دانسته تکلیف آن باخلاص خان نمود - خان مزبور هم متحمل تشنیع مردم نشده دست از آن کشید - و مستعد خان محمد ساقی بوین کار مقرر گردید - و در

(۲) در [بعضی جا] محمد شانی نوشته .

(باب الف) [۳۵۲] (مآثر الامرا)

وقت جهاندار شاه ذوالفقار خان دیوانی تن بر تعلقه سابق افزوده
با خود رفیق ساخت - و در عهد محمد فرخ سیر (که هنگامه دار و گیر
بلند شده بود - و بعضی امرا نظر برو نیز داشتند) تطیب الماک
و حسین علی خان پاس رابطه قدیم مرعی داشته ادرا بوطن خود (که
قصبة جانشسته ^(۲) باشد) روانه نمودند - پستر بیادشاه عرض نموده
اسناد بحالی منصب و جاگیر سابق فرستاده طابداشتند - اگرچه
بنا بر راستگی مزاج بنوکری راضی نبود اما بمبالغه هر دو برادر آمده
ملازمت نمود - و بخدمت میر منشی گری و تحریر تاریخ متضمن
واقعات آن عهد مامور گردید - و پس از برداشتن محمد فرخ سیر
بمنصب هفت هزاری ترقی کرد - و در عهد فردوس آرام گاه نیز
بخدمت مذکور می پرداخت - مرد مزاج گرفته دربار دیده بود
غیر از لباس سفید نمی پوشید - گویند در کم منصبی نیز آمده
عزت او می کردند - واقعات محمد فرخ سیر بقید قلم در آورده
به پادشاه نامه موسوم کرد - بوقت موعود چهره را بزقاب عدم پوشید *

* امین خان دکنی *

پسر خانزمان شیخ نظام است - در جنگ محمد اعظم شاه با اتفاق
(۳) فرید برادر دیگر مقدمه الجیش و هراول برادران خود خان عالم
و منور خان بود - تلاش و تردده در خور نام و نشان خانواده خویش
بسیار نمود - چون روزی چند از حیاتش باقی بود سالم ماند - گویند

(۲) یا جلاسته باشد (۳) در [اکثر نسخه] فرید صاحب برادر دیگر ه

(مآثر الامور) [۳۵۳] (باب الالف)

وقتی (که خان عالم و منور خان بمقابله عظیم الشان عغان سبک ساختند)
آن هر دو برادر پیش آهنگ بجانب چپ شاهزاده ریخته مردم
روبرو را برداشته عقب برآمدند - آنها چون بسوی یسار خویش
نگاه کردند بنگله شاهزاده بنظر در آمد - برگشته با سی سوار پروانه وار^(۲)
خود را همان طرف زدند - خدا منزل بعد فتح متوجه احوال خان
مستور شده با آنکه طرف مخالف بود اما از آنکه بقیه ایست از دود
شجاعت و بردای مشمول نوازش گردانیده بصوبه داری ناندیر
مباهی ساخت - و پس از آن به وجوداری سرا (که عبارت از کرنایک
بیجاپور است - و آن الکتیست وسیع زر خیز) مامور گردید - و چون^(۳)
پیوسته بدان سرکار ولایات متصرفه زمینداران متفرق است هر کدام
بقدر مرز و بوم خویش پیشکش پادشاهی ادا مینماید - از انجمله
میسوریا (که مرزبان سرانگ پتن است - و آن ممالکتیست بجمع افزون
از چهار کور دیده - و در دکن هیچ زمیندار با اعتبار ساز و سرانجام
و بسطت ملک و رفور خزائن سهیم و نظیر چه که بعشر عشر آن
نمیرسد) پیشکش مقرر دارد - فوجدار سرا هم باندازه زر خویش
قلیل و کثیر میستاند - و در صورت زیاده طلبی بفرج کشی می انجامد
چنانچه با خان مذکور اتفاق افتاده فوجی گران بسوداری دلوا^(۴) (که
عبارت از بخشی لشکر است) بمقابله تعیین گردید - بعد تلافی فریقین

(۲) نسخه [ب] مردانه وار (۳) در [بعضی نسخه] نا-ور گردید (۴)

نسخه [ب] - برداری و ادای .

و کوششهای مردانه طرفین مردم خان مذکور از کثرت مخالف همی
 باخته راه فرار گزیدند - آن بهادر با سه صد جوان دلاور پای ثبات
 افشوده نزدیک بود که نقدجان در بازو - ناگاه تیرے از دست او بسردار
 رسیده بگوی عدم برد - هزیمت صورت نصرت گرفت - و شکست
 رنگ فتح پذیرفت - نقش حکومت درست نشست - و عمل
 قرار واقع نقش بست - مردم اطراف و جوانب حساب برداشتند
 و در دستها بصری و سرداری بشناختند - پستربخان مذکور فوجداری
 کرنول مفوض گشته در عهد فرخ سیر بتجویز حیدر قلی خان
 هیوان مستقل دکن بصوبه داری برار نامزد گردید - نایب او دخل
 یافته هنوز خود در بالکنده محال تیول قدیم خویش بود - که از
 آمد آمد امیرالاه را همین علی خان از کوته اندیشی بخویشتن داری
 زده استقبال را اخته بمکتب انداخت - امیرالاه را پس از فراغ
 جنگ دارو خان از همراهان خویش اسد علی خان جولاق را (که
 جد او از ترکان علی مردان خانی بود) بضط برار فرستاد - و بعد ازان
 که ملازمک دریافت صوبه مذکور بدر را گذاشت - و چون عوض خان
 بهادر از حضور بحکومت آنجا تعیین گردید خان مزبور بایالت
 ناندیر شتافت - و از آزوری و بی انصافی باغوامی زمینداران پرگنه
 بودن مضاف ناندیر با جاگیردار آنجا ماندهاتنا (که پدرش کانوجی
 سرکیا از مرهتہای پنجہزاری بود - و در عهد خلد مکان مصدر کارها

(۲) یا بگو عدم باشد (۳) نسخه [ب] ماندها نام که ۵

(مآثر الامرا) [۴۵۵] (باب الاف)

شده) پرخاش بیجا سر کرده بعهد و پیمان بدست آورده از پا در آرد . و پس ازان بسابقه نزع بفکر مالش جگیت یلمه (که نرمل بتغلب گرفته) افتاد . آن بومی دریافته بفتح سنگه متبذای راجه ساعو (که مکاسداز آن ضلع بود) استعانت جست . قضا را وجه دیگر (که یادر اندیشه آن بدسگال گردد) پیدا شد . تفصیلش آنکه در همان اتمام صلح مرهنة قرار یافته نیل این بدناسی بر ناصیه احوال امیر الامرا قا قیام قیامت کشیده شد . چنان مقرر گشت که از محال که بسبب استحکام مکان و زور طبیعی حکام و مرزبان چونه متعذر الوصول باشد امیر الامرا اعانت غماید . چون در تعلقه خان مزبور در هنگام شورش افزائی اشقبا هم از برخی جاها یکدام بطریق چوته نهاده بودند با وصف مکرر فوشت و خوانده امیر الامرا تن یاین عار و نذک نداد و در ادای چوته تهران صریح بکار بود . آن صوبه از تغیر او بمیرزا علی یوسف خانمی (که از اشجعان روزگار بود) نامزد گردید . خان مذکور (که بشهرت عزل در استقلالش اختلاله واقع شده بود) بتقریب شادی حبیه بود بدالمکذبه شتافت . که یکدفعه فتح سنگه بانفاق جگیت بوسرش رسید . او نظر بر خاندان و عذوان خود کرده از بسیاری خصم فیزدیشیده با مردم کمی باستقبال رفته . از انجا (که درین انقلاب آباد اقبال با ادبار توام - و دولت و نکبت بهم است) خان مسطور (که بهروزش سپری شده خصران و زیان روی آورده بود) بدست آن ناکسان اسباب و ائانه امارت را باخته و ننگ و ناصوس چندین ساله

(باب الف) [۴۵۶] (مآثر الامراء)

بنا داده آخراً رهائی یافته بدالکفذه نشست - پس ازان سید عالم علی خان بهادر در ایام صاحب اختیاری دکن مجدداً اوزاراً ببخالی صوبه فاندیر مستمال ساخته در جنگی (که با نواب فتح جنگ اتفاق افتاده) بسرداری دست راست تعیین فرمود - آن نابکار تیره روزگار بخلاف سپاهی پیشگان و نام آوران دست بکار نبرده تماشائی گردید و خط بطلان بر کارنامه‌های نیاگان خویش کشید - اگرچه بعد فتح فتح جنگ بتعلقه موخص نمود اما وقارش از دلها برخاست - و اعتبار در دیده‌ها نماند - در همان ایام (که عوض خان بهادر بنابر شلتناقش در مقدمه بازگردانید برار ^(۲) دل پری داشت) باعث عزل او شده متهور خان بهادر خوبشگی را بجایش نصب نمود - او بمجرد استماع این خبر نزد نواب فتح جنگ (که در آن وقت متوجه ادوئی بودند) شدتاًفت اما ^(۳) دی نیافت - برگشته بقصبه پری محال جاگیر خود (که دوازده کوره‌ی پتھری سمت) آمده فرزکش نمود - و در محلات مشروط فاندیر مزاحم عمل گردید - هرچند خان منصوب در اصلاح کوشید از جهالت و نادانی برآه نیامد - و آخر کار خود را در قید او داده مدتی زندانی ماند - چون پسرش مقرب خان (که در احوالش نیز اشعارے باین سرگذشت (فته) بنوکری سرفراز گردید باستشفاع او رهائی یافته دیهات پنجاه هزار روپیه از بالکنده باخراجات او مقرر شد

(۲) نسخه [ب] دل پری داشت (۳) نسخه [ب] پری (۴) در

[بعضی نسخه] عامل .

(مآثور الامرا) [۳۵۷] (باب الالف)

و مدتی دست نگر پسر بسر برده چون از دست او بجان آمده بود در سال ششم محمد شاهي خود را بخجسته بنیان رسانیده دست التجا بدامن معاضدت و مساعدت عوض خان بهادر زده بدکالی جاگیر و منصب امیدوارها اندوخت - درین اثنا آصف جاه از هندوستان قدم فرمود - و جنگ مبارزخان در میان آمد - باقتضای وقت استمالیت تازه یافته کمر رفاقت بمیان عزیمت بر بست - و تهیه سرانجام روزی چند در شهر مانده به آمد - چون از ادبار زندگی و ذلت کشی پی در پی عقل و هوش باخته مسخ شده بود از خام خیالی ورق برگردانده راه برگردانید - ربا و وار و شبگیر بمبارزخان (که مخفی و پنهان سلسله جانبان عهد و پیمان شده بود) در پیوست - روز جنگ بے آنکه تلاش و آرزوی از سر زدن بآب تیغ مخالفان نقش هستی او از صفحه روزگار محو و ناپیروز گشت - و کان ذلک فی سنة (۱۱۳۷) سبع و ثلثین و مائة و الف *

• امین الدوله امین الدین خان بهادر - منجھلی *

از شیخ زادهای قصده مذکور است - که از دارالخلافه شرقی شمالی واقع شده - نسبش به تمیم انصاری می‌رسد - خان مذکور آنحضرت ملازم پیشگی بنوکری جهاندار شاه عز و افتخار اندوخت - و در عهد محمد فرخ سیر داخل یسارلان گردید - و در عهد فردوس آرامگاه پیش آمد نموده بپایه میرتوزکی مرتقی شد - و رفته رفته بمنصب

(باب الف) [۳۵۸] (مآثر الامراء)

چهار هزاری و پستری بهایه شش هزاری شش هزار سوار و خطاب
امین الدوله و عطای محال سنبهل بکامل سه لک روپیه در تیوں لوای^(۲)
ناموزی بوافراخت - مشغوف یاز باشی و عیش پرستی بود - در
همان عهد بعد رفتن نادر شاه از هندوستان روانه ملک عدم گشت
عمارت و باغ و سرا در موطن خود بسیار بکیفیت بنا نهاده - از
پسرانش امین الدین خان و ارشاد خان نام و نشانی داشتند *

* اعتماد الدوله قمرالدین خان بهادر *

میر محمد فاضل نام پسر اعتماد الدوله محمد امین خان
بهادر است - اواخر عهد خلد مکن بمنصب در خور و خطاب قمرالدین
خان نامور گردیده در عهد محمد فرخ سیر بمنصب عمده و بخشگیری
احدیان مرتقی گشته در سال چهارم با عبدالصمد خان دلیر جنگ
بمهم کرد تعیین یافت - و سال اول جلوس فردوس آرامگاه بعد
گشته شدن حسین علی خان (که غیرت خان همشیره زاده اش بانفاق
مردم باره بر لشکر پادشاهی هجوم آورد) نام برده آثار دلادری
بظهور رسانیده پستری بمنصب شش هزاری شش هزار سوار و تفویض
تعلقه بخشی گرمی دوم از گذاشک پدر خود و داروغگی غسل خانه
ضمیمه تعلق احدیان مدارج ترقی پیمود - و چون پدرش بدارالقرار
شتافت اگرچه برای وزارت نظام الماک آصف جاه از دکن طلب
حضور گردید ار باضافه منصب و خطاب اعتماد الدوله سر بلندی

(مآثر الامرا) [۳۵۹] (باب الف)

اندرخت - چون آصف جاه بعد تفویض وزارت صحبت خود
کوک ندیده دل از بودن حضور برگرفت و بتقریب بدکن معادرت
نمود تعلقه وزارت در سنه (۱۱۳۷) هزار و یکصد و سی و هفت
هجری بنام او قرار یافت - مدتها بعیش و سرور گذرانید - یکبار
در سنه (۱۱۴۷) هزار و یک صد و چهل و هفت هجری (که بالاجبی او
مرهته در ضاع مالوه هنگامه برودا کرد) او باتفاق خاندانان هریکه با فوج
علیحده تعیین شد - و چهار جنگ غالبانه کرد - و مقدمه بصلح
انجامید - و بار دوم همراه پادشاه بمهم عالی محمد خان (دهیاء) که
آثار طاغیان بظهور آورده بود) از شاه جهان آباد برآمد - اما برغم
عمده الملک و صفدر جنگ واسطه افغان مزبور شده بملازمت
پادشاهی آردن - و دفعه سیوم همراه شاهزاده (که بعد سلطنت
باحمد شاه ملقب گشته) با فوج بسیار باراد مقابله احمد شاه
درانی (که از لاهور اینطرف آمده بود) تا سرهزد رفت - روزیکه
مقابله قرار داده بودند ناگاه گوله اجل از توپخانه قضا بار رسید
و مطابق سنه (۱۱۶۱) یکهزار و یکصد و شصت و یک هجری بدار
باقی پیوست - فراغت درست بود - و بحسن خلق و شیوه تواضع
و فیض سانی نامی بذیکتی بر آورده مقبول خاطر صغیر و کبیر گردید
دادار اذیت هیچ کس نشد - املاک پدرش (که بعضی بتعدی
بتصرف آمده بود) قیمت راجبی نموده تنمه بمالکان (سانید
و هرکه بفردخت راضی نشده مسترد گردانید - ادب محبول

(باب الالف) [۳۶۰] (مأثر الامرا)

م: اجش ہون - گویند در ایام (کہ آصف جاہ بدارالخلافہ میروفت) نظر
بکلان سالیع او باوصف وزیر ہون برای خدمت او برمی‌خواست
بعد درگذشتن او پسرش میرمنو چابک دستي بکار بردہ با چند ہزار
سوار برسر آمدن تاخت - و آنها را قسمی از میدان برداشت کہ راہ
وطن پیش گرفتند - بدین تقریب بخطاب معین الملک رستم ہند
مخاطب شدہ صوبہ دار لاهور و ملتان گشت - و در سنہ (۱۱۶۲) ہزار و
یکصد و شصت و در ہجری (کہ شاہ درانی از کابل متصل لاهور وارد
شد) جنگ سهل بمیان آمدہ بصلح انجامید - شاہ بدستور نادر شاہ
از سیالکوٹ و گجرات و اورنگ آباد و پرسرور ^(۲) چہار محال پیشکش خود
مقرر کردہ برگردید - و در سنہ (۱۱۶۵) یکہزار و یکصد و شصت
و پنج ہجری باز بلاہور رسیدہ تا چہار ماہ جنگ داشت - و بذناق
آدینہ بیگ خان و کورامل نوکران خود مغلوب گردیدہ بملازمت
پیوست - شاہ از جانب خود نایب لاهور مقرر کردہ مراجعت نمود
معین الملک سنہ (۱۱۶۷) ہزار و یکصد و شصت و ہفت ہجری
روزے بشکار رفت - و طعام خوردہ درن احشا بہم رسید - از اسپ فرود
آمدہ خواست قی کند - نشد - و دست ہم اجابت نگردید - ناگاہ
جان بحق سپرد - و سزد حکومت لاهور شاہ بزام پسرش (کہ در سالہ
بود) کردہ فرستاد - بنابر صغرسن او مادرش مستوای برہمات
بود - ازین جہت رفقا متذفر شدند - درین ضمن پسر مذکور باجل

(۲) نسخہ [ب] از تہہ و سند و سیالکوٹ (۳) نسخہ [ا] بر سرور *

طبعی فوت نمود - و حکومت بخود بیگم یعنی مادر طفل مزبور عاید شد - بعد چندی خواجه عبدالله خان پسر عبدالصمد خان بیگم را قید نموده نیابت صوبه از شاه طلب داشت - و از هنگام تنخواه سپاه پای استقامت او از جا رفت - و کار بیگم رجوع گرفت - پس ازان سیرزا جان نامی جماعه دار بیگم را مقید نمود - و آخر بصلح منجر شد - پستر عمادالملک بر لاهور دریده بیگم را بقید آورد چنانچه در احوال عمادالملک مفصل پیرایه نگارش پذیرفته - و پسر دیگر اعتمادالدوله انتظام الدوله خانخانان است - که در عهد احمد شاه بتعلقه وزارت از تغیر مقرر جنگ سرفراز شد - و سنه (۱۱۹۷) هزار و یکصد و شصت و هفت هجری بدست اقارب خود کشته گردید و یکی از پسرانش فخرالدوله است - که یک سال قبل از تحریر وارد دکن گشته در رفاقت نظام الدوله آصف جاه می گذراند - بحال محرز این ادراک مهربانی دارد - دیگر اخلاف هم ازو باقی مانده *

* امیرالامرا فازی الدین خان بهادر فهروز جنگ *

پسر کلان نظام الملک آصف جاه و برادر اعیانی ناصر جنگ است نام اصلی او میر محمد پناه - پیوند خویشی با قمرالدین خان وزیر داشت - پدر او را از صغر سن بحضور فردوس آرامگاه گذاشت - در آنجا نشو و نما یافته ابتدا ببخشش گیری احدیان سرفرازی پذیرفت - و در سنه (۱۱۵۳) هزار و یکصد و پنجاه و سه هجری (که پدرش بانقال خاندوران بخدمت میر بخششگیری سرفراز شده بدکن آمد)

(باب الف) [۳۶۲] (مائراامرا)

از نیابت تعلقه مزبور پدایه بلندرتبگی برآمد - و پس از فوت پدرش در عهد احمد شاه قریب سه سال سادات خان میربخشی بود - پستر تعلقه مرقوم و خطاب امیرالامرائی بنام او قرار یافت پس از شهادت ناصر جنگ خاطرش بحکومت ملک دکن کشید اتفاقا در آن ایام (که ایاجی شاه درانی (سیده بود) صفدر جنگ ماهار را و هولکر را حسب ایماى پادشاه بوعده مبلغ خطیر همراه گرفته بحضور آمد - و پیش از رسیدن او جارید خان پیغامهای شاه را قبول نموده ایاجی را رخصت نمود - صفدر جنگ حیران شد که هولکر را چه علاج نماید - امیرالامرا با هولکر اتفاق جسته او را برین (اضی ساخت که صوبه داری دکن بنام امیرالامرا مقرر شود - او دست از تقاضای زرموعوده خواهد برداشت - لهذا از پیشگاه سلطنت بصوبه داری دکن و خطاب نظام الملک سرعزت برافراخت - پستر سند صوبه خاندیس بنام مرهته بهر خود کرده داده بامید اعانت آنها در عین برسات گل ولای صوبه مالوه طی کرده وارد بلده برهان پور گردید - پستر باردزنگ آباد آمده هفده روز توقف نمود - و بمرگ مفاجات (که طعام خورده بمستراح رفت - و برآمده قی کرد) مطابق

سنه (۱۱۶۵) هزار و یکصد و شصت و پنج هجری به ملک بقا پیوست استعداد علمی داشت - و آخرها ۵۰ مته در مزاج او بهم (سیده بود پسرش غازی الدین خان ثالث است - که خطاب عماد الملک یافته

و احوالش جداگانه سمت ارتمام پذیرفته *

• ابوالخیر خان بہادر امام جنگ •

از شیخ زادہای فاروقی سمت - نسبش بشیخ فریدالدین شکرگنج^(۲)
میرسد - وطن اصلع بزرگانیش میرپور سرکار خیرآباد اودہہ است^(۳)
از چندے بشکوہ آباد سکونت گرفته بشکوہ آبادی زبان زد گشت
پدرش شیخ بہاءالدین در عہد خلدملکان بمنصب و تعلقہ مدارت
و احتساب شکوہ آباد سرفراز بود - نامبروہ ابتدا بمنصب سہ صدی
سربانڈ گردیدہ مدتی برفاقت مرحمت خان در شادی آباد ماند و
صوبہ مالوہ بود - سالے (کہ نظام الملک آصف جاہ از مالوہ عزیمت
دکن نمود) نام بردہ مرافقت ارگزید - چون مرد سپاہی کار دیدہ
و درین مقدمات رای درست داشت منظور نظر تربیت گردیدہ در
بزم مشورت دخیل گشت - و بمنصب در ہزار و پانصدی و خطاب
خانی و عطای جاگیر در خور عزامتیاہ یافتہ بفوجدارئی نبی نگر^(۴)
عرف اٹنور قوال قامت لیافت آراست - چون در سنہ (۱۱۳۶) ہزار
و یکصد و سی و شش ہجری آن امیر بے نظیر از دارالخلافہ مراجعت
بدکن نمود خواجم قلی خان قلعدار دہار و فوجدار ماند و صوبہ مالوہ را
ہمراہ گرفتہ خان مذکور را درانجا گذاشت - پستار (کہ قطب الدین
عالی خان پنکوڑی بتعلقات مزبورہ از حضور منصوب گردید) نام بردہ
پیش آصف جاہ آمدہ چون نظم صوبہ خاندیس بحفظ الدین خان

(۲) در [بعضی نسخہ] رحمۃ اللہ علیہ میرسد (۳) نسخہ [ب] بیابانیش (۴)
در [بعضی نسخہ] راہر پور یا رامان پور (۵) در [بعضی نسخہ] بنی نگر عرف اٹنور

مقرر شد تعینات او گردید - و در تنبیه افواج مرهته آوردن نمایان
 بظهور آورد - رفته رفته از اصل و اضافه بمنصب چهار هزار و دو هزار
 سوار و خطاب بهادر و عطای علم و نقاره را بمنصب اعتبار برافراخت
 و گاهی بفرجدارئی گلشن آباد و لخته به نیابت خاندیس و چند
 بخدمت فرجدارئی سرکار بکلانہ نامزد گشت - و در عمل ناصر جنگ
 خطاب شمشیر بهادر یافته نایب صوبه خجسته بنیاد شد - و در عمل
 مظفر جنگ باز بنظامت خاندیس سر بلندی پذیرفت - و در عمل
 ملائمت جنگ از اصل و اضافه بمنصب پنجاه هزار و چهار هزار سوار
 و عطای پالکی چهار دار سر بلندی گشته بخطاب امام جنگ مخاطب
 شده در جنگ (که وقت دیوانی (اجه رگه ناته داس با مرهته رو داد)
 سرکردگی مثل هرادی داشت - گویند بآرزوی شهادت دران جنگ
 جویای مرگ بود - اما بحسب اقتضای تقدیر بعد جنگ به نفر
 قلیله مطابق سنه (۱۱۶۶) هزار و یکصد و شصت و شش هجری
 با بعدم سرا گذاشت - مرد جری بود - در گفتگو بے باک - مفاصبت
 بمذکورات علمی هم داشت - سالی (که بابو نایک نام سردار مرهته
 جمعیت بسیار فراهم آورده برای گرفتن چوتمه کرنائک حیدر آباد
 بآن سمت شتافت) او با فوجی از سرکار تعیین شد - که رفته بانفاق
 انور الدین خان تعلقه دار کرنائک مذکور و عبدالذبی خان فرجدار کرپه
 و بهادر خان فرجدار کرنول به تنبیه او پردازد - چنانچه تاختن او بر
 فوج مقاهیر و گرفتن اشیا و اسباب آنها قسمی (که شکست فاجعش

(مآثر الامرا) [۳۶۵] (باب الف)

یافته آن سردار دیگر برنخاست (زبان زد خاص و عام است - در پسر
ازد باقی ماند - کلانی ابوالبرکات خان بهادر امام جنگ - جوهر جرات
داشت - در جوانی در گذشت - و در مین شمس الدوله ابوالخیر
خان بهادر تیغ جنگ - که در حالت تحریر مورد عذایت نظام الدوله
آمف جاه است - و بمنصب پنج هزاری پنج هزار سوار و علم و نقاره
و تیواری محال یلغرب صوبه بیدر سرافراز - اخلاق حمیده و توفیق
کلمة الخیر دارد *

• ابو المنصور خان بهادر صفدر جنگ •

میرزا مقیم نام خواهر زاده و خویش برهان الملک است - پدرش
خطاب سیادت خان داشت - نام برده پس از فوت خسر از پیشگاه
فردرس آرامگاه بنظم صوبه آورده مامور گردید - و به تنبیه مفسدان
آن جا پرداخته منقاد ساخت - و در سنه (۱۱۵۵) هزار و یکصد و
پنجاه و پنج هجری بر طبق حکم پادشاه بکومک علی دردی خان ناظم
صوبه بنگاله (که افواج مرهه در اینجا غبار فساد برداشته بود) بعظیم آباد
پنه شتافت - در جلدی آن قلعه رهتاس و چنانچه بار مرحمت شد - چون
نظم مذکور متوهم شده حکم پادشاه متضمن موقوفی کومک رسانید
از بصوبه خود مراجعت کرد - و سنه (۱۱۵۶) هزار و یکصد و پنجاه
و شش هجری حسب الطلب بحضور آمده بانضمام داروغگی توپخانه
چهار شادت برافروخت - و سنه (۱۱۵۹) هزار و یکصد و پنجاه و نه
هجری صوبه آله آباد نیز از انتقال عمده الملک امیر خان بوی قرار

فت - و در سال (۱۱۶۱) هزار و یکصد و شصت و یک هجری (که
شاه درانی از قندهار قاصد هژد گشته از لاهور این طرف آمد) او
بر وفق حکم پادشاهی همراه سلطان احمد شاه تا سرهند شتافته پس از
کشته شدن اعتماد الدوله قمرالدین خان پای استقامت محکم داشته
تردد شایسته بظهور آورد - تا آنکه شاه درانی معارفت نمود - چون بعد
یک ماه ازان بیست و هفتم ربیع الثانی سنه مذکور فردس آرامگاه
به نعیم جاوردانی پیوست و احمد شاه پادشاه بر تخت سلطنت
نشست و در ایام معدود خبر ارتحال آصف جاه از دکن رسید
مفدر جنگ بخاطر جمع خلعت وزارت پوشید - ازانجا (که با علی
محمد خان (رهله خاطر پری داشت) قائم خان بنگش را بر سر
سعدالله خان پسر رهله مزبور تحریک کرد - چون قائم خان با برادران
بتفصیل (که در احوال پدر او محمد خان بنگش ثبت یافته) کشته شد
پادشاه را برداشته بر سر احمد خان بنگش برادر قائم خان برده
تقاضای اموال قائم خان نمود - پادشاه در باد کول توقف فرمود
و مفدر جنگ بدریا گنج (که فرخ آباد ازانجا بیست کره است)
شتافت - مادر احمد خان آمده بر شصت لک روپیه معامله انفصال
کرد - پادشاه معارفت بدار الخلافه فرمود - و مفدر جنگ برای
تخصیص زر تراز داده قدرے توقف ورزیده بضبط محالات متعلقه
احمد خان پرداخت - و نواری نامی را از قوم کایتهه (که ابتدا در
سرکارش نوکر کمزبده بود - و رفته رفته ترقی پیدا گشته نایب هوید

(مآثر الامراء) [۳۶۷] (باب الاف)

اورده گردید) در قنوج داشته خود بحضور آمد - نام برده در هنگامه
افغانه بکار آمد - صفدر جنگ با اجتماع فوج پرداخته با اتفاق سورجمل
جاث بر سر احمد خان بنگش شتافت - و معرکه کارزار آراسته شکست
فاحش یافته سنه (۱۱۶۳) هزار و یکصد و شصت و سه هجری
بدارالخلافة رسید - درین ضمن احمد خان بنگش در صوبه آله آباد
و اوده گرد فساد برداشته از نهب و غارت و سوختن مکانها دقیقه
فرونگذاشت - لهذا صفدر جنگ در سال دیگر با ماهار هولکر و جی ابا
سندھیه (که هر دو سردار معتبر مرهته بودند) اتفاق جسته بعزیمت
مقابلہ احمد خان کمر عمت چست بست - این مرتبه هزیمت
بر افغانه افتاد - آنها رفته در دامن کوه مداریه (که شعبه ایست از کوه
کمالون) پناه گرفتند - و آخر بعجز گرائیده خاطرخواه صفدر جنگ
صلح قرار یافت - درین اثنا (که آمد آمد شاه درانی از لاهور
بجانب دهلی زبانزد شد) او بموجب فرمان پادشاه هولکر را بوعده
زر خطیر همراه گرفته سنه (۱۱۶۵) هزار و یکصد و شصت و پنج هجری
بدارالخلافة آمد - چون جاوید خان بهادر خواجه سرا (که مدار علیه
سلطنت بود) با قلندر خان ایلچی شاه درانی دارو مدار کرده ادرا
برگردانید صفدر جنگ داخل بلده شده از انجا (که با خواجه سرای
مذکور دلجمعی نداشت) درزیکه بخانه اش وارد گشته بود ادرا ازهم
گذرانیده مهمات سلطنت بقبضه اقتدار در آورد - و پس ازان پادشاه
بتحریریک انتظام الدوله خانخانان پسر قمرالدین خان بار پیغام کرد

(باب الف) [۳۶۸] (مآثر الامراء)

داروغگی غسل خانه و توپخانه را بگذارند - او بمطلب پی برده
روزے چند خانه نشین شده درخواست رخصت تعلقه نمود - چون
منظور نگردید بے رخصت برآمده بر در کروهی بلده مزبور توقف
گزید - و هر روز فساد در قد کشیدن بود - تا آنکه صفدر جنگ شاهزاده
جعلی را بتوزکی برداشت - و احمد شاه تعلقه وزارت از تغیر او
بانظام الدوله مقرر فرمود - و عماد الماک بمحاربه صفدر جنگ
برخاسته تا شش ماه جنگ در میان بود - آخر بوساطت انتظام الدوله
بقرار بحالی صوبه آله آباد و اردعه صلح صورت گرفت - صفدر جنگ
بتعلقه خود عازم گردیده هفدهم ذی الحجه سنه (۱۱۶۷) هزار و یکصد
و شصت و هفت هجری در گذشت - پسرش شجاع الدوله است
که ترجمه اش جداگانه سمت ایران پذیرفته *

* آصف الدوله امیر الممالک *

سیومین پور نظام الممالک آصف جاه است - نام اصلی او سید
محمد - در حین حیات پدر بخطاب خانی و اسم ملابت جنگ بهادر
مخاطب گردیده بصوبه داری هیدرآباد اختصاص گرفت - و پس
از فوت پدر چون ناصر جنگ شهید برای دفع فتنه مظفر جنگ
متصل بذدر پهلچری شدافت از نیز همراه بود - پس از وقوع شهادت
ناصر جنگ باتفاق مظفر جنگ مراجعت نمود - چون در اثنای
راه مظفر جنگ بر دست افغانه کشته شد از انجا (که او نسبت
بدیگر برادران کلان سال بود) بر مسند حکومت نشست - و از حضور

(مآثر الامراء) [۳۶۹] (باب الف)

احمد شاه پادشاه باضافه منصب و خطاب آصف الدوله ظفر جنگ
پدريه امتياز يافت . و ثانياً لقب امير الممالک افزوده شد . - راجه
رگهنايه داس (که مدار مهمات از بود) جمع از کلاه پوشان فرانسيس را^(۲)
(که همراه مظفر جنگ کمر عزيمت بسته بودند) دلدهي نموده رفیق
ساخت . و بارنگ آباد رسیده سنه (۱۱۹۴) هزار و یکصد و شصت
و چهار هجری بمملک مرهته شتافته بآنها بقتال پرداخت . آخر صلح
بمیان آورده بحیدرآباد رفت . و در اثنای راه رگهنايه داس بدست
سپاه ملازم کشته گشت . و رکن الدوله سيد لشکر خان وکیل مطلق
سرکار از شد . و سال دوم (که غازی الدین خان فیروز جنگ برادر^(۳)
کلانش بصوبه داری دکن مامور شده باتفاق مرهته بخجسته بنیاد
رسید) اگرچه او در چند روز گذشت اما مرهته بدستاريز اسناد او اکثر^(۴)
ملک خاندیس و بعضی محالات صوبه خجسته بنیاد کشیده گرفته
کارهای خانگی او مدت حکومتش منوط برای کار پردازان بود . چون
سند صوبه داری دکن بنام برادر از نظام الدوله آصف جاه (که از سابق
بنام وایعهدي دخیل امور مملکت بود) از پیشگاه سلطنت مدور یافت
ناچار او را بکنجه برنشاند . و در حبس گاه مطابق سنه (۱۱۷۷) هزار
و یکصد و هفتاد و هفت هجری انتقال نمود . و شهرت یافت که
نگهبانانش کشتند .

(۲) نسخه [ب] فرانسيس (۳) در [بعضی نسخه] سال دوم آن که (۴)

در [بعضی نسخه] در گذشت .

* اسمعیل خان بهادر پنی *

پدرش سلطان خان بصیحة جماعه داری میگذرانید - صبیحة او
 پسر مست خان مضموب بود - و او پسر عظمت خان است - که در
 جنگ سید دلاور علی خان (و بر روی فیل عضدالدوله عوض خان
 پیاده شده جان نثار گردید - پسر سر مست خان و سلطان خان برتبه
 جاگیر داری مرتقی گشتند - اسمعیل خان با هزار سوار بشیوه ازنی
 در سرکار ملائمت جنگ و نظام الدوله آصف جاه نوکر بود - چون طالعش
 عروج داشت رفته رفته بزیابت نظامت و متصدی گری محالات
 صوبه بواز چهره عزت برافروخت - چون با جانوجی بهوسله (که دران
 وقت تعلقه دار صوبه مذکور از جانب مرهته بود) از سابق معزفت
 داشت بگمدار و مریز نقش عمل داری را درست ساخت - و مدتها
 راتق و فاتق مهمات آنجا ماند - آخرها بذابراعتیاد بمکیفات دمانش
 از کار رفته آثار خود سری بعرض ظهور در آرد - و این معنی باعث
 وحشت مزاج نظام الدوله آصف جاه گردیده تادیب او مصمم فرمود
 و سالی (که جهت تذبیه پسران رگهوجی بهوساه سمت ناکپور نهضت
 نمود) اگرچه نامبرده کشته شدن (کن الدوله کار پرداز سوکار آن نوئین
 باند مکان را توطیه اصلاح شمرده خود را با جمعیت قلیل متصل
 لشکرش رسانید التفت نیافته حرفهای غضب شنید - خواست بمکان

(۲) نسخه [ب] غوث خان (۳) در [بعضی جا] بهر سله نوشته (۴)

نسخه [ب] از دیاد بمکیفات .

(مآثر الامراء) [۳۷۱] (باب الباء)

خون برگردد - درین ضمن فوجی (که بر سر ار تعیین شده بود) نمودار
گردید - ناچار با سی چهل سوارے (که در آن وقت شرط رفاقت
ادا نمودند) اسپ بمیدان نبرد تاخته موقوف بفرقنداران را برهم زده
در میان فوج سواران در آمد - بهر که میرسید شمشیرے هواله میکرد
چون بدنش جراحت بسیار داشت در وسط فوج رسیده از اسپ
در افتاد - و مطابق سنه (۱۱۸۹) هزار و یکصد و هشتاد و نهم هجری
جان بجان آفرین سپرد - ^(۲) پسرانش صلابت خان و بهلول خان مورد
قربحم شده محال بالا پور و بدیندره بی بی و کرنج گانون صوبه یراز
بجاکیر یافتند - و با جمعیت بنو کوری می پردازند *

* حرف الباء *

* میرام خان خاخانان *

بعده واسطه بعلي شکر بیگ بهار او (که از اعظم طوئف ترکمان
قراقره و فیلو ست) میرسد - در زمان ارتداع دولت این سلسله مثل
قرا یوسف و پسرانش قرا سکندر و میرزا جهان شاه (که بسلاطنت عراق
عرب و آذربایجان رسیدند) عالی شکر بیگ ولایت همدان و دینور
و کردستان اطاع یافت - تا حال آن ولایت بقلمرو عالی شکر مشهور است
پسرش ^(۳) پیر علی بیگ در زمان حسن پادشاه آقا نوئیادو (که باستیصال

(۴) در [بعضی نسخه] بجهان آفرین (۳) نسخه [ب] میر علی بیگ .

(باب العباد) [۳۷۲] (مآثر الامراء)

فراقوتیلو پرداخت (بحصار شد مان آمده نزد سلطان محمود میرزا
روزه چند بسر برده بفارس شتافت - و با حاکم شیراز محاربه کرده
منهزم گشت - و در همان ایام بر دست امرای سلطان حسین میرزا
کشته شد - و پس از آن پسرش یار بیگ در زمان شاه اسمعیل صفوی
از عراق بر آمده در بدخشان سکونت گرفت - و از آنجا نزد امیر خسرو
شاه بقندز رفت - و پس از انقضای دولت او با پسر خود سیف علی
بیگ (که پدر بیرام خان باشد) ملازم بابر پادشاه گردید - بیرام خان
در بدخشان متولد شد - و بعد از فوت پدر ببلخ رفته تحصیل علم
می نمود - در شانزده سالگی بخدمت جنم آشیانی آمده روز بروز
در ظل عنایت تربیت می یافت - تا بمعادت قرب و مصاحبت
و امارت رسید - و در قضیه نامرضیه تنوچ جان سپاریها کرده ^(۲) سنبل رویه
افتاد - و براه مترسین (که از زبیداران معتبر آن سوزمین بود)
در قصبه لکهذور التجا برد - چون این خبر بشیر خان رسید طلبداشت
در راه مالوه بار پیوست - شیرخان برخاسته معانقه کرد - و در جلب
خاطرش سخنان فریبنده گفت - و بتقریب بر زبانش گذشت - هر که
اخلاص دارد خطا نمیکند - بیرام خان در جواب گفت چنین اسمی
هر که اخلاص دارد خطا نخواهد کرد - و از نزدیک برهان پور بهزار گونه
بیقراری باتفاق ابو القاسم حاکم گوالیار فرار نموده سمت گجرات
راهی شد - در راه ایلچی شیر خان (که از گجرات می آمد) آگاه گشته

(۲) در [بعضی نسخه] منبهل *

(متأثر الامرا) [۳۷۳] (باب الباء)

کس فرستاد - و ابوالقاسم را (که بصورت وجته نموده داشت) ^(۲) همراه گرفت - بیرام خان از نیک ذاتی و جوان مردی بمبالغه گفت - که من بیرام خانم - ابوالقاسم مرد می بجای آورده گفت - این ملازم من است میخواهد که فدای من شود - دست ازین باز دازند - بیرام خان بدین طریق نجات یافته بگجرات پیش سلطان محمود رفت - و ابوالقاسم را از ناشناسی از هم گذرانیدند - بارها شیر خان میگفت - که همان زمان (که بیرام خان گفت - که هر که اخلاص دارد خطا نمیکند) فهمیده بودم که با ما نمی سازد - سلطان محمود گجراتی نیز تکلیف رفاقت کرد - بیرام خان قبول نمود - و رخصت سفر حجاز گرفته ببندر مبارک سورت آمد و از آنجا بولایت هر دوار شتافته بهزم ملازمت جدت آشیانی ره گرامی ولایت سندهه گردید - تا آنکه هفتم محرم سنه (۹۵۰) نهصد و پنجاه در رقت [که پادشاه از ولایت مالدیو مراجعت کرده در قصبه جون (که بر کنار آب سندهه واقع است - و بکثرت هدائق و انهار ممتاز اکثر بلاد آنجا ست) طرح اقامت انداخته بودند] شرف قدمبوس دریافته مورد عنایت گردید - حسب اتفاق روزیکه داخل جون میشود پیش از ملازمت اول گذرش ^(۳) بر جنگ گاه افتاد - که فوج پادشاهی با ازغونیان محاربه داشت - بیرام خان خود را آماده جنگ ساخته مردانه کارزار کرد - چنانچه سپاه نصرت قرین متحیر ماندند - که همانا از جنود غیبی سمع - و چون ظاهر شد که بیرام خان اسم غریب از مردم

(۲) نسخه [ج] داشت گرفت (۳) در [اکثر نسخه] گذارش .

برخاست - و در سفر عراق عمده ملازمان و فاکیش بود - شاه ایران هم
 او را بحسن فراست و تهذیب اخلاقیش منظور نظر ساخت چون شاه
 عالی قدر بجهت انبساط خاطر جنت آشیانی گاه بزم جشنی ترتیب
 میفرمود و گاه طرح شکار می انداخت (که صحبت چوگان بازی
 و تبق اندازی بود) او را بخطاب خانی مرفراز کرد - بعد معارفت از
 عراق با منشور نصائح شاهي و فرمان موعظت بنیان همایونی نزد
 میرزا کامران رفته بفکر صحیح خود چنان بخاطر آورد که بمیرزا (که
 نشسته باشد) هر دو منشور دادن مناسب نیست - و استاده تعظیم
 بجا آوردن از میرزا مستبعد - مصحف بدست گرفته برسم پیشکش
 آورد - میرزا بجهت تعظیم آن راست ایستاد - در آنوقت هر دو منشور
 گذرانید - و چون جنت آشیانی بعد فتح تندهار (که بموجب وعده شاه
 بقزلباشیه سپرده) اراده تسخیر کابل مصمم کردند مأمور برای اهل و عیال
 ضرور بود - لهذا قلعه را جبراً از آنها گرفته حواله بیروم خان نمودند
 و بشاه معذرت نوشتند - که بیروم خان فدوی طرفین است - بار حواله
 کردیم - و چون در سند (۹۶۱) نهصد و شصت و یک بعضی فتنه سازان از
 جانب بیروم خان سخنان غیر موقع بپادشاه رسانیدند خود بقندهار
 آمدند - ظاهر شد که آنچه گفته اند از صدق پرتو نداشت - مورد
 توازش شد - و در یساق هذروستان عمده جمیع سرداران و پیش قدمان
 معرکه در بوده به نیروی شهامت و جسارت فتحهای نمایان کرد
 خصوص در جنگ ماچھیواره - که بسرداری خود بمردم قلیل با افغانه

(مآثر الامرا) [۳۷۵] (باب الجاء)

بسیار جنگ کرده غالب آمد - و سره نند و غیره پرگنات جاگیر یافته
بخطابه‌های عالییه (یار وفادار و برادر نیکو سیر - و فرزند سعادت مند)
اختصاص گرفت - و در سنه (۹۶۳) نهصد و شصت و سه باتالیقی
شاهزاده محمد اکبر ممتاز گشته به تنبیه سکندر خان سوز و انتظام مهم
صوبه پنجاب با شاهزاده تعیین یافت - و در همین سال دوم ربیع الآخر
روز جمعه (که عرش آشیانی در قصبه کلانور مضاف پنجاب بر تخت
جلوس نمودند) بیرام خان وکیل السلطنت شد - و حل و عقد امور
خلافت و رفق و وفق جنود نصرت برای صواب نمایار تفویض یافت
و بخطاب والای خانخازان کوس ناموزی باند آرازه ساخته در مخاطبات
بخان بابا مخاطب گشت - و در سنه (۹۶۵) نهصد و شصت و پنج
با سلیمه سلطان بیگم (که جنم آشیانی در حیات خود با بیرام خان
نامزد کرده بودند) عقد ازدواج اتفاق افتاد *

اد صبیئه میرزا نورالدین محمد و خواهرزاده جنم آشیانی ست
میرزا پسر علاءالدین محمد - و از پسر خواجه حسین - که بخواجهزاده
چغانیان شهرت دارد - و نبیره زاده خواجه حسن عطار - و ایشان
بیواسطه فرزند خواجه علاءالدین - که خلیفه خواجه نقشبند اند - صبیئه
شه بیگم دختر علی شکر بیگ جد سیوم بیرام خان (که در خانه سلطان
محمود بن سلطان ابوسعید بود) بخواجه زاده منسوب شده - بملاحظه
این نسبت کیتی ستانی دختر خود کلبرگ بیگم را بمیرزا انتساب

تیمودند - و بدین مناصبتها این نسبت واقع شد - بیگم طبع موزون داشته مخفی تخلص میگردد - این شعر مشهور از دست * * شعر *
 * کاکلت را من ز مستی رشته جان گفته ام *
 * مست بودم زین سبب حرف پریشان گفته ام *

بعد فوت بیرام خان عرش آشیانی بیگم را بناکاح خود آوردند - در سال هفتم جهانگیری فوت کرد *

سبحان الله باین قرب و منزلت و آن استقلال و اقتدار و آن همه دانائی و معامله دانی و وفور اخلاص و عقیدت امورے چند از غیر فکری تقدیر بر لوحه ظهور نقش بست - که مزاج عرش آشیانی از آن بزرگ منش منحرف گشت - و فی الحقیقت فتنه سازان حسد آگین از ناتوان بینی و خود غرضی یکم را بصد رسانیده مزاج پادشاه نوجوان را برگردانیدند - و خوشامد سازان خانه برانداز طبع آن امیر کهن سال را از جا بردند - که آنچه بایست بمراعات آن نپرداخت - چنانچه در روز بیرام خان بکشتی سیر دریای جون میکرد - یکی از فیلبان پادشاهی از جوش مستی بآب درآمد بطرف کشتی دوید - اگرچه فیلبان بزور تمام نگاهداشت اما خانخانان بتوهمی که داشت اضطراب بسیار نمود - و پادشاه بمراعات خاطر او فیلبان را نزد او فرستادند او حفظ توره نکرده فیلبان را گردن زد - ازین حرکت نهایت مزاج پادشاه بر آشفت - و مفارقت او و ترک مدارا بدو تصمیم نمودند - چنانکه در سنه (۹۶۷) نهد و شصت و هفت عرش آشیانی از آگره بمهانة

(مآثر الامراء) [۳۷۷] (باب الباء)

شکار روانه دهلي شدند - و درانجا رسیده بطاب امرا احکام فرستادند
و شهاب الدین احمد خان باستصواب ماهم انکه بتمشیک مهيات ملکی
مامور شد - خانخانان میخواست خود را بهلازمت رساند - عوش آشیانی
پیغام فرستادند که درین مرتبه دیدنها نخواهد شد - بهتر اینکه بحضور
نیاید - هرکے برانند که پادشاه بعزیمت صرف شکار برآمده چون
بسکندر آباد دهلي (سید بتروخیب ماهم انکه بشوق ملازمت مریم مکاني
ارخای عزان بدھلي نمود - هیچ از جانب بیرام خان عبارے بر حاشیة
خاطر نبود - اگرچه حساد و اشرار از ابتدا در فکر آن بودند) که طرح
دیگر بر روی کار خودها آورده مدعا یاب شوند) و بقابو سخنر (که
موجب بے التفاتی شود) بحضور میگفتند خصوص ادهم خان و مادرش
ماهم انکه اما چون صفای عقیدت بیرام خان در مرآت ضمیر پادشاهی
منطبع بود آن حرفهای بے فروغ پذیرائی نمی یافت - لیکن چون
گفته اند *

* هر چند باغیاری عذایمت نظری هست *

* گوئیم بدیشان که سخن را اثری هست *

اهل عزان (که فرصت جو بودند) درین وقت کدورتها ذهن نشین
ساختند *

بالجماء ار هم از راه درست اعتقادی خود ائانه ساطنک را

باامرای عمده روانه حضور کرده درخواست سفر حجاز نمود - و باز

بوسارس بد نفسان چند خود را بمیوات انداخت - و چون اداره فرج

پادشاهی بتعاقب او شهرت گرفت همه مردم پادشاهی از جدا شدند
او هم تمن توغ و علم و نقاره و سایر ادوات امارت مصحوب همین قلی
بیگ هدشیرزاده خود بحضور فرستاد - و بامرا (که نامزد تعاقب^(۲)
شده بودند) نوشت - که من از همه دست برداشته ام - برای چه
تصدیع میکشید - مرا از مدتها زیارت عتبات عالیات نصب العین همت
بود - الحال سر رشته روائی مقصود بدست افتاد - ناچار امرا نیز
برگشتند - چون رای والدیو راجه جوده پور سر راه گجرات بود و با خان
نزاع داشت از ناگور به بیکانیر شتافت - و رای کلیان مل زمیندار آنجا
بقدم اخلاص پیش آمده لوازم مهمانداری بتقدیم رسانید - درین اثنا
شهرت یافت که ملا پیر محمد از گجرات رسیده بتعاقب مامور
شد - فتنه انگیزان مزاج بیرام خان بر شورانیدند - و قرار مخالفت
داده بپنجاب عنان تاب ساختند - و باز بفریب کلپترة سراپان
تیره بخت پرده از روی کار برداشته در به پنجاب گذاشت - و در
جمع مردم کوشیده بامرای اطراف نوشت - که اراده سفر حجاز
داشتم - لیکن چون معلوم شد (که مهم انگه و غیره مزاج پادشاهی را
منصرف ساخته آراگنی مرا بخون نسبت میدهند) لهذا بخاطر
رسید که یک دفعه سزای بد کرداران داده متوجه سفر مبارک شوم
و ملا پیر محمد شروانی را (که درینولا عام و نقاره یافته متعهد
اخراج من گشته) دریابم *

بالجمله همین چیزها باعث برآشفتمگی او شده مغلوب غضب گردید - و نتوانست خود را باز داشت - مفتان هم فرصت دیده زیاده تر مزاجش را بشویش آوردند - بهر تقدیر چون بغی خانخانان باعلان رسید عرش آشیانی اتکه خان را منقلا ساخته خود هم متعاقب از دهلی برآمدند - دران وقت خانخانان در گرفتن جالندهر اهتمام داشت - آمدن اتکه خان معلوم کرده بمقابله شتافت - و بعد محاربه سخت خانخانان هزیمت یافته در تلوار (که جائے ست مستحکم در کوه سواک) براجة آنجا راجه گنیش ^(۳) پناه جست - چون میست و مول موکب اکبری بذواحمی کوهستان رسید مردم پیش آهنگ او از قلعه برآمده جدگ نمودند - گویند دران زد و خورد سلطان حسن خان جلایر از لشکر پادشاهی کشته شد - و سر او را بریده نزد خانخانان بردند - بے اختیار گریسته گفت زندگی من گرای آن نمیکند که باعث خون این قسم جماعه شوم - بتاسف تمام جمال خان غلام خود را بحضور فرستاده درخواست عفو جرائم نمود - عرش آشیانی منعم خان را با امرای دیگر درون کوه فرستاد - که بعد درسمت طمانذنت افزلی خاطر بپرام خان شده بملازمت بیزدن - در ماه محرم سنه ۹۶۸ نهصد و شصت و هشت سال پنجم خانخانان بحوالی اردو رسید - جمیع امرا پذیرفته گشته باعزاز تمام آوردند - و چون روز آمد (پاک در گردن انداخته سر پدای پادشاهی گذاشت - و به های های گریست - عرش آشیانی

(باب الباء) [۳۸۰] (مآثر الامراء)

از کمال رأفت در آغوش گرفته رو پاک از گردن او برداشتند - و پرسش احوال فرموده بدستور معین حکم نشستن فرمودند - و خلعت فاخره (که در بر داشتند) الثقات فرموده رخصت زیارت اماکن شریفه دادند چون بشهر یثرب متعلقه گجرات (که پیش ازین بمهر رواله موسوم بود) سید چند روز جهت آسایش محمل اقامت کشاد - در آن ایام موسی خان فولادی حاکم آن شهر بود - و طوائف افغانان بر سر او جمع آمدند از آن جمله مبارک خان لوهانی (که پدر او در جنگ ماچهیوآره بقتل رسیده بود) انتقام بخاطر آورد - و نیز زن کشمیری سلیم شاه با دختره که از او بود همراه قافله بیروم خان عزیمت حجاز داشت و مقرر شده بود که به پسر بیروم خان نسبت نماید - ازین رهگذر هم افغانان شورش داشتند - (روز جمعه چهاردهم جمادی الاول سنه مذکور بیروم خان بسیر کولابے (که سیرگاه آن شهر است - و سپس انگ شهرت دارد - چه هزار بتخانه دو رویه آن حوض است) رفته - در وقت فرود آمدن از کشتی آن جاهل چنان دانمود که برای دبدن آمده وقت ولادت خانجره حواله کرد - که کارش تمام شد - درین وقت نلمه (الله اکبر) بر زبان خانخانان رسیده ازین عالم در گذشت و بسعادت شهادت (که از مدتها بدعا میخواست - و از اهل الله استدعا میکرد) فایز گردید - گویند حجامت و غسل روز چهارشنبه بنمیت شهادت از سالها ناغمه نمی کرد - چنانچه در زمان استقلال یکی از سادات سیده لوح این را شنید - و در مجلس او برخاسته گفت - به نیست

(مآثر الامرا) [۳۸۱] (باب الباء)

شهادت نواب فاتحه خوانیم - تبسم کرده گفت - میر این چه
غم خوارى ست - شهادت میخوام - اما نه باین زودى *
القصة از وقوع این سانحه هر کدام از ملازمان بجائى شتافت
و بیروم خان در خاک و خون افتاده - جمع از فقرا قالب خونین ادرا
برداشته حوالی مقبره شیخ حسام (که از مشائخ آنجا بود) بخاک
سپردند - و بعد ازان بسعی حسین قلی خان خانجهان بمشهد
مقدس مدفون گشت - تاسم ارسلان مشهدی در تاریخ این واقعه
گوید - و گویند او پیش ازیں سانحه بمدتی در خواب دریافته
گفته بود *

* بیت *

* بیروم بطواف کعبه چون بسمت احرام *

* در راه شد از شهادتش کار تمام *

* در واقعه هاتقی پی تاریخش *

* گفتا که شهید شد محمد بیروم *

نعمش خان را بدلهلی نقل نموده حسب وصیت در سنه (۹۸۵)
نهمصد و هشتاد و پنج بمشهد زویه بردند - بیروم خان در شعر بسیار
درست سلیقه بود - تصائد غرا و در اشعار استادان دخلهای بجا دارد
و آنها را جمع نموده دخلیه نام کرده - گویند زمانه (که بیروم خان در قندهار
بود) جنت آشیانی این رباعی نوشتند *

* رباعی *

(۲) در [بعضی نسخه] حسین علی خان (۳) در [بعضی نسخه] تصائد

فرا دارد - و در اشعار استادان دخلهای بجا *

- * ای آنکه انیس خاطر مکزونی *
- * چون طبع لطیف خویشتن موزونی *
- * بے یاد تو من نیم زمانے هرگز *
- * اما تو بیاد من مکزون چونی *

* بیرام خان در جواب نوشت *

* رباعی *

- * ای آنکه بذات سایه بیچونی *
- * از هر چه ترا وصف کنم افزونی *
- * چون میدانم که بیتو چون میگذرن *
- * چون می پرسی که در فراقم چونی *

گویند شبیه همایون پادشاه با خان مخاطبه داشت - و او را غفلت دست داد - فرمودند بتو میگویم - خان متذبه شده گفت پادشاهم حاضر - لیکن شنیده ام که در ملازمت سلاطین حفظ چشم و در خدمت درویشان نگاهداشت دل و پیش علما پاسداری زبان باید کرد - درین فکر بودم - که چون در حضرت هر سه چیز جمع شده - کدام یک را توانم نگاهداشت - پادشاه را این لطیفه او بداده خوش آمد (۲) تحسین نمودند *

صاحب طبقات اکبری نوشته که بیست و پنج کس از ملازمان بیرام خان بمنصب پانجهزاری رسیده صاحب علم و نقاره شدند حق این ست که بیرام خان بفضل و کمال و صلاح و تقوی و همت

(مآثر الامراء) [۳۸۳] (باب الایام)

و کرم آراستگی داشت - و مدبر شجاع و کار دان قوی دل بود - نظر بر اسباب ظاهر حق عظیم برین خانواده عالیله تیموریه ثابت کرد در چنین تخطالی ایام [که هنوز سلطنت همایون پادشاه انتظامه نگرفته بود که از میان رفت - و پادشاهزاده خوردسال ناتجربه کار - سوی پنجاب تمام مالک از تصرف بدر رفته - افغانان با آن همه کثرت و هجوم بدعوی سلطنت لوای انا و لاغیری می افراشتند - و در هر گوشه و کنار واقعه طلبان طبل مخالفت می زدند - امرای چغتیه (که دلدۀ اقامت هندوستان نبودند) مشورت رفتن کابل میدادند - میرزا سایمان قابو یافته در کابل خطبه خود خواند] بمحض نیروی جگوداری و ثبات پائی و حمن تدبیر مایبه و فکر رضیه بیروم خان آب رفته بجزو آمد - و سلطنت را استقراری بهم رسید - عرش آشیانی هم با انواع دلجوئی و نوازش جمیع مهام مغرض بدر داشته تصمها ازو گرفت - که آنچه مناسب و صلاح کار باشد بعمل آرد - مدهنده و مراعات کسی منظور نباشد - و از لومنت لایم نترسد - و این مصرع خواند *

* درست گو درست شود هر دو جهان دشمن باش *

چون روز بروز اقتدار و تسلط خانخانان زیاده تر شد خار خار حسد در دلها شکست - ناتوان بیذات حسد پیشه به شقیقه سازی و زمامی دروغ و راست را با هم می یافتند - و یکی را بصد رسانیده مزاج پادشاهی منحرف می ساختند - خانخانان هم در اقتدار و استقلال

خود دیگرے را بچشم اعتبار نیاورده اعتنا بشان آنها نمی کرد
اما بد مظنکی و توهم بخود راه داده بود - که زود از جا در می آمد
پس از برهمزدگی هم خانخانان اصلا اراده بغی نداشت - بمجرد
ابلاغ پیغام پادشاهی (که میر عبداللطیف قزوینی آورد) ائانه و اسباب
امارت بحضور فرستاده اراده سفر حجاز نمود - فتنه اندوزان طرفین
نگذاشتند - مخالفان بزمینداران سر راه نوشتند - که نگذارند بسلامت
بدر رود - و موالف باغرا و اغوا پرداخت - که مردمی (که در هیچ مرتبه
نبودند) برانداختن شما را بحسن تدبیر خود بسته بکامیابی نازش
نمایند - و شما را با این همه حقوق بذلت و خواری برآورد - مردن
بناموس به از زیستن بعار است - و بجای رسانیدند که موجب خسار
و نکال از گردید • فکنه • آدمی را خویشتن بینی وحب جاه بروز بد
می نشانند - و در مهالک و آفات می اندازد - ازین اسم که حب دنیا
راس الخطایا سنک •

* بیت *

* آفت سرر برگ هوس آرائی جاه است *

* سر باختن شمع ز سامان کلاه است *

* بهادر خانی شیبانی *

محمد سعید نام - برادر خانزمان علی قلی خان - و از امرای
پانجهزاری اکبری است - در وقت نهضت الوبه همایونی بتسخیر
هندوستان زمین داور بدو تفویض یافته بود - بعد چندی از بدسروشتمی

(مآثر الامراء) [۳۸۵] (باب الباء)

هوای گرفتن قندهار در سرش پیچید - و خواست که بمکر و خدیعت کار پیش برد - میسر نشد - ناچار او باش واقعه طلب کرد آورده آماده جنگ و جدال گشت - شاه محمد خان قلاتی (که از طرف بیروم خان بمحافظت قلعه می پرداخت) کومک هندوستان را دور دیده قلعه را استحکام داده بشاه ایران ملتجی شد - و حسب طلب او فوج از قزلباش رسیده ناگهانی بر سر بهادر خان ریخت او جنگهای سخت کرده کار ساخت - رو بگریز آورد - چون نتوانست دران ضلع بسر برد سال دوم جلوس وقتی (که عرش آشیانی بمحاصره مانکوت اشتغال داشتند) شرمکین بدرگاه آمد - و بوسیله سفارش بیروم خان عفو تقصیر او شده ملتان از تغیر محمد قالی خان برلاس بجاگوش مقرر گشت - و در سال سیوم بهادر خان با بسیاری از امرا بتسخیر مالوه نامزد گشته - در همان ایام برهمزدگی دولت بیروم خان بمیان آمد - خان مذکور ادرا باز گردانید - تا خود آن ولایت را در هیطه تصرف آورد - و باز ازین فکر برگشت - بهادر خان در دهلی بحضور رسیده بصوابدید ماهم انکه مذنب بزرگ وکالت حواله او شد - چند روزی نکشید که اناره به تیولش مقرر گشته رخصت یافت - سال دهم (که خانزمان برادر کلانش مخالفت ورزید) ادرا باتفاق سکندر خان اوزبک بولایت سرهار فرستاد - که ازان راه بهند درآمده خلل انداز شود - ازین جهت عرش آشیانی فوجی بمرداری میر معز الملک مشهدی تعین کرد - هرچند بهادر خان

در عجز زن و گفت مادرم با ابراهیم خان اوزبک بحضور شتافته عفو
 تقصیرات من و برادرم شد میر معزالملک قبول نمودند بجنگ
 درآمد - اگرچه سکندر خان (که با او همدستان بود) در بفرار گذاشت
 اما بهادر خان بر قول میر معزالملک ریخت - شاه بداغ خان (که از
 امرای سپاهی مذش بود) دستگیر گشت - و میر بهزیمت در آورد
 چون عفو جرائم خانزمان و او شده بود تلافی این حرکت در تراخی
 افتاد - و از آنجا [که عفو جرائم مشروط بدان بود (که تا الویه پادشاهی
 درین ضلع ظلال افکن است خانزمان از آب گنگ نگذرد) و همین که
 عرش آشیانی بسیر قلعه^(۲) چذاقه توجه فرمود علی قلی خان مساهله
 نموده از آب گنگ گذشت] پادشاه بغضب در آمده بر سر او ایغار
 نمود - و باشرف خان (که در جونپور بود) حکم رفت - که مادرش را
 مقید سازد - بهادر خان ازین ماجرا آگهی یافته بتعجیل تمام
 بر سر جونپور شتافته بر قلعه دست یافت - و اشرف خان را مقید
 نموده مادر خود را از قید برآورد - و جونپور و بنارس را یغمائی کرده
 تا مراجعت پادشاه خود بدر زد - اما باز بسبب صفع جرائم خانزمان
 و بمعجز و ضعیف نالی منعم خان بتدارک بے اعتدالیهای بهادر خان
 متوجه نشدند - تا آنکه سال دوازدهم سنه (۹۷۴) نهصد و هفتاد
 و چهار هجری همراہ برادر از کمال بے آزره و ناحق شناسی
 با عرش آشیانی عرصه مبارزت پیمود - چون باباخان قاتشال بر فوج

خانزمان حمله برد بهادر خان مقابل گشته اورا برداشت - ناگاه اسپش
 قیر خورده چراغ پا شد - و بر زمین انداخت - مردمش از مشاهده
 این حال متفرق گشتند - دلوران فوج فیروزی بر سرش هجوم
 آوردند - وزیر جمیل بیگ (که هفتصدی منصبدار آن وقت بود)
 از بد ذاتی و آزمندی چیزه گرفته رها کرد - درین اثنا دگره بار
 رسیده اورا ردیف خود ساخت - و نزد پادشاه آورد - عرش اشیانی
 فرمودند - بهادر خان ما با شما چه بد کردیم - که این همه باعث فتنه
 و فساد شدید - گفت الحمد لله علی کل حال - شاید هنوز بے حقیقتی
 خود مجزوم نبود - والا حرف ندامتے بر زبانش میگذشت - بِالْحَاح
 دولت خواهان در همان وقت بشهباز خان حکم شد - که بدم شمشیر
 گردنش از بار سبک ساخت - طبع موزون داشته شعر میگفت
 این مطلع از دست *

* آن شوخ جفا پیشه دگر سنگ گرفته *

* گویا بمن خسته ره چنگ گرفته *

• باز بهادر •

بایزید نام پسر شجاعت خان سور - که بزبان عوام هند بسجادول خان
 مشهور است - چون شهباز شاه مالوه را از ملو خان مخاطب بقادر شاه
 برگرفت مشر الیه را (که از امرا و خامه خیلان او بود) سپه سالار
 آن دیار ساخت - و در زمان سایم شاه بحضور شدافته بعد چندے

(باب ابداء) [۳۸۸] (هـ انرا الامرا)

(۲) ناخوش شده برخاسته بمالوه آمد - سلیم شاه فوج کشی نمود - از پناه
براجه دننگر پور برد - آخر سلیم شاه ادرا بعهد و پیمان پیش خود
طلبیده همراه نگاهداشت - و مالوه باصرا تقسیم نمود - پس ازان
در زمان عدلی بنزگی حکومت مالوه یافته میخواست خطبه و سکه
بنام خود کند - در سنه (۹۶۲) نهصد و شصت و در باجل طبعی
در گذشت - باز بهادر بجای پدر نشست - و اکثر مخالفان را
بر انداخته در سنه (۹۶۳) نهصد و شصت و سه چتر بر سر گرفته
خطبه بنام خود خواند - و تمام مالوه را بحیطه تصرف در آورده فوج
بر سر گدده (که ملکه سم و سیع) کشید - و از انبی در گزینی (که ریاست
آن ولایت می نمود) شکست یافته بتلافی آن نپرداخت - و مشغول
بعیش و عشرت شد - و بنای دولت خود را بر آب و باد گذاشت
یعنی بمرتبه شیفته باده پیمائی و نغمه آرائی گردید که شب از روز
نشاخته غیر ازین در امر بهایج کار نمی پرداخت *

باده را حکمت اساسان قدره معین و زوایه مشخص قرار داده
بملاحظه ترتیب ترکیب عنصری نسبت بدهضه طبائع و امزجه تجویز
فرموده اند - و بنغمه دانش پروران در بین در هنگام کلاحت طبع و ملاحت
ضمیر (که از فرط اشتغال بمهمات دنیوی بهم رسد) بجهت کسب
انتعاش طبیعت و انبساط حال توجه نموده - نه آنکه هر دو را از
مقاصد عظمی اندیشیده همواره اوقات گرامی را که بدل ندارد

بدان گذرانند - باز بهادر (که خود در فنون سرود و نغمه استاد وقت بود) در فراهم آوردن پاتران همگی همت مصروف داشت - همه بحسن نغمه طاق - و نغمه حسن آنها مشهور آفاق - سرآمد آن طایفه (۲) روپ متی نام - گویند پدمنی بود - که قسم اول است از انسام اربعه نسوان - که دانشوران هند تقسیم کرده اند - یعنی آنچه صفات خوب زنان است از روی ترکیب عنصری درو می باشد - و باز بهادر را با او علاقه غریب بود - اشعار مژدی پیوسته در عشق او گفته - و دل خالی کرده - داستانهای حسن و عشق اینها نا حال بر زبانها شایع است *

در سال ششم اکبری سده (۹۶۸) نهمصد و شصت و هشت هجری ادهم خان کوکه با امرای دیگر بتسخیر مالوه تعیین شد - باز بهادر در گروهی سازنگپور (که مقر او بود) قاعه کرده نشست - و جنگ می نمود - و مردمش همه (که آرزو خاطر بودند) تن ده نگشتند آخر محاربه سخت نموده هزیمت خورد - چون چند کس اعتمادی بر سر زنان و پاتران گذاشته بود (ده اگر خبر شکست من (سد همه را که تیغ کشدن - چنانچه (سم هذروستان است) چون صورت شنست نمودار شد نقش حیات چنده باب شمشیر محو گشت - و - مع زخمی شده (مخ از زندگی بردند - و بعضی را بوبت رسید - افواج پادشاهی بشهر درآمد - فرصت نشد که دیگر بدان امر پردازند

(۲) در [بعضی نسخه] روپ موی - یا روپ موی باشد *

(باب الباء) [۳۹۰] (مآثر الامراء)

ادهم خان همه را متصرف شده بجهت و جوی روپمتمی (که زخم کاری داشت) افتاد - چون این نغمه بگوش او رسید وفا بجوش آمد
پیاله زهر هلاهل بدوستکامی باز بهادر مردانه در کشید *

و چون از تغیر ادهم خان حکومت مالوه به پیر محمد خان
شروانی تفویض یافت باز بهادر (که در جنگلهای مابین خاندیس و مالوه^(۲)
آواره میکشت) فوجی فراهم آورده بآریزش درآمد - بتازگی از پیر محمد
خان شکست یافته بمیران مبارک شاه والی خاندیس پناه برد - او
لشکر خود همراه ساخت - درین ضمن با پیر محمد خان (که بعد فتح
بیجا گدھے با معدودے بغارت برهان پور شتافته با غنائم فرادان
برگشته بود) مقابله واقع شد - از قضا هزیمت بر پیر محمد خان
افتاد - او در فرار سراسیمه از دریای نریده می گذشت - از اسب
جدا شده غریق بحر فنا گردید - امرای جاگیر دار مالوه دل از دست
داده با گره رفتند - باز بهادر بفراغ خاطر مجددًا مالوه را متصرف
گشت - بسنوح این واقعه در سال ۵۴۴۴م عبد الله خان اوزبک (که
از امرای اکبری بود) با جمعی از عمدها بضبط و ربط آن ولایت مامور
شد - باز بهادر پیش از وصول جنود پادشاهی پای ثبات باغزش داده
در فرار آورد - و از تعب تعاقب عساکر منصوره در تنگنای کوهستان
خود را انداخت - و عمره بآوارگی بسر برد - چندگاه نزد بهرجی
زمیندار بکلانہ رفت - و از انجا در گجرات بچنگیز خان و شیر خان

(۲) نسخه [ب] جنگلهای خاندیس و مالوه *

(مائثرالامرا) [۳۹۱] (باب الباء)

گجراتی توسل جمعیت - و پس ازان بنظام الملک دکنی (در آرد)
و همه جا خسران زده گشته برانا اودی سنگمه پناه برد - و در سال
پانزدهم عرش آشیانی حسن خان خزانهچی (فرستاد - که او را بفیوید
عواطف آمید دار ساخته بملازمت آرد - ابتدا بمنصب هزاری
سرافرازی یافت - و آخرها بمنصب دو هزاری ذات و سوار رسید
باز بهادر و روپ متی هر دو بر پشته (که در حق وسطه تالاب اجین
افتاده) آسوده اند *

• بابا خان قاقشال •

بعد از مجنون خان سرآمد امرای قاقشالیه در عهد عرش آشیانی
او بود - در جنگ خانزمان دستبرد نمایان و سبقت شایان بکار
برد - و در سال هفدهم سنه (۹۸۰) نهصد و هشتاد در نخستین یوزش
گجرات شهباز خان میرتوزک در ترتیب یسل اهتمام می نمود
آن ترک معامله نشناس از نخوت و پندار بار در افتاده بدرشتی
پیش آمد - پادشاه بجهت تادیب او و اصلاح سایر بیراه روان سیاست
عظیم فرمود - و در همان ایام به نیکو پرستاری مشمول نوازش پادشاهی
گردید - پس از کشایش بنگاله (که سرکار گهوراگهات در قیول قاقشالان
مقرر شد) بعد فوت مجنون خان قاقشال اگرچه سرپی بذا می صرف جباری
بیک بود اما عمدگی به باباخان (که آقسقال آن طایفه بوده) بازگردید
چون در ترویج و روایی آئین داغ از پیشگاه خلافت قدغنها بکار رفت
متصدیان سخت گیر دکان طمع و آز بر چیده از بی پروائی و اغماض

(باب انباء) [۳۹۲] (مأثر الامیرا)

سردار ^(۲) قابین باشیها را بقیمت سر مورے میکشیدند - چنانچه بابا خان مکرر بمظفر خان صاحب صوبهٔ بنگاله گفت - که هفتاد هزار روپیه بطریق ارمغان بکار پردازان گذرانده ام - و هنوز صد سوار بداغ نرسیده املا او بتدارک نپرداخت - چون بهمین دواعی در سال بیست و چهارم معصوم خان کبابی با چندے از تیولداران بهار گرد طغیان برانگیخت بابا خان (که قابو میجست) با برخی جاگیر داران بنگاله پیش آهنگ قدم فرسایان طریق عصیان گردید - و در سنه (۹۸۹) نهصد و هشتاد و نه ^(۳) باتفاق خالدي خان سرها تراشیده طاقیه پوشیده در شهر گور (که سابق بلکهنوتی شهرت داشت) فرود آمد - و مکرر بانواج پادشاهی زد و خورد نموده هر مرتبه بناگامی در آمد - تا آنکه بعجز گرائیده زینهارى گشت - مظفر خان با آنکه شورش صوبهٔ بهار می شنید باستکبار زده عذر پذیر نمیشد - که یک دفعه معصوم خان با مفتنان دیگر بآمد آمد فوج حضور از صوبهٔ بهار بر آمده بفساد پیشگان بنگاله پیوست - این هر دو فریق بهم متفق شده تباہ کار را از سر گرفتند و آخر کار در سال بیست و پنجم مظفر خان را (که در ناندہ محصور شده بود) بدست آورده بقتل رسانیدند - و چون اختی زمانه بکامیابی برخاست و دوران بمراد گردید تقسیم ولایت و تجویز مناصب و خطاب بمیان آمد - بابا خان بخطاب خانخانان خود را

(۲) در [اکثر نسخه] قابین باشیها را قیمت سر مورے (۳) در [بعضی

نسخه] اکبر نامه [خالدين خان آورده *

(مائرا لامرا) [۳۹۳] (باب الباء)

ملقب ساخته ایالت بنگاله بخود نامزد نمود . و در همین سال در عین چیره دستی به بیماری خوره گرفتار گشت . هر روز در سیر گوشت دران ریش گاه نهاده طعمه جانور ساخته . و میگفت که نمک حرامی مرا بدین تباہ حالی نشانده . و در همین حالت در گذشت *

* بهادر *

پسر سعید بدخشی سمک که چندی عمل گذار سرکار ترهت بود سال بیست و پنجم جلوس عرش آشیانی (که امرای بهار گرد ناسپاسی بلند ساختند) سعید پسر مذکور را در محالات متعلقه گذاشته با سرکشان پیوست . بهادر از غنوده بختی مال خالصه پادشاهی را صرف سپاه نموده علم بغی برافراخت . و سکه و خطبه بنام خود کرد گویند این بهت در سکه قرار داده بود *

* بیت *

* بهادر ابن سلطان بن سعید ابن شه سلطان *

* پسر سلطان پدر سلطان زه سلطان بن سلطان *

چون سعید بگفته معصوم خان کلبای رفت (که آن شوریده مغز را باندوز ره گرامی یک جهتی گرداند) او از بی آزومی پدر را بزندان فرستاد پدر باندک زمانه بسرداری او دل نهاد . چون شاهم خان جلایر بر پنده رفته مظفر گردید سعید مزبور دران جنگ بگو نیستی افتاد بهادر در ایام هنگامه پردازمی اعل طغیان از حوالی ترهت برآمده بسیاری معموره بر گرفت . و سرکار حاجی پور در تصرف او بود

(باب الباء) [۳۹۴] (مآثر الامراء)

هر طرف دست و پای میزد - تا آنکه صادق خان فوج را بر سر او فرستاد - و چپقلش نمایان رو داد - و دران آشوبگاه پیمانۀ هستی از سال بیست و پنجم اکبری مطابق سنه (۹۸۸) نهمصد و هشتاد و هشت هجری لبریز گردید *

* باقی محمد خان *

کوکۀ عرش، آشیانی و برادر کلان ادهم خان اسمک - مادرش ماهم انکه - که نسبت خاص با پادشاه بهم رسانیده - در ایامی (که عذر اتق و فتق مقدمات سلطنت با اختیار او بود) شادی کدخدائی خان مذکور شروع نمود - پادشاه بذاب خاطر داشت او دران عشرتخانه تشریف بردند - خان مزبور بپایۀ سه هزاره (رسید - از تاریخ شیخ عبدالقادر بدارنی معلوم میشود که در سال سیم جلوس در ولایت گدده کتنکه (که بجایگزیر خان مزبور مقرر بود) داعی حق را ابیک اجابت گفت *

* پاینده خان مغل *

برادر زاده حاجی محمد خان کوکی پسر بابا قشقه برادر کوکی ست - که از امرای عظام فردوس مکانی بوده - حاجی محمد در اکثر یورشها با رکاب همایونی شرف اختصاص داشت - در مهم بنگاله بهمراهی آن پادشاه مشمول نوازش بود - پس از فتح صوبۀ مذکور چون پادشاه در جنت آباد رحل اقامت انداخت و شیر خان سور بزارس را بتصرف آورده قدم فتنه خیز در نواح

جونپور گذاشت خان مذکور از پیش پادشاه گریخته نزد میرزا نورالدین محمد (که در قنوج جا داشت) (سید - و میرزا هندال را برین پناه آورد که خطبه بنام خود خواند - چون در جنگ شیر خان سور مکرر چشم زخم بفوج پادشاهی رو نمود پادشاه از نواح قندهار و بهکر شده کاره نساخته متصل قندهار رفت - و درانجا نیز بغاوت نفاق میرزا عسکری پا قایم نتوانست شد - لهذا عزیمت عراق مصمم کرده بدان صوب شتافت - پس از وصول به سیستان حاجی محمد از میرزا عسکری جدا شده بموکب همایونی پیوست - و در سفر عراق و یورش قندهار و مهم کابل در رکاب سلطانی مصدر ترددات بود - آخر حال چون بداندیشی او سمت ظهور یافت او را بابرادرش شاه محمد (که در بدآهوزی و بی اندامی استاد بود) گرفته عالم را از لوٹ وجود آنها پاک گردانید - گویند حاجی محمد در جرأت منفرد بود - شاه مکرر میگفت که پادشاهان را این طور خدمتکاره می باید - روز قبق اندازی او قبق زد - و از پادشاه جلدی گرفت - پاینده محمد سال پنجم اکبری همراه منعم خان از کابل آمده شرف بساط بوس دریافت - و در آخر همین سال بهمراهی ادهم خان بذابرتج مالوه تعیین گردید - و سال نوزدهم بهمراهی منعم خان خانخانان بدسختیر بنگاله شرف رخصت پذیرفت - و سال بیست و دوم بهمراهی راجه بهگونمت داس^(۳) به تنبیه رانا پرتاب دستوری

(۲) نسخه [ب] سال (۳) نسخه [ب] بهگوانداس *

یافتم - و در جنگ خانخانان عبدالرحیم (که با مظفر گجراتی
 (داد) سردار هراول بود - سال سی و دوم اقطاع در گهوڑا گهاٹ یافته
 بدان صوب مرخص گردید *

• پیشرو خان •

مہتر سعادت نام از غلامان جنم آشیانی ست - کہ شاہ ظہماسپ
 دارای ایران داده بود - و در تبریز تربیت یافته - همواره در
 خدمت آن پادشاہ گذرانده - و پس از ارتحال آن مغفور در خدمت
 عرش آشیانی بکارها پرداختے - سال نوزدهم پادشاہ او را بنابر گذارش
 بعضی مراتب بامرا بصوب ہنگالہ تعین نمودند - چون عجلت لازمہ
 این کار بود او کشتی سوارہ بواہ دریای گنگ روانہ گردید - و پس از
 وصول بحدرد تعلقہ گچہتی^(۲) (کہ از زمینداران نامور صوبہ بہار بود)
 بدست کسان او گرفتار گشت - چون جگدیس پور (کہ محکم ترین
 مہاری گچہتی بود) بتخصیر درآمد و او کنج نشین زاویہ خمبول
 شد بوالعجبی تقدیر خان مذکور را ازان بلیہ رستگاری بخشید
 گویند مردم بعبارے (کہ بدست آن بغاوت سرشت گرفتار بودند)
 اکثرے را روانہ نیستی سرا گردانید - خان مذکور را نیز بہمین ارادہ
 حوالہ کسے نمود - داکش یاری نکرد - بدیگرے سپرد - او ہر چند
 صرف قوت نمود شمشیر از نیام بر نیامد - ناچار باشارہ گچہتی
 (کہ دران وقت سراسیمگی داشت) بر فیل با خود نشانده روان شد

(۲) در [بعضی نسخہ] جگہتی •

اتفاقاً فیل انس ناگرفته و بد رفتار بود - آن مرد خود را به پایان انداخت - فیل لگدم بر روزه آراز هولناک نموده رو بگیریز نهاد - و از آن صدای مهیب هر یکی از فیلان بناحیته شتافت - فیل سواری خان مذکور به بیابان رسید - خان مذکور خواست که هر دو دست رسن بسته خود در گلوی فیلبان انداخته بافشد - فیلبان بفرادان سعی خود را پایان انداخته نجات خود در گریز شمرد - قریب طالع صبح فیل آرامش گزید - خان مذکور خود را بزیر افکند - و پس از افاته رد براه آورد (دین ضمن سوارشه از منتسبانش (که بچشم و جوی او می گردید) در چارشد - و او را براسپ خود سوار کرده راهی گشت - سال بیست و یکم خان مزبور بحضور رسیده بملازمت پیوست - بعدچندس باندرز گوئی نظام الملک دکنی (که دست از آمیزش مردم کشیده بزاریه تنهایی بسر می برد) دستوری یافت - و سال بیست و چهارم آصفخان ملازم او را با تفسووات بحضور آورد - پستر بذصیحت گذاری بهادر خان پسر راجی علی خان حاکم آسیر (خصم پذیرفته چون در نگرقت و پادشاه محامراً قلعه مزبور فرمود روز مفتوح شدن مالی گدده تردد شایسته نمود - و تا سال چهارم اکبری بمنصب سه صد و پنجاهی رسیده - و پس از فوت آن پادشاه مورد عنایت جهانگیری گردیده از اصل و اضافه بمنصب در هزاری سرمایه عزت اندوخت - و بخدمت فراشخانه مامور بود - سال سیوم مطابق سنه (۱۰۱۶) هزار و شانزده هجری (خت سفر بمنزل عقبی برد

(باب الباء) [۳۹۸] (مآثر الامراء)

بادشاه نظر بحقوق او خدمت يك پيشخانه بپسراو مرحمت فرمود *

* بهادر الملک *

گویند اصل وطن او پنجاب است - مدتی بنوکری سلاطین دکن
گذرانیده پستر بدرگاه عرش آشیانی ملتجی گشته غاشیه بزدگی
بر دوش گذاشت - سال چهل و سیوم قلعه پونار مضاف صوبه برار
بر دست او کشایش یافت - آن قلعه ایست بر تله بنا نهاده
سه طرف از آب ندي سمت - که هرگز پایاب نمی شود - پس ازان
مکرر در جنگها مصدر گوناگون تردد شده نام برادر مردی بر آورد
سال چهل و ششم (که ادرا باتفاق حمید خان بنگاهبانی ملک
تلنگانه گذاشتند) ملک عذیر فوجی از ملک برید^(۲) همراه گرفته شورش
آغاز نهاد - اینها با کم جمع بغرور مردانگی پای مقابله افشردند
و در کنار دریای مانجرا آریزش در گرفت - و بقضای آسمانی شکست
برینها افتاد - حمید خان دستگیر شد - نام برده بفراران سعی از آب
گذر برگزیده به پناه گاه در آمد - در سال هشتم جهانبگیری بعطای^(۳)
علم کامیاب گردید - و سال نهم باضافه منصب و غذایم فیل ممتاز
شد - وقت موعود با در دامن عدم کشید - گویند سجع نگین او
این مصرع بود *

* مقبول دوست هر که شود او بهادر است *

(۲) نسخه [۱] ملک نرید - اما غالباً ملک برید صحیح است (۳)

در [چند نسخه] به بناگاه *

* بیرم بیگ ترکمان *

میر بخشعی ایام شاهزادگی فردوس آشیانی ست - و در آن وقت از عمدهای دولت ایشان بود - بمنصب عالی و خطاب خاندورانی امتیاز داشت - چون شاهزاده بسبب کافر نعمتی رستم خان شغالی از مقابل سلطان پرویز برگشته از نبرده عبور نموده کشتیها بجانب خود کشیده گذرها را بتوپ و تفنگ استحکام داد بیرم بیگ را بسردای جمع در کنار آب گذاشته خود بیرهانپور شتافت - چون مهابت خان با سلطان پرویز بساحل نبرده رسید روز بردی بیرم بیگ رزم طلب گشت - پیوسته از طرفین جنگ توپ و تفنگ میشد - مهابت خان عبور متعذر دیده دست بگریزی و هیاه زد - و بوساطت زاروقن بخانخانان میرزا عبد الرحیم بچاپاوسی نوشت و خواند نموده سلسلهجنبدان آشتی گردید - خانخانان نیز بشاهزاده شاهجهان مبالغه نمود - که خدمت این صلح بعهده بنده مقرر شود - اگر خاطر خواه ملازمان صورت پذیر نگردد فرزندان مرا سیاست فرمایند - و برطبق آن قسمهای غلاظ در میان آرد - چون آرازه صلح انتشار یافت در احتیاط گذرها هم تهارنی زد داد - مهابت خان پیش از رسیدن خانخانان وقت شب از آب گذشت - و خانخانان نیز آن همه عهد و پیمان را بر طاق نسیان گذاشته بمعسور پادشاهی پیوست - ناگزیر بیرم بیگ روانه برهان پور شد - پس ازان در یورش بنگاله چون حوالی بردوان مخیم شاهی گردید صالح بیگ برادرزاده آصف خان جعفر

فوجدار آنجا با صرف حصار خام متحصن گشت - عبد الله خان بلوازم معاصره پرداخته کار بر تو تنگ ساخت - ناچار برآمده حسب الحکم شاهي محبوس زندان ادب شد - و سرکار بردوان بجاکير بيم بيمگ مرحوم شده بتاسيق آن الکا رخصت گرفت چون شاهزاده پس از ضبط ولايت بنگاله بهار شتافته آن مملکت را بدست آورد بيم بيمگ از بردوان رسیده بحراست موافق بهار اختصاص گرفت - پس از آنکه شاهزاده را بحوالی بنارس تقابل و مواجهه بالشکر پادشاهي اتفاق افتاد و وزير خان بايالت بهار تعين گشت بيم بيمگ حسب الطلب بدولت حضور کاميابي اندرخت - (روزه که سلطان پرويز محمد زمان بخشي خود را از دريا گذرانيد) بيم بيمگ خاندوران مامور شد - که قابو یافته دستبرده نمايد - او از فرط غرور و نخوت محمد زمان را بنظر اعتبار نياروده بانديک مايه مردم در جائی (که درياي گنگ و جون بهم پيوسته) بر سرش قاخته زخمها برداشت - و جان را را يگان در باخت - پسرش حسن بيمگ از عرصه نبرد زخمي برآمده پس از چنده او نيز در گذشت *

* بهادر خان اوزبک *

ابوالنبي نام از بزرگ زادهای توران است - در عهد عبدالامومين خان بعمدگي رسیده حکومت مشهد مقدس داشت - پس از کشته شدن خان مزبور هرچند باقي خان بدلاسا پرداخت بدستاوريز عزم زيارت کعبه نجات هسته بهندريستان آمد - و سال چهل

(مآثر الامرا) [۴۰۱] (باب الباء)

و هشتم ملازمت عرش آشیانی دریافت - و بمنصب در خور نوازش یافته بعنایت کمر خنجر مرصع کام دل برگرفت - و پس از جلوس جهانگیری چهل هزار روپیه در مدد خرج یافته با پنجاه و هفت منصبدار بکمک شیخ فرید مرتضی خان که بتعاقب خسرو شتافته بود تعیین گردید - و سال پنجم از تغیر تاج خان فوجداری صوبه ماتان باو مرحمت شد - و سال هفتم از امل و اضافه بمنصب سه هزار و سه هزار سوار و خطاب بهادر خانی امتیاز اندوخته از انتقال میرزا غازي بحکومت قندهار چهره بانند پایگی بر افروخت - و پستر باضافهای متواتره بمنصب پنج هزار و پانصد سوار درجه اعتلا پیمود - و سال پانزدهم عذر ضعف باصره را در پیش کرده استعفای تعلقه داری تذرهار نمود - گویند چون آمد آمد فوج دارای ایران بر زبانها افتاد نام برده از بے پروائی بودن خود قرار نداده دولتک روپیه در مهم سازی متصدیان پادشاهی صرف نموده تعلقه را گذاشت - پس ازان در صوبه اکبرآباد جاگیر یافته رایت کامیابی برافراشت - هنگامی که رایات شاهجهانی از اجمیر متوجه اکبرآباد بود آمده بملازمت پادشاهی پیوست - تدمه احوالش بنظر فرسیده *

• بیگلر خان •

سعدالله نام خلف سعید خان چغتائی اکبری سمت - مشار الیه از امرا زادهای خوش همه چیز بود - بحسن صورت و متانت وضع

(۲) در [اکثر نسخه] بے پروائی •

(باب الباء) [۴۰۲] (مآثر الامرا)
و شیرینی گفتار شهرت داشت - و در چوگان بازی و فزون سپاه گوی
گوی مسابقت از امثال و اتران می بود - در زندگی پدر برشادت
و اعتبار نام بر آورده - عرش آشیانی در سال چهل و ششم دخت
میرزا عزیز کوکه را بوی بیوگانی پیوند داده - دماغ عالی داشت
و در جلوس و نهوض و رکود و رکوب ضابطه شاه زاده بکار می برد
و همواره جویای نام می بود - چون پدرش فوت کرد با وجود کم منصبی
نوکران عمده پدر را نگاه داشت - در مباحث عهد جهانگیری بخطاب
نوازش خان سرافتخار برافراخته - چون سال هشتم سنه (۱۰۲۲)
هزار و بیست و دوم هجری سواد دارالخیر اجمیر مضرب خدام
جنت مکانی گردید علاج مهم کهنه لنگ رانا (که از دیر باز انجام
نمی پذیرفت) منحصر در تعیین شاهزاده شاهجهان دانسته آن
اقبال مند را با عساکر تاهره رخصت فرمود - مهارالید نیز کمکی بود
چون اردیپور (که مقر رانا ست) اقامتگاه شاهی گردید نوازش خان
با برخی از امرا تعیین کوبنده امیر (که درون کوهستان واقع شده)
گشت - و فقدان غله بجائے رسید که بیک روپیه یک آثار بهم
نمی رسید - عالمی از بی زانی جان دان - دران وقت خان مذکور از فرط
همت و مروت با صدکس هر روز طعام می خورد - با آنکه نقد نداشت

(۲) نسخه [ب ج] بیست و دو هجری (۳) نسخه [ج] کوبنده در
و نسخه [ب] کوبندهال میر - و در [بعضی نسخه کبرنامه] کوبندهال میر آمده
والله اعلم .

ظرف طلا و نقره فروخته خرج بیوتات می نمود - چون زمانه آشوب طلب میان جنگ مکانی و شاهزاده ولی عهد غبار رنجش و ناخوشی برانگیخته محبتها را بعد از کینه بدل ساخت و مزاج طرفین بشورش گرائید موبک پادشاهی با معدودے از لاهور روانه شده تا وصول بدهای جمعیت نیک فراهم آمد - نوازش خان نیز از قبول خود (که در صوبه گجرات داشت) گرم و گیرا بحضور آمده باسلام عتبه خلافت نامیه افروز گشت - چون چنین اوقات آزمونگاه جوهر عقیدت و اخلاص است مورد هزاران آفرین شده مشمول انواع الطاف گردید - و بهمراهی عبد الله خان (که بکار فرمائی فوج هراول مامور بود) تعیین شد - اتفاقا بمجرد تلافی فوج پادشاهی و مردم شاهي عبد الله خان بموجب قرار داد پنهنای جلوریز بلشکر شاهزاده پیوست - نوازش خان غافل از ته کار دانست که این اسپ ناختن برای جنگ اسمت - مشارالیه با برخی از منصبدار و تابین مردانه بزد و خورد درآمده تلاشهای شایسته و چپقاش نمایان بتقدیم رسانیده نام بشفاعت و بهادری برآورد - و بیش از پیش مطرح عنایات خسروانی گشته بخطاب بیگلر خان و فوجداری و تیولدارعی سرکار سوزتهه و جوناگدهه و منصب دو هزاری دو هزار و پانصد سوار علم مباهات برافراخت - و مدتها دران دیار باعتبار و اقتدار بسر برده بعد جلوس اعلی حضرت اگرچه بافزونسی هزاری

(باب الباء) [۴۰۴] (مآثر الامراء)

ذات سرافرازي يافت ليکن در همان سال تغير گشته در سال سيوم
سنه (۱۰۳۹) هزار و سي و نهم هجري وديعت حيات سپرد - و در باغ
سرهند بجوار قبر پدرش مدفون گردید - بعد از ازین سلسله که
توقی نکرد *

* بالجو قليج شمشير خان *^(۳)

برادر زاده و داماد قليج خان جاني قرباني سگ - سال هشتم
جلوس جنک مکانی از اصل و اضافه بمنصب هزاري هفتصد سوار
(سیده و سال نهم بپایه دو هزاري هزار و دو بیست سوار کامیاب شده
تعیین صوبه بنگاله گردید - و پساتر مدتها متعین صوبه کابل مانده در
سال اول جلوس فردوس آشياني بمنصب در هزاري هزار و پانصد
سوار چهره افتخار برافروخت - چون پس از فوت جنک مکانی
نذر محمد خان والی بلخ مع فوج در نواح کابل آمده غبار فتنه بلند
ساخته بمردم پادشاهی (که در بلاد مزبور بودند) پیغام تهدید انجام
فرستاد و اینها بمقتضای وفاداری سرباز زدند نام برده (که درین
مردم بود) نقش وفا پژوهی او بیش از پیش خاطر نشین پادشاه
شد - سال دوم باشاره لشکر خان ناظم با جمعی بر سر ضحاک و بامیان
رفت - ارزبکان برعب قلعه را خالی کرده رو بفرار نهادند - سال سيوم
همراه سعید خان در مالش کمال الدین دهله پسر رکن الدین (که

(۲) نسخه [ب] می و نه هجري (۳) در [بعضی نسخه] اکبونا مه [بالجو

قليج (۴) در [بعضی نسخه] ضحاک بامیان •

در عهد جنت مکانی بمنصب چهار هزاری سر باند گشته پستر از
 فتنه سکالی دران نواح سر استمکبار برداشته بود (حسن مجرا بظهور
 آورده از اصل و اضافه بمنصب دو هزار و پانصدی هزار و هشتصد
 سوار و خطاب شمشیر خان بلند رتبیگی اندوخت - سال چهارم تهاذه
 هر دو بنگش بار مفوض گشته از اصل و اضافه بمنصب سه هزاری
 در هزار و پانصد سوار درجه اعلا پیمود - سال پنجم مطابق سنه
 (۱۰۴۱) هزار و چهل و یک هجری پا به نیستی سرا گذاشت
 حسن خان پمرش بمنصب هشتصدی سه صد سوار سرافرازی
 داشت - و علی قای برادر او بمنصب نهصدی چهار صد و پنجاه سوار
 ارتقا پذیرفته سال هفدهم جاوس اعلی حضرت دار فنا را گذاشت *

* بے بدل خان سعیدای کیلانی *

شعرا خوب میگفت - در عهد جنت مکانی بهندوستان آمده
 در سلک ملازمان پادشاهی انتظام یافت - و در زمره شعرا منسلک
 گردید - و در عهد فردوس آشیانی بوسیله معامه فهمی و کاردانی
 بخطاب بے بدل خان امتیاز گرفته مدتها بدادری زگر خانه سرکار
 والا اختصاص داشت - و سرپر مرصع (که موسوم بتخت طاوسی
 بود) باهتمام او در مدت هفت سال بمبلغ یک کرور روپیه (که
 سه صد و سی و سه هزار تومان عراق و چهار کرور خانگی رایج
 ادراء الزهر است) صورت اتمام یافته - در جلدوی آن ادرای بزر
 سنجدند - الحق تختی بدان قیمت و زیبایی در هیچ زمانه و عصره

(باب الباء) [۴۰۶] (مآثر الامرا)

جلا افروز دیدگ تماشائی نشده - و امروز در هیچ اقامت نظیر و مثالش
یافته نمیشود * * بیعت *

ثانیش بچشم در نیامد * هرچند نظاره کرد احول

چون بمرور ایام اقسام جواهر ثمینه در جواهرخانه پادشاهی فراهم آمده
در آغاز جلوس بر ضمیر اعلیٰ حضرت منطبع گردید - که از تحصیل
چنین نفائس مطمح نظر جز دولت آرائی نیست - پس در جائی
بکار باید برد که هم تماشائیان از حسن آن نتایج بحر و کان بهره برگیرند
و هم کار سلطنت را فروغ تازه پدید آید - سوای جواهر خاصه (که
اندرون محل می باشد - و دو کور (روپیه قیمت آن ست) از جواهری
(که در کارخانه بود) قریب سه کور (روپیه ازین جمله بیهای مبالغ
هشتاد و شش لک روپیه انتخاب نموده به بے بدل خان حواله فرمود
تا بیک لک توله طلای ناب (که دو صد و پنجاه هزار مثقال است
و مبالغ چهارده لک روپیه قیمت آن) تختی بطول سه گزر (ربع و عرض
دو و نیم گز و ارتفاع پنج گز بسرکاری خود مرتب نماید - سقف آن
از درون بیشتر میناکار و لختی مرصع و از بیرون بترصیع لعل و یاقوت
مغرق - و آنرا بزمردین اساطین دوازده گانه برافراشته - و بالای آن
دو پیکر طارُس مکمل بجواهر زواهر و میان هر دو طارُس درختی
مرصع بلعل و الماس و زمرد و مروارید تعبیه شده - و برای عروج
سه پایه نردبان مرصع بجواهر آبدار ترتیب یافته - و از جمله یازده

(۲) نسخه [ب ج] دو نیم گز (۳) در [بعضی نسخه] بسرکار خود •

(مآثر الامراء) [۴۰۷] (باب الباء)

تخت مرصع (که بر دور آن برای تکیه نصب گشته) تخت میانگی
(که پادشاه دست گذاشته تکیه زده می نشیند) ده لک روپیه قیمت دارد
از آن میان لعاب ست باززش لک روپیه - که شاه عباس صفوی برسم
ارمغان بجزنت مکانی ارسال داشته - و ایشان در جلدوی فتح دکن
باعلی حضرت فرستاده - نخست اسم امیر تیمور و میرزا شاهرخ
و میرزا الغ بیگ بران نقش بود - بعد از انقلاب ایام بدست شاه افتاده
نام خود بران مرتسم ساخت - جنت مکانی نام خود را با نام عرش آشیانی
نقش فرمود - و پس از آن اعلی حضرت نیز نام خود را بران برنگاشت

در جشن نوروز سال هشتم سیوم شوال سنه (۱۰۴۴) یک هزار و چهل
و چهار بران سریر عدیم النظیر جلوس فرمود - حاجی محمد خان^(۲)
قدسی * اورنگ شهزاده عادل * تاریخ بافته - و مثنوی در تعریف
آن گفته - از آنجا ست این بیت *

* رساند گر فلک خود را بپایش *

* دهد خورشید ر مه را در نمایش *

و بے بدل خان نیز یکصد و سی و چهار بیت گفته - که هر مصراع
دوازده بیت تاریخ ولادت پادشاه است - و از هر مصراع سی و دو
بیت ما بعد آن تاریخ جلوس برمی آید - و هر مصراع باقی نود بیت

تاریخ نهضت کشمیر از اکبر آباد (که در سنه (۱۰۴۳) یک هزار و چهل
و سه واقع شده) و عادت باگروه و جلوس بر تخت طاووسی ست

(۲) نسخه [ج] محمد جان قدسی *

- و این رباعی مشهور نیز از نتایج طبع بے بدل اوست • * رباعی *
 * آنی که سرپرت آسمان پایه بود *
 * بر ملک جهان عدل تو پیرایه بود *
 * تا هست خدا تو نیز خواهی بودن *
 * زیرا که همیشه ذات با سایه بود *

در اوایل عهد خلد مکان باهتمام امینا بموجب حکم خلیفهٔ زمان دیگر بر ترمیم و ترتیب تخت طاروسی افزوده قیمت از کرور روپیه هم برگزیده - و در سال هزار و یکصد و پنجاه و دو (که شهنشاه والا جاه نادرشاه ساحت دارالخلافه شاهجهانابان را بفروغ جبروت خود شکوه آمود گردانید) آنرا از پادشاه وقت برگرفته ضمیمهٔ غذائیم هندوستان ساخت *

* باقرخان نجم ثانی *

این سلسله بمیرزا یار احمد اصفهانی میرسد - او ابتدا بمصاحبت سپهرنجم گیلانی (که وکیل السلطنت شاه اسمعیل صفوی بود) نام برشادت و کردانی بر آورد - و چون امیرنجم در گذشت شاه زمام امور و کالت بقبضهٔ اقتدار او سپرده بنجم ثانی مخاطب ساخت و رتبهٔ او را از جمیع امرای عظیم الشان در گذرانید * * مصرع *
 * نجم ثانی که نباشد بدو کونش ثانی *

گویند اسباب جاه و حشمت او بجائی رسید که قریب دو صد گوسفند هر روز صرف شیلان او می شد - و هزار قاب طعام لطیف راتمه بود

و در سفرها چهل قطار شتر زیر بار چي خانۀ او مي کشيدند - در
 يساق ماراء النهار با آنکه جریده شتافته بود سيزده ديگ نقره
 در مطبخ او بار ميشد - و چون شوکت و عظمت امير نجم ثاني بدرجۀ
 اعلى رسيد و نخوت و جبروتی بدر راه يافت متعهد فتح توران
 گشت - شاه بطريق کمک همراه فرودس مکاني (که از تسلط اوزبک
 دست ازان ماک باز داشته بشاه التجا برده بود) رخصت نمود
 نجم ثاني از آب آمويه گذشته از قورار واقع بقتل و نهب پرداخت
 سلاطين اوزبکيه در غجدوان کوچه بند شده لوازم کارزار بجا آوردند
 امرای قزلباش (که بار در مقام نفاق و خيانت بودند) در محاربه
 تساهل بکار بردند - ناگزير امير نجم يای ثبات افشردۀ کوشش
 فرادران بتقدیم رسانیده دستگیر گشت - و در سنه (۹۱۸) نهصد
 و هيزده عبدالله خان اوزبک بقتل رسانيد - گویند پدر باقر خان
 مدتی ديوان خراسان بود - از فلک زدگی تفرقه باحوالش راه يافت
 باقر خان با کمال بے ساماني بهزد آمد - چون جوان با حيثيت بود
 در ملازمان عرش آشياني انتظام گرفته بهروز بمنصب هم مدی
 امتياز يافت - و برخه برانکه در عهد جنت مکاني از ولايت رسیده
 روز ملازمت دريستی پنج سوار منصب تجویز شد - اتفاقاً دران زمان
 خانجهان لودي تازه بعرضه آمده از پادشاه پرسيد که اين جوان
 کیست - جنت مکاني تمام احوال نجم ثاني بيان کرد - خانجهان

(۲) در [بعضه نسخه] خبائت .

مرض کرد که حیف با این شناسائی این منصب - بذابران بنهصدی
هی سوار سرافرازی یافت - از انجا (که در طالع مسعودش خروج
و معدوم و مدوع دست تقدیر بود) دختر خدیجه بیگم همشیره زاده
فرز جهان بمقد ازدواج او در آوردند - و دفعت ابواب دولت و رفعت
بر روی (روزگارش کشوده گشود - و بمنصب دو هزاروی و حکومت
ملتان با فوجداری آب علم خان اختصاص یافت - و او از کاردانی
و کار طلبی جمعیت بسیار نگاهداشته از بلوچان و دودانیان
(۲) و ناهر (که مابین ملتان و قندهار عالمی سمی دیگر) پیشکشها گرفته
صاحب خزانه و ساز و سرانجام سترگ گردید - و باقرآباد ملتان
بنام او شهرت دارد - جهاتگیر پادشاه از فرط عنایم بخطاب فرزند
مخاطب می نمود - در هنگام شاهزاده شاهجهان صوبه دار ارده
بود - با فوجی آراسته خود را بحضور (سانیده مورد تحسین و آفرین
گشت - و در آخر زمان جنت مکانی بصوبه اداری آدیسه نامزد گردید
و در آن کارهای نمایان بمنصب ظهور آورد - در سال چهارم
شاهجهانی بکهنه پاره در کورهی چهر درار (۳) که تنگانه سمی
مابین آدیسه و ولایت تلنگ - و تنگیش بمرتبته ایسمی که اگر جمع
قلیل از تنگچی و کماندار سر راه بگیرند طریق عبور مسدود میگردد
و آن طرف کهنه پاره بغامان چهار کوره منصور گنده تلعه - که منصور

(۲) نسخه [۱] و ناهر که (۳) نسخه [ب ج] بکهنه پاره (۴) نسخه

(مآثر الامراء) [۴۱۱] (باب الهاء)

نامی غلام قطب الملک بنا نهاده با اسم خود موسوم گردانید (فوج کشیده از نهب و غارت آنحدود دقیقه فرنگداشتند - چون بحوالی قلعه رسید نبرد مردانه نموده غنیمت را رهگرای هزیمت ساختند و قلعگیان از مشاهده جرأت و جسارت او هراسان گشته بذیل ندامت و زنهار متمسک شدند - و قلعه تسلیم کردند - مدتی در صوبه داری آدیسه گذرانید - پدرش (که از کبر سن مغلوب الاحوال با پسر بصر می برد) در آنجا در گذشت - و در سال پنجم بسبب بدسلوکی و بیداد با رعایای آدیسه معزول گشته چون بحضور رسید در سال ششم بصاحب صوبگی گجرات سر برافراخت - و پس ازان بنظم صوبه آله آباد مامور گشت - و در آنجا سال دهم آغاز سنه (۱۰۴۷) هزار و چهل و هفت هجری باجل طبعی درگذشت *

در شجاعت و مردانگی بی همتا و در فنون سپاهگری سرآمد اهل روزگار بود - در تیر اندازی ید طولی داشت - جهانگیر پادشاه در روزنامه خود می نویسد - که شبی در حضور من باقر خان شیشه نازکی سپید در درشغی مشعل نگاهداشته بقدر پر مگس از موم چیزی ساخته بران شیشه چسپانند - و بالای آن برنجی و بهر فلانی گذاشتند و از تیر اول فلفل را برداشتند - و از تیر دوم بونج را - و از تیر سوم موم را از شیشه برگرفتند - که اصلاً تکانه بشیشه نرسید - گویند باقر خان بشنیدن آواز کرنا ازان جهت که رستم می شنید بسیار معظوظ بود - و نقار خانه بس بتکلف آراسته داشت - (روزه حکیم رکنای

(باب الباء) [۴۱۲] (مآثر الامراء)

کاشی بدیدنش رفت - در حضور او کرنا سر دادند - حکیم گفت نواب سلامت رستم گاه گاه کرنا می شنید - باقر خان در نظم و نثر و خط امتیاز تمام داشت - و دیوانه ترتیب داده - از دست * * شعر *

* سوی چمن خرام و بریز آبروی گل *

* تا بعد ازین نگه نکند کس بسوی گل *

* آن غنچه نیست کز حسد روی چون مهت *

* گردیده است غصه گره برگاوی گل *

* باقر اگر رود بگاستان بغیر دوست *

* خارش بدیده گر نظر افتد بروی گل *

میرزا صابر پسر رشیدش در آغاز جوانی در گذشت - و احوال فاخر خان پسر دوش جداگانه تحریر یافته *

• بهرجی زمیندار بکلانه *

از هزار و چهار صد سال مرزبانگی این دیار بآبا و اجداد او تعلق داشته - اینها خود را از اولاد راجه جیچند (انهور) (که راجه قنوج بود) میگیرند - و هرکه حاکم این ملک بود بهرجی نامند - در سوائف ایام صاحب سکه بودند - و چون میان گجرات و دکن واقع شده بهر طرف (که نیرو بیشتر می دیدند) اطاعت گونه میکردند - از مدتی پیشکشی گجرات شده و الیان خاندیس بنابر قرب و جوار دستبرد می نمودند در سنه (۹۸۰) نهصد و هشتاد (که ملک گجرات بحوزه تصرف عرش آشیانی در آمد - و عرصه دلکشی بندر مبارک سورت مهبط

(ایات پادشاهی گشمت) بهرجهی بملازمت رسیده میرزا شرف‌الدین حسین یزنی پادشاه را (که طغیان درزیده بعزیمت دکن عبورش دین حدود افتاده مقید نگاهداشته بود) از نظر گذرانید . و مورد نوازش گشمت - و ازان باز مرزبان این ملک همواره بادای پیشکش پادشاهی راه انقیاد پیموده وقت کار حسب الطالب صوبه‌داران دکن حاضر میشد * چون این ولایت از یک طرف بخاندیس و دیگر جانب بکجرات پیوسته میانگ ملک پادشاهی ستم شاهزاده محمد اورنگ زیب در ایام صوبه‌داری اول محمد طاهر را (که بوزیر خان مخاطب گشته) با مالوجی دکنی و زاهد خان کوکه و سید عبد الوهاب خاندیسی بتسخیر بکلانہ تعین فرمودند - بعد محاصره بجدکاری بهادران فیروزمذ بارے قلعہ مولپیر (که حاکم نشین آنجا است) بتصرف درآمد بهرجهی مادر خود را بمصالحه فرستاده بعهد و پیمان در سال دوازدهم قلعہ تسلیم نموده بملازمت شاهزاده رسید - اعلیٰ حضرت اورا بمنصب سه هزار و پانصد سوار برنواخته بر طبق التماس او برگنه سلطان پور (که از ایام قحط مشهور دکن ویران افتاده) بطریق وطن مرحمت شد - و ملک بکلانہ داخل صوبه خاندیس گشمت - و رامگیر (که مضاف بکلانہ است) از تصرف سوم دیو داماد بهرجهی نیز مفتوح شد - چون خرج از دخل بیشتر داشت به بهرجهی واگذاشته

(۲) در [انفرسخه] ملپیر آورده (۳) پارمگده باشد (۴) یا سوم دیو باشد *

(باب الباء) [۴۱۴] (مآثر الامراء)

(۲) ده هزار روپيه پيشکش هر ساله مقرر گردید - بعد فوت بهر جي بيوم ساه پسرش را اعلى حضرت بشرف اسلام در آورده بنخطاب دولتمند خان و منصب هزار و بانصدي سرافراز نموده عوض سلطان پور برگذنه پونار خاندیس برسم انعام مكرمت فرمود - تا عهد خلد مكان زنده بود - دران قصبه عمارات عالی مطبوع بتكلف ساخته - تا حال آثار او باقي ست *

* از نقش و نگار در و دیوار شکسته *

* آثار پدید است منادید عجم را *

(۳) بکلانه ملكه سمت بیشتر کوهستان - طول صد كروه - و عرض سي شرقی کالنه و نذر بار - غربي سورت - شمالي تپلي و بندهيچل جنوبي سنبهاچل - که بالای او ناسک و غیره واقع است - سابق سه هزار سوار و ده هزار پیاده مي بود - و در شهر عظیم داشت انتاپور - و چنتا پور - درینولا دهی بیش نمانده - هفت قلعه نامی دارد - و همه کوهی - ازان دو بس نامور - مولهیر موسوم باوزنگ گدهه بیک کوهی قصبه دارد آبان - آب موس (وان شصت كروه عرفی

(۲) نسخه [۱] بیوم سا - و نسخه [ج] بیوم شاه (۳) در [اکثر نسخه]

پورنار خاندیس (۴) نسخه [ج] فایده • بکلانه ملكه سمت (۵) در

[بعضی نسخه] نذر بار - (۶) در [بعضی نسخه] پتلي - یا نبنی باشه (۷)

نسخه [ب ج] سنبهاچل (۸) نسخه [ج] باوزنگ گدهه (۹) در [بعضی

نسخه] موسن •

(مآثر الامرا) [۴۱۵] (باب الباء)

از خجسته بزیاد است - و سالهیر موسوم بسطان گذه مرتفع ترین
قلاع و قلهای آنجا سمک * * بیت *

* چه سالهیر فرزند عرش مجید *

* برفعت بود از پدر هم رشید *

(۲) (۳) (۴) (۵)
و دیگر هنگده و جولیهیر و بیسول و نانیه و سالونه - این مرز و بوم
بشادابی و سیرابی و افزونی اشجار منمره و نباتات متنوعه و انبه
فرادان و برفج گزیده بهترین جاهای دکن است - در زمان حکام پیشین
ده لک روپیه حاصل داشته - و شش و نیم کرور دام جمع مشخص شده
چون بقسط ویران گشت و مکرر پی سپر جنود قاهره گردید بعد
تسخیر بقرار دوازده ماهه چهار لک روپیه مقرر شد - الحال در دفاتر
ازین هم یازده هزار روپیه کم کرده اندخواه می نمایند - همگی سی
و در پرگنه از ندیم می نویسند - درین وقت بیست و هفت
ازان هم سه چهار محال سایر داخل است - که مفقود شد - و آنچه
دیجات این مرز و بوم در کوهستان سمت جوار واقع است کم حاصل
در تصرف بهیلان *

(۶)
* بهادر خان روهله *

پسر دریا خان دار دزئی ست - در زندگی پدر بوسیله نیکو پرستاری

(۲) نسخه [ب] جونهر - و نسخه [ج] جولیهیر (۳) نسخه [ج]
پهول - یا پهول باشد (۴) نسخه [ج] نازیبه (۵) یا سالونه (۶) نسخه
[ج] باز بهادر روهله *

بدولت (و شناسمی شاهزاده شاهجهان چهره امتیاز افروخت - و چون پدرش ساحت بیوفائی پیموده از شاهزاده جدا گشت بهادر خان دست توسل بفتراک عنایت شاهي مستحکم تر ساخته از کاب اقبال انفکاک نمود - پس از جلوس بمنصب چهار هزاري دو هزار سوار سرافراز گشته به تیولداري سرکار کالپی و مالش سرکشان آن مرزد بوم دستوري یافت - چون در نخستین سال جاوس چهار قیره روزگار بغی ورزیده باوندچقه متخصص گشت و افواج قاهره از هر جانب بملک او زد آورد عبدالله خان فیروز جنگ باتفاق بهادر خان از جانب کالپی (که مشرق رویه آن سر زمین است) درآمده بر حصار ایرج (که هر برجش از کمال ارتفاع سر بفلک می سود) سر سواری یورش نمود - مخالف بر بهادران هجوم تمام آورده هنگامه نبرد گرم گردانید - خان مذکور با تابندگان خود پا پیاده فیل صف شکن بر رو داشته بسرعت باد بسوی دروازه دوید - و بیادری آن اهرمن نهاد در هم شکسته قطره زنان بقلعه درآمد - و هذوران صیه قام را بتیغ سوسن رنگ برنگ داغ لاله در خون نشانده گلگونه فتح بر چهره دلاری کشید - در جایزه این تردد نمایان و فتح شایان بذوازش نقاره بلند آوازه گشت - و پس ازان بهمراهی اعظم خان ناظم دکن باستیصال خانجهان لودی تعیین گردید - چون اعظم خان ایلغار نموده در (اجوری) بیر بر سر خانجهان رسید او با معدرده همگی سه صد و پنجاه سوار برآمده بمذانت و استقلال روانه شد

هرگاه جمع از عساکر پادشاهی بار قریب می (سیدند بر گشته
به تیراندازی آنها را باز میداشت . چون بکوه راجوری برآمد
بهادر خان بقدیم استعجال خود را رسانیده با برادرزاده او بهادر
خان (که منصب هزاری داشت - و به یودی و مردانگی استظهار
دی بود) درآویخته در کشت و کوشش کار فاعله دایری و دلاری
بردی کار آردن - که روکش داستان رستم و اسفندیار گشت - اما
چون از قلات همراهان آخرکار کار به تنگی گرانید پیاده شده هر مرتبه
پروانه دار خود را بر شعله شمشیر آتشبار مخالف میزد *

گویند چون بدر زخم تیر (که بر رو و پهلو برداشته بود) بزمین
افتاد مخالفان خواستند سورش ببرند - فریاد زد که من یار و پسر
دریا خانم - خانه زان شما - خانجهان مردم را منع کرد - پس از آنکه
اعظم خان در سال چهارم بعد فتح قلعه تندهار باراده تاخت بهالکی
(۳)
و چنگوبه کنار آب مانجرا مخیم عساکر ساخت بر طبق قرار داد
(که هنگام نزول تا برپا شدن خیم افواج بجای خود قیام نموده
هر فوجی با چند سردار بنوبت یک گروه دراز لشکر ایستاده خبردار
باشند - تا مردم اردو گاه و هیمه بفراغ خاطر بیاورند) روز نوبت خان
مزبور (چون اثری از غنیم ظاهر نبود) سرشته احتیاط از دست
داشته با قلیله از لشکر گاه پیشتر رفته نشست - اتفاقاً دیه دران

(۲) نسخه [ج] رسانیده برادرزاده بهادر خان (۳) در [بعضی

نسخه] چنگوبه .

نزدیکی بود - که مردم آنجا بجهت حفظ مال و مواشی خود
از دستبرد اهل اردو مستعد جنگ شدند - بهادر خان آگهی یافته
با دیگر امرا (که زیاده بر هزار کس نبود) بکومک شتافت - زندوله
خان عادلخانی با تمام مخازیل هجوم آورد - و امرا دست جلالت
کشوده تلاشها بتقدیم رسانیدند - چون عرصه تنگ گشت از اسپان
فروید آمده دل بر جانفشانی نهادند - شهباز خان (که از امرای
سه هزاری بود) نقد جان برفشاند - و بهادر خان و یوسف محمد خان
تلاشکندی از زخمها بیدخود افتادند - غنیم آنها را برداشته در بیجاپور
مقید نگاهداشت - چون یمین الدوله در سال پنجم بتخریب ممالک
عادلشاهی مامور گشته بحوالی بیجاپور رسید عادل شاه هر دو را
رها نمود - بهادر خان باسلام سده خلافت جبهه افروز گشته باضافه
منصب و افزونی اعتبار مورد عواطف شاهانه گردید - و بتازگی
بجاکیرداری کالپی و قنوج و مضافات آن محال سر بلندی یافت
خان مذکور بگوشمال سرکشان ملکوسه (که در شدت و کثرت از سایر
متمردان آن دیار اشتهار دارند - و از رعیت تا سپاهی آنجا بے سلاح
نمی باشد - حتی کشاورز هم بهنگام شیار تفنگ پر کرده بر قلمه بسته
فتیاه روشن ساخته بشغل خویش می پردازد - و ازین رو بلوازم رعیتی
مطلقا نمی پردازند - و دران هنگام در مقام بیروگانون (۴) که استوار توپین

(۲) نسخه [ب] ملکوئه (۳) در [بعض نسخه] ایلیچا (۴) نسخه

[۱] مرگانون - یا پیرگانو باشد .

جهاها سمک فراهم آمده از نهایت زیاده سوری بشورش انگیزی در آمدند و یکبارگی از ادای مراسم رعیتی سر باز زدند (۲) بهم معنائی نالیده ایزدی همت گماشته دفعه بر سر آن بد عاقبتان توکناز نمود - غریب کارزارے فیما بین در پیوست - بهادر خان سپر حمایت آہی بر سر کشیده بدیوار بست رسید - مقاہیر پای کمے نیارده دست از جلالت و تہور برداشتند - انجام کار دست و گریبان شده بہم در آویختند و جمہ غفیر بدستبرد پردلان سر باخته بقیة السیف در بفرار گذاشتند بہادر خان بتخریب آن مکان پرداختہ بمقر خود باز گشت - و ازین گونه فتحی (کہ دران سرزمین مفسد خیز نصیب ہیچ کس نشده بود) نقش خان ظفر قرین بر وفق داخواہ درسم نشین گردید - و پس ازین در تعاقب راجہ ججہار سنگھہ بذیلہ در ہرادی عبداللہ خان فیروز جنگ و خاندوران بہادر مساعی جمیلہ بکار برد - چون آن مدبر از گذہہ و لانجی گذشتہ بولایت چاندا در آمد بہادر خان (کہ پاشنہ کوب او میرفت) چون کوفتی داشت نیکنام عمومی خود را با معدودے پیش فرستاد - کہ اورا بخود مشغول سازد - ججہار از مشاہدہ جسارتش برگشتہ اورا در میان گرفت - نیکنام بزخمہای منکر با ہفت کس در میان افتد - درین اثنا بہادر خان باتفاق خاندوران از عقب رسیده بر قلب آن تیرہ بخت تلخت - و آن گورہ پریشان دوزگار را چون بنات النعش متفرق ساخت - و چون از عبداللہ

(۲) در [اکثر نسخہ] خان مذکور بہ معنائی نالیده ایزدی •

خان فیروز جنگ در استیصال چنپت بذریله مساهله و تهران سرزد
 در سال سیزدهم بهادرخان بتیول داری اسلام آباد و قلع و قمع آن شقارت گرا
 وخصت یافت - اما اهل غرض نگذاشتند - و بهادشاه خاطر نشان
 کردند - که بتدیل کهند را زو هیل کهند کردن صلاح ملکی نیست - زود
 معزول گردید - بعد ازان در مهم چکنا^(۲) و تسخیر ه و داد شجاعت
 و جلالت داده تورد نمایان خود بر عالم ظاهر ساخت - همراهان خان
 مزبور بکار فرمائی سردار از کشتها نردبان ساخته بر مورچال مقاهیر
 میدویدند - دران روز هفتصد افغان از تابینان او بکار آمدند - و در سال
^(۳)
 بیست و دوم بحکومت ملتان تعیین شد - و ازان در (که فصل و بیع
 بجاگیر بود) بمتصدیان مهمات دیوانی حکم شد - که طلب اورا در
 مطالبه مجرمی دهند - و در یساق بلخ بهراری شاهزاده مراد بخش
 جوهر زدای آئینه همت و مردانگی گشت - چون شاهزاده بدای کتل
 طول (که سرحد قلمرو پادشاهی و ملک بدخشان است) رسید اصالت
 خان با بیلداران سرکار پادشاهی و چندین هزار مزدور (که امیرالامرا
 عای مردان خان از بلوکات کابل جمع آورده بود) تعیین شد - که تا سرا بالا^(۴)
 مقدار یک کوه بازتفاع دوگز پادشاهی و سرا زیر (که بدخشان ربه
 است) تا نیم کوه بعضی جا دو و نیم کوه کمابیش برف از سر راه
 برداشته باطراف بیدازند - و کوچه (که شتر با بار بگذرد) بسازند

(۲) یا چکنا باشد (۳) نسخه [ب] بیست و چهارم (۴) در [بعضی

نسخه] از ماوکات کابل .

و باقی را آنچنان درهم بکوبند که اسپ و شتر تواند گذشت چون این کار از آنها متمشی نشد و بدون آن عبور متعذر بود بهادر خان با اتفاق امالت خان تمامه سوار و پیاده خود را ببرداشتن برف و کشودن راه داداشت - لشکریان بهر دست افزاره که یافتند برف را کذده بدامن و دست بر کنار از راه میریختند - بجدکاری بهادر خان تا یک کوه (که برف بسیار بود) بعرض دوگز راه پیدا شد - چون شاهزاده سایه و مول انداخت نذر محمد خان والی توران ببهانه سرانجام ضیافت رفتن باغ مراد شهرت داده بشرغان شتافت - بهادر خان حسب الاشارة شاهزاده با اتفاق امالت خان بتعاقب روانه شد قریب ده هزار سوار اوزبک و امان (که بر سر نذر محمد خان جمع شده بودند) بآمد آمد فوج پادشاهی از بیم نهب و اسر با عیال و اموال راه اندخون گرفتند - نذر محمد خان با جوق قایل آماده کارزار گشته بچهار گروهی شرغان بجزگ پیوست - بمجرد سردان بان (که گاه آن صدای مهیب بگوش آنها نرسیده بود) ثبات از دست داده روز بفرار گذاشتند - ناچار نذر محمد خان بے آریز و ستیز جلو گردانیده باذخود رفت - و از انجا روانه خراسان گردید - بهادر خان اگرچه بانزونی منصب سرفروزی یافت اما درین حال (که وقت تعاقب بود - و باندک تک تک پایه بین بود - که نذر محمد خان گرفتار میشد) آن خان شهاصت نشان آمده خود را دزدید - یا از

سست همتی همراهان یا بمصلحتی دیگر کار بگذرنگشت - ذخیره
خاطر پادشاهی گردید *

چون شاهزاده مراد بخش دانهاد اقامت آن ولایت نشده بے اجازت
صاحبقران ثانی عازم کابل گردید موبه داری باج و پاسداری آن الکا
بعهد بهادر خان باتفاق اصالت خان قرار یافت - و پس از آنکه
شاهزاده محمد اوزنگ زیب بهادر غلال افکن آن دیار گشت بهادر
خان در هراوی در جنگ اوزبکیه (که از مور و ملخ افزون بودند)
کارنامه های مردانگی و بهادری بر ساخت - در هنگام مراجعت از آن
مرز بوم چند اوری اردو باه تمام او قرار گرفت - و در گذرانیدن اردو تعبیه های
بسیار کشید - چون بکمل تنگ شتر (۲) که دو منزلی هندو کوه است
و نشیب دشوار نورد دارد) رسید برف شروع در بارش نمود - تمام
شب تا در پاس روز دیگر می بارید - بصد محضت بقیه اردو و لشکر
از آن گریه گذرانید - درین هنگام از شدت بارش برف یک شبانه روز
استاده ماند - هزاره تنگ چشم فراخ آرزوی بارزوی بودن مال بیش
از بیش بر مردم اردو هجوم می نمودند - و خان مذکور بتائید اقبال
دشمن مال هر مرتبه آن گروه شوریده روزگار را مالش داده رهگرای
ناکامی میگردانید - چون مابین کتل هندو کوه رسید یک روز توقف
نموده همگی پس ماندگان را پیش راهی ساخت - و بعد از آن خود
گذشت - از دشواری راه و شوریدگی هوا و فرط برف از آغاز مرور

(۲) نسخه [ج] تنگ شتر - و در [بعضی نسخه] اکبرنامه [تنگ شیر]

(مائراامرا) [۴۲۳] (باب الباء)

تا انجام ده هزار جاندار قریب نصف آدم و همه دراب هلاک گردید
اسباب بسیار زیر برف ماند - چون بهادر خان بفراز کتل برآمد
ذوالقدر خان (که حفاظت خزانه پادشاهی بعهدہ اش بود) بفاہو
سقط شدن بار بردار برجا مانده - بهادر خان شتران خود و از هرکه
باقی مانده بود اسباب آنرا بر تافته خزانه بار نمود - و تتمہ بر اسپان
و اشتران سپاہ قسمت کرد و با ہزارہ ہمہ جا زد و خورد نموده بعد
از شاہزادہ بفاہماۃ چہارده روز داخل کابل گردید *

اگرچہ از بہادر خان در یماق ترددہای شایستہ نمایان بتقدیم
رسید لیکن باظہار برخی خاطر نشان اعلیٰ حضرت شد کہ در تعافب
نذر محمد خان و مدد سعید خان وقت غلبہ اوزبک اغماض عین
نمودہ - لاجرم با این ہمہ ارتکاب محن و مشاق بتغیر سرکار کالپی
و قنوج از قیوایش (کہ درازدہ ماہہ حاصل داشت) در عوض سیلک
روپیہ مطالبہ سرکار بخالصہ شریفہ ضبط نموده ادرا آرزوہ دل ساختند
و در سال بیست و سیوم در ۲۴ نخستین قندہار بہمراہی شاہزادہ
محمد اوزنگ زیب بہادر تعین شدہ در محاصرہ آن حصار استوار
و بروی دروازہ ^(۲) الوری مورچال قائم نموده نوزدم (جب سنہ ۱۰۵۹)

ہزار و پنجاہ و نہ ہجری بعروض ضیق النفس از شہر بند زندگی
برآمد - شاہزادہ و جماعۃ الملکی سعداللہ خان از قابینان او (کہ دو ہزار
سوار بودند) ہر کدام را (کہ شایستہ بندگی درگاہ داشتند) بمنصب

(باب الباء) [۴۲۴] (مآثر الامرا)

و عارفه در خور مقرر نموده جمع را خودها نگاهداشتند . و باقی را
دیگر امرا - اعلیٰ حضرت دلدار پسر کلانش را (که پانزده ساله بود)
بمنصب هزاری پانصد سوار و هر کدام از شش پسر دیگر را (که
خرد سال بودند) بمنصب سرفراز گردانید . و سوی فیلان همه اموال
پسران مرحمت شد . گویند چندان در کار پادشاهی جانفشانیها
و درلتنخواهیها بتقدیم رسانید که غباری (که از کج رویهای پدر
بخاطر اعلیٰ حضرت نشسته بود) بالکلیه رفع شد . گویند بهادر خان
همیشه تاسف میکرد که انتقام خود از بیجا پور بها نکشیدم . و تا زیست
حجالت این مقدمه گویا از چهره اش نمایان بود . یکی از پسرانش
عزیز خان بهادر است . که سال چهل و نهم عالمگیری در محاصره
راکنگیره مصدر تردد شده . و بمرحمت افزایش لفظ چغتایی
در خطاب سرمایه افتخار اندوخته *

● پر دل خان ●

(۲)
بیرا نام پسر دلدار خان برنج است . که از قدیمان و بابویان
صاحبقران ثانی است . در ایام گردش و اوقات محن از اخلاص
وافی و وفای صافی بدوام خدمت و نیکو پرستاری در دل شاهزاده
ستوده سیر جا کرده در جرگه معدودے (که از سایر ملازمان شاهی
بمزیت قرب و اعتبار سر امتیاز می افراختند) داخل بود . در سر آغاز
جلوس بمنصب چهار هزاری در هزار و پانصد سوار فرق مباحات

(۲) نسخه [ج] پیرا نام (۳) نسخه [ب] پر بیج و نسخه [ج] پر بیج *

برافراخته بفروداری میوات دستوری یافت - و پستر جونپور
 در قبول او مقرر گردید - سال چهارم با پسر خود بپرا از جونپور آمده
 در خطه برهان پور بتقبیل آستان خلافت چهره تغاخر برافروخت
 و چون دران هنگام عساکر فیروززی در استیصال نظام شاهیه و تسخیر
 آن ممالک تعین بود ضمیمه آن لشکر منصور گردید - و خودش
 باضافه سواران منصب بقدر ذات مورد عذیت گشته پسرش نیز
 از اصل و اضافه بمنصب هزاری و خطاب پردل خان سربانندی یافت
 اما فاک دیر مهر زودگسل نگذاشت که چندی در فراگذاری ثروت
 و دوست کامی گام کشاده زده گوی کاهرانی فرا برد - در همین سال
 رخت زندگانی ته کرد *

پردل خان از عاطفت و قدر شناسی (که سلاطین این سلسله را
 • مصروف احوال خانه زادان دیرین خدمت می باشد) باضافه های
 متواتر در سال دهم بمنصب دو هزاری دو هزار سوار و تهنداری
 بنگش پائین از تغیر راجه جگت سنگه از افتخار اندوخت - و در
 سال هفدهم بحراست قلعه بست از انتقال عزیزلله خان رخصت
 یافت - و در سال بیستم باضافه هزار سوار بر جمعیتش افزودند
 چون شاه عباس ثانی دارای ایران تسخیر قندهار پیش نهاد همت
 ساخته خود از فراه رو بمقصد نهان محراب خان را (که هنگام
 تفویض امای مردان خان این ولایت را باو ایامی سلطنت والا منزلت

بقلعه دارى بست مي پرداخت - و قايم خان آن حصار را بگلبدنه و استيلا ازو گرفته امان داده بود - و (خصمت ايران نموده) بكشايش قلعه مذکور نامزد گردانيد - محراب خان حصار نورا (که بحکم اعلى حضرت متصل قلعه^(۲) تدبير بنا شده) از غايت استحکام كشايش پذير نيافت - كشودن حصن كهذه آسان ديده بتقسيم مورچال پرداخت پردل خان در محاذى آن جا بجا از خويشان بنگهبانى آن گذاشته خود از همه جا آگاه مي بود - و بضرب توپ و تفنگ آتش در خرمن حيات مخالف مي افروخت - از ابتدای محاصره پنجاه و چهار روز نيوان قتال اشتغال داشت - از هر دو جانب لخته مقتول و برخه مجروح ميگشتند - چنانچه از تابينان خان مذکور (که همگي ششصد سوار بود) سه صد کس و از قزلباش اضعاف آن (هگرای دار فنا شدند

آخر الامر چهاردهم محرم سنه (۱۰۵۹) هزار و پنجاه و نه هجري پردل خان دلهاد بندگي گشته بدل بستگي زندگاني مستعار عهد و پيمان گرفته محراب خان را ديد - و آن نا انصاف وصمت نقض عهد بر خود پسندیده از جمله سه صد کس (که با او مانده بودند) چنده را (که بسپردن يراق ايستادگي نموده دست بحربه کردند) بقتل رسانيد - و اورا با بقيه مردم و عيال مقيد گردانیده نزد شاه بقندهار آورد - و شاه اورا به همراه خود بايران ديار برد - اگرچه احوال پردل خان بعد رفتن ايران و مال حالش (که بکجا انجاميد) معلوم

(۲) در [بعضی نسخه] متصل قلعه بنا شد .

نیست اما دم نقد از شرمساری و خجالت اقران و همسران و طعن و سرزنش آشنا و بیگانه و راست - اگر بهندوستان می آمد مثل دولت خان قلعه دار قندهار و دیگر متعینۀ او هدف سهام مطاعن گشته از درجۀ اعتبار و روزگار ساقط می گردید *

• باقی خان چیله قلماق •

از غلامان صاحب اعتماد پادشاهی بود - بیادری طالع مسعود نیکو پرستاری و حسن خدمتگاری او دلنشین اعلی حضرت گشته در سال ششم بمنصب هفت مدی پانصد سوار سرمایۀ اعتبار اندوخت - و در سال نهم بمنصب هزار سوار فرق افتخار برافراخت - چون پرتو التفات پادشاهی بر وجنات احوالش تافته بود در سال دهم باضافۀ هزار سوار ذات هزار سوار بمنصب دو هزار سوار و مرحمت عام و اسپ و فیل اختصاص یافته بفوجداری (۲) چهره (که برگذۀ ایست از مضافات اندوچۀ در بندیل کهند) (۳) چهرۀ عزت برافروخت - چون این ممالک از دست چهار سنگه منتزع گشته مضرب خیام پادشاهی گردید آن برگذۀ (که نهصد قریه بحاصل هشت لک روپیۀ داشت - و بذراعت فضا و فرادانی از هزار مملاز بود) بخالصه تعلق گرفته باسلام آبان موسوم گردید - درین ولا (۴) باقی خان بفوجداری آنجا مامور گشت - و خان مذکور در برانداختن

(۲) نسخۀ [ج] جفره (۳) نسخۀ [ج] سرمزت برافراخت (۴)

نسخۀ [ج] نمین گشته •

مغسدان آن دیار مصدر ترددات شد - چون ^(۲) چنپت بذدیله نوکر راجه
 جبهار سنگه پس از نیست و نابود شدن او پرتھیراج پسرش را
 دست مایه فساد ساخته مواضع اوندچھے و جهانسی را ^(۳) در معرض
 تاخت و تاراج آورده سر بشورش برداشت عبدالله خان فیروز جنگ
 بجایگیرداری اسلام آباد و استیصال آن شقاوت بذیان تعیین گشت
 و چون بدانجا رسید خواست باقی خان (که سابق در مالش
 آن تباہ سرشت تعبها کشیده) خود بر سر مقهوران بتازد - خان مذکور
 از کار طلبی متعهد شد که اگر فوج خود همراه دهند این مهم بانصرام
 میرسانم - فیروز جنگ از تن آسانی خود نشناخته بوی باز گذاشت
 باقی خان در سال سیزدهم برسم ایباغ غافل بر سر مخاذیل ریخته
 هنگامه زد و خورد گرم ساخت - ^(۴) چنپت دست و پای زده جان
 بسلامت بدر برد - و پرتھیراج گرفتار گردید - و در سال هفدهم
 بداروغگی غسلخانه سرمایه مباحات اندرخت - و پستر بحر است
 قاعه مستقر الخلافه اکبر آباد فرق افتخار برافراخت - و در آخر
 سال بیست و هفتم در تیول خون باری متعلق صوبه آگره رخت
 هستی بر بست - محلات جاگیر بخالصه ضبط شد - پسرانش
 سردار خان و باقی خان در عهد عالمگیری از ناهوران (رزگار بودند
 احوال هر یک بقام آمده - گویند باقی بیگ در آغاز حال بکووالی

(۲) در [بعضی نسخه] چنپت یا چنپت باشد (۳) نسخه [چ] اوندجه

(۴) نسخه [ب] چنپت سنگه دست و پای زده

(مآثر الامراء) [۴۲۹] (باب الباء)

دار السلطنت لاهور [که در آن هنگام بتیول یمین الدوله آصف خان
تعلق داشته - و از قبل خان مذکور بابا عنایت الله یزدی (۲)
نوکر معتبر آن نوئین عالیشان بود) بحکومت آنجا می پرداخت
مامور شد - و چون بابای مذکور بمشارایه و قع نمی نهاد
و اعتباری نداشت در نگین خود کفده بود - کار بعنایت اسم
و باقی بهانه *

* پرتهمراج راتهور *

از والاشاهیان فردوس آشیانی ست - در ایام فترات بحاضر باشی
پرداخته بشرف اعتماد اختصاص گرفته بود - پس از سریر آرائی
آن پادشاه سال اول بمنصب هزار و پانصدی شش صد سوار سرمایه
امتیاز اندوخت - سال دوم همراهه خواجه ابوالحسن تربتی بتماقب
خانجهان لودی (که از اکبرآباد فرار نموده بود) تعیین گردید - و از
کار طلبی انتظار دیگران نکرده با چند سردارے (که درین باب سبقت
جسته بودند) در حوالی دهولپور بار (سیده وقت زد و خورد برسم
راجپوتیه پیدایه پاگشته با خود خانجهان (که سوار بود) چپقاشهای
مردانه نمود - و او را زخم برچهره رسانیده خود هم زخمها برداشت
پادشاه از راه مرحمت او را بحضور طلبداشته از اصل و اضافه بمنصب
در هزاره هشتصد سوار و عطای اسپ و فیل بر نواخت - سال سیوم
باضافه در صد سوار کامیاب شده همراهه خواجه ابوالحسن بتسخیر

(۲) نسخه [ب] عنایت الله خان یزدی •

قلعه ناسک کمر همت بر بست - و پس از تقرر صوبه داری دکن
بذام مهابت خان او در تعیناتیان صوبه مذکور قرار یافته از اصل
و اضافه بمنصب دو هزار و پانصد سوار چهره اعتبار برافروخت
و در ایام محاصره قلعه دولت آباد جراتهای نمایان بظهور آورد
روزی سوارے از فوج اهل دکن (که کاسه سرش بمغز پندار آگنده بود)
ادرا بمبارزت طلبید - او بشنیدن این حرف از فوج برآمده با او
مقابل شد - و بضرب شمشیر کار او با تمام رسانید - سال هفتم باضافه
یکصد سوار ناصیه بخت روشن گردانید - سال نهم چون پادشاه رایات
دولت بصوب دکن افراشت او همراهه خان زمان صوبه دار بالاگهات
در نواحی دولتآباد بشرف آستانبوس مفتخر گشته همراهه خان مذکور
به تنبیه ساهو بهوساه و تخریب ملک عادل شاه نامزد شد - و درین
مهم هم مصدر ترددات نمایان گردیده سال دهم باضافه یکصد سوار
شان کام گشت - سال هفدهم چون ایالت مالک دکن از تغیر وکلای
شاهزاده محمد اورنگ زیب بهادر بذام خاندوران تقرر یافت او
بحراست قلعه دولت آباد سر مباحات برافراشت - و سال هیزدهم
از اصل و اضافه بمنصب دو هزار سوار درجه اعتلا پیمود
سال نوزدهم حکم شد - که باکبرآباد آمده باتفاق باقی خان بحراست
قلعه آن بپردازد - سال بیستم در ایام (که دارالسلطنت لاهور مضرب
خیام خسروانی بود) او برطبق حکم یک کرور (رپیه از خزانه اکبرآباد
برداشته بحضور برد - و چون دران ایام شاهزاده محمد اورنگ زیب

بهادر بصوب بلخ و بدخشان روانه شد او بعد از آن خاعت و اسب
 با زین نقره نوازش یافته بمحافظت مبلغ پنجاه لک (زپیه) که
 همراه شاهزاده دادن آن مقرر شده بود) تعیین گردیده پیشتر راهی شد
 سال بیست و یکم باتفاق راجه بیتهل داس بمکومک علی مردان
 خان امیر الامرا بصوب کابل رخصت پذیرفت - و سال بیست و دوم
 در رکاب پادشاهزاده محمد اورنگ زیب بهادر بصوب قندهار
 شتافت - و از آنجا همراه رستم خان بمقابله فوج قزلباش دامن همت
 بر کمزرد - و سال بیست و پنجم نوبت دوم پادشاهزاده مذکور بمهم
 مسطور راهی گشت - سال بیست و ششم همراه شاهزاده دارا شکوه
 بیساق مرقوم پای جلالت برداشت - و بعد وصول آنجا همراه رستم
 خان بتسخیر قلعه بست رفت - سال سییم نزد شاهزاده محمد
 اورنگ زیب بهادر بصوب دکن متعین شد - و در همان سال مطابق
 سنه (۱۰۶۶) هزار و شصت و شش هجری رخت هستی بنیستی سرا
 برد - رام سنگه برادرش و کیسری سنگه پسرش بمذنب قلیل
 سرفرازی داشتند *

* بهرام سلطان *

سیومین پسر نذر محمد خان واهی بلخ است - چون نبنده از
 احوالش در ذیل خسرو سلطان و اختتام کارش در ضمن عبدالرحمن
 سلطان بزبان خامه زفته گذارش لختی از احوال نیاگانش درینجا

ناگزیر افتاد - او و برادر کلانشر امام قلی خان پسران دین محمد خان
 مشهور به یتیم سلطان بن جانی سلطان بن یارمحمد خان اند - که
 عم زاده حاجم خان والی اورکنج دارالملک خوارزم بود - یارمحمد
 خان پس از گرفتن طایفه اردس ولایت شیرخان را از آبایش بغلبه
 و استیلا بے سامان و سرانجام برآمد - یا بسبب سلوک ناهنجار
 که از حاجم خان دید - بای التقدیر چون به اورا، الزهر آمد سکندر خان
 پدر عبدالمه خان مشهور اورا جوان با نجابت و قابلیت دانسته
 صبیغه خود را (که همشیره حقیقی عبدالله خان بود) در حباله نکاح او
 درآورد - و ثمره این پیوند زود بعالم شهود پیوسته بجانی خان موسوم
 گردید - از پنج پسر بعرضه وجود آمد - دین محمد خان که از همه
 کلان بود - و باقی محمد خان - و رای محمد خان - و پاینده محمد
 سلطان - و الیم سلطان - و ابن هر پنج برادر از قبل عبدالله خان در تون
 و قایق و سایر ولایت قهستان می گذرانیدند - الیم سلطان همانجا
 درگذشت - هنگامی (که میان عبدالله خان و پسرش عبدالموهن خان
 وحشت و نزاع پدید آمد) این برادران بملاحظه حقوق تربیت
 عبدالله خان اطاعت عبدالموهن خان نمی نمودند - چون نوبت ایالت
 توران بدو رسید هرکس را از خویشان و اقربا (که مظانه رشد و شایستگی
 امور دنیا داشت) از پا در آورده درد از دودمان خویش برآورد

(۲) در [بعضی نسخه] الیم سلطان (۳) نسخه [ب] خانی سلطان (۴)

نسخه [ج] اروس (۵) نسخه [ج] و ثمره این پیوند بعالم شهود •

(مآثر الامراء) [۴۳۳] (باب الباء)

با یار محمد خان نیز بے درشی سرکرده از بلخ اخراج نمود - و جانی
خان را گرفته محبوس ساخت - این برادران در خراسان طبل مخالفت
زده سر خود سومی برافراختند - تضارا عبدالمومن خان در سنه (۱۰۰۶)
هزار و شش با لشکر عظیم بازاده یورش خراسان از بخارا روانه بلخ
گردیده شیخ بتیر یکی از اوزبکیه (که از کمین تعزیت ^(۲) دل شکستگان
کشان یافته بود) نیستی گرا شد - دین محمد خان نقد فرصت را
غنیمت شگرف شمرده کلاه شادمانی برتارک اقبال نهاد - و از جائے
که بود بهرات رسیده آنرا متصرف گشت - و ولی محمد خان را
بر ریاست مرو تعیین کرد - و چون در توران هرج و مرج عظیم در نموده
هر سرے سردارے و هر درے در بارے گشته بود ناچار اوزبکیه
خراسان بر ریاست او اتفاق نمودند - او در هرات طرح سلطنت
انداخته خطبه و سکه بزام جد خود یار محمد خان کرد - که او بعد
اخراج از باخ بهندوستان آمد - و ملازمت عرش آشیانی در یافته مورد
عنایات پادشاهانه گشت - و پس از چندے بزیارت حرمین شریفین
رخصت یافته بقندهار رسیده بود - که فلک این توطیة دولت
بر انگیخت - و هنوز دین محمد خان گامے چند بخوایش نرفته بود که
شاه عباس صفوی (که در کمین انتزاع ملک موژوئی خود بود) قصد
پیکار لشکرے ترتیب داده بهرات آمد - برخے خیر اندیشان در بدین
بار گفتند - که بر سر خراسان (که الکای صد ساله قزلباش است

(۲) در [بعضے نسخه] فریب دلشکستگان •

و پاره آن بتصرف ما درآمده) تلاش نمودن از عقل دور است - صواب
 آنکه با پادشاه قزلباش اظهار درستی نموده مهمات ترکستان را (که
 ارث قدیم است - و از شایسته سریر آرائی خالی است) انتظام دهیم
 و بعد از ضبط آن ولایت اگر از روی اقتدار و استظهار بتسخیر خراسان
 پردازیم مضایقه ندارد - دین محمد خان بتحریرک جوانان پرخاش جو
 (که لذت حکومت آندیار از مذاق ایشان بیرون نمیروفت) و ازین (۲)
 (که در ایام حیات عبدالله خان و هرج و مرج خراسان با بعضی
 از امرای قزلباش جنگ کرده غالب آمده بود) محاربه را سهل
 و آسان انگاشت - در رباط بریان حوالی بل سالار (۳) که چهار فرسخی
 هرات است) تلاتی فریقین دست داد - نبرد عظیم در گرفت
 شکست برارزبک افتاد - نزدیک پنج و شش هزار کس از بهادران
 لشکر او کشته شده و بهزیمت گذاشت - چون بیمار چاق رسید بسبب
 جراحات ضعف مستوی شد - رفقاییش در گوشه بجبهت استراحت
 فرود آوردند - کارش درانجا سپری گشت - و بقول جمع بیگ از اهشام
 سپاه خیمه نشین پناه برد - آن جماعه نشناخته سلوک ناشایسته کردند
 و بعد از شناخت از بیم انتقام از هم گذرانیدند - و پاینده محمد
 سلطان بجانب قندهار افتاد - و شاه بیگ خان صوبه دار آنجا ادرا
 مقید ساخته نزد عرش آشیانی فرستاد - ادرا بحسن بیگ شیخ عمری

(۲) نسخه [ب] ذرفت (۳) یا رباط پرنان باشد (۴) نسخه [ج]

بل سالار (۵) در [بعضی نسخه] سپاه •

(که متوجه کابل بود) سپردند . او بقلیج خان صوبه دار پنجاب رسانید و بعد از یک سال در لاهور جهان فانی را پدرود نمود . و ولای محمد خان بے آنکه از حال برادر کلان دین محمد خان آگهی یابد از معرکه با سی چهل نفر برآمده بجانب بخارا شتافت . و با پیر محمد خان نامی [که از اقربای عبدالله خان بود . و عبدالمومن خان او را مرد کوکناری درویش (که همواره در کوکنار خانها فقر و نامرادی بسر می برد) پنداشته بقطع رشته حیاتش نپرداخته بود . و بعد از بر مسند خانگی توران مدمکن گشته] پیوست . و چون دران هنگام توکل خان قزاق ماراء الذهر را از پادشاه ذی شوکت خالی یافته لشکرکشی نمود و در محاربه از باقی محمد خان آثار جلالت و پردای بسیار بظهور آمد پیر محمد خان در ازای نیکو خدمتی زمام ایالت سمرقند در قبضه اقتدارش نهاد . باقی محمد خان پس از چندی که باطاعت و انقیاد گذرانید چون خود را بحکومت شایسته تر از پیر محمد خان میدانست هوای سلطنت در سر پیدا کرده بملقب خانی خود را ملقب ساخت . و بتسخیر ولایت میانکال از سمرقند برآمد . پیر محمد خان از بن خبر مویش بآرام گشته با چهل هزار سوار بظاهر سمرقند رسید . باقی محمد خان بلطائف الحیل در مقام فرودتزی درآمده هر چند خواست دفع شر و فساد نماید .

غید نه افتاد . ناچار تحصن جسته ابراب جدال و قتال مفتوح^(۲)

(باب الباء) [۴۳۶] (مآثر الامراء)

گردانید . تا روزی باقی محمد خان خود از حصار برآمده بر قول
پیر محمد خان حمله آورده بر شکست - و او در اثنای گیریز زخمی
گرفتار گشته همان ساعت با مر باقی محمد خان بقتل رسید - باقی
محمد خان همعنان فتح و ظفر ببخارا برآمده بر تخت جهانبانی
جالوس نمود - و با حسن تدبیر و مردانگی بلخ و بدخشان را نیز
بحوزه تصرف در آورد - یار محمد خان جدش (که هنوز در قندهار
بود) ازین نوید سراسر امید عزم حجاز پس سر انداخته راه توران
پیش گرفت - باقی محمد خان مقدم او را باعزاز و اکرام تلقی نموده
بر مسند خانی نشانند - و سکه و خطبه بعام او کرد - و چون بعد
دو سال در یافت [که جدش بتربیت پسران خود عباس سلطان
و ترسون سلطان و پیر محمد سلطان (که نه از مادر جانی خان اند)
سرگرم است] دست افتدارش از حکم زانی کوتاه ساخته پدر خود
جانی خان را بجای او گرفت - و بعد از آن (که یار محمد خان
و جانی خان زخم هستی ازین سپنجی سرا بر بستند) باقی محمد
خان سکه و خطبه خود کرده پایه قدر و منزلت او باوج ثریا رسید
و اعلام دولتش سر بقبه جوزا کشید - پس از آنکه در سنه (۱۰۱۴) هزار
و چهارده رانۀ دار العقبی گردید فرمان فرمائی بوابی محمد خان
باز گشت - او ولایت باخ و اندخود و توابع آن را (که درین طرف
آب آمویه است - و در زمان برادرش باو تعلق داشت) ببرادر زادگان
خود امام قلی سلطان و نذر محمد سلطان پسران دین محمد خان

تفویض نمود - و ایشان مدتها در اطاعت عم عالی قدر بسر برده
 آخر الامر بمقتضای جوانی و باغواوی هم نشینان جاهل سر از انقیاد
 بچیده پا بر جاده خلاف گذاشتند - و بسبب آمد و شد ایلیچی ایوان
 عم بزرگوار را برفض متهم ساخته اکثر امرای اوزبکیه را در مقام
 میدگی و تنفر در آوردند - تا آنکه خواجه ابوهاشم خواجه نه بیدی
 و محمد باقی قلماق (که از قبل ولی محمد خان حاکم سمرقند بود)
 و یلنگتوش بے اتالیق (که بکمک او در انجا می بود - و از اوضاع
 نکوهیده وای محمد خان آزار یافته بودند) خطبه و سکه بنام امام قلی
 خان کرده او را از بلخ طلب نمودند - او با برادر خود نذر محمد
 خان از آب جیحون گذشته خواست که از راه کوه تن بسمرقند
 (سد - ولی محمد خان بعد از آگاهی برین معنی از بخارا لشکر^(۲)
 فراهم آورده سر راه برینان گرفت - بعد تقارب چون امام قلی خان را
 طاقت مقاومت نبود و سائل برانگیخته حکایتهای شکایت آمیز
 در میان آورد - ولی محمد خان نیز بخواست که کار بقتال و جدال
 نانجامد - ناگاه از قضای فلکی شب در سه خوک از نیزار بیرون
 آمده در اردوی ولی محمد خان در آمدند - مردم فریاد زنان
 از خیمه بیرون آمده بجنگ آنها پرداختند - غلغلۀ عظیم برخاست
 که امام قلی خان شب خون آورد - مردم در سرا پرده ولی محمد
 خان جمع شدند - املا اثری از (که دران وقت بسبب بد مظنکی

از مردم خویش با چندی از معتمدان احتیاط ورزیده خود را بگذار
 کشیده بود) نیافتند - جوق جوق باین در برادر پیوستند - و برخی
 برانند که این اراجیف ناشی از اجلاف و اجامره نبود - بلکه ملازمان
 عمده او (که از کور نمکی و زرپرستی چشم کوتاه بین از حقوق ولی نعمت
 پوشیده روز ناکامی صاحب را هنگام کامیابی می پنداشتند) آرزو
 شب خون انداخته بے محابا روی امید به مخالف آوردند - بآی الحال
 ولی محمد خان چندی نظاره گر حوادث بوده در کمال یاس و هوس
 بدخارا رفت - درانجا هم روی بودن در خود ندیده بغاکامی تمام

روانۀ ایران گشت *

امام قلی خان بدوالت بیگمان فایز گشته بدخارا شتافت
 و بمسند خانی هر آمد - و باخ و بدخشان را به نذر محمد خان
 ارزانی داشت - و آی خانم دختر عبدالله سلطان برادر خرد عبدالله
 خان را (که نخست در حبانۀ عبد المومن خان بود - و بعد از در
 تصرف ایشم خان تراق - و پس از آن در ازدواج پیرمحمد خان - و از آن
 پس در عقد نکاح باقی محمد خان - سپس منکوحه ولی محمد خان
 و در اوزبکیه به نیکو روی و بیمن قدم اشتهار داشت - و ولی محمد
 خان در وقت رفتن ایران از کم فرصتیا او را در قاعه چار جوکه برگزار
 هیچون است گذاشته بود) طلبیده اراده هم صحبتی نمود - چون
 او راضی نمی شد دست بدامن قاضی و مفتی زده حیاه و چاره
 میچست - هیچ کس اقدام ننمود - مگر قاضیئے دنیا پرست دین بدان

(مآثر الامرا) [۴۳۹] (باب الباء)

داده فتوی داد - که چون ولی محمد خان شعار روضه اختیار نموده از دایره مسلمانی بیرون رفت ازواج او معلق اند - آن بے باک نا پرهیزگار زوجه غیر مطلقه عم زنده را بنکاحی (که در هیچ مذهب درست نباشد) متصرف شد *

ولی محمد خان (که باصفهان (سیده) شاه عباس ماضی استقبال نموده با آنکه او از نادانی بر سر اسب ملاقات نمود شاه کوچک دلی و گرم اختلاطی بسیار کرده مراسم مهمان نوازی از دست ندان *
۱۰۲۰
* ع * گفت آمده پادشاه توران *

تاریخ این واقعه است - و هر چند شاه بتملق و جوشش می افزود ولی محمد خان منقبض بوده نمی کشود - پس از چندی (که مجاس سرود و محکم باخر انجامید - و تدابیر جهانداري بمیان آمد) شاه گفت که امسال (ومی بر سر تبریز آمده - دفع آن لازم است - سال آینده خود مرافقت نموده جناب خانی را بر مسند موروثی مستقل میکنم - خان گفت - که اهمال و دیر بر نمی تابد - هنوز مقدمات امام قای خان استحکام نگرفته - و کوهک قزلباش موجب توحش اوزبکیه خواهد شد - اتفاقاً در آن هنگام خطوط سران اوزبکیه (که او از شومی نفاق آنها آواره شده بود) مشتمل بر پشیمانی از گذشته و خدمتگاری و جانسپاری در آینده رسید - بمبالغه از شاه رخصت حاصل نموده متوجه بخارا گشت - و بعد از شش ماه (که از رفتن و برگشتن از عراق در گذشت) بتوران (سیده) بمعارفت بعضی از امرا

(که از کردار خود ندامت کشیده در مقام تلافی بودند) بخارا را
 بے جنگ بدست آوردن - امام قلی خان از بخارا فرار نموده بقرشی
 آمد - و آی خانم را در آنجا گذاشته بسمرقند رفت - و آی محمد خان
 از غرور کامیابی بفرمان طبع عاجل در مقام کینه توزی و انتقام کشی
 در آمد - و بے آنکه تجهیز لشکر شایسته نماید اعتماد بر گفته اهل
 خلاف و نفاق کرده رو بتعاقب برادر زاده ها آورد - بدو فرسخی سمرقند
 تلافی فریقین دست داد - اکثر سران آن قوم عنان از مقابله پیچیده
 خود را عقب کشیدند - او درین مرتبه عار فرار بخود نتوانست
 قرار داد - با همگی دو صد سه صد جوان خود را بر لشکر امام قلی
 خان زده زخمی در میدان افتاد - او را برداشته پیش امام قلی خان
 آوردند - در قتلش تعجیل نموده همان دم ازین عالم بعالم دیگر فرستاد
 و سلطنت توزان بے شریک و سهم بر امام قلی خان قرار گرفت
 و حکومت بلخ و بدخشان بنذر محمد خان مفوض گردید - و پس
 از سی و پنج ساله سلطنت در سنه (۱۰۵۱) هزر و پنجاه و یک
 هجری نا بینا گشته مهمات آن ملک رو باختلال نهاد - نذر محمد
 خان چشم از حقوق برادر پوشیده انتزاع سمرقند و بخارا پیش نهاد
 همت ساخت - اگرچه اوزبکیه بمرتبه از حسن ساوک او راضی بودند
 که باتفاق میگفتند (که بصارت مفقود گشته بصیرت موجود است
 باوجود نایبذاتی بساطت تو (ضامنیم) لیکن چون امام قلی خان

بجانشینی نذر محمد خان از ته دل (لفظی بود ناچار اورا بسمرتزد
در آورده خطبه بذامش خواندند - نذر محمد خان اورا (که میخواست
از راه هندوستان بزیارت حرمین شریفین روانه گردد) براه عراق روانه
نمود - و هیچ کدام از اهل حرم حتی آی خانم را (که محبوبه اش
بود) رخصت همراهی نداده اندوخته او را بالتام بتصرف در آورد
آمام قلی خان بازرگی^(۲) تمام با خواجه نصیب و نذر بیگ تغائی
و رحیم بیگ و خواجه میرک دیوان قریب بانزده کس از اوزبک^(۳)
و غلام (ه نورده) اختیار کرد - و بعد ملاقات شاه عباس ثانی و مشاهده
مهمان نوازی او بطواف کعبه معظمه مشرف گشت - و بمدینه منوره^(۴)
رفت - و در اینجا بدار بقا منزل گزید - و در بقیع مدفون گردید *

و چون استیلاي نذر محمد خان و شورش اوزبکيه و وصول عساکر
هندوستان بدان ولایت در احوال خسرو سلطان پسر دوش بتفصیل
بزبان قلم داده اکنون بر سر مقصود می شتابد - که چون شاهزاده
مراد بخش در ماه جمادی الاولی سنه (۱۰۵۶) هزار و پنجاه و شش
بهوالی بلغ رسید بهرام سلطان و سبحان قلی سلطان با برخی از اکبر
و امیان بلغ داخل لشکر فیروزی اثر شدند - شاهزاده اصالح خان
میر بخشی را با آوردن آنها فرستاد - و امیر الامرا علی مردان
خان تا در دیوانخانه پذیره شده آورد - شاهزاده اعزاز و اکرام

(۲) در [انکدر نسخه] بازرگی تمام (۳) در [بعضی نسخه] پانصد کس (۴)

نسخه [ج] مکرمه .

بسیار نموده بر سوزنی دست راست مسند نشاند - و انواع مهربانی و مرحمت بکار برده مرخص ساخت - که رفته در استمالک آن خان عالی شان کوشند - که هرگونه امداد و اعانتی (که در مالش و تنبیه ناحق ستیزان باطل کوش مطلوب باشد) از قوت بفعل می آید - و تا بند و بست آن عالی قدر موکب ظفر طراز پای آرام در دامن استراحت نه پیچیده به نیروی کار گذاری کوتاهی نخواهد رفت *

چون در امت نذر محمد خان بسر آمده بود توهم بیجا بخود راه داده ترتیب ضیافت شاهزاده شهرت داده بیباغ مراد شتافت و قدری جواهر و اشرفی همراه برداشته با در پسر سبحان قای و قذاق سلطان راه فرار سرکرد - و چون این خبر پیداد شاهزاده رسید بهادر خان در راه و اصالت خان را بدعاقب نامزد فرموده خود به بند و بست آن مملکت^(۲) و ضبط اموال آن خان گریز پا پرداخت - همگی دوازده لک روپیه از مرصع آلات و غیره و در هزار و پانصد اسب مادیان بسرکار پادشاهی درآمد - هر چند قدر اندر خت او (که خود در صندوقها نهاده تفصیل آنرا بخط خود بر کاغذ نوشته در آنجا می گذاشت - و مقالید آنرا همه وقت با خود نگاه میداشت) از تراز واقع معلوم نشد لیکن از زبانی متصدیان مهمات او مجمل بوضوح پیوست که فراهم آورده از نقد و جنس هفتاد لک روپیه بود - که هیچ یک از اسلافش را میسر نگشته - در هنگامه اوزبک و المان وقت فرار و گریز قلیله

(مآثر الامورا) [۴۴۳] (باب الباء)

بخرج آمده بیشتر بتاراج رفت - حاصل ولایت بلخ و بدخشان و سرتاسر ماوراءالنهر و ترکستان (که در تصرف این دو برادر بود) از روی نقل دفاتر ایشان بهمه جهت (خصوص مال وجوهات و سایر جهات^(۲) و نقدي و غله و جمیع خراج ارتفاعات و زکوة) قریب بیک کرد و بیست لک خانی رایج آن ولایت است - که سی لک روپیه باشد ازین جمله شازده لک روپیه مداخل امام قلی خان - و چهارده لک روپیه از نذر محمد خان بود *

بالجملة در ماه جمادی الآخر آغاز سال بیستم شاهجهانی در بلاد بلخ خطبه بنام صاحبقران ثانی بلند آرازه گشت - بهرام و عبدالرحمن پسران نذر محمد خان با رستم ولد خسرو سلطان (که هر سه بذابر عدم اطلاع از همراهی خان باز مانده در ارک بلخ نزد عیال او بودند) با ازدواج و بذات خان مذکور نظر بند گشته روانه حضور شدند - چون بحوالی کابل رسیدند سید جلال صدرالصدر و خدیابان پذیره شده بملازمت پادشاهی رسانید - بهرام سلطان بمنصب پنجهازاری هزار سوار و بیست و پنج هزار روپیه نقد و دیگر انواع عنایات امتیاز یافت - و همواره بدولت قدر شناسی پادشاه زمان بر فاء حال و خاطر آسوده میگذرانید - و چون نذر محمد خان بار دیگر^(۳) بولایت موردی . تمکن گردید بر حسب طلب او متعلقانش در سال

(۲) در [بعضی نسخه] نقل و دفاتر ایشان (۳) نسخه [ج] آن ولایت

که سی لک روپیه (۴) نسخه [ب] خاطر آسودگی می گذرانید .

بیست و سیوم روانه بلخ شدند - بهرام سلطان دل از تهنعات و مستلذات هندوستان بر نگرفته راضی بر رفتن توران دیار نشد و تا زمان عالمگیری در خور حال بمواجب نقد کامیاب بوده ایام زندگی را باختتام رسانید *

• بهادر خان هاتی بیک •

نوکر شاهزاده دارا شکوه بود - بحسن کاردانی و نیکو خدمتی جا در خاطر شاهزاده نمود - و بافزونی اعتماد و مزید اعتبار سر برافراخته در قرب و منزلت از اقربان و همسران در گذرانید بهزاری ذات و چهار صد سوار منصب داخلی سرفرازی یافته از قبل شاهزاده بنظم موبه آله آباد مامور گشت - و چون بضبط و ربط آن ناحیه بقرار واقع پرداخت در سال بیست و دوم حسب الطلب سعادت تقبیل آستان خلافت و جهاننداری اندرخته بحراست موبه گجرات بعنوان نیابت شاهزاده بلند اقبال و از اصل و اضافه بمنصب دو هزار ذات و پانصد سوار و خطاب غیرت خان^(۲) تحصیل ناموری نموده رخصت یافت - و در سال بیست و سیوم او را از داخلی شاهزاده برآورده در سلک بندهای پادشاهی منساک گردانیده بمنصب سه هزار سوار و ارسال علم پایه اعتبار برافزودند هنگامی (که شاهزاده مهم تندهار بعهد خود گرفت - و صاحب موبگی دارالملك کابل بنخستین پسرش سلطان سلیمان شکوه تفویض

(۲) یافت (بندر بست آن ناحیه بغیرت خان بازگردید - و در سال بیست و هشتم باضافهای متواتر بمنصب چهار هزار و پانصد سوار و بخطاب بهادر خان بلند نامی یافت - و در صوبه داری کابل با لشکر تعیناتی صوبه بدردنبو و نغر رفته افغانه آن سرزمین را (که از روی تمدن ادای مال واجب نمی نمودند) مالش داده جمع را بسزا رسانیده یک لک روپیه بطریق پیشکش برانها مقرر نمود - لیکن چنانچه باید نظام کابل از صورت نگرفت - و این کار بعنوان شایسته بتقدیم نرسید در سال سیم حکومت کابل برسم اصالت برستم خان فیروز جنگ اختصاص گرفت - و حفاظت دارالسلطنت لاهور (که در قبول شاهزاده بود) بهادر خان تقرر پذیرفت - و در سنه (۱۰۶۸) هزار و شصت و هشت تریب باختتام زمان سریر آرائی فردوس آشیانی پانصد سوار بر منصب او افزوده بنیابت شاهزاده بصوبه داری بهار فامزد گردید و بهمراهی سلیمان شکوه (که بمقابله شجاع تعیین گشته بود) دستوری یافت - اگرچه اتالیقی و کارگذاری بظاهر ناهزد میرزا راجه جیسنکه بود اما دارا شکوه در حقیقت او را اتالیق نموده صاحب اختیار لشکر ساخته و بنای تدبیر آن مهم بر رای او گذاشته بود - چون سلیمان شکوه بعد هزیمت شجاع تا پنده تعاقب امیرخان نموده باستماع فوج کشی خلد مکان بتعجیل تمام راه مراجعت سرکرد و از آلد آباد گذشته در نواحی موضع کوه شکست پدر سامعه کاه

و چنان خراش او گردید و سنگ تفرقه در جمعیتش انداخت میرزا راجه و دلیر خان از کهنه عملگی از مرافقت او پهلو تهي کردند - ناچار خواست که دهلي رویه زفته بهر نوع که باشد خود را به پدر رساند بهادر خان تجویز این اراده نکرده عنان عزیمتش بصوب معارفت آله آباد یافت - و در اینجا نیز از سراسیمگی و وحشت زدگی اقامت ننموده زوائد کار خانجات و برخی از پردگیان خویش در قلعه آله آباد گذاشته از کتل عبور کرده آن طرف آب سراسیمه طی مراحل می نمود و گامی بناگامی میزد - و در هر منزل جمعی جدا شده می رفتند و هر روز سلک جمعیتش از هم می پاشید - تا آنکه از لکهنو برگزشته ^(۲) به ندینه رسید - و چون در هرگز (که قصد گذشتن از دریای گنگ میگرد) قبل از وصول او بدان گذر کشتیها را ازین روی آب بآن طرف میبردند و هیچ جا مجال عبور نمی یافت از ندینه عازم پیش شد بقصد این که در برابر هردوار باعانت زمیندار آن بوم و بر و معاونت مرزبان سري نگر شاید که از گنگ عبور نماید - از برابر مراد آباد گذشته بسرزمین چاندي (که مکانی هردوار و متصل سرحد ولایت سري نگر است) رسیده شخصی را باستعانت و استمداد نزد مرزبان مذکور فرستاد - و بانتظار وصول جواب توقف نمود - درین اثنا افواج عالمگیری بسر وقت او در رسید - لاجرم مغلوب جنود یاس گشته دل بر فرار نهاد - و کوه سري نگر را مامن و مقر خویش اندیشید - و چون

(مآثر الامرا) [۴۴۷] (باب الباء)

بدان کوهستان در شده بچهار منزلی سري نگر (سيد مرزبان آنجا ملاقي شده گفت - ولایت ما جای مختصرے سم - گنجایش این همه مردم ندارد - و راه عبور فیل و اسب نیست - اگر میل بودن اینجا دارند سپاه را رخصت کرده با اهل و عیال و معدودے از نوکران بسري نگر در آیدند - درین وقت بهادر خان (که بعد برآمدن از آله آباد بیهار شده کوفت مهلمک داشت - و یک چشمش نیز بسبب عرضه از کار رفته فی الحقیقت داخل اموات بود - لیکن از حقیقت درزي و وفا کیشي نمی خواست و مانند) ناگزیر از سلیمان شکوه رخصت گرفته جدا شد - چون از میان کوهستان برآمد جان بقابض اراح سپرد *

* پادشاه قلبي خان *

مشهور بتهور خان سپاهي نقش صاحب داعیه بود (با عنایت خان خوافي دیوان خالصه نسبت دامادي داشت - او هم خوافي بود چون سال بیست و درم جلوس خلد مکان بآهنگ ضبط ملک مهاراجه جمونمت (که در همان ایام در گذشته بود) ساحت اجمیر بنزول موکب عالم گیری مشرق انوار گردید هنگام معاونت بدار الخلفه خان مذکور بخدمت فوجداری اجمیر از تغیر افتخار خان افتخار اندوخت و پس از آنکه نوکران معتمد مهاراجه از بدسگالی در رکاب پادشاهی مصدر شورش و آشوب گردیدند راه فرار سپردند بچوده پور سرطغیان

(۲) در [انتر نسخه] دارد (۳) یا نفس باشد

بفراشتند راجسنگه نامی از نوکوان راجه جمعیت نامعدود فراهم
 آورده با تهور خان مقابله نمود - تا سه روز باهم جنگ واقعی در پیوست
 و کار از تیر و تفنگ گذشته بسلاح کوه رسید - از کشته پشتهها
 نمودار گشت - آخر خان مشارالیه کوس نصرت باذن آرازه ساخته
 راجسنگه بانبوه نامحصور بکوی عدم فرود رفت - و چنان رعب او
 در دلها جا کرد که راجپوتیه دستبرد او دیده دیگر کمربستیز نبستند
 و چون در آغاز سال بیست و سیوم بار دوم آن بلده مبارک به قدم
 اشراق ازیم پادشاهی مشرق بوزق کرامت گشت او را بعنایت دوزنجیر
 فیل برنواخته بضبط مانند و غیره پرگذاشت تعلق رانا تعیین فرمود
 و خود نیز بعزم گوشمال آن تبه سگال ره نورد همان سمت گردید - چون
 ماژدل مضرب سرادقات خسروانی شد او بخطاب پادشاه قای خان
 درجه ناموری پیمود - پس ازان بهمراهی شاهزاده محمد اکبر و مالش
 راجپوتیه را تهور بجانب سوخت و جیتارن تعیین گردید - چون عرصه
 زیست بر راجپوتیه شقاوت توانان تنگ گردید و سراسر مالک آنها
 لکد کوب عساکر پادشاهی گشت جزم کردند که آن پادشاه کفرگاه جز
 استیصال و سرنگونی آنها دست باسانی بر نمیدارد - بفریب کاری
 و گریز بازی در آمدند - نخست بشاه عالم بهادر (که در همان ایام
 باقامت تالاب انا ساگر مامور شده بود) بتقریب مفتح جرائم توسل
 جستند هم آهریک بنارغیب بغی نمودند - و با چهل هزار سوار متعهد
 رفاقت گشتند *

گویند شاهزاده باشاره والدۀ خویش نواب بانی آن یاره در ایان
 کلپترة گور را نزد خود راه نداد - ناچار بشاهزاده محمد اکبر (جوع
 آورده همان سر کلافه را کردند - شاهزاده با رجوع دانش و شعور از
 ناتجربگی و ولولۀ شباب و سلسله جنبدانعی احباب خانه خراب گول خورده
 کمر عصیان و خلاف محکم بست - شاه عالم بدین راز سر بسته آگهی
 یافته پیدایش نوشت - که از کفار و اغوی شاهزاده غافل نباید بود
 خلد مکان آن را محمول بر حسد برادری و رشک همچشمی داشته
 چون شاه عالم در حسن ابدال ازین پیغاره بدنامی را کشیده بود و از
 جانب محمد اکبر اصلا خلشۀ در خاطر نبود جواب رقم پذیرفت که
 هذا بہتان عظیم * شما را خدای جل شانہ ہمیشہ بر صراط مستقیم
 نگاه دارد - (رزے چند نگذشت کہ گرد شگافته شد - و پیوستن
 راجپوتیہ بسرداری درگا داس و جاوس شاهزادہ بر تخت فرمانروائی
 و عطای خطاب و اضافہ منصب بموافقان خویش از نوکران پادشاهی
 [مثل پادشاه قلی خان (کہ در بیراہ زری و بدسگالی رہنما بود)
 نہمت زدہ خطاب امیرالامرائی و منصب ہفت ہزاری گشتہ برخیرا
 (کہ منافق پنداشت مثل محنتش خان و معہور خان) بند برپا نہاد]
 یک دفعہ معروض بار یابان خلافت گردید - و اینکہ شاهزادہ نا ہفتاد
 ہزار سوار بقصد مقابلہ پی سپر مسافت است - درین وقت جنود
 منصورہ بہ تنبیہ مفسدان و سرکشان متعین و منتشر بود - و در
 رکاب اگرچہ شہرت آنست (کہ از خواجہ سرایان و اہل دفتر و غیرہ

همگي به هشتصد سوار نميرسيد) اما در مآثر عالمگيري آورده که جمعيت بندهای حضور از اهل خدمت و غيره زياده بر ده هزار سوار نبود - ازین نازلۀ ناگهاني تشويش و تشنگي غريب بر اهل اردو (در اردن همان زمان بمير آتش جهت مورچال پيرامون لشکر حکم شد - و بشاه عالم فرمان رفت که بايانگار خود را برساند - و مکرر بزبان خلافت بيان ميگذشت - بهادر وقت خوب يافته است - دير چرا کرده - از اجمير برآمده در موضع ديورای سوادق اقبال نصب گرديد - و چون شاه عالم با ده هزار سوار نزديک رسيد بذاب احتياط و تقاضای وقت روی توپ خانه بجانب او گردانده حکم شد - چريده با دو پسر خویش ملازمت نمايد - چون شازده هزار سوار به اجلا رسيد به ترتيب فوج مستتر شد شدند - درين وقت انثريه مثل کمال الدین خان پسر دلبر خان و مجاهد خان برادر فيروز جنگ از لشکر مخالف برخاسته

(۲)
بعسکر پادشاهي پيوستند - تا آنکه پانجم محرم سنه (۱۰۹۲) هزار و نون و درم هجري زياده بريك پاس شب گذشته بعرض رسيد پادشاه قلي خان از لشکر اکبر ابتر آمده بر در خاص و عام رسیده بلطف الله خان داروغۀ غسل خانه حکم شد که بے يراق بيزان - آن خون گرفته (که بظاهر اراده فاسدے هم مضمحل خاطرش بود) بر ديورهي غسل خانه رسیده در کشودن يراق مبالغه بسرحد لجاج رسانيد لطف الله خان رفته عرض نمود - ميگويد خانه زادم - هيچ گاه بے يراق

نیامده‌ام - فرمودند با یراق بیداید - لطف الله خان تا برگردن هراس
 برو غالب آمد - خواست بدر زند - نمک حرامی زنجیر پای او شد
 همین که قدم از قذاتهای غسل خانه بیرون گذاشت مردم جلو
 خاص و چپاها برو ریختند - و بسکه چاقد و ززه زیر آن در برداشت
 زخمها کم کارگر افتاد - یکی زخمی بحلقومش رسانید - فتنة دماغش
 خاموش گردید - گویند چون او بکشودن یراق ایستادگی نمود بعرض
 رسید که ظاهرا بسازش اکبر باران فاسد آمده - پادشاه بر آشفته
 شمشیر در دست گرفته فرمود مانع نیایند - با یراق بیداید - درین وقت
 یک از یساوان یا خدمه دست^(۲) بر سیفه آن اجل رسیده زده مانع شد
 او طپانچه بر رویش فرود کوفته برگشت - اتفاقا پایش بطذاب بند شده
 افتاد - از هر سو صدای بزن و بکش بلند شد - مردم ریخته سرش
 بردند - گویند شاه عالم هم بکشتن او اشاره کرده - اگرچه پوشیدن
 زره یاور بدگمانی مردم است که او خیال باطل با خود مخمر کرده بود
 اما خوافی خان در تاریخ خود زبانی خواجه مکارم جان نثار خان (که
 از کهن سالان کل شذاس و دران وقت نوکر معتبر شاه عالم بود - و بر
 فوج قرایی اکبر دستبرد نموده زخم برداشته) آورده که بنوشته
 و خواند عنایت خان پدر زنش غیر از باز گشت بر آستانه عالمگیری
 وجه دیگر در آمدن پادشاه قلی خان نبود - و اظهار صرفعت عقیدت
 یا غیرت دامن گیرش شد - که در وا کردن اسلحه پای جهالت

(باب الباء) [۴۵۲] (مآثر الامراء)

افشرد - در جمعیت شاهزاده اکبر (که بغاصله یک و نیم کوره از دولتخانه پادشاهی رسیده بود) سنگ تفرقه افتاد - نیم شب عیال و اطفال و کارخانجات گذاشته راه فرار سرکرد - و در عوام شهرت گرفت که پادشاه تدبیرم انگیزه فرمانی بمحمد اکبر نوشت - که اگرچه در رام ساختن این وحشی نژادان راجپوتیه موافق ارشاد قرادلی بکار بردند اما بایستی آنها را هراول نمود - تا از هر دو طرف بر سر تیر می ایستادند - و چون این فرمان بدست راجپوتان افتاد دستخوش رعب و هراس گشته بدر افتراق زدند *

(۲)
بالجماعه شاه عالم بتعاقب تعیین شد - و جماعتی (که باکراه و اجبار در بیراه روی و بدسگالی هم پائی نموده بودند) هر یک در مکان معین مقرر گشت - و تاضی خوب الله و محمد عاقل و میر غلام محمد امروزه را (که بر محضر اثبات خروج بر خلیفه وقت مهر کرده بودند) بعد تخته کشیدن و شلاق مستوفی بقلعه^(۳) گدده پتهلی فرستادند و هرچند پادشاه قلی خان بیاغی مخاطب گشت اما برادر و اولادش باعتبار خانه زادی بمروز مورد عنایت گشتند - چنانچه فاضل بیگ برادر او در سال بیست و نهم بخطاب تهور خانی سرافرازی یافته بهمراهی همت خان بهادر^(۴) تعیین محاصره بیجاپور گشت - و پسرش اسد الدین احمد (که در عهد خادم منزل خطاب خانی یافته) در سال

(۲) در [بعضی نسخه] بے اکراه و اجبار (۳) نسخه [ب] گدده بیهای

(۴) نسخه [ب] محمد خان بهادر

سیوم فرخ سیر بقلعه داری احمد نگر سرفراز گشته - نخوت بسیار داشت - و بطور دیگر متهم بود *

* بزرگ امید خان *

پور شایسته خان است - در اوائل عهد عالمگیری بمنصب شایسته سرفرازی یافته همراه پدر خود برای سد راه بودن بر زی سلیمان شکوه (که میخواست از دریای گنگا عبور نموده بدار شکوه ملحق گردد) تعیین گردید - و بستر خطاب خانی یافته سال اول جلوس (که موکب سلطانی پس از هزیمت یافتن شجاع بداعیه مقابله دارا شکوه هزیمت اجمیر داشت) او همراه پدر از مستقر الاخلافه آمده دولت ملازمت اندوخت - و سال هفتم از اصل و اضافه بمنصب هزاری چهار صد سوار سر عزت برافراخت - و سال هشتم (که بندر چانگام بسعی او مفتوح شد) از اصل و اضافه بمنصب هزار و پانصدی نهصد سوار درجه ترقی پیمود - آن مکان سرحدی است از متعلقات زمیندار رخنگ که از قوم مگهه است - همواره مردم زمیندار آنجا قابو یافته بر سر تعلقات پادشاهی می آمدند - و باسر و نهب می پرداختند بعد تسخیر داخل صوبه بنگانه گردیده - سال سی و ششم از تغییر همت خان بسر خانجهان بهادر کوکلتاش بصوبه داری آله آباد لوای بلند مرتبگی برافراشت - و بستر ناظم صوبه بهار شد - و سال سی و هشتم مطابق سنه (۱۱۰۵) هزار و یکصد و پنجم هجری از متاع خانه هستی آستین برافشاند - گویند بسیار عالی دماغ بود

(باب الباء) [۴۵۴] (مآثر الامراء)

موسوی خان میرزا معز فطرت تخلص (که داماد شاه نواز خان صفوی بود - و مرد فاضل و شاعر خوش طبیعت) در ایام صوبه داری او بدیوانی بهار مأمور گشته زفت - روز ملاقات اول چون در ایوان حویلی ناظم حوضچه مختصر بود و آب جاری داشت میرزا به اختیار دست دران کرده یک دو بار مضمضه بعمل آورد - مزاج خان مذکور ازین حرکت کبیده^(۲) شکایت او بحضور نوشت - و بداس خاطر او میرزا از دیوانی آنجا معزول گردید *

• بهرہ مند خان •

میر بخشی عزیز الدین نام - پدرش میرزا بهرام چهارمین خلف صادق خان مشهور - که یزنی یمین الدوله آصف خان بود - وقتی که او فوت کرد میرزا بهرام (که کم سال بود - و از برادران خردتر) بمنصب پانصدی صد سوار سرفرازی یافت - و بعد ازان هم چندان ترقی نکرد گاهی به داروغگی زرگرخانه والا و گاهی بخدمت بکالی نامور گردیده بمنصب هزار و پانصدی سه صد سوار رسیده بود - هنگامی که برادر کلانش عمده الملک جعفر خان بصاحب صوبگی بهار رخصت یافت او نیز تعین آن صوبه شد - چون در سال سیم از دراج سلیمان شکوه نخستین خلف دارا شکوه با صبیئ^۱ او مقرر گشت از پٹنه طلب حضور نموده جواهر و مرصع آلات و دیگر اشیا مجموع بقیمت یک لک و پنجاه هزار روپیہ اعلیٰ حضرت بطریق جهاز عنایت فرمود

(۲) در [بعضی نسخه] کشیده •

پس ازان مكفوف البصر گشته مدت‌ها در دار الخلافه منزوي بود در پسر داشت - عزيزالدين و شرف الدين - نخستين در سال دهم عالمگيري بخطاب بهره‌مند خان ناموري اندرخت - چون جوهر قابل داشت و رشادت و کلرداني از ناصيه احوالش نمايان بود خدمات حضور را با نئين شايسته بتقديم رسانيد - کم خدمت بود که بتصدي آن مامور نگريد - از داروغگي فيل خانه ببخشي گري احديان سرفرازي يافته آخته بيگي گشت - و در سال بيست و سيوم از تغير ملايت خان بمير آتشي چهره مباحات افروخت - و در همين سال دارالخير اجير منزل گاه پادشاهي بود - و خان مذکور آن روزي تالاب اناساگر^(۲) در باغ منزل داشت - اتفاقا در سايه درخت نشسته بود - برق افتاد - خان جسته در حوض افتاد - چند ساعت بچود مانده بهوش آمد - و در سال بيست و چهارم ميرتزک شد بعد ازان از تغير لطف الاله خان بداروغگي غسل خانه اختصاص گرفت - و پس از آنکه موکب پادشاهي بدکن آمد و سواد احمدنگر مضرب خيام گرديد خان مذکور (که با وصف متصدي گري شايستگي سرداري داشت) مکرر بتاخذت اشقيا دستوري يافت - چون در سن بيست و هشتم پدرش در دار الخلافه باجل طبعي در گذشت بخشي الملك اشرف خان بموجب حکم رفته او را بحضور آورده بخلمت ماتم پرسی تسلي يافت - و بجماعه الملك اسد خان نيز

بتلافه همشیره زادگی آن مرحوم نیمه آستین که در بدن بود عنایت شد
و در سال سیم بعد فتح بیجاپور از تغیر روح الله خان (که مرتقی مرتبه
بخشی گرمی اول شده) ببخشی گرمی دوم سرمایه افتخار اندوخت
و چون جمله الملك اسدخان بتسخیر قلعه خنچی دستوری یافته بود
وزارت بخان مزبور قرار یافت - و در سال سی و ششم از انتقال
روح الله خان مرحوم بمیر بخشی گرمی رایت مباحات افراخته بمذنب
چهار هزاری دو هزار سوار امتیاز یافت - و پستر بدرجه پنجم هزاری
سه هزار سوار اعتلا گرفت - و درین مدت مرارا به تذبیه غنیم
شمارنده در سال چهل و پنجم چون مرزان گدهه (که در کره هی
که تانون است) بحسن سعی فتح الله خان بهادر مفتوح گشت
و ظاهر آن مقر چهارونی پادشاهی گردید لشکره گران بسرکردگی خان
بخشی الملك بتسخیر قلعه نازد گدهه (که بنام گدهه موسوم) و چندن
و مندن (که بمفتاح و مفتوح شهرت آراست) تعیین گشت
و سردار مسطور باستصواب فتح الله خان مزبور هر سه قلعه در روزی
چند بدست آورده معارفت نمود - و در سال چهل و ششم بعد
کشایش قلعه که یافده پنجم جمادی الآخر سنه (۱۱۱۴) هزار و یکصد
و چهاردهم هجری برحمت حق پیوست - چون دختر جمله الملك
امیر الامرا اسد خان در خانه اش بود بموجب یرایغ پادشاهزاده

(۲) نسخه [ج] چنچی - و در [بعضی نسخه] چنچی (۳) نسخه [ج]

اندک که بنام کو (۴) نسخه [ج] فتح .

(مآثر الامراء) [۴۵۷] (باب الباء)

محمد کام بخش او را از ماتم برداشته به حضور آورد - و بانواع تفقد
دل خسته او متصلی گشت - خان متوفی پسر نداشت - یک صبیبه اش
بخانه محمد تقی خان ^(۲) بنی مختار بود - که پسر ارست بهره مند
خان حال - که احوالش در ترجمه داراب خان مرحوم مذکور شده
و دیگرے بخانه میر خان پسر کلان امیر خان مغفور - که بعد از فوت
بهره مند خان ازدواج واقع شده - در عهد خلد مکن هزاری شش صد
سوار بود - اوائل سلطنت خلد منزل بنیابت آصف الدوله چندے
صوبه دار لاهور شده پس ازان بقلعہ داری کالجبر (که از قلاع نامی
صوبه آله آباد است) مامور گردید *

بالجملة بهره مند خان مرحوم امیرے بود با وقار و حیا
صاحب تمکین و متانمت مبارک محضر و پاک طینت مہذب الاخلاق
کریم الصفات خوش ظاهر - در آخرها بسبب آزار لکننے بزباننش آفتاده
گویند چون در یساق دکن بمیر بخشی گری و بدولت عظیم رسید
آرزو میکرد که اگر پادشاه مرا رخصت یک ساله شاهجهان آباد بدهند
لک درپیه پیش کش می کنم - ہم نشینان گفتند که سیر دهلی
بمصاحبت پادشاه هند و رجوع خلأق نمی آزد - گفت راست که این
دولت سترگ است - اما مزه این همان وقت است که بشهر خود (زم
و شهرتار خود باشم - بالاتر ازین نفس هوا پرست را هیچ خوشی نیست
که در جائے (که بوضع سابق دیده اند) بچشم حال نگرند *

(۲) در [بعضی نسخه] نقی خان *

* باقی خان حیات بیگ *

برادر خرد سردار خان کوتوال است - در سال بیست و سیوم
 عالمگیری بخطاب حیات خانی سرفرازی یافت - و در سال بیست
 و هشتم بخدمت امانت هفت چوکی از تغیر میر عبد الکریم
 اختصاص گرفت - و پستر بداروغگی غسل خانۀ شاهزاده محمد
 معظم مخاطب بشاه عالم مامور گشت - چون در تسخیر بیجاپور مزاج
 پادشاه از جانب شاهزاده بدگمان زاد و لذخواهی شده بر بے التفاتی
 افزود و مشیران شاهی را (مثل مومن خان نجم ثانی داروغۀ توپخانه
 و ملتفت خان بخشعی دوم - و بغداد ابن دیوان) اخراج فرمود با وصف
 این شاهزاده متذبه نگشته در محارمۀ حیدرآباد با ابوالحسن
 (که از سابق مربوط بود) راه ارسال پیغام و نامه وا کرد - همگی سعیش
 آنکه این عقده بدست او انحلال پذیرد - و نزد پدر و الاقدر مجرای
 قلعه کشائی بنام او ثبت افتد - بدخواهان حسد پیشه این حسن
 سعی را بر محامل نکوهیده فرود آورده مزاج پادشاه را منحرف
 ساختند - روزی در خاوت از حیات خان ازین مقوله استفصار رفت
 هر چند او بمبالغه بے تقصیری شاهزاده را نمود موثر نه افتاد
 فرمودند بشاهزاده ابلاغ حکم نمایند که شیخ نظام حیدرآبادی امشب
 ارادۀ شبخون بر لشکر دارد - ملازمان خود را پیش روی لشکر بفرستند
 که با سیدان طریق جسارت مستعد باشند - و چون این مردم بآنطرف
 خواهند رفت اهتمام خان کوتوال گرد خیمۀ شما باشد - فردای آن

(که هیزدهم جمادی الآخر سال بیست و نهم جلوس بود) شاهزاده با محمد معزالدین و محمد عظیم بموجب حکم بدر بار آمد - در آن وقت پادشاه بدیوان نشسته بودند - بعد آمدن و ساعتی نشستند فرمودند که بعضی مقدمات با اسد خان و بهره مند خان گفته شد در تسبیح خانه باهم مطارحه نمایند - ناچار رفتند - اسد خان طلب سلاح کرد - و گفت که چند روزی بلا تشویش بگذرانند - و بخیمه (که متصل ایستاده شده بود) آردند - گویند در وقت یراق گرفتن معزالدین اراده دیگر داشت - پدر زهر چشم نمود - هموار شد - ائانه و کوبه دوامت را متصدیان سرکار والا بیک چشمک زدن بحیطه ضبط در آردند - پادشاه از دیوان برخاسته بمحل سرا در آمد - و های های گویان دست بر هر دو زانوزده میگفت - محذرت چل ساله را بخاک برابر کردم - و پس ازین سانحه چون برادر کلان حیات خان سردار خان مورد نوازش پادشاهی بود خان مذکور نیز از عتاب محفوظ مانده سرگرم خدمت گردید - و پس از آن بخطاب موروثی پدر باقی خان امتیاز یافته در سال چهل و نهم باضافه پانصدی بمنصب دوهزاری فرق عزت برافراخته از تغیر کامگار خان به قلعه داری اکبرآباد (که برصانمت و رزانت از سایر قلاع ممتاز - و بنا بر آنکه از مدتها خزائن و جواهر پادشاهی در آن مصون و محفوظ است بر جمیع امته هندوستان سرفراز) بر اعتبار خود افزوده رخصت یافت - و پس از واقعه ناگزیر خلد مکان نزد خود قرار داده بود که از وارثان ملک

(باب الباء) [۴۶۰] (مآثر الامراء)

هر که پیشتر با کبرآباد برسد کلید قلعه و خزائن (که از اشرفی و روپیه
(۲) و عرفی و غریب نواز سوای طلا و نقره آلات غیر مسکوک بقول نه کرور
روپیه و بروایتی سبزه موجود بود) پیشکش نماید - و هر چند متبادر
بذهنها درین امر سبقت محمد اعظم شاه بود اما چون رقم سنجان
تقدیر نامه شاهی را بنام نامی بهادر شاه معنون ساخته بودند
هر آئینه معذات تقدیم این و تاخیر آن ظهور گرفت - محمد عظیم
(که از ایالت بنگاله معزول شده بعزم حضور مسافت طی میکرد)
ازین خبر در اسپه تاخته خود را با گره رسانید - باقی خان از تسایم
قلعه سرباز زده باظهار قرار داد خود پرداخت - شاهزاده مورچال
تعبین نمود - چند گواہ توپ بمسجد بیگم هم رسید - آخر شاهزاده مفید
ندیده دست از جنگ کشیده از در استمالت در آمده عرضداشت
باقی خان را با همان قرار داد گرفته نزد پدر فرستاد - در آن هنگام
رایات بهادر شاهی مسافت بعید پیموده بدارالخلافت نزل نموده بود
که ازین مؤده تقویتها افزود - و بعجالت عجبیل بمسئله الاخلافه رسید
باقی خان با مقالید قلعه و خزائن باستانبوس استسعاد یافته آداب
تهنیت جلوس بتقدیم رسانید - و بشمول الطاف و عذایات خسروانه
مسرور گردید - بهادر شاه برسبیل عجالت چهار کرور روپیه از خزانه

(۲) نسخه [ب] عرفی و غریب نواز (۳) در [بعضی نسخه] و هر چند بذهنها

درین امر سبقت محمد اعظم شاه بود (۴) نسخه (۱) چند گواہ بمسجد

بیگم هم رسید •

(مآثر الامرا) [۴۶۱] (باب الباء)

برآوردده بهر یک از شاهزادگان و نوئیذان در خور حالت و رتبه انعام فرموده طلب نوکران قدیم و دو ساهه بنو ملازم و لختی باندرون محل و برخی بدریشان و محتاجان داده در کرد روزپیه را بصرف در آوردن و خان مذکور را بدستور سابق در قلعه آگره گذاشت - و در مبادعی سلطنت خلد منزل ودیعت حیات سپرد - پسران و خویشانش بسیار بودند *

* بسالت خان میوزا سلطان نظر *

از قوم چغتای ازلت است - پدرش میوزا محمد یار از متوطنان بلخ بود - در عهد فردوس آشیانی وارد هندوستان گردیده در سلک مناصبداران انسلک یافت - و میوزا سلطان نظر در هندوستان متولد شده بعد سن رشد و تمیز به منصب سر برافراخته دست توسل بدامن دولت محمد اعظم شاه زن - آخرها بوکالت شاهزاده در حضور پادشاه بود - و پس از ارتحال خاندان محمد اعظم شاه او را بمنصب سه هزاری و خطاب صلابت خان بر نواخته داروغگی دیوان خاص تفویض نمود - و در جنگ بهادر شاه مجروح گشته بمیدان افتاد - پس ازان بملازمت خلد منزل پیوسته بخطاب بسالت خان و بخششی گری رساله (که بذام سلطان عالی تبار قرار یافته) رایت امتیاز برافراخت - و بوقت مراجعت از دکن بمشاهده دیر طایبی (که حالت مردم رساله بعسرت کشیده بود) مستعفی شد - و در عهد جهاندار شاه بسعی ذوالفقار خان بدیعی منصب و جاگیر سابق

(باب الباء) [۴۶۲] (مآثر الامراء)

سر بلذدی اندوخت - و در عصر محمد فرخ سیر حسین علی خان
رابطه قدیم ملحوظ داشته بخششی گرمی فوج تعییناتی خود (که
به تنبیه راجپوتان نامزد شده بود) بنام او مقرر کرده همراه گرفت
پستر در سفر دکن هم همراهی حسین علی خان گزیده مطابق سنه
(۱۱۲۷) هزار و یکصد و بیست و هفت هجری در جنگی (که با
داود خان پندی متصل بلده برهان پور رو داد) نقد جان در باخت
در مکان ملک خود واقعه محاصره سنواره بلده مذکور مدفون گشت
باشنا پرستی نامی بر آرد - و توفیق کلمه الخیر بسیار داشت - پسر
کلانش میرزا حیدر نام داشت - بدستگیری حسین علی خان بعد
در خدمت بخششی گرمی مذکور قرار یافت - و پس از سادات
ترک روزگار نموده گوشه انزوا گزید - و پسر دومش (که بخطاب پدر
مخاطب گشته همراه آصف جاه بود) محرر اوراق او را دیده - از
در پسر (که باقی ماندند) بمنصب و جاگیر قلیل بسر می برند *

* بیان خان *

شیخ فاروقی سم - و چون فاروقیان خاندیس بافظ خانی زبانزد
بمنصب در هزار و پانصدی رسیده تیول در مالک دکن داشت
و بنوکوی می پرداخت - وضع در ایشانه داشت - مریدانش قایل
بخارق سادت می اند - با سید عبد الله خان قطب الملک آشنائی
(۳)
قدیم داشت - چون در سنه (۱۱۲۹) هزار و یکصد و بیست و نه هجری

(۲) نسخه [ب] پندی (۳) در [بعضی نسخه] بیست هجری *

(مآثر الامراء) [۴۶۳] (باب الباء)

امیر الامراء حسین عالی خان از دکن باراد^(۲) دستگیر ساختن محمد فرخ سیر عازم شاهجهان آباد شد او بیمار بود - در سنه (۱۱۳۰) هزار و یکصد و سی هجری فوت نموده در حویلی خودش واقعه محله فاضل پوره بلده اورنگآباد مدفون است - پسر کلانش بخطاب بدر مخاطب گشته اوقات بسر برده - پسر دوش محمد مرتضی خان است - که آخر بیمین الدوله بهادر سرفراز جنگ مخاطب و بمنصب عمده مرتقی گردیده بقلعه داری بدر چهره عزت برافروخت مرد زنده دل تانع بقسمت بود - و در یار باشی یدطوای داشت در سنه (۱۱۸۹) هزار و یکصد و هشتاد و نه هجری دای حق را لبیک اجابت گفت - بیرون بلده حیدرآباد طرف فتح دروازه مدفون است *

• برهان الملک معادت خان •

میر محمد امین نام - از سادات موسومی نیشاپوری است ابتدا بمنصب هزاری در والا شاهیان محمد فرخ سیر منتظم گشت و پس از جلوس آن پادشاه بوساطت محمد جعفر [که دران عهد خطاب تقرب خان و خدمت خانمانی داشت - و در ابتدای جاوس (که غلا رو داد) کرد گری گنج نیز ضمیمه یافت] نیابت کردی گری بدر مفوض شد - پستر بفوجداری هندون بیانه مضاف صوبه اکبرآباد (که مکان روز طلب است)^(۳) سرانند گردیده ببرانداختن

(۲) نسخه [ب] برهم زون محمد فرخ سیر (۳) در [بعضی نسخه] زور طلب •

(باب الباء) [۴۶۴] (مآثر الامراء)

زبردستان و گوشمال مفسدان پرداخته نام بکارطایبی برآورد - و باضافه
پانصدی هرتقی گشت - و چون نواح اکبرآباد مورد لشکر فردوس آرامگاه
شد با جمعیت خوب آمده ماحق گردید - و با محمد امین خان
بهادر در مشورت کشتن حسین علی خان شربک غالب بوده در شورش
سید غیرت خان ^(۲) باره و دیگر رفقای حسین علی خان همای
با برجا و کوششهای درست بکار برد - و در جلدوی آن از اصل و اضافه
بمنصب پنج هزار سوار و خطاب بهادری و عطای علم
و نقاره لوای برتری افراشت - پست در جنگ فردوس آرامگاه
با سلطان ابراهیم پسرکلان سلطان رفیع الشان (که قطب الملک بعد
کشته شدن حسین عالی خان بجزرگی برداشته بود) بسرداری میسر
قرار یافته وقت زد و خورد ترددات نمایان بتقدیم رسانید - و پس از
ظهور فتح از اصل و اضافه بمنصب هفت هزار سوار
و خطاب برهان الملک بهادر بهادر جنگ سرفراز شده بصوبه داری
مستقر الخلفه چهره عزت برافروخت - چون چوژامن جاگ (که از
پیش آوردنهای سادات باره بود) درین جنگ از دست بهادران فوج
پادشاهی مقتول گردید و پسران او گداههای موطن خود را استحکام
داده سرخودسری برداشتند نام بوده بتادیب آنها مامور شده
هرچند در قاع و قمع آنها دقیقه فرونگذاشت اما چون آنها از تراکم
اشجار و مکانهای مستحکم پناه درست داشتند چنانچه باید

(۲) در [بعضی نسخه] عزت خان (۳) در [اکثر نسخه] بتوزکی •

گوشمال آنها بوقوع نیامد - پس ازان از صوبه دارمی مزبور تغیر شده
 بدارونگی توپخانه حضور ضمیمه آن نظم صوبه اوده (که رز طلب
 مقرری ست) طبل شادکامی نواخت - و دزان صوبه ازداشتن فوج بسیار
 و توپخانه فرادان و کشتن و بستن مفسدان فتنه جو خوش نسقی^(۲) او
 بر روی رز افتاد - سال بیست و یکم جاوس فردوس آرامگاه مطابق
 سنه (۱۱۵۱) هزار و یکصد و پنجاه و یک هجری (که نادر شاه وارد
 هندوستان گردید - و پادشاه تا کرنال بعزیمت مقابله او متوجه شد)
 او عقب مانده بود - بطی منازل طولانی خود را رسانید - چون اسباب^(۳)
 او و بهیر لشکر از عقب در راه بود فوج ایران بدریافت این معنی
 دویده بر سر آنها ریختند - او بمجرد استماع این خبر باوصف ممانعت
 پادشاه و اهل کنگاش شتاب زندگی بکار برده با جمعیتی که حاضر بود
 به پیکار آنها شتافت - آنها رو گردانیدند - او بخیل تعاقب میدانی
 طی کرد - پستتر آنها باتفاق فوجهای دیگر برگشته بزد و خورد
 پرداختند - از زخمی شد - و حسب تقدیر فیل نثار محمد خان
 شیرجنگ برادرزاده برهان الملک مست بود - بر فیل برهان الملک
 دویده پیش انداخته در لشکر قزلباش رسانید - و بازداشتن میسر نشد
 باین نهج برهان الملک دستگیر گردید - پس ازان برسم زمانه سازی
 در آمده ضعف پادشاه خاطر نشین نادر شاه ساخت - و متعهد شد که
 مبلغ از دار الخلافه می دهانم - پس ازانکه فیما بین فردوس آرامگاه

(۲) نسخه [ب] خوش نصیبی^۱ او (۳) نسخه [ب] چون بار و بهیر لشکر •

و نادرشاه مصالحه صورت گرفت شاه بهمان الملك را فرمود - که باتفاق
 طهماسب خان جلایر بشاهجهان آباد رود - لهذا نام برده بدار الخلفه
 شتافته برای شاه جا درون قلعه پادشاهی مقرر کرد - و نهم ذی الحجه
 هر دو پادشاه ببلده رسیدند - شب دهم ذی الحجه مطابق سده (۱۱۵۱)
 هزار و یک صد و پنجاه و یک هجری نام برده بهمان زخمها بمالک فنا
 شتافت - بالجمله امیر بود کار طلب - و جرأت با رعیت پروری
 دوشادوش داشت - پسر ازو نماند - مبداء او با ابوالذکور خان
 منسوب بود - احواش جداگانه زیفت ترقیم پذیرفته *

✽ حرف التاء ✽

• ترمی بیگ خان ترکستانی •

بقدم بندگی و دوام خدمت جنت آشیانی اختصاص داشت
 بعد فتح گجرات بحکومت چانپانیر مامور گشته - چون میرزا اسکری
 (که بایالت گجرات نامزد بود) از سلطان بهادر شکست یافته بداعیه
 فساد راه آگوه پاش گرفت و سلطان بهادر از آب مهندری گذشته
 بر سر چانپانیر آمد او با وصف رضانت و متانت قلعه و کثرت
 و فردوسی سرانجام قاعه داری همت بای داده در ماندن بجنت آشیانی
 پیوست - اما او با همه اعتبار و دیرین مرافقت در اصل تهی مایه
 جوهر اخلاص و نقد حسن عقیدت (که در عالم لازم پیشگی بهتر
 ازین راس المال نشان نداده اند) بود - در ایام هرج و مرج آنچه

(مآثرالامرا) [۴۶۷] (باب التاء)

حقیقت رزبان ننگ وفا شمارند بل سایر مردم در آئین نمک خوارگی بر خویش نه پسندند از غایت وقاحت و بی آزرمی بخود گوارا نمود - چنانچه روزی هنگام ده پیمائی ولایت راز مالدیو اسپ خاصه برای سوارچی پادشاه نبود - چون از خواستند مضایقه نمودندیم کوکه اسپه (که مادرش سوار بود) پیش کشید - و آن ضعیفه را بیشتر برنشانند - و پس از وصول رایات همایونی بامرکوت چون عسرت و شدت بنهایت انجامید مال و اسبابه را (که بدولت پادشاهی بهم رسانده بود) باوجود طلب دریغ داشت - پادشاه با اتفاق رای پریشان حاکم آنجا او را با جمعی دیگر (که تمول داشتند) گیرانندند و معینان از انصاف دوستی اکثر اموال را بآنها باز داده برخی بمساعدت برگرفته بملازمان درخور حال تقسیم یافت - و در همین توجه عراق قردی بیگ خان با سایر ملازمان بی حقیقت از حوالی قندهار جدا شده بمیرزا عسکری پیوست - میرزا هرکدام را بگمان مالداري باوکران خود حواله کرده بقندهار برد - بیشتره را بکندجه هلاک ساخت - و از قردی بیگ خان مدافع خطیر برگرفت *

چون جنت آشیانی از عراق معاودت نمود او بکمال ندامت و تشویر باستان بوس رسیده بهمان مرتبه امارت فایزگشت - و در سنه (۹۵۵) نهصد و پنجاه و پنجم از انتقال میرزا الغ بیگ ولد میرزا سلطان او را بتیولداري زمین داور بر نواخته بجهت انتظام آن حدود رخصت فرمود - و چون در یساق هندوستان مصدر ترددات عظیمه

گردید میوات جاگیر یافته اعتبار و اقتدارش افزود - و در سنه (۹۶۳) نهمصد و شصت و سه هفتم ربیع الاول (که همایون پادشاه در دارالملک دهلی در وقت فرود آمدن از پشمک بام مسجد لغزش یافته بزمین آمد - و ازین عالم انتقال نمود) * مصرع *

۹۶۳

* همایون پادشاه از بام افتاد *

(۲)

تاریخ است) تردی بیگ خان (که نفش امیر الامرائی بر اوحه خاطر می نگاشت) خطبه بنام عرش آشیانی خوانده ادوات و اسباب سلطنت را مصحوب میرزا ابوالقاسم پسر میرزا کامران بدرگاه اکبری (که انتظام بخش مملکت پنجاب بود) کسیل نمود - و باین نیکو بندگی درجه استحسان یافته بمنصب پنجهرزایی ممتاز شد و باتفاق امرای دهلی بسرانجام آنولایت قیام نموده بآئین شایسته بر سر حاجی خان (که از غلامان رشید شیر شاه بود - و در نواح نازول سر بشویش برداشته دست تصرف باطراف و جوانب می کشود) رفته آن الکا را ازو مستخاص ساخت - و تا میوات بتعاقب او شتافته بسیاری از ارباب تمرد را مانده بسزا داد - و مراجعت نموده امنیت افزای دهلی گردید *

(۳)

درین اثنا هیمو بنغال (که حسب و نسب نداشت - و ابتدا در قصبه

(۴)

ریواری بصد خوار می در پس کوچها نمک می فروخت - و بحیله در می

(۲) این تاریخ یک سال کم است (۳) نسخه [ج] هیهوان (۴) در

[بعضی نسخه] ریواری •

داخل بقالان سلیم شاه شده از تقریر و بدگوئی مردم (وشناس گشت)
 چون نوبت ریاست بمبارز خان عدلی رسید وکیل و سپهسالار صاحب
 اختیار گشته بنیروی جرأت و زر پاشی کارهای عظیم متمشی
 ساخت - اول بسنت رای خود را نامیده باز براجه بکرماجیت
 مخاطب نمود - چون سوارمی اسپ نمیدانست همواره بر فیل
 می نشست - و فیلان بسیار جمع نموده پانصد فیل شیرمست دلیر
 داشت - واقعه ناگزیر جنت آشیانی شنیده با پنجاه هزار سوار
 و هزار فیل و پنجاه و یک توپ و پانصد ضربزن بر سر دهلی
 رسیده در حوالی تغلق آباد فرود آمد - موابدید بیشتر امرا (که
 بذابر آشوب از اطراف و نواحی نزد تردی بیگ خان فراهم
 آمده بودند) آن بود که بانظار قدوم پادشاهی باستحکام برج و باره
 قلعه باید پرداخت - تردی بیگ خان بدلدھی و همت افزائی همرا
 آمده پیکار ساخته دوم ذی الحجه سال مذکور عرصه نبرد آراست
 و بکوششهای مردانه فوج مخالف را برداشت - اکثر پی گریختها
 شتافتند - و برخی بذهب و تجارت پرداخته - تردی بیگ خان با جمع
 معدود ایستاده تماشا میکرد - که ناگاه هیمو از گوشه برآمده بر سرش
 ریخت - افضل خان خواجه سلطان علی و اشرف خان میر منشی از
 بهمتی و ملا پیر محمد شرزانی (که بیرام خانی بود - و شکست
 هنگامه سپهسالاری او مبخواست) مسلک فرار پیمودند - تردی بیگ
 خان زیستن بهار را بر فروشدن بذسوس گزیده راه گریز پیش

(باب ابتداء) [۴۷۰] (متأثر الامراء)

گرفت - و کارے چاین پیش زفته بر عکس شد - و در قصبه سهرند
بازدوی پادشاهی (که باستیصال هیمور هگرا بود) ملحق گشت - و چون
بیرام خان از را همسر خود دانسته پیوسته از جانب او در اندیشه
بود و او نیز خود را سپه آرای پادشاهی قرار داده برانداختن
بیرام خان را همواره از مخیلات خود داشت و تعصب مذهب ضمیمه
بود درین وقت (که تردی بیگ خان از وقوع شکست خجالت زده
و ادبار یافته آمد) طرح دوستی انداخته بخانه خود طلبید - و او را
در خرگاه گذاشته خود به بهانه طهارت بیرون رفت - فرمانبران پس از
کارش تمام ساختند *

* کسی را که دیدی تو در جنگ پشت *

* بکش گر عدو در مصافش نکشت *

دران روز عرش آشیانی بصحرای سهرند بشکار باشه مشغول بود
چون مراجعت نمود بیرام خان گفته فرستاد - که باعث این دلیری
غیر از دولت خواهی امرے دیگر نبوده - تردی بیگ خان درین
جنگ دیده و دانسته گریخت - چه بے اخلاصی و نفاق او معلوم
همگان است - اگر در امثال این تقصیرات تغافل ورزیده شود
مهمات کلی متمشی نخواهد شد - و آنکه رخصت نگرفتم شرمنده ام
میدانستم که حضرت از عطف و منت ذاتی مجوز نمیشدند - عرش آشیانی
بتقاضای وقت عذر خانخانان پذیرفت - اما چون سردار عمده
قدیمی بود در خاطر پادشاه گران گذشت - و امرای چغدا نیز کینه

(مائراامرا) [۴۷۱] (باب الثا)

بیرام خان در دل گرفته در بیم و هراس افتادند *

* تاتار خان خراسانی *

از امرای اکبری سم - بمنصب هزبری رسیده - نامش خواجه طاهر محمد است - مدتی در سلک وزرا انتظام داشت - سال هشتم بانفاق شاه بداغ خان بتعاقب شاه ابوالمعالی (که از حصار فیروزه شده کابل رویه میرفت) تعیین گردید - پس ازان مدت با بحراست دهلی مامور بود - در سنه (۹۸۶) نهصد و هشتاد و شش هجری به نیستی سرا در شد *

* ترسون محمد خان *

خواهرزاده شاه محمد سیف الملوک است - که بولایت غرجستان مضاف خراسان استیلا یافته بود - شاه طهماسب مغوی در سنه (۹۴۰) نهصد و چهل در بلده هرات قشلاق نموده فوجی تعیین فرمود که او را مستأمل ساخته آن آکا را مجددا بتسخیر در آوردند ترسون محمد خان ابتدای حال ملازم امیر ستوده خصال محمد بیروم خان گردیده باعزاز و اعتبار از سایر همرتبگان و امثال سرآمد گشت - چون عرش آشنیانی با بیرام خان دل دگرگون ساخت و عذر عزیمت برسم شکار بجانب دهلی تافت بیرام خان با همه دانش و فطانت غافل ازین (که قرعه اش بر عکس مراد و منصوبه روزگار بطور دیگر برآمده) با دل فارغ کوس استقلال میزد - و اگر سخنی ازین قسم میرسید بارر نمیگرد - تا آنکه مناشیر طلب با مرا صادر شد

یقین کرد که شکار این بار بطرز دیگر است - ترسون محمد خان را با معتبران دیگر بحضور فرستاده مراتب فروتنی و ضعیف نالی گذارش نمود - ترسون محمد خان چون بحضور رسید در جواب سخنان داپذیر شنیده نطق نکشید - و بمعارفت رخصت نیافت - بیرام خان (که این راه پیش گرفته بود) مسدود یافت - خواست گریان و نالان خود را بحضور رساند - مخالفان او آگهی یافته بعرش آشیانی دلنشین گردانیدند - که آمدنش بهر وضعی که باشد فریب و غدری دران مطوی سم - لهذا ترسون محمد خان را با امیر حبیب الله خان روانه فرمود - که او را از آمدن ممانعت نمایند - و نگذارند که او در لباس دوستی هم بحضور رسد - و پس از سرگذشت بسیار (که بختی در احوال آن امیر سعادت تخمیر بزبان خامه گذشته) برخصت سفر حجاز مجاز گردید - ترسون محمد خان را با حاجی محمد خان سیستانی همراه دادند - آنها برسم بدرقه تا اقصای ممالک رسانیده از حدود ناگور برگشتند - پس ازان ترسون محمد خان بدوام خدمت حضور شرف اختصاص یافته بتدریج پایه امارت برتر افراخته بمنصب والای پنجزاری بلند نامی یافت - زمانه حکومت بهکر بنام او قرار گرفت و وقتی بایالت پتن گجرات تعیین گشت - در سال بیست و سیوم ازانجا تغیر شده در سال دیگر بفوجداری جونپور رخصت یافت و ملا محمد یزدی را (که از مشاهیر فضلی آن وقت بود) بصدارت آنصوب همراه گردانیدند - چون برخی تیواداران صوبه بنگ و بهار

(مائراامرا) [۴۷۳] (باب الثاء)

صرتابی نموده غبار فتنه و آشوب بلند ساختند ترسون محمد خان خود را با اتفاق امرای عقیدتمند بصوبه بهار رسانیده در مالش بهادر خان بدخشی و عرب خان (که ازان کرده ضلالت پزوه بودند) کوشش فراوان بکار برد - چون معصوم خان فرنخودی از ناحق شناسی بیراه روی گزید ترسون محمد خان بهمراهی شهباز خان عرمه نبرد آراست - چون سال بیست و هفتم میرزا عزیز کوکه باستخلاص بنگاله و انتزاع آن از دست امرای نمک حرام مامور گردید ترسون محمد خان نیز بهمراهی نامزد شد - و در کشایش آن دیار دست در بازی مردانگی بر کشاد *

پس ازان [که امرای قاتشال از معصوم خان کابای (که سرگروه ارباب فساد بود) جدا گشته بعسکر پادشاهی پیوستند] کواکلتاش ترسون محمد خان را بجایب گهوژا گهاگ بنگاه قاتشالان درانه نمود تا مبادا آن نواح دست خوش تاراج مخالف شود - ترسون محمد خان بیدوبست آن ناحیه پرداخته در تاجپور رخت اقامت انداخت تا آنکه معصوم خان عامی بعیارے شورش طلبان را فراهم آورده از ولایت بهائی در رسید - و مملکت پادشاهی را تا هفت کرده نانده یغمائی ساخت - و جمع را بتاراج حواشی تاجپور برگماشت - ترسون محمد خان قلعه نشین گردید - شهباز خان کذبو برهنمونی هم از پتنه بآهنگ سزای بدسگالان راهی گشت - امرای بنگاه و ترسون

(۲) نسخه [ج] بهادر بدخشی •

(باب التاء) [۴۷۴] (مآثر الامراء)

محمد خان بدو پیوسته هنگام کارزار با مخالف گرم ساختند - در
کمتر زمانه فیروزی چهره بر فرودخت - معصوم عامی باز بولایت
بهائی پناه برد - شهباز خان [باراد] آنکه عیسی مرزبان آن سرزمین
(که پیوسته بزبان حرف یک جهتی میرواند) اگر درینولا معصوم
خان را بسپارد هر آئینه یک رنگی او پیدائی گیرد - وگرنه پاداش
نادرستی^(۲) پا بگذارش گذارد [بدان روز و بوم رو آورد - چون ساحل
دریای گنگ نزد خضر بود (که این گذرگاه درآمد جای آندیار است)
معصوم گردید و آریزشها بمیان آمد سنارگانون بدست افتاد - و بکتراپور
(که بنگاه آن بومی سمت) بتاراج رفت - و باندک چپقلش معصوم
خان ثبات و شکیب بای داده نزدیک بود که دستگیر شود - درین
هنگام عیسی مذکور (که بولایت کوچ رفته بود) با فراوان لشکر و گزین
سامان در رسید - امرای پادشاهی برکنار برهم پتر (که بزرگ دریائے سمت
از ختا می آید) پای همت افشردند - و قلعه اساس می نهادند
از هر دو سو نبرد دریا و ها، وون گرمی پذیرفت - ترسون محمد
خان را فرستادند - تا سامان لشکر نموده از سمت در آید - و غنیم را
دو دله گرداند - قضا را در آمدنها پی سپر راه (که بمخالف نزدیک
بود) گردید - معصوم خان ازین آگهی با جمعی انبوه تیزدستی نمود
شهباز خان محب علی خان را با لخته دلاران بکمک تعیین کرد
و مسرعی را دراند - که تا پیوستن آنها باستوار جا پناه برد - بارش

(۲) نسخه [ب] نادرستی بکارش •

نیامد - و گفت فریب کاران بدین بهانه گروهی از سردار جدا ساخته اند
آخر بفرادان کوشش همراهان (که سودمندی احتیاط و زیان زدگی
بے پروائی گذارش نمودند) ناگزیر نخست مستحکم جائے بدست
آرد - اما ازین رو (که آن سخن را بهیچ برنگرفته بود) درنگ نکرده
دارد و شدافت - درین اثنا فوجی نمودار شد - سررشته دور بینی
از دست داده کمک پنداشت - و در سامان مهمانی شد - قدمی چزد
رفته بود که شورش غنیم عرصه ایمنی را غبار آما گردانید - هرچند
هوا خواهان مبالغه نمودند (که تا پیوستن مردم اردو و کمک کام سرعت
بودنشته بهمان محکمه باید رفت) راضی نشد - و با دلای همت قرین
رو بکارزار آرد - برخی سامان فبرد گفته جدائی گزیدند - با آنکه
بیش از پانزده کس همپائی نکردند عرصه فبرد را بشایستگی
بر آراست - و بصرنوشت آسمانی زخمی دستگیر شد - معصوم خان
از در درستی در آمده خواست با خود هم داستان گرداند - او از
اخلاص سرشتی بسرزنش و نکوهش پیش آمد - و بنصائح هوشمند
جواب برگشت - آن سبک سر بخشم رفته آن آفسقال دولت را
از هم گذرانید - در سنه (۹۹۲) نهصد و نود و دو سال بیست و نهم
این سانحه واقع شد *

• قولک خان قوچین •

از امرای بابری ست - پس ازان برکاب همایونی پیوسته - چون

(۲) در [انثر نسخه] آن سخن را هیچ برنگرفته بود •

آن پادشاه از ایران مراجعت نموده کابل را بتصرف درآورد هنگامی
 (که میرزا کامران باظهار شوق و ملازمت با دل پر دغا نزدیک کابل رسید
 و امرای نفاق پیشه بدو پیوستند) جذت آشیانی چار ناچار عنان
 عزیمت بجانب ضحاک و بامیان (که اکثری از اخلاص سرشندان
 در انصوب بودند) منعطف ساخت - او را با چند نفر دیگر برای
 خبرگیری کابل رویه روانه فرمود - و غیر ازو هیچ یک برنگشت
 حسن خدمت او منظور نظر سلطانی گشته بمنصب تور بیگی
 سر بلندی یافت - در مهم هندوستان ملتزم ركب خسروی و مصدر
 شایسته پرستاری بود - پس از فوت جذت آشیانی چون بیراه روی
 شاه ابوالمعالی بر روی روز افتاد هوا خواهان دولت اکبری در فکر
 دستگیر ساختن او شده روزی بتقریب ضیافت طلبداشتهاند - او
 چون دست بستن دراز کرد توک خان (که بچستی موصوف
 بود) از پس او آمده هر دو دست او بر گرفت - دیگران هم امداد
 نموده این کار را پیش بردند - پس ازان مدتها بتعیذاتی کابل
 بسر می برد - سال هشتم جلوس اکبری غنی خان پسر منعم بیگ
 خانخانان (که در کابل رائق و فائق مهمات بود - و سبکسری
 و آشفته رأی در اصل فطرت داشت) مستوی جوانی و حکومت
 علاوه آن گردیده (روزی بی هیچ تولک خان را با آنکه از روشناسان
 صاحب اعتبار بود گرفته با جمعی از خویشان او در بند کرد - او
 بسعی بعضی مردم صلاح اندیش مخلصی یافت - اما پس ازین رو داد

(مآثر الامراء) [۴۷۷] (باب الثاء)

در موضع بابا خاتون (که بجایگزین او مقرر بود) فروکش کرده فرصت انتقام میجست - دزت غنّی خان بتقریب استیصال قافله بلخ از کابل برآمد - و در مقام خواجه سیاران (که منزله ست دل کشا) بزه باده نوشی آراست - تواک خان با جمعی از خویشان و نوکران بسر وقت او رسیده در حالتی (که بے خود بود) او را با شگون پسر تراچه دستگیر ساخت - و بحرفهای درشت دل دردمند خود از غصه او پرداخت - و باز او گرفتار کابل با مردم احشام آنجا موافقت نموده در موضع خواجه ادّاش (که در کوهی بلده مزبور است) فرود آمد چون فضیل بیگ برادر منعم خان و ابوالفتح پسرش بجنک مستعد شدند بگرفتن بعضی محالات مصلحت نموده غنّی خان را گذاشت او بسجود رهائی جمعیت نموده بر سر تواک خان روانه شد - تواک خان توقف خود مصلحت ندیده راه هندوستان پیش گرفت - متصل آب غوربند لشکر کابل با او رسیده جنگ در پیوست - بابا قوچین و چندی دیگر از نوکران او بقتل رسیدند - و او با پسر خود اسفندیار و معدودے خویشان و ملازمان مردانه برآمده سال مذکور بملازمت عرش آشیانی پیوست - و بیافتن تیول در صوبه مالوه سرمایه آسودگی اندوخت - سال بیست و هشتم (که سپاه مالوه بکومک میرزا خان خانانان تعیین گردید) او نیز پیوسته با شاره خانانان بر سر رسید دولت (که در کهنه دایت - صدر هنگامه بود) رفت - و او را سزا داده

(۲) در [بعضی نسخه اکبر نامه] خواجه رواش •

(باب التاء) [۴۷۸] (مآثر الامراء)

فیروز مندگودید - پس ازان بلشکر سلطانی ملحق گشته در جنگ سلطان مظفر گجراتی تعینات مثل جرانغار و شریک ترددات مبارزان بود - پس ازان بهمراهی قلیج خان بتسخیر بهرنج^(۲) روانه گردید - سال سیم (که لشکر الوه بکومک خان اعظم جهت تسخیر دکن تعیین شد) او نیز بدان صوب شتافت - و در زنجش خان اعظم و شهاب الدین احمد خان بحرف طرازی هرزه درایان متهم گشته زندانی گردید پس از دهائی در کومکیان صوبه بنگ و بهار قرار یافته سال سی و هفتم جلوس در جنگ پسران قتلو بهمراهی راجه مانسنگه تقویت افزای فوج دست چپ بود - اوائل سال چهل و یکم مطابق سنه (۱۰۰۴) هزار و چهار هجری رخت هستی بر بست *

* تردی خان *

پسر قیا خان کنگ اسمت - بعد فوت پدر منظور نظر عنایت عرش آشیانی گشته بمنصب در خور مورد افضل گردید - پستتر همراهِ شاهزاده سلطان دانیال بهم دکن تعیین شده آثار نیکو بندگی بظهور رسانید - پس ازان بسبب بعضی بے اعتدالیها از نظر افکنده سال چهل و نهم باز مشمول عواطف ساخته باصل و اضافه بمنصب در هزاره پانصد سوار و انعام پنچ لک دام امتیاز اندوخت *

* ترخان مولانا نورالدین *

مولد او جام - و منشای او مشهور مقدس - رضوی ست - پدرش

(۲) نسخه [ب] بهر روچه (۳) نسخه [ب] و ششم *

سلطان علي مشهور بسلطاني در هرات با امور شرعيه قيام مي نمود
 مولانا بفضل و کمال و شجاعت و سخاوت اوصاف داشت - و بهيئمت
 و هندسه و اصطراب شق مزد بود - همراه قاضي برهان خواني
 بملازمت فرديوس مکاني استسعاد يافت - و صحبتش با جنت آشياني
 کوک گشته از جماعه نديمان و مجلس نشيخان بزه همایوني گرديد
 و در سفر عراق ملتزم رکاب بوده بيست سال در ملازمت آن پادشاه
 عالي جاه بسر برد - گاه پادشاه ازو استفادۀ علوم ميکرد - و گاه او
 از علم رياضي خصوص اصطراب از جذاب همایوني (که درين فن
 مهارت تمام داشت) استفادۀ مي نمود - طبعش موزون بود - ديوانه
 دارد - از دست *
 * بيت *

* چون دست ما بدامن رسد *
 * چو دست ما بدامن رسد *

* پای طالب شکسته بدامن نشسته ایم *

بمناسبت اسم نوري تخلص ميکرد - و ادرا نوري سفيدوني ميگفتند
 سفيدون تصبه ايست از نوابع دهلي - چون مدتی هر جاگيرش بود
 بدان شهرت گرفته *

عرش آشياني در ايام فرمان رانگی خود بنابر خدمات سابقه
 و لاحقۀ مورد نوازش فرموده بخطاب خاني و پس ازان بتقوانی
 برنواخته صاحب طبل و علم گردانيد - و پرگنه سامانه (که در تيولش
 بود) از جانب او مير سيد محمد نامي بمهمات آنجا مي پرداخت
 در سال دهم شير محمد ديوانه (که در اصل از خدمتگاران خواجه معظم

بود - و بعد ازان به بیرام خان پیوسته بواسطه حسن صورت بقرب او امتیاز یافته اعتباری بهم رسانید - و چون در ایام حوادث او سالک مسالک بیدقیقتی شده در درگاه پادشاهی منظور نگشته از چند روز دران قصبه بسر می برد (روزی نایب مولانا را بخانه خود مهمان ساخت - در اثنای صحبت پیکان را سوهان میکرد - ناگهانی تیر را در کمان نهاده بر سینه آن بیگناه زد - که کارش تمام شد - آنچه اموال و اسباب او بود متصرف گشته ارباشی چند فراهم آورد - و در حوالی آن ولایت دست نهب و غارت دراز ساخت - مولانا همت بدفع او گماشت - همین (که مقابله اتفاق افتاد) آن مغرور بر فوج مولانا تاخت - دران تاختن اسپش بتنه درختی رسیده افتاد - جمع پیداهای دستگیرش ساختند - مولانا فوراً بقتل رسانید - چون مولانا نورالدین محمد خان خطاب ترخانی یافته بود و معنی ترخانی نداشت این قطع گفته *

* نظم *

* ز روی مکرمت وز راه احسان *

* بترخان داد خانی شاه عادل *

* ازین منصب سرفراز جهان شد *

* میان خلق و در ملک و امائل *

* ازین خانی همین نامی سمک بروی *

* ازین نام کلان او را چه حاصل *

* ز ترخانی هم او را شکوه هست *

* بنزد خمر و دانای کامل *

* که غیر از خان خشکی می‌ماند *

* ز ترخانی تری گردن چو زایل *

آخر عمر خدمت تولیت مقبره جنت آشیانی بدر مفوض گشته

همانجا ردیعت حیات سپرد *

(۲)

* نخته بیگ سردار خان *

از یکهای میرزا حکیم بود - در جنگی (که میرزا را بافواج
هرش آشیانی رو داد) مصدر دلیری گشته نامی براد مردی برآورد
پس از فوت میرزا همراهِ پسرانش در سال سیم جلوس آن پادشاه بعتبه
سلطنت رسیده دولت بار یافته بگوناگون انعامات مشمول عاطفت
گردید - پس ازان بتعیذاتی صوبه کابل آبرو یافته همراه کنور مانسنگه
و زمین خان کوکه در نذبیه گره یوسف زئی و تاریکیان بکرات مصدر
تورودات شایان گشت - سال سی و نهم بهمراهی شاهزاده سلطان سلیم
مقرر شده در نواح لاهور جاگیر یافت - پستتر بتنهانداری پشاور
سرافرازی اندرخته بارها گره تاریکی را گوشمال بمزا داد - چون
خدمات پسنیدیده از بظهور آمد در سال چهارم و نهم بخصاب
خانی رایت ناموری افراشت - و پس از جلوس جنت مکانی چ
ماجرای آمدن حسین شاملو حاکم هرات با فوج گران و معاصره
نمودن قلعه قندهار بعرض خسروانی رسید او را بمنصب دو هزاری

(۲) در [بعضی نسخه] نخته بیگ - یا پخته یا بخته باشد .

(باب التاء) [۴۸۲] (مآثر الامرا)

و خطاب سردار خان برنواخته همراه میرزا غازی بیگ بکومک
شاه بیگ خان حاکم قندهار دستوری شد - تا رسیدن اینها چون فوج
قزلباش از گرد قلعه برخاسته مراجعت بوطن خود نموده بود از
تغیر شاه بیگ خان بحکومت قندهار سربلند گردید - و در اندک
مدت سال سیوم مطابق سنه (۱۰۱۶) هزار و شازده هجری در انجا
ودیعت حیات سپرد - پسرانش حیات خان و هدایت خان بمنصب
قلیل سرفراز بودند *

* تاش بیگ تاج خان *

از یکهای میرزا محمد حکیم است - پس از فوت میرزا در سال
سیم جلوس بملازمت عرش آشیانی کام دل اندرخته منظور نظر
عاطفت گشت - و بتنخواه جاگیر از صوبه پنجاب سرفرازی یافت
سال سی و یکم بهمراهی راجه بدربر بکومک زین خان کوه و سال
سی و دوم باثفاق عبدالمطلب خان بمهم تاریکیان رخصت پذیرفت
سال چهارم خود ادرا بمالش عیسی خیل دستوری دادند - اگرچه
دست و پای جذبانید او چون زنجوری داشت چنانچه باید
کار صورت نبست - سال چهارم و دوم در کشایش قلعه مؤ (که یکم
از حصون معظمه زمینداران کوهسار شمالی صوبه پنجاب است)
باثفاق آصف خان تعیین شده مصدر تردد گردید - و از راه
مکرمت بخطاب تاج خان مخاطب شد - سال چهارم و هفتم (که
باز شورش باسو زمیندار کوه مذکور در صوبه پنجاب برخاست

(مآثر الامرا) [۴۸۳] (باب الثاء)

و خواجه سلیمان نامی بخدمت بخشید گری آن صوبه مامور گشته
مرخص شد - که فوجی از تلیخ خان صوبه دار و دیگر جاگیر داران
آن نواحی را مثل حسن بیگ شیخ عمری و تاج خان و احمد بیگ
خان کابلی یک جا ساخته بتنبیه آن مقهور سزادلی نماید) او انتظار
دیگران ننموده بکوچه های متواتر پیرگنّه پنهان (سیده پنهان گاه آنها^(۲)
رفت - قضا را وقتی (که مردم از در صد خیمه زدن بودند) فوجهای
آن شقی نمایان شد - جمیل بیگ پسر او بے تابانه برانها تاخت
جنگ سخت در پیوسته جمیل بیگ با پنجاه کس از ملازمان پدر
بقتل درآمد - پس از جلوس جهانگیری از اصل و اضافه بمنصب
سه هزاری سربلندی یافت - و در سال دوم چون پادشاه از کابل
به هندوستان مراجعت فرمود و حکومت آن صوبه بنام شاه بیگ خان
خاندوران (که از تدهار معزول شده در راه بود) تقرر یافت
نام برده را حکم شد - که تا آمدن خان مذکور از کابل خبردار باشد
پستر باضافه منصب کامیاب شده بصوبه داری^{دنه} چهره عزت
برافروخت - سال ۹۴۳ مطابق سنه (۱۰۲۳) هزار و بیست و سه هجری
همانجا بخلوت کده بقا خرامید *

* تربیت خان عبد الرحیم *

پور قایم خان پسر مقیم خان بن شجاعت خان اکبری ست
مقیم خان بعد فوت پدر بمنصب مناسب سرافرازی یافته اواخر

(۲) نضه [پ] دنهان یا پنهان باشد *

عهد عرش آشیانی بپایه هفتصدی رسید - پس از آنکه جنّت مکانی در سال سیوم جلوس صالحه بانو مبیّه قایم خان را بعقد ازدواج آورده پادشاه محل مخاطب ساخت کار اینها ببلندی گرائید - عبدالرحیم سال مزبور بمنصب شایسته و خطاب تربیت خان سر بلند گردید پستتر بپایه هفتصدی چهار صد سوار فایز گشت - سال پنجم بفوجداری برگزیده الوری امتیاز برافراشت - سال نهم باضافه پانصدی پانصد سوار زبیه اش برافزود - پسرش مبان جوه نام (که پادشاه محل بفرزندی برگرفته بود) ساله (که مهابت خان برکنار دریای بهت نسبت پادشاه مصدر گستاخی شده) او را بعدم سرفرستان *

* تهور خان میرزا محمود *

از اعیان سادات مشهد مقدس است - در زمان عرش آشیانی وارد هند گشته بمدد بخت سعید بدولت روشناسی آن شاه والا دستگاه و منصب پانصدی فایز گردید - و پس از آنکه نوبت فرمانروایی بجنّت مکانی رسید اتفاقاً (روز شیرے بتفنگ زده بحضور والا آوردند - بتقریب در مجاس اشرف ذکر رفت - که وی پس سر شیر بسیار گنده میباشد - بیک ضرب بریده نمیشود - جوازان قوی بازوی بر نیور بانشار پادشاهی بزور تمام شمشیرها زدند - غیر از خطی ظاهر نمیشد - میرزا ایستاده بود - از باریبان خسروانی درخواست - که اگر حکم فرمایند من هم شمشیر خود بامتحان آورم - چون حقیر جثه

(مآثر الامورا) [۴۸۵] (باب الثاء)

بود پادشاه فرمود - بسم الله ببینم - میرزا چنان بسبکدستی سر شیر را جدا ساخت - که از هر طرف آفرین و تحسین برخاست - میرزا محمود شیر بدو نیم زبان خاس و عام گشت - در سخت کمائی یگانه و مشهور آفاق - و در زور بازو بے همتا بود - هیچکس را درین امر با وی سر همسری و دعوی برابری نبود - زور آوران زمانه بسربندگی او زیر دست - و بالا دستان سیر قوت بتلاش او پست *
(۲)

گویند میرزا شمسی جهانگیر قالی خان پسر میرزا عزیز کوکه از گجرات کمال آورده بود - که مردم پر زور هر چند میخواستند بکشش درآوند چاه از روی سرش برداشته نمیشد - میرزا همین که دست بچله گذاشت تا بگوش آنچنان کشید که نزدیک بود پشت کمان خورد شود - ازان روز پادشاه او را بشیخ کمان مخاطب فرمود - از تیراندازی او حکایات غریب نقل کنند - جذت مکانی در جهانگیر نامه (که خود انشا نموده) درج فرمود - در حالت تحریر آن حکایات بخاطر نبود - چون بشو (زرافت) زرافتون خسروانی پایه عزتش اوج گرا گشت از پیشگاه خلافت بیکی از وجداریهای سرحد پنجاب مامور گشته در آنجا جنگ و دانه رسته نه نموده بچیره دستی لوای استیلا بر افراشت - و در جایزه آن بخطاب تهور خانی سرافرازی یافت - و در عهد اعلی حضرت خلل دماغ بهم رسانیده (۳) در بدیوانگی کشید - پسرانش بقید نگاه میداشتند. بهمان حالت در لاهور درگذشت

(۲) در [بعضی نسخه] نیز قوت (۳) در [بعضی نسخه] بهم رسانیده بدیوانگی *

نستعلیق جلی را بغایت خوب می نوشت . و در قطعه نویسی ید
بیضا می نمود . و لطائف منکات ازو سر میزد . و نقلهای رنگین و حکایات
شیرین ازوی می آزد . گویند روزی مجلس آراست . و مردم را
بضیافت طلب داشت . آقا رشیدا (که همشیره زاده میرعماد مشهور است
و در خط نستعلیق استاد) در آن انجمن حاضر بود . و با یکدیگر
گرم حرف . خان بیگبارگی بحجره در رفته بعد از ساعتی شمشیر
علم کرده بر سر آقا رسید . و گفت شنیده ام که تو از شاگردی من انکار
میکنی . زعب تمام بر آقا مستولی شد . بالحاج گفت . خانم آخر چه
میفرمائی . گفت بحضور اعزه بگواهی اینها خطی باعتراف شاگردی
بنویس . آقا بگفته اش کام و ناکام خط اعتراف بر نگاشت . و از ستم
(۲)
ظریفش امان یافت *

• تربیت خان فخرالدین احمد بخشی •

در عهد جهانگیری از ولایت توران وارد هندوستان گشته بمنصب
پادشاهی امتیاز یافت . و در کم منصبی بدولت (شناسی) فایز شده
از امثال و اقربان پایه اشتهار برتر افراخت . و در هدگامه شهریار
بمراهی آصف خان یمین الدوله نیکو پرستاری بتقدیم رسانیده
شایسته عنایت پادشاهی گردید . پس از سریر آرائی اعلی حضرت
بخطاب تربیت خان سر عزت بر افراخت . و در سال ششم او را بسفارت
توران برگزیده با وقاص حاجی ایچی نذر محمدخان والی آن ولایت

رضخت نمودند - و جواب نامه خانی با تفسوقات هندوستان بقیمت
 یک لک روپیه مصحوب خان مذکور سمت ارسال یافت - و سال
 هشتم مراسم پیغام گذاری به بهین آئین بجا آورده بتلثیم عتبه خلافت
 چهره بر افروخت - و چهل و پنج اسپ و همین قدر شترنرو ماده
 با دیگر اشیا برسبیل پیشکش گذرانید - ازان میان مصحفی بود بخط
 شاد ملک خانم بذت سلطان محمد میرزا ابن جهانگیر میرزا پسر
 امیر صاحب قران - که بخط ریحان در کمال حسن و لطافت نوشته
 و در خاتمه اسم و نسب خود بخط رقاع رقم نموده - خان مشارالیه
 آن را در بلخ بدست آورد - اعلیٰ حضرت بنابر یادگار بزرگان
 انبساط تمام فرمود *

گویند تربیت خان چون بدان دیار شتافت ترک لباس هندوستان
 نموده تا معارفت بهندوستان لباس متعارف آنجا اختیار کرد - چنانچه
 بهمان دستار اوزبکی ملازمت نمود - اعلیٰ حضرت را بسیار خوش
 آمد - در همین ایام از اصل و اضافه بمنصب هزار و پانصدی هزار
 سوار و خدمت آخته بیگی سرفرازی یافت - و چون سال نهم حین
 مراجعت از دکن ماند در مخیم سرداقات پادشاهی گشت تربیت خان
 با جمعی بر سر زمیندار جیمت پور (که بتمرد و سرکشی میگذازید)
 مامور گردید - خان مزبور او را مستمال ساخته همراه خود باستانپوس
 خلافت آورد - و در سال دهم باضافه پانصدی ذات و بخشی گری در
 از تغیر معتمد خان مفتخر گشت - و در سال چهاردهم از انتقال

شاه قلی خان بصوبه داری کشمیر اختصاص گرفت - و چون در سال
 یازدهم دوران دیار بسبب باران بے هنگام دریای بهت طغیان نمود
 و سیلاب غلات فصل خریف را زده مواضع بسیار را خراب ساخت
 و پراگندگی و بے نوائی باحوال قطان و سکان آن ولایت راه یافت
 خان مذکور بتیمار داری عجزه و مساکین (که لازمه چین اوقات است)
 چنانچه باید نتوانست پرداخت - آفت زدگان آن مملکت از سلوک او
 چین شکایت برجبین و اظهار ناراضامندی بر زبان داشتند - بنابراین
 معزول شده بحضور رسید *

صاحب ذخیره الخوانین آورده که چون اعلیٰ حضرت را داعیه
 تسخیر باخ و بدخشان بخاطر گذشت از تربیت خان استفسار نمود
 آن مرد راست درست (که بتازگی از کیفیت آندیار آگهی یافته بود)
 بے محابا عرض کرد - که زنهار عزیمت آن مملکت نفرمایند - که
 آنجا اسپ و آدم از مور و ملخ افزون است - و مردم هند تاب
 برف و سرمای آنجا نمی توانند آردن - مهم سر نخواهد شد - اتفاقاً
 روزی از ملا فاضل کابلی هم (که از فحول فضالی وقت بود) از روی
 مسئله در انتزاع ملک موردی از دست سلاطین چنگیزی (که بتغلب
 متصرف اند) پرسش بمیان آمد - گفت که جنگ با مردم آنجا
 (که همه مسلمانان دین دار اند) بے هجت شرعی مورث دبال
 و نکال است - پادشاه از جا درآمده فرمود که هرگاه مقتدای زمانه

چنین فتوی دهد و بخشی سرکار سپاه را از برف و سرما ترسانه چگونه مهم متمشی شود - ملا را رخصت کعبه کرد - و تربیت خان را از بخشی گری تغیر فرمود - خان مزبور در همان ایام غصه مرگ گشته در گذشت - اگرچه این نقل باحوال او تطابق ندارد - بعد از بخشی گری صوبه دار کشمیر شد - و مهم بلخ سال نوزدهم در میان آمد در آن وقت شاید او بقید حیات هم بوده - هرچند تعیین تاریخ فوتش بذطر نرسیده مگر میتوان گفت که او بار دیگر هم بخشی شده باشد یا پیشتر هم داعیه تصخیر بلخ بیادشاه بهم رسیده باشد - و بعمل نیامد - بهر تقدیر چنانچه تربیت خان اندیشیده بود فروغ ظهور بخشید - که فوج هذروستان اصلا در آن سرد سیر دل نهاد اقامت نکردیده ملک بدست آورده را از ناچاری را گذاشتند - اعلی حضرت بعد از مشاهده این حال تحسین رای تربیت خان فرموده پسرانش را برخواست - و از جانب آن مرحوم ذخیره خاطرے که داشت رفع نموده پسر کلانش میرزا محمد افضل (که در سوارکاری و تیراندازی یکتا بود) ملتفت گردید - گویند بر اسپه که حردن چمنده می بود پدر او را سوار میکرد - مردم گفتند که امروز و فردا دست و پای این پسر می شکند گفت بمیرد یا شه سوار شود - مشارالیه از انشا و عام مجلس هم بهره داشت - و بمیرزائی و پاکیزه وضعی میگذرانید - خاندوران ناظم دکن بذابراشنائی پدرش همراه خود گرفته - و پس از فوتش اسلام خان نیز او را قابل رفاعت دانسته بدکن برد - و بفوجداری پنهانی تعیین

نمود - پس ازان (که شاه نواز خان بدکن آمد) ادرا فوجدار نواحی
دهوندا پور ساخت - پانصدی پانصد سوار منصب داشت - و در سال
بیست و پنجم در گذشت - پسر دوم فقیرالله سیف خان است - که
براسه مذکور میشود *

* تقرب خان *

حکیم دارُود - پسر حکیم عنایت الله است - که شاگرد رشید میرزا
محمد پدر حکیم مسیح الزمان بوده - پس از فوت پدر از کمال
حداقت و تجربه کاری در فن طبابت در خدمت شاه عباس ماضی
بمحریمیت و مصاحبت امتیاز یافته سرآمد اطباء شاهی گردید
و بعد از انتقال آن جم جاه بسعادت جمع (که از ذخیره خاطر
داشتند) از شاه صفی^(۲) ساوک ناهموار دیده پس از جلوس شاه عباس
ثانی (که در سن صبا بود) هم رعایتی نیافته از بودن ایران دلگران
میزیست - ظاهراً از ادعای حج و نموده و ضمناً احرام دریافت زمین بوس
آستان صاحبقران ثانی بر میان جان بسته از عراق براه بصره عازم گردید
و به بذر لاهری فرود آمده سال هفدهم سنه (۱۰۵۳) هزار و پنجاه
و سه بادراک ملازمت پادشاهی شرف افزای درزگار خود شده بمنصب
هزاری و انعام بیست هزار روپیه کامیاب گردید *

از حسن اتفاق پیش ازین به بیعت^(۳) (روز بیگم صاحب (که الفیت
حضرت اعلیٰ بآن قدسی نقاب نمیدت جمیع فرزندان زیاده بود)

(۲) نسخه [ب] مذوقی (۳) نسخه [ج] صاحب *

(ماگر الامرا) [۴۹۱] (باب التاء)

از خدمت پادشاهی بخوابگاه خود میروفت - ناگاه گوشه دامن بشمع
(۲)
(که در ایوان سر راه افروخته بودند) رسید - و چون لباس پردگیان
حریم عزت در کمال نراکت می باشد و روغهای معطر بران مالیده
میشود آتش زبانه کشید - و در تمام ملبوس در گرفت - اگرچه چهار
خدمتگار (که حاضر بودند) در اطفای این نایره چستی تمام بکار بردند
اما چون برختهای آنها نیز سرایت کرد بخود در ماندند - تا واقف
شدن دیگران و رسانیدن آب پشت آن عقیقه با اضلاع هر دو طرف
و هر دو دست محروق شده بود - از کمال دل بستگی خود متکفل
امور بیمار داری گشته اول بمعالجه روحانی پرداخته از روز اول
تا روز سیوم هر روز پنج هزار مهر و پنج هزار روپیه باطل احتیاج
تصدق نمودند - و تا حصول صحت مبالغه خطیر از زر نقد در وجوه
خیرات صرف شد - و هفت لک روپیه از عین المال (که بر ذمه محبوسان
طلب بود) بخشیدند - و مقرر شد که بعد ازین همیشه هر روز یک هزار
روپیه (که ساله سه لک و شصت هزار روپیه میشود) تصدق آن ملکه
زمان بارباب استحقاق می رسیده باشد - پستری بهلاج جسمانی توجه
گماشته هر جا (که طبیب و جراحه بود) حاضر آمده بمعالجه و مداوا
سعادت اندر خواهند *

حکیم دارون (که آمدنش در چنین اوقات از مغتفمات بود) در
ازالۀ بعضی امراض (مثل لزوم تب دلینت طبع و تهیج اطراف چشم

(۲) نسخه [ج] در دیوان سر راه (۳) در [اکثر نسخه] ملکه الزمان •

که در اثنای الم جراحت (رو نموده) معالجات مایب بتقدیم
 رسانیده مورد تحسین و آفرین گشت - و در جشن صحت باضافه
 هزاری دصد سوار فرق عزت برافراخت - و بانواع عطایای خسروانی
 پیرایه اعتبار یافت - و تا یک سال پیشکش روز جمعه بمشارالیه مفوض
 گردید - و در سال بیستم بخطاب تقرب خان بلند نامی اندوخت
 و در سال بیست و سیوم بمنصب سه هزاری هشتصد سوار اختصاص
 یافت - و در سال بیست و ششم در معالجه اکبرآبادی محل کمال
 قدرت طبیی از پرتو ظهور افکند - و باضافه پانصدی دیگر با انعام
 سی هزار روپیه فایز گشت - و در سال بیست و هفتم بمنصب
 معتبر چهار هزاری سه هزار سوار اوج پیمای اعتبار گردید - و چون
 در سال سی و یکم بعارضه ناملایم حبس بول مزاج اعلیٰ حضرت
 از مرکز اعتدال منحرف گردید و باستعمال ادویه بارده مدره
 بساس البول و قبض طبیعت انجامید تجویز هیچ حکیمی از حکمای
 مسیحا دم سوده ند افناد - مگر برای دفع اعتقال بکار شناسی تقرب
 خان شیرخشت نفع عظیم بخشید - و بشگون تغیر مکان در محترم
 سنه (۱۰۶۸) یک هزار و شصت و هشت از دارالخلافت متوجه اکبرآباد
 شده بخوردن ماء اللحم و اشربه مقویه طبیعت بصحت گرائید - تقرب
 خان بمنصب والی پنج هزاری کوس بلند رتبی نواخت - و پس
 از آنکه سریر فرمانروائی هندوستان بجلاوس عالمگیری زیب و زینت یافته

(مآثر الامرا) [۴۹۳] (باب التاء)

اعلیٰ حضرت را در قلعه آگره بگوشه انزوا برنشانند ازان رو (که
تقرب خان در معالجهٔ اعلیٰ حضرت مساعی جمیله و تدابیر لایقه
بکار برده بمزاج آشنا شده بود) بانعام سی هزار اشرفی بتازگی کامیاب
مراحل پادشاهانه گردید - و برای علاج بقیهٔ کوفت و تدبیر اعادهٔ
صحت تام تعیین خدمت اعلیٰ حضرت گشت - و پس ازان بذابر جهت
مورد عتاب عالمگیری گردیده از نظر التفات شهنشاہ والا اقبال افتاد
و چندی در گوشه نشینی بسر برد - و در آغاز سال پنجم تیرے باشدتداد
بر مزاج خلد مکان طاری گشته بذاتوانی عظیم کشید - بدین تقریب
تقرب خان مجددا مشمول فضل و بخشایش گشته با آنکه استعلاج
از وی نمودند رخصت کورنش یافت - و در همین سال سنه (۱۰۷۳)
هزار و هفتاد و سیوم هجری پیمانۂ عمرش لبریز گشت - عواطف
پادشاهانه محمدعلی خان پسرش را بعطای خلعت از لباس کدورت
برآورد - و چون بحسب تقصیرات پدرش او نیز از منصب معزول
گشته بود درین وقت بمنصب هزار و پانصدی دو صد سوار نوازش
یافت - چون او بقرب و منزلت پادشاهی محسوس عمدها بود و نامے
ببزرگی برآورده احوالش جداگانه ثبت گشته *

* تربیت خان بولاس *

شفیع الله نام ولایت زا بود - در عهد فردوس آشیانی در سلک
ملازمان پادشاهی انسلک یافت - و بدرات روشناسی فایز گشته بتفویض

خدمت میرتوزکی سر بر افراخت - و در سال نوزدهم بحفاظت
 قلعه دارالسلطنت لاهور و منصب هزاری سرفرازی یافت - و در سال
 بیستم مجدداً میرتوزکی یافته مامور گردید - که قاغور بزد رفته
 هرکدام از تعیناتیان بلخ را [که بشاهزاده محمد اورنگزیب (که بنظم
 آن ممالک انتهای فرموده) نرسیده باشد] سزاوی نمود برساند
 و در سال بیست و دوم بکابل آمده شرف استلام سده خلافت
 دریافت - و باضافه پانصد سوار مباحات اندوخته بدستور سابق سرگرم
 عهده خود گردید - و در سال بیست و سیوم بهمراهی سعدالله خان
 از مهم قندهار معارفت نموده بشرف حضور فایز گشت - و بخطاب
 تربیت خان چهره ناموری افروخت - و در سال بیست و چهارم
 از تغیر مرشد قلی خان آخته بیگی شد - و در سال بیست و ششم
 بداروغگی توپخانه ضمیمه میرتوزکی سرمایه افتخار اندوخت - و در
 سال بیست و نهم بهرحمت علم و منصب دو هزار و پانصد
 سوار بر نواخته بحر است صوبه اودیسه بنیابت شاهزاده محمد شجاع
 دستوری یافت - و در سال سی و یکم بانفایش سواران منصب و عطای
 نقاره و تفویض صوبه داری اوده اختصاص گرفت - و در ایام تکالیف
 سلطنت باریاب حضور بوده بعد هزیمت دارا شکوه در باغ نور منزل
 بملازم عالم گیر پذیرای سعادت گردید - و پیش از بر افراختن
 رایات عالم گیری از مستقر الخلافه بتعانت دارا شکوه خان مذکور
 باضافه هزار و پانصدی دو هزار سوار بمنصب چهار هزار سه هزار سوار

سربلند گشته بنظم مهام بلده طیبه اجمیر معین شد - و پس از آنکه
 دارا شکوه در آدرگي سرے بگجرات کشیده پرو بال رفتۀ خود درست
 ساخت و با فوج تازه فراهم آورده متوجه اجمیر گشت تربیت خان
 قبل از وصول او بدان ناحیه از قلعه برآمده در منزل توره بموکب
 عالم گیری (که بعزم زه رهگرای اجمیر بود) پیوست - و پس از
 چهره نمائی شاهد فتح و ظفر خلد مکان او را بدستور سابق بحکومت
 اجمیر منصوب ساخت - و در سال سیوم بصاحب صوبگی دارالامان
 از تغیر لشکر خان دستوری یافت *

(۲)
 و چون شاه عباس ثانی فرمان دای ایران آقا بیگ پسر
 قلندر سلطان چوله تغنکچی آقاسی را (که از عمدهای آن دولت
 بود) برسم ایلیچی گوی با نامه تهنیت سریر آرائی بدرگاه پادشاهی
 فرستاد و مشار الیه باستان بوس خلافت فایز گشته در همان سال
 رخصت انصواف یافت از آنجا (که جواب نامه رسمه سمک مستمر
 و معهود - خصوصاً میان سلاطین ذری الاقتدار - و ارسال رسل و رسائل
 مستمر فوائد نبیله است) تربیت خان را (که از امرای عمده
 صاحب ثروت و سامان بود) باضافه یک هزار سوار برنواخته با ارغوانی
 شایسته بیهای زیاده از هفت لک روپیه از نوادر و رغائب مملکت
 هندوستان در سال ششم بمسافرت ایران زمین مرخص فرمودند - خان
 مذکور در صفهان (که دارالسلطنت ایران بود) ادراک محبت

(باب التاء) [۴۹۶] (مآثر الامراء)

پادشاهی نمود - از ناهنجاری نقش محبت درست نشست
تربیت خان (که از سنجیده وضعی و معامله فهمی بهره نداشت)
سبک سربها بکار برد - شاه هم [که درام شرب مدام ضمیمه هستی
جوانی و غرور حکم رانی داشت - و سامان قوای دماغش (که چراغ
کاشانه خرد است) دستخوش آشفنگی گشته خالی از جذون و خبط
نبود] خود نمائیها و بلند پرآزیهها (که زیبنده بزرگان و بزرگ منشان
نیست) ظاهر ساخت - آنچه محبتها گذشت و زبانزد مردم است
قابل تحریر نیست •

بالجملة تربیت خان بعد از کشیدن خفت و ذلت پس از یکسال
از فرخ آباد اجازت معارفت یافته روانه هندوستان گردید - و بر خلاف
ایلچیان زمان جنم مکانی و فردوس آشیانی مثل خان عالم دولدی
و صفدر خان آقاسی (که بعنوان پسندیده بتقدیم این امر عظیم القدر
پرداختند) مبطل فوائد و خشوری (که تاسیس مبدائی مصادقت
و تشدید ارکان موافقت میان خواقین رفیع المکان است - و آن مستلزم
آسایش جهان و جهانیان بود) گردید - بل نتیجه برعکس داد - که
الفت اسلاف را بکلفت اخلاف بدل ساخت - و کار بسپه کشی جانبین
انجامید - شاه بعد از روانه شدن تربیت خان سپاه گران بخراسان تعیین
نمود - و خود نیز در تهیه اسباب رزم شد - و چون این احوال از نوشته
خان مذکور (که داخل حدود ممالک پادشاهی شده بود) بخداد مکان
رسید شاهزاده محمد معظم در سال نهم با بیست هزار سوار رخصت

کابل یافت - اتفاقاً شاه ثمره ربیع الاول این سال سنه (۱۰۷۷) هزار و هفتاد
 و هفت هجری بعارضه خفاق در گذشت - و این آشوب بلند ساخته
 تربیت خان فرزنشست - خان مذکور از ایران بحوالی مستقر الخلافه
 رسید - و مورد عتاب پادشاهی گشته از درامت ملازمت ممنوع شد
 و در سال دهم بمنصب چهار هزار و سه هزار سوار مورد نوازش شده
 از انتقال خاندوران بصوبه داری اردیبه ماهور گشت - و در سال
 سیزدهم بحکومت اردهه از تغیر فدائی خان مقرر شد - و بعد ازان
 بحضور رسیده داروغگی منصبداران جاو یافت - و در سال نوزدهم
 از تغیر امیر خان بنظم صوبه بهار سر مباحات برافراخت - و چون
 آن صوبه در سال بیستم در تیول شاهزاده محمد اعظم قرار گرفت
 خان مذکور بفوجداری ترهت و در بهنگه منصوب گردید - و در سال
 بیست و چهارم بفوجداری جونپور آفاخر جست - و آخر در سال بیست
 و هشتم سنه (۱۰۹۶) هزار و نود و نیش هجری همانجا بمط هستی
 در پیچید - هدایت الله پسرش بحضور رسیده خلعت مآمی یافت
 حکایتی (که بتربیت خان نسبت دهند) ظاهراً همین تربیت خان باشد
 گویند در زمره اعلیٰ حضرت دم صبح بگذار دریای جون شکار مرغابی
 می نمود - بخار تو درد آسا (که از درد خانها و آبگیرها برمی آید
 و بهندی کهر نامند) روی هوا فرود گرفته بود - پادشاه از روی
 نشاط فرمود - که شعرے مناسب حال کنی بخواند - تربیت خان
 عرض کرد *

* بیت *

عرض کرد *

* قدم نا مبارک و مسعود * گر بدریا رود بر آرد دود *

* تربیت خان میر آتش *

میر محمد خلیل مهین خلف داراب خان بنی مختار است
 به پودایی و جان بازی در اواخر عهد خلد مکان جبّه پیش آمد
 بر فروخته در عرصه ناموری گوی مسابقت از اقران بود - در سال
 چهارم بمنصب ده هزار و دویست سوار سرفروزی یافته
 از برهم پوزی (که در آن وقت مضروب خیم پادشاهی بود) به تذبیه
 مقابله کوه مهادیو مامور گردید - و بتجویز خان مسطور دوندی زاد
 (که آرد) خان مزبور بود) منصب هزار و پانصدی یافته بتهانه داری
 آن کوه تعیین گشت - و بعد ازان بمیر آتشی علم اقتدار افراشته در سال
 چهل و دوم جهت برداشتن چهارنوی غنیم مرخص گردیده بافروزی
 پانصدی هزت اندوخت - و ازان بعد همواره بتعریک و گوشمال
 اشقیای دکن پرداخته سالم و غنم برمی گشت - و در استخیر قلاع
 مرهته بمورچال پردازی و دمدمه سازی کارنامها بر میساخت - چون
 در سال چهل و سیوم پنجم جمادی الاولی سنه (۱۱۱۱) هزار و یکصد
 و یازده هجری پادشاه کشور کشا پس از اقامت چهار ساله در اسلام پوزی
 بآهنگ کشایش حصون سیوای بهوانسله به نیت غزا و جهان یکران
 عزیمت را بجولان درآرد و از مرتضی آباد مرچ گذشته تهانه میسوزی
 معسکر والا گشت خان میر آتش بموجب حکم کار بند مورچال

(۲) سخنه [ب] جان نثاری (۳) سخنه [ب ج] مسوزی *

بسنّت گذشته (که قلعه ایست بمسافت سه کروزه از میسوری در خلال
 جبال) گردید - و از کار ظاهری در روز کار دو ساله پیش برده مردم
 توپخانه را از زیر دیوار قلعه رسانید - و چون تلغگیان از توپ اندازی
 باز نمی ایستادند پدش خانۀ پادشاهی سردر پای کشدا (که پای
 قلعه بتفارت کوزه میبرد) برپا شد - همان روز محصوران جان
 بدر بردن غنیمت انگاشته بیرون رفتند - و قلعه بکاید فتح موسوم
 گشت - ^{۱۱۱۱} میر عبدالجلیل بلگرامی * کوه کفر شکست * تاریخ یافت
 و از آنجا مویک پادشاهی بانتزاع قلعه ستاره (که بر کوه سمت
 آسمان رفعت - و برصانیت و عظمت سرآمد حصون سدواست - چنانچه
 امروز مکان راج و حاکم نشین نندره اش راجه ساهوست) متوجه شد
 بست و پنجم جمادی الاخری نیم کوزهی پای قلعه دایره خسروی
 گشت - خان مبارکش باستعدان قلعه گیری و عدد سوزی مورچال
 روان ساخت - و غریب دانعه در دان - خان مزبور ^{دفاع} سدرده
 نزاع از دیوار حصار مدینه بارتفاع بیست و چهار گز مقابل برج
 در ساخت - چه زره های گران که خرج آن نشد - و چون دید که آن مغرب
 قلعه گیری نیست از پای همان زینه روان کرد - و عجب مصالح بصرف
 آن رفت - تا آنکه نفب در زیر قلعه رسید - و بر بالای آن زیادهای
 چوبین گذاشت - و چون آن دیوار همه کوهی ست بارتفاع سی گز
 (که بالای آن شش گز دور و سنگچین نموده اند) درین صورت هم
 یورش صورت نیست - لهذا از جذاب خلافت فتح الله خان بدشایقی

روح الله خان مامور شد - که مورچالے دیگر دران کند - تربیت خان
نمی خواست که دیگرے در مقابل او مصدر تردد شود - بتدارک
سست فکریهای خویش (که در کار زینہ بردن نموده بود) تدبیرے
درست اندیشیده طاقے در سنگچین قلعه حفر نموده از طرفے چهارده گز
و از طرفے ده گز بدرازی دیوار خالی ساخت - در میان محصوران و بهادران
(که دران طاق چوکی میدادند) پردے بیش نبود - لیکن از طرفین
هیچکس آن یک ذراع زمین را نمی توانست پهای جرأت پیمود - قرار
بدین داد که اینهمه جوف پر از باروت نموده دیوار را براندازد - تا راه
بیورش را شود - چنانچه پنجم ذی القعدة (که چهار ماه و چند روز از
محاربه گذشته بود) یک فتیاه را که آتش دادند دیوار درون قلعه
افتاد - و جمعے کثیر از دژ نشیضان سوختند - چون فتیله دیگر را آتش
زدند بگمان اینکه این دیوار هم از طرف درون خواهد ریخت مردم
مقتدر بیورش - سوای عماء و فعلاء مورچال مخلص خان و حمیدالدین
خان با چند هزار سوار مستعد ایستاده بودند - ناگاه دیوار همین
طرف افتاد - سوای احشام بگسریه و کرنانکی و مارلیه در هزار
بهادر کار آمدنی پیکار گزین بکار آمدند - و طرفه نر اینکه درین حشر
(۲)
و نشر پیاده چند بالای دیوار بر آمدند - و فریاد میزدند که بیائید
این جا کسی نیست - بر لشکریان بمرتبه ترس استیلا نیافته که کسی
پای تهور و جگردازی درین راه گذارد - تا آنکه ازان فریاد قلعگیان

آگاه شده بسر وقت آنها رسیدند - و نقش زندگی آن بیچارها را
بآب تیغ شستند *

و غریب تر آنکه چون دمدمه از هم ریخته بود و مرحلها افتاده
و کار پردازان دست از کار برداشته پیداهای بهلیه (که از فرو رفتن
برادران و فرزندان و یاران خویش بیدل شده بودند - و از میرآتش
دا سوختگی داشتند) چون دیدند (که برآوردن مردها از زیر سنگ
و خاک متعذر است - و سوختن در دین بد آئین آنها واجب) مرحله را
(که سراسر از چوب مرتب بود) همان شب آتش زدند - و این آتش
هفت شبانه روز مشتعل بود - الغرض میرآتش در افتتاح قلعه
سعی چند بکار برد که وهم تصور نکند - العبد یدبّر و الله یقدر
بشکرف کاری اقبال پادشاهی بعد نه روز ازین راتعه سیزدهم ذی القعدة
سال چهل و چهار سنه مذکور (که همگی چهار ماه و هیزده روز کشید)
قلعه مسخر گردید - چنانچه تفصیل آن در جای دیگر بقلم آمده - و در
مورچال پرناله و پون گدهه (که متصل هم اند) کار نامه بر روی کار آوردن
که موجب حیرت نظارگیان گردید - قریب چند جریب زمین را
مجوف کرده راه برآورد - که سه جوان متصل هم توانند رفت
و بمفامله چند گام نشیمنی (که بیست نفر کاری دران توانند نشست)
طرح انداخت - و هر طرف غرفها (که مهیب نسیم باشد - و روشنی
آفتاب بتابد) مرتب ساخت - و درین اماکن مردم توپخانه را نشاند
که بضرع بدوق محصورانرا نگذارند سر از دیوار برآرند - و این کوچه را

زیر برمی (که مضرب توپ بود) رسانیده بزیادش آنقدر خالی کرد که جمعی از بهادران دران چوکی میدادند - و آسبیه از حقه و متواله غنیم بآنها نمبرسید - و آخر کار این کوچه را زیر دیوار فصیاش برده درین قاعه رساند - اگرچه محمد مراد خان روزی کیف ما اتفاق قاعه بدست آورده بود دیگر سران بداس خاطر میر آتش (که درین امر عام اما ولاغیری می افراشت) تن ده نگشتند - چنانچه در احوال محمد مراد خان رقم پذیرفته - اما هنوز تدبیرات میر آتش انجام نگرفته بود که محصوران بعجز گرائیده قلعه سپردند - و در سال چهارم و ششم بعد کشایش قاعه کهبانده باضافه پانصدی امتیاز یافت و در سال چهارم و هفتم بشهامت و بهادری او قاعه کندانه موسوم ببخششده بخش مفتوح گشت - و در سال چهارم و هشتم در جایزه گرفتن قلعه راجگدهه باضافه پانصدی دویست سوار بمنصب سه هزار و پانصدی هزار و هشتصد سوار اختصاص گرفت - و در سال چهارم و نهم داروغگی توپخانه دکن از تغیر منصور خان نیز ضمیمه میر آتشی حضور گردید و چون خان مزبور بضاع داری بنی شاه گدهه و محیی آباد تا دریای بهیمرا مأمور بود نیابت توپخانه بمحمد اسحاق پسرش مقرر گشت و پس ازان بخطاب بهادری امتیاز یافته بعد فتح واکنکیره باضافه دویست سوار و عطای نقاره باذن آوازه گردید - و در سال پنجاهم بمالش سرتابان سمک رحمان بخش مرخص گشت - و پس از رافعه ناگزیر خلدصکان محمد اعظم شاه نیز اهدام توپخانه بعهده او گذاشت

گویند (وز جنگ چون غلبه جانب بهادر شاه مشاهده نمود از انجا
 (که در تنگ اندازی بے نظیر بود) فیل را پیش رانده در تیر بار
 بندوق بسوی محمد عظیم الشان خالی نمود. هر دو خطا شد - بندوق را
 از دست انداخت - در همان حال تنگ بسیزه اش خورد - و جان
 در باخت - پسرش محمد اسحق در حیات پدر رشادتی داشت - پس
 از ان خطاب تردید خانی یافته در عهد خسرو زمان میر تورک اول بود
 در هنگامه نادر شاه عرض و مال او هفت دستخوش تاراج نسقچیان
 شاهنشاهی گشت - در حالت تحریر بقید حیات است *

* تورکناز خان *

نیدانش از مردم توران دیار اند - پدرش در عهد خلد مکان
 دزد هندوستان شده بملازمت پادشاهی پیوست - و بمذنب در خور
 و خطاب یکه ناز خان معزز شده به تذبیه مرهته مامور گردید
 و عیش خواجه خان (که نسبت دامادی با سیادت خان سید ارغلان
 داشت) سال پنجاه و یکم جلوس از امل و اضافه بمذنب هزار
 و پانصدی سر امتیاز برافراشته - نامبرده در دکن ماوردگشته خود را
 بوضع مرهته ساخت - که در لباس و خوراک هم مخالفت بآنها نمیکرد
 و در جنگ هم مثل آنها شیوه قزاقی (که بمصطلاح اهل دکن
 ترکی گری گویند) اختیار نموده بود - در منصبداران تعییناتی دکن
 انسلک داشت - در جنگ عالم عالی خان اگرچه همراه او بود اما بنابر
 رعایت هم وطنی با آهنگار ساخته اصلا موکب حرکتی نشد - آهنگار

پسر از وقوع فتح تلقی با احترام نموده رابطه قدیم را بیک رنگی تازه در بالا
گردانید . تا زنده بود بعزت و آبرو بسر برد . سال (۱۱۴۹) هزار و یکصد
و چهل و نه هجری دیده تماشا بین را بر بست . سه پسر داشت
کلانی خواجه محمد . که در عمل آصفجاه بخطاب خانی نامور شد
و در وقت ناصر جنگ بخطاب پدر و در عصر صلابت جنگ بخطاب
قوی جنگ بلند آوازه گشت . و بمنصب پنجهزاری رسید . مدتها
بقعه دارعی احمد نگر می پرداخت . بوجه قلعه مذکور را بمرهقه سپرد .
بعروض مرض سنه (۱۱۸۷) هزار و یکصد و هشتاد و هفت هجری
بعالم بقا شتافت . مرد یار باش و خوش خلق و کمال درست بود
و باخط خوب میل خاطر بسیار داشت . با محرر ادراک هیچ گاه سر رشته
دوستی از دست نداد . دو پسر دیگرش یکم خواجه حمید خان دوم
خواجه شریف خان (که هر دو بمنصب و جاگیر میگذرانیدند)
پیش از برادر کلان درگذشتند *

* تیغ بیگ خان میرزا گل *

او در برادر کلانش میرزا فقیر الله و میرزا گدا هر سه
همشیره زادهای بیگلو خان میرزا احمد اند . که دیوان سلطان
بیدار بخت بوده . و در عهد فردوس آرامگاه بقعه دارعی بذور سورت
سر بر افراخته . پدر اینها از منصبداران کم پایه بود . بعد فوتش میر
نعمان خان پسر دوم خواجه عبد الرحیم خان بیوتات پرورش اینها کرد

(۲) در [بعضی نسخه] یکسوئی تازه (۳) در [اکثر نسخه] قوت جنگ *

(مآثر الامراء) [۵۰۰] (باب الثاء)

چون خان مزبور در گذشت اینها در زفاقت لغائی خود میگذرانیدند
میرزا فقیرالله جوان فوت نمود - و میرزا گدا ابتدا بخطاب گدا بیگ
خان و چون بیگلر خان مذکور درگذشت (از آنجا که نسبت دامادی
هم با وی داشت) بخطاب بیگلر خان و تفویض قلعه داری بندر
مذکور سررشته اعتبار بدست آورد - پستر میرزا گل از بختوری
و طالع یازوی در عصر فردوس آرامگاه بخطاب تیغ بیگ خان معزز
گردیده بتقرر متصدی گری بندر مزبور جبین بخت را روشن ساخت
و مدت مدید رائق و فائق مهمات آن جا بود - خان مزبور بنان دهی
و بلاندهمتی نام بر آورد - چون سده (۱۱۵۹) هزار و یکصد و پنجاه و نه
هجری جهان را پذیرد نمود تعلقه متصدی گری آنجا بمعین الدین
خان بهادر عرفه میان اچمن پور شاه مکهن خویش خواجه عبدالرحیم
خان مذکور بعلاقه دامادی بیگلر خان کلان مقرر شد - در حالت
تحریر اگرچه بندر مذکور بتصرف کلاه پوشان انگریز در آمده اما پسر
معین الدین خان (که بخطاب قائم الدوله سر بلندی دارد) بغام
دخیل است * گل بخاک افتاد * تاریخ فوت تیغ بیگ خان است *
۱۱۵۹

* حرف الثاء *

• نانی خان هروی •

از امرای بانصدی اکبری است - موطنش هرات - و نسبش بطایفه

(باب الثاء) [۵۰۹] (مائثرالامرا)

ارات میرسد - قدم خدمت درین دودمان داشت - و بحسن کفایت و درایت و لطافت طبع مشهور بود - اگر کسی را پیش او تعریف میکردند اول حال میگفت که آشنائی و محبت ما مشروط است باینکه سخنان او باش در حق ما نشنوی - مانع اخلاص و باعث نفاق مردم آدمی ایشانند - و پس از آنکه همراه افواج پادشاهی جهت استیصال علی قلی خان زمان دستوری یافته در عرض داشت خود این بیت پادشاه نوشته *

* ای شهسوار معرکه آزادی روز رزم *

* از دست رفت معرکه پا در رکاب کن *

در علم صرف رساله منظوم ساخته - و این رباعی (که در هر مصراع شش کلمه فراهم کرده - که هر دو کلمه باهم تضاد دارد) از دست *

* رباعی *

* شب توبه نمود و روز پیمان بشکست *

* هشیار درون رفت و برون آمد مست *

* ز آمد شد سعد و نحس پیدا و نهان *

* برخاست ملال من و شوق تو نشست *

• ثناء الله خان - و امان الله خان •

• پسران ضیاء الله خان بن عنایت الله خان عالم گیري - ضیاء الله خان در عهد خلد مکان از روشناسان پادشاهی بود - سال چهل و هفتم بدیوانی اکبر آباد ممتاز گردیده - از نام بردها اردین بمهارت

عماد الملک مبارز خان اختصاص داشت . چون صوبه داری حیدرآباد
 بعماد الملک مقرر گردید هر دو همراه او وارد بلده مزبور شده
 عیش و مهیا و روزگاری بر حسب متمذاً داشتند . اولین بفرج داری
 سیکا کول مامور گردیده پس ازان (که عماد الملک در سال ششم جلوس
 فردوس آرامگاه کشته شد) دسمت (جوع بخدمت نظام الملک
 آصفجاه داده ابتدا بصوبه داری بیجاپور چهره عزت برافروخته
 درانجا از دسمت اردا چوهان شکست فاحش یافته پستر قلعه داری
 پریزده داشت . بسیار شوخ طبع و زنده مشرب بود . بوقت موعود
 جهان گذران را وداع نمود . و درمیان مدت مدید در قید حیات
 بحیدرآباد نشسته اوقات بسر می برد . آخر ار هم در گذشت . بسیار
 میرزا منش بود *

* حرف الحجیم *

* جعفر خان تکلو *

پسر قزاق خان است . پدرش محمد خان شرف الدین اعلی تکلو
 در هنگام نهضت جنت آشیانی بایران دیار حاکم هرات و لاء سلطان
 محمد میرزا پسر گلان شاه ظهیر اسپ مفری بود . شاه فرمانی (که
 دستور العمل ارباب مررت و فتوت تواند بود) در آداب فیاضت
 و مهمانداری جنت آشیانی بار نوشته اند . و مشار الیه نیز کماینبغی

(بابۃ الجیم) [۵۰۸] (آثار الامرا)

بمراعاتی لوازم خدمت (که در خور قدوم چنین مهمان عزیز باشد)
پزداخته خود را مورد تحسین ساخت - پس از فوتش قزاق خان
بدستور پدر لله میرزا و حاکم خراسان گردیده کله گوشهٔ نخوت
و استکبار کم نهاده با شاه چنانچه باید اطاعت فرودگذاشت - شاه
در سنه (۹۷۲) نهصد و هفتاد و دو فوج بسروکردگی معصوم بیگ
صفوی (که وکیل السلطنت بود) تعیین فرمود - اتفاقا دران ایام قزاق خان
استسقا بهم رسانیده جمعیت او بتفرقه انجامید - ناگزیر با سلطان
محمد در قلعهٔ اختیارالدین حصاری گردید - عساکر شاهي بهرات
درآمده بعهده و پیمان قزاق خان را پائین آوردند - و دران حالت
در گذشت - اسباب و اموالش بتصرف معصوم بیگ در آمد
پس ازین سانحه جعفر بیگ (که برشادت و شجاعت نژاد پدر هم
اعتبار داشت) از خراسان پناه بدرگاه عرش آشیانی آورد - و مورد
عنایت و رعایت گشت - و در سنه (۹۷۳) نهصد و هفتاد و سه
در تعاقب خانزمان شیبانی همراه رکاب پادشاهی بود - پس ازان
[که صفح جرائم علی قلی خان (بشرط آنکه تا الویة ظفر طراز اکبری
درین حدود است از آب گنگ عبور ننماید) بمیان آمد - و پادشاه
بسیر قلعهٔ چناده انتهای فرمود] خان زمان از عجلت زدگی
و تنگ ظرفی از آب عبور نمود - عرش آشیانی باصفای این خبر
خود بر سر ار ایثار فرمود - جعفر بیگ بتعجیل خود را بغازیپور

(۲) در [اکثر نسخه] و چون در سنه (۳) نسخه [ب] سه هجری ه

(مآثر الامرا) [۵۰۹] (باب الحجيم)

(سانیده بعضه کشتیهای اورا (که از اموال ملامال بود) بدست آورده درجه استعماان یافت - و بمنصب هزارې و خطاب خاني اختصاص گرفت *

• جلال خان قورچی • ✓

ندیم ے بدل و مقرب بارگاہ عرش آشیانی بود - پانصدی منصب داشت - سال پنجم اورا برای آردن تان سین کلانوت (کم در خواندگی کبیت و دهرید سرآمد دانایان فن موسیقی بود - و پیش (۲) رامجند بهیله (راجه بهته بسر می برد) با نامه استمالت نزد راجه مزبور فرستادند - نامبرده از را با پیشکشهای راجه بحضور پادشاه آردن - سال یازدهم چون بعرض رسید (که از بجوانی صاحب حسن مبتلا گردیده) این معنی در مزاج پادشاه گران آمد - آن جوان را از جدا ساختن - نامبرده لبریز سبک سری شده شیے آن جوان را همراه گرفته فرار گزید - چون این حقیقت بعرض رسید میرزا یوسف خان رضوی با جمع بتعاقب از مامور گردیده گرفته آردن - مدتی در جلوخانه افتاده لگدکوب خورد و بزرگ بود - و پس ازان مورد عاطفت شده آب رفته بجو آردن - همیشه در یورشها ملتزم رکاب پادشاهی بود پستتر بکمک لشکر (که بتسخیر قلعه سوانه از مضافات صوبه اجمیر مامور بود) دستوری یافت - سال بیستم جلوس بآن حدود (سیده قورد نمایان بظهور (سانید - و چندر سین راجه ماردار از دسم مردم

(۲) دهرید بدون واو نیز گویند (۳) در [اکثر نسخهای اکبر نامه] پنه *

(باب الجیم) [۵۱۰] (مآثر الامرا)

یادشاهی کنج خمول گزید - درین ضمن شخصی خود را دیویداس (که در جنگ میرزا شرف الدین حسین در حدرود میرنهمه مضاف صوبه اجمیر مقتول گردید) ظاهر ساخته بخان مذکور پیوست - که بتوسل او راهی بدارگاه سلطانی یابد - چون دران ایام جست و جوی چندر سین همه را مطمح نظر بود (روزه آن تزویر پیشه ظاهر ساخت که نام برده در جایگیر کلا بهسر رام رای برادر زاده خود مختفی گردیده - بنابراین فوج یادشاهی بر سر منازل کلا رفت - او بدر انکار زده شمال خان قورچی را بخود یکی ساخته در استیصال آن تزویر پیشه اهتمام نمود شمال خان او را (روزه بخانه خود آورده در تدبیر گرفتن شد - او بدزدی مردانگی ازان مضیق رهائی جست - و پس ازان کینه در دل گرفته (روزه خانه جلال خان را منزل شمال خان انگاشته با چندکس به پیکار درآمد - او بی ساز جنگ بآویزشهای مردانه مطابق سنه ۱۸۳۱) نهصد و هشتاد و سه هجری نقد زندگی سپرد *

* جگمال *

برادر خرد راجه بهارامل اسم - چون راجه را بمساعدت طالع زمانه بکام شد هر یک از خویشان او بمدارج دولت مرتقی گشتند مشارالیه نیز بعواطف سلطانی اختصاص پذیرفته سال هشتم بحفاظت قلعه میرنهمه سر بانندی یافت - و سال هیزدهم (که عرش آشیانی بصوب گجرات ایغار فرمود) او بحفاظت اردوی کلان نامزد شد

(۲) در [بعضی نسخه اکبرنامه] بهارامل •

(مآثر الامرا) [۵۱۱] (باب الحجیم)
 بمنصب هزاري (سید) - پسرش کهنکار^(۲) (که با عم خود راجه بهارامل
 در اکبرآباد بسر می برد) در هنگامه ابراهیم حسین میرزا راجه
 او را با جمع بدلهای فرستاد - سال هیزدهم پیش از نهضت موکب
 پادشاهی بگجرات رخصت یافته در حوالی پٹن باردوی سلطانی
 پیوسته سال بیست و یکم همراه کنور مان سنگه بمالش رانا پرتاب
 دستوری پذیرفته پستر تعینات موبه بنگاله گردیده باشهباز خان
 سرگرم کارهای پادشاهی بود - در هنگامه (که خان مذکور ناکام از ملک
 بهائی برگشت - و راه دارالملک نانده گرفت) در اثنای طریق نام برده
 باتفاق چند دیگر با جمع ناسپاسان (که از غارت گری بازگشته
 می آمدند) در چار شده با هم آتش پیکار افروختند - دران میان
 نوروز بیگ قاتشال ازان مردم راه عدم پیمود - و دیگران مسلک فرار
 در پیش گرفتند *

* حادش بهادر *

از یکهای میرزا محمد حکیم بود - بعد از فوت میرزا همراه
 پسرانش سال سیم بدرگاه عرش آشیانی (سیده درامت آستانبوس
 دریافت - و در خور مرتبمت بانعام خلعت و اسپ و نقد سرمایه
 شادکامی اندرخت - و در همان ایام همراه زین خان کوکلتاش ، بمهم
 الوس یوسف زئی دستوری پذیرفت - در جنگ افغانان چون شکست
 بفوج پادشاهی افتاد و کوکلتاش خواست که خود را بکشتن دهد

(باب العجیم) [۵۱۲] (مآثر الامرا)

نام برده جلو گرفته کام و ناکام برگردانید - پس ازان بهم نام تاریکیان اول
با کنور مانسنگه و ثانیاً با صادق خان و ثالثاً بکومک زین خان نامزد
گردیده مصدر گوناگون خدمات گشت - سال سی و پنجم (که
خانخانان بتسخیر قلعه قندهار قرار یافت) اورا در همراهیانش
برنوشتند - ازانجا (که مهم مذکور در توقف افتاد و خانخانان بکشایش
تفه مامور شد) او درانجا رفته کاربرد نیکویندگی گشت - سال سی
و هشتم همراه خانخانان ببارگاه سلطانی آمده بعقبه بوسی چهار
امتیاز افروخت - و پستتر بهم دکن تعیین شده آخرها در راه پوری
می بود - سال چهل و ششم مطابق سنه (۱۰۰۹) هزار و نه هجری
بدرد شکم وداع زندگی کرد - از گزین سپاهیان بود - و منصب
پانصدی داشت - پس از برادرانش جاگیر یافته دران صوبه کارگذار
بودند - پسرش شجاعت خان شادی بیگ است - که احوالش
جداگانه بر صفحه بیان ثبت گردیده *

* جهانگیر قلی خان *

لاله بیگ کابلی - از غلام زادهای میرزا حکیم اسمع - پدرش
نظام قلماق چراغچی بزم میرزا بود - لاله بیگ از کار طلبیهها مورد
الطاف میرزا گشته مصدر خدمات عمده گردید - و پس از فوت میرزا
بخدمت عرش آشیانی رسید - عرش آشیانی اورا بشاهزاده کلان
سلطان سلیم مرحمت فرمود - چون مشارالیه نفس قوی داشت و کارهای
نمایان ازو تمشی یافت شاهزاده مشمول گوناگون نوازش فرموده

(مآثر الامراء) [۵۱۳] (باب الجیم)

بخطاب باز بهادر برنواخت - و در روزی چند صاحب طبل و حشم گردانید - و چون شاهزاده بسرب فرمان هوائی هندوستان برآمد ادرا بوالا پایه منصب پنج هزاری برآردده بخطاب جهانگیر قلی خان و تفویض ایالت صوبه پتنه و بهار نامور ساخت - و چون حکم پادشاهی سمت نغان یافته بود (که از تیولداران آن صوبه هرکه از صوابدید خان مذکور سر پیچد تلاش در دست او است) طرفه رعب و صولت جهانگیر قلی خان در دلها جا کرد - و راجه سنگرام مرزبان کهرکپور (۲) که از عمده زمینداران آنولایت است - و همواره از زمان عرش آشیانی با حکم صوبه بهار مطیع و منقاد بوده دست از خدمتگریهای پادشاهی باز نمیکشید - چنانچه راجه تودرمل ادرا پسر خوانده بود (درینولا نائب تحکم جهانگیر قلی خان نیارده آماده پیکار گردید - خان مذکور با جمعیت شایان برسروش شتافته آریزش نمایان نمود - و پس از گویو و دار صعب سنگرام بزخم تفنگ آداره دست عدم گشته خان مذکور اعلام نصرت و فیروزی بر افراشت - و در سال درم سنه (۱۰۱۶) هزار و شانزده هجری از انتقال قطب الدین خان کوکه (که بدست شیرافکن خان استجلاو کشته شد) بصاحب صوبگی بنگاله باند پایگی یافت - و پس از وصول بدان دیار بضبط و ربط آنجا برداخته از قرار واقع بمهمان آنصوبه را نرسیده بود که سپاه اجل (۳) بر جمعیت آباد حیانتش تاخت - و در سال سیوم سنه (۱۰۱۷) هزار

(۲) نسخه [ج] کهرکپور یا گورکپور باشد (۳) در [اکثر نسخه] نبرد اخته .

« هفده هجری درگذشت - بدیداری و حق پرستی شهره تمام داشت
و در احراز منوبات بسیار میکوشید - و یکصد حافظ نوکر داشت
که در سفر و حضر چند قرآن شریف ختم نموده ثواب آن را با او
می بخشیدند - و خود هم نماز بسیار با وظائف و ارزان میخواند
و با این همه صلاح و تقوی قسی القلب بود - اصلاً نومدلی و ترحم
نداشت - در عین نماز و تسبیح از اشاره تازیانه زدن و حلق کشیدن
و کشتن گنهاران که معتادش بود خود را باز نداشته - و یکصد کونائی
ملازمش بود - که هرگاه جنگ ترازو میشد یکدفعه همه را میکشیدند
که زهره گواران و دستاکیها می ترکید - و یکصد غلوه انداز کشمیری
نوکر بود - که هیچ پرنده بر سرش نمی توانست پرید - همه را
بغلوه میزدند *

* چکناته *

پسر راجه بهارامل اسمت - که احوال او جداگانه پیرایه ارتسام
پذیرفته - راجه او را با دو برادر زاده خود بطریق یرغمال نزد میرزا
شرف الدین حسین (که هنگام تعلقه داری اجمیر زرے بر سر راجه
مقرر کرده بود) نگاهداشت - پس ازان (که راجه ادراک ملازمت
عرش آشیانی نموده بجلال عاطفت اختصاص گرفت) بقدغنهایی
متواتره پادشاهی چکناته از دست میرزا رهائی یافت - پس ازان
مورد الطاف بیکران گردیده هم در رکاب خسروانی و گاه در تعیناتی

کنور مانسنکجه برادر زاده خود بتقدیم خدمات می برداشت - سال بیست و یکم (که رانا پرتاب زمیذدار میواز با لشکر پادشاهی مقابله نموده بعضی سرناران را پای از جا رفت) مشارالیه قدم همت استوار کرده داد مردانگی داد - رامداس پسر جیمل (که از ناموران مخالف بود) بضرب دست او رهگرای دادی نیستی گردید - سال بیست و سیوم فیول در صوبه پنجاب یافته بدانصوب دستوری پذیرفت - سال بیست و پنجم چون آثار آمدن میرزا حکیم از کابل بصوب پنجاب پیدائی گرفت و نهضت سلطانی بدانصوب تصمیم یافت و جمع برطبق حکم پیشتر روانه آن سمت شدند مشارالیه نیز بدین خدمت مامور گردید - سال بیست و نهم بمالش رانا (که کلاه نخوت کج نهاده بود) با جمعی کثیر تعیین گردیده بنگاه او را یغمائی ساخت پس ازان همراه میرزا یوسف خان بکشمیر شرف رخصت حاصل کرد - چون کارهای آنجا صورت انجام گرفت مشارالیه عزیمت حضور نموده بدولت آستانبوس پیوست - پس ازان سال می و چهارم تعیینات شاهزاده سلطان مراد گردیده بصوب کابل شتافته سال سی و ششم (که شاهزاده سلطان مراد بایالت مالوه تعیین گردید) او بهمراهی شاهزاده اختصاص یافته سرمایه عزت اندوخت - پس ازان برکاب شاهزاده مزبور بهم دکن نامزد شد - سال چهل و سیوم از شاهزاده رخصت گرفته بیورت خود آمد - و ازان جا بعقب خلافت رسید - چون بے حکم آمده بود چندی بار نیافت - و وقتی (که پادشاه

(باب العجیم) [۵۱۶] (مآثر الامراء)

از دکن معارفت فرمود - و نواحی قلعه زنتهپور مضرب خيام گردید (و پیشتر حسب الطالب از برهانپور رسیده بود - چون قلعه مذکور بدو تعلق داشت روزی (که پادشاه متوجه سیر شد) او بآئین فدویان تقدیم مراسم نیاز و نثار را باعث افزایش افتخار خود ساخت - پستتر باز بدکن دستوری یافت - و در سال اول جلوس جنت مکانی همراه شاهزاده سلطان پرویز بهم رانا تعیین گردید - چون شاهزاده بذابر هنگام بغی خسرو باگهه پسر رانا را همراه گرفته روانه آگره شد تامبرده را با تمامی لشکر درانجا گذاشت - و در همین سال بدفع داپت بیگانگبری (که در ضلع ناگور هنگامه پرداز بود) مامور گشت - سال چهارم جلوس بمنصب پنجهزاری سه هزار سوار سربلندی یافت - و پسرش رام چند بمنصب دو هزار و پانصد سوار سربلند گردیده بصوب دکن رخصت پذیرفت - از اولادش یکی راجه منروب است که در ایام فترت ملتزم رکاب فردوس آشیانی بود - پس از جلوس بمنصب سه هزار و سوار و عطای علم و اسپ با زین نقره و فیل و انعام بیست و پنج هزار روپیه نقد مباحی گردید - سال سیوم بهمراهی راجه گجسنگه بتخریب تعلقه نظام الملک دکنی تعیین شده همان سال راه عدم خانه پیش گرفت - پسرش گوپال سنگه بمنصب در خور سربلندی یافت *

• جان سهار خان ترکمان •

جهانگیر بیگ نام ، از امرای جنت مکانی است - مدتهای ممتد

در تعییناتی صوبه دکن گذرانید - و از کار طلبی و مردانگی در تقدیم خدمات پادشاهی بذل مجتهد نمود - چون مهمات دکن از شاهزاده پرویز با وصف طول مکث در برهانپور و تعیین امرای عمده با افواج گران و صرف خزائن موفور اصلا در براه نگرفت بلکه دنیاداران دکن خلع بقیه اطاعت نموده سیما ملک عنبر که محالات بالاکهاک را قاطبه متصرف گردید ناگزیر در سال یازدهم بتمشیت مهم آن ممالک شاهزاده سلطان خرم (که بعد ازین فتح بخطاب شاهجهانی ممتاز گشته) رخصت یافت - و به نیروی اقبال آرزو مولک شاهی هوش (بای دکنیان شده آنها دوش فروتنی و سرافکنگی بزیربار بندگی در آوردند - و دست تصرف عمال متعلقه پادشاهی کوتاه داشته عهده خراج سپاری و مال گذاری بر ذمه انقیاد و فرمان برداری گرفتند - و در سال دوازدهم شاهزاده هرکرا از همراهان و متعینان دکن بهر مکان و ناحیه که مناسب دانست بتهانه داری و فوجداری نامزد فرمود - جهانگیر بیگ را مشمول الطاف گردانیده بضبط تهانه جالناپور و مضافات آن (که بیست و پنج گروهی دولتباد است - و در آن وقت عمده تهانهای بالاکهاک بود - و بسیاری از منصبداران پادشاهی با تایلین و جمعیت خود تعیین آن مکان می شدند) روانه ساخت و پس از آن چندی از بد عهدان دکن بر سر نقض پیمان شتافته دست تصرف به محالات پادشاهی دراز کردند - و ببالاکهاک اکتفا نا کرده تا برهانپور رایست استیلا برافراشتند - تاچار شاهزاده مرتبه ثانی یساق

دکن را وجهه همک گردانید - و در آغاز شازدهم سال جهانگیری خطه
 برمانپور را بوردن موکب خویش برآراسد - و افواج قاهره بسرزنش
 و مالش نظام شاه و ملک عذیر معین گشت - و پس از زد و خورد نمایان
 و آویزشهای سترگ (که هر مرتبه نصرت و فیروزی نصیب بندهای
 شاهي میشد) ملک عذیر بتازگی تماشاگر چهره نمائی شاهد اقبال
 شاهزاده گشته از کجروی در برتافت - و از در ندامت در آمده
 دست عجز بدامن استیمان در آریخت - هر یکی از سران و سرداران
 تا انقضای موسم برشکال در محالے از محالات بالاگهات گذرانید
 جان سپار خان با سه هزار سوار در بیرو اقامت جا بر ساخت - و چون
 از سرنو تقسیم تهنجات سر برزد مشارالیه را باضافه منصب برنواخته
 بتنهانه داری بپیر نگاهداشتند و چون در سال نوزدهم در حوالی موضع
 بهاتوری مضاف لحمدنگر میان ملک عذیر و ملا محمدلاری سپه سالار
 و وکیل السلطنت بیجاپور (که عادل شاه والی آنجا اورا در محاورات
 و مخاطبات ملا بابا میگفت) کارزار اتفاق افتاد و باقتضای سرنوشت
 تقدیر ملا کشته شد و سرشته انتظام فوج گسیخته گشت امرای
 پادشاهی (که بکمک ملا مامور بودند) گرفتار گشتند - مگر خنجر
 خان که باحمدنگر در شد - و جانسپار خان گرم و گیرا خود را به تیول
 خویش رسانیده حصار پیر را مضبوط ساخت - و در ایام قرب
 ارتحال جنک مکانی خانجهان لودی ولایت بالاگهات را بنظام شاه
 وا گذاشت - و نوشتها بنام امرای پادشاهی (که در تهنجات بودند)

فرستاد - که آن محال را حواله رکابی نظام شاه نموده به برهان روز
 آیند - خان مذکور نیز کاربرد نگاشته خانجهان گردیده نزد ار شتافت
 روزی چند گذشته بود که صیحت جلوس صاحبقران ثانی به چهار
 دانگ هندوستان نشاط دیگر آورد - خان مذکور بر جناح استعجال
 احرام حضور بسته در سر آغاز جلوس دولت گورنش دریافتند باضافه
 هزار و پانصدی ذات هزار سوار بمنصب چهار هزاری ذات سه هزار
 سوار و عطای علم و نقاره سر افتخار با آسمان رسانید - و از تغیر جهانگیر
 قلی خان به صاحب موبکی اله آباد مرخص گردید - اما بمقتضیات
 سپهر دربار (که هر کونی بفساد پیوسته است - و هر عشرت بحسرت
 آغشته - باد کامیابی این جا خمار ناکامی در پی دارد - و زلال صافی
 عیش کدورت در ته - قدم پرنشد که تهی نگردند - و صفحہ تمام
 نشد که درق برنگردید) در همین سال پیمانہ عمرش لبریز گشت
 امام قلی پورش هزاری چهار صد سوار منصب داشت - در سال
 سیوم شاهجهانی بهمراهی اعظم خان ناظم دکن (روزه که بر بالاگهات
 در چندارل عادلشاهیه و نظام شاهیه یک دفعه ریختند - و ملتفت
 خان سردار فوج پهلو تهی کرد) او با چندی از ناموران روشناس
 عمده دل بجانفشانی نهاده مردانه در آریخت - و نیکنامی جاوید
 اندوخته جان در باخت - جانسپار خان برادره هم داشت - مرتضی
 قلی نام - هزاری شش صد سوار منصب - سال دهم در دکن بکنج

(نواب الچیم) [۵۲۰] (مآثر الامرا)

(۲)
* جادو راو کانهیه *

(۳)
خود را از قوم جادوان میگرفت - که کشن مشهور ازان قوم اسمت
از اعیان و ارکان سلطنت نظام شاهیه بود - چون مرتبه ثانی سال
شازدهم جهانگیری پادشاهزاده ولیعهد شاهجهان صاحبقران ثانی
سرزنش و مالش دنیا داران دکن را (که سر از اطاعت و انقیاد
پیچیده دست تالان و تصرف بممالکت پادشاهی دراز کرده بودند)
وجهه مهمت عالی نهمت ساخته بعون رای صایب و نیروی شمشیر آبدار
آن مهم را نسق شایسته داد جادو راو (که مقدمه الجیش عساکر
دکن بود) برهنمونئی اقبال بزمین بوس شاهزاده فتح نصیب تارک
افتخار برافراخته بمذنب پنجہزاری ذات و سوار تحصیل بلند پایگی
نمود - و با پسران و نبائر و دیگر منتصبان به بیست و چهار ہزاری
پانزده ہزار سوار مذنب رسید - و جاگیرهای جید دکن تذخواه
یافته در نہایت رفاهیت و جمعیت کمکی صوبہ داران آن ولایت بود
و همواره بتقدیم خدمات پادشاهی می پرداخت *

و چون سال سیوم جلوس شاهجهانی ساحت برهانپور بسایه اعلام
جهانکشای پادشاهی مورد امن و امان گردید جادو رای نکبت گرای
از ناسپاسی و حق ناشناسی رو از بندگی آستان خلافت نشان برتافته
با فرزندان و خویشان بنظام شاه پیوست - چون او میدانست (که
بیوفائی لازم ذات آن بد ذات است - و کافر ماجرائی ملازم جوهر

(۲) نسخه [۱] کانهیه (۳) در [بعضی نسخه] جادون *

آن بدجوهر) در مدد آن شد که او را بدست آورده چندے در زندان
مجازات نگاه دارد - و باین انداز او را نزد خود طلبید - چون هنگام
پاداش کفران نعمت رسیده بود آن بے خبر با تمام قبیلہ شدافت
ناگاہ جوئے از کمینگاہ برآمده دست بستن برکشادند - آنها تن^(۲)
به بند و اسیری نداده تیغها از نیام کشیدند - و هر دو طایفه با یکدیگر
در آریختند - جادو را با دو پسر اچلا و راگهو و ایسونت رای نیدر^(۳)
جانشینش بقتل رسید - و بقیة السیف با کرجائی زنش^(۴) (که مدار
کارهای آن خسران زده بر بود) از دولتآباد گریخته بوطن خود
سندکھیر (که پرگنه ایست مضاف مہمکر برار نزدیک بجائزہ پوز که
جادو را درانجا قلعة ساخته) رفته تحصن جستند - هرچند نظام شاه
در دلجوئی و استمالت آنها سعی نمود دلنہاد نگشته بہزاران ندامت
و خجالت بدرگاہ پادشاهی ملتجی گشتند - ازانجا (که جرم پوشی
و عذر نیوشی شیوہ رضیة سلاطین عالیجہ است) جرائم عظیمہ آن گورہ
عفو پورہ بذیل اغماض پوشیده بمراحم ملکانہ مطمئن و مستمال
ساختہ در سالک بندها منساک گردانیدند - و فرمان عطوفت نشان
باعظم خان ناظم دکن (که بر بالاگھاٹ سرگرم استیصال خانجہان لودی
بود) سمت ارسال یافت - خان مذکور ہمیانجی گری دنت جی نام
(که سرانجام معاملات جادو را بار مفوض بود) آنها را باعزاز و احترام

(۲) نسخہ [۱] دست بستن (۳) در [بعضی نسخہ] اچلا (۴) در [اکثر نسخہ]
کرجای زنش •

(باب الجیم) [۵۲۲] (مآثر الامرا)

پیش خود طلب داشته برای هر یکی منصبی عمده تجویز نمود
از پیشگاه فرمان روائی بپذیرائی مناصب و عطای یک لک و سی
هزار روپیه برسم مدد خرج و تذخواه تیول نیک در ولایت دکن و برار
و خاندیس و بحالی محال جادو را بدستور سابق مشمول عوطف
خسروانه گشتند - و چون سال چهارم شرف استلام سده سلطنت
در یافتند بهادر پسر جادو را بمنصب پنجهزاری پنجهزار سوار
و عنایت علم و نقاره مباهی گردید - و جگدیو را برادر جادو را
بمنصب چهار هزاره ذات و سوار و مرحمت علم و نقاره سر برافراخت
و پتنگ را بمنصب سه هزاره ذات هزار و پانصد سوار (که سابق
برادرش ایسونت را مقتول داشته) سرفرازی یافته بخطاب جادو
رای (که نام جدش بود) موسوم گشت - و بیتوجی بمنصب در هزاره
ذات و هزار سوار (که منصب پدرش اچلای قلیل بود) سر بلند
گردید - و در سال پنجم جگدیو را مذکور از هم گسیخت - و چون
بهادر جی در سال هشتم رخت هستی بر بست دتاجی پسرش
بمنصب سه هزاره سوار شاد کامی اندرخت - و چون او در عهد
عالمگیری بهمرای دایر خان در جنگ مرده بکار آمد پسرش
بخطاب جگدیو رای و منصب عمده سرفرازی یافت - و پستر
از پسران او مان سنگه در وقت صوبه داری منصور خان روز بهانی
با فوج قلیل بمحافظت و حراست اورنگاباد می پرداخت - منزله

(۲) نسخه [ج] پنهرجی

(مآثر الامرا) [۵۲۳] (باب الجديم)

بر سر تالاب اهدات نمود - برادر ديگرش را گهو بجگديو راى رسیده چون ساهوجي بهونسله پدر سيواى مشهور بدامانى جادو راى در نظام شاهيه نامى برآوردن ازان وقت اين سلسله را پا درميدان - خواهر (۲) راجه ساهوى حال بجگديو (از مسطور منسوب است - از سال ششم محمد شاهي سنه (۱۱۳۶) هزار و يكصد و سي و شش در جنگى (كه) ميان نظام الملك آصف جاه و مبارز خان ناظم حيدرآباد بحوالى شمر كهيره محال تيولش اتفاق افتاد) ازين طرف جدا شده بمبارز خان پيوست - و دران زد و خورد بقتل رسيد - ازان روز درين سلسله ديگرى منصب و اقطاع نيافته - پسرش مانسنگه نامي (كه همشيره زاده راجه ساهو است) با عم زاده اى خود در سند كهير بر سوم زمين داري سرکار دولت آباد (كه از قديم به نياگانش متعلق است) ميگذرانيد و بملاحظه وطن داري نميرفت - درين ولا از تنگي معيشت ناچار شده شتافت - اين سند كهير پرگنه ايست سي گروهى از اورنگاباد مضاف سرکار مهگر صوبه برار - وطن اصلي و مسكن قديم جادو راد مقتول است - و شش هفت گروهى قصبه موضع سمت ازان پرگنه مشهور بدبول گانون راجه - كه جادو راد باهدات قلعه مستحکم و آبادى آن مكان همت گماشته - درين وقت هم آبادى معتبر دارن كه قصبه در جذب آن ديران است *

(۲) نسخه [ب] خواهرزاده ساهوى حال (۳) نسخه [ج] در سند كهيره

بر سوم زمين داري *

* جهانگیر قلی خان *

شمس الدین مشهور بمیرزا شمسی مهین خلف خان اعظم میرزا عزیز کولتاش است - چون میرزا کوکه در ایالت گجرات از چیرگی و احمه از بندر بلاول (که نزدیک سومناث است) بجهاز آهی درآمده بحجاز شتافت بجز شمسی و شادمان دیگر پسران و اهل و عیالش همری برگزیدند - عرش آشیانی از کمال نوازش شمس الدین را بهزاری منصب سرفراز گردانید - و چون از سایر برادران بدانش والا و خرد متین امتیاز داشت و به نیکو منشی و پسندیده وضعی متصف از عهد عرش آشیانی تا عهد اعلی حضرت همواره مورد نوازش خسروانی بوده بذیکی و نیک نامی ایام حیات بانصرام (سانید) در زمان اکبری بپایه در هزاری برآمد - چون سال سیوم جهانگیری موبه گجرات از تغیر مرتضی خان بخاری به تیول خان اعظم مقرر گشت از آنجا (که مزاج پادشاهی از خان مذکور اندک کبیدگی داشت و بنا بر جانب داری خسرو از طرف ار مامون نبود) قرار یافت که خود در حضور باشد - و جهانگیر قلی خان (که خانه زاد رشید و فهمیده و بهمه جهت خاطر از مطمئن) بطریق نیابت پدر بحراسم آن مملکت پردازد *

مشهور است که میرزا کوکه زبان باختیار نداشت - حرفهای بیصرفه گفتی - خصوص در وقت استیلاى غضب خود را نتوانستی نگهداشت - حتی پاس حضور پادشاهی ننمودی - (روزه واقعه)

(مآثر الامرا) [۵۲۵] (باب الحیم)

در داد - که جنک مکانی بجهانگیر قلی خان فرمود - که تو ضامن پدر
میشوی - عرض کرد که ضامن مال و جان او هستم - اما ضامن زبان او
نمی توانم شد - و پس ازان بمنصب سه هزاری سه هزار سوار فرق
عزت برافراخته بحکومت جونپور اختصاص یافت - در همان ایام
شاهزاده شاهجهان بنگاله را متصرف شده رایت توجه بجانب پنده
برافراشت - و عبدالله خان فیروز جنگ با راجه بهیم بطریق منقلا روانه
آله آباد شد - چون بگذر چوسا رسید جهانگیر قلی خان مقارعت را
از حیز قدرت خود بیرون دیده بر سبیل استعجال از جونپور برآمده
در آله آباد بمیرزا رستم صفوی صاحب صوبه آنجا پیوست
و بعد ازان بتفویض ایالت آله آباد معین گشته پس از سریر آرائی
فردوس آشیانی اگرچه از صوبه دارمی آله آباد معزول گردید اما ببحال
منصب سابق کام دل اندوخته از تغیر بیگار خان ولد سعید خان بنظم
سورتهه و جواناگله مرخص شد - در سال پنجم سنه (۱۰۴۱) هزار
و چهل و یکم هجری همانجا روزگارش سپری گشت - اعلی حضرت
بمقتضای خانه زاد نوازی پسر رشیدش بهرام را بمنصب در هزاری
دو هزار سوار سرفرازی بخشیده بجای پدر منصوب فرمود - او
جوان قابل و شجاع بود - در حکومت کجرات بهرام پوره بنام خون
آباد کرده *

(۲) نسخه [ب] مال و جان اویم (۳) در [بعضی نسخه] برافراخت (۴)

نسخه [ب] نمون گشته •

* جگراج صرف بکرماجیت *

پور راجه ججهارسنگهه بندیله اسمت - سال اول جلوس شاهجهانی بمنصب هزاری سوار تارک افتخار برافراخت - چون سال پس ازین خانجهان لودی از اکبرآباد فرار نموده از راه غیر متعارف بملک بندیله رسیده بتعلقه دیوگدهه درآمده داخل سرحد نظام الملک گردید و افواج پادشاهی (که بتعاقب او نامزد شده بود) نتوانست رسیدن پادشاه را مظنه کلی شد - که بے تعب گذشتن او و رسیدن افواج سرکار از راهبری و غلط نمائی نام برده اسمت - سال چهارم (که خانجهان لودی باتفاق دریا خان رهله از دکن بصوبه مالوه شتافته با کمال سراسیمگی بعزیمت کالپی در ملک بندیله درآمد) مشارالیه بجهت رفع بدنامی و دفع شرمزدگی پدر خود کمر همت چمت بسته درید - و بچنداول (که سرگروه آن دریا خان بود) رسیده هنگامه زد و خورد گرم ساخت - درین ضمن تفنگی بدریا خان رسیده کارش تمام ساخت - مردم بندیله خانجهان تصور کرده برود هجوم کردند بکرماجیت سردریا خان را بریده روانه حضور نمود - و تدارک مافات بآئین شایسته بعرضه ظهور رسانید - بهاداش آن از اصل و اضافه بمنصب دو هزاری دو هزار سوار و خطاب جگراج و عطای خلعت و شمشیر مرصع و علم و نقاره سربلندی اندوخت - پسترعوض پدر بدکن رسیده همراه خانخانان و خانزمان سرگرم تردرات بوده در جنگها

(مآثر الامرا) [۵۲۷] (باب الجيم)

گاهه بميمده و گاهه بچندا اول مامور گرديدند - و در محاصره قلعه دو تابدان و قلعه پرينده از محافظت مورچال و چپقلش با گروه مخالف لوازم جانسپاري بظهور آوردند - و سال هشتم بنوشته پدر خود (که بنابر کشتن بهيم نراين زميندار چورا گل ۵۵ از حضور متوهم شده بود) راه وطن پيش گرفت - خاندوران صوبه دار برهان پور باستماع خبر فرار او با جمع بتعاقب او شتافتند - و چند کس را بخاک هلاک انداختند - او زخمي شده براه غير متعارف طی مسافت نموده بپدر ملحق شد - و پس از وصول افواج پادشاهي همراه پدر عرصه پيمای وادی فرار گردیده بتفصیل (که در احوال چهار سنگه مرقوم شده) مطابق سنه (۱۰۳۴) هزار و چهل و چهار هجري بقتل رسيدند و در جن سال پسر او هنگام تعاقب اسير افواج پادشاهي گشته *

• جان نثار خان • ✓

جنيری قديمی کمال الدین حسين نام - از نيکو خدمتگذاران ايام پادشاهزادگی شاهزاده شاهجهان است - و سرآمد بنندگان مزاجدان و فدویان جانفشان بود - چون بفارسي مشرف فيلخانه جهانگیری (که در سرعت سير از معير فلک هم گوی سبقت می برد) باشاره یمین الدوله بمجرد فوت جهانگیر پادشاه ببال استعجال پرواز نمود و از کوهستان کشمير در عرض بیست (روز نوزدهم ربیع الاول^(۲)) سنه (۱۰۳۷) هزار و سی و هفت هجري بجنير دکن رسيد و خبر

(۲) نسخه [ب] ماه ربیع الاول •

(باب الجیم) [۵۲۸] (مآثر الامرا)

از حال جنم مکانی ازین دار فانی ^(۲) بعالم جاودانی رسانید از اینجا
(که عزم صاحبقران دانی در مهملات سلطنت و جهانبانی درنگ
و اهمال بر نمی تافت) سه روز بمراسم عزا پرداخته بیدست و سیوم
ماه مذکور براه گجرات متوجه دارالخلافه آگره گردید - و جان نثار
خان را با فرمان محتوی بر انواع لطف و عنایت و بحال داشتن
منصب و جاگیر و صوبه داری دکن بدستور سابق نزد خانجهان
لودی روانه برهان پور فرمود - تا از راه بمواطف شاهانه مستمال
ساخته بر سرانثر ضمیرش (که ناصافی و بی اخلاصی او مظنون بل
مجزوم بود) آگهی یابد - چون بخت و دولت از او میدده بود پس
از وصول فرمان جواب داد که شوش بباد داد - و خان مذکور را
بجای عرضداشت رخصت کرد - مشار الیه در احمد آباد بسعدت
ملازمت رسیده در روز جلوس بمنصب دوهزاری ذات هزار سوار
و مرحمت علم و نقاره و انعام فیل و پانزده هزار روپیه نقد کام دل
اندوخت - و در سال سیوم از انتقال دیانت خان دست بیاضی ^(۴)
بقعه داری احمد نگر اختصاص گرفت - و بعتای ^(۵) چهل هزار روپیه
برسم مدد خرج مورد مرحمت گشت - و در سال چهارم بحضور
رسیده باضافه پانصدی پانصد سوار فرق افتخار برافراخته بفوجداری
لکھی جنگل مامور گشت - و پس از آن بفوجداری سیوستان مرخص

(۲) نسخه [ج] دار فدا (۳) نسخه [ج] علم و انعام فیل (۴) در
[بعضی نسخه] دست بیاضی (۵) نسخه [ج] اختصاص یافته بعتای .

(مائراامرا) [۵۲۹] (باب العجیم)

گردید - و چون سال یازدهم قلعه قندهار مسخر اولیای سلطنت
شد و صوبه داران و فوجداران قرب جوار بعنوان کمک خود را بدانجا
رسانیدند خان مذکور نیز از تعلقه خود شتافته سرگرم تقدیم کارها
شد - و بهمراهی قایم خان صوبه دار قندهار در کشایش قلعه بسمت
شریک تردد گردید - و در سال دوازدهم پانصد سوار دیگر بر
منصبش افزوده از سیوستان بیهکمر رفته از تغیر یوسف محمد خان
ببندوبست آنجا پرداخت - و در همین سال رخت هستی بر بسمت *
صاحب ذخیره الخوانین آردده در حکومت سیوستان بسیارے
(۲)
از دختران زمینداران آنجا از قوم سیمجه و سوده خواستگاری نمود
و بدان جهت نقش عمل او درست نشست - آثار تمرد و مفسده
نماند - پس ازان (که حیات مستعار را پدرد نمود) هر یک از
زمینداران دختر خود را از خانه او بزور و اشتلم کشیده برد - شاید
این واقعه در بهکمر رو داده باشد - که سرحدش بسروستان
پیوسته - و الا فوتش در حکومت سیوستان نشده - کمالایخفی - پسرش
میرزا حفیظ الله (که بذابر قدم خانه زادی مکرر در طفلی مورد عطایای
اعلی حضرت گردیده) در عهد خادمان بخطاب بسالم خان چهره
عزت افروخت - و در ایام محاصره بیجاپور بخشوی فوج پادشاهزاده
محمد اعظم شاه بود - چندی بدان امر پرداخته - گویند بتجرع
(۳)
ادمان داسم - اسیر پنجه اجل گشت *

(۲) نسخه [ب] صفحه (۳) در [بعضی نسخه] اسیر سر پنجه اجل *

(باب العجیم) [۵۳۰] (مآثر الامور)

✓ * جان سپار خان خواجه بابا *

برادر زاده نقیب خان قزوینی سم - در عهد جنّت مکانی
خطاب جانباز خان یافته بمنصب هزارگی چهار صد سوار رسیده
سال اول جلوس فردوس آشیانی بملازمت پیوسته ببحالی منصب
سابق کامیاب گردیده سال سیوم از اصل و اضافه بیایه هزار و پانصدی
ششصد سوار مرتقی گشت - مدتی بفوجداری مهندسور مامور بود
سال هیزدهم مطابق سنه (۱۰۵۵) هزار و پنجاه و پنج هجری
بنهانخانه عدم شناسمت - از فهرس ده ساله دوم شاهجهان نامه دریانمت
میشود - که مومی الیه بخطاب جانسپار خان و بمنصب دو هزارگی
هزار سوار سر بلند گردیده - اگرچه سال این واقعه بنظر نیامده *

✓ * جلال کاکر *

پسر دوم دلور خان اسم - از تعیناتیان صوبه کابل بود - تا آخر
عهد جنّت مکانی بیایه هزارگی ششصد سوار رسیده پس ازان (که
بسمت و کشاد امور خسروی بکف قدرت فردوس آشیانی در آمد)
سال اول باضافه پانصدی صد سوار خرسند گردید - و سال سیوم
در هنگامه کمال الدین بن زکین الدین زولهله با سعید خان مصدر کارها
شد - سال درازدهم (که دارالسلطنت مقر اعلام ظفر ازتسام گردید)
او بهرهمت خلعت و خدمت فوجداری جمو از تغیر شاه قلی خان
هرمبهاات بر افراخت - سال سیزدهم (که سلطان مراد بخش با جمعی

(۲) نسخه [ب] فهرست - و هر دو صحیح است •

(مائراامرا) [۵۲۱] (باب الحجیم)

(۲) بتوقف در بهیره مامور گشت) او را نیز در تعیناتیان شاهزاده
پرنوشتند . سال چهاردهم بافزونئی سه صد سوار و غذایت اسپ
نوازش یانته داخل کومکیان دکن شد . سال هیزدهم از اصل و اضافه
بمنصب دوهزاری هزار و پانصد سوار لوای اعتبار برافراشت . مدتها
در دکن گذرانیده سال سیم با میرزا خان منوچهر برای وصول تلمه
پیشکش ذمه کوزا زمیگذار دیوگنده بدن صوب شتافت . و پستر
حسب التماس سلطان اورنگ زیب بهادر بفوجداری و تیولداری
فصیرآباد و نمیره توابع صوبه خاندیس سرعبلندگردید . و پس ازانکه
سکه سلطنت بنام خادمکان رونق پذیرفت سال چهارم او از اصل
و اضافه بمنصب سه هزار دو هزار سوار و تقرر خدمت فوجداری
هوشنگ آباد مضاف صوبه مالوه جبین بخت را نوزآگین ساخت *

• جعفر خان عمده الملک *

خلف الصدق صادق خان میربخشی و همشیره زاده و خویش
یهین الدوله آصف خان است . فرزانه بیگم مشهور به بی بی جیو
زوجه محترمه اوست . از مبادی نشورنما حدیقه احوالش بآبیاری
مرحمت پادشاهی نصارت و طراوت بے اندازه داشت . و همواره
بحسن عقیدت و لطف خدمت منظور انظار خسروانی بود . چون
پدرش درگذشت از فرط رافت محمد اورنگ زیب بهادر را بتعزیه
فرستان . که او را بفزونئی الطاف خاقانی تسلیه بخشیده با برادران

(باب الجیم) [۵۳۲] (مآثر الامرا)

بشرف بساط بوس مشرف گردانند - چون بسعدت حضور فایز گردید
باضافه هزاره ذات پانصد سوار بمنصب چهارهزاری دو هزار سوار
سر برافراخت - از آنجا (که عاطفت اصلي تقریبی و سببی نمیخواهد
و عنایت دلی بهانه جو می باشد) در سال هفتم منزلش بفیض قدوم
پادشاهانه فروغ آموذ گردیده ممتاز اقران و امثال گشت - و در سال
دوم خان مذکور جواهر و اتمشه نفیسه پیشکش کرد - از بنده نوازی
متاع یک لک روپیه پذیرائی در آمده او را بمنصب پنجاهزاری
ذات و سه هزار سوار بلند آدازه کردند - و پس از آنکه روزی چند
بذابر جهت معاتب گشته مجددا مشمول عواطف بیکران گردید - و در
سال نوزدهم بصوبه داری پنجاب سر برافراخت - و در آخر سال
بیستم بخدمت جلیل القدر میر بخشگی گری از تغیر خلیل الله
خان چهره کامیابی برافراخت - و در سال بیست و سیوم از انتقال
مکرمات خان بصاحب دویگی دارالخلافه شاهجهاناباد رخصت یافت
و در سال بیست و چهارم بنظم صوبه نتهه از تغیر سعید خان مهابدی
گردید - و در سال سیام بحضور رسید - و چون خدمت و الامر تبیت
وزارت از معظم خان بذابر وجعه عزل گردید در سال سی و یکم
خان مذکور بتفویض وزارت کل و عنایت قلمدان مرصع چهره مزید
اعتبار برافراخت - و پس از جنگ داراشکوه چون باغ نور منزل
مضروب خیام عالمگیری گشت جعفر خان (که در خدمت اعلی حضرت

مانده بود) با سایر بندهای پادشاهی بمساعدت زمین بوس فایز شد
و پس از جاوس اول (که در باغ اءزآباد واقع سواد شاهجهان آباد
شد)^(۲) بانقضای حال عزیمت پنجاب بتعاقب دارا شکوه (که
تاخیر دران منافی قانون تدبیر بود) پیش نهاد همت پادشاهانه
گشت - و مراتب و مراسم (که لازمه سویر آرائی سم) بجاوس
ثانی حواله شد - بعمدة السلطه جعفر خان صوبه داری مالوه
تفویض یافت - و باضافه یک هزار سوار دو اسپه سه اسپه منصبش
از اصل و اضافه شش هزار شش هزار سوار دو اسپه سه اسپه [
قرار گرفت - و چون فاضل خان دیوان اعلی در سال ششم در کشمیر
دائی حق را لبیک اجابت گفت فرمان بطلب جعفر خان ارسال
یافت - او هنگام برافراختن رایات ازان گل زمین بدار الخلافه در منزل
پانی پت سنه (۱۰۷۴) هزار و هفتاد و چهار هجری جنبه سامی عتبه
خلافت گشت - از کمال قدر شناسی بخدمت والای وزارت اعظم
(که آن نوین اخلاص آئین را لیاقت و شایستگی آن بر وجه ارفی بود)
برنواختند - چون آن زبده امرای مذبح الشان برکنار دریای جون
منزل عالی دل نشین اساس گذاشته حسن انجام یافته بود - برای
امتیاز و سرفرازی آن عمدة الملک خورشید ارج خلافت پرتو عاطفه
مکرر در سال هشتم و نهم بسر منزل او افکند - آن خان زینع مقدار
مراسم با انداز و نیاز بجا آورده پیشکش گران از غرائب و نوادر

(باب العجيم) [۵۳۴] (مآثر الامراء)

بغذا. انور در آرد - و در سال سیزدهم سنه (۱۰۸۱) هزار و هشتاد و یک در شاهجهانابان بيمارچی خان مذکور باشند و امتداد کشيده جهان گذران را پدر و نون نمود - خانه مکان دو مرتبه در بين ايام اولاً بجهت عبادت و ثانياً جهت تعزيت بخانه آن عمده مخلصان تشریف فرمود - و شاهزاده محمد اعظم و محمد اکبر مامور شدند - که بخانه نامدار خان و کامگار خان پسرانش مراسم پوسه بجا آرند - و بتسلي و دلدهی عفت مرتبت فرزانه بیگم والده مومی الیها پردازند و برای هر دو کس خلعت خاصه و بوالده اینها توره در خور حالتش فرستاد - پستر شاهزاده محمد اکبر هر دو را از ماتم برداشته بحضور عاطفت ظهور آرد - هر کدام بعطای خنجر مرصع بعلاقه مرور آید و انواع نوازش و خاطر داری و بر آردن از سوگواری بر اقران امتیاز یافتند - و باقربا و خویشان نیز خلعت ماتمی مرحمت شد *

جعفر خان در امرای متاخرین به نیک نفسی و خیر اندیشی شهره آفاق بود - و بکرائم شمائل و شرائف خصائل اتصاف داشت خوش وضعی و عالی دماغی او زبان زد خاص و عام است - گویند بپارچه سفید بیش قیمت بسیار رغبت داشت - قاضی دهار صوبه مالوه آنرا شنیده در ایام حکومتش نخ بسیار باریک فرمایشی از سوت بسعی تمام بهم رسانیده جامه دارے چند مرتب ساخت که تهنهای پنجاه روپیه بقماش او نمیرسید - و از راه تحفگی بعنوان نذر گذرانید - پیش طلبیده دید - چین بچین شده گفت که

(مآثر الامرا) [۵۳۵] (باب العجيم)

بسیار گنده است - صرف توان کرد^(۲) - قاضی از راه ادب عرض کرد
که باب فرش چاندنی دانسته جرأت نموده ام - بسیار خوش شده
حکم قطع چاندنیها نمود - و از حدت شامه و ذایقه او نیز حکایتها
نیکند - گویند روزی هندوانه نزد او آوردند - که در کمال شیرینی
و شکنندگی بود - معظوظ شده گفت - به ازین خورده نشد - اما
بوی ماهی دارد - بعد تفحص ظاهر شد که هندوانه کون بود - که
دران ولایت ریزه ماهی در خاک آغشته بیالیزها میدهند *

* جان سپار خان *

پسر سیوم مختار خان سبزراری سمت - میر بهادر دل نام داشت
هنگامی (که شاهزاده محمد اوزنگ زیب بهادر بعزم سلطنت قرین فتح
و اقبال از دکن رخصت فرموده لوامی عزیمت بجانب مستقر الخلافه
افراشت) مشارالیه با برادر کلان خود میر شمس الدین مختار خان
ملتزم رکاب ظفر انتساب شاهي بود - در معارک هیجا (که آن شاه
نصرت نصیب را با دشمنان مغرور گران سپاه اتفاق افتاد) مراسم
جان سپاری و فدویت بتقدیم رسانید - بعد از جنگ دارا شکوه
از اصل و اضافه بمنصب وزارت پانصد سوار مباهی گشته بخطاب
جانسپار خانی نامور گردید - و ازان بعد بکارهای بیرونجات مامور
شده ساحت نیکو خدمتی را باقدام همواری و حسن سلوک پیموده
نقش روزی خود را برنشاند - در سال بیست و چهارم بقلعه داری

(۲) نسخه [ب] صرف توان کرد *

(باب العجیم) [۵۳۶] (مآثر الامرا)

بیدر اختصاص یافت - و بعد فتح هیدرآباد خان مذکور بفوجدارمی ظفرآباد می پرداخت - و چون موکب عالمگیری بعد بند و بست آن اُلکای نوتسخیر بمراجعت عطف عنان نموده سواد ظفرآباد بیدر را مضروب خیام گردانید ابوالحسن والی تانگ (که از غایت انهماک در عیش و عشرت گاه در پانزده ساله حکومت خویش از شهر هیدرآباد غیر از مسافت یک کروزه بمحمدنگر گلکنده سفرگزین نشده بود - و سوارمی هر روزه بر دشتوار بود) التماس گوشه نشینی نمود و در حقیقت خلد مکان هم از اوضاع او (که منافعی مزاجش بود) ذخیره خاطر داشت - چنانچه ساورک (که بعد تسخیر بیجاپور با سکندر والی آنجا بمیان آمد) با ابوالحسن مرعی نشد - حتی بمواجهه هم نطلبید - از اول روز نظر بند نگاهداشتند - لهذا خان مزبور (که بفوجدارمی بیدر میپرداخت) مامور شد - که او را بدولتآباد رساند که تا بقیة عمر با تبعه خود بفراغت بگذراند - و پس ازان بصاحب صوبگی هیدرآباد (که مملکتی ست زر خیز و آباد خصوص دران وقت که سلسله قطب شاهیه مساعی جمیله در معموری آن بکار برده بودند) راپت بلند پایگی بر افراخت - و او بحسن عمل و نیکو معاملگی مدتهای مدید دران ولایت گذرانید - بعد از شایسته خان امیرالامرا و عاقل خان خوافی کمتر صوبه دار میگذفعه این مرتبه حکم زانی کرده باشد - در سال چهل و پنجم سنه (۱۱۱۳) یکهزار

(۲) نسخه [ب] خصوص که دران وقت سلسله *

(مائثر الامرا) [۵۳۷] (باب الجیم)

و یکصد و سیزده هجری منزل بود می خاموشان گزید - خلف رشیدش
رستم دل خان است - که احوالش بجای خود رقم زده خامه گردید *

* جان نثار خان *

خواجه ابوالمکارم - ابتدا از ملازمان معتبر شاهزاده سلطان
محمد معظم بود - در ایامی (که سلطان محمد اکبر اسباب بغی و مواد
طغیان آماده ساخته باتفاق راجپوتان جهالت مذش با فوج بسیار
عزیمت خلاف با پدر والا قدر پیش گرفت) چون دران وقت خبر
فوج سلطان کمتر بعرض پادشاه میرسید خواجه ابوالمکارم از جانب
شاهزاده بقرادلی^(۲) رفته با قراولان سلطان دوچار شد - و بعد زد و خورد
زخم برداشته آمد - و بدین تقریب با پادشاه (رشناسی حاصل نمود
و بستر بمنصب نهصدی و خطاب جان نثار خانی عز امتیاز اندوخته
در یساق رامدره همراه شاهزاده مسطور تعیین گشت - و در محاصره
سانگانو ترددات نمایان بظهور آورده سزد بهادری را بسکه زخم اعتبار^(۳)
دان - چون شاهزاده مذکور بموجب حکم از انجا معارفت نموده برسر
ابوالحسن قطب شاه تعیین گردید از نیز بهمراهی شاهزاده نامزد
گشت - و بر طبق ایمای پادشاهزاده بتسخیر گدھی سرم پرداخته^(۴)
تهانه نشین ساخت - و برآمده افواج ابوالحسن را منهزم گردانید
و در محاصره و یورش گلگاندی چهره رادمردی بگلگونه زخم بیدار است

(۲) در [بعضی نسخه] با قراولان رفته (۳) در [چند نسخه] ساپگانو (۴)

یا گدھیء بیوم باشد *

و سال سی و سیوم عالمگیری بعطای خنجر با دسته و ساز یشم
 برنواخته به تغبیه غنیم لثیم دستوری یافت - و در سال دیگر بعنایت
 خلعت و فیل از اقران تفوق جست - چون مکرر مصدر آردنات نمایان
 گردیده بود پادشاه بدو نازش میفرمود - پستری (که با سنتا کهور پوره
 در موضع کرناتک مقابله صورت بست) از بدمدعی تقدیر شکست بر
 فوج پادشاهی افتاد - خان مزبور زخمی شده جان بدر برد - پس ازان
 بفوجداری و قلعه داری گوالیار سر برافراخته گوشه قناعت گزید *
 چون خلد مکان بجنم خرامش نمود هرچند که او از قدیمان
 بهادر شاه و امیدوار ترقی بود اما اعظم شاه را قریب المسافت دیده
 از بے پردگی باعظم شاه و سلطان محمد عظیم عرضداشتها نوشت
 که من بارادۀ فدویم عزیمت رسیدن بجناب دارم - اما طرف مقابل
 برای بردن من فوج تعیین نموده - هر قدر زود جمعیت و بار بردار رسد
 خود را برسانم - درین ضمن رسیدن بهادر شاه باکبر آباد معلوم نموده
 جریده خود را نزد بهادر شاه رسانید - ازانجا (که پادشاه را پیشتر
 مظنون آن بود که جان نثار خان با چهار پنج هزار سوار پیش محمد
 عظیم (سیده باشد) این معنی خلاف مرضی شد - و بعد مقتول گردیدن
 محمد اعظم شاه چون آثار ندامت از لوحه جبین او لایح گردید
 پس از توقف بملازمت پیوست - و از اصل و اضافه بمنصب چهار
 هزار و دو هزار سوار و عطای نقاره کوس ترقی بلند آرازه ساخت

(۲) در [بعضی نسخه] از بے پردگی (۳) نسخه [ب] اعظم *

پس از آنکه خلد منزل بسیرگاه جنت شذانت خان مزبور (روز جنگ با فرخ سیر پادشاه در میمنه جهاندار شاه بود - پستر ملازمت فرخ سیر دریافت - چون حسین علی خان ناظم دکن بتعلقه رسیده با غنیم بقرار چهارم حصه مال و ده (رپیه سرآمد دیسکهی طرح صلح افکند و این معنی موافق مزاج سلطانی نیامد جان نثار خان (که مزاج گرفته و صحبت دیده و با عبدالله خان سید میان برادر خوانده بود) در سال ششم جلوس بصوبه دارمی برهان پور رخصت پذیرفت - که حسین علی خان را حرف معقول فهمانیده برای راست خواهد آورد پس از وصول بگذر اکبرپور حسین علی خان بعد دریافت احوال او (که جمعیت با خود ندارد) فوج فرستاده پیش خود بخشجسته بنیاد طلبداشت - هرچند بظاهر جوشش بسیار از فرستادن طعام هرروزه و تعظیم و احترام نمود و در مخاطبات عمو صاحب میگفت اما در دخیل ساختن در برهانپور توقف بعمل آورد - و پس از انقضای فصل ربیع بدین شرط دخیل ساخت که داراب خان پسر کلان خود را بدرهانپور فرستد - و خود همراه وی باشد - چون حسین علی خان عزیزمت دارالخلافه نمود از آنجا (که از خان مزبور خاطر جمعی نداشت) و مردم برهانپور از داراب خان استغاثه هم نمودند (بجای او سیف الدین علی خان را مامور ساخته خان مزبور را همراه گرفت - بعد از آن مال کلش معلوم نشد - در پسر داشت - بکے داراب خان - و دومین کامیاب خان - هر دو در جنگ عالم علی خان همراه

(باب العجیم) [۵۴۰] (مآثر الامرا)

نظام الملک آصف جاه بودند - دومین در زد و خورد زخمی گردید
و اولین (که داماد خانجهان بهادر کولکاش عالمگیری^(۲) بود - و صبیح
جان نثار خان که خواهر روی باشد در عقد اعتماد الدوله قمرالدین
خان) بخطاب پدر مخاطب شده در عهد فردوس آرامگاه بفوجداری
سرکار کره جهان آباد مضاف آله آباد مامور گردید - و هفت سال
در آنجا مانده در سال چهاردهم جلوس بر دست بهگونت سنگه
زمیندار آنجا مقتول گردید *

* چورامن جات *

جات قومے ست فتنه سرشت گوان جان و فساد پیشه سنگین دل
اگرچه بعنوان کشاورزی در سرزمین پنه^(۳) تپام دارند و باحداث موطن
معموره و گدھیهای رضیه پرداخته اند اما همواره از حوالی اکبرآباد
تا حدود صوبه دهلی بقطاع الطریق و رهنی گذرانند - مکرر
فوجداران پادشاهی دست خوش استیلای آن سرتابان گشته نقد جان
بر افشاندند - چنانچه در عهد اعلیٰ حضرت مرشد قلی خان ترکمان
فوجدار متهر و مهابن و کامان بهاری^(۴) در اثنای تاخت بر یکی از
مواضع مستحکم آن مرزو بوم برسیدن تفنگ جهان را پدرود نمود
بارها آن اشقبا نیز بدستبرد فوج پادشاهی مالشے بسزا یافته جان
و ناموس خود را بباد فنا داده اند - و باز بعد چندے یکے ازان قوم

(۲) نسخه [ب] عالمگیری ست (۳) نسخه [ب] پنه (۴) در [بعضی

نسخه] کامان بهاری •

دستم ترمه از آستین فساد بر آورده بتاخت و تاراج شوارع علم
 بیباکی برافراشته بریاست و سومی آن فرقه ضاله ناصیه شهرت برافروزد
 در زمان عالمگیری کوکلا جاگ نامی بخیره سوری و شورش انگیزی
 رعب افزای اطراف و جوانب گردید . و قصبه سعید آباد را (۲) که
 نزدیک متهراست) بآتش نهیب و غارت سوخت - عبدالغنی خان
 فوجدار مشهور آنجا در سال دوازدهم بر موضع سوره (که مسکن
 آن بیدادگران بود) تاخته بسیار را به نیستی سرا فرستاد - در اثنای
 جنگ تیر بندرق بمقتاش رسیده درجه پیمای شهادت گردید
 خلد مکان از جانب مستقر الخلفه اعلام فیروزی افراخته حسن علی خان
 بهادر را بفوجداری متهرا سرافراز ساخته با فوج جرار و توپخانه
 آنشبار کسبل فرمود - آن خان کار طلب بحسن سعی و دلوری آن
 مطرد را با سنگی مفسد بهمراهی او اسیر نموده بحضور فرستاد
 بقهرمان جلال پادشاهی بند بند آن در واجب القتل جدا جدا گردید
 پسر و دختران بد اختر جهت تربیت حواله جواهر خان ناظر شد
 دختر در حباله نکاح شاه قلی چیله بیش منصب روشناس درآمد
 و پسرش فاضل نام حافظ شد - که نزد خلد مکان حفظ دیگر
 آنچنان قابل اعتماد نبود *

چون ایات پادشاهی بتسخیر قلاع دکن ظلال افکن آندیار گردید
 این طایفه مفتن قابو طلب از سستیهای عمل حکام (که قدری

(۲) در [مآثر نسخه] سعید آباد *

(باب الجیم) [۵۴۲] (مآثر الامرا)

سر بگریبان آرامش فرو برده پا بدامن کم آزاری پیچیده بودند (یکم سلسله انقیاد گسیخته بهوای تسلط طوفان بلا انگیزند (۲) و بسرکردگی راجه رام نامی مطرد بسیار از پرگنات را بضبط تعدی در آورده در از دمار قوافل و متروکین بر آوردند - ناموس عمدها (سوائی اسپری و بے حرمتی کشید - و آبروی بهادران بخاک مذلت و خواری چکید - صوبه دازان از دست آن شوخ چشم خط به بینی کشیدند - ناچار شاهزاده بیدار بخت و خانجهان بهادر ظفر جنگ از دکن تعیین یافته کرشش و کشش فراوان بکار رفت - و مبالغ خطیر بخرج آمد - پانزدهم رمضان سال سی و دوم آن شقی حربی بزخم بندوق جهنم مقر گردید - و آن نواحی از فساد شقاوت نهاد او پاک شد - سرش بحضور رسید - و پس ازان در سال سی و سه شانزدهم جمادی الاول سنه (۱۱۰۰) یک هزار و یکصد هجری باهتمام شاهزاده جوان بخت گدهی سن سینی (که مسکن آن پیغوله گزین ادبار بود) (۳) از دست کفار نکبت آثار (که پیروان آن ضلالت شعار بودند) متذرع گشت - معهدا قاع و قمع این گروه صورت نبست - و استیصال واتعی بر روی کار نیامد - مدام دان و بیداد این گروه بد فرجام بهادر شاه اسلام می رسید - در سال سی و نهم مهین پور خلافت بهادر شاه بمالش و تعریک آنها مامور شد - و پس ازان چورامن بغبار انگیزی هنگامه دستخیز علم کشیده طالع حرام توشگی طرفه امدادش نمود - چون

(۲) در [اکثر نسخه] بدعوای تسلط (۳) در [بعضی نسخه] سن سینی *

(مآثر الامرا) [۵۴۳] (باب الجيم)

شاه عالم و محمد اعظم شاه بجنگ و پیکار بهم پیوستند آن بدسگال
حشری از حرامی و دزد فراهم آورده هوالی فتنین بامید غارت
جانب مغلوبه منتشر و قطره زن بود - همین (که صورت شکست
احد الغریقین در آئینه شهودش منطبع گشت) دست و بازوی تالان
(۲)
برکشاده مال مامت و ناطق لشکریان در بود - و بر خزانه و جواهر
نیز دستبرد ها نموده آنچه پیشینیان او بعمری نیندوخته بودند در
طرفه العین بدست آورد - در آن هنگام (که خلد منزل بعد از معارفت دکن
باجمیر به تنبیه کروی نکوهیده خو نهضت پیمائی فرمود) چون مرور
موکب پادشاهی از نزدیکی مساکن آنها اتفاق افتاد آن مال اندیش
از تقبیل پایه سریر خلافت مصیر ابواب حفاظت بر روی حال و مال
خود کشود - و داغ تهر را از چهره احوال خویش زدود - و بهمراهی
محمد امین خان چین بهادر (که بطریق منقلا بر سر سگهان تعیین
یافته بود) مامور گشت - پس ازان با عمدة الماک خانخانان (که کرد را
(۳)
در لوهگذه متصل کوه برقی میان جبال دشوار گزار محاصره نمود)
دامن جهد بکمر پرستاری بسته لوازم تردد بظهور آورد - پستر بوقوع
انقلاب سلطنت و طریان و هن بحال فرمان روائی در زاد بوم خویش
بشیوه مالوفه پرداخته بیش از پیش بر تهر و سرکشی افزود - بتاخت
و تاراج رنگ نا ایمنی تا فزای دار الخلافه ریخت - بعهد فرخ سیر

(۲) در [بعضی نسخه] بر خزانه جواهر نیز (۳) نسخه [ب] سنگهان

(۴) نسخه [ب] کوه برقی میان •

(باب الحجیم) [۵۴۴] (مآثر الامرا)

راجه دهیراج جیسنگه سوائی برسرش لشکر کشید - و سید خانجهان
خالوی قطب الملک با فوج شایسته از حضور بکودک شتافت - آن
مطرد در قلعهٔ بهون^(۲) متحصن گردید - چون بعد محاصرهٔ یک ساله
و آویزشهای سترگ عرصهٔ تردد بران حیلہ گر تذگ گشت دست
انابت بدامن توسل قطب الملک کرده استدعای عفو جرائم و التماس
سرفرازی از منصب به تقبل و تعهد پیشکش نمود - و با آنکه^(۳)
خلافت مرتبت راضی بدان نبود برغم آن راجه اصرار ورزیده ادرا
طلب داشت - و نزد خود جا داد - ناچار پادشاه یکبار باکراه حکم
ملازمتش فرمود - و دیگر ببار یابی مجاز نگشت - اما بمیامن
التفات سید عبدالله خان بمنصب عمده سرفرازی یافته از حضيض
رهزنی بارج امارت برآمد - او هم سلسلهٔ اتحان و یک جهتی سادات
باره بخود استحکام داده خویش را از عقیدت کیشان جانفشان
وامی نمود - و دران وقت (که امیر الامرا خاقان زمان را برداشته
بعزم دکن روانه گشت - و قطب الملک بدار الخلافه شتافت) او در
سلک همراهان امیر الامرا انتظام یافت - و پس از کشته شدن آن
سردار شہامت آثار مذافقانه در لشکر پادشاهی روزی چند گذرانید
میخواست که بباروت خانهٔ پادشاهی آتش درزند - یا گاران توپخانه را^(۴)
پیش انداخته ببرد - از هوشیاری عمله و بندوبست میر آتش میسر

(۲) در [بعضی نسخه] بهون (۳) در [بعضی نسخه] سرفرازی منصب (۴)

(مآثر الامراء) [۵۳۵] (باب العظیم)

نیامد . چون قطب الملک بارادہ رزم قریب رسید آن تبه کار چند قطار شتر و سه زنجیر فیل از اردوی پادشاهی قزاقی کرده باز ویوسم - و روز جنگ دستبرد عظیم به بهیر و نگاه پادشاهی نمود و چون کنار آب را مردم او در تصرف داشتند آشنا و بیگانه را نمیکذاشتند که حلق تشنه خود را بدم آبی رسانند - و هر که بی آب میرفت خانه اش بآب می رسید - و مردم (که کنار آب جفا بر تل ریخته جمع شده بودند) یک تام دست خوش تاراج او گشتند - حتی که دفتر مدارت هم بمارت رفت - و از زیاده سری جنگ کنان بجائی رسید که خسرو آفاق خود کمان بدست گرفته دو سه تیر بجانمب او انداخت - تفنگچیان خاصه بردار بتوالی شلک برگردانیدند - و چون آثار شکست معاینه نمود در حوالی اردو برای دهلی سایر و دایر گردیده بر هزیمت یافتگان راه گریز بست - و بهر که دستش رسید آنچه باقی مانده بود را کشید - و پس از آنکه (سن زندگیش بمشاکش اجل گسسته گشت محکم سنگه و غیره پسرانش بقلعهای مستحکم هنگامه آرا شدند - و بآتش بیداد و ستم تر و خشک سوختند - سعادت خان برهان الملک ناظم اکبر آباد با آن همه جلالت و جسامت و فرط کار طلبی مالش آنها نصب العین همت نموده معامی جمیله بکار برد - لیکن تیغ او نبرید - و بزور بازویش خار بن فساد برکنده نشد خاقان زمان راجه دهیراج را با امرای حضور و توپخانه پر شور و شور

(۲) نسخه [ب] پر شور

(پامپه الجلم) [۵۴۶] (مآثر الامرا)

بخصمت فرمود - (راجه نخست بجنگل بري پرداخته با اتفاق مبارزان مغوليه و افغان دوسه قلعهچه را گرد گرفت - و در فرصتي کمتر از دو ماه (که بآريزش و شبخون بسيار از طرفين بجانمستاني و جانفشاني نيک نامي اندرختند) کار بر معصومان تنگتر ساخت - درين اثنا بدن سنگه نامي يکي از بني اعمام آنها بمنازعت و مخلصيت وطن جدا شده بواجه پيوست - و در کشايش گدهي (هذمائيها کرد و آنها يکباره ازين بيم و توس استقلال باختند - و بداروت خانه خود آتش داده بدر زدند - گدهي هم بتصرف در آمد - اما از خزائن (که شهره آفاق بود) نشانه نيافتند - چون زمينداري آنجا بصوابديد راجه ببدن سنگه مقرر شد محکم سنگه هم اياي برگزيده بوسيله مظفر خان برادر خاندوران بحضور آمده تک و دو بسيار نمود - بجائے نرسيد ازان وقت بدنا و مکانش دیک اشتهار يافت - تا الان پا از دايوگ اطاعت و انقياد بيرون نگذاشته - و اظهار نوکري مي نمايد - چنانچه در سنه (۱۱۵۰) يک هزار و يکصد و پنجاهم (که آصف جاه بهادر از پيشگاه سلطنت و جهانپاني بگوشمال حاجي رار (خصمت يافت) يکي از خويشان خود با فوجي شايسته همراه کرد - از مردم ار در جنگ بهوپال مالوه تردد دليرانه بر روی کار آمد - اگرچه بپاسداري منصب و نام نوکري پادشاهي رويه قديم خود دزدی و رهزني گذاشتند اما تسلط بجائے رسانيده اند که از پنج کوره دار الخلافه تا چهارم بخش موبده آکره هم برسم زمينداري و هم بعنوان جاگيرداري و هم بطريق

(مآثر الامراء) [۵۴۷] (باب العجيم)

اجازه متصرف اند - دست برداشته به ذیولداران میدهند - و بچه صاحبان
از مترو دین راه داری خاطر خواه میگیرند - هیچکس بفریان نمیرسد
سبکان الله صوبه داران این همه ننگ بد عملی بر خود نمی پسندیدند
کار سلطنت هندوستان بکجا انجامید *

چون بدن سنگهه اداخر عهد فردوس آرامگاه بمقر اصلی شتافت
پسرش سورجمل قدم بر وساده نیاگان گذاشته استقلال کلی بهم (مانند)
و متمدانه بضبط محالات نواحی همت گماشته محالات خالصه
و جاگیر مردم همه متصرف شد - از بلده شاهجهان آباد تا بهندار
و از محالات متعلقه کچهواها تا کنار گنگ (که آن طرف متعلق
برو هلهها بود) هیچکس را نگذاشته اکثر پرگنات میان در آب و در
سده (۱۱۷۴) هزار و یکصد و هفتاد و چهار هجری قلعه اکبر آباد هم
بقبضه اقتدار در آرد - و در آیامی (که خسرو زمان شاه عالم باقتضای
وقت در نواح صوبه بهار و آله آباد تشریف داشت) بدست آریز
مخالفت بر محالات سرحدی کینه نجیب خان بدل گرفته فوج
برو کشید - و متصل شاهجهان آباد تلاحی فریقین دست داد - هر چند
با خان مزبور جمعیت کم بود اما نخوت و خود بینی او کار خون
کرده ناگاه او را بر خاک هلاک انداخت - تفصیل این اجمال آنکه
نام برده با معدودے برای ملاحظه مردم خون (که بگردن گرفتن
نجیب خان تعیین بودند) بر آمده مثل بمثل میگردید - (بن صحن

(۲) در [بعضی نسخه] و همانا (۳) نسخه [ب] بهدور *

(باب الحاء) [۴۴۸] (مآثر الامراء)

جماعه دارے از همراہیان خان مزبور (کہ او را میشناخت) با صد جوان
برادرعی خود تاخته کارش تمام گردانید . ^(۲) پس از جواهر سنگہ پسرش
بجای پدر متمکن شده ہاراندہ تدارک فوجی بر شاہجہان آباد ہرد
و چندے ہنگامہ داشت . ^(۳) آخر بوساطت ماہار (ار مرہتہ پای صالح
ہمیان آمد - و در سنہ ^(۴)) با راجہ آنیر بدسلوکی آغاز نمودہ بجنگ
مقابلہ پرداخت - و شکست یافت . پس از برادرانش بجای اسلاف
بودند - میرزا نجف خان بہادر چیرہ دستی نمودہ اینہا را از بن
و بیخ برکند - یکم از اولاد اینہا برقلیلہ متصرف است *

* حرف الحاء *

* حاجی محمد خان مستانی *

نوکر عمدہ بیرام خان بود - و خان با وی ہموارہ طریقہ مصاحبت
و مشورت مصروف میداشت - چنانچہ در سنہ (۹۶۱) نہصد و شصت
و یک جمع از مقتدان از جانب بیرام خان (کہ بحکومت قندہار
می پرداخت) سخنان غیر واقع بجانب آشیانی رسانیدند - پادشاہ
از کابل متوجہ آن حدود شد . و پس از وصول بدان دیار یقین کرد کہ
آنچہ گفتہ اند در حق او از مدعی پرگو ندارد - بعد انقضای زمستان

(۲) در [بعضی نسخہ] بانام رسانید (۳) نسخہ [ب] و چند روز ہنگامہ
داشت (۴) در [جمیع نسخہ] بیانی است .

قندهار را بدو مستقیم و مسام داشته لوای معارفت برافراخت - اما
 بنابر احتیاط حاجی محمد را (که همواره مردم ازو گمان فتنه اندوزی
 داشتند) همراه گرفت - و پس از فتح هندوستان بوسیله بیرام خان
 بخطاب خانی و مراتب علیه ترقی و تصاعد نمود - و در سال اول
 اکبری (که پادشاه از عرصه جالندهر بجهت استیصال هیمو دهلی رویه
 نهضت فرمود) خضر خواجه خان را با حاجی محمد خان سیستانی
 و دیگر امرا بمدافعه سکندر شاه سور و انتظام صوبه پنجاب رخصت
 لاهور نمود - چون شکست تردی بیگ خان در حوالی دهلی سرمایه
 آشوب روزگار گردید ملا عبدالله مخدوم الملک (که گویند بظاهر خود را
 از نصیریان پادشاهی وانموده در باطن با مخالفان سرمداشت)
 بسکندر سور مقدمات نوشته اغوی برآمدن از کوه سوالک نمود - خواجه
 خضر خان حراست شهر بحاجی محمد خان سیستانی گذاشته خود
 بدفع او برآمد - چون بحاجی بد اخلاصی ملا یقین شد او را بقین
 و شکنجه پاداش نموده نیمه تن او را در زمین کرده بعضی از زره های او
 (که گور کرد دست بخل بود) از زمین برآورد - و در سال سیوم سنه
 (۹۶۶) نهصد و شصت و شش هجری مزاج خانخانان از ملا
 پیر محمد شروانی (که به نیابت او وکیل السلطنت بود) منحرف شد
 اسباب امارت ازو گرفته بقلعه بیانه فرستان - و منصب وکالت بحاجی
 محمد خان تفویض نمود - در هنگامی (که مزاج عرش آشیانی از بیرام
 خان انحراف پذیرفته بتقریب شکار از آگره برآمده بدارالملک

(باب الحاء) [۵۵۰] (مآثر الامرا)

دهلي سايه گستر گرديد) اول بيرام خان (که تغير مزاج پادشاهي نسبت بخود ميشنيد) وقع نمي نهاد - و چون آخر يقين او شد (که واقعي عرش آشياني او را از نظر انداخته) دست بدامن تدبير زده حاجي محمد خان را با ديگر امرا بحضور فرستاد - و لوازم فروتني و نياز مندي بانواع تقصير و معذرت پيغام داد - چون حاجي بدرگاه رسيد طبع پادشاهي بر آشفته ديده مصلحت خود را از جواب بيرون دانست - و رخصت نيز نيافت - پس ازان (که بيرام خان دست بدامن استيمان زده از کوه سواک برآمد و شرف ملازمت دريافته بسفر حجاز مرخص گرديد) عرش آشياني حاجي محمد خان سيستاني را با ترسون محمد خان همراه داد - که بدرقه شده تا اقصای ممالک محروسه از مسالک مخوفه بسلامت گذرانند *

گريزند (وزم در اثنای راه بيرام خان بحاجي گفت - که مرا مخالفت هيچکس آنقدر کوفت نکرد که بيوفائي تو - اين همه حقوق قديم را فراموش کردي - حاجي محمد خان در جواب گفت - شما با صرف آن دعوي اخلاص و افزايش تربيت جنت آشياني و آن همه مرام و اشفاق عرش آشياني بخي نموده شمشير کشيديد - و رو داد آنچه رو داد - من اگر ترک صحبت شما کرده باشم چه دور باشد بيرام خان خجالت کشيده هيچ نگفت - حاجي محمد خان تا حدود ناگور رسانيده بحضور مراجعت نمود - و ازان باز هميشه در رکاب پادشاهي بوده در معارک هيچا کارهای مرد آزما بتقديم رسانيده

(مائوالامرا) [۵۵۱] (باب اسکا)

بمنصب سه هزاره اختصاص یافت - و در سال درازدهم هنگام نهضت
الویه پادشاهی بتسخیر ^(۲) چیتور از قلعه گاکرون (که سرحد ولایت
مالوه اسمی) بدفع پسران سلطان محمد میرزا (که از سرکار سنبهل گریخته
در آن صوبه گرد فتنه برانگیخته بودند) بهمراهی شهاب الدین احمد
خان تعیین گشته در سرکار ماند و جاگیر یافت - و در سال بیستم کمکی
بنگاله گشته در جنگ دارن خان کرانی (که تذبذب بمبانی همت
اکثره راه یافته بود) بخانخانان منعم خان همپائی و زبیده زخمها
برداشت - و چون خانخانان در شهر گور (که در سوائف ایام دارالملک
بنگاله بود) طرح آبادی نموده رنگ سکونت ریخت عالمی از وضع
و شریف بعلمت سمیت هوای آنجا گام سپر و مر عدم گردید - حاجی
محمد خان نیز دران جوشش فنا در سنه (۹۸۳) نهصد و هشتاد
و سیوم رخت زندگی بر بست *

• حمین خان تکویه •

خواهرزاده و داماد مهدی قاسم خان است - در عنفوان حال
عنوان نامی احوالش بطغرای رفاقت و نوکری محمد بیوم خان
خانخانان پیرایش داشت - چون سیال درم عرش آشیانی پس از فتح
قلعه مانکوٹ در دارالسلطنت لاهور بتوقف ^(۴) چهار ماه و چهارده روز
نصق مهمات آن صوبه فرموده در ماه صفر سنه (۹۶۵) نهصد و شصت

(۲) نسخه [ج] جیت پور (۳) در [اکثر نسخه] آباهی طرح نموده (۴)
نسخه [ج] بتوقف چهارده روز •

پنج اعلام انتهای بجانب دهلی برافراشتن حسین خان بحراسه
 و حکومت لاهور چهره امتیاز برافروخت - (در ۱۷۰۰ در ایام حکم رانی
 خود هندوئی طویل الملحیه را مسلمان پنداشته تعظیم نمود - پس ازان
 قدغن ساخت - که هنوز بجامه خود نزدیک بدوش عیاری بدوزند
 و آن بکسر اول پارچه باشد زرد - که جهودان بجهت امتیاز بر دوش
 خود درزند - و آنرا بهندی تگری میگفتند - لهذا بتگریه شهرت یافت
 در هنگامی (که مزاج پادشاهی از بیروم خان منصرف شد - و مردم فوج
 ازو جدا شده در قصبه جهجهر برکاب خلافت انتساب پیوستند) غیر از
 حسین خان تگریه و شاه قلی خان محرم از معتبران رفاقت کیش دیگر
 با وی نماند - و پس از برهم زدگی دولت آن امیر پسندیده شیم
 در سلک ملتزمان سده سلطنت درآمد - و در سال یازدهم (که
 مهدی قاسم خان از حکومت گداهه دل برداشته از راه دکن بحجاز
 میشتافت) حسین خان بمشایعت قدری راه پیموده برگشته چون
 بقصبه سیواس مالوه (سید غوغای میرزایان باغیه برخاست - ناچار
 بقصبه مذکور باتفاق مقرب خان (که تیولد آنجا بود) تعصنر جست
 بعدازان (که مقرب خان همت بای داده دست باجه گردید) حسین
 خان بدر آمده ابراهیم حسین میرزا را دید - هرچند از تکلیف رفاقت
 کرد قبول نمود - سال دوازدهم هنگامی (که عرش آشتیانی بقصد

(۲) نسخه [ج] غباری (۳) نسخه [ب] چهار (۴) در [بعضی نسخه]
 مراس (۵) نسخه [ب] دست پاچه

(مآثر الامراء) [۵۵۳] (باب الجهاد)

استیصال خانزمان شیبانی متوجه بود (شرف ملازمت در یافتن
چون بازار قدردانی گرمی داشت و تهور و جلالت و خدمت‌گزینی
و کار طلبی او دل‌نشین پادشاه گشته محفوف انواع عنایت گردید
با آنکه سرانجام انتظام کثرت نیک نمیدانست بامید شناسائی
پایه والای امارت بخشیده به‌منصب سه هزاری برآوردند - از آنجا
(که باده دنیا مردافکن است - و هر تنگ حوصله آنرا بر نتابد) خود را
نتوانست نگاهداشت - در محال تیول خود دست تعدی و ستم
برکشد - و پا از اندازه فراتر گذاشت - چون سال نوزدهم الیه سلطانی
بعزیمت شرقی دیار باهتزاز آمد او را روزان بار ازان خدمت متقاعد
ساخت - روزی عرش آشیانی مستفسر احوال او گردید - که درین یورش
چرا حاضر نگشت - بعرض رسید که سوادئ بر مزاج یابس او استیلا
یافته بتاخت زیر دستان و تاراج رعایا روزگار میگذرانند - چون مهی
در میان بود کسی به تنبیه او تعیین نشد - بضبط جاگیر متنبه ساختند
پس از فتح پنده و حاجی پور هنگام معاودت رایات پادشاهی با گره
آن در ماند طبیعت سوادئ خویش در عرض راه بار در (سیده بار
مجرا نیافت - از دیوانگیها خیر باد اسباب دنیا گفته قلذری برگزین
عاطفت پادشاهی بتازگی او را برنواخته تیرگی از ترکش خامه
بد عنایت شد - که باعثضاد آن جاگیر خود را (که بخالصه شریفه
اختصاص یافته) در تصرف آورد - و بسرانجام سپاه همت گمارد - چون
بدین تقریبها از حضور رخصت یافت از تیرگی و آشفنگی مزاج همان

(باب الحاء) [۵۵۴] (مآثر الامرا)

شیوه ناستوده را برگرفته در غارت و تاراج آن نواحی دست جرأت دراز
(۲)
ساخت - تا روزی غارت کذان بصوب بسنت پور (که از سرکار کمایون
است - و صیت معدن و معموری آن ملک در جوهر هوشمندگی او اختلال
انداخته بود) شتافت - از انجا (که جبین مآل بدکاران بقشقه نکال
نقش پذیر است) آن رشته گسل تدبیر دزن سرزمین جنگ بے تزک
کرده شکست یافت - و زخمی تیر بندوق برگشت (۳) - پیش ازین مکافات
بدفع شورش او صادق خان از حضور نامزد شده بود - اگرچه بواسطه
زخم کاری از بدمستی قدری بهوش آمده لیکن از آوازه سطوت این
فوج هشیارتر گشت - و ادبش بد گوهر از گرد او پراگنده شدند
بسعی هوا خواهان مصلحت چنان دید که از حدود گدده مکنیسر
(۴)
بکشتی درآمده خود را پیش منعم خان خانخانان رساند - شاید
که بوسیله آن سپه سالار جرائم او بطیلسان مسامحت پوشیده آید
تیزدستان عرصه آگاهی در حوالی قصبه بارهه رسیده بدست آوردند
و حسب الحکم باآگره در منزل او نگاهداشتند - همین سال سنه (۹۸۳)
نهمصد و هشتاد و سه بهمان زخم جانکاه درگذشت - پسرش یوسف
خان در عهد جنت مکانی در جرگه امرا انتظام داشت *

* حیدر محمد خان آخته بیگی *

از قدیمان همایون پادشاه است - در سفر عراق (که باقتضای

(۲) نسخه [ج] کمایون - و در [بعضی جا] کامون آمده (۳) نسخه [ج]

تیر و بندوق برگشت (۴) نسخه [۱] مکنیسر *

تقدیر آن پادشاه والا قدر را ناگزیر پیش آمد) بالتزام ركب سلطاني مشمول عاطفت والا بود - در شکست جنگ بلخ (که اسپ سوارى همایون پادشاه بزخم تیر افتاد) او اسپ خود را پیشکش نموده سرمایه مفاخرت اندوخت - و هنگامی [که موکب همایونی برای اطفای فتنة میرزا کامران (که از کابل راه هزیمت سپرده بامید موهوم در افغانستان بذاکامی بسر میبرد) نهضت فرموده بسرخ آب (سید) او با اکثری از یکهای عقیدت مناش بخدمت هرایی معزز گردیده بیشتر از لشکر فیروزی بر لب سیاه آب (که مابین سرخ آب و گندمک واقع است) منزل گزیده بود - میرزا کامران طاقت جنگ صف در خون ندیده برو شبخون آورد - او پای ثبات افشرده مردانه کارزار نمود - و زخمهای نمایان برداشته جای خود را نگذاشت - و در سفر قندهار و یورش هندوستان فترک دولت سلطانی را از دست نداد - پس از آنکه شاهد مقصود جلوه گر شد خان مذکور بحکومت بیانه سرفرازی یافته چهره کامیابی افروخت - و پس از وصول بدان حدود چون غازی خان سور پدر ابراهیم خان دزان حصار متحصن گردیده خیالات موهوم در سر داشت حیدر محمد خان عهد و موثیق در میان آورد - و چون غازی خان از قلعه برآمد بطمع اموال شکست عهد نموده بتیغ بی انصافی او را از هم گذرانید - وقوع این قسم بدعهدی خلاف مزاج معدلت سرشت جانت آشیانی گردید - بر زبان حق ترجمان گذشت

که او دیگر کمر نخواهد بست - گویند تا فوت او همان قسم که پادشاه فرموده بود بسر برد - پس از جلوس اکبری در هنگامهٔ هیمو بقال بتردی بیگ خان پیوسته سرداری دست چپ بدو تعلق گرفت و پس از شکست او بموکب عرش آشیانی خود را رسانیده بهمراهی علی قلی خان شیبانی جهت سزا دادن هیمو دستوری یافت - بعد ازان (که فتح نصیب اولیای دولت گردید) بتقریب بکابل رفت و چون پس از بے دخل شدن بیرام خان منعم خان حسب الطلب احرام عتبهٔ خلافت بست او را برای اعانت پسر خود غنی خان (که جهت تمشیت مهمات کابل بجای خود نصب کرده بود) در آنجا گذاشت - و پس از آنکه از کوتاه حوصلگیها صحبت فیما بین هر دو کوک نشد بر طبق عرض منعم خان فرمان طلب بنام خان مذکور صدور یافت - و سال هشتم (که منعم خان خانخانان به بندوبست کابل مرخص گردید) حیدر محمد خان نیز بهمراهی او تعیین شد و پس از آنکه منعم خان شکست یافته بعتبهٔ خلافت پیوست او نیز رسیده بتعمیناتی منعم خان میگذرانید - در سال هفدهم بهمراهی خان کلان عرف میرمحمد خان (که برسم منقلا بجانب گجرات نامزد شده بود) شرف ارتخاص پذیرفت - بپایهٔ دو هزار و پانصدی رسیده بود - میرزا قلی برادر او در وقت (که همایون پادشاه متوجه تسخیر بدخشان شد - و میرزا سلیمان بجنگ پیش آمد) تردد نمایان بتقدیم رسانید - و در جنگ (که میرزا کامران عزیزمک ملاقات ظاهر

ساخته دغا نمود) زخمی شده از اسب جدا گردید - و پسرش دوسم
 محمد مردانه چپقلش نموده بکار آمد - و در عهد اکبری سال نوزدهم
 جلوس هر دو بهمراهی منعم خان خانخانان جهت تسخیر بنگاله
 تعیین گردیده در چهارونی جنت آباد عرف گور (که در سوابق ایام
 دارالملک بود - و پستردیوان شده آب و هوای آنجا سمیت حاصل
 نموده عالی خرم هستی را بباد فزا داد) این دو برادر نیز مطابق سنه
 (۹۸۳) نهمصد و هشتاد و سه هجری سفرگزین ملک نیستی شدند *

• حاجی یوسف خان •

ابتدا در رفانت میرزا کامران بوده در عهد عرش آشیانی سال
 دوازدهم جلوس همراه قبا خان جهت معارنت میرزا یوسف خان
 (که در قنوج متخصص بود - و علی قای خان دران نواحی غبار
 فتنه برداشته) تعیین گردید - و سال هفدهم بعد تسخیر کجرات
 باتفاق خانعالم جهت گوشمال ابراهیم حسین میرزا دستوری یافت
 و چون حکم پادشاه برای برگردانیدن افواج صادر شد مشارالیه نیز
 (۲)
 در جنگ سرمال خود را برکاب ظفر نصاب صاحب ساخته در سال
 نوزدهم بمک خانخانان منعم خان رخصت بنگاله یافت - و در جنگ
 گوچر مصدر تودعات پندیده گشت - سال بیستم در شهر گور
 بنگاله (که به بدھوئی معروف است) در ایام (که خانخانان منعم
 خان چهارونی در آنجا نمود - و صورت و بانی بهم رسید - و اکثر امرا

بعدم خانه شتافت) او نیز مطابق سنه (۹۸۳) نهصد و هشتاد و سه هجری داعی حق را لبیک گفت - از امرای پانصدی ست *

* حکیم مسیح الدین ابوالفتح *

پسر مولانا عبدالرزاق گیلانی ست - که در حکمت نظر و تاله بیداش فرادان داشت - و سالها مدارت آنولایت بدو مفوض بود - چون گیلان در سنه (۹۷۴) نهصد و هفتاد و چهار بدست فرمانروای ایران شاه طهماسب صفوی درآمد و خان احمد والی آنجا از معاشه نشناسی بزندان افتاد مولانا از حقیقت اندوزی و راست کیشی در شکنجه و بند قالب تهی ساخت - حکیم با دو برادر خود حکیم همام و حکیم نور الدین (که هر یکم بجدوت طبع و حدت فهم در علوم رسمی و کمالات صوری ممتاز زمان بودند) از وطن دوری گزیده بار غربت بدیار هند کشود - و سال بیستم بملازمت عرش آشیانی سعادت اندوخته هر سه برادر به منصب درخور سرفرازی یافتند *

چون حکیم ابوالفتح شایستگی دیگر داشت و به مزاج روزگار آشنا و بنیض زمانه شناسا بود در پیشگاه خلافت ترقی نموده سال بیست و چهارم بصدارت و امینی صوبه بنگاله تعیین گردید - پس ازان (که امرای فتنه سرشت بنگ و بهار اتفاق نموده مظفر خان ناظم آنجا را از میان برداشتند) حکیم و بسیاری از دولت خواهان پادشاهی بقید افتادند او رزے قابو دیده خود را از فراز قلعه انداخت - و بدشوار روی و آبله پائی بمانی رسیده احرام حضور بست - چون بآستان بوس

فایز شد بر قرب و اعتبارش افزوده بر اقران و امثال خود (چکان گرفت
 اگرچه در منصب از هزاری فراتر نرفت اما در رتبه از پایه وزارت
 و کالت درگذشت - چون سال سیم راجه بیروبر بکمک زین خان کونه
 (که بمالش الوس یوسف زنی ماهور بود) دستوری یافت حکیم را
 نیز بسرداری فوج جداگانه کمکی ساختند - لیکن اینها حساب
 یکدیگر برنداشته اتفاق فرود هشتند - و از دو درونی و خود رأیی کار
 بجائی رسید که راجه دران شورش گاه فرود شد - حکیم و کوکاتاش بفرادان
 خستگی ازان آشوب برآمده بحضور رسیدند - چندی معاتب ماند
 در سال سی و چهارم سنه (۹۹۷) نهمصد و نود و هفت هنگامی (که
 انتهای اویقه پادشاهی از کشمیر بکابل اتفاق افتاد) در مضافات
 دمتور باجل طبعی در گذشت - حسب الحکم خواجه شمس الدین
 خواری بحسن ابدال برده درگنبدی (که خواجه بنا کرده بود) بخاک
 سپرد - چون پیش ازین سانجه (روز چندی علامه امیر عضد الدوله
 شیرازی هم فوت کرده بود حرفی ساروجی این تاریخ یافته * * بیت *

* امسال دو علامه ز عالم رفتند *

* رفتند موخر و مقدم رفتند *

* تا هر دو موافقت نکردند بهم *

۹۹۷

* تاریخ نشد که هر دو باهم رفتند *

عرش آشیانی (که عذایت مفرط بحال او داشت) هم بعیادت سایه
 عاطفت انداخته پرسش نمود - و هم پس از فوتش قرین تاسف

(باب الحاء) [۵۶۰] (مآثر الامرا)

و اندوه گشته و تمت نزول بحسن ابدال بفاتحه ترویح روح او فرمود
حکیم دقیقه شناس هوشیار مغز بیدار دل عالی فطرت بود - فیضی
در مرثیه او گوید *

* تقریرش از حقائق تقدیر ترجمه *

* تدبیرش از مآثر اقبال ^(۲) ترجمان *

در مهم سازی خلأق خود را معاف نداشتی - و هرچه از ظهور یافتی
بمیزان خرد سنجیده نمودی - کریم الصفات و محسن زمان و بکمالات
یگانه روزگار بود - و ممدوح شعرای وقت است - خصوص ملا عرفی
شیرازی - که اکثر قصائد غرا در مدح او گفته - این قطعه یکی از
قصیده اوست *

* آسمان گفت ندانم که حلول از چه نکرد *

* صورتش پیشتر از صورت عالم بمحل *

* زانکه چون روز ارادت ز افق سر بر زد *

* صبحدم دولت او زاد و شبانگاه ازل *

* زین سخن جوهر فعال برآشفقت و بگفت *

* کای تنگ بهره ز فهم ^(۳) صد عام و عمل *

* بیم آن بود ز خاصیت یکتائی او *

* که هیولا نه پذیرد صور مستقبل *

و برادرش حکیم نورالدین قراری تخلص که فاضل سخن طراز بود

(۲) در [اکبرنامه] دفتر اقبال (۳) نسخه [ب] رصد و علم و عمل •

و شعر را خوب میگفت - ازوست *
 * بیت *

* چه تهمت بر اجل بندم ز چشمت خورده ام تیره *

* که آنم می کشد گر بعد صد سال دگر میوم *

شگرف شورش فرورگرفت - حسب الحکم اکبری به بنگاله رفته بود
 ترقی ناکرده درگذشت - مقوله اوست - که اظهار همت نزد دیگر
 اظهار طمع است - ملازم بازاری نگاهداشتن خود را بدخو کردن است
 بر هر که اعتماد کنی معتمد است - او حکیم ابوالفتح را همه دنیا
 گفتند - و حکیم همام را مرد آخرت شمردند - و خود را از هر دو
 بر کذازه داشتند - احوال حکیم همام جدا تحریر پذیرفته - و برادر دیگر
 نیز حکیم لطف الله نام ^(۲) (که از ایران رسیده بود) بوساطت حکیم
 ابوالفتح در سلک ملازمان پادشاهی انتظام یافته بمنصب در صددی
 سرفراز گردید - و زود رخت هستی بر دست - و پسرش حکیم فتح الله
 صاحب حیثیت و قابلیت بود - چون جنت مکانی بدو بے التفات بود
 دوزخ دیانت خان لنگ او را بذاورلتخواهی مذسوب ساخته عرض
 نمود - که در اندام بغی سلطان خسرو بمن میگفت - که صلاح وقت
 آنست که ولایت پنجاب را باور داده این مبحث را کوتاه سازند
 فتح الله منکر شد - طرفین رجوع بمباهله کردند - هنوز پانزده روز
 نگذشته بود - که سوگند دروغ کار خود کرد - چه با نور الدین پسر عم
 آصف خان جعفر (که با سلطان خسرو قرار داده بود که بوقت قابو

(۲) نسخه [ج] نام از ایران رسیده بوساطت .

(باب الحاء) [۵۶۲] (مؤثر الامرا)

از قید برآوردده بسلاطنت بردارد) متفق و همداستان گشت - اتفاقا در سال دوم هنگام مراجعت از کابل بلاهور این راز سرپیخته پادشاه رسید - و پس از پژوهش نورالدین با دیگر رفقا بیاسا رسید - و حکیم فتح الله را تشهیر کرده داورنه خرسوار منزل بمنزل می آوردند بعد ازان مکحول گردید *

* حکیم دین الملک میرازی *

در علم رتبه عالی داشت - و صاحب اخلاق حمیده بود - نسبش از جانب مادر بمحقق درانی منتهی میشود - از ابتدا ساز صحبت او با عرش آشنایی کوک گردیده در بزم و رزم شریک صحبت بود در سال نهم جلوس او را با منشور لازم الاتباع پیش چنگیز خان (که در احمد آباد سر ببرزگی برداشته بود) فرستادند - او با پیشکش خان مزبور برگردیده در آگوه دولت بار یافت - و سال هفدهم (که دلاسا نامه بنام اعتمان خان گجراتی برد) او را باتفاق میر ابو تراب بملازمت آورد - و سال نوزدهم (که پادشاه متوجه دیار شرتی شده) او از ملتزمان رکاب بود - پستر جهمت رهنمایی عادل خان بیجاپوری بدکن تعیین گردیده سال بیست و نهم بحضور آمده شرف بار اندرخت پس ازان بفوجداری حدود سنبل مامور شده سال بیست و ششم (که عرب بهادر و نیابت خان و شاهدانه با جمع از ناسپاسان غبار

(۲) نسخه [ب] سر خرد سری (۳) نسخه [ب] تسلی نامه (۴) در

[بعضی نسخه] دیانت خان *

شورش در حدود مذکور برانگیختند) نامبرده قاعه بریلی را مستحکم ساخته بجمع جاگیر داران آن طرف کوشید - هرچند آنها به بیم و امید خواستند که حکیم را همدستان سازند نه پذیرفت - و بحسن تدبیر در مجمع آنها خلل انداخت - تا آنکه نیابت خان بفرج پادشاهی پیوست - حکیم باتفاق دیگر جاگیرداران گرد و پیش جوهای پیکار شده غنیم را بخار آلود دشت هزیمت ساخت - و در همین سال بصدارت صوبه بنگاله ممتاز گردید - سال سی و یکم ببخشیدگری صوبه آگره چهره اعتبار برافروخت - پسترو همراه خان اعظم بهم دکن رفت - چون خان مذکور برگنه هندیه جاگیر او را تغیر داده بود بے طلب سال سی و پنجم بحضور آمد - لهذا باز نیافت - و بعد دریافت کیفیت پرورنگی کورنش دادند - و ببخالی برگنه مذکور نوازش پذیرفته بعد چندے مرخص گردید - و سال چهارم مطابق سنه (۱۵۰۳) یکهزار و سه هجری بعدم آبان شدافت - شعر میگفت

و درائی تخلص میکرد - این بیت ازوست *

* بیم *

* در شب زلف سیاهش خواب مرگم در بود *

* بوالعجب خواب پریشانی که تعبیرے نداشت *

بمنصب پانصدی رسیده *

• حکیم امام •

برادر حکیم ابوالفتح گیلانی سم - همایون نام داشته - چون

بملازمت عرش آشیانی استسعاد یافت بنابر پاس ادب اول بهم ایون قلی

مخاطب گردیده پس ازان بحکیم همام فاهوړي اندوخت - در
خط تناسي و شعر فهمي يگانة روزگار بود - و بدانش طبعي و پزشکی
لخته آشنا - پارسا گوهر شگفته پيشاني شيوا زبان ندیم منش - اگرچه
بمنصب ششصدي و خدمت بكار بیگي اختصاص داشت اما در
مصاحبت و قرب پادشاهي پایه بلذت نرمي افراخت - در سال سي
و یکم چون کار آگاهي و اخلاص و ندمی او ذهن نشین عرش آشياني
شده بود به پیغام گزاري و و خشوري نزد عبدالله خان والی توران
رخصت یافت - و میران صدر جهان مفتي را برای پرسش سانحه
ناگزیر پدرش سکندر خان (که سه سال شده بود رخت همستي بسته)
همراهش دادند - و از فرط عنایت در حق حکیم این فقره در نامه
مرقوم گردید - که افادت و حکمت پناه زبده مقربان هوا خواة عمده
محرمان کار آگاه حکیم همام را (که مخلص راست گفتار و مرد
درست کردار است - و از ابتدای ملازمت ملازم بساط قرب بوده در می
اورا به هیچ وجه تجویز نکرده بودیم) برسم رسالت فرستادیم - چون
در ملازمت ما اورا آن نسبت متحقق است که مدعیات را بیواسطه
بموقف عرض میروساند اگر در مجالس شریف ایشان همین اسلوب
مرعی باشد گویا فیما بین مکالمه بیواسطه خواهد بود - و در غیبت او
عرش آشياني مکرر فرمود - که تا حکیم همام رفته خوردني لذت ندارن
و بحکیم ابوالفتح گفت - که بخاطر نرسد که در عالم برادري شما از
جدائی او بیشتر از ما دل نگراني داشته باشید - مثل حکیم همام کجا

(مآثر الامرا) [۵۶۵] (باب الحاء)

پیدا میشود - در سال سی و چهارم هنگام معاودت از کابل در منزل باریک آب حکیم همام از توران دیار رسید - یکماه از فوت حکیم ابوالفتح گذشته بود - بعد از ملازمت عرش آشیانی در غمگساری او بدین کلام دلنواز تسلی بخش گردید - که ترا یک برادر بود - از عالم فوت و مارا ده *

* از حساب دو چشم یک زن کم *

* و ز شمار خرد هزاران بیش *

در سال چهارم سنه (۱۰۰۴) هزار و چهارم هجری بتب دق در دو ماه پیمانۀ زندگی حکیم همام لبریز گشت - دو پسر داشته - اول حکیم حاذق احوالش بزبان قلم ادا خواهد شد - دوم حکیم خوشحال - در عهد اعلی حضرت بمنصب هزاری امتیاز یافته بخشوی دکن گردید - مهابت خان در صوبه داری خود بسیار تفقد احوالش میکرد *

(۲)

* حسن بیگ خان بدخشی شیخ موری *

از بابریان این سلطنت بوده سپاهی نقش و کار طلبیها داشت چون در سال سی و چهارم عرش آشیانی پس از فراغ سیر کشمیر بعزیمت زابلستان از ولایت پکهلی (که ولایتی سمت سی و پنج کوره طول و بیست و پنج عرض پیوسته بغربی کشمیر) میگذشت سلطان حسین خان پکهلی زال از نژاد قارلوق (که صاحبقران وقت مراجعت بتوران چنده ازان قوم را بداسبانی این ملک گذاشته بود) ادراک

(۳) نسخه [ج] حسن بیگ بدخشی *

(باب الحاء) [۵۶۶] (مآثر الامراء)

شرف‌هلات نموده بعد چند روز فرار گزید - پادشاه آن ولایت را باقطع حسن بیگ داده او را بمالش آن بومی رخصت فرمود - حسن بیگ بشاهمت و پردای چیره دستیها نموده آن اُلکا را بدست آورد و چون در سال سی و پنجم بحضور رسید پکهلی دال باز سراز گریبان شورش و فساد برآورد - و از خام کاری خود را سلطان نصیرالدین نام نهاده پکهلی را از مردم حسن بیگ برگرفت - حسن بیگ مجدداً با فوج حضور تعیین گشته سزای شایسته در گذارش گذاشت - و در سال چهل و ششم در ولایت بنگش نیکو پرستاریها بتقدیم رسانیده بمنصب دوهزار و پانصدی سر برافراخت - و در اواخر عهد اکبری (رهتاس در جاگیر یافته بحفاظت کابل مامور شد - و در سال اول جهانگیری طلب حضور گشته چون بمتهرا رسید سلطان خسرو (که شب یکشنبه بیستم^(۲) ذی الحجه سنه ۱۰۱۴ هزار و چهارده هجری از ارک آگره فرار نموده) در چار او شد - حسن بیگ (که از جانب جنت مکانی مطمئن نبود و ازین طلب استشمام رایحه بے عنایتی می نمود - و در اصل هم سرشمت بدخشیان بشورش و فتنه مجبول است) بفسون و تملق سلطان خسرو از راه زفته فرار بهمراهی داد - و با سه صد جوان بدخشی رفیق طریق ضلالت او گردید - خسرو در مخاطبات خان بابا گفته مدار و اختیار خود را بقهضه اقتدار او سپرد *

و چون در کنار آب بیاه خسرو با جمعی (که فراهم آورده بود)

(۲) در [بعضی نسخه] هشتم *

در مقابل فوج پادشاهی پای ادبار افشود؛ باندک زد و خوردے شکست یافت و بحال تباہ با حسن بیگ و عبدالرحیم دیوان لاهور (که بدر پیوسته و خطاب ملک انور یافته بود) اراده دشت ناکامی گشت اکثر افغانان (که زفامت او اختیار کرده بودند) برفتن دیار شرقیه ترغیب نمودند - حسن بیگ گفت - این کنگاش غلط است - شما را بجانب کابل باید شتافت - چه از اسپ و آدم دران دلایمت کمی نیست - هرکرا کابل باشد هر قدر نوکر خواهد سامان می تواند شد فردوس مکانی و جنت آشیانی بیارچی کابل فتح هذدوستان کرده اند معینا ایشان خزانه نداشته اند - من چهار لک درپیه در درهتاس دارم پیشکش میکنم - و بمجرد (سیدن آن حدود درازده هزار سوار کار آمدنی فراهم می آرم - اگر پادشاه از پی شتابند جنگ را آماده ایم - و اگر آن ملک را ارزانی دارند چذدے بروزگار در ساخته منتهز فرمت خواهیم بود - چون سلطان ناعاقبت اندیش ادبار مذذ عذان کارها بدست او داده بود بصوابدید او راهی شد - از قضا بر ساحل دریای چذاب اسیر سرینجه مکافات گردید - درانوقت موکب جنت مکانی در باغ میرزا کامران واقع سواد لاهور نزل داشت - سیوم عفر سنه (۱۰۱۵) هزار و پانزده هجری خسرو را دست بسته و زنجیر بپا بتورق چنگیزی بحضور آوردند - حسن بیگ و عبدالرحیم را بر جانب راست و چپ ایستاده کرده خسرو درمیان می لرزید - و میگریست - حسن بیگ بگمان نفع موهوم بهرزه گوئی و ژانخائی در آمد - چون غرض او

(باب العاد) [۵۶۸] (مآثر الامرا)

ظاهر گشت بحرف زدن نگذاشته حکم شد - که خسرو را مسلسل و محبوس نگاهدارند - و حسن بیگ را در پوست گاو و عبدالرحیم را در پوست خر کشیده و از رونه بر دراز گوش نشانده تشهیر نمایند چون پوست گاو زود تر از پوست خر خشک شد او بیش از چهار پاس زنده ماند - و درمیان بعد یک شبانه روز چون زندگی داشت بشفاعت باریابان از غضب سلطانی (که نمونه قهر آهپی ست) رهائی یافت - و بجهت عبرت و سیاست از در باغ کامران تا در قلعه ارک دو ریه دارها نصب گشته جمع را (که با خسرو طریق مرافقت پیموده بودند) مصلوب ساختند - و روز دیگر (که پادشاه داخل لاهور میشد) فرمود - خسرو را بر فیل نشانده از میان دارها گذرانند و از دو طرف آراز نمایند - که مقربان شما و اهل خدمات شما مجرا میکنند * نعون بالله من سوء الخاتمة والعاقبة * پسر حسن بیگ (۲) اسفندیار خان در عهد اعلیٰ حضرت بمنصب هزار و پانصدی رسیده سال شانزدهم در گذشت *

* حکیم علی کیلانی *

در فنون و علوم خصوص در طب و ریاضی مهارت تام داشت - و از حذاق اطباء وقت بود - گویند در کمال پریشانی و افلاس از ولایت بهند وارد گردید - و بدستگیری بخت مسعود در سلک ملازمان عرش آشیانی منتظم گشت - روزی بحکم آن پادشاه عالی جاه بغابر

(۲) نسخه [ج] رسیده در گذشت ه

امتحان چند تاررزه بول مريض وصحيح و گار و خر يكد فمه آورده بحكيم
فمودند - او همه را از روی قیاس مطابق واقع بیان کرد - از انوقت
برتبه و اعتبارش افزوده بدولت قرب ومصاحبت پادشاهی اختصاص
گرفت - و صاحب ثروت و مکنت گشته سر همسری و مسارات
با عمدها می افراشت - پس از ان از پیشگاه خلافت بوخشوری
بیجاپور مامور شد - علی عادل شاه والی آنجا استقبال نموده باعزاز
فراران بشهر در آورده سامان نفائس آندیدار نموده میخواست حکیم را
روانه سازد - که ناگهان در سنه (۹۸۸) نهصد و هشتاد و هشت
ساعرزندگیش لبریز آمد - اگرچه صاحب فرشته آورده (که حکیم عالی
گیلانی با پیشکشهای شایسته پیشترها روانه شده - درینوقت حکم
عین الملک شیرازی بسفارت آمده بود - که بسبب واقعه ناگزیر بدون
تحف و هدایا برگشته رفت) اما نزد مولف این اوراق تحریر عالی
شیخ ابوالفضل در امثال این قضایا مطابق تر بواقع می نماید *
چون ساذحه قتل علی عادل شاه خالی از غرابت نیست بر لوده
بیان مرتسم میگردد - که او رشید تر و باذل ترین آن طبقه اسم
باوصف عدل و احسان همواره دامن عفت آلوده داشته - و آخرها
بمیلان ساده دریان افراط نموده بکوشش فراران دو خواجه سزی را
(که کمال صفائی داشتند) از ملک برید مرزبان بیدر طلب داشت
چون مطلوب نزدیک رسید از بے آزر می و فرودمایگی پذیره شده

(۲) در [اکثر نسخه] از غرابت نیست •

فرمانی که با یکی که کلان تر بود دست ناسزاخواستش
 دراز نمود - آن پارسا گوهر از پاک دامنی و ناموس دوستی تن در داده
 بدشنة (که از دور بینی با خویش نهان داشته بود) کار او بانجام
 رسانید - عجیب تر آنکه مولانا محمد رضای مشهیدی رضائی تخلص
 ۹۸۸
 تاریخ این واقعه * شاه جهان شد شهید * یافته *

القصة حکیم علی در سال سی و نهم شگرف حوضی بر ساخته که
 راه از درون آن بکاشانه میرفت - و شگفت آنکه آب ازین برکه
 بدانجا در نمیشد - مردم فرورنده بر راه پوژدهی فراوان رنج بردی
 و بسیار آزار یافته از نیمه راه برگردیدند - عرش آشیانی بدماشای آن
 خرامش فرموده خود آهنگ درآمد فرا پیش گرفت - در کنج حوض
 سرے بآب فرو برده در سه زیغه پایان رفته بدان خانه درآمد
 بسیار بتکلف آراسته - در غایت روشنی جای ده درازده کس است
 فرش خواب رخس پوشش مهیا - و حاضرین طعام موجود - چند جلد
 کتاب در طاقها گذاشته - هوا نمی گذاشت که یک قطره آب اندرون
 درآید - و چون پادشاه لخته درنگ فرمود غریب حالتی بر مردم بیرون
 در آورد - تا سال چهارم حکیم بمنصب هفتصدی رسیده بود - و علاجهای
 دست بسته او موجب حیرت عالمیان میشد - آخرها (که بعرض آشیانی
 اسهال عارض شد) هر چند تدابیر بکار برد مفید نیفتاد - پادشاه
 غضب آورد باو گفت که تو بساری ولایت بیش نبودی - پاتابۀ غربت را
 این جا را کردی - ما ترا باین مرتبه رسانیدم - تا روزی بکار آئی - و از

نخایم خشم و درنگه بجانب او برتافتند - حکیم چیزے از کیسه برآورد
در کوزه آب انداخت - غورا بسته شد - و عرض کرد این قسم دراهنا
موجود است - اما چه فایده که این جا اثر نمیدهد - پادشاه بمقتضای
اضطرار و اضطراب بیماری مبالغه فرمود - که هرچه شدنی ست
خواهد شد - همین را بمن بده - چنانچه ازان در قبض و اعتقال
در طبیعت بهم رسید - اما وجع در شکم پیچید که بقلق آورد - ناچار
ادویہ مسهلہ بکار رفت - اطلاق زیادتی کرد - تا در گذشت *

از غرائب سوانح است تقدم سبب بیماری عرش آشیانی
گویند گرانبار نام فیله در سرکار جنت مکانی بوده - که دیگر فیله (که
مقاومت صدمات او تواند نمود) در فیلهخانه پادشاهی نشان
نمیدادند - مگر آپرپ نام فیل سلطان خسرو - که نیز در جنگ سرآمد
بود - لهذا عرش آشیانی فرمود - که این هر دو کوه گران سنگ را
بنام بجنگ اندازند *

* دو کوه آهنین از جای جنبید *

* زمین گفتی ز سر تا پای جنبید *

(۲)
و در هتن فیله از حلقه خامه بکمک مقرر شد - یعنی هرگاه یکی از آنها
چپبرگی نماید و غیابان نتواند نگاهداشت فیل مذکور از کمین برآمده
کمک مغلوب کند - و آنرا طپانچه نامند - از اختراعات آن پادشاه
است - عرش آشیانی در جهر و که نشسته تماشا میکرد - و شاهزاده سلیم

و سلطان خسرو بر اسپان سوار شده استاده بودند - که اتفاقاً فیل
 گرانبار بعد زد و خورد بسیار حریف خود را زبون ساخت - خواستند
 طپانچه را بکمک آرند - جمعی از مردم شاهزاده مانع آمده سنگی چند
 بجان او انداختند - ^(۲) فیلبان که بجزارت پدش راند سنگی بر شقیقه اش
 خورده چند قطره خون بر سینّه اش چکید - باریابان حضور بآب و تاب
 وا نموده مزاج پادشاهی را بشورش آوردند - عرش آشیانی بسطان
 خرم (که نزد جد بزرگوار حاضر بود) فرمود - که نزد شاه بهائی خود
 رفته بگوئید - که شاه بابا میفرماید - که در حقیقت همه فیلهای
 از شما سم - این بے اعتدالی چرا - شاهزاده در جواب گفت - که مرا
 اصلاً آگهی نیست - و بزدن فیلبان راضی نبوده ام - سلطان خرم گفت
 اگر چنین است من رفته فیلبان را بآتشبازی از هم جدا میسازم
 چنانچه هر چند تدابیر بکار برد مفید نشد - تا آنکه رن هتن نیز
 عاجز شده با آپرپ خون را بدریای جون انداخت - سلطان خرم
 برگشته کیفیت را بعنوان ملأئم بعرض رسانیده فی الجمله وحشت مزاج
 فرد نشانید - درین اثنا سلطان خسرو رسیده بهرهزه درائی و ژاژخانی
 در آمد - و نسبت پددر حرفهای ناشایسته معروض داشت - که نایر
 غضب عرش آشیانی باشد تعال آمد - و همه شب از تب بے تاب
 گشته طبیعت از مرکز اعتدال انحراف تام نمود - طرف صبح
 جالینوس الزمانی حکیم علی را طلبیده فرمود - که هرزه گوئی خسرو

مزاج ما را برشورانیده باین حالت انداخت - و آخر همین تب
باسهال کشید - و موجب ارتحال گردید *

گویند چون در آخر بیماری حکیم عالی تجویز تربز کرده بود
جنت مکانی پس از جلوس معاتب فرمود - که بهمین تجویزها
پدرم را کشتی - و در سال سیوم سنه (۱۰۱۸) هزار و هیزده جنت مکانی
هم بسیر حوض مذکور بخانه حکیم رفته بآب درآید - و بعد از تفرج
بیرون آمده حکیم را مورد عذایت ساخت - و بمنصب دو هزاری
سرفراز فرمود - حکیم بعد از چند بساط هستی در نوردید - گویند
قریب شش هزار روپیه هر ساله بصرف ادویه و اشراف اهل استحقاق
مقرر ساخته بود - حکیم عبدالوهاب پسرش در سال پانزدهم جهانگیری
بر جمع از سادات لاهور دعوی هشتاد هزار روپیه کرد - که پدر من
بآنها سپرده - و خط بمهر قاضی ظاهر ساخته دو گواه در دارالعدالت
گذراذده بثبوت شرعی رسانید - سادات انکار داشتند - و ممکن نبود
که از عهد آن مبلغ برآیند - آصف خان بتحقیق این قضیه مامور
شد - چون خاین خایف می باشد حرف آشتی با سادات در میان
آورد - آصف خان بگونهگون پرسش در آمد - ناگزیر اعتراف با بطلان
دعوی خود نمود - و بعزل منصب و جاگیر از مرتبه افتاد *

• حاکم بیگ •

داماد اعتماد الدوله جهانگیری ست - در عهد جنت مکانی

چون عشائر و اقارب اعتماد الدوله هر يك بخاني و توخاني (سید
 مشار اليه نیز صاحب چشم^(۲) و طبل گشته بدلند پایه امارت برآمده
 زنش خدیجه بیگم بهمشیرگی نور جهان بیگم در غایت اعزاز
 و احترام میگذرانید - تا اواخر زمان اعلیٰ حضرت در قید حیات بود
 و باعتبار یمین الدوله (که برادر کلانش بود) در توقیر و تبجیل او فوت
 و فرودگذاشت واقع نشد - همواره بانعامات پادشاهی کام دل می اندوخت
 فردوس آشیانی در سال بیست و چهارم یکدفعه بعظای سی هزار (رپیه
 او را مورد نوازش فرمود - چون حاکم بیگ مرد مغلی خالی از فضل
 و کمال نبود بفراغت دوستی و تن آسانی میخواست بخود سرب
 بگذراند - جذت مکانی بهاس آن نسبت تکلیف خدمت حضور
 بار معاف فرموده بیشتر بکارهای بیرون مامور میفرمود - چند
 حکومت متهورا بمشار اليه تفویض یافت - آخر معزول شد - سببش
 این که اچهد روپ اسرم سناسیئے بود مرتاض موحد - نزدیک معموره^(۳)
 اوجین در گوشه صحرائی از آبادی دور پشتت واقع شده - دران سوراخ
 کنده مسکن و مامن داشت - دهن سوراخ (که راه درآمد و برآمد است)
 پنج و نیم گره دراز - و سه و نیم گره پهنا پیموده شده - او در دست
 خود را دراز ساخته بدرون در می آورد - آنگاه سر - بعد از آن مد
 ماره خود را بدرون می انداخت - و وقت برآمدن نیز بهمین دستور
 حیرت افزای نظارگیان بود - نه بوری و نه کاه - که در هوای سرد بزیر

(۲) نسخه [ج] طبل و چشم (۳) نسخه [ب] اچهد - و نسخه [ج] اچده .

اندازد - و نه در زمستان آتش - و نه در تابستان باد - نیم ذراع پارچه کرباسی داشت - که پیش و پس خود بدان پوشیده - هر روز دو مرتبه بدربار درآمده غسل کرده - و ظرفی از مس بجهت آب خوردن در دستش بود - در تمام شهر اوجین هفت خانه برهن (که صاحب زن و فرزند اند - و اعتقاد دریشی و قذاعت بآنها دارند) اختیار کرده - روزی یکبار بیخبر بخانه سه نفر از آن هفت نفر درآمده بروش گدایان می ایستاد - و آنها پنج لقمه خوردنی از آنچه برای خود مهیا میکردند برکف دستش می نهادند - و او بے آنکه ادراک لذت کند فرو می برد - بشرطیکه در آن خانه زن حائض نباشد - و طوئے و مصیبتی و ولادت واقع نشده باشد - اهل هند صاحب این مقام را سرب ناسی خوانند - سرتارک همه *

چون در سال یازدهم بلده اوجین مطرح رایات جهانگیری گردید
جنت مکانی بدیدنش رفته - با آنکه بمجالست مردم چندان (اغلب
نبود صحبت مستوفی نگاهداشت - علم بیدانت را (که مراد از علم
تصوف باشد) خوب ورزیده - از فهم تیز و مدرکة عالی مصطلحات
تصوف اهل اسلام را با طریق تصوف خود تطبیق داده بیان نمود
جنت مکانی را کمال حسن اعتقاد بار بهم رسید - و او بعد چند
از اوجین بمتھرا (که از اعظم معابد هند است) نقل نموده بکنار
دریای جمنا بآئین خویش یزدان پرستی می نمود - جنت مکانی
چون در سال چهاردهم نخستین بار نهضت کشمیر فرمود در آن مکان

مک : پیش او رفته در خلوت زمان ممتد صحبت میداشت - سخن او در باطن پادشاهی اثری تمام نمی بخشید - برای هرکه میگفت کامیاب میگشت - چنانچه خان اعظم کوکه از امتداد حبس سلطان خسرو نگرانی بسیار داشت - با وجود تعصب دینداری تنها پیش او رفته در باب خلاصی خسرو بعجز التماس نمود - او حرفهای محققانه پادشاه گفته بر سه مهربانی آورد - و جرائم آن شاهزاده بعفو مقرون گشته حکم شد - که بکوزنش می آمده باشد - و چنین امر دشوار بعرض آن بیغرض صورت آسانی گرفت - ازین که پادشاه وقت بار معتقدانه در خوردی (جوع خلأق بسیار شد *

با آنکه او با هیچکس کاره نداشت و از شادی و غم آسوده میزیست ناگاه حاکم را یا رگ حمیت اسلام بحرکت آمد - یا هجوم مردم را مخل حکومت پنداشت - روزی آن بیچاره را تازیانهای بسیار زد - پادشاه ازین خبر بسیار برآشفقت - هرچند بخاطر داشت بیگم تلافی بعنوان دیگر نقش نبست اما از نظر افکنده بعزل خدمت و سلب منصب و جاگیر معائب فرمود - مشارالیه در اکبرآباد منزوی گشته نزدیک نخاس آنجا بانگی بطرارت و نصارت (که رشک گلشن کشمیر بود) طرح افکنده در آنجا بمشغله عام می پرداخت - تا آنکه باجل موعود درگذشت - پسرش میرزا نورالدین نیز اعتنا بمنصب پادشاهی ننموده از دولت مادر و خالههای خویش روزگار سپری داشت - و اوقات عمر را بکمال خوبی گذرانید *

* حکیم صدرا *

ملقب بمسیح الزمان خلف حکیم فخرالدین شیرازی سم
 که در عهد شاه طهماسب فرمان فرمای ایران بهیرزا محمد نامی
 گشته - اکثر خویش و قومش طبیب پیشه بوده اند - نسبش بحارث
 ابن کلاوه (که شرف ملازمت جناب ختمی مآب صلی الله علیه و سلم
 دریافته - و بدعای فیض انتمای آنحضرت فن طبابت و پزشکی
 در دردمان او تا روز جزا خواهد بود) میرسد - حکیم فاضل دانشمند
 نیکو اخلاق بود - در معالجه^(۲) مرضی ید بیضا می نمود - علمای عصر
 قولش را معتبر و تصرفات او را در معالجات معتمد علیه و موثوق به
 میدانستند - اطبای وقت بشاگردی او افتخار کرده مباحثه کتب طب
 در خدمتش می نمودند - اما چون بتوسعه مشرب مشهور بود شاه
 توجه کمتر بحالش میفرمود - حکیم صدرا نیز پس از تحصیل سائر
 علوم و فنون در طب مثل پدر بدانشوری و حذاقت علم اشتهار برافراخته
 در ربیعان شباب سال چهل و ششم اکبری وارد هندوستان گشت
 و در عهد جهانگیر پادشاه سرآمد حکما گردیده بخطاب مسیح الزمان
 و منصب سه هزاری پانصد سوار سرفرازی یافت - بعد از جلوس
 اعلی حضرت پیش از پیش مورد نوازش خسروانه شده بخدمت
 عرض مکرر (که جز بمعتمد مزاجدان نمودن) اختصاص گرفت - و در سال
 چهارم برخصمت حجاز مجاز گردیده برهنمونگی هدایمت و بدرقه

(۲) نسخه [ج] مرض

توفیق بزیارت حرمین مکرمین چهره سعادت نور آگین ساخت
 و براه بصره مراجعت نموده به بندر لاهری رسید - و در سال
 هشتم باسلام پیشگاه خلعت و جهانبانی ناصیه بخت برافروخت
 و چهل اسپ عربی (که در بصره و نواحی آن برای پیشکش خریده بود)
 بنظر در آورد - و بدرجه قبول رسید - ازان جمله دو اسپ یکم بوز
 و دیگر طرف (که حسن منظر و نیکوئی لون و تناسب اعضا با تیزگامی
 و باد خرامی فراهم داشتند) سرآمد طوائف پادشاهی گشته نخستین
 پادشاه پسند و درمین بتمام عیار موسوم گردید - و حکیم بتفویض
 منصب پیشین و عطای فیل و بیست هزار روپیه نقد سر برافراخته
 بحکومت بندر مبارک سورت و پرگانات آن دستوری یافت *

و چون حکیم در مذهب امامیه معتددا بود و کمال تقاوت و طهارت
 داشت انجام کار از ملازم پیشگی استعفا جسته در دارالسلطنه لاهور
 با دل آسوده و خاطر شاد گوشه انزوا برگزیده داد عیش میداد
 اکثری در لاهور و تائبستان در خطه کشمیر بسر میبرد - و گاهی
 حسب الطالب بحضور نیز می رسید - چون در ازاله امراض بیگم صاحب
 (که بجهت آتش زدگی بهم رسیده بود) کوشیده در سال هیزدهم
 باضافه ده هزار روپیه بسالیانه پنجاه هزار روپیه کامیابی اندوخته
 رخصت انصراف یافت - و در سال بیست و چهارم سنه (۱۰۶۱)
 هزار و شصت و یک در کشمیر رخت همی ازین جهان برپست

طبع موزون داشت - مسیح اللّهی تخلص می نمود - این شعر

* بیت *

از ست *

* کم لذتم و قیمتم افزون ز شمار است *

* گوئی دهر پیشتر از باغ وجودم *^(۲)

گویند حکیم سه صد کذیب داشت - و هر یکی را بخدمتی مقرر نموده
از صبح تا شام و از شام تا در پاس شب مستغرق کار بود - و لمحّه
فرصت نمیداد - چون وجه این همه تقید و تعذیب پرسیدند گفت
زنان را تا شغله پیش نباشد خیال باطل در سر میرسانند - گویند
در وجه معیشت هم تنگ گرفته بود *

* حبش خان *

سیدی مفتاح حبشی از دیرین بندها و قدیم پرستاران نظام شاهیه
است - و دران خانواده صاحب عزت و اعتبار بود - و از دیر باز
بقلعه دارمی قلعه اردگیر (که حصاره ست در کمال ممانت و استواری
از سنگ و صارج اساس یافته) میپرداخت - چون از آغاز سلطنت
صاحب قران ثانی ولایات نظام شاه پی سپر افواج پادشاهی گشته
رفته زفته همگی حصون و محالات مسخر اولیای دولت اعلیٰ حضرت
گردید و آن سلسله یکباره انقطاع پذیرفت محمد عادل شاه بیجاپوری
برای گرفتن اسمعیل برادر زاده خود (که دران قلعه محبس بود)
هرچند تدابیر بکار برد و سیدی مفتاح را بلطائف الحیل مستمال

(۲) در [بعضی نسخه] پیشترش باغ *

هیگرون انهد سونمذ نیفتاد *

این اسمعیل پسر درویش محمد است نخستین پسر ابراهیم عادل شاه و همشیره زاده محمد قلی قطب الملک - چون ابراهیم عادل شاه بدولت نام غلام کلانوتی (که در نوکروی او اعتبار تمام یافته قلعه دار بیجاپور شده بود) در مرض موت وصیت نمود (که بعد از پسر دوم محمد را بسوی بردارند) محمد پس از مسند نشینی درویش محمد را نابینا گردانید - زنانش اسمعیل را (که دران ایام شش ساله بود) پنهان نزد نظام شاه فرستادند - باشد که از چنگ دشمنان رهائی یابد - او از بیم آنکه رسیدن اسمعیل شهرت یابد و خاطر عادل شاه ازان انحراف گیرد نادیده پیش سیدی مفتاح فرستاد - او ده سال در زندان نگهداشت - و مشار الیه بی آنکه اظهار ایلی بعادل شاه نماید بی سر و سردار بیشتگرمی قلعه استوار سر نخوت و بزرگی می افراشت *

سال نهم در ماه محرم سنه (۱۰۴۶) هزار و چهل و ششم هجری خاندوران بهادر بمحاصره آن قلعه پرداخت - و از طرفین دست و بازوی جلالت و حماسه برکشادند - و چون نقبها بقلعه نزدیک رسید حصار نشینان را پای ثبات از دست رفت - سیدی مفتاح مضطرب گشته بخاندوران پیغام داد - که اگر مرا در سلک بندهای درگاه منخرط سازند من قلعه را می سپارم - خان مذکور چون ملتزمات او را قبول نمود او آرزوهای دیگر (که شایستگی

پذیرائی نداشت) در میان آوردن - و زد و خورد آغاز کرد *

گویند در ایام محاصره اکثر ما یحتاج قلعگیان بصرف آمده بود
 لهذا سیدی مفتاح تدبیرے انگیزخته بخاندوران اظهار اطاعت
 و نوکری نمود - و برای ملازمت روزے معین ساخت - و در اثنای
 آن درازهای قلعه را برکشاد - تا مردم بلشکر پادشاهی آمد و شد
 نموده آنچه می بایست گرفته بقلعه آوردند - روز موعود ملاقات باز
 درازها بسته بر سر جنگ و جدال شتافت - بهر تقدیر خاندوران
 نقبه را (که سرپای برج شیر حاجی کشیده بود) آتش زد - اگرچه
 چندان خلل بقواعد حصن ازک راه نیافت اما سیدی مفتاح
 از ماتبت بینی جز اطاعت چاره ندیده نزد سردار آمد - و بعد
 محاصره سه ماه و کمرے قلعه تسلیم نمود - و اسمعیل نبیره ابراهیم
 عادل شاه را که زندانی بود حواله کرد *

سیدی مفتاح از پیشگاه خلافت و جهانبانی بمنصب سه هزار
 هزار و پانصد سوار دوا سپه سه اسپه و خطاب حبش خان مورد التفات
 خسروانی گشت - و به تفرخوای قبول جید سرمایگ دولت اندوخته
 همواره در کمکیان دکن انتظام داشت - و هیچگاه صوبه دازان دکن
 پاس عزت و احترام او را فرو نگذاشتند - و او هم اگرچه بشکل و شمائل
 عجیب و غریب بود و بسیار مرطوبی داشت اما خالی از اهنمت نبود
 علما و صلحا را بسیار دوست داشتی - و خدمت کرده - و بایصال
 زر بارباب کمال و اهل استحقاق کوشیده - و در نوکری پادشاهی

(باب الحاء) [۵۸۲] (ماثر الامور)

بسیار چست و چالاک بود - در سال بیست و نهم شاهزاده محمد اورنگ زیب بهادر ناظم دکن اورا با جمیع امرای دکنی بهمراهی میرزا خان حاکم برار بر سر زمیندار دیوگدهه تعیین نمود - و چون شاهزاده در سال سیم متوجه گلکنده گردید دران مهم فیز خود را رسانیده مصدر خدمات گشمت - مشار الیه به بابا فیروز (که در پیشه بود در قصبه پتھری) اعتقاد و اخلاص بسیار داشت - و اخراجات خانقاه شیخ هر سال و هر ماه سر برآه می نمود - و چون بابای مذکور ازین جهان گذران بدار الجذان نقل نمود خان مذکور مقبره او دران قصبه بنا نهاده - که امروز زیارتگاه مردم است - پرگنه و کاور سرکار ناندیر دکن در جاگیر داشت - وطن قرار داده اکثر سادات عربستان را درانجا ساکن گردانیده بانواع خدمتگاری پیش می آمد و کتب بسیار قیمتی از دیار عرب طلبید - و دست بذل و کرم دراز داشت - پسرش احمد خان هم منصب عمده یافته - جوان وجیه نمایان بود - شاه عالم بهادر در هنگام موبه داری دکن التقات بسیار بحالش میکرد - او زمینداری پرگنه مذکور خریده با جاگیر داری جمع ساخت - در عهد عالمگیری در گذشت - پسرانش منصب قلیل یافتند - دیهات پرگنه بمردم دیگر تنخواه شد - مدتی بدر تمد زده بخون سری بسر بردند - در عهد خسرو زمان عوض خان بهادر قسوره جنگ بمحاصره مسکن آنها پرداخته سیدی حسین را (که کلان تر آنها بود) گرفته مقید نمود - پستر بحکم نظام الملک آصفچاه

(مآثر الامراء) [۵۸۳] (باب الحاء)

مخلصي یافته بر سر کار خود شتافت - و پس از زمينداري مذکور
تعلق بارلادش دارد *

• حیات خان •

داروغه آبدار خانه و سر کرده^(۲) خدمتگاران اعلى حضرت بود
بفروزي اعتماد و رفور محرميت و درام حضور اختصاص داشت
مدتها بداروغگی دولتخانه (که جز بمعتمدان نسيانند) و داروغگی
چيلها و داروغگی خواصان مي پرداخت - غالبا اين همان حیات
خان است که در عهد جنک مکاني نيز بداروغگی آبدار خانه مامور
بود - و روز شکار شير (که از انيرای سنگدلن ترون بسیار بظهور رسيد^(۳)
و پادشاهزاده شاهجهان بکومک او متوجه شده شمشير بشير
حواله نمود) او نيز بهمرکابی پادشاه اختصاص داشت - سال ششم
جلوس فردوس آشياني بمنصب هشتصدي دو صد سوار رسیده
و سال پانزدهم هزاري دو صد سوار گردیده سال هيژدهم باضافه
پانصدي دو صد سوار و سال نوزدهم بافروزي پانصدي دو صد سوار
بمنصب دو هزاري شش صد سوار چهره کامراني افروخت - پستر
بداروغگی گرز برداران و منصب داران احدي مامور شده سال بيستم
باضافه دو صد سوار و پستر بداروغگی مردم جلو و افزوني دو صد سوار
بمنصب دو هزاري سوار فائز گشت - پس ازان باضافه پانصدي
ذات و سال بيست و یکم بافروزي پانصدي ديگر بمنصب سه هزاري

(۲) يا سرگروه باشد (۳) در [بعضه نسخه] آهنراي *

هزار سوار معروف از يي يافت - سال بيست و سيوم بافزايش دو صد سوار
 و سال بيست و چهارم بعتامى علم و پستر باضافه سه صد سوار
 بمنصب سه هزار و پانصد سوار سربلندي اندوخت - و سال
 بيست و نهم بعنايت نقاره طبل شادمانى برنواخت - و سال سيم
 (که سنين عمرش بهفتاد رسيده بود) بناهر عرض مرض فالج
 از دولت باربابي محروم گرديد - پادشاه بائين بنده پروري ديها
 بيست لک دام از حويلى مستقر الخلافه بطريق سيورغال بار عطا
 فرموده بر منصب پسر و نبیره اش افزون - و خدمات حضور (که
 بار متعلق بود) بديگران تفويض پذيرفت - سال سي و يکم بيست
 و هفتم شعبان سنه (۱۰۶۷) هزار و شصت و هفت هجري در بلده
 مذکور بديار خاموشان منزل گزيد *

* حسام الدين خان *

ميرزا حسام الدين حسن نبیره ميرزا غياث الدين علي آصف
 خان است - پدرش نظام الدين علي نام داشته - مومى اليه مرد
 عياش بے پروا بود - و در عنقوان جواني بکمال استغنا ميگذرانيد
 بناهر قرابتی (که اين سلسله را با يمين الدوله آصفجاهي ست)
 بعد جلوس اعلي حضرت سرگرم تقديم خدمات پادشاهي گشته مدتی
 در دکن بکارهای متفرق بسر برده در سال پانزدهم بمنصب هزارى
 (۲) نسخه [۱] سه هزار و پانصدي هزار سوار (۳) در [بعضی نسخه]
 بيست و ششم *

پانصد سوار سرفرازی یافته ببخشیدگری دکن قامت اعتبار خویش
 بر آراست - با آنکه از دیانت و بیغرضی از آمیزش مردم آزادانه
 میزیست اما از روی دانش و فهمیدگی نوعی حسن سلوک سرکرد که
 زبانها بتحصین گویا گشت - صوبه داران دکن باعزاز و احترام با او
 پیش آمدند - خاندوران نصرت جنگ واسطه ترقی او شده کاردانی
 و دیانت مشار الیه را با خدمت طلبیها دل نشین اعلیٰ حضرت
 ساخت - در سال هیزدهم از اصل و اضافه بمنصب هزار و پانصدی
 ششصد سوار و خطاب خانی سرمایه اندوز عزت و افتخار گردید
 و در سال بیست و یکم بمنصب دو هزار و پانصد سوار سرفرازی
 یافته بعزل بخشیدگری دکن و تفویض حراست قلعه اردگیر محکوم
 و مامور گشت - چون میخواست (چنانکه در دانش و کارشناسی
 شهرت گرفته بشجاعت و مردانگی هم نام بر آرد) دران ناحیه دست
 جرأت و جسارت از آستین همت بر آورده تا سرمد گلکنده^(۲)
 بسوکش افکنی و نامرد گدازی قیام ورزید - و در پیشگاه سلطنت از
 متصدیگری برآمده نقش سری و سرداری نشانده - و باضافه پانصدی
 پانصد سوار سربرافراخت - و در سال سیم از قلعه اردگیر
 تغییر شده بفوجدارئی تلنگانه از انتقال هادی داد خان انصاری^(۳)

سرعزت برافراخت *

(۲) نسخه [ج] برکشاده (۳) در [بعضی نسخه] دیدار خان - و در

[بعضی] دیدار خان - یا دیدار خان باشد •

معلوم نیست که صوبه داری برار چه وقت بخان مزبور قرار یافته
 جز آنکه در مرآت العالم نوشته که بعد نخستین جلوس خلد مکان
 چون آن شاه اقبالمند در تعاقب دارا شکوه از آب بیاه گذشت
 صوبه داری برار از تغیر حسام الدین خان بسید صلابت خان
 مخاطب باختصاص خان مقرر گشته فوجداری سرکار بیجاگنده
 بخان مذکور مفوض گردید - سال فوتش بنظر نیامده *

مشارالیه با اشتغال دنیوی همواره اوقات را بعیش و طرب
 میگذرانید - و اصلاً بکوچه فکر و اندوه گذر نداشت ^(۲) - در فن موسیقی
 بسیار ماهر خوش محارره بدیهه گوی سخندان بود - اگرچه بتحصین
 علوم نپرداخته اما از کثرت مصاحبت با علما آشنائی بهر علم داشته
 که بوقت تقریر عاری نبود - حسن خط را بخط استاد رسانیده
 قطعه نویس بظنیر بود - و نهایت شیفته مید و شکار - و کثیرالاراد
 بود - پسران رشید داشت - نخستین پورش میرزا نعمت الله - که
 از سائر برادران بیشتر صاحب نام و نشان گردید - هنگام عزیمت
 عالمگیری بقصد انتزاع سلطنت رفاقت گزیده بعد نخستین جلوس
 بخطاب سهرابخانی و از امل و اضافه بمنصب هزار و پانصدی
 چهار صد سوار و فوجداری بالاپور برار کامیاب عزت گشته رخصت
 دکن یافت - و پیوسته بتقدیم خدمات حضور و بیرون مورد نوازش
 خسروانی بود - پسرش میرزا عاقبت محمود سزوار خان است

(۲) نسخه [ج] اندوه و فکر *

(مآثر الامراء) [۵۸۷] (باب الحاد)

که از فوجداری الوند و ننگه بهراست قلعه بیدر امتیاز یافته در عهد
عهد منزل ضعف بصر طاری گشته تغیر شد - و در برهانپور درگذشت
پسرش میر نظام الدین علی حسام الله خان مدتها در قلعه داری اودگیر
گذرانیده در ایام بے ضبطیهای صوبه داران با سرکشان آن ناحیه
(که قوم اند موسوم به بیدر یدال هندی) زد و خورد داشته پسران
جوان او دران آریزشها فروردند - پس ازو پسر خردش خطاب
پدر یافته تا حالت تحریر بقلعه داری آنجا می پردازد - و چون
شجاعت و جرأت ازنی دارد با آنکه فرقه ضالقه مرهته بهرجانب
و هر طرف تسلط افزاست اما متمردان آن ناحیه ازو سر حساب اند
و فی الجمله درین زمانه اهیای نام نیاگان خود میذمایند - این هم
از حسن نیت حسام الدین خان مرهوم است - که از صد سال افزوده
و هنوز سلسله او یا برجا است *

• حکیم حافق •

پسر حکیم همام گیلانی است - ولادت او در فتحپور سیکری بعهد
عمرش آشیانی واقع شده - و هنوز حدیث الحسن بود - که پدر درگذشت
چون نیاگانش همه صاحب فضل و دانش بودند او نیز اوقات خود را
بتحصیل لغت کمال متعارفه صرف نموده بشعر و انشا شهرت گرفت
و با آنکه در طب آنقدر ماهر نبود بهذاقت نام برآورد - و در زمان
جهانگیری برشادت و اعتبار چهارم بختوری پرافروخت *

(۲) نسخه [ج] لوند و ننگه (۳) نسخه [ب] ملیکه •

چون سریر سلطنت بجلوس فردوس آشیانی زبیر دیگر یافت
 بمنصب هزار و پانصدی ششصد سوار سر برافراخت - و در همین سال
 برسم سفارت توران رخصت یافت - که امام قلی خان والی آنجا
 سلسله جذبان صداقت و وداد شده عبدالرحیم خواجه جویداری را
 بعنوان هجابت نزد جنت مکانی فرستاده بتحریر آورده بود - که شاه
 عباس صفوی روابط قدیمه را مفظور نداشته قندهار را از تصرف
 اولیای دولت برآورد - لائق آنکه شاهزاده ولیعهد با لشکر گران
 و سامانی در خور بتسخیر آن معین گردد - ما نیز با لشکر مارراءالنهر
 و بلخ و بدخشان بدان سمت شتافته آنچه در دستخواهی ست بتقدیم
 میبرسانیم - و بعد از فتح بتسخیر خراسان پرداخته هرچه خواهند
 ازان ولایت ضمیمه ممالک محروسه گردانیده تتمه را بنا مرحمت
 فرمایند - ناگاه در اثنای این گفت و شنود قضیه ناگزیر جنت مکانی
 رو نمود - خواجه در مباحث جاوس شاهجهانی از دارالسلطنه لاهور
 بهارالخلافة اکبرآباد آمده سعادت بار انداخت - و در همان نزدیکی
 بدیرین مرتبه که داشت درگذشت - ارسال نامه دوستی و تعیین و خشور
 ازینطرف هم لازم آمد - حکیم را (که پدرش در فرمانفرمایی عرش آشیانی
 برسم رسالت نزد عبدالله خان اوزبک رفته بود) با ارمغان یک لک
 و پنجاه هزار روپیه و نفائس هندوستان رخصت فرمودند - و پس
 از معادرت در سال چهارم خدمت عرض مکرر (که بخسن تقریر

(مآثر الامراء) [۵۸۹] (باب الحاء)

و مزاجداني محتاج است) از تغير حکيم مسيخ الزمان بدر تفويض
يافت - و پستر بتواليها بمنصب سه هزارى پايه برتري برافراشت
و بعد ازان بذاير وجهه از منصب افتاده در اکبرآباد گوشه انزوا
برگزیده بساليانه بيست هزار روپيه موطب گردید - و در سال هيزدهم
بافزايش ساليانه از اصل و اضافه چهل هزار روپيه آسودگي اندوخت
و سال سي و يك سنه (۱۰۶۸) هزار و شصت و هشت بساط هستي
در پيچيد - صاحب مرآت العالم فوتش را در سنه (۱۰۸۰) هزار
و هشتاد نوشته *

حکيم بسيار تند مزاج با دعوت و تبختر بود - از خويشتن بيمني
و بر خود غلطي طرفه پندار داشت - رباعي ميرالهي همداني (که
از سخن سنجان خوش فکر است - و هنگام مراجعت حکيم از سفارت
توران در کابل بديدنش رفته نقش صحبت در سمت نشست)
مشهور است *
* رباعي *

* دایم ز ادب سنگ و سبوتوان شد *

* در دیده اختلاط مونتوان شد *

* صحبت، بحکيم حاذق از حکمت نیست *

* با لشکر خبط رو برو نتوان شد *

هرچند طبابت را درست نوزیده بود اما نظر بر اعتبار و نامش
اوست علاج مینمودند - چندی در نگارش مآثر صاحبقران ثاني

(باب الحاء) [۵۹۰] (مآثر الامراء)

قلم معاني (قم را جواني نموده - چون ديگر منشيان سخندان
بدان کار پرداختند از دست کشيد - شعروش صاف و درست است
سخن سازي پيشين را طرز تازه گويان آميخته - خالي از حلاوت
نيست - ليکن از خود را به از انوري ميدانست - ديوانه در کمال
نزئين^(۲) مراتب ساخته در قاب مرصع گذاشته هرگاه بمجاس مي آرد^(۳)
هرکه بتعظيم آن بر نمي خواست اگر عمده هم مي بود ناخوشي
میکرد - و آنرا بر رحل طلا گذاشته ميخواندند - اين بيت از
مشهور است *

* دلم بهيچ تسلي نميشود حاذق *

* بهار ديدم و گل ديدم و خزان ديدم *

* حقيقت خان *

اسحق بيگ يزدي - ابتدا خانسامانعي سرکار ممتاز الزماني
داشت - سال چهارم جلوس فردوس آشياني چون آن عقيفه از دار
فاني بدار باقي نقل نمود پادشاه او را (که مرد کتخدا منش
بود) بخدمت ديواني بيگم صاحب بر نواخت - سال نهم جهت
تفتيش دفائن چهار سنگمه بانغي (که بقتل درآمده بود) با مكرمت
خان و باقي خان چيله جانب ديذا تعين يافت - و بحسن تفحص
اينها بيست و هشت لک روپيه از چاههاي آن نواحي برآمده
داخل سرکار پادشاهي گشت - سال دهم بمنصب هزاري صد سوار

(۲) نسخه [۱] ترين (۳) نسخه [ج] مي آوردند .

چهارم اعتبار برافروخت - و سال دوازدهم بخطاب حقیقت خان مخاطب گردیده بخدمت عرض مکرر از تغیر عاقل خان نهایت الله نامزد شد - سال سیزدهم باضافه صد و پنجاه سوار و سال شانزدهم با افزودنی پانصدی و سال هیزدهم بافزایش پنجاه سوار از اصل و اضافه بمنصب هزار و پانصدی سه صد سوار ترقی پذیرفت - پس از آن پانصدی اضافه یافته از اصل و اضافه بمنصب دو هزار و سه صد سوار عز امتیاز اندوخت - که از فهرس آخر پادشاه نامه منصب او بشرح مرقوم استفاده میشود - سال بیست و هشتم چون بکبر سن رسیده بود پادشاه او را از کارها بازداشته بگوشه گزینی آرامش بخشید - و سال هفتم جلوس خلد مکان مطابق سنه (۱۰۷۴) هزار و هفتاد و چهار هجری در حالت انزوا کذب نیستی گزید *

* حسین بیگ خان زیگ *

خواهرزاده و خویش علی مردان خان مشهور است - چون سعید خان ناظم کابل حسب الاشاره علی مردان خان بقندهار پیوست رعایا و سکنه آنجا را در موافقت متردد یافت - دانست که با افواج قزلباش در حوالی بسمت بزد و بسمت واقعی صورت نخواهد گرفت علی مردان خان را با جمعی در ارک قندهار گذاشته سه هزار سوار او را بمرداری مشارالیه همراه گرفته با قزلباشیه عرصه نبرد آراست فوج ایران بر مردم علی مردان خان غالب آمده در مردم او تزلزل راه یافت - اما سعیدخان بروقت خود را رسانیده مخالفان را آواره

بادیه هزیمت ساخت - مومنی الیه بهمراهی علی مردان خان سعادت
 ملازمت صاحبقران ثانی دریافته بنوازش خسروانی اختصاص گرفت
 چون آثار کردانی از وجنات احوالش ظاهر بود اودرا از همراهی
 خان مذکور برآورده شرف اندوز حضور ساخته بخدمت آخته بیگی
 (که جز بمخصوصان معتمد تفویض نیابد) بر نواختند - و در سال
 هیزدهم بانضمام آن خدمت توزک مقرر گشته بعنایت عصای مرصع
 و اضافه منصب تارک عزت بر افراخت - و در سال بیست و یکم
 از کارهای حضور باز داشته بعنایت صوبه داری کشمیر و خطاب
 خانی و باضافه پانصدی ذات و پانصد سوار بمنصب هزار و پانصدی
 هزار سوار و عطای علم و فیل مبهایی فرموده بدانصوب دستوری
 دادند - و در سال بیست و هشتم بخدمت فوجداری میان درآب
 از تغیر غضنفر خان و اهتمام عمارت مخلص پور (که ساعت تاسیس
 آن هفدهم محرم سال مذکور سنه (۱۰۶۵) هزار و شصت و پنجم
 هجری مقرر شده بود) (خصت یافت - و در سال سی و یکم بار دیگر
 بمرحمت خدمت میرتوزکی کامیاب گردید - و در جنگ سموگده
 خان مذکور میر اهتمام توپخانه پادشاهی بود - داراشکوه توپخانه
 خود را بسرداری برقنداز خان میرآتش خویش از دست راست
 و توپخانه پادشاهی را از طرف چپ در پیش صف لشکر جا داده
 هر دو در افروختن نیران جنگ و گرم ساختن هنگامه نبرد پایه کمی
 از یکدیگر نیلوردند - ادبار سردار را بچه علاج - پس از فرار داراشکوه

(مآثر الامرا) [۵۹۳] (باب العاء)

چون مهمات سلطنت بخدام عالمگیری باز گردید مشارالیه نیز
بتقبیل عتبه خلافت سر بلندی یافت - در سال چلوس ب فوجداری
بنگش مرخص گردیده در آخر سال دوم معزول گشت - و در سال
هیزدهم ب فوجداری جونپور سرفرازی یافت - و در سال نوزدهم آخر
سنه (۱۰۸۶) هزار و هشتاد و ششم هجری و دیعت حیات سپرد
پسرانش میرزا عطاء الله و میرزا امان مدتها در رکاب پادشاهی بوده
نخستین هفتصدی شده در گذشت - و دومین بتعیذاتی کابل تعیین
شده در انجا ترقی نموده بخطاب ناصر خان ناموری اندوخت
چنانچه احوالش جدا برشته تحریر در آمده *

* حسن علی خان بهادر *

عالمگیر شاهی دومین خلف آله وردی خان مشهور است - چون
چهره اش در مهابت و صلابت مانا بشیر ببر بود در طفلی آردا میرزا^(۲)
باگه میگفتند - بقوت دست و زور بازو و در قد و قامت جوان
نمایان - و از سائر برادران با امتیاز شایان بود - و همواره برضامندی^(۳)
و همراهی پدر گذرانیده در اواخر زمان اعلی حضرت (که شاهزاده
شجاع پای بے اعتدالی پیشتر گذاشت - و آله وردی خان با پسران
ظوعا و کرها زفانتش اختیار نمود) در جنگ بهادرپور بنارس [که
فیما بین شجاع و سلیمان شکوه پسر کلان دارا شکوه (که از پیشگاه
خلافت با بسیاری از بندهای پادشاهی بمقابله او رفته بود) اتفاق

(۲) در [بعضی نسخه] بشیر و پور بود (۳) نسخه [ب] باعنهار *

افتاد - و شجاع شمس یافته راه بنکاله گرفت [حسن علي از پدر جدا شده بلشکر پادشاهي ملحق گشت - و پس از هزیمت داراشکوه (که طوفان تفرقه بر جمعیت سلیمان شکوه ریختند - و هر یک از منصبداران پادشاهي و نوکرانش ترک همراهي گرفته راه مقصود هر کردند) مشارالیه بوساطت راجه چیسنگه اهرار سعادت آستان هالمگیری نموده بافانۀ پانصدي و افزایش سواران بمنصب هزار و پانصدي هزار سوار و خطاب خاني مورد انظار عاطفت شد - و در همین سال هنگام توجه عالمگیری بچنگ کهجوه بافروزی پانصدي و خدمت قوش بیگی عزت اندوخت - و بعد از جنگ درم داراشکوه چون دارالخلافه بنزدل موکب پادشاهي رونق یافت ضمیمۀ قوش بیگی گری فوجداري نواحی شاهجهان آباد از تغیر کیرتسنگه بار نامزد گشت و چون درام التزام رکاب پادشاهي ناگزیر عهده قوش بیگی گری سمت خان مذکور پیوسته در سفر و حضر بحسن خدمت مطرح انظار اعطاف خسرواني مي بود - و در سال نهم بداروغگی ملازمان جلو نیز اختصاص گرفت - چون آخر سال درازدم انتهای الویه از مستقر الخلافه اتفاق افتاد خان مشارالیه از تغیر منف شکن خان بفوجداري متعرا و از اصل و اضافه سه هزار و پانصدي در هزار و پانصد سوار سربلند گشته با فوج حضور بمالش سرتابان آن ناحیه رخصت یافت

(۲) نسخه [ب] کهچره (۳) نسخه [ب] کهرتسنگ - و نسخه [ج]

کهرتسنگ - پاکهري سنگه باشد (۴) نسخه [ا] بمستقر الخلافه

خان مزبور در قتل و اسیر آن شور انگیزان و تاخمت و تاراج موطن آنها
 غایت جهد و دلوری بکار برده در انقطاع نسل و تبار و انهدام تابعهای
 لستوار دقیقه از دقائق فرود نگذاشته دیگران را از همراهان خود و غیره
 بر محال زمینداری مستقل گردانید - و کوکلا جات شقی را (که
 علت کشته شدن عبدالنبی خان فوجدار و سبب نهب و غارت پرگنه
 شادآباد او شده بود) با سنکمی مفسد همراهی او گرفتار ساخته بحضور
 فرستان - و بقهرمان پادشاهی در بادافراه اعمال زشت بند بزد آن
 دو واجب القتل جدا کردند - پسر و دختر کوکلا جهت تربیت حوائج
 جواهرخان ناظر شد - و آخر دختر در حباله نکاح شاه تلی چیله
 پیش منصب روشناس درآمد - و پسرش فاضل نام حافظی شد
 که نزد خاد مکان حفظ دیگرے آن چنان قابل اعتماد نبود
 و باستماع قراءت آن پادشاه (که بعد جلوس بحفظ قرآن موفق شده)
 سعادت اندوز بود - خان مذکور در جایزه این حسن تردد بعبای
 بخاره کوس شادمانی نواخت - و پس ازان بنظم صوبه آله آباد تعیین
 گشته در سال بیستم بصوبه اری اکبرآباد امتیاز یافت - و در سال
 بیست و یکم ازان جا معزول شده بحضور رسید - و در سال بیست
 و دوم (که مرتبه اول ایات پادشاهی بجانب اجمیر افراشته شد)
 خان مذکور بهمراهی خانجهان بهادر جهت ضبط جوندپور و غیره
 ملک راجه جسونت متوفی معین شد - و چون سال بیست و هیوم

(باب الحاء) [۵۹۶] (مائرا الامرا)

شوکب پادشاهی بعزم گوشمال از اجمیر بارندپور توجه نمود فوج
گران بسرکردگی حسن علی خان به تائبه و تعاقب رانا با سامان
شایان و مصالح فواران تعیین یافت - درین مهم از مشارالیه کارهای
عمده دست بسته شده - مصدر خدمات شایسته گردید - تا آنکه روزی
از دره گذشته بوسه رانا تاخت آورد - و او نتوانست خود را جمع کند
غیبه او اسباب گذاشته بدرزد - خان شهابت نشان بتخانه پیش
هوایی رانا را با یکصد و هفتاد و دو بتخانه دیگر واقع نواحی اردپور
مستقر ساخته بحضور رسیده - و بخطاب بهادر عالمگیر شاهی ناموری
اندوخت - و پس از آنکه رایات پادشاهی ظلال افکن ساخت دکن گشت
حسن علی خان بهمراهی شاهزاده محمد اعظم بمحاصره بیجاپور^(۲)
مامور گشت - با آنکه هر روز در مورچال هنگامه دار و گیر و معرکه
زد و خورد گرم و آریزشها با فوج نواحی پی در پی بود قحط و غلای
عظیم بر لشکر زد آورد - ازین جهت در سال بیست و نهم حکم بقام
پادشاهزاده رفت - که هرگاه حال بدین منوال است دست از محاصره
باز کشند - و با افواج بحضور (که در آنوقت سواد شولاپور مضرب خیم
پادشاهی بود) بیایند - پادشاهزاده مجلس کنگاش با عمدهای
آزمون کار آراست - اول حسن علی خان بهادر عالمگیر شاهی مورد
التفات گردید - که سرانجام مهم یساق موقوف بر اتفاق بندهای
پادشاهی است - بدین مضمون حکم محکم از جناب خلافت صادر

(۲) در [بعضی نسخه] اعظم شاه .

شده - رای شما در مقدمات صلح و جنگ و شتاب و درنگ (صین و متین است - که بدین گونه متاعب و مصائب بعیار دیده و شنیده و کشیده افد - درین مقدمه چه اندیشیدند - خان موصی الیه پاسخ گذار شد - که نظر بر صلاح لشکر و رفاه عموم خلق مصالحی بود بر خاستن است - هرگاه در مهم بلخ پادشاهزاده مراد بخش را بنابر بواعث شتی تاب و توان استقامت نماید کام و ناکام ^(۲) حکم اعلی حضرت دست از مبارزه برداشته راهگرای حضور شده بود آنچه بر خلق میگذرد ظاهر است - و بحضرت خود حکم رسیده - بعد ازان دیگر عمدها مخاطب شده همگنان موافق رای خان مشار الیه زایدیه جواب نمودند - پادشاهزاده فرمود از خود گفتید - از من بشنوید - محمد اعظم با در پسر و بیگم تا جان دارد ازین مهلکه نخواهد برخاست - بعد ازین پادشاه تشریف آرند - و تجهیز لاش فرمایند رفقا را در بودن و رفتن اختیار است - عزم خداوندان ناموس ملک و ملک قضای آسمان است - دیگرگون نمیگردند - و بمیامن استقامت پادشاهزاده خان فیروز جنگ با لشکرگران و رسد غله از شمار فراوان رسیده عمر بیسو تبدیل یافت - و در همین سال صوبه داری برار از انتقال ایرج خان نامزد حسن عالی خان بهادر شد - چون او گرم صحابه بیجاپور بود و توددهای پسندیده می نمود رضی الدین خان شیخ رضی الدین (که از اشراف بهاگاپور بهار است - و مهمات خانه

(باب الحاء) [۵۹۸] (مآثر الامراء)

خان نکور و افواج پادشاهی متعلقه او سرانجام میداد) به نیابت
متعین گردید *

شیخ فاضل متبحر و در مولفین فتاوی عالمگیری منخرط بود
سه رویه یومیه می یافت - چون در اکثر فزون هم دست داشت
سپاهگری و عملداری و ندیمی و از هرجا خبرداری علاوه آن بواسطه
قاضی محمد حسین چونپوری محتسب حضور کمالاتش بعرض
خلد مکان رسیده یکصدی منصب یافت - و رفته رفته بیاری طالع
و حسن سابقه باعانت و امداد حسن علی خان برتبه امارت و خانی
فائز گردید - و پیشکار همه کار سرکار خان مذکور گشته در استیصال
جات متهر و مهم رانا کارهای نمایان بتقدیم رسانید - و در آغاز سال
سیم در اثنای گفتگو با سپاه کشته گردید - نظم صوبه مسطور بنیابت
خان مذکور بمحمد مومن خویش ایرج خان قرار گرفت *

و چون محاصره بیجاپور بامتداد کشید همه پادشاهانه برجوشیده
بر زبان گذشت - که ما زمره سلاطین از مراتب دنیوی فائده که داریم
تحصیل نام است - خواستیم از فرزندان یکی حاصل کند - میسر نیامد
به بینم این دیوار چه طور از پیش بر نمی خیزد - از شولاپور رایات
عزیمت بدان طرف درجه پیمای تسخیر گشت - چون کارها در گرا
اقبال است بیست و یکم شعبان سنه (۱۰۹۷) هزار و نود و هفت
هجری رسولپور سه کره می بیجاپور مطرح خیم ظفر ارتسام گردید

(۲) نسخه [ج] همه کاره سوکار *

و چهارم ذی القعدة سنه مزبور بیجاپور کشایش یافت - حسن عالی
 خان بهادر (که بیماری شدید داشت) بعد یکرز بعالم بقا شتافت
 گوی شجاعت و سپه‌داری از اقران می‌ر بود - در خیر خواهی و خلائق
 و گفتار و کردار درست ضرب المثل بود - پسرانش محمد مقیم
 و خیر الله ترقی نکردند *

* حکیم الملک *

نامش میر محمد مهدی - وطنش اردستان است - ساله (که
 محمد اوزنگ زیب بهادر از دکن عزیزمن مستقر الخلافه فرمود)
 او همراهی گزیده بمنصب هزاری سر بلند گردید - و رفته رفته بخطاب
 حکیم الملک مخاطب گشته سال یازدهم از اصل و اضافه بمنصب
 دو هزار پانصد سوار چهره بختوری افروخت - و سال سی و هفتم
 (که محمد اعظم شاه را بظاہر عرض بیماری استسقا نوبت بآن رسید
 که دوره آستین نزدیک بچهارده گره نذکی میکرد - و دوره پایچه
 پاچامه یک گز و شش گره رسیده بود) حکیم الملک برای معالجه
 شاهزاده مذکور دستوری یافت - بعد رسیدن پادشاهزاده بحضور
 پادشاه از بس محبت پدری خیمه برای شاهزاده در کلال بار نصب
 ساخته هر روز یک مرتبه بدیدن پسر میرفت - و خود زیب النساء
 بیگم همشیره حقیقی شاهزاده مذکور همراه شاهزاده طعام در بزانه
 میخوردند - و اکتفا بران داشتند - حکیم الملک که برای معالجه شاهزاده
 تعیین شده بود چه در راه و چه بعد رسیدن بحضور در علاج ید بیضا

(باب الحاء) [۴۰۰] (مآثر الامراء)

نمود - پس از آنکه شاهزاده را شفا داد باضافه هزاری ذات بپایه
چهار هزاری تصاعد پذیرفت *

صاحب مآثر عالمگیری زبانی پادشاهزاده (که پیش پدر گفت)
می نویسد - (روزه) که شدت مرض بنهایت رسید - و مردم مایوس
گردیده و اهمه ترکیدن بدن داشتند (ناگاه بین النوم واليقظه شخصی
نورانی نمودار شده گفت - توبه نصوح بکن - شفا خواهد شد - چنانچه
توبه بعمل آمد - و بعد رفع غفلت احتیاج بول شد - و در طشت کلان
دفع گردید - و هفت حصه از رزم بر طرف گشت - روز دوم آزاد ولی
شیخ عبدالرحمن درویش نوشتم - که جذاب مرتضوی فرموده اند
امشب توبه دادم - شفای عاجل روزی میشود *

* حمین خان خوشگي *

پسر کلان سلطان احمد اعظم شاهي ست - چون پدرش حسب الطلیب
عالمگیر پادشاه از قصبه قصور (که موطن خوشگیان است) عازم
حضور گردیده رخت هستی بر بست - دو برادرش بایزید خان
و پیرخان خود را بموکب پادشاهی رسانیده بمنصب سرفرازی یافتند
و او با برادر چارمین بمسکن مالوف معارفت نموده اصلاً بفکر نوکوی
نیفتاد - اگرچه منصب بنام یافته بود اما هیچگاه از وطن بر نیامد - آنچه
دیگران را بعرق ریزی سعی و تلاش بدست آمده او را باضعاف
مضاعف آن در خانه نشینی میسر بود - پیوسته هر سادۀ ریاست
آن ناحیه اتکا داشت - و بوفور سپاه و جمعیت علم انا و لا غیري

مي افراشت - بصوبه داران لاهور سر حساب فرود نياردنه چيزه دست برداشته از قبول آنها (كه دران حوالي بود) ميدان - و هر چند خود را ديوانه وضع و سودايي مزاج وامي نمود اما بكارها هشيار بود ادب خاندان قدسيه سيادت را كماينبغي بجا مي آورد - و از احترام و اكرام سادات دقيقه فرو گذاشت نمي كند - بمجذوبه مشهور ببنگ گرویده بود - هرچه ميگفت مي كند - ابا نمي آورد - و تا نشسته مي بود ساعت بساعت خبر ميدادند - كه مي ان صاحب بخيريت اند - او الحمد لله ميگفت - و آن مجذوب محمد خان نام داشت از بنگ زئي ست (۲) ناگاه جنونه بردماغش ريخت - و طبعش را بشورش آورد - مدتي زنجير پدا داشتند - آخرها صحبت حسين خان هاري كه *

* ديوانه چو ديوانه به بيد خورش آيد *

در گرفت - و دران (بودگي و سلب احوال لخته گفتهاي او برتو صدق برداد - و بر اعتقاد حسين خان افزود *

بنگ زئي از اولاد شيخ بنگ اند - كه بقول جمهور پسر خويشكي ست - و برخه نبيره شيخ الاسلام شيخ مودود چشتي دانند اما باتفاق مرید و توشورياني بنگ دنوزئي ست - و به پير كبار زبانزد قوم است - و شوريان نام پدر او ست - كه پسر خويشكي ست ادرا سه پسر بود - رتو و حسين و خلف - نخستين را جاذبه شوق

(۲) در [بعضی نسخه] بنگ - و در [بعضی] ننگ •

(باب الحاء) [۹۰۲] (مائرا لامرا)

آلهی دامنگیر وقت گردید - بطلب مرشد برآمد - و چون بهای
سعی نشیب و فراز بسیار نوردیده بقصبه چشت رسید بخدمت
خواجه موردن چشتی [که خواجه معین الدین سنجری (قدس سره)
بدو واسطه بار می‌رسد] پیوست - چهره مقصود نقاب بر کشود
مدتها پیوستاری آن بزرگوار سعادت اندوخت - و پس از تکمیل
بمعدت وطن مالوف مجاز گردید - اما او بعد رحلت شیخ بمواد
خویش در آورد - و بسیاری از مردم کوه و جمله خویشگیان و جمعه
حلقه مریدی او بگوش کشیدند - از کمال مریدانش شیخ بتک
است - که عم ارست - و از ابدالان وقت بود - در حقش دعا کرده
که تا قیام قیامت از ارباب معرفت و ولایت اراد تو خالی نباشد
لهذا اکثره درین قوم صاحب کمال بودند - و این شعبه هم
به پیرزادگی مشهور*

نقل کنند که لباس پیر و تو سیاه بود - چون شیخ بتک بدرجه
(۲)
کمال مرتقی گردید آنرا بدو بخشیده خون بلباس سفید ملتبس
گشت - ازین است که بتک زیان هر چه بزمه سیاه را بر خون مبارک
دارند - بخلاف و توزیان که آنها مشرم انگارند - و لوامی خویشگیها
که سیاه و سفید می باشد اشعاره دارند بتبرک هر دو بزرگوار*
بالجمله حسین خان در قصبه قصور و اطراف و جوانب آن
کوس خود سری و خود رائی می نواخت - و بجاگیر داران عمده

(۲) نسخه [ب] ملبس - و در [بعضی نسخه] ملتبس *

و غیر عمده آن ناحیه جز بسرتابی و گردن کشی جواب نمیگفت
تا آنکه بهادر شاه بلاهور آمده طرح اقامت افکند - و پستار یرخاش
و مغزمت شاهزادهها بمیان آمد - اصلاً بتلاش و تردد (که ناگزیر چنین
ارقات است) پا بیرون نگذاشت - و بهمان شیوه نکوهیده خوبش
سرگرمی داشت - چون ^{اول} اوائل عهد فرخ سیر نظم صوبه پنجاب
بعبدالصمد خان دلیر جنگ تفویض یافت از با خان مذکور و سائل
اخلاص و یکجہتی برانگیخته برای ملاتانش بلاهور آمد - خان ناظم
فوجداری لکھی جنگل را نیز بدر مفوض فرمود - آن نا انصاف
زیاده بر خود تنیده مراد قمر و فساد را بیش از پیش آماده
گردانید - و چون ناظم دید (که زر لکھی جنگل را هم مثل زر تصور
باعدید تن بحرف حمایی در نمیدهد - و حاصله غیر از ندامت
و پشیمانی نیست) قطب الدین درهله را بر تعلقه اش تعیین نمود
با او نیز کجگرایی پیش گرفته کارشکذیها میکرد - و بدان بسند نموده
آخرها بر سرش فوج کشید و جان و مالش را دست خوش غارت
ساخت - معہذا عبدالصمد خان چذدے بتغافل گذرانید *

چون بے اعتدالیهای او از حد درگذشت ^(۲) بند و بست آن ضلع را
نصب العین همت نمود - و با هفت هزار سوار از لاهور برآمد
و بحسین خان نوشت - کہ تصور و حوالی آن بتو ارزانی است - دست
تصرف از دیگر محالات کوتاه کن - ممنوع نگشته با سه هزار سوار

(۲) نسخه [ب] از حد آه همت درگذشت *

استقبر نمود - برخه برانند که سادات صاحب مدار سلطنت او را بتطبيع صوبه دارى لاهور تحريض بر نبرد دلير جنگ نمودند - و جوفه گويد که قطب الملک بنوشته سيد حسن خان بارهه صوبه دار لاهور (که از راه قصور رفته بر سر شىخي و خيرى سرى او آگهي يافته) بعد الصمد خان نوشتم - که دست ازو بر ندارد - و زره هم بر او نگه داشت سپاه بر خزانه لاهور تذخواه کرد - بهر صورت نزديک قصبه جوهني (که سي گروهى لاهور و هيژه گروهى قصور است) ششم جمادى الاخرى سال دوم محمد شاهي تلاتى فریقين رودان جنگ صعب و زد و خوردى سخت واقع شد - افاغنه مستانه خود را بر توپخانه زده ازان آتش شرر بار در گذشتند - پس از چپقلش نمايان هراول طرفين (که ازین طرف برادر زاده اش مصطفى خان پسر علي خان خویش بايزيد خان بود - و ازان طرف کریم قلي خان بخشى فوج دلير جنگ) مردانه جان برافشانند - آخر خان دیده مغول (که باتفاق عارف خان چيله در میسر بود) دو چار حسین خان گشت - و با شصت و پنجاه سوار تير انداز قدر انداز پای ثبات افشرد بخانه کمان در آمده دست و بازو بتير دوزي برکشاد - حسين خان از دست برداشته بر دلير جنگ حمله بود - آريزشه قیامت زا پدید آمد - آخر مردم ناظم تاب مقاومت نيارده بر مانيدند نزديک بود که چشم زخمى بدلير جنگ رسد - عمدها مثل جاني خان و حفظ الله خان مصدر تردد شدند - و آخر خان بار ديگر

خود را (سانیده صدای داروگیر بلند ساخت - در همان اثناء فیلبان
 حسین خان کشته گردید - و در پیش مزبور (که با او در سواری فیل
 شریک بود) بزخم تیر مقابل دامن از گرد هستی برافشانده
 جهان را در چشم حسین خان تیره ساخت - چون حسین خان زخمی
 بود مغلان فیل او را نشانه تیر و گلوله نموده از پا در افکندند *
 و كان ذاك في سنة الف ومائة و ثلثين من الهجرة النبوية *

* حمیدالدین خان بهادر *

عالمگیر شاهی پسر سردار خان کوتوال است - و نبیره باقی
 خان چیله تاماق شاجهانی است - از امداد روزگار و یاور طالع
 در آخر عهد خلد مکان مدار سلطنت هندوستان گردیده (تق و فتق
 دولتخانه پادشاهی و ضبط و ربط کارخانجات عمده بدو مفوض بود
 با این همه تیر روی ترکش خایفه زمان بوده چه در مورچال قلاع و چه
 در حوالی اردو و دور دستها بمالش و تنبیه اشقیاء تعیین میگشت
 و هر جا میرفت به تکتک پا و ضرب دست مخالف را زده و برداشته
 سالم و غنیمت مراجعت می نمود - و بانواع تحسین اعزاز می اندوخت
 ازین بود که به نیمچه عالمگیری زبان زد عوام شده - در بدو حال
 چون پدرش مورد عنایت خسروانی بود از نیز بدوام در شناسایی
 و دوام خدمت و حاضر باشی اکتساب سعادت می نمود - و با تضاع
 خانه زاد نوازی در سال بیست و هشتم از تغیر پدر بخدومت داروغگی
 خاتم بندخانه سرفراز شد - و در آنوقت (که پدرش از اهتمام خانی

بسرदार شانی ناموری یافت) او باضافه دو مدی به منصب چهار مدی پنجاه سوار ممتاز گردید - و در سال سی و دو از تغیر پدر بخدمت داروغگی فیلخانه بر خود بالید - و چون در پیشگاه خلافت منظور نظر پیش آمد او شده بود متواتر اضافة منصب می یافت - چون در مقامات ایکلوچ او بآوردن سنبهای تبه کار (که بحسن سعی خانزمان حیدر آبادی با زن و فرزند اسیر شده بود) مامور گردید مشرالیه آن محبوس زندان ناکاهی را حسب یرایغ پادشاهی از در کوهی بهادر گده (که لشکرگاه بود) تخته کلاه نموده و (فقای او را لباس مضحکه پوشانیده شتر سوار دهل کوبان و نفیر زنان در تمام او تشریح نموده بحضور پادشاهی آورد - و در سال سی و سیوم بخطاب خانی کاهرانی اندوخت - چون پدرش در گذشت از انتقال او بخدمت کوتوالی و دیگر خدمات کمر فرمانبری بر بست - و درین ضمن بعطای جینه مرصع و انعام فیل سر برافراخت - و مکرر به تئبیه غنیم مرخص گشت - و در سال سی و هفتم اتفاقاً چند کمر از ملازمان معزالدین با فضل علی خان دیوان سرکار ایشان ناملائم پیش آمدند - و از او باش وضعی کار بپر خاش رسانیدند - حکم شد که حمیدالدین خان رفته آن جماعت را پاداش اعمال در کنار نهد - چون خان مذکور بر سر آنها رفت از هجوم و غوغا فیل سوار می خان موسی الیه رم خورده از معرکه بدر آمد - و تاید کرده طرف گنج پادشاهی برد - اتفاقاً جوالهای کلان (که در گنج انبار می کنند) بنظرش آمد - همین که فیل از برابر آن

گذشت خود را جمع نموده از حوضه برآمد - و بران نشست - و بر
 سواری دیگر خود را بمعرکه حاضر کرد - و آنها را بسزا رسانید - و در
 سال سی و نهم در اسلام پوری از اصل و اضافه بمذلت دو هزار
 ارتقا گرفت - و در همین سال سنندای تبه کار قاسم خان و خان زاد خان
 و دیگر امرای حضور را غارت نموده در گدهی ده دیریری محصور نمود
 خان مسطور با فوج گران برسم کمک دستوری یافت - متصل ادونی
 بامرای تاراج زده در خورده بلوازم ضروری امداد نمود - درین ضمن
 آن شقی همت خان بهادر را بر شکسته راه خرابه^(۲) خود گرفته بود - خان
 مذکور تعاقب نموده ادرا از ملک پادشاهی برآورد - چون بحضور
 رسید مورد تحسین و آفرین گشته بخطاب بهادر فرق بلند نامی
 برافراخت - و در سال چهل و دوم بخدمت تقرب مرتبت داروغگی
 غسلاخانه اختصاص گرفت - و پستر بداروغگی جواهرخانه نیز اعتبار
 یافت - و در سال چهل و سیوم از انتقال اخلاص خان (که در آریز غنیم
 درجه شهادت یافت) بخدمت آخته بیگی و عطای کمرو و تکلی مرصع
 مطرح الطاف خسروانی گشت - و درین میان مرارا بآوردن سد و تعریک
 مفسدان رخصت یافته خاطر خواه پادشاهی بامر ماموره پرداخته
 درجه استحسان یافت - اگرچه او در جمیع قلعه گیریها ندکو خدمتی
 و جانفشانی بتقدیم رسانیده نقش بهادری و پردلی خود کرسی نشین
 ساخت اما در تسخیر راجگده (که سبوا بعد انتزاع از تصرف

(۲) نسخه [ب] زاد خرابه خود *

عادل شاهیه در ایام استیلای خویش سه طرفش سه قلعه حصار ساخته
 بودند نمایان و کار دست بسته بجا آوردن - و باتفاق تربیت خان میر آتش
 بر پشت پشتة محاذی زاویه مثلث آن قلعه (که زبان دانان این کار
 آنرا سونده نامند) برآمده اسباب جنگ آوری مهیا کردند - و دمدمه
 بر کوه فراز بر بسته بسنگ چین رسانیدند - و با آنکه محصوران
 در انداختن تفنگ و بان و سنگ کوتاهی نمیکردند بهادران بر فراز
 برج (که بر نوک سونده مذکور بسته بودند) برآمده درون دیوار
 آمدند - آنها از مشاهده این جرأت و جسارت همت باخته امان طلب
 گشتند - بیست و یکم شوال آغاز چهل و هشتم سال جلوس سنه (۱۱۱۵)
 هزار و یک صد و پانزده هجری چذین چهار قلعه سر بفلک کشایش
 یافته به بنی شاه گذهه موسوم گردید - و خان بهادر (که بمنصب
 سه هزار و پانصدی دو هزار سوار (سیده بود) در جلدوی این
 حسن تردد بعیای نقاره کوس شادمانی نواخت - و در تسخیر پورنا^(۲)
 هم بقدم سعی و تلاش منهج جانفشانی پیموده خود ریسمان در کمر
 بسته داخل قلعه گردید - و بنوازش غیر مترقب پادشاهانه سر افتخار
 بفلک سود *

بالجمله اواخر زمان عالمگیری در عرصه دربار (ایست اناولا غیوی
 می افراشت - و در جذب قرب و اعتبار خود دیگرے را وقع
 نمی گذاشت - اگرچه امیر خان هم در قرب و منزلت پای کبی

(۲) نسخه [ب] نوزده - و در [بعضی نسخه] فورنا *

نداشت اما بعد از نبود - و عذابت الله خان هر چند در دوام حضور
 باینها نمی رسید اما باعتبار تصدی امور ملکی و مالی در اعتبار
 در شادوش بود - و چون خلافت مرتبت حضرت عالمگیر در فغای
 احمدنکر اول پاس از روز جمعه بیست و هشتم ذی القعدة سنه
 (۱۱۱۸) هزار و یکصد و هیزده هجری (که پنجاه سال و دو ماه
 و بیست و هشت یوم از فرمان دوائی و نود و یک سال و سیزده روز
 از زندگانی سپری شده بود) بعالم بقا شتافت بعد تجهیز و نماز
 نعش را در خوابگاه نگاهداشتند - روز دوم محمد اعظم شاه (که
 بجانب مالوه رخصت یافته) از امغای این ساندکه از بیست و پنج
 کوزهی اردو برگشته مراسم عزای بجا آورده روز دیگر نعش را بردوش
 گرفته تا بیرون دیوان عدالت مشایعت کرده بمزارات متبرکه (۲) معروف
 برداشته (که معنوی بیست به مسافت هشت کوره از خجسته بنیان
 و سه کوره از ولت آباد) روانه نمود - خان مذکور (که دقیقه از جزع
 و فزع فورنگذاشته بود) صوبه کدان پا پیاده با نعش راهی گشت
 و هر طبق وصیت آن مسافر ملک بقا در محن مقبره اسوه ارباب
 یقین شیخ زین الدین (رحمه الله) مدفون گشت - از آیه کریمه *
 ۱۱۱۸
 * (روح و ریحان و جذه نعیم) *
 تازیخ ارتحال مستفاد میشود - و خلد مکان لقب یافته آن موقع
 بمغند آباد موسوم گردید - خان مذکور لباس درویشی در بر کرده

(۲) در [اکثر نسخه] مقبرکات .

(باب الحاء) [۶۱۰] (مآثر الامراء)

بازوب کشی مرقند دلی نعمت و پیر و مرشد خود اختیار نمود
و دران مکان برای سکونت خود طرح حویلی انداخت - که هنوز
بقام او زبان زد است *

(۲)
و چون محمد اعظم شاه از احمدنگر بارزنگ آباد رسید بر قبر
پدر گرامی قدر رفته بادای مراتب فاتحه پرداخت - و دست
حمید الدین خان گرفته همراه آورد - و دلجوئیها بکار برده برآینه
سابق اختصاص بخشید - و در سفر هندوستان (که بارادۀ جنگ
بهادر شاه ناگزیر وقت افتاده بود) همراه گرفت - گویند چون در عرض
راه خبر رسید (که محمد عظیم از جانب شرقی باکبرآباد آمد)
بر زبان محمد اعظم شاه گذشت - که بلای عظیم باکبر نازل شد
خان بهادر عرض کرد - که ببرکت اسم اعظم دفع خواهد شد - روز
جنگ پس از دار و گیر بسیار آثار هزیمت معاینه نمود - بعد از آنکه
ذوالفقار خان از معرکه بدر زد او هم خود را بکنار کشید - و زخم
تیرے هم دران وقت رسید - پستراز گوالیار آمده با بیاری مرحمت
بهادر شاه رنگ رفته بر آورد - و بعطای عصای مرصع و خدمت
بیر توزکی اول و داروغگی گرز برداران بانضمام آن چهره مباحثات
برافروخت - و بخطاب بهادر عالمگیری ممتاز گشت - و تا انجام
عهد خلد منزل باعزاز و اکرام گذرانید *

چون فلک نیرنگ ساز لوحه روزگار را برنگ آمیزی حکمرانی

(۲) نسخه [ب] بر سر قبر *

(مآثر الامراء) [۶۱۱] (باب الحاء)

جهاندار شاه بیاراست و کمبختین مراد ذوالفقار خان نیز بر تختت وزارت و اقتدار دوشش آورد بکین توزی دیرین (که بظاهر نبود) بر نشسته او را بشکنجه انواع خفت و ذلت کشیده مقید و مسلسل ساخت - تا آنکه عذوقیب ذوالفقار خان پیداش عمل رسید - اگرچه بفر رفتن آن جفا کیش از عقوبات قید و حبس را رست اما در دربار فرخ سیر رو نیافت - و بمراعات پیشین اعتبار یا پاس ربطهای قدیم سیف الدوله عبدالصمد خان (که بنظم صوبه پنجاب اختصاص یافت) همراه خود گرفته - هنگامی (که بعد استیصال کروی مشهور ناظم مذکور با شوکت و عظمت مانوق داخل لاهور میشد) راقم این سطور تماشائی بود - منتهای سواری خان مذکور با یک پالمی و چندکس معدود راه می پیمود - و پرمردگی و فلک زدگی از حالش پیدا بود - پس ازان بحضور رسیده بخسروانی نوازش پروبال تازگی برکشود - و در عهد خسرو زمان بوسیله همان قرب عالمگیری بعرضه پیش آمد خرابیده بمنصب عمده و داروغگی گرز برداران آب رفته بجوی آرزو آورد - و مدتی بود - تا بوقت موعود در گذشت - پسر هم داشت که ماهب منصب و دستگاه بود - احوالش معلوم نیست *

• حیدر علی خان بهادر •

گویند نیاگانش بعبد الله ماهب مدنی (حمة الله علیه) که یکی از بزرگان قریشی نسب مشیخت حسب بودند (میروند - در آغاز

سنه (۱۱۹۵) يك هزار و يكصد و شصت و پنج هجری استقلال
 تمام بهم رسانیده متصدی امور ریاست ملک میسوریه گشت
 و بعده اکثر بلاد و قلاع اطراف مستخر قمروده لواء دولت و حکومت
 برافراخت . قاموز که حاصلش شش کوز (دبیله بود از گریه تا کوزیال ^(۲)
 و از کلیکوت تا ده هزار که فاصله بعید دارد بزور بازوی خود متصرف
 شده بزیر نگین تحکم داشت - چون کلاه پوشان انگریز بملک او ^(۳)
 درآمدند سواران را از پایان گهاک کرنانگ فرستاده لکدکوب تالان
 گردانید - و بصلح خاطر خواه رفع نزاع نمود - پستری که در خانه
 مرهته صورت نفاقی پیدائی گزشت) او ابتدا باستردان تهانجات خود
 پرداخته رفته تمام اماکن متعلقه آنها را گذار دریای کشنا برگرفت
 پستری بمحاصره چیتل درک (که مکان زمیندار است) با افشوده
 بدست آورد - و در حال تخریر (که سنه (۱۱۹۳) هزار و یک صد
 و نود و سه هجری است) بر سر کرپه ایلغار نموده قلعه سدهوت
 و کندی کوک و غیره محاللات را متصرف گشته عبدالاحکیم خان میانه
 حاکم آنجا را قید نموده همراه خود بسری رنگ پتن برد - خزانه
 بسیار و آمدنی فراوان دارد - جواهر وافر فراهم آورده - و جمع کثیر نوکر
 بهم رسانیده - هنوز هم بمردم زرها فرستاده میطلبد - قویخانه زودرن
 مهیا کرده ضابطه دارد - که بغداد فرود آمدن لشکر بگرداگرد پهرهای

(۲) در [بعضی نسخه] کوزیال - و نسخه [ب] کوزیال (۳) در [اکثر

نسخه] کلاه پوشان بهون مانده .

بذوقچیان می نشانند - که اجنبی بے پروانگی نتواند در شد *

حرف الخاء *

* خضر خواجه خان *

از نسل فرمانروایان مغاستان است - صاحب طبقات اکبری گوید که از سلاطین کاشغر بوده - چون بخدمت جنم آشیانی پیوست بتلقی اکرام معزز گردید - و هنگای (نه از بے مهری سپهر رز ناگامی پیش آمد) پهلوی همت از مرافقت تہی ساخت - و در وقت مراجعت آن پادشاه از عراق برفاقت میرزا عسکری در قلعه قندھار محصور و متحصن شد - چون کار بامتداد کشید خضر خواجه خان نزدیک بمورچالے (که مخیم پادشاهی بود) خود را از قلعه انداخته و گریبان عجز بدست انکسار گرفته در پای جنم آشیانی افتاد و مجددا مشمول الطاف پادشاهی گشت - چون بملو نسب و شرف حسب متکلی بود بمعادت مصاهرت این دودمان عالی نیز اختصاص یافته گلبدن بیگم همشیره آن پادشاه عالیجاه را بازواج او در آوردند بمیامن این نسبت مزین بمدراج امیرالامرائی متصاعد گردید *

چون سر آغاز جلوس اکبری باطفای نائره استیلای هیمو
(۲)
عروش آشیانی از پنجاب رایت عزیمت دهلی برافراشت خضر خواجه

(باب الحذاء) [۶۱۴] (ماگر الامورا)

خان را با فوج شایسته بنظم اشتات موبه پنجاب گذاشته مدافعه سلطان سکندر سور (که مدعی سلطنت هندوستان بود - و در جنگ سرهنه از چنگ بهادران همایونی بدر جسته بکوهستان سواک پناه برده بود) بشهامت و شجاعت آن خان بزرگ نژاد مفوض فرمود - سلطان سکندر که جویای فرصت بود هنگامه هیمورا غنیمت پذیرفته جمع با خود فراهم آورده از کوهستان برآمد - و در مملکت پنجاب رو آورده بتحصیل پرداخت - خضر خواجه خان حاجی محمد خان سیستانی را بحراست بلده لاهور گذاشته خود بدفع او برآمد - چون نزدیک بقصبه چمباری رسید و فاصله بین الفریقین ده کوه ماند خان مشارایه در هزار کس گزیده خود را از لشکر جدا ساخته بطریق منقلا پیش فرستاد - سلطان سکندر فرصت از دست نداده رو برو شد - و جنگی عظیم درگرفت - و آن مردم را از پیش برداشت - خضر خواجه خان ایستادن را صلاح وقت ندیده بے ستیز و آریز بلاهور معارفت نمود - و باستحکام برج و باره پرداخت سکندر اندک تعاقب کرده زمانه را بکام خود دید - و بے منازعت غیره زرها وصول نموده بجمع افواج همک گماشت - عرش آشیانی پس از استیصال هیمو قلع و قمع فساد سکندر را اهم مهمات دانسته لوای معارفت به پنجاب برافراخت - گویند چون این یورش تصمیم یافت عرش آشیانی از دیوان لسان الغیب تفرؤل نمودند این بدت برآمد *

* پیم *

* سکندر را نمی بخشند آبی *

* بزور و زر میسر نیست این کار *

باستماع نهضت الویله پادشاهی سکندر را طاقت مقاومت طاق گشته خود را بطرف کوهستان سواک (که مقرر معهودش بود) کشیده در قلعه مانکوت متحصن گردید - چون مدت محاصره قریب بششماه انجامید و مورچالها بقلعه نزدیک شده سرکوبها ترتیب یافت سکندر مضطر گشته استدعای قدیم یکی از عمدها نمود - که بتسلح خاطر او پردازد - بوسیله شمس الدین خان اتکه و پیر محمد خان شروانی (که آنها را بمبلغی گرانمند راضی ساخته بود) ملتمس او بدرجه قبول رسید - و اتکه خان باستمالت او مامور شد - سکندر کثرت جرائم را عذر خواه ملازمت ساخته عبدالرحمن پسر خود را با غازی خان و چند زنجیر فیل برسم پیشکش بخدمت فرستاد - و بر طبق خواهش او بهار و آن حدود به تیولش مقرر گشته بیست و هفتم رمضان سنه (۹۶۴) نهصد و شصت و چهار سال دوم جلوس قلعه تسلیم نموده بسمت بهار شتافت - و بعد دو سال درانجا بعدم خانه فرود شد *

(۳)
• خواجه جلال الدین محمود خراسانی بجوق *

ابتدا نوکر میرزا عسکری بود - از قندهار حسب الامر میرزا بتحصیل اموال ولایت گرم سیر شتافته - در همان ایام همایون پادشاه بعزیمت عراق ازان راه میگذشت - از آمدن خواجه آگهی یافته بابا درسمت

(۲) نسخه [ب] شمس الدین محمد خان (۳) در نسخه [ب] این لفظ نیست *

بخشی را نزد او فرستاد - تا رهنمای سعادت گشته بملازمت آورد
 خواجه این دولت را مغتدماً دانسته بملازمت افتخار افزود و هر چه
 از نقد و جنس در بساط خود داشت پیشکش نمود - جنک آشیانی
 میر سامانی سرکار خود بار مغفوض فرمود - چون بعد معارفت عراق
 و فتح قندهار خواجه از مردم میرزا عسکری طمع کرده بود بهیر
 محمد علی گهراندند - در سده (۹۵۹) نه صد و پنجاه و نه [که
 جنک آشیانی شاهزاده محمد اکبر را بجانب غزنین (که در تیمول
 شاهزاده قرار یافته بود) رخصت کرد - تا در آداب ریاست و حکمرانی
 ورزشت بهمرساند] خواجه را همراه داده جمیع مهمات را برای زین او
 حواله کرد - و ازان باز پیوسته مورد عنایت و نوازش بوده مصدر
 امور شایسته می گردید - چون خواجه پادشاه قلی بود و تواضع
 بی تقریب مردم نمیکرد و بزرگان دنیا نظر بر رواج کار خود داشته
 همه را چاپلوس درگاه خود میکشاند بظاہر اکثر برکشیده های دولت
 همایونی او را دوست نمیداشتند - و با این حالت عیب هزل و مزاح
 (که بدترین عیب بزرگان تواند بود) داشت - و باصیران زمانه
 مطایبه میکرد - و بحرفهای دور از کار در لباس طرفگی و ظرافت
 (که نادانان آنرا خوش طبعی نام نهادند) بسر می برد - و هیچ کس
 نبود که خلش از خاستن ظرافت او در پهاو نداشت *

در مبادی سردر آرائی عرش آشیانی خواجه به نصب در هزار
 و پانصدی امتیاز یافته بحکومت غزنین رخصت گرفت - از باب غرض

فرصت دانسته هم خاطر منعم خان خانخاندان را (که راتق و فاتق دارالملک کابل بود) شوراندند - و اندیشه انتقام دیرینه او را تازه ساختند و هم در هندوستان بابت مزید برهمزدگی خاطر بیرام خان شده او را در کشتن خواجه بجد گردانیدند - خواجه در شدن منعم خان بمقام کینه کشی شنوده باندیشه دراز فرورفت - نه روی آمدن هندوستان که پادشاه بذابرحدائت سن اختیار نداشت - و بیرام خان در نهایت استیلا - چه هرگاه در زمان جنت آشیانی بجهت حرفه نا ملائم (که ازو رسانده بودند) فرصت یافته در حمام تنها بدست آورده انواع اهانت رسانید الحال معلوم است که چگونه پیش آید - و همچوچشمان ستم پیشه چه شماتتها که نمایند - و نه مجال اقامت غزنین - که شدت منعم خان برای العین ملاحظه میکرد - و بیوفائی پیش او نکوهیده ترین عارها بود - لهذا بخاطرش راه نیافت که از بندگی این سلطنت رو تافته بجای دیگر شتابد - تا آنکه منعم خان جمع را پیش او فرستاد - و بعهده و پیمان نزد خود طابیده مقید ساخت و بعد ازان که نشتره چند بچشم او زد چون تقدیر نرفته بود روشنائی چشمش تباہ نشد - پس از چندگاه او را کور دانسته دست او باز داشت - خواجه هرچه با او باد گویان برادر هندوستان بفکش رویه درانه شد - منعم خان آگهی یافته چند روز از تیز زبان عرصه تفحص در فرستاد - و خواجه را با برادر خود او جلال الدین مسعود بدست آورده

(۲) نسخه [ج] منعم خان را (۳) در [بعض نسخه] راه نیافتی .

گرفتار بزد و زندان ساخت - و در سال سیوم شیخ جمع را تعیین کرد - تا خون آن هر دو بیگناه را ریختند - بیروم خان نیز فرمانی در دست کرده بکشتن او فرستاده بود - عرش آشیانی از استماع این قضیه خروش باطنی نمود - چون هنوز پرده بی اختیار بر نداشته بود مکافات آنرا بمنتقم حقیقی حواله فرمود *

* خواجه معظم *

برادر اعیانی مریم مکانی ست - از عنقوان حال خالی از شورش دماغ و گرمی مزاج نبود - اکثره مصدر حرکات ناملائم میشد جنم آشیانی بیاس خاطر مریم مکانی بمدارا می گذرانید - چون در سفر عراق ملتزم رکاب بوده بقرب و اعتبار اختصاص یافت و بعد فتح کابل از نابخردی میخواست بمیرزا کامران پیوندن - پادشاه آگهی یافته از نظر انداخت - و در یورش بدخشان با خواجه سلطان محمد رشیدی (که منصب وزارت داشت) سخنان تعصب نشان در میان آورده وقت افطار (روزه رمضان با جمع بیباک بخانه اش در آمده آن بیچاره را بآب شمشیر ستم بشریت واپسین افطار داد و از قهرمان پادشاهی اندیشیده راه کابل گرفت - و حسب الحکم درانجا مقید گردید - باز بشفاعت مقربان بار یافته به تیولداری زمین دار امتیاز گرفت - و چون از نسبت معنوی رایحه نداشت این نسبت صوری داری بیهوشی آن بد مصمت بے اعتدال شده بارها

خود را مصدر امور ناشایسته می ساخت - تا آنکه در سنه (۹۶۲)
 نهصد و شصت و دو در جنگ سکندر شاه سور کل نامها پراخت - اما
 بعد فتح بسکندر سخنان نالائق نوشته اظهار دولتخواهی او کرد - و چون
 از خواجه استکشاف رفت گفت من هواخواهی پادشاه اندیشیده بودم
 و چنان کردم که این نوشتها بنظر حضرت درآید - تا بیشتر بمن ملتفت
 شده سر براه خدمت عمده گردانند - جنت آشدانی مقید نموده پس
 ازان اخراج کردند - بسفر هجاز شتافته شرارت بر شرارت افزوده باز
 بهندوستان آمد - و همان زمانم اخلاق بر روی کل آردن - (دراز
 در دربار عرش آشدانی) که اعیان مملکت جمع بودند) با میرزا
 عبدالله مغل (که در سلک امرای عظام انتظام داشت) بی جهت
 جنگ کرد - و بتقریب هکایتی بر سر او دریده او را زیر مشتی و لگد
 گرفت - و مرتبه دیگر به بیرام خان بدرشتی پیش آمده دست
 بکار برد - باز او را اخراج کردند - بکجرات رفته چندی به تباہ حالی
 بسر برد - و بکمال پریشانی بدولت ملازمت پادشاهی سر بلندی
 یافته رعایم و ممتاز گشت *

ازانجا (که نهاد او بے اعتدالی سرشته بودند) بتازگی آئینه دار
 زشتی اعمال گردید - بیرام خان در فکر اخراجش بود - که دران اثنا
 تفرقه بدو رو نمود - و پس از برهمزدگی دولت او خواجه بوسیله آن
 انتصاب شگرف رعایتهای عظیم یافت - اما بدست خوی خود گرفتار
 بوده بصد بے اعتدالی بیش زیست میکرد - تا آنکه در سال نهم

سنه (۹۷۱) نه صد و هفتاد و یک (دوزی بی بی فاطمه) که اردو بیگمی جنت آشیانی بود - و در محل عرش آشیانی نیز پایه اعتبار داشت) چون زهره آقا دخترش در خانه خواجه بود و پیوسته از نا جنسی و بد خوئی او در زندان بلا بوده آزار میکشید بهزاران اضطراب آمده استغانه نمود - که خواجه میخواست بپرگنه تیول خود برد - و زوجه را نیز همراه میبرد - از بد خوئی و بد گمانی که در طینت او ست یقینی ست که قصد آن عفیغه بیگناه کند - و مکرر این حرف بر زبان آرد - و در اینجا از ترس پادشاهی مرتکب این امر نمیشود - اکنون که او را بجاگیر برد حال چه خواهد بود - عرش آشیانی برضعیف نالی آن قدیم الخدمت ترحم نموده فرمود - که ما بعزم شکار سوار میشویم - بخاطر تو از راه خانه خواجه خواهیم گذشت و چون او بر سر راه ملازمت کند نصیحت کرده عاجز تو را از بردن مانع خواهیم آمد *

چون عرش آشیانی کشتی سواره از جون عبور فرمود بجانب خانه خواجه معظم با مخصوصه چند (که از بیست کس زیاده نبود) روان شد - و چون ناهمواری خواجه معلوم بود میر فراغت و پیشرو خان را پیشتر فرستاد - که خواجه را از مقدم پادشاهی آگاه سازند چون او معلوم کرد (که پادشاه باین روی آب گذشته اینها را فرستاده) بشورش درآمد - و گفت من پیش حضرت نمی آیم - خشم آلود خنجر در دست متوجه حرم سرای خود شد - و کار زهره آقا (که

از حمام برآمده درجامه‌خانه لباس تازه می‌پوشید) بدان خنجر تمام کرد
و سر از روزنه‌خانه برآورده خنجر خون آلوده انداخت - و بدانگ
بلند گفت - که من خون او ریختم - زفته بگوئید - چون برین ستیزه
پادشاه آگاه شد بصولت غضب جوشیده بخانه او درآمد - آن دیوانه
شمشیر حمل کرده و دست بقبضه شمشیر زده رو بر او پیدا شد
عرش آشیانی بعتاب فرمود که این چه درش است - دست برقبضه
شمشیر داری - اگر حرکت دهی دانسته باش که چنان بر سرتو
خواهیم زد که رحمت بپر از آید - آن دیوانه دست و پا کم کرد - حضار
بگرفتن او پرداختند - و چون از پرسیدند (که خون آن بیچاره را
بچه گناه ریختی) آن سفاک زبان بسفاهت و هذیان برکشاد - تا آنکه
بلکد و مشتت چند او را خاموش گردانیدند - و موکشان و لکدزنان
دریا رویه روان کردند - و هرچند بآب غوطه میدادند سخت جانی
نموده از هرزه گوئی باز نمی‌آمد - اگرچه یقین بود (که درین
درطات قهر بلطامات موج فنا هلاک خواهد شد) اما از سنگدلی
و سخت جانی زنده ماند - پادشاه او را بقلعۀ گوالیار فرستاده
محبوس ساخت - و بمریم مکانی ظاهر نمود که در قصاب خون زن
بیگناه خود بقتل رسید - آن عفت سرشت نیز تحسین فرمود - پس
ازان دران مجلس مالیخولیا بر زور آردن - و بفساد دماغ از عزم
رفت - و در ظاهر قلعه بر پشتت که واقع شده مدفون گردید - بعد ازان
بدهلی آردند *

(باب الخاء) [۹۲۲] (مائوالامرا)

انتضای منصب والای سلطنت در باز پرس معاملات همین است
که دوست و دشمن و خویش و بیگانه را منظور نداشته دان مظلوم
دهند - و پاداش مظالم در گریبان ظالم نهند - تا مخصوصان دولت
عظمی و منسوبان بارگاه عظمت خصوصیت نسبت خود را سرمایه
ستم و ستیزه نگردانند - و مشهور آنست که عرش آشیانی نسبت
تخول منظور نداشته همان روز بقصاص رسانید - چنانچه یکی در
تاریخ او گوید *

* نظم *

* خواجه اعظم معظم نام *

* که ازو بود دهر را زیور *

* زن خود را بکشت و کشت ارزا *

* از غضب شه جلال دین اکبر *

* سال فوتش ازو چو پرسیدم *

* در زمان گفت آن خجسته سیر *

* بے رخ آن بخت جهان افروز *

۹۷۱

* گشت آخر شهادتم اکبر *

• خان زمان علیقلی •

پدرش حیدر سلطان اوزبک شیبانی ست - در جنگ جام
با قزلباش پیوسته رتبه امارت یافت - در حین معارفت جنگ آشیانی
از عراق با دو پسر خود علیقلی و بهادر بملازمت رسیده در تسخیر
قندهار مصدر ترددات گردید - و چون پادشاه بعزم کابل متوجه شد

در عرض راه بنابر مخالفت هوا و بانی در اردو طاری گشته بسیار
مسافر شهرستان عدم شدند - حیدر سلطان از انجمله بود - علیقلی
همواره در معارک تروندهای شایسته می نمود - خصوص در فتح
هندستان مسمعی جمیله بتقدیم رسانیده بپایه امارت برآمده رایت
بلند نامی برافراخت - چون قنبر نام دیوانه در میان دو آب و سنبل^(۲)
جمع را با خود متفق ساخته دست بتاراج و غارت کشوده بود علیقلی
خان حکومت آنجا یافته بدفعش ناهزد شد - و بکمتر فرصتی
بدست آورده سرش بحضور فرستاد - و هنگام (که سریر سلطنت
بجلوس اکبری زینت تازه گرفت) علیقلی خان با شاهي خان (که
یکی از سرداران عمده افغانان بود) منازعت داشته - چون از توجه
هیمو بجانب دهایی آگهی یافت آنرا اهم دانسته روانه دهلی گشت
هنوز نرسیده بود که تودی بیگ خان شکست خورد - در میرتهه شنیده
بطرف پادشاه راهی شد - عرض آشیانی هم بخبر نذرت آرائی هیمو^(۳)
از پنجاب مراجعت نموده بود - علیقلی خان ملازمت دریافت
و از سرهند با ده هزار سوار بطریق منقلا روانه گشت - اتفاقاً
در پانی پت جائی (که محاربه گیتی ستانی با سلطان ابراهیم لودی
شده بود) تلافی فریقین (و داد - محاربه عظیم بمیان آمد - ناگاه
تیرے بچشم هیمو (سید - فوجش دل دای داده در بهزیمت گذاشت

(۲) نسخه [ج] سنبل و دو آب (۳) در [اکثر نسخه] هم که بعبور
نذرت آرائی هیمو

(باب الخاء) [۶۲۴] (مآثر الامراء)

وصول موکب اکبري با بېرام خان قریب بناوردگاه شده بود که
مژده فتح رسید - امرای پیش آهنگ بخطابه‌های مناسب سرفرازي
یافتند - علیقلی خان بخطاب خانزمانی و اضافه منصب و جاگیر
بلند مرتبه گردید - پس ازان در حدود سنبله ادرا فتوحات عظیمه
رو داد - و اکثر متمدان آن نواحی را تا لکهذوایل گردانید - و صاحب
ثروت و مال و اسباب و اقیال^(۲) گشمت - و سال سیوم^(۳) شاهم بیگ
ساربان پسر (که حسن صورت و تناسب اعضا داشت - و بهمین
جهت در قورچیان جنم آشیانی منساک بود - و از مدت‌ها خان زمان
عشقه که از طغیان طبیعت بود بادی می ورزید) از حضور گریخته
نزد مشارالیه رفت - و او شکوه دولت را منظور نداشته بطور خبیثه
ماوراءالنهر پادشاهم گفته کورنش و تسلیم بجای می آورد - و امثال
این حرکات شهرت یافته موجب آن شد که حکم طلب او صادر گردید
و هرچند از حضور بمواعظ و نصائح در باب انفکاک آن ساربان پسر
مناشیر صدر یافت اصلاً اعتنا نکرد - و این ابتدا سم که بر حاشیه
خاطر پادشاهی از جانب علیقلی خان غبار نشست - برخه
قیول ادرا بمردم تنخواه کردند - از خود سوری و بی آزرمی بر سر
استبداد آمد - بېرام خان از بزرگ مذهبی اغماض کرده بفکرش نیفتاد^(۳)
اما ملا پیر محمد خان شروانی (که وکیل خانخانان و صاحب اختیار
سلطنت بود) با خان زمان ناخوشی داشت - سال چهارم^(۳) تدمه

(۲) نسخه [۱] اقبال (۳) نسخه [ب] اشتداد آمد •

(مآثر الامراء) . [۴۲۵] (باب الخداء)

مکالات او نیز گرفته بامرای جلایر تن نمود - و او را بجونپور
(که در آن حدود افافنه باد مخالفت در دماغ فاسد داشتند)
نامزد ساخت *

خان زمان برج علی نام نوکر معتبر خود را بعد از خواهی و اصلاح
در بار فرستاد - (روز اول پیر محمد خان) که در قلعه فیروز آباد
میی بود) با برج عالی خشونت سر کرده آخر گفت که از برج قلعه بزیر
اندازند - تا سرش خورد شکست - خان زمان دانست که بداندیشان
ببهاغه شاه بیگ میخواستند او را مستاصل سازند - لاجرم او را
از خود جدا کرده بجونپور شناساند - و آن ملک وسیع را بمکاربان
عظیمه نظم شایسته داد - چون بیرام خان از میان رفت افغانان
آنحدود فرصتی خیال کرده پسر عدلی را بشیر شاه مخاطب ساخته
بسری برداشتند - و با لشکر گران و پانصد فیل برونپور هجوم
آوردند - خان زمان امرای اطراف را جمع کرده عرصه مبارزت آراست
غذیم چیره گشته تا کوچهای شهر درآمد - خان زمان از عقب در آمده
کار از دست رفته را پیش برد - و هنگام آنها را پراکنده ساخته غنائم
فراوان و فیلان نامی بدست آورد - لیکن ازین فتوح آسمانی (که هدیه
غیبی بود) بحضور نفرستاده بدر ترفع و استکبار زد - عرش آشدانی
در ذی القعدة سال ششم انتهای سمت شرقی فرمود - خان زمان
در قصبه کوه (که برکنار گنگ است) با برادر خود بهادر خان باسلام

(۲) نسخه [۱ ج] خورد و شکست *

عُتْبَةُ سُلْطَانِي رسیده نفائس آن حدود با فیلان نامی پیشکش
گذرانید - و رخصت یافت *

و درین سال فتح خان پتَنِي و غیره پسر سلیم شاه را دستمایه
فساد گردانیده در ولایت بهار لشکر عظیم فراهم کرده محالات
خانزمان را بتصرف در آوردند - خانزمان با سائرامرا رفته چون
جنگ صف صلاح وقت ندید کنار دریای سون قلعه اساس نهاد
و استحکام داده نشست - افغانان بر سرش رسیده در آریختند
ناچار فوجها ترتیب داده بر آمد - بمجرد تقابل آنها فوج پادشاهی را
برداشته درهم نوردیدند - خان زمان (که در پناه دیوار تابو داشت)
دل بمرگ نهاده بیکه از بروج قاعه رفته توپ سردان - بمرنوشت
آسمانی بغیل حسن خان پتَنِي (سید - و شورش عظیم در لشکر افتاده
مردم در بگریز نهادند - و فتحی (که در خیال نمی گذجید) نصیب
خانزمان گردید - چون دنیا حکم باده دارد * * مصرع *

* آنچنان را آنچنان تر میکند *

خان زمان از نخوت جاه و دولت قدر نعمت و حق ولی نعمت
نشداخته سال دهم باتفاق امرای اوزبک علم طغیان برافراشته
با تبولداران آندیار در آریخت - چون صیحت وصول موکب پادشاهی
قریب شنید از دریای گنگ گذشته نزدیک غازی پور بر نشست
عروش آشیانی بچونپور رسیده منعم خان خانخانان را بر سر او تعیین

(۲) نسخه [ب ج] پنی (۳) نسخه [ج] نمی گذجد *

(مآثر الامراء) [۶۲۷] (باب الخاد)

فرمود - آن ترک صاف دل از ساده لوحی ضعیف نالی مزورانه او پذیرفته استدعای صفع جراثمش نمود - و باتفاق خواجه جهان (که حسب التماس وی از حضور بطمانینت و استمالک شتافته بود) کشتی سواره باهم دریافتند - خان زمان از حیله و تلبیس ملازمت بخود قرار نداده ابراهیم خان را (که آتسقال اوزبکیه بود) با مادر خود و فیلان نامی روانه ساخت - و مقرر شد که تا معاودت پادشاهی ازین دیار او از آب گزنگ نگذرد - اما آن خود رای خیره روی انتظار مراجعت نکشیده از گزنگ گذشت - و شروع بتصرف محالات خود نمود - عرش آشیانی بمنعم خان عذاب کرده خود ایلغار فرمود خان زمان ازین آگهی خیمه و اسباب گذاشته بدر رفت - و پس از آن از سرنو بخانخانان توسل جمعه باستشاع او مجددا تقصیراتش بخشش یافت - و میر مرتضی شریفی و مولانا عبدالله مخدوم الملک نزد خان زمان رفته ندامت او را بتوبه استحکام دادند *

و پس از آن (که عرش آشیانی بغابر دفع شورش میرزا محمد حکیم متوجه لاهور شدند) خان زمان (که نافعش بغذنه بریده بودند) باز هر بفساد برداشته خطبه بزام میرزا محمد حکیم خواند - و سرکار او دهه بسکندر خان و ابراهیم خان داده بهادر خان برادر خود را در کره مانکپور در مقابل آصف خان و مجنون خان نگاهداشت - و خون تا ساحل گنگ متصرف شده بقنوج آمد - و میرزا یوسف خان را (که جاگیردار آنجا بود) در قلعه شیرگده چهار گروهی قنوج محاصره

نمود - ازین اخبار وحشت افزا عرش آشیانی از پنجاب باستعجال
 باگوه رسیده شرق رویه روان شد - خان زمان آگهی یافته چون گمان
 مراجعت پادشاهی بدین سرعت نداشت این بیت خواند * بیت *

* سمند تزد ز زمین نعل او خورشید را ماند *

* که از مشرق بمغرب رفت و یک شب در میان آمد *

و ناچار از پای قلعه برخاست - و نزد بهادر خان بمانکپور رفته
 از آنجا در حدود پرگنه سنکرور بدریای گنگ پل بسته عبور نمود
 پادشاه از قصبه بریای ایلغار فرموده از گذر مانکپور از آب گنگ
 فیل سواره با ده یازده کس گذشت - و با معدرده (که همگی
 مد سوار بود) نیم کردهی دایره مخالفان رسیده شب توقف نمود
 مجنون خان و آصف خان با جمعیت خود (که منقلا بودند) متواتر
 خبر می فرستادند - اتفاقا در آن شب خان زمان و بهادر خان در کمال
 غمات باده پیمائی اشتغال داشتند - هرکه ایلغار پادشاهی و قرب
 وصول را میگفت راهی می انگاشتند - صبح در شبه غره ذی الحجه
 سال (۹۷۴) نهصد و هفتاد و چهار مجنون خان بر میمنه و آصف
 خان بر میسره جای یافته در عرصه قریه سکرارول از مضافات آله آباد (که
 بفتحپور موسوم شده) بخان زمان رسیدند - پادشاه بر فیل بال سندر
 میوزا کوکه را در عمارت نشانده خود بجای فیلبان سوار بود - بابا
 خان قانشال در حمله اول مخالف را از جا برداشته تا صف خان زمان
 برد - یکی از گریختگان با سیمه سری بر خان زمان خورد - و دستار از

سرش افتاد - بهادر خان بر بابا خان تاخته بهزیمت آورد - پادشاه
 درین وقت بر اسپ سوار شدند - چون کار ناهق شناسان بنا کامی ست
 بهادر خان دستگیر گشته فوجش رو بگریز آورد - خان زمان در جای
 خود ایستاده استفسار احوال برادر می کرد - که ناگاه تیرے بار
 رسید - و تیر دیگر باسپش رسیده بزمین آمد - در پیادگی تیر
 از بدن خود میکشید - که فیلان قول پادشاهی در رسید - سومناتمه
 فیلبان فیل نرسنگه را بقصد او راند - خان زمان گفت من از اعیان
 سپاهم - مرا زنده پیش پادشاه ببر - که ترا رعایت خواهند کرد - او
 گفت مثل تو هزار کس بی نام و نشان میگردند - بدخواه پادشاه
 کشته بهتر - پامال فیل ساخت - چون خان زمان را کس ندانست
 که چه شد پادشاه در معرکه ایستاده گفت - که هرکه سر مغلے از
 مخالف بیارد یک اشرفی بگیرد - و هرکه سر هندوستانی بیارد
 یکروپیه - یکی از تاراجیان سرش جدا کرده بود - دیگری در راه بامید
 اشرفی از گرفتار آورد - گویند ارزانی نام هندوئی (که صاحب اختیار
 خان زمان بود - و در خیل اسیران ایستاده ملاحظه سرها میکرد) چون
 چشمش بر سر خان زمان افتاد آن سر را برداشته بر سر خود زد
 و در پای سمند دولت پادشاهی انداخت - که سر علی قلی
 همین است - عمرش آشنیانی از اسپ فرود آمده سجد و شکر کردند -

(۲) نسخه [ب] بهادر خان درین وقت دستگیر گشته (۳) نسخه [ب]

(باب الخاء) [۹۳۰] (مآثر الامراء)

وسر هر دو برادر باگروه و ديگر ممالک فرستادند * قطعه *

* سر دشمنان تو استغفر الله *

* که خود دشمنان ترا سر نباشد *

* سخن بر سر دشمنان قطع کردم *

* که مقطع ازین جای بهتر نباشد *

۹۷۴
فتح اکبر مبارک * تاريخ يافته اند - و ديگر گفته * قطعه *

* قتل علي قلي و بهادر ز جور چرخ *

* جانان پيرس از من بيدل که چون شده *

* جستم ز پير عقل چو سال وفات شان *

(۲)
۹۷۵
* آه ز دل کشيد و بگفتا دو خون شده *

خان زمان از امرای پنج هزاري و صاحب نام و شکوه بود - در همت
و جود و سپاهگري و سرداري يکتائي داشت - با آنکه اوزبک بود
اما چون در ايران نشو و نما يافته و سادش نیز ازان جا بوده
مذهب اماميه داشت - اصلاً تقيه نمیکرد - و موزدن طبع بود - سلطان
تخلص مي نمود *

* خواجه جهان هروی *

خواجه امين الدين محمود مشهور باميدنا - در فن سياق

(۲) اين تاريخ يك سال زياده است اما چون حادثه قتل ايشان در ماه
ذی الحجه که آخر سنه ۹۷۴ است بوقوع آمده اين قدر تفرقه رواست
و ممکن که آه کشيدن، کنايه باشد از اخراج يك بطريق تعميه *

(مائثوالامرا) [۶۳۱] (باب الخاء)

از سباق فرسان قلمرو حساب بود - خط شکسته را بغایت درست
می نوشت - و در کفایت اموال و دیانت محاسبات موشگانی میکرد
در سفر عراق ملتزم رکاب همایونی بود - پس ازان همواره مشمول
عواطف پادشاهی گشته چندگاه ببخشیکری شاهزاده محمد اکبر
اختصاص یافت - چون سریر فره‌اندوئی بجلوس اکبری فرو بها گرفت
بمنصب هزاری و خطاب خان جهان سرفراز گردید - و مدتها مدار
مهمات سلطنت برای زین او بوده علم استقلال در میدان وزارت
هندوستان می افراشت *

چون عرش آشیانی بجهت اصلاح مقدمات خان زمان شیبانی
او را بهمراهی منعم خان و مظفر خان در کره ماندمپور گذاشته
بدار الخلافه آگره مراجعت فرمود پس ازان (که امرا از مهمات
آنحدود را پرداخته در آغاز سال یازدهم متوجه حضور گشتند)
مظفر خان از قصبه ائاره ایلغار نموده پیشتر بزمین بوس استسعا
یافت - و شرح در رؤی امرا ببیان واضح خاطر نشان نمود
خواجه جهان معاتب شده مهرکلان پادشاهی (که پیرایه حال و افتخار
روزگارش بود) از گرفته رخصت سفر حجاز کردند - و باز بوسیله
مقربان درگاه گناه خواجه بخشیده آمد - و در سال نوزدهم سنه
(۹۸۱) نهمصد و هشتاد و یک (که ریاست پادشاهی بکشایش حاجی پور
و پدنه باهتزاز آمد) خواجه بواسطه انحراف مزاج عنصری در جونپور
توقف گردید - چون عرش آشیانی بهمدانی قدم و نصرت مراجعت

(باب الخاء) [۹۳۲] (مآثر الامراء)

بجونیپور نموده متوجه آگره شد (روزه درین منازل فیل مسست
بجانب خواجه دوید . پایش بطذاب بند شده افتاد - و حال او بیکبارگی
تباہ گشت - اوائل شعبان سال مذکور سنه (۹۸۲) نهصد و هشتاد
و دو در حوالی اکهنو بساط زندگی در پیچید - میرزا بیگ سپهری
تخلص (که شاعرے خوش طبع بود) برادر زاده خواجه است - چون
سرمایه توکله بهم رسانیده بود (و از ملازمت تافته منزوی گشت
در سنه (۹۸۹) نهصد و هشتاد و نه درگذشت - گویند سپهری بارباب
استحقاق پنهانی چیزے میداد - شعر اوست * بیت *

* از تبسم دفع زهر چشم خشم آلود کن *

* کز نمک سازند شیرین چون بود بادام تلخ *

* خان عالم چلمه بیگ *

پسر همدم کوکه است - که کولکلتاش میرزا کامران بود - از یارهای
طالع و مساعدت بخت منظور عواطف جنت آشیانی گشته
خدمت سفرچی گری داشت - چون در سنه (۹۶۰) نهصد و شصت
میرزا کامران را میل کشیده هر دو چشم ادرا از بینش معزول ساختند
میرزا از کنار دریای سدهه التماس سفر حجاز نمود - جنت آشیانی
بوداع میرزا با جمع از مخصوصان بمنزل او تشریف ارزانی داشت
میرزا بعد لوازم احترام این بیت خواند *

* بیت *

* کلاه گوشه درویش بر فلک ساید *

* که سایه همچو توشاھے فکند بر سر او *

(مائرا الامرا) [۶۳۳] (باب الخاء)

و بعد ازان اين بيت بر زبان راند *
* بيت *

* بر جانم از تو هر چه رسد جای منم است *

* گر نارک جفا ست و گر خنجر ستم *

پادشاه (که جهان مردمي و مهرباني بود) رقتها فرموده بتوديع پرداخت - و درز ديگر حکم کرد که هر که از ملامان ميرزا همراهي گزيند منع نيست - هيچکس اقدام ندمود - آنانکه لاف دوستي ميزدند ترک آشنائي کردند - بچاهه بيگ کوکه (که بارياب حضور بود) فرمود - که تو همراه ميروي - يا پيش ما مي باشي - از با وجود سبق خدمت درگاه و فرط عنايت پادشاه طريق وفا داري را بر لذات موزي مقدم شناخته بعرض رسانيد - که لايق بحال خود چنان مي بينم که در بين تاريخ روزهاي بينواني و تيره شهباهي تفهائي در خدمت ميرزا باشم - چنت آشياني حرف وفاداري او را بغايت پسندیده با وجود آنکه خدمت حضور او پسندیده تر بود رخصت داد و آنچه نقد و جنس براي اخراجات ميرزا قرار يافته بود حواله او کرده پيش ميرزا فرستاد - و پس از واقعه ناگزير ميرزا بملازمت عرش آشياني استسعاد يافته در کمتر زمانه بمنصب سه هزاره و خطاب خانعالم سرمايه افتخار اندوخت *

چون در سال نوزدهم عرش آشياني باستدعای خانخانان [که

دادن کرراني را (که بدعوى ديار بنگ و بهار عام اشتهار مي افراشت)

(۲) نسخه [ب] لايق خود *

(باب الخاء) [۶۳۴] (مآثر الامراء)

در حصار پنده محاصره نموده بود [بحوالی آن درود فرمود و پس
ملاحظه اطراف قلعه بنظر امعان تسخیر حاجی پور را (که آن
قلعه ایست محاذی پنده - و دریای گنگ بعرض درگروه تخمیناً
بهزاران جوش و خروش در میان این دو شهر میگردد) از اسباب کشایش
آن حصار دانسته فوجی بسرکردگی خانعالم تعیین نمود او کشتی سواره
بالا رویه بجانب دریای گنگ رفته با آنکه از فراز قلعه بارش توپ
و تفنگ بود از کشتیها برآمده برخش جولانی در آمد - بسیاری
از مخالفان در آن هنگامه مرد آزما فرود شده قلعه مفتوح گشت - خانعالم
مورد هزاران تحسین و آفرین گردید - و چون در همین سال بنگاه
هم (که در تصرف دارود بود) بے جنگ کشایش یافت و او باو دیسه
رفته دم نخوت میزد خانخانان سپه سالار بهر اربعی خانعالم باستیصال
آن بدخصال بدانحدود در آورد - بیستم ذی القعدة سنه (۹۸۲)
نهمصد و هشتاد و دو در مقام نکروئی^(۲) مضاف او دیسه تقابل فئدین
روداد - خانعالم از ریعان شباب و افزونی شهامت سررشته تدبیر
گسیخت - و تیز جلوئی کرده دور تر شتافت - و گروه اوقچی دست
بکار برده معرکه زد و خورد شرار افزا شد - خانخانان ازین براه روی
بر آشفته در شمت گویان بعنف برگردانید - و هذوز آن فوج انتظام
شایسته نگرفته بود که گوچر خان مقدمه الجیش مخالف (که فیلان
تیز رو مردانه را بقطاسهای سیاه و پوست جانوران سباع دندان

(۲) در [بعضی نسخه] نکروئی •

(مآثر الامرا) [۴۳۵] (باب الخاء)

و سر و گردن آنها بسته طرفه رعب و مهابت افزوده بود) رسید
اسپان فوج هراول را از دید این اشکال بوالعجب روی همت برگشت
و هیچ کوشش سوده ند نشده زیاده تر سرشته جمعیت گسیخت
خانمالم (که بر اسپ آزموده بیهراس سوار بود) پای ثبات افشرد
و داد مردانگی داده بسیار را علف تیغ بهادری ساخت - فاکاه
اسپ او از زخم شمشیر چراغ پا شد - از سر زمین بر زمین آمد - و باز
بچستی خود را بر اسپ رسانید - درین اثنا فیل مسحت عربده ناک
رسیده بر زمین انداخت - افغانان هجوم کرده کارش تمام ساختند
گویند پیش از جنگ میگفت - چنان بخاطر پرتومی اندازد که
درین ناردگاه جان بسپارم - توقع آنکه شرح جانفشانی مرا بپادشاه
عوضه دهند - طبع موزون داشت - شعر میگفت - همدمی تخلص
میکرد - این قطعه مشهور از دست

* قطعه *

* ای که کردی بهرزه ریش سفید *

* یک بیک میبانی ز بهر نمود *

* بزبان داد جوانی را *

* ریش کندن کز نون ندارند سود *

• خانانان منعم بیک •

(۲)

از عمدهای دولت جنت آشنایی ست - پدرش بپرم بیک نام
داشت - هنگامیکه زمانه طرح ناکامی ریخت جولانگه جز ولایت

(۲) نسخه [ج] مبرم بیک •

سند بنظر همایونی نیامد - روزی چند سایه وصول بحوالی بهکر
 انداخت - و از آنجا برخاسته قلعهٔ سیهوان را محاصره نمود - میرزا شاه
 همین هاکم نژده پیش آمده بانسداد طرق و بازداشت رسد غله
 پرداخت - اکثر عمدها بے رخصت بدر زدند - منعم خان (که سرگرد
 همه بود) نیز خواست خود را با فضیل بیگ برادرش بکفاره کشد
 پادشاه از روی احتیاط او را مقید فرمود - و هرچند در سفر عراق
 ملتزم رکاب همایونی نبود اما بعد معارفت از ایران دیار همواره
 در قرب و منزات می افزود - او هم مراتب دولتخواهی پاس
 میداشت - زمانه [که جنم آشیانی باسطلاع و استشراف احوال
 بیرام خان (که سخن چینان حسن کیش از خود غرضی خلاف واقع
 را نموده بودند) مترجه قندهار شده در حین مراجعت خواستند
 ایالت آنجا بمنعم خان نامزد نمایند] او عرض نمود که چون یورش
 هندوستان پیش نهاد خاطر است تغییر و تبدیل این هنگام باعث تفرقه
 لشکر است - بعد از فتح مقتضای وقت بعمل خواهد آمد - لهذا
 قندهار بر بیرام خان بحال ماند - در همان ایام سال (۹۶۱) نهصد
 و شصت و یک در کابل باتالیقی شاهزاده محمد اکبر امتیاز اندوخته
 در ازای این عطیه جشنه آرامت - و پیشکشهای لایق گذرانید - چون
 در آخر همین سال بتسخیر هندوستان انتهای الویه همایونی
 واقع شده شاهزاده محمد حکیم را (که یک ساله بود) در کابل گذاشته

(۲) نسخه [ب ج] سهوان (۳) نسخه [ج] که سرگرد بر همه بود *

جميع مهمات آن ولايت برای (زین خان مذکور مفوض گردید - او
 مدتها فراهم آور) پراگندگیهای آن ولايت بود - در هنگامی (که خاطر
 عرش آشیانی از بیروم خان منحرف شد) حسب الطلب در ذی الحجه
 سنه (۹۶۷) نهصد و شصت و هفت هجری سال پنجم جلوس در منزل
 لودعیانه (۲) (که پادشاه در تعاقب بیروم خان بودند) شرف ملازمت
 دریافته بمنصب وکالت و خطاب خانخانانی سر افتخار برافراخت
 و در سال هفتم (که اتکه خان بتیغ بی اعتدالی ادیم خان شهادت
 یانمت) منعم خان (که در خفیه مغوی بود) مغلوب و اهما شده فرار
 نمود - عرش آشیانی اشرف خان میر منشی را فرستاد - که باستمالت
 و طمانینت کوشیده بوگردانید - روزی چند نگذشته که باز بهمان
 توهم بعزیمت کابل از آگره بدر زده راه دامن کوه گرفت - و بعد
 تکاپوی شش روزه در پرگنه سرور (که بجاکیر میر محمود منشی بود)
 اتفاق عبور افتاد - عامل آنجا آثار خوف از ناصیه احوالش دریافته
 خواهی نخواستی مقید ساخت - چون دران نواحی سید محمود خان
 باره (که از امرای عظام بود) نیز جاگیر داشت ازین قضیه مطلع
 شده معلوم کرد که خانخانان اسمت - وقت را مغنم دانسته آداب
 مردمی بتقدیم رسانید - و بآزاز تمام بملازمت پادشاهی آورد
 عرش آشیانی بدستور سابق بمنصب وکالت اختصاص بخشید - چون
 پسرش غنی خان (که از جانب پدر بنظم و نسق کابل می پرداخت)

(باب الخاء) [۶۳۸] (ماثر الامرا)

از مستعی جوانی و ریاست و بد مصاحبی سود خود بزبان دیگران اندیشیده به ستیزه کاری نشست و باحوال میرزا محمد حکیم هم تفقدے نمیگردن ناچار ماه جوجک بیگم والدۀ میرزا و هواخواهانش^(۲) باتفاق فضیل بیگ کور و ابوالفتح پسرش (که از حکومت برادرزاده پیوسته پیچ و تالپ داشت) کمر همت بسته در وقتیکه غنی خان از سیر فالیز برگشته می آمد دروازه شهر بر رویش بستند - او چون دید (که سعی پیشرفت نیست - و احتمال دستگیر شدن است) دل از کابل برداشته راه هذدوستان گرفت - بیگم و کامت میرزا نامزد فضیل بیگ ساخته پسرش را نایب قرار داد - و تقسیم جاگیر و تجویز خطابهای عمده بهمیان آوردن - و پس از چندے بستم نیرنگهای ابوالفتح از جا رفته باتفاق شاه ولی و غیره کارش در مستعی بانجام رسانیده فضیل بیگ را نیز گرفته کشت *

چون برهم زدگی کابل بعرض آشیانی رسید منعم خان را (که مشتاق آندیار بود) اتالیق میرزا محمد حکیم نموده در سال هشتم با فوج شایسته بطریق کمک رخصت فرمود - که هم انتقام پسر کشد و هم تدارک خرابیها نماید - منعم خان حسایه از کابلیان برداشته بے آنکه کمک ملحق شود باستعجال روانه شد - بیگم (که ولی آنکه را باستشمام غدرے بعدم آباد فرستاده حیدر قاسم کوه بر را وکیل قرار داده خود بتمشیت امور می پرداخت) باستماع این خبر

(۲) در [بعضی نسخه] چوپک *

(مائثرالامرا) [۶۳۹] (باب الخار)

مردم از اطراف جمع کرده با میرزا بعزم رزم برآمد. و متصل جلال آباد تقاتی فریقین شد. شکست بر منعم خان افزاده اسباب و اثاثه امارت بغارت داده از اندبشذاکری غنیمت هیچ جا توقف مناسب ندیده بملک گهران درآمد. و عرض داشت نمود. که روی آمدن حضور ندارم. یا رخصت مکه شود. یا درین ضاع جاگیر مرحمت گردد که سامان خود درست کرده بملازمت رسم. عرش آشیانی از کمال قدردانی جاگیرهای هند بحال داشته بحضور طالبید. او مجددا بعواطف بیکران پادشاهی اختصاص یافته مدتها بحراست دارالخلافه آگره می پرداخت. چون در سال دوازدهم خانزمان و بهادر خان بجزای کردار رسیدند تعلقه هر دو برادر از جونپور تا کنار آب چوسا بدو تفویض یافت *

خانخانان در همین سال بحسن تدبیر و کاردانی با سلیمان کرزانی حاکم بنگاله و بهار طرح آشتی انداخته سکه و خطبه پادشاهی در ولایت بنگاله نیز مقرر نمود. او از امرای سلیم شاهي بود هنگامیکه بذکاله بدست شیرشاه افتاد حکومت آنجا بمحمد خان نامی (که قرابت قریبه داشت) سپرد. پس از ارتحال سلیم شاه او بریاست عامه سر برآورده درگذشت. پسرش بهادر خان خطبه و سکه آنجا بنام خود کرد. و عدلی مشهور را (که دعوی سلطنت هندوستان میکرد) بجنگ کشت. و پس از مدتی بمرگ طبعی

(۲) یا طبیعی باشد *

درگذشت - برادر خردش جلال الدین قائم مقام او گردید - تاج خان
 کرانی (که با برادران از عدلی گریخته به بنگاله اقامت نموده بود)
 گاهی با او مخالفت و گاهی موافقت میکرد - چون او نیز بعدم فرزند
 ریاست بنگاله و بهار بتاج خان قرار گرفت - و بعد از برادرش
 سلیمان خان منتقل گشت *

پس از صلح خانخانان اودیسه نیز برگرفته راجه آنجا را بغدر
 کشت - و در سنه (۹۷۹) فصد و هفتاد و نه رخت هستی بر بست
 پسر کلانش بایزید جا نشین شده از زیاده سوری خطبه آندیار بزام
 خود ساخت - خانخانان را با او بر سر بهار پرخاشها زداد - چون
 از نخوت و استکبار با اعیان آن ممالک در مقام سخت گیری آمد
 هانسو پسر عماد (که عمزاده و دامادش میشد) از رنجیده برخی را
 بران داشت که او را از هم گذرانیدند - لودی خان (که نفس ناطقه
 آن ولایت بود) پسر خرد سلیمان داؤد نام را بسری برداشت
 و هانسوی مذکور را بقتل رسانید - گوچر خان کرانی (که میر شمشیر
 خود را میگرفت) در صوبه بهار پسر بایزید را بکلانی بر آورده
 باهم مخالفت کردند - لودی با لشکر فرادان از بنگاله بقصد بهار
 روانه گشته بمکر و تزییر گوچر را این خود ساخت *

و چون خانخانان بر طبق حکم والا بتسخیر ولایت بهار کمر بسته
 از دریای سون گذشت داؤد بذابرتوهم که از لودی بهم رسانیده بود
 او را از میان برداشته در قلعه پنه متحصن گردید - پس از آمدن

(ماگوالامرا) [۶۴۱] (باب الخاء)

محاصره عرش آشياني حسب التماس خانخانان در سال نوزدهم
سنه (۱۸۲) نهمد و هشتاد و دو از آگره برکشتيهاي کلان (که بتازگي
ترتيب يافته بود) شرق رويه بدريا نوردی در آمدند - با آنکه در راه
لخته کشتيها طوفاني شده فرود رفت در دو ماه و هشت روز و در
رايات پادشاهي بسواد پنه گرديد - گویند چون پادشاه بتمجیل
متوجه پنه گرديد در گنگداس پور بمید میرک اصفهاني جفري^(۲)
باستکشاف مستقبل احوال امر نمود - او کتاب جفر طلبیده این بیت
استخراج کرد *

* بیت *

* بزودي اکبر از بخت همایون *

* برد ملک از کف داؤد بیرون *

عرش آشياني گرفتن حاجي پور را (که آن روی آب گنگ مقابل
پنه واقع شده) موقوف عايله فتح پنه دانسته اهتمام بتمخير آن نمود
پس از کشايش آن داؤد سراسيمه شده براه دريا بنگاله رويه فرار
گرديد - اکثر سپاهش در گريختن بقتل رسیده پنه با غذائ موفوره
بتصرف در آمد * فتح بلاد پنه * تاريخ است *

خانخانان پس ازین فتح به تيولداري بهار کامياب گشته
با بیست هزار سوار بکشايش بنگاله و مالش داؤد دستوري يافت
افغانان از رعب و تسلط عساکر منصوره همت باي داده بے جنب
و جدل مکانهاي مستحکم گذاشته بدر میزدند - خانخانان هر جا را

(۲) نسخه [ج] کنک راس پور *

استحکام داده پیش روانه میشد - تا آنکه داؤد بجانب اردیسه
بگریخت - آن خان سپه سالار فوجی بسرکردگی محمد قلی خان^(۲)
برلاس بدنبال او کسبیل نموده خود بنانده (که مرکز بنگاله است)
در آمده بانظام ملک پرداخت - کار پردازان حضور عوض جاگیر
بهار در بنگاله تذخوای نمودند - و چون داؤد مابین بنگاله و اردیسه
در استحکام مداخل اهتمام نموده اقامت گزید و محمد قلی
خان برلاس (که در تعاقب بود) زخم هستی بر دست خانخانان
بصوابدید راجه تودرمل خود از نانده متوجه شد - در همین سال
بین الفریقین محاربه عظیم پیوست - گوجر^(۳) (که مقدمه مخالف بود)
هراول و قول را برداشته متفرق ساخت - کسی از ملازمان خانخانان
توفیق نیکو خدمتی و ثبات پائی نیافت - مگر خود با معدود
بغاموس دوستی زخمهای مردانه خورد - چنانچه پیوسته میگفت
که اگرچه زخم سر به شد اما به بینائی نقصان رسید - و جراحت کردن
اندمال یافت - اما آنقدر توانائی نیست که عقب توانم دید
و از زخم دوش دست چنانچه باید بسر نمی رسد - و با چنین
زخمهای عذیف نمیخواست بر گردد - هواخواهان عذاب گرفته
بر آوردند - گوجر در معرکه قرار فتح بخود داده بلند میگفت
که کار خانخانان با تمام رسید - دیگر امتداد در جنگ چیست^(۴)

(۲) نسخه [ب] آنجا سپهسالار (۳) در [بعضی نسخه] که در مقدمه

(۴) نسخه [ج] امتداد جنگ

(مائرا الامرا) [۶۴۳] (باب الخاء)

و آهسته میگفت با وصف فیروزی خاطر نمیشگفتد - که ناگاه تیرے
بار رسیده در گذشت - دارن (که در مقابلہ راجہ تودرمل بود)
هراس بخود راه داده آردارہ دشم ادبار شد - خانخانان پس از
چنان نا امیدي بچنین فتح شگرف ارجمندي یافته راجہ را با شام
خان جلایر بتکامشي تعیین کرده خود ہم با آنکہ زخمها اندمال
نیافته بود روان شد - دارن در قلعه کنگ ادریسہ رفتہ متحصن گردید
و آخر الامر بدر لابه و چاپاوسی زده عهد و پیمان درمیان آورد - و بشرط
قبول نوکری پادشاهی ملاقات قرار یافت - خانخانان غرق محرم
سنہ (۹۸۳) نهمد و هشاد و سه بزم مصالحت ترتیب داده بانواع
آرایش (کہ حیرت افزای نظارگیان بود) جشن آرا گردید - اعیان دولت
باستقبال شتافته دارن را آوردند - خانخانان تا سر گلیم پذیره
گشته گرمجوشیها نمود - او شمشیر خود کشوده گذاشت - یعنی
از سر سپاهگری برآمدم - و خود را بخدمت درگاه پادشاهی سپردم
تا بدانچه مصلحت دید ارکان خلافت باشد بجا آرند - و صاحب
طبقات اکبری گوید کہ دارن شمشیر را گذاشته بخانخانان گفت کہ
هرگاه بمثل شما عزیزان زخم رسد از سپاهگری من بیزارم *
بالجمله خانخانان شمشیرش را بملازمان خود سپرده پس از
زمانی از جانب عتابہ سلطنت خلعتی والا داده کمر شمشیر مرصع
حمائل ساخت - و گفت کہ ما کمر شما را بذوکری پادشاه می بندیم
برخه محال ادریسہ بتیول او مقرر داشته شیخ محمد برادر زاده اش را

(باب الخاء) [۶۴۴] (مآثر الامراء)

همراه گرفته معارفت نمود - درین وقت خانخانان شهرگور را
(که در زمان پیش دار الملک بنگاله بود) مستقر گردانید - بجهت
آنکه گهوژاگهات (که چشمه زای فتنه اندوزان است) نزدیک است
غبارشورش آن حدود یکبارگی فرو نشیند - و نیز این جای دلکشا
(که قلعه شگرف و عمارت سترگ دارد) تعمیر پذیرد - غافل ازین که
بتداول روزگار و خرابی عمارات هوای آنجا خواص سمیت اکتساب
نموده - خاصه در زمان سپری شدن موسم باران - که در اکثر بلاد بنگاله
آب گردش شود - هرچند شناسندگان آن مرز گفتند مفید نیفتاد
با آنکه سیزده امیر نامی عمده (مثل اشرف خان و حاجی محمد
خان سیستانی) و بسیاری از اوساط و عوام بر بستر نیستی غنودند
چون برخلاف رای مردم اندیشیده بود عبرت نمیگرفت - پس
ازآنکه این بلیه از اندازه در گذشت در چاره گری شده شورش
جنید کرزانی را (که در صوبه بهار برخاسته بود) دست آویز ساخته
برآمد - چون بنانده رسید باندرک بیماری سال بیستم سنه مذکور که
(۹۸۳) نهصد و هشتاد و سه هجری بود پیمانۀ حیاتش لبریز گشت *
عجب از سخن نشنوی این کهنه مدبر روزگار - با همه تجربه
و پاس مراتب جهامت ترکانه بکار برده دستم بتوکل عام پسند زد
و جهانی را در گرداب فنا انداخت - توکل خاصان بارگاه تحقیق
آنست که حفظ مراسم تدبیر بر فروغ خرد (که کلاساز عالم اسباب
است) داشته کلاسازی آنرا بایزد بیچون حواله کنند - نه بآن عقل

(مآثر الامراء) [۹۴۵] (باب الخلاء)

صواب اندیش و اسباب ظاهر - اگر خروج از ربا مکروه داشته اند
ولوچ هم بدان ممنوع است *

خانخانان از اعظم امرای پنجپوری و سپه سالار اکبری است
بمراتب سرداری و سپه کشی شناسا و بمراسم بزم و رزم دانا بود
مدت چهارده سال در امیرالامرائی و سپه سالاری گذرانید - چون
ارلان نداشت اموال ناطق و صامت او در سرکار والا ضبط گردید
سابق گذشت که غنی خان پسرش با هزاران یاس و حصرت از کابل
برگشته بهندوستان می آمد - چون در راه بپدر ملحق گردید
خانخانان بناخوشی که از او داشت باخراجش پرداخت - او برهبری
تسمت نزد عادل شاه بیجاپوری رفته در نزد پسر برده مسافر
ملک فنا گردید - از ابذیه خانخانان (که بمروز دهور و مضی ایام
یادگار خواهد ماند) پل جونپور است - که صراط المستقیم *
تاریخ آنست - و از اعظم جسور ممالک محروسه است *

* خان جهان حسین قلی بیگ *

خواهرزاده بیرام خان خانخانان است - پدرش ولی بیگ ذوالقدر
در زمان دولت خان مزبور بجاگیر عمده و اعتبار بلند بر جمیع
امرا تفوق و برتری می نمود - در جنگ قصبه دکنار جالندهر که
مابین بیرام خان و شمس الدین خان ازگه واقع شد (زخمها برداشته
دستگیر گردید - و بهمان جروح مولم در گذشت - عرش آشیانی
(که همه شورش و آشوب مزاج بیرام خان از اغوای او میدانستند)

سوش را بریده بمملکت شرقیه فرستادند - حسین قلی بیگ (که باصابت رای و متانت خرد ائصاف داشت) خانخانان در ایام انحراف مزاج پادشاهی مصحوب او اسباب و ادوات امارت خود را از میوات بحضور فرستاد - که شاید در لباس نیازمندی وضعیف نالی کارے تواند ساخت - در همان ائذا رکضت خانخانان به پنجاب (که مصرح بغی و فساد بود) پیدائی گرفت - او را بذابر مصلحت حواله آصف خان عبدالمجید (که بحکومت دهلی امتیاز یافته بود) کردند - که آدمیانه نگاهدارد - و گزندے نرساند - پس از انقضای قضیه بیرام خان مشارالیه رهائی یافته همواره باندازه خدمت و اخلاص مشمول عواطف میبود - در سال هشتم سنه (۹۷۱) نهصد و هفتاد و یک (که میرزا شرف الدین حسین احراری بے جهت از حضور فرار نمود) عرش آشیانی حسین قلی بیگ را بخطاب خانی و تیولداری اجمیر و ناگور از تغیر میرزا اعتبار افزوده بتعائب نامزد کردند - و چون میرزا جگ نا کرده از ممالک محروسه بدر رفت حسین قلی خان بے تعب و مشقت آن مملکت را متصرف گشته از قرار واقع به بندوبست پرداخت - و قلعه جودهپور را (که مسکن و مقر رای مالدیو است - و از بمزیت جاه و افزونی نوکر از سائر اجهای هند امتیاز داشته - و بعد از انتقال او پسر خردش چندر سین جانشین بود) در اندک زمانے مفتوح ساخت - در ایام محاصره چیتور در تعائب رانا اودی سنگه مساعی فرادان

بظهور آردن - و مورد آفرین و تحسین گردید *

چون سال سیزدهم امرای اتکه خیل از پنجاب حضور طلب شدند حکومت آندیار (که از اعظم ممالک پادشاهی سم) بحسین قلی خان تغویض یافت - اما بنا بر پیش آمد مهم رننهپور جدائی نگزیده بلزوم رکاب فتح انتساب مباحات می اندوخت - پس از کشایش آن قلعه متین چون دارالخلافة آگره مهبط الویه ظفر طراز گردید بمحال متعلقه رخصت یافت - و در سال هفدهم بعزیمت تسخیر قلعه نگرکوت (که در تصرف راجه جیچند بود - و بعد حبس او پسرش بدیچند خود را در مقام پدر دانسته و ادرا مرده انگاشته بسرکشی در آمد) حسب الحکم انتهاض نمود - چون قریب بدهمتهری رسید ^(۲) جانو نام ضابط آنجا بقراوت جیچند متوهم گشته خود را بکذار کشید - لیکن وکلا فرستاده متعهد راهداری شد خان جمعی از ملازمان خود را برسم تهانه داری در موضعیکه بر سر راه واقع بود گذاشته پیشتر متوجه گردید - چون بقلعه کونله رسید (که در ارتفاع بفلک دومی همسری می نمود) توپه چند از بالای کوه (که محاذی قلعه بود) سر داده هوش از محصوران ربود - آنها وقت شب راه گریز پیش گرفتند - از آنجا (که این قلعه سابقا بر راجه انمچند راجه گوالیار تعلق داشت - و راجه رامچند جد جیچند آنرا بزبردستی گرفته بود) بر راجه گوالیاری (که از اولاد انمچند بود) سپرده تهانه خود

(۲) نسخه [ب] خبر نام (۳) نسخه [ب] انمچند و نسخه [ج] انمچند *

برنشانند - و چون بیشتر تشابک اشجار بمرتبه بود (که عبور موکب
 دشواری میشد) هشرے را بچنگل بری برگماشته هر روز بقدر
 میسر راه می پیمود - اوائل رجب سنه (۹۸۵) نهصد و هشتاد
 حوالی نگرکوت مخیم فوج منصوره گردید - و در صدمه اولی
 حصار بهون (که بتخانه مهمائی آنجاست) بتصرف درآمد - و جے
 غفیر از راجپوتیه و براهمه (که بقصد ثواب قدم ثبات افشوده بودند)
 بدارالبوار شتافتند - و پس ازان شهر بند بیرون نگرکوت نیز بدست
 آمده سابط و سرکوب طرح انداختند - و هر روز بتوپ اندازی در انهدام
 عمارات و اعدام جانداران میکوشیدند - چنانچه در وقت طعام خوردن^(۲)
 راجه بدیچند توپ کلان هردادند - که قریب هشتاد کس در زیر
 دیوار بگو هلاک فرود رفتند *

(۳)

بالجمله کار قلعه نزدیک بانجام رسیده بود که ناگاه آشوب آمد آمد
 میرزایان باغیه ابراهیم حسین میرزا و مسعود میرزا ولایت پنجاب را
 بر شورانید - و غلای تمام نیز در لشکر پیدا شد - ناچار حسین قلی
 خان به پیشکش پنج من طلا و اقمشه بسیار بصلح گرائیده در پیش خان
 راجه چیچند مسجدے طرح انداخته در دو روز پیشطاق بر آوردند
 روز جمعه اواسط شوال سنه مذکور خطبه پادشاهی خوانده حسین
 قلی خان از انجا برخاست - و باتفاق اسمعیل قلی خان و میرزا
 یوسف خان رضوی بدنبال فیه باغیه شتاب آردن - و در قصبه

(۲) نسخه [ب] روزے در وقت (۳) نسخه [ج] رسانده بود *

(مآثر الامرا) [۲۴۹] (باب الخاء)

(۲) قلندبه چهل گروهی بملتان بیخبر بر سر آنها رسیده بین الغریبین جنگ پیوست . ابراهیم حسین شکست خورده بملتان فرار نمود و مسعود حسین با چندس همراهان گرفتار گشت . حسین قلی خان در سال هیزدهم سنه (۹۸۱) نهمصد و هشتاد و یک (که عرش آشیانی از فتح گجرات معارفت باکره نمود . و امرا از اطراف و جوانب بتهذیب فراهم آمدند) بحضور رسیده مسعود حسین را چشم دوخته و دیگر اساری را در پوستهای گاو (که شاخها ازان جدا نساخته بودند) در آرد . و بهیئت غریب از نظر گذرانید . پادشاه از غرط کرم و مردت چشم میرزا کشوده اکثره را جان بخشی فرمودند . و حسین قلی خان بمنصب عمده و خطاب خانجهانی (که درین ساظمت بعد از خانخانانی زیاده برین خطاب نیست) لوائ بلندنامی برافراخت . و چون میرزا سلیمان والی بدخشان از تسلط میرزا شاهرخ پسرزاده خود پناه بدرگه اکبری آرد بخانجهان حکم والا شرف نغان گرفت . که با افوج جراز صوبه پنجاب بهمراهی میرزا بدخشان شتافته آن دیرین حکومت را برمسند ایالت آن دیار متمکن سازد . درین اثنا سال بیستم سنه (۹۸۳) نهمصد و هشتاد و سه منعم خان خانخانان صوبه دلاز بنگاله ودیعت حیات سپرد . و اختلال عظیم دران ملک پدید آمد . امرای کمکی از سموت هوا (که دران ولایت بهم رسیده) بیمناک گشته و استیلای دارود افغان

(۲) نسخه [ب] قلندبه (۳) در [اکثر نسخه] و بسبب استیلای

(که دعوی ریاست آن مرز و بوم میکرد - و دریندولا نقض عهد نموده
 «تازگی سر بشورش برداشت) سرداری شده یک دفعه مکانها
 گذاشته ازان مملکت برآمدند - از آنجا (که اهم را بر مهم گزیدن عمده
 قانون جهانداری سم) پادشاه خانجهان را بسرعت از پنجاب طلب
 حضور نموده بصوبه داری بنگاله نامزد فرمودند - و راجه تودرمل را
 (که بشجاعت و کاردانی اتصاف داشت - و دران صوبه کارهای نمایان
 کرده بود) همراه ساختند - امرای بنگاله در حوالی بهاگلپور بهار
 بخانجهان در خورده بعضی بعدر بد هوائی از معارفت تقاعد نمودند
 و برخی اختلاف مذهب را تقریب کرده بهره گویی در آمدند
 خان جهان (که کهنه سردارے مزاج گرفته پی بر کرده بود) از جا
 نرفت - و بدلاسا و دلدهی پرداخته بهیئت مجموعی راهی گشت
 و با آنکه اکثر الوس چغتائی بودند و بسرداری قزلباش تر، ده
 نمیکشند گدھی را (که دروازه بنگاله است) باندک سعی مستخلص
 ساخته تا نمانده ملک از دست رفته را بتصرف آورد - و بحسن تدبیر
 در گرد آوری پراگندگیها کوشید - دارن خان کررانی آک محل را
 مستحکم ساخته در مقابل عساکر پادشاهی نشست - هر روز جنگ
 میشد - و آویزشی رومیداد - هرچند خانجهان و راجه تودرمل کوشش
 فرادان بجا می آوردند از کم همتیهای مردم کار پیش نمیرفت
 (روزے خواجه عبدالله نقشبذی با برخی از ملازمان از مورچال خود
 پیشترک رفته طلبکار نبرد شد - جمعی انبوه از مخالف در عرصه پیکار

پیشدستی نمودند - همراهان زمامت نگزیده - خواجه از نجابت ذاتی
پای جلالت افشرد - و نقد جان در باخت - چون این خبر بعرض آشیانی
رسید متأسف گشته بمظفر خان صوبه دار بهار فرمان واجب الاذعان
ترتیم یافتند - که زود با جاگیرداران آن حدود بفوج بنگاله پیوندند
همین که در سال (۹۸۴) نهمصد و هشتاد و چهار مظفر خان با سپاه
صوبه بهار ضمیمه گردید خان جهان بتسویبه صفوف پرداخته معرکه آرا
گشت - اتفاقاتا شبیکه اجمتن صبح فیروزگی بود توپ از لشکر پادشاهی
بر چهار پائی (که جنید کرانی عم دارود غنوده بود) رسید - و از
مصادمه پایه ^(۲) ران او خورد گشت - بعد ازان (که آویزشهای سخت
زنگ زدای جوهر مردانگی گردید) کالا بهار سردار میمنه مخالف
زخمی (و بفرار آرد - و هنوز جنگ بقول نرسیده که سنگ تفرقه در
جمعیت غنیم افتاد - افغانان دل بای داده سراسیمه دشت هزیمت
گشتند - و بسیاری بتعاقب بهادران علف تیغ بیدریغ شدند - دارود
میخواست بطرف بدر زد - در خلاصه اسپش پای بزد شده دستگیر
گردید - چون پیش خان جهان آردند از پرسید که پیمان بستن
و سوگند خوردن با خانخانان چه شد - از بے آزر می جواب داد - که
آن پیونده بود زبانی - تا داستان دوستی سرانیده عهد تازه اساس
یابد - خانجهان فرمود تا او را از گرانباری سرشوریده مغز سبکسار
گردانند - و همان زمان سرش بسید عبدالله خان داده روانه حضور

ساختم - اردو پادشاه بر اسب بام نزد خانجهان فرستاده بود - که هم
 مؤذنه فتح راجه مانسنکهه کچهراهه (که با رانا نزد کوننده نبرد آرا
 گشته لڑای چیره دستی افراشتن) و هم نوید نهمین موکب پادشاهی
 وامرای دیار شرقی رساند - اتفاقاً وقت رخصت فرموده بودند
 چنانچه این مزده میبری ازان طرف نیز بشارت کشایش بنگاله
 خواهی آرد - سید عبد الله خان در یازده روز هنگامی (که پادشاه
 از فتح پور بعزیمت یورش آن مملکت برآمده بود) رسیده سر آن
 فتنه سگل را در جلو خانه انداخت - غریب از عالمیان برخاست
 و فتح نامه باطراف قلمی شد - خانجهان پس ازین فتح نمایان راجه
 تودومل را روانه حضور نموده خود بصوب ساتگانون (که زه و زاد
 دارد در آن حدرد بود) لشکر کشید - جمشید خاصه خیل او بآریزش
 فرآمده سترگ هوزیمت یافت - و مادر دارد با منتسبان خود روی
 نیاز آرد - و آن ملک (که از قدیم آفر بلغاک خانه نامند - یعنی
 از شورش بدگوهران آن سرزمین هیچ گاه خالی نباشد) با پیروی همت
 و بردانگی خانجهان از سرنو بحیطه ضبط درآمده مورد امن
 و عاقبت گردید - راجه مالکوسائین زمیندار ولایت کوچ نیز فرمان پذیر
 گشت - خانجهان پیشکش از نفائس آنجا با پنجاه و چهار فیل ناهور
 ارسال حضور داشت - چون بعضی افغانان بولایت بهائی شورش افزا
 بودند و عیسی زمیندار آنجا سرتاهی می درزید در سال بیست
 و سیوم روی بدان صوب آردده لشکره پیش فرستاد - پس از آریزش

(مآثر الامراء) [۲۵۳] (باب الطراد)

مطرح عیسی شمس خوردن راه گریز سپرد - و افغانان زینهار پی
گفتند - خان جهان مقضی الامراء معاودت نموده بصحبت پور (که
در حوالی قندهار شهر است اساس نهاده بود) پیوسته علم عشرت
و کامرانی بر افراشت - چون انجام هر نشاطی باندوهری سرشته اند
و آخر هر کمالی بزوالی پیوسته *

* نیکو نبود هیچ مراد بکمال *

* چون مغصه تمام شد ورق برگردان *

خان جهان در کمتر زمان بر بستر رنجوری افتاده یک و نیم ماه
کشید - هندی پزشکان نافع میدادند دواها بکار بردند - در همین سال
سنه (۱۸۶۱) نصد و هشتاد و شش رخت هستی بر بسمه - از
امرای پنج هزاره اکبری سمت - پسرش رضا قلی سال چهل و هفتم
اکبری بمنصب پانصدی سه صد سوار سرفراز گردید *

* خواجه شاه منصور شیرازی *

ابتدا در ملازمان اکبری اختصاص داشته بمشرفی خوشبوی خانه
مامور بود - مظفر خان دیوان در مقام بی التفاتی شده بمهمات او
پیچید - روزی با مظفر خان آدیزش زبانی کرده بدون خود متعذر
دهده حرمان گرا شد - پس از ناکامی بچونپور رفته از رشادتی که داشمی
دیوان خانزمان گردید - و بعد از بمنعم خان خانخانان پیوست
و رفق و فتق مهمات او پیش گرفت - چون روزگار سپه سالار سپری شد
راه تودریل بجهت محاسبات سرکار مقید و مسلسل ساخت

ازانجا (که در ایام دیوانی خانخانان بجهت مهم سازی او بدربار آمده
 از ادای سخن نویسدگی و سنجدگی او با کار دانی و معامله فهمی
 معام عرش آشیانی شده بود)^(۲) و سیله غیره در سال بیست و یکم
 سنه (۹۸۳) نهمصد و هشتاد و سه خواجه را مشمول عذایک ساخته
 بخدمت وزارت سر بلند فرمود - خواجه بفراسمت درسم و دانش
 رسا کارها را بهین رونق داده کهنه معاملات را منقح ساخت - و چون
 مابطه آن بود (که هر سال برخی کار دانان راستی منس باوردن تفصیل
 هر ناحیه و برگنه تعیین گشته سال بسال دستور العملی در ادای
 حقوق دیوانی از روی آن قرار گرفته) پس از آنکه ممالک مکرر سه
 و سمن پذیرفت بدین نمط کار بدشواری کشید - چه آن نگاشتها
 بتفاوت رسیدے - و سپاه و رعیت گزند یافته خواهش بانی و فاضل
 شورش افزودے - و هم نرخ واقعی گذارش نمی یافت - لهذا خواجه
 در سال بیست و چهارم حال ده ساله هر برگنه از مراتب کشم و کار
 و ارزش و نرخ شناخته دم بخش را مال هر سال قرارداد گزین نسخه
 انتظام داد - و در همین سال باستصواب خواجه فسحت آباد
 هندوستان (که هنوز اودیسه و کشمیر و قندهار و دکن مفتوح نگشته بود)
 بدوازه بخش شایسته قسمت پذیرفت - و هر بخش را صوبه
 نامیده سپه سالار و دیوان و بخشی و میر عدل و صدر و کوتوال
 و میر بحر و واقعه نویس نامزد شدند *

(۲) نسخه [ج] هشتاد خواجه را *

و چون خواجه در وقت و جزوی و کفایت اندرزی و سخت گیری
 بد طولی داشت در سال بیست و پنجم در صد باز یافت مطالبهای
 (۲) پیشین شده - بنابر آنکه هوای ولایت بنگاله با سبب ناساز بود
 سپاه آنجا را علوفه ده بیست و سپاه بهار را ده پانزده افزوده بودند
 خواجه با آنهمه سخن سانجی و دقیقه یابی از هنگام نشناسی
 و قباحت ناهمی وقت مدارا را از اذان گرفت و گیر فرق نکرد
 و ندانست که درین وقت (که سپاه در یساق در دست گرم
 جانفشانی ست) سزارار رعایت و افزونی ست - نه کاهش و کمی
 بنگاله را ده پانزده و بهار را ده دوازده قرار داده جهت باز خواست
 بمظفرخان احکام برنوشک - او (که از دیوانی بسپه سالاری رسیده بود)
 حساب را از سر سال برگرفته طلبگار فرادان زرشد - امرای بهار و بنگاله
 ازین کفایت بی محل و باز خواستهای بیجا یکدفعه راه بیوفائی
 گزیده سر بشورش برداشتند - چه فسادها که برنخواست - و چه خونها
 که ریخته شد - راجه تودرمل (که بعد از همچشمی و هم پیشگی
 منتهز قابو بود) درینوقت بعرض رسانید - که وزیر باید برآستی
 گرد آوری مال نموده در نگاهداشت ملازمان دیده درمی بکار برد
 و از بیست وقت درنگذشته در داد و ستد در درشتی و نرمی
 میان روی گزیند - نه که مستوفی بود - که بدقت مزاجی
 باقی کشیدن و مال افزودن کار نداشته باشد *

از طبقات ظاهر میگردد - که راجه تودرمل از ولایت شرقیه
عرضی نموده بود - که معصوم خان فرزند خودی را بانواع تدبیر و مدارا
همراه دارد - خواجه شاه منصور بوی خطوط در شمش نوشته - و زر
بعیار بر ذمه اش بر آورده - و همچنین بتوسون محمد خان که از امرای
کبار و سردارهای لشکر بنام او بود - درین وقت (که صد امیدداری
باید داد) تهدید چه لازم بود - لهذا پادشاه خواجه را عزل نموده
پشاه قلی خان محرم چند روز حواله کردند - اما چون خیرخواهی
و دماغ سوزی او ذهن نشین شده بود مجددا بعنایت خلعت وزارت
قامت قابلیت او را بر آراستند *

(۲)

اتفاقا در همین سال میرزا محمد حکیم بتوغیب معصوم عامی
(که سر حلقه باغیان بهار و بنگاله بود) از کابل آمده در پنجاب
خلل انداز گردید - و عرش آشیانی ، ازم آن سمت شدند - اهل عناد
هر آنچه چند بخط منشی میرزا بنام خواجه از نظر گذرانیده او را
باتفاق و جانب داری مخالف متهم کردند - قضا را ملک ثانی (که
از قدیمان میرزا و دیوان او بود - و خطاب وزیرخان داشت) درین وقت
جدائی گزیده در منزل مونتیمت ملازمین دریانم - و بغایر ربط سابق
بنزد خواجه فرود آمد - چون شهرت گرفته بود [که او بجاسوسی
آمده - چه درین وقت (که میرزا بر سر تسخیر هندوستان است) جدا
ساخته فرستادن او خالی از تدبیر نخواهد بود] اتهام سابق را

(۲) نسخه [ب] معصوم خان عامی (۳) نسخه [ج] قدیمیان •

(ماثر الامرا) [۹۵۷] (باب الخاء)

یاد از افتاد - و بعد استفسار بعضی سخنان خواجه نیز مقوی
ظن شد - درین اثنا خطوط جعلی خواجه را (که بمیرزا حکیم
نوشته بود) بذظر پادشاه در آوردند - و خط شرف بیگ عامل او نیز
رسید - چون وا کردند مرقوم بود که فریدون خان خان میرزا را ملازمت
کردم - او مرا بخدمت میرزا برد - با آنکه بجمیع پرگنات اعمال تعیین
شده پرگنه ما را معاف داشتند - گویند هنوز پادشاه در احوال او
متردد بود امرا و اعیان سعیها بکار بردند - که حکم شد مقید نگاهدارند
تا ضامن بدهد - چون کسی بضامنی او جرأت نکرد نزدیک سرای
کوٹ که جوه بدرختی از حلق آویختند * * ثانی منصور حلاج *
تاریخ است - عمالے از ترک و تاجیک از سخت گیریهای حسابی او
رهائی یافته شادیهها اندوخت - گویند پس از آوارگی میرزا محمد
حکیم چون دارالملک کابل مهبط الویة پادشاهی گردید هر چند از
کیفیت شاه منصور استفسارها رفت استشمام رائحه ازان نشد - گویند
کرم الله برادر شهبازخان کذبو باشاره بعضی امرا خصوص راجه تودر مل
خطوط ساخته بود - عرش آشیانی از خون ناحق و رفتن چنین کاردان
تاسف بسیار میکرد - و میفرمود که ازان روز (که خواجه درگذشت)
حسابها فرورود - و سررشته محاسبه از دست رفت - چنین اماره نویس
خرده گیر نکته سنج مشخص گو کمتر یافته میشود - بهزاری منصب
سیده بود - چهار سال از روی استقلال و استحقاق بمنصب وزارت

(۲) در [بعضی نسخه] فرورود *

اشتغال داشت *

* انتباه *

دیرین رسمه سم - که هرگاه کارکیا بسیار مشغله بود تمیز
 و شناسائی کمتر فرادست دهد - ^(۲) قریب پرستاران هر چند نیکو بندگی
 کنند از خود غرضی و خویش کامی خالی نباشند - بها درست اخلاص
 راست منش را از همه کالیوگی قعم دیگر را نموده بکمین جان گزائی
 بر نشینند - شکفت تر آنکه آن (استی مغرور ازین و آن حساب
 بر نگرفته بشاد خوابی و بے پروائی زهد - زود تر آن بیدند که کس
 مبیناد - کارهای فراخنای دنیا بے مسامحه و مساهله تمشیت
 نپذیرد - بل بترک مدارا و مواسا بسیار بود که کارهای نبیله جلیله
 مختل شود *

* مصرع *

* سخت میگردد جهان بر مردمان سخت کوش *

ازینجا گفته اند که دنیا بدو پای قائم است - حق و باطل - بیک یا
 نتواند ایستاد - و این در خرده گیریهای حسابی و دقتهای نفس الامری
 رد - و الا آن خود آرای فسون ساز [که بجای طلبی و ترفع جوئی
 در زی کفایت و دیانت در آمده بسخت پژوهی و تنگ گیری
 اصناف خلائق (که بدائع و دائع الهی اند) خشنودی یکتفه خداوند
 اندیشد [هر آئینه چیره دستان تقدیر در کمتر زمانه با افرا
 بد سگالی او آماده ساخته دست فرسود خشم و پی سپر غضب
 همان بزرگ گردانند *

* تطعه *

* نباشي بكار جهان سخت گير *

(۲)

* كه هر سخت گيرے بود سخت مير *

* غم زير دستان بخور زينه-ار *

* بتدرس از زبردستی روزگار *

* خداوند خان دکنی *

از امرای نظام شاهیه احمدنگر اسمت - پدرش مشهدي - و
مادرش حبشیه بود - جوانی قوی هیکل با ملابت - پسر زری
و مردانگی اشتهار داشت - چون خواجه میرک افغانی مخاطب
بچنگیز خان بمنصب وکالت و پیشوائی مرتضی نظام شاه اختصاص
گرفت در صدد تربیت او شده بمرتبه امارت و تیولداری محالات
جیده از ولایت برار فایز گردانید - او در کمتر زمان دولت و مکنیت
عظیم بهم رسانیده صاحب جمعیت و دستگاه گردید - مسجد
قصبه روهنکیره (۳) که بمردود دهور شکست و ریخت بدان راه ندارد)
بنا نهاد دست همت ارست - در سنه (۹۹۳) نهصد و نود و سه
همراه میر مرتضی سبزواری (که سر لشکر برار بود - و از استیلای
ملابت خان چرکس تاب توقف دکن نیارزد) در فتح پور بملازمت
عرش آشیانی رسید - خان مزبور بمنصب هزاری امتیاز یافته در
بارگاه اکبری خیل ترقی نمود - اما سال سی و دوم سنه (۹۹۵) نهصد
و نود و پنج در مجلس پادشاهی در حرف و حکایات راه و رسم (که

(۲) در [اکثر نسخه] سخت گير (۳) نسخه [ج] روهنکیره •

از روی ناقدردانی و مرتبه نشیناسی میان او و نوکرانش واقع شد (ازان فی الجملة در نظرها سبک گردید - چون پتن کجرات در تپولاش مقرر شده بود بضبط و ربط آن رخصت گرفته سال سی و چهارم سنه (۹۹۷) نهصد و نود و هفت در تصبه مذکور رخت هستی بر بست *

گویند روزی شیخ ابو الفضل او را بضیانت طلبید - اکثر امرا حاضر بودند - چون وفور طعام و تکلف و تنوع دران شیمه کوبیده شیخ بود پیش هر نوکر او نه قاب طعام و یک لنگری گوسپند بریان و صد تا نان نگاهداشتند - و پیش خداوند خان (کابیهای بسیار از مرغ و دراج و اقسام ساگ و سالن چیدند - ناخوش شده برخاست که پیش ما که کباب مرغ آوردند از روی استهزا و سخریت بوده چون بعرض عرش آشپزانی این حرف رسید بخداوند خان فرمود - که این چیزها از تکالیف معموله هندوستان است - و الا اگر مقصود طعام باشد پیش هر نوکر شما نه لنگری گذاشته بودند - معینا خداوند خان از شیخ صاف نشده باز بخانه اش نرفت - ازین است که در هندوستان اهل دکن بحماقت و سخاقت عقل شهرت دارند *

• خواجه نظام الدین احمد •

پسر خواجه مقیم هروری سمت - که در زمره ملازمان فردوس مکانی انتظام داشته در آخر عهد آن پادشاه بخدمت دیوانی بیوتات اختصاص یافت - پس از ارتحال فردوس مکانی بمیرزا عسکری پیوسته هنگام (که جنت آشپزانی فتح کجرات نموده احمد آباد بمیرزا

(۲) ارزانی داشت (خواجه وزیر میرزا بود - در هنگامه چوسا) که شیر خان سور غالب آمد - و جنت آشیانی با چند سوار با گره ایلغار فرمود (خواجه یکی ازان سواران بود - پس ازان در عهد عرش آشیانی بخدمات پادشاهی مفتخر و مبدعی بود - خواجه نظام الدین احمد در راستی و درستی یگانه وقت و در کاردانی و معامله فهمی سرآمد اقران بوده - آنچه در ذخیره الخوانین نوشته) که خواجه نظام الدین در بدایت حال دیوان حضور عرش آشیانی بود (جای دیگر بنظر نیامده - اما در سال بیست و نهم) که ایالت گجرات با اعتماد خان گجراتی ناهز گردید (خواجه بخدمت بخشش گوهی آن صوبه تعیین گشت - در شورش سلطان مظفر گجراتی اعتماد خان پسرش را به همراهی پسر خود بمحافظت شهر گذاشته خود باتفاق خواجه بآردن شهاب الدین احمد خان بقصبه گدهی (که بیست کردهی احمد آباد است) شتافت - دران غیبت (که شهر بتصرف آشوب طلبان فتنه گرا در آمد) خانه خواجه نیز بتاراج رفت - پس ازان برفاقت شهاب الدین احمد خان و اعتماد خان در جنگ (که با آن فیه فتنه پزده واقع شد) خواجه با مردم قلیل هر چند دست و پای زد بجائے نرسید ناچار همراهی رفقا از دست نداده باتفاق بپن در آمد - چون خانخانان باستیصال سلطان مظفر گجراتی از حضور تعیین شده در سرکیم سه کردهی احمد آباد با مخالف عرصه نبرد آراست

(۲) نسخ [اب] چوسا (۳) نسخ [ج] سرکیم *

(باب الكواء) [۹۶۲] (مآثر الامراء)

خواجه را با جمعی از امرای تعیین کردن - که از عقب غنیم درآمده
بعزیمت جانفشانی همت بجان ستانی بزدند - دران روز مصدر
تورن گردیده در تعاقب مظفر از قطره و پویه خود را معاف نداشت
و مکرر دستبردها نمود - و مدتی ببخشیدگری آنصوبه می برداخت *

چون در سنه (۹۹۸) نهصد و نود و هشت سال سی و چهارم
حکومت گجرات بخان اعظم (که صوبه دار مالوه بود) قرار یافت
و خانخانان را عوض جاگیر گجرات جوانپور مرحمت شد نظام الدین
اهمد نیز طلب حضور گردید - او با جمعی شترسوار ششصد کوه راه
بطریق ایلغار در دوازده روز نورزیده در لاهور مبادی جشن سال
سی و پنجم دولت آستان بوس ادراک نمود - چون تماشای غریب
داشت حکم شد که همه جمازه سوار (روبرو بیایند - و بعد ازان خواجه
بعواطف بیکران پادشاهی اختصاص گرفته در منزلت و اعتبار
افزایش یافت - و در سال سی و هفتم (که آصف خان میرزا جعفر
بخشی بیگی بجهت استیصال جلاله (دشانی تعیین گشت) خواجه
بتقرر خدمت والای بخشی گری کله گوشه افتخار بر اوچ اعزاز رسانید
و در سال سی و نهم مبادی سنه (۱۰۰۳) هزار و سه (که عرش آشیانی
بآهنگ شکار برآمد) نزدیک شاهم علی خواجه را از تب افزونی
حال دگرگون گشت - پسرانش دستوری گرفته بلاهور بردند - بر
ساحل دریای زای رسیده بود که نهنگ اجل ببخرفنا فرو کشید
طبقات اکبری تالیف اوسمت - تا آخر سال سی و هشتم اکبری مطابق

(مآثر الامراء) [۶۶۳] (باب الهاء)

سنه (۱۰۰۲) هزار و دو هجری و تائع و احوال هندوستان را
بتحریر آورده - و گفته که اگر عمر مساعدت نماید (رداد استقبالی
نیز ترتیب نموده ضمیمه کتاب خواهم ساخت - و الا هر که توفیق
یابد بتسویب آن پردازد - و چون جز (سی و دقت در تفتیح اخبار
و سعی تمام بفراهم آوردن مواد بکار برده و مثل میر معصوم بهکری
و غیره اهل کمال و مساز تالیف آن بوده اند اعتبار تمام دارد
و آن اول تاریخ سمت - که احوال جمیع سلاطین اسلام سواد اعظم
هندوستان را (که مساحان بسیط غیرا چار دانگ روی زمین گفته اند)
جامع است - و ماخذ صاحب تاریخ فرشته و متتبعان او (که مع شئی زائد
نگاشته اند) همین نسخه مرغوبه است - اما آنچه بر مسعود ابن سطور
ظاهر شد در جاها مخالف است با تحقیق علامه فهامی - و زبده
هر کدام بر ادیب واقف اخبار ظاهر و باهر است - فتنه بر *

از پسرانش میرزا عابد خان است - که در عهد جنم مکانی
بنوازش خسروانه امتیاز یافته بخدمات پادشاهی مامور میشد
در بخشی گرمی صوبه گجرات (که از روی ارث و استحقاق یافته بود)
بعبدالله خان فیروز جنگ ناظم آنجا برهم زد - خان مذکور (که مرد
بے محابا و خیره بود) در اخفاف و اهانم او کوشیده بے عزت ساخت
او ترک روزگار گفته با جمع از مغلها طانیه و کفنی پوشیده بدرگاه
جهانگیری حاضر شد - و این انداز موجب عفو نقصیرش گردید
اما بعد ازین بشاهزاده ولیعهد شاهجهان توسل جمسته ملتزم رکاب

(باب الخاء) [۶۶۴] (مآثر الامراء)

شاهی گشت - و پس ازان بدیوانی شاهزاده اختصاص یافته
در اکبرنگر بنگاله (که شاهزاده بر مقبره پسر ابراهیم خان
فتح جنگ یورش فرمود) عابد خان دیوان و شریف خان بخششی
با چند دیگر جان نثار گشته حیات جاوید یافتند - عابد خان پسر
نداشت - دامادش محمد شریف چندگاه در عهد اعلیٰ حضرت
قلعه دار انکی تنکی دکن بود - پس ازان حاجب حیدرآباد شده
باجل طبعی در گشت *

(۲)
• خواجه شمس الدین خوانی •

پدرش خواجه علاءالدین از اعیان و اکابر آندیار بود - در خدمت
عرش آشیانی بحسن دیانت و کاردانی فرادان قرب و منزلت بهم
رسانیده - سخنش اعتبار تمام داشت - با عنوان متصدی گری
از کارنامه های شجاعت و جلالت خواجه بهمراستی مظفر خان در صوبه
بهار و بنگاله تاریخ اکبری شیوا زبانی میکند - علامی شیخ ابو الفضل
در احوال خواجه نوشته - که در کارهای معب (که ترکان را مذبذب
می یافت - و سر کرده (۳) را سراسیمه میدید) از روی پردلی و شکفتگی
انجام آن کار بر ذمه خود میگرفت - و بآئین شگرف پایان
میرسانید - چون امرای شورش گز بهار با فتنه انگیزان بنگاله پیوستند
مظفر خان را دل از جای رفت - هر چند ترغیب مبارزت می نمودند
مردمند نمی افتاد - بهزار گفتگو برخی سپاه بسرداری خواجه

(۲) نسخه [ج] خانی (۳) در [بعضی نسخه] سرگروه را *

شمس الدین کسبیل نمود - هرگاه کار فرما را دل از جای (ردن) فرمان پذیران را چه حال - خواجه قدری راه طی کرده بود - که گروهها گروه مردم بغنیم پیوستند - خواجه (و) بکارزار آورده دستگیر گردید - چون مظفر خان صاحب صوبه بنگاله را در هنگامه ناسپاسان آن دیار پیمانۀ زندگی پر شد خواجه را معصوم خان کابلی بگمان زردازی بحمایک خود گرفت - و چون بملاء هم کار ساخت بدرشتی پیش آمد - نزدیک بود که در شکنجه قالب تہی نماید عرب بہادر پیداش پیشین دوستی و آنکہ شاید بنصیحت اندوختہ اورا فرا گیرد پیش خود آورد - و بند از پا برگرفت - خواجه روزی قابو دیده با چاندے کنارہ گرفت - و در قصبہ کھرک پور براجہ سنکرام پیوست - از راه بستگی نتوانست بفروری سپاہ رسید - جمعے را با خود ہمدستان ساختہ اطراف لشکر مخالف را می تاخم و مواشی آن گروہ را (کہ بچرا بر آمدے) دستبرد می نمود - پس ازان (کہ در جمعیت مخالفان تفرقہ افتاد) خواجه عازم حضور گشتہ بنوازش پادشاهی پایہ اعتبار برتر افراخت - در همان ایام مطابق سال بیست و ششم الہی بنادیب میرزا محمد حکیم حوالی دریای سندھ مضر بخیام سلطانی بود - اساس قلعہ بر ساحل آن از ناگزیر مصالح ماکھی افتاد - باہتمام خواجه در اندک فرصتی بانجام رسید چون در اقصای ممالک شرقی قلعہ کڈک بنارس بود بانک بنارس موسوم گشم - و گویا درین تسمیہ اشعارے ست بدانکہ بمنذہب

هفتم گذشتن ازین جایز نیست - چه بسا قواعد و رسوم دینی آنها
مختل میگردد *

بالجمله خواجه چندی بدیوانی کابل نامزد شده در سال سی
و نهم چون قلیچ خان از انتقال قلم خان بنظم صوبه کابل تعیین گردید
خواجه بجای او دیوان کل گشت - و در سال چهارم سنه (۱۰۰۳) هزار
و سیوم هجری درازده دیوان قرار یافت - برای هر صوبه دیوانی - که
هریک کار خود را بصوابدید خواجه (که وزیر کل بود) بعرض رساند
چون در سال چهل و سیوم التوبه پادشاهی بعد اقامت چهارده سال
در پنجاب بعزیمت یورش دکن سمت آگره باهتزاز آمد بیگمات را
با سلطان خرم در لاهور گذاشتند - حراست و حفاظت آنها و سرانجام
خالصه آنصوبه و حکومت و سربراهی آن دیار بخواجه مفوض گردید
چون سال چهل و چهارم مریم مکافی با مردم محل با آگره طلب شدند
امور جزوی و کلی پنجاب برای (زین) او اختصاص گرفت - و سال
چهل و پنجم سنه (۱۰۰۸) یکهزار و هشت هجری در بلده لاهور
دزگارش بسر آمد *

خواجه در راست کاری و وا رسیدگی و مردانگی یگانه دزگار بود
کارشناسی او فروغ کردار داشت - ناملایم ادرا بر نشوراندے - دلیرانه
بکارها همت بستے - و در نویسنده گی یکتائی داشت - و دیانت را
هیچ گاه از دست نمی داد - غریب تر آنکه با وصف دیانت مغرط
اجلانہ پیچیدے - و دقت نغمودے - بسیار سلیم النفس بود - لهذا

از ابتدا تا انجام باعزاز و احترام گذرانید - پس از فوت او سرانجام خلاصه پنجاه بکمین برادرش خواجه مومن (که بشایسته نگینها و روشناس بود) باز گردید - اگرچه خویش و اقارب بسیار داشت لیکن لااورد بود برادر زاده اش خواجه عبدالخالق در عهد جنیت مکانی با آصفجاهی مصاحبیت و خصوصیت تمام داشت - روزی (که مهابت خان آصف خان را از قلعه انک برآورده مقید ساخت) بهمان نسبت آن بیچاره را به تیغ بے باکی روانه صحرائی عدم نمود - خوانی پوره لاهور آباد کرد خواجه است - همانجا مدفون است - بوسیله کاردانی و دیانت و نیک نامی او اهل خوفا را درون دودمان قیمریه رشدی و اعتباری بهم رسید - و الحق بیشتر این قوم در اصل سرشت بواستی و درستی مفظور اند - و دیانت و حق شناسی درینها و دیعت نهادی دست قدرت است - در عهد عالم گیری (که زمان قدردانی و روز بازار دیانت بود) بسیاری ازین فرقه بقرب و اعتبار و امارت و اعتماد امتیاز یافته اند *

الکای خوفا از توابع خراسان است - امین رازی در هفت اقلیم گفته - خوفا همیشه منشای سلاطین داد و دین و فحول مشائخ و علما و وزرای کفایت آئین بوده - ساکنان آن زمین در هر جا که رفته اند بعلو همت و سمو مرتبت بفقان امر و ارتقای قدر ممتاز بوده اند - از انجمله سلاطین آل مظفر - که هفت تن ازین طبقه

پنججاه و نه سال در فارس و شیراز فرمانروایی نموده اند - و از مشائخ
 شاه سبکان ست - که از خواجه مورد چشتی تربیت یافته - اشعارش
 در نسخ تصوف مذکور است - و دیگر شیخ زین الملة والدین خوفايي
 مشهور - که نبطیه از شیخ زین صدر است - که از افاضل گرامی قدر
 زمان خود بود - و بدوام صحبت فردوس مکانی امتیاز داشت - و در
 عهد جنم آشیانی بنیاده امارت برآمده - و از درزا خواجه غیاث الدین
 که چهل سال وزارت با استقلال شاه رخ میرزا داشت - و پسرش خواجه
 محمد الدین در عهد سلطان حسین میرزا بوزارت رسیده رتبه اش بجائز
 رسید که پیش تخت نشسته بکارها می پرداخت * * بیت *

* از ره و رسمش یکی این بود کاند در پیش شاه *

* هر کس بر پای می استان و از بزمشسته بود *

(۲)
 و مردم خوف همواره بکیاست و فراست شهرت تمام دارند - در
 تاریخ هرات آورده - که چون حسن صباغ بحوالی خوف رسید
 در موضعی درختها کم دیده از کفیز که بر سبیل امتحان پرسید - که
 این زمین اشجار کم دارد - او در جواب گفت - رجالنا اشجارنا
 در ذخیره الخوانین نوشته - که مردم خوف سابق در مذهب سنن
 و جماعت شدید التعصب بوده اند - گویند چون شاه عباس صفوی
 در آغاز جلوس بخواف آمد بمردم آنجا تکلیف سبب صحابه نمود
 آنها ابا کردند - هفتاد کس را از اشراف و اعیان از بالای مسجد

(۲) در [بعضی نسخه] خوفايي (۳) در [بعضی نسخه] صباح - یا صالح باشد

بزمین انداخت - که گردن هر یک خورد شکست - هیچ کس عبرت نگرفته اقدام ننمود - و اکنون همانقدر در مذهب تشیع غلو دارند *

* خواجهگي فتح الله *

پسر حاجي حبيب الله کاشي ست - که نظر بر کار شناسي و فهم درست سال بيستم جلوس اکبر پادشاه اورا بکوه بندر جهت آوردن تعارف آنجا روانه ساخته - و سال بيستم و دوم با نوادر آنجا بدارگاه سلطنت رسیده دولت ملازمت اندوخت - شيخ ابو الفضل در اکبرنامه مي نويسد که از جمله سازهای آن ملک ارغنون بود (که بدان بمحفل سلطاني افسون آگهي میدمیدند - حاجي مذکور سال سي و نهم بديار خاموشان شتافت - نام برده از پرستاران حضور عرش آشياني بود - و رتبه تقرب داشت - در ساله (که پادشاه اباغار فرموده بزيارت اجمير توجه نمود) او را جهت آوردن قطب الدين خان اتکه دستوري داد - و حکم شد که از راه مالوه آورد - تا کاردان فرستاده مرزبان خاندیس را در باب فرستادن مظفر حسين ميرزا مقدمات امید و بیم برخواند - او در آنجا رسیده موافق فرموده کار بند شده بدستان سراني خود هم همراه فرستادهها په برهانيدور رفت - و پس ازان بے حکم پادشاه روانه حجاز گردید - پسترا از حرکت پشيمان شده همراه بيگمات (که بحج رفته معارفت نمودند)

(باب الحاء) [۶۷۰] (مآثر الامراء)

آمده سال بیستم و هفتم بسفارش آنها بخشایش یافته شرف
ملازمت اندوخت - و سال بیستم و نهم بمحصالی ^(۲) بر امرای بنگاله
(که بنابر ناسازگاری محبت ^(۳) در کارهای پادشاهی تغافل می‌ورزیدند)
تعیین گشته سال سیم (که خان اعظم کوکه بمهم جنوبی دیار مقرر گردید)
بخش دیگری فوج همراهی او بدها برده تفویض یافت - سال سی و هفتم
بمراهی شیخ فرید بخشی در فغان یادگار عمزاده میرزا یوسف خان
رضوی (که در کشمیر ساز فتنه را کوک کرده بود) دستوری پذیرفت
سال چهل و پنجم در ایامی (که رایات پادشاهی ببهانپور رونق افزا
بود) او را بمراهی مظفر حسین میرزا بتسخیر قلعه لنگ فرستادند
چون میرزای مذکور بنابر سودا مزاجی قسمی (که در احوال او
نگاشته شد) طریق فرار پیمود مشارالیه با فوج همراهی بقلعه مذکور
رسید - دژ نشینان بنابر کمی آذوق کلید قلعه سپردند - او برخه سپاه
خاندیس را (که جوئی دست آریز فرمان پذیری بودند) پیمان
داده همراه ببارگاه خلافت آورد - و آخر همین سال بجانب ناسک
رخصت یافت - چون بقلعه کانه نزدیک شد سعادت خان تعلقه دار
آنجا (که از مدتی ثمنای بزدگی در سرداشت) آمده او را دین
و قلعه بسپرد - سال چهل و هشتم حسب درخواست شاهزاده سلطان
سلیم (که در آبدان رونق افزا بود) او را بمنصب هزاری برنواخته

(۲) نسخه [ب] بمحصالی امرای بنگاله (۳) در [اکثر نسخه] بنابر

ناسازگاری محبت .

(مائولامرا) [۹۷۱] (باب الخاء)

تعینات شاهزاده کردند . پس از جاوس جهانگیری خدمت بخشگیری بار مسلم ماند *

* خواجهگي محمد حمين *

همین برادر قاسم خان میر بحر اسم . که احوالش سمت ارتسام پذیرفته . سال پنجم جاوس عرش آشیانی همراه منعم بیگ خانخانان از کابل آمده شرف ملازمت دریافت . و بعواطف خسروانی سر عزت بفلک سود . چون میان غنی خان پسر خانخانان و حیدر محمد خان آخته بیگی (که خانخانان هر دو را بکابل گذاشته بود) ناسازگاری بهم (سید پادشاه فرمان طلب بحیدر محمد خان آخته بیگی فرستاده ابو الفتح برادر زاده خانخانان را بکابل برای کمک غنی خان روانه فرمود . نام برده باتفاق مومی الیه تعیین کابل گشت . و چندی درانجا گذرانیده باز بحضور رسید . و در سفر کشمیر در رکاب پادشاهی بود . چون در راستی و درستی کم همتا بود ساز موافقت او با مزاج عرش آشیانی کوک شد . آخرها بخدمت بکاول بیگی سرفراز و بمنصب هزاری ممتاز گردید . سال پنجم جهانگیری چون حکومت هوبه کشمیر بهاشم خان برادر زاده او (که مرزبانگی او دیسه داشت) مقرر شد پادشاه او را تا رسیدن هاشم خان به بندر بست هوبه مزبور روانه فرمود . سال ششم بحضور رسیده در امت پابوس یافت . و اواخر همین سال مطابق سنه (۱۰۲۰) هزار و بیستم هجری رخت زندگانی بر سمت . فرزند ازو

نماند - پادشاه در جهانگیرنامه می نویسد که کوسه بود - و در محاسن
و بیروت املا مو نداشت - وقت حرف زدن آواز او چون خواجه سرایان
بگوش میرسید *

* خواجه جهان کابلی *

خواجه دوست محمد نام - از توطن گزینان کابل بوده - در ایام
شاه زادگی جذت مکانی بدیوانی سرکار ایشان سرفرازی داشت
چون منبیه او بشرف ازدواج شاهی در آمد در اقران و امثال سرعزت
برافراشته گلگونۀ افتخار بر چهره روزگار خود کشید - و پس از جلوس
بمنصب عمده و خطاب خواجه جهان پایه اعتبار برتر افراخت
و در سال سیوم جهانگیری بدخشگیری کل امتیاز گرفت - و آن
خدمت عمده را از روی دیانت و دیده وزی نوعی حسن سرانجام
بخشید که مورد تفضلات پادشاهی گردید - و نیکو کارهای او در
پیشگاه خلافت لوامع ظهور داد - هرگاه جذت مکانی بشکار اطراف
و حوالی آگره نهضت میفرمود خواجه بحراست قلعه و حکومت شهر
مامور میشد - گویند بعد نماز صبح مثنوی معنوی مولانای روم تا چهار
گهزی در مجلس او میخواندند - پس ازان بکارها می پرداخت
و بفراست و کار آگهی فصل قضایا و قطع خصومات می نمود - لغت
ازان شگفتی دارد - گویند شخصی دعوی کرد که زن برادر (که
عزین بود) طفلی را صلبی او قرار داده مالش متصرف شده - چون

(مائرا لمر) [۶۷۳] (باب الخاء)

ازان استفسار رفت گفت واقعی سم - که او سلوب الباء بود - اما من
بگفته حکیم چهل روز سر ماهی رهو بخوردش دادم - رجولیت
پیدا کرد - خواجه گفت آن طفل را در جلودار با خود بدوانند
و عرفی (که بر ر و بدانش آید) بروپاک بگیرند - پس از آنکه روپاک
تر شد گرفته بو کرد - فی الواقع بوی ماهی بود - حضار همه استشمام
کرده تصدیق نمودند - دیگر گویند شخصه همیان از راه برداشته
بے تصرف بمالک سپرد - آن خام طمع آزمند بمنازعت برخاست
که نصف زر من گرفته است - چون این مرافعت بخواجه بردند خواجه
همیان بیابنده حواله نمود - که فتوح غیبی سم ببر - و بمالک
گفت از تو دیگر خواهد بود - فورا او بعجز گراییده اقرار کرد که
زر من اینقدر است - چون شمردند درست برآمد - خواجه باجلی
طبعی در گذشت - در آگره عمارت رفیع الشان طرح اداخته - از
پسرانش جلال الدین محمود تا آخر عهد اعلیٰ حضرت منصب
و جاگیر^(۲) داشت - رشده نکرد - و میرزا عارف خوشنود و خوش وضع
بود - و در چوگان بازی نظیر نداشت - در خدمت جنت مکانی قرب
و منزلت^(۳) بهم رسانیده - در بهار جوانی گل حیاتش پژمرد *

* خسرو بے *

ارزبک قرقچی - نیکانوش در توران دیار ابا عن جد صاحب
ثروت و دولت بودند - و همه بامارت و حشمت سر می افراشتند

(۲) نسخه [ب] جاگیر نداشت (۳) نسخه [ب] منزلت *

نام بـشـجاعت و مردانگی داشتند . مشارالیه نیز باین صفات
 متصف بود . چون وارد هند گردید جنت مکانی بتلقی اکرام معزز
 گردانیده بمنصب عالی برنواخت . و چون آثار شادت و کاردانی
 از وجنات احوالش ظاهر و لایح بود از پیشگاه خلافت و جهانبنانی
 بتفویض فوجداری نواحی دهلی و نازبول (که دیولاخه فتنه زا
 و مسکن و ماری فساد پیشگان تبتدرای اسم) دستوری یافت . گویند
 مشارالیه چهار صد سوار اوزبک قرقره دار ترکی سوار نوکر داشت
 و همه مردانه و با تردد . درین فوجداری در قلع و قمع آن گرده
 لازم الاستیصال دقیقه نامرعی نگذاشت . و آن سرزمین را از خار
 و خس وجود مفسدان پیرایش داد . و در بارگاه خلافت مورد
 تحسین و آفرین گشت . چون سال هشتم جهانگیری بلاد اجمیر
 معسکر پادشاهی گردید شاهزاده ولی عهد (که با لشکر آراسته بر سر
 رانا تعین گشت) خسرو بی نیز در کمکیان انتظام داشت . مشارالیه
 دران مهم کارهای دست بسته و تلاشهای بجای نمود . شاهزاده بذل
 التفات بحال او فرموده بر منصب و اعتبارش افزود . و سفارش او
 بدرگاه والا برنوشت . و چون به نیروی اقبال شاهی در کوهستان
 رانا تھانه بزدی پادشاهی قرار یافت او هم بتھانه داری مکانی مامور
 گشت . و درانجا باجل طبیعی در گذشت . همت عالی داشت
 هر روز طعام بسپاه میخورانید . و هر کس که بر سفره حاضر نمیشد
 غیر حاضری او وضع میکرد . در بخشش و انعام افراط میکرد . اسب

(مآثر الامراء) [۶۷۵] (باب الخفاء)

پیش او حکم بر داشتند - راه و دشمنی را (که در توران داشته) اصلاً
تبدیل ننمود *

• خان اعظم میرزا عزیز کوکه •

پسر خرد شمس الدین محمد خان آنکه است - با عرش آشیانی
هم سن و همبازی بود - و همواره بقرب و منزاک و فرط مرام و اشفاق
اختصاص داشت - مادرش جیجی آنکه نیز نسبت قوی پادشاه
داشت - مراعات خاطر او از والده حقیقی بیشتر میفرمود - ازین
جهت بود که پیوسته پادشاه گستاخیهای خان اعظم را در میگذرانید
و میگفت که میان من و عزیز جوی شیر واسطه است - ازان نمی توان
گذشت - و چون پنجاب از آنکه خیل بنابر آنکه از مدتها تمکن
گرفته بودند تغییر شد دیپالپور و غیره محال تیول میرزا (که بدوام
حضور تحصیل سعادت می نمود) بحال داشتند - چون در سال شانزدهم
آخر سنه (۹۷۸) نهم و هفتاد و هشت پس از زیارت مزار شیخ
قرید شکر گنج قدس الله سره (که در پتن پنجاب مشهور با جودهن^(۲)
آسوده اند) قصه دیپالپور معسکر والا گردید عرش آشیانی بالتماس
میرزا کوکه منزل او را بقدم زینت افزود - میرزا جشنی بزرگ ترتیب
داده پیشکش فرادان از اسپان عربی و عراقی با زینهای طلا و نقره
و فیلان تنومند با ساز و زنجیر و دیگر طلا آلات از ارانی و ظروف
و تخت و کرسی و جواهر نمین و اقمشه نفیسه هر دیار از نظر

(۳) نسخه [ج] قدس سره •

(باب الخاء) [۶۷۶] (مائرا امرا)

گذرانیده مورد الطاف بے پایان گشت - و بشاهزادها و مخدرات تنق
عممت تحفه‌های گرانمایه تکلیف نمود - و سایر ارکان دولت و اعیان
سلطنت را از ارباب مناصب و اهل فضل و کمال بلکه مجموع عساکر
منصوره را از مایده مرورت و انسانیست خود بهره‌ور گردانید - شیخ

محمد غزنوی تاریخ این بزم یافته *

۹۷۸

* مصرع *

* میهمانان عزیزند شه و شهزاده *

صاحب طبقات گفته چنین ضیافتی بتکلف کمتر شده باشد - در
سال هفدهم چون احمدآباد گجرات بحوزه تصرف اکبری درآمد
ایالت آن ولایت تا گذار مهندری بمیرزا حکومت فرموده خود
بتسخیر قلعه سورت متوجه شد - فیه باغیه یعنی محمد حسین میرزا
و شاه میرزا باتفاق شیر خان فولادی میدان خالی یافته پتن را
گورد گرفتند - میرزا کوکه با قطب الدین خان و غیره امرا (که بتازگی
از مالوه رسیده بودند) بدان سمت شتافته عرصه نبود آراست
اگرچه اول صورت شکست نمودار گشت اما آخر نسیم فتح از مهیب
ایزدی عنایت وزید - گویند چون فوج برانغار و هراول و التمش
تاب نیارده بے همتی نمودند میرزا با فوج قول رسیده خواست
خود حمله نماید - برخه کهنه عملة سپاهگری عغان گیر شده
نگاهداشتند - که حمله بردن سردار باعث تفرقه فوج است - خصوص
در چنین هنگام - میرزا ثبات ورزید - تا سلک جمعیت اعادی (که
اکثره بتعاقب و تازاج گریختها پراکنده شده بودند) از هم گسیخت

(مآثر الامراء) [۶۷۷] (باب الخاء)

و میرزا بفرید ز مندی باحمد آباد مراجعت نمود *

و چون پادشاه از یورش گجرات معارفت نموده دروم صفر سده
(۹۸۱) نهمصد و هشتاد و یک داخل فتح پور شد اختیار الملک (که
پناه باید برده بود) بنواح احمد آباد آمده شورش افزون - و محمد
حسین میرزا از دکن برگشته بطرف کهندهایت گرد غارت و تالان
برانگیخت - و پس ازان باهم اتفاق کرده خواستند بلده احمد آباد را
متصرف شوند - خان اعظم اگرچه مردم بکهندهایت بیشتر داشت اما
کیفیت اخلاص و یکرؤئی درانها نمیدید - مبادرت بمبارزت نکرده
شبگیر بشهر نمود - و باستحکام مروج و باره پرداخت - مخالفان
بهیئت مجامعی آمده گرد گرفتند - و جنگ مورچال آغاز کردند
میرزا کوکه بتواتر و توایی پادشاه نوشت *

* ع *

* سر فتنه دارد دگر روزگار *

و التماس قدم گرامی نمود *

* بیت *

* بجز مصرر باد پایان شاه *

* کس این گرد را بر ندارد ز راه *

عمرش آشنایی بعضی امرا را پیش روانه کرده خود چهارم ربیع الاول

سده مذکور با برخی از ملتزمان قرب خاص جمازه سوار برسم یلغار

* بیه *

دلہی شد *

* یلان بر شتر ترکش اندر کمر *

* شتر چون شتر مرغ در زیر پر *

(بابه الخاء) [۶۷۸] (مآثر الامراء)

در جالور امرای پیش و در قصبه^(۲) بالسانه پنجم گروهی پنهان میر محمد خان با لشکر آنجا ملحق گردید - عرش آشیانی تقسیم فوج (که همگی سه هزار سوار بود) نموده خود با صد سوار در کمین گاه قرار یافت - و بے تحاشا بتعجیل رانده بسه گروهی احمدآبان رسیده نقاره و کرنا بنوازش در آوردن - محمد حسین میرزا بتحقیق خبر خود بکنار آب آمده بسبحان قلی ترک (که پیش آهنگ بود) پرسید که چه لشکر است - گفت کویکبه دولت پادشاهی است - میرزا گفت امروز چه کرده رز است - که جاسوسان معتمد در دارالخلافت گذاشته اند و اگر خود می بودند فیلان جنگی کو - سبحان قلی گفت آنها راست گفته اند - نهم رز است که پادشاه برآمده - پیدا است که فیلان باین سرعت کی توانند رسید *

محمد حسین میرزا اندیشناک گشته اختیار الملک را با پنج هزار سوار بحفاظت دروازه گذاشت - که تا مانع خروج محصوران باشد و خود با پانزده هزار سوار بتسویه صغوف پرداخت - درین اثنا فوج پادشاهی از دریا گذشته باهم درآویختند - نزدیک بود که بنابر کثرت غنیم چشم زخم بهر اول پادشاهی رسد که خود عرش آشیانی با صد سوار حمله آور گشته شکست بر مخالفان افتاد - محمد حسین میرزا و پس از اختیار الملک علف تیغ گشتند - چنانچه در احوال میرزایان بقلم آمده *

از سلاطین سابق هم مثل ابن ایبازها در کتب نوشته اند
چنانچه ایباز سلطان جلال الدین منگیزی^(۲) از هندوستان بکرمان
و از آنجا بگرجستان - و فتح قرشی امیر تیمور کورگان - و تسخیر هرات^(۳)
سلطان حسین میرزا - و کشایش سمرقند بابر پادشاه - لیکن بر اهل
تذبح مخفی نیست - که مجموع از روی اضطرار بوده - و غفلت
یا کمی مخالف دیده تاخته اند - نه اینکه پادشاهی (که بر جمع
دولت سوار قادر باشد) از روی اختیار با وصف عام کثرت دشمن
و سرداری شجاع بهادر مثل محمد حسین میرزا (که بیشتر در
معارک بر امور خارج از قدرت ابتدای زمان اقدام می نمود) و بعد
مسافت از آگره تا گجرات (که زیاده بر چهار صد کره (سمی سم))
از ابتدای آفرینش مریدی نگشته *

بالجماع پس ازین فتح میرزا جان تازه یافته از شهر برآمد - و گرد
موکب پادشاهی را در دیده انتظار دیده بجای سرمه کشید
و سال دیگر (که نهضت پادشاهی باجمیر واقع شد) میرزا بقاید
شوق ملازمت بحضور (سید - عرش آشیانی قدمی چند استقبال کرده
در بغل گرفتند - و چون پسران اختیار الماک گجراتی سرمه بشورش
برداشته بودند از آگره دستوری یافت - سال بیستم (که رواج داغ
اسپ سپاه تصمیم خاطر پادشاهی شد) اکثر امرا ابا نمودند - برزا

(۲) در [بعضی نسخه] منگیزی - یا منگیزی باشد (۳) نسخه [ج] قراشی

حضور طلب گشت - تا رونق افزای معامله داغ گردن - از زیاده بر همه
 سر باز رد - پادشاه (که پیش از فرزندان میرزا را میخواست) ازین
 حرکت ناخوش شد - چندی از امارت فرود آمد - و در باغ خودش
 (که موسوم بجهان آرا در آگره ترتیب داده بود) پند پذیر ساخت
 و در سال بیست و سیوم میرزا مجددا مشمول عواطف پادشاهی
 گشته برتبه سابق امتیاز گرفت - اما در همان ایام بذایر جهت از افزونی
 و همه گمان بے التفاتی پادشاه نموده منزوی گشت - چون سال
 بیست و پنجم سنه (۹۸۸) نهمصد و هشتاد و هشت شورش ناسپاسان
 شرقی دیار و کشته شدن مظفر خان صوبه دار بنگاله بمیان آمد میرزا را
 (که پایه اعتبار افزوده بمنصب پنجهازری اختصاص بخشیده بودند)
 بخطاب خان اعظم بر نواخته با فوجی گران کسپیل نمود - اگرچه میرزا
 بذایر شورش صوبه بهار رو به بنگاله نیارند اما در انتظام این دیار
 و استیصال آن گروه شقاوت آثار تکاپوی شایسته بکار برده در حاجی پور
 رحل اقامت افکند - و چون آخر سال بیست و ششم عرش آشیانی
 از یورش کابل معارفت بفتح پور نمود میرزا کوکه بملازمت رسیده
 بگوناگون نوازش سوافرازی یافت - و چون در سال بیست و هفتم
 هجاری و خبیطه و ترخان دیوانه از بنگاله بهبهار آمده حاجی پور را
 از مردم میرزا گرفته برعیت آزاری شورش برانگیختند میرزا در سال
 بیست و هفتم رخصت یافت - که فتنه اندوزان بهار را سزای شایسته
 داده همه بتسخیر بنگاله گمارد - اگرچه پیش از رسیدن میرزا

(مائراامرا) [۶۸۱] (باب الخاء)

این ناسپاسان از جنود فیروززی بانافراه یافته بودند اما موسم بارش
سرا راه گرفت - میرزا عزیزمت پیش نذمود - چون برشکال منقضی
گشت در آغاز سال بیست و هشتم با تیولداران آله آباد و اوده
و بهار عازم بنگاله گردیده گدھی (که دروازه آن ملک است) باسانی
برگرفت - معصوم کابلی (که بهرحی کافر نعمتان علم می افراخت)
بر ساحل گهائی گنگ مقابل آمده نشست - اگرچه هر روز آریزشها
بظهور آمده لیکن غنیم را وزنی گران نهاده دلها بصف جنگ
قرار نگرفتے - درین اثنا میان معصوم و قاتشالان در درونی تیرگی افزون^(۲)
خان اعظم باستمالت قاتشالان پرداخته پیمان نیکو بندگی برگرفت
و قرار یافت که دسک از کارزار برداشته رد به بنگاله خویش آرند
و از انجا بمعسکر فیروززی پیوندند - معصوم خان بصراسیمگی افتاده
راه گریز سپرد - خان اعظم فوج نصرت پیوند را بدفع قتلوی لوهائی
(که درین هرج و مرج بر ولایت اردلیسه و برخ از بنگاله چیره دستی
یافته بود) تعیین نمود - و خود ناسازی هوای آندیار بحضور نوشت
حکم شد که آفولایت را بشهباز خان کذبو (که عذقریب میرسد)
باز گذاشته باقطاع خود بهار برگردد - در همین سال (که عرش آشیانی
باله آباد نهضت نمود) میرزا از حاجی پور بملازمت (سیده بجاکبدراری
گده و رایسین کامیاب گشت - و در سال سی و یکم سنه (۹۹۴)
نهصد و نود و چهار بتصخیر دکن مامور گردید - چون فوجها جمع

(۲) در [بعضی نسخه] درونی •

شد و براه آورد - اما دورویی و ده زبانی (فقا شورش افزود
 شهاب‌الدین احمد خان (که کمکی بود) بکینه دیرینه نفاق بر وی (در
 آورد - میرزا بیدگمانی افتاد - و از توفغهای بیجا و غرضهای پراکنده
 سپاه کمی پذیرفت - و غنیم که برخود میلرزید چهره گشته باهنگ
 کارزار روانه شد - میرزا نیروی آریزش ندیده یکسو شده بصوب برار
 گام فراخ برزد - روز نوروز ایلچپور را خالی یافته یغمائی ساخت
 و با فرادان غنیمت گجرات ریه روان شد - مخالف از برگردیدن
 بعیرت در شده جریده تعاقب نمود - میرزا از وهم ناکمی گره رفتار
 گشته تا نذر بار عذاب باز نکشید - اگرچه غنیم دست نیافت اما
 ملک برگرفته از دست داد - و از نذر بار جریده بگجرات شتافت
 تا سپاه آنجا فراهم آورد - خانخانان حاکم آنجا گرم جوئیها نموده
 در کمتر زمانه گزین لشکره سرانجام داد - اما از هرزه سگالی مردم
 عزیزمت دگرگونی گرفت - و در سال سی و دوم دختر میرزا کوکه را
 با عاهزاده سلطان مراد عقد ازدواج بسته جشن عالی ترتیب یافت
 و در آخر سال سی و چهارم ایالت گجرات از تغیر خانخانان بدو
 نامزد شد - میرزا مالوه را بهتر دانسته در رفتنها درنگ نمود
 آخر در سال سی و پنجم با احمد آباد شتافت - چون سلطان مظفر
 بعانت جام و زمیندار کچهه و حاکم جوناگدهه شورش می افزود
 میرزا در سال سی و ششم بدان ملک در آمده بجنگ صعب

عزیمت افکن مخالفان گشت - و سال سی و هفتم جام و دیگر
 زمینداران ایل گشته سومنات و غبره شازده بذر بتصرف در آورده
 بمحاصره جوناگدهه (که حاکم نشین ولایت سورانه است) پرداخت
 میان خان و تاج خان پسران دولت خان خلف امین خان غوری
 بزینهار در آمده قاعه حواله نمودند - میرزا بهریکه جاگیر آباد
 تذخواه کرده همگی همت بگرفتاری سلطان مظفر (که خااربن فتنه
 بود) گماشت - و فوجی بدوارکا (که به پناه بومی آنجا خزیده بود)
 تعین کرد - آن زمیندار بآریزش برخاسته فرود شد - و آن تیره بخت
 بچپه گریخت - میرزا خود بدان مملکت رفته خواست که بنگاه ادرا
 بجام دهد - بایلی گرائیده مظفر را حواله کرد - نزد میرزا می آوردند
 بیبانه خلا جا بگوشه در شده استر (که با خود داشت) برگاوراند
 و جان بسپرد *

و چون عرش آشیانی سال سی و نهم سنه (۱۰۰۱) هزار و یک
 میرزا را طلب حضور کردند از سوء المزاجی استشمام کرده عزیمت
 حجاز نمود - گویند چون سجده بپادشاه و حلق لعیه و دیگر مراتب
 مستعدته (که معمول پیشگاه خلافت شده بود) املا بجا نمی آرد
 و بخلاف آن ریشه دراز میگذاشت لهذا رفتن حضور ناگوار دانسته
 عذرها نوشت - آخر پادشاه در جواب نوشتند - این همه تعلق
 در آمدن دارید - ظاهرا پشم ریش شما سنگینی میکند - گویند میرزا
 هم در مقدمه مذهب حرفهای پوست کنده و نغد نوشت - تا اینجا

(باب الخاء) [۶۸۴] (مآثر الامرا)

که بجای عثمان و علی فیضی و ابوالفضل را قرار داده باشند - آیا
بجای شیخین کرا مقرر کرده اند *

و بالجمله میرزا کشایش بندر دیورا آدازه انداخته راهی گشت
و با فرنگی آشتی نموده در بندر بلاول (که نزدیک سومنات است)
بجهاز الهی خود با شش پسر خرم و انور و عبدالله و عبداللطیف
و مرتضی و عبدالغفور و شش دختر و مامکان ایذان و صد کس
از ملازمان نشسته لنگر برداشت - عرش آشیانی افسوس بسیار کرده
شمسی و شادمان پسران کلان ادرا بمنصب و جاگیر آباد نوازش فرمود
شیخ عبدالقادر بداونی تاریخ یافته *

* بیت *

* بجای راستان شد خان اعظم *

* و له در زعم شاهنشاه کج رفت *

* چو پرسیدم بدل تاریخ این سال ^{۱۰۰۲} *

* بگفتا میرزا کوکه بحج رفت *

گویند در حرمین زرهای بسیار صرف کرد - و بپاس آبرو بشرفا
و اعیان تواضعها نمود - و خرج روضه مبارک جناب رسالت (صلی الله
علیه و آله) برآورد پنجاه ساله کرده حواله شریف نمود - و حجرها
خریده وقف آن مکان مقدس ساخت *

و چون بر مهربانیهای عرش آشیانی بتازگی آگهی یافت
بدریا نوردی در آمده در همان بندر فرود آمده در آغاز سنه
(۱۰۰۳) هزار و سیوم ملازمک دریافت - و ببعالی منصب و تیول

صوبه بهار مورد نوازش شده سال چهارم بخدمت والای وکالت و تفویض مهر پادشاهی (که مولانا علی احمد ثا صاحبقران نام آبی قدسیه کنده کارنامه ساخته بود) سر بر آسمان سون - و در سال چهل و یکم صوبه ملتان بجاکیر میرزا مقرر گشت - و سال چهل و پنجم سنه (۱۰۰۸) هزار و هشت (که در رکاب پادشاهی بمحاصره قلعه آسیر اقدام داشت) والده اش بیچه جیو ودیعت حیات سپرد عرش آشیانی تابوتش بدوش گرفته در سوگواری موی سر و بر دست ستودند - هر چند کوشش رفت که جز فرزندان او دیگر نتراشد ممنوع نگشتند - عالمی این رسم بجا آرد - و آخر همین سال بهادر خان مرزبان خاندیم بوساطت میرزا ملازمت نموده قلعه بسپرد و چون با سلطان خسرو پسر کلان شاهزاده سلیم (که همشیره زاده راجه مانسنگه میشد) نیز صبیغه میرزا منسوب شده این هر دو (کن رکن) سلطنت در ارتفاع دولت خسروی کوشش فراوان داشتند - خصوصاً میرزا (که طرفه محبتی بدو داشت) میگفت راضیم که در گوش راست من مؤده سلطنت او رسانند - و از راه گوش چپ روح مرا قبض کنند در بیماری ارتحال عرش آشیانی برای ولایت عهد سلطانه جناب شدند - پذیرائی نیافت - و هنوز رمقی از عرش آشیانی باقی بود که شیخ فرید بخشی و دیگران بشاهزاده سلیم (که باشا شاه پادشاه و از اندیشه غدر این دولت نا خواهان بیرون قلعه خانه نشین بود) (۳)

(۲) در [اکثر نسخه] سنه چهارم (۳) در [بعضی نسخه] این نا دو لخواهان *

پیوستند - و راجه مانسنگهه نیز بقرار آنکه خسرو را همراه گرفته بصورتی دارای بنگاله شتابد از قلعه با خسرو بر آمد - خان اعظم مضطرب شده قبائل خود بخاندان راجه فرستاد - که من هم همراهم اما تحمیل خزانة ناگزیر - و باز بر دار موجود نیستم - راجه نیز همین عذر را پیش آورد - ناچار میرزا تنها در قلعه مانده بتکفین و تجهیز پرداخت - و پس از آنکه در سال اول جهانگیری خسرو گریخته با پدر عالی قدر بغی وزید باغوا و رهنمونی او محمول داشته در معرض عتاب و خطاب آمد *

گویند خان اعظم کفن پوشیده بدربار میرفت - و میدانست که او را خواهند کشت - اما زبانش باختیار نبود - بیهرفه حرف میزد شب با امیرالامرا گفتگوی تند کرد - پادشاه برخاسته در خاوت استشاره کردند - امیرالامرا گفت - کشتن او توقف نمیکند - مهابت خان عرض کرد - که مرا در کنکاش دخله نیست - سپاهیم - شمشیر نیرازی دارم - بکمر او میزنم - اگر در حصه نکند دست مرا ببرند - چون نوبت بخاندان جهان لودی رسید گفت - من حیران طالع اریم - که هر جا نام حضرت رفته نام او هم شهرت دارد - بظاهر از حرکت سر نزده که واجب القتل شده باشد - اگر بکشند مظلوم زبان زد عالمیان خواهد شد - ازین حرف اندک سورت غضب پادشاهی اظفا یافته که درین اثنا سلیمه بیگم والده سبیبی پادشاه از پس پرده فریاد کرد

که حضرت همه بیگمان بجهت شفاعت میرزا کوکه در محل جمع شده اند - اگر تشریف آرند بهتر - والا بر می آیند - ناچار بمحل رفته بمبالغه آنها عفو تقصیرش فرموده افیون معتاد (که نخورده بود) از بهای خاصه عنایت کرده رخصت خانه نمودند - اما روزی در همان ایام خواجه ابوالحسن تربتی خط میرزا کوکه را (که در وقت براجه عالی خان مرزبان خاندیس بالمناظیکه بهیچ احدی سزای نیست در حق عرش آشیانی نوشته - و بعد فتح آسیر از اموالش بدست خواجه افتاده سالها با خود داشت - آخر ضبط نتواند کرد) از نظر گذرانید - جذمت مکانی بدست خان اعظم دادند او بے محابا شروع بخواندن کرد - بار یابان حضور از هر جانب بلعن و طعن زبان کشوندند - پادشاه فرمودند - که تا حال همان نسبت محبتی (که عرش آشیانی با تو داشتند) مانع است - و الا دوش ترا از بار سو سبک میگردم - و از منصب و جاگیر معزول شده نظر بند گردید - در سال سیوم صوبه دار می گجرات بنام او قرار یافته پسر کلاش جهانگیر قلی خان نیایه بحر است آن ملک تعیین گشت *

و چون مهم دکن از بے التفاتی امرا متمشی نگردید سال پنجم خان اعظم با ده هزار سوار بکمک رخصت یافت - و بس ازان او از برهان پور مهم رانا بنام خود درخواست کرد - میگفت اگر درین جنگ کشته شوم شهید میشوم - حسب خواهش او آنچه سامان

(باب الخاء) [۶۸۸] (مآثر الامور)

و سرانجام آن مهم بود تمشیت یافت . و چون بر سر کار آمد
عرض داشت - که بدون توجه رایات پادشاهی افتتاح این عقده
دشوار می نماید - لهذا در سال هشتم سنه (۱۰۲۲) هزار و بیست و دو
هجری الویه جهانگیری بدارالخیر اجمیر نزل نمود - و بالتماس از
شاهزاده شاهجهان تعیین گشته مدار کارها بعهده و صوابدید او ماند
لیکن پادشاهزاده بنا بر طرف داری خسرو سلوکهای ناپسند پیش گرفت
لهذا مهابت خان دستوری یافت - که او را از اردیپور بدرگاه آردن
و در سال نهم حواله آصف خان شد - که در قاعه گوالیار محبوس
دارند - زبانمی میرزا نقل کرده اند - که اصلا مرا از دعوت خبری نبود
آصف خان بعرض رسانید - که فلانی بافنا و اعداد من دعوت
می خواند - و چون خلوت و ترک حیوانات و جماع شرط آنست
و آن همه در حبس موجود حکم شد - که در وقت اطعمه لذیذ
از گوشت مرغ و دراج از بهر میرزا بپزند * * ع *

* عدد شود سبب خیر چون خدا خواهد *

و بعد از سال (که از زندان برآوردند) اول نوشته گرفتند - که در حضور
ناپرسیده حرف نزنند - چه زبان با اختیار نداشت - شب جنت مکانی
بجهانگیر قلی خان گفتند - ضامن پدر میشوی - عرض کرد که کفیل
همه چیز او هستم - اما ضامن زبان او نمی توانم شد - و چون
خواستند منصب پنج هزاری بحال نمایند جهانگیر پادشاه بشاهجهان
نقل کردند - که چون عرش آشیانی خواستند (که خان اعظم را

اضافه در هزاری بدهند) شیخ فرید بخشی و راجه رام داس را
 بخانه اش فرستادند - که مبارکباد بگویند - او در حمام بود - تا یک
 پاس سردروازه نشستند - پس ازان (که در دیوان خانه بر آمد)
 آنها را طلبیده مبارکباد شنید - نشسته دست بر سر گذاشت - و گفت
 که ضرور شد برای کار ایشان جمعیت دیگر نگاهداشت - و بانها
 هیچ مدارائی نکرده (خصمت نمود - این حرف مرا یاد است - شوم
 می آید که برای بحالی منصب میرزا کوکه ایستاده تسلیم نماید
 بابا شما بنیابت از آداب بجا آرید - و در سال ^(۲) هیزدهم میرزا کوکه
 باثالیقی و همراهی سلطان داور بخش پسر خسرو (که بصوبه داری
 گجرات نامزد شده بود) رخصت یافت - و در احمدآباد سال
 نوزدهم سنه (۱۰۳۳) هزار و سی و سه هجری باجل طبعی
 در گذشت - بحدت ذهن و سلاست بیان یکتا بود - و در تاریخ دانی
 مستثنی - گاهی شعر هم میگفت - از دست *
 * چون نشد حاصل مرا کام دل از ناموس و ننگ *
 * بعد ازین خواهم زدن بر شیشه ناموس سنگ *
 و خط نستعلیق بسیار خوش مینوشت - شاگرد میرزا باقر پسر
 ملا میرعلی ست - که باثفاق ارباب استعداد نمک قلم او از خط
 استادان مشهور هیچ کم نیست - در مدعا نویسی ید طولی داشت
 هرچند عربیت نوززیده میگفت که من در عربی داه عربیم - گویند
^(۳)

(۲) نسخه [ب] شانزدهم (۳) نسخه [ب ج] عربیم *

(باب الخاء) [۶۹۰] (مآثر الامرا)

در مصاحبت بے نظیر بود - سخنیهای رنگین داشت - ازوست *
شخصه حرفه گفت - راسم انگاشم - چون مبالغه کرد بشبهه افتادم
همین که سوگند خورد دانستم دروغ است - و از مطایبههای او که
مردم دولت مند را چهار زن لازم است - یکی عراقی بجهت مصاحبت
و همزبانی - درم خراسانی برای سامان خانه - سیوم هندی بواسطه
زناشوئی - چهارم مادراء الذہری بجهت شلاق - تا دیگران عبرت گیرند
اما در خبث و نفاق و درشت گوئی هم سرآمد ابضای زمان بود
و بسیار مغلوب غضب میشد - هرگاه عامل معزول بحضورش میآمد
مستوفی زرے (که بر ذمه اش برآوردنه) اگر فوراً ادا کردے (هیدے
و الا چندان میزد که تار و پود زندگی میگیسیخت - و اگر بعد ازین
زنده ماندے دیگر مزاحمت نبود - گوهمگی لک (زپیه بر ذمه اش
میشد - و سالے نبود که یک دو مرتبه هذود اهل قلم را سر نمی تراشید
گویند هنگامے اکثر اینها رخصت غسل گنگ گرفتند - بدیوان خود
رای درک داس گفت - چرا تو نمیرری - عرض کرد که غسل گنگ
بنده زیر قدم نواب است - فهمیده آن طریقه را بر طرف کرد - اگرچه
بنماز مقید نبود اما در مذهب تعصب تمام داشت - ازین جهت
در مراسم ارتداد و زندقه (که پادشاه وقت اختیار کرده بود) اصلاً
تبعیت ننمود - بے محابا بزشتی و شناعت منصوب ساختے - اصلاً
زمانه ساز نبود - در عهد جنم مکانی با آنهمه پیش آمد سلسله
اعتماد الدوله بخانه هیچکس نرفت - حتی بر دروازه نور جهان

(مآثر الامراء) [۶۹۱] (باب الخاء)

بیگم هم . - بخلاف خانخانان میرزا عبدالرحیم - که بخانه راعی
گوردهن دیوان اعتماد الدوله شتافت *

چون ذکر ارتداد اکبر پادشاه تقریبا بزبان قلم گذشت مجمل
شرح آن ناگزیر سیاق کلام افتاد - اگرچه این مقدمه از کفر ابلیس
مشهورتر است - و هرچند (که مورخین و اخبار نویسان عهد بتوس
ضرب و توهم اذیت زبان خامه بدان آشنا نکرده اند) مگر بوخم بکذایه
و شیخ عبدالقادر بدارنی و امثال او بصراحت هم نوشته اند - لهذا
جهانگیر پادشاه قدغن نمود که تاریخ شیخ صحافان ممالک محروسه
بیع و شرای آن نمایند - ازین جهت آن نسخه کمیاب است
و اخراج علما و احداث سجده و ترویج دیگر رسوم خلاف اسلام
همه از اوضاع ^(۲) پراهین این مطلوب است - و زیاده برین چه میباشد
که عبدالله خان اوزبک والی توران درین باب (که بیک از آحاد الناس
نمیتوان گفت - تا پادشاه عظیم الشان چه سد) بعرض آشیانی
نوشت - در جواب تبریه و تزکیه بسیار بتحریر آورده باین قطعه
معدرت خواست *

* قطعه *

* قیل ان الاله ذو ولد *

* قیل ان الرسول قد کهننا *

* ما نجا الله و الرسول معا *

* من لسان الرعی فکیف انا *

(۲) در [بعضی نسخه] مطلب (۳) نسخه [ب] تزییه •

(باب الحاء) [۶۹۲] (مائوالاصرا)

چنانچه در اکبرنامه و منشآت شیخ ابو الفضل مندرج است - اما آنچه از تتبع آثار و اخبار محرر اوراق متفرس شده و بذهن متبادر میگردن عاذا که دعوی الوهیت و نبوت باشد - پادشاه زمان املا مقدمات علمی نوززیده - و مساس کتاب مطلقا نداشتن - اما فطانت رسا و شعور تند بدرجۀ اعلی بود - هرچه بعقل پسندیده می نمود میخواست (رأی یابد - اکثر علما مراتب دنیوی مطمح نظر داشته مزاج گوئی و خداوند ستائی اختیار کردند - پیش آمد فیضی و ابو الفضل هم ازین جهت بود - که آنها برگزیده و مختار خاطر پادشاهی را بدلیل عقلی سفسطی مدلل می نمودند - و خلع ربقۀ تقلید سلف را تحقیق نامیده پادشاه را محقق زمانه و مجتهد وقت قرار دادند - و چون فضل و کمال این دو برادر دران مرتبه بود (که هیچ کس از هم عصران قوت سر پنجمی آنها نداشتند) و در اصل درریش زاده و مفلوک بیش نبودند و یک دفعه بقرب و اعتبار سلطانی اختصاص یافتند حسد پیشها (که همیشه عالم ازین قسم مردم پر است) خصوص همچشمان از ملامی سقیفه بند (که رشک اندوزی و ناتوان بینی را حمیت دین نام نهاد) چه اراجیف و اکاذیب که شهرت ندادند - و چه هنگامها که برپا نکردند و از عصبیت و نفسانیت جان و مال خود درین کار باختند

عفا الله عنهم •

(۲) نسخه [ج] بمحور اوراق (۳) نسخه [ج] بمفاس •

خان اعظم اولاد بسیار داشت - ارشد آنها جهانگیر قلی خان است که احوال او بقید قلم در آمده - دیگر میرزا شانمان - که در عهد جهانگیری به شان خان مخاطب گردیده - دیگر میرزا خرم است - که وقت عرش آشیانی حکومت جوته گدهه مضاف صوبه گجرات (که در جاگیر پدرش مقرر بود) داشت - و در عصر جنم مکانی بکامل خان نامور شده در مهم رانا همراه پادشاهزاده سلطان خرم تعیین یافته دیگر میرزا عبدالله است - که در زمان سلطنت جهانگیری سردار خان خطاب یافته - و پادشاه او را همراه خان اعظم بقلمه گوالیار محبوس نموده بود - پس از رهایی پدر او هم مورد ترحم گشته دیگر میرزا انور است - که صبیغه زین خان کوکه را بقید ازدواج آورده هر یک ازینها بمنصب سه وزاری و دو هزاری رسیده *

• خانخانان میرزا عبدالرحیم •

خلف الصدق بیرام خان است - واده اش از نوان خانان میوات بود - چون جنم آشیانی در سنه (۹۶۱) نهصد و شصت و یک بدارالملک دهلی نزول اقبال نموده مرتبه ثانی سریر آرای هندوستان شد برای استمالک و تالیف زمینداران اطراف و جوانب اولیای دولت را با فرزندان آن طبقه نسبت میکرد - جمال خان عم زاده حسین خان میواتی (که از زمینداران معتبر هندوستان بود) چون بملازمت رسید دو صبیغه داشت - کلان را پادشاه در حباله عقد خود آورده دوم را به بیرام خان تزویج فرمود - چهاردهم مفر سده

(۹۶۴) نهصد و شصت و چهار هجری آخر سال جلوس اکبری در بلده لاهور میرزا عبدالرحیم متولد شد - وقتہ (کہ پدرش در پتن گجرات بردست افغانی شہادت یافت) چهار سالہ بود بے اعتدالان دست تاراج باردوی خان دراز کردند - محمد امین دیوانہ و بابا زنبور میرزا را با والدہ او ازان آشوبگاہ برآوردہ احمد آباد رویہ روانہ شدند - و با افغانان دنبال گرفتہ جنگ کنان بشہر رسیدند - پس از چہار ماہ محمد امین دیوانہ و برخہ پرستاران میرزا را برداشتہ عازم حضور گشتند - در جالور فرمان طلب از پیشگاہ خلافت نیز رسید - سر آغاز سال ششم سنہ (۹۶۹) نهصد و شصت و نہ ہجری در آگرہ بزمین بوس عرش آشیانی استسعاد یافت پادشاہ با ہجوم بدگویان و بد اندیشان آثار نجابت و حقیقت از ناصیہ او دریافتہ مشمول تربیت و پرورش خاص گردانید *

و چون بہن رشد و تمیز رسید بخطاب میرزا خانی سرفرازی یافتہ ماہ بانو ہمیشیرہ خان اعظم کوکہ را بازواج او درآوردند - سال بیست و یکم سرداری گجرات بنام میرزا نامزد گشتہ حل و عقد مہمات بوزیر خان قرار گرفت - در سال بیست و پنجم بمیر عرضی حضور افتخار اندوخت - و سال بیست و ہشتم با تالیقی شاہزادہ سلطان سلیم بلند مرتبہ گردید - و در ہمین سال بر سلطان مظفر گجراتی ظفر یافت *

تفصیلش اینکہ سلطان مظفر در نخستین پرورش گجرات بدست

ملازمان پادشاهی افتاده زندانی گشت - او را نزد منعم خان
خانخانان فرستادند - چون رزگارش بسرآمد بحضور بازگردید
و بخواجه شاه منصور دیوان حواله شد - سال بیست و سیوم از حبس
گریخته بگجرات شتافت - و در حواشی ^(۲) چونه گدهه در حمایت
کانهی ^(۳) آرامش گرفت - امرا سهل انگاری نموده بدر نپرداختند
درین هنگام (که اعتماد خان از تغیر شهابالدین احمد خان
ایالت گجرات یافت) بعضی نوکران حاکم معزول در بے حقیقتی زده
سرشورش برداشتند - مظفر نیز بآنها پیوسته بسری هنگامه آرا گشته
احمدآباد را متصرف شد - عرش آشیانی میرزا خان را با فوج
شایسته تعیین نمود - چون با مظفر چهل هزار سوار فراهم آمده
و همگی مردم پادشاهی ده هزار بودند امرا مصلحت جنگ نمیدادند
و پادشاه نیز نوشت - که تا قلیج خان و غیره امرای کمک از مالوه
فرسند جنگ را آماده نگردانند - دولت خان بودی (که صاحب
و میرشمشیر میرزا بود) گفت - درانوقت فتح بشرکت است - اگر
میخواهی خانخانان شوی تنها فتح باید کرد - والا کشته شدن به از
بگنایمی زیستن است - میرزا خان بهمت افزائی همراهان درآمده
همه را دل نهاد معاربه ساخت - و بسرکیچ سه کوره احمدآباد
سخت چپقلش رو داد - هر طرف بهانران با یکدیگر آویخته

(۲) در [بعضی نسخه] چونه گدهه - و در [بعضی] چونه گدهه (۳) نسخه

[ب] کانهی •

داد مردی میدادند - میرزا خان با سه صد جوان و صد فیل مست
 ایستاده بود که مظفر با شش هفت هزار سوار در برابر آمد - بعضی
 هوا خواهان جلو گرفته آهنگ برگردانیدن نمودند - میرزا خان
 پای جلادت افشوده برخی را خون بخاک آمیخت - و بسیاری راه
 گریز سپردند - مظفر (که ایستاده نخوت می فروخت) سراسیمه
 گشته (و بهزیمت نهان - و بکهنبایست رفته) ماله از تجاران برگرفت
 و باز سرشورش برداشت - میرزا خان امرای مالوه را (که بتازگی
 پیوسته بودند) همراه گرفته روانه شد - و مکرر مالشے بسزا داد
 او سر بطرف نادوت بر آورد - و دران ناحیه از سرنو هنگامه پیکار
 گرمی گرفت - تهور منشان هر دوسو پیاده شده کارنامهها ظاهر کردند
 آخر مظفر (از جنگ گاه هرتافته سمت راج پیدله ره سپر ناکامی^(۲)
 گشت - میرزا خان از پیشگاه خلافت و جهانبانی بمنصب عمده
 پنجزاری و خطاب والای خانخانانی مباحی گشته سر افتخار
 باسمان برین رسانید *

گویند روز فتح گجرات آنچه با او بود همه را بمردم بخشید
 آخر وقت شخصی آمده گفت که بمن چیزی نرسیده - یک قلمدان
 باقی مانده بود - بار داد - و پس از نظم و نسق ملک برهم خورده
 گجرات قلیچ خان را درانجا گذاشته خود شرف حضور دریافت
 در سال سی و چهارم وقائع بابری را (که از زبان ترکی بفارسی^(۳)

(۲) نسخه [ب] راج پله (۳) نسخه [ب] فارسی کرده بود .

(مآثر الامراء) [۹۹۷] (باب الخاء)

بوده بود) بنظر پادشاه در آورده فراوان آفرین اندرخت - و در همین سال (که سنه (۹۹۸) نهصد و نود و هشت هجری بود) بوالا پایة **وکالت** بلند مرتبه شده جوئیور باقطاع او مقرر گردید - و در سال سی و ششم سنه (۹۹۹) نهصد و نود و نه ملتان در تیولش قرار یافتند تسخیر تته و ولایت سندهه پیش نهاد همت ساخته عازم گشت - شیخ فیضی تاریخ ابن عزیمت * تصد ^{۹۹۹} تته * یافته *

و چون خانخانان بچالاکي و تیز دستی از پایان قاعه سیهوان که سیوستان گویند گذشته لکهي را (که دروازه آن ملک است - مثل ^(۲) گدهی بنگاله و باره مواله کشهیر) بدست آوردن میرزا جانی حاکم تته (که بیدش ستیز آمده بود) پس از جنگهای سخت هزیمت یافته در سال سی و هفتم باشتی گرائید - بشرط آنکه قلعه سیهوان را (که بر ساحل دریای سندهه است) بسپارد - و میرزا ایرج پسر خانخانان را بدامادی برگیرد - و بعد از برشکال بملازمت شتابد چون از کم آنوقی بمپناه پادشاهی هم خستگی راه یافته بود خانخانان پذیرش نموده قاعه بحمن عالی عرب سپرده بیست کردهی سیهوان متوقف شد - چون هنگام بازش برآمد میرزا جانی عذرها در نیامدن پیش آوردن - ناچار خانخانان روانه تته شد - میرزا سه کردهی شهر برآمده فکرها داشت که یکدفعه فوج پادشاهی چیره دست گردید - ناگزیر بلبه گری در آمده تمام مملکت بمردم

(۲) نسخه [ا ب] موصوفان (۳) در [بعضی نسخه] لکي را *

(باب الحامه) [۹۹۸] (مائرا الامرا)

پادشاهي باز گذاشته با زه و زان همراه خانخانان بملازمت رسیده کامیاب عافیت گردید - ملا شکیبی (که نوکر خانخانان بود) مثنویته

دزین فتح گفته - این بیت از انجا سم * * بیت *

* همائی که بر چرخ کرده خرام *

* گرفتگی و آزاد کردی ز دام *

خانخانان هزار اشرفی صاه داد - میرزا جانی نیز هزار اشرفی بملا

داده گفت - رحمت خدا مرا هما گفتی^(۲) - اگر شغال میگفتی زبانت

که میگرفت *

چون شاهزاده سلطان مراد حسب الامر پادشاهی بتسخیر دکن

از احمدآباد گجرات برآمده بانتظار لشکر کمکی در بهرنج

نشست خانخانان (که بهمراهی شاهزاده از حضور تعیین شده بود)

در بهیلسه محال جاگیر خود لختی بسر برده باوجین^(۳) در آرد

شاهزاده ازین آگهی برآشفته خشم آلود پیغامی بر گذارد - او نوشت

که راجه علی خان مرزبان خاندیس یگانگی داستان بر میسر آید - اورا

همراه گرفته میبرد - شاهزاده بغضب در شده بهمان سپاه گجرات

روانۀ دکن شد - خانخانان لشکر و توپخانه را بمیرزا شاهرخ سپرده

خود با راجه علی خان تیزرری فرا پیش گرفت - و در قلعه چاندور

سی کردهی احمدنگر بشاهزاده پیوست - بعد چندی بار دادند

اما هیچ التفاتی بحالش نرفت - خانخانان بازرگی در شده دست

(۲) نسخه [۱] گرفتگی (۳) در [بعضی نسخه] بهلسه

از کار باز کشید - اگرچه آخر ربیع الآخر سنه (۱۰۰۴) هزار و چهار
 هجری اهد نمود نگر را گرد گرفتند و بمورچال دوانی و نقب زنی
 پرداختند لیکن بهوشیاری و دلاوری چاند بی بی سلطان همسیره
 برهان نظام شاه زوجه علی عادل شاه بیجاپوری (که باتفاق ابدنگ
 خان حبشی تحصن گرفته بود) و هم بعلت مذاق امرا و کار شکنی
 بکدیگر فتح قلمه باسانی صورت نگرفت *

چون در دینان از دورئی سران لشکر آگهی یافتند آشتی داستان
 بر سر آمدند - که بهادر پور زاده برهان نظام شاه را از زندان بر آورده
 آن خرد سال را خطاب نظام الملک داده نوکر والا درگاه بر سازند
 و آباد ملک احمد نگر بانطاع او قرار گیرد - و ولایت برار بتصرف
 پادشاهی باز گردد - هر چند کار آگهان کم آذوقی و سراسیمگی
 و داستان سرائی دژ نشینان برگذارند از بی اتناقی کسی گوش نکرد
 و درین ضمن آمد آمد سهیل خان خواجه سرا معتمد الدوله بیجاپوری
 بکمک نظام شاهیه یاور پیشین عزم گشته بوساعت میر مرتضی صلح
 نموده بدالا پور برار برگشتند - و چون سهیل خان با فوج بیجاپور
 در میمنه و قطب الماکیه دست چپ و نظام الماکیه در قول نخوت
 افزوده عزم مبارزت آراست شاهزاده را بسبج آویزش در سر گرفت
 امرا از پایه نشناسی بدان نگرانیدند - خانخازان با میرزا شاهرخ^(۲)
 و راجه علی خان از شاه پور بموی غنیم چالش نمود - آخر

(۲) در [بعضی نسخه] پایه شناسی

جمادی الاخری سنه (۱۰۰۵) هزار و پنجم هجری نزد قصبه اشتی
 درازده گروهی پنهانی نبرد پیرا گردید - آریزش سخمت روداد
 مرزبان خاندیس با پنج سردار و پانصد کس (که در مقابلۀ عادلخانیه
 بود) مردانه فرو شد - آنها او را قول فهمیده بسر آمدن حیات میرزا
 شاهرخ یا خانخانان دانسته دست بتاراج کشادند - خانخانان نیز
 فوج (دبوری خود را برداشته دران تیره شب از یکدیگر جدا شده
 ایستادند - و هر دو گروه گمان فیروزی بخود برده شب بر پشت
 اسب گذرانیدند - بامدادان فوج پادشاهی (که هفت هزار کس بود)
 چون همه شب بتشنگی گذشت دریا سو گام برداشت - مخالف
 با بیست و پنج هزار سوار آهنگ پیکار در سر گرفته رو بآریزش نهاد
 سرداران بسیار از هر سه فوج غنیم دست فرسود نیستی گشتند *
 گویند در امت خان لودی (که هراول خانخانان بود) هنگامه
 (که سهیل خان توپخانه و فیلان بر رو داده قدم فراتر گذاشت)
 با خانخانان گفت - که همگی ششصد سواریم - پیش رو رفتن
 خود را بای دادن است - در کمر غنیم در می آیم - خانخانان گفت
 که نام دهلی بباد میدهی - جواب داد که حریف را اگر برداشتیم
 صد دهلی ایجاد کرده باشیم - و اگر مردیم کار با خداست - و چون
 خواست (که اسپان بردارد) قاسم بارهه با سادات همراه بود - گفت
 که ما و شما هندوستانی ایم - غیر از کشته شدن چاره نیست - اراده

خان باید دریافت که چیست - دولت خان برگشته بخانخانان گفت که چنین انبوه در پیش است - و فتح آسمانی - اگر شکست رو دهد جائی نشان دهید - که ما شما را دریابیم - گفت زیر لاشها - دولت خان با سادات بارهه از کمرگاه در آمده غنیم را برشورانید - و در کمتر زمانی سهیل راه فرار سپرد - گویند خانخانان درین روز از نقد و جنس هفتاد و پنج لک روبیه با خود داشت - همه را یغنائی ساخت - زیاده برد و شتر بار همراه نماند - و با وصف چنین فتح سترگ مهمات انجام شایسته نگرفت - خانخانان حضور طلب گردید - سال چهل و سیوم بملازمت سربانندی یافت - کوچ او ماه بافر هم درین سال در گذشت *

چون عرش آشیانی کدکاش مهم دکن ازو استفسار کردند طلب شاهزاده بحضور و تفویض رتیق و فتق دکن بنام خود عرض نمود پادشاه را بد آمد - از نظر انداختند - و چون شاهزاده مراد فوت کرد و سال چهل و چهارم سلطان دانیال بکشایش دکن مامور شد و عرش آشیانی خود نیز عزیمت آندیار فرمود خانخانان را مجددا برنواخته نزد شاهزاده فرستادند - آخر شوال سال چهل و پنجم سنه (۱۰۰۸) هزار و هشت هجری شاهزاده باتفاق خانخانان قومه احمدنگر را گرد گرفت - از هر جانب فرادان کوشش بکار رفت چاند بی بی عهد و پیمان در میان آورد - چیتاه خان خواجه سرا ازین معنی سر باز زده باتفاق برخی بدگوهران آن گزین بانورا

(باب الحاء) [۷۰۲] (مآثر الامراء)

جان بشکود - و توپ اندازی فرا پیش گرفته مکرر از قلعه بیرون شده در آویختند - پس از آنکه بنقب سی گز دیوار بر هوا شد از برج بلبللی^(۲) گذروران درون شده بدم تیغ بسیاری را گذرانیدند - و بهادر پور ابراهیم را (که بنظام شاهي برگرفته بودند) بدست آوردند - و پس از محاصره چهار ماه و چهار روز قلعه کشایش یافت - خانخانان نظام شاه را گرفته در برهانپور بملازمت عرش آشدیانی شرف اندوز گشت - و بهنگام معارفت پادشاهی بدارالخلافة خاندیس را بدان دیس موسوم ساخته بشاهزاده دانیال مرحمت فرمودند و جانا بیگم دختر خانخانان را بشاهزاده پیوند بیوگانی دادند و آن سپهسالار را بمالش راجومنا (که پور شاه علی عم مرتضی نظام شاه را بسری برداشته گرد فتنه برانگیخته بود) بسهمت احمدنگر دستوری دادند - و پس از فوت عرش آشدیانی فتورے عظیم بولایت دکن راه یافت - خانخانان سال سیوم جهانگیری سنه (۱۰۱۷) هزار و هفده بحضور رسیده متعهد گردیدند - که سوای متعینه سابق اگر درازده هزار سوار تازه کمکی شود در مدت دو سال سهم دکن بانصرام میرسد - لهذا فوراً رخصت دکن یافته شاهزاده پرریز باتالیقی آصف خان جعفر و امیرالامرا شریف خان و راجه مانسنگه کچهواهه و خانجهان لودی مره بعد اولی بکمک تعیین گشتند - و چون ظاهر شد [که خانخانان از برهانپور در این برشکال

(۲) در [بعضی نسخه] بلبللی *

(مائراامرا) [۷۰۳] (باب الخاء)

(که موسم سکون و قرار است) شاهزاده را ببالاگهات برآوردند و از بے اتفاقی سران سپاه سررشته تدبیر از دست داده بغلامی غله و سقطی دواب خمنگی تمام بجزنود پادشاهی راه یافت - و ناچار آشتی نازیدا (که شایان این دولت نبود) بامخالغان کرده مراجعت نمود [مهمات دکن بخانجهان مفوض گشته مهامت خان باوردن آن کهنه عملہ روزگار تعیین شد •

چون بحضور رسید در سال پنجم بتیولدارمی کالمی و قنوج دستوری یافت - که سایر متمردان آن نواح را از بیخ و ریشه براندازند و در سال هفتم چون در دکن بعبدالله خان چشم زخم عظیم (سهم) و از خانجهان کارے متمشی نشد انتظام آن مهم منحصر در فرستادن خانخانان دانسته با خواجه ابوالحسن رخصت یافت - و چون درین مرتبه نیز بارصف بودن شاهزاده پروریز : امرای عمده کارے صورت نگرفت جنت مکانی سال یازدهم سنه (۱۰۲۵) هزار و بیست و پنج هجری سلطان خرم را بخطاب شاهی (که از زمان صاحبقران تا آنوقت بهیچ شاهزاده تجویز نشده) رخصت دکن فرموده خود هم در محرم سنه (۱۰۲۶) هزار و بیست و شش بمالوه رسیده طرح انامت بماندو انداختند - و شاهزاده در برهانپور رنگ توقف ریخته مردم سخندان نزد دنیا دازان دکن روانه ساخت - و در همین ایام دختر شاه نواز خان پسر خانخانان را حسب الحکم بعقد ازدواج خویش درآورد - بعد وصول مردم شاهی عادل شاه پنجاه زنجیر

(باب الحاء) [۷۰۴] (مآثر الامراء)

فیل و نقد و جواهر (که مجموع پانزده لک روپیه قیمت میشد)
پیشکش فرستاده بعدوان شایسته اظهار بندگی و فرمان پذیری نمود
چنانچه بالتماس شاهزاده بخطاب فرزندي امتیاز یافته در عنوان
فرمان بقلم خاص بدیهه این بیت مرقوم گشت * * * * *
* * * * *

* شدي از التماس شاه خرم *

* بفرزندى ما مشهور عالم *

و قطاب الملک هم با ارسال همین قدر پیشکش محفوف عنایت گردید
ملک عنبر نیز سر خدمت بربقه اطاعت در آورده کلید قلعه احمدنگر
و دیگر قلاع با سایر پرگنات بالاگهات (که متصرف شده بود)
تسليم نمود *

شاهزاده چون از نسق دکن خاطر جمع کرد صاحب صوبگی
خاندیس و برار و احمدنگر بسپه سالار تفویض فرموده شاهنواز
خان پسر کلانش را بضبط ولایت مفتوحه بالاگهات مقرر ساخت
و هر محاله را بجاگیر یکم از امرای صاحب جمعیت کمکی
تنخواه کرده سی هزار سوار موجود و هفت هزار توپچی گذاشته
سال دوازدهم در ماندو بملازمت پدر والا قدر پیوست - جنت مکانی
وقت ملاقات بے اختیار برخاسته دو سه قدم باستقبال شتافت
و منصب سی هزاری بیست هزار سوار از اصل و اضافه و خطاب
شاهجهانی و بجهت نشستن مندای متصل تخت (که عنایتی سم
مخصوص و از زمان امیر تیمور درین سلسله رسم نبود) عنایت فرموده

(آثار الامرا) [۷۰۵] (باب الخاء)

خون از جهز روكه پايان آمده خوانچه^(۲) از جواهر و خون از زر بر سر
فرزند اقبال پيوند نثار فرمود - و چون در سال پانزدهم از عهد شکنی
هاک عنبر و تسلط و استیلای برگیان او تهانه داران پادشاهی عذان
تماسک از دست داد (حتی داراب خان از بالا گهات برگشته
بدالاپور آمد و درانجا نیز پای استقامت نتوانست افشرد و بدرهانپور
آمده بانفاق پدر نامور شهر بند گردید) شاهزاده شاهجهان با یک کرور
روپیه جهت اخراجات يساق و انعام ده کرور دام از ولایت مفتوحه
دکن مرتبه ثانی بطریق استعجال دستوری یافت *

گویند چون بیستم عرائض او از نظر پادشاهی گذشت [که کار
برهن تنگ شده - و قرار جوهر (که رسم ست مقرر) بخود داده ام]
جنت مکانی بشاهزاده ولیعهد فرمود - که چنانچه عرش آشیانی
خان اعظم را بایلغار خاص از محامره گجراتیان رعائی بخشید شما
خانخانان را ازین مهلکه نجات دهید - دکانیان بصیت آمد آمد
شاهی از هم پاشیدند - شاهزاده بدرهانپور رسیده از سرفرو
به بندوبست دکن پرداخت - و چون سال هفدهم شاه عباس صفوی
بمحامره تلعه تندهار انتهاض نمود و شاهزاده بعجلت هرچه تمام تر
طلب حضور گشمت خانخانان را نیز همراه گرفت - درین میان
زمانه طرح دیگر انداخت - و باغروی کوزه خوردان فساد خانه بجائے
رسید که هفتنه بیگانه زبرد اخیزند - ناچار شاهزاده با خانخانان

(۲) نسخه [ب] خوانچه جواهر

(باب الخاء) [۷۰۶] (مآثر الامراء)

عود نموده بماتدو اقامت ورزید - چنگ مکاني بتحریریک نور جهان بیگم سلطان پرریز را بسپه سالاری مهابت خان تعیین فرمود - شاهزاده بعد نمک حرامی رستم خان (که پیش روی عساکر پادشاهی فرستاده بود) با خانخانان از نبرده گذشته بیوم بیگ بخشی را بکنار آب نگاهداشته روانه برهانپور گردید - درین وقت خط خانخانان (که ^(۲) پنهان بمهابت خان نوشته بود - و این بیعت عنوان ساخته) * بیعت *
(۳)
* مدد کسی بنظر نگاه میدارندم * .

• درنه پیریدم ز بے آرامی *

بنظر شاهزاده در آمد - خانخانان را طلبیده اظهار کردند - عذر مسموع نداشت - لهذا با داراب خان پسرش نظر بند گشت - چون بحوالی قلعه آسیر گذر افتاد پدر و پسر را حواله سید مظفر خان باره نموده بقلعه فرستادند - از انجا (که حبس داراب خان بسبب بے تقصیری بعید از انصاف بود - و گذاشتن او و نگاهداشتن پدر پسنده نموده نمود) هر دو را طلبیده بقول و عهد وا گذاشتند - و چون مهابت خان با سلطان پرریز بکنار نبرده رسیده دید (که کشتیها را بیوم بیگ آن طرف آب برده گذرها را بتفنگ و توپ استحکام داده است) بفریب کاری در آمد - و مخفی بخانخانان نوشتها فرستاده آن دیرین سال تجربه کار را از راه برد - خانخانان بشاهزاده

(۲) نسخه [ب] فرد خانخانان (۳) نسخه [ج] مدد کسی بنگاه قید

عرضي نمود که فلک بر سر ناسازي است - اگر روزه چند طرح آشتي
 اندازه هر آئينه سبب اذيت بخدا خواهد بود - شاهزاده (که
 همواره همت برفع فساد مصروف داشت) سدوح اين سانحه فوز عظيم
 دانسته خانخانان را بخلوت سرا برد - و مجددا بسوگند مصحف
 شريف خاطر از مطمئن ساخته روانه نمود - که اين طرف آب بوده
 در آنچه صلاح طرفين باشد صلح قرار دهد - چون از رسيدن خانخانان
 و آرايه آشتي در پاسداری گذرها و هفت راه يافت مهابت خان
 (که مغترب فرست بود) هنگام شب جمع از جوانان کار طلب را
 از آب در گذرانيد - و خانخانان بمراسلات و زورانه سلطان پوريز
 و مهابت خان فريفته گشته از دنيا دوستي حق ناشناسي بکار برد
 و عهد و سوگند تازه نسبا و نسبا نموده بمهابت خان پيوست - ناچار
 شاهزاده شاهجهان توقف در برهانپور مناسب ندیده از راه تلنگانه
 عازم جنگاله گرديد - مهابت خان بجهانپور آمده با اتفاق خانخانان
 از آب تبتي گذشته بتعاقب قدری راه نورديد - خانخانان بوجه
 بهيم (که از ارکان دولت شاهي بود) بر فرشت - که اگر شاهزاده
 فرزندان مرا را گذارد لشکر پادشاهي را بلطائف الحيل بر ميگردانم
 و الا کار بدشوازي خواهد انجاميد - راجه بهيم جواب فرستاد - که
 هنوز پنج شش هزار چانفشان در رکاب - هرگاه نزديک رسيد اولاد^(۲) را
 بقتل آورده بر تو خواهيم تاخست *

شاهزاده پس از ضبط ولایت بنگاله چون عزیمت بهار نمود
 در اب خان را از قید برآرد و حاکم آنجا ساخت - مهابت خان
 درین هنگام (که بمقابله شاهزاده رهگرای آله آباد بود) خانخانان را
 (که از نیرنگ سازی و افسون طرازی او نگرانی داشت) نظر بد
 ساخت - در سال بیستم جنم مکانی ادرا از پیش مهابت خان
 بحضور طلب داشته صفح جرائم فرموده معذرت خواستند - که
 این همه از قضا و قدر سر زده - باختیار ما و شما نبود - من خود را
 شرمنده تر از تو می بینم - و بانعام یک لک روپیه و بحالی منصب
 و خطاب و جاگیر ملکوسه سرفرازی یافت - آن پیر ننگ و ناموس
 بدان داده دنیا پرست این بیت در نگین نقش کرد * * بیت *
 * مرا لطف جهانگیری ز تائیدات ربانی *
 * دوباره زندگی داده دوباره خانخانانی *

مهابت خان در حین طلب حضور از معذرتها خواست - و در سامان
 و سرانجام کوتاهی نموده بزعم خود در رفع غبار خاطرش کوشید
 بحسب اتفاق خانخانان رخصت جاگیر گرفته در لاهور متوقف بود
 که مهابت خان معائب گشته بعزم حضور بلاهور رسید - خانخانان اصلاً
 احوال پرسی هم نکردن - مهابت خان سوخته بیمار و تنی او شد - چون
 بکنار آب بهت استیلا یافت مردم تعیین کرد - که ادرا از راه برگردانند
 خانخانان در دهلی لنگر اقامت انداخت - در همان ایام شعبده باز
 فلک لعبتی دیگر برانگیخت - وقت مراجعت زایات پادشاهی

(مآثر الامراء) [۷۰۹] (باب الخاء)

از کابل مهابت خان آردار ادبار گشت - نور جهان بیگم خانخانان را
(۲) طلب داشته با فوجی بتمتقبا او تعیین کرد - و درازده اک (روپیه)
با فیل و اسب و شتر از طرف خود رعایت نمود - و قبول مهابت
خان نیز بدو تذخواه کرد - اما زندگی فرصت نداد - در لاهور
بیمار شد - و بدهای (سیده در سن هفتاد و دو سالگی سنه (۱۰۳۶)
هزار و سی و شش هجری آخر سال بیست و یکم جهانگیری
و دیعت حیات سپرد * خان سپه سالار کو * تاریخ است
و متصل ممبره همایون پادشاه مدفون گردید *

خانخانان در قابلیت و استعداد یکتای روزگار بود - و او عربی
و فارسی و ترکی و هندی زبان داشت - شعر خوب می فهمید
و میگفت - رحیم تخلص میکرد - گویند که با کثر زبانها (که در عالم
(ایچ است) حرف میزد - و سخا و همت او ضرب المثل هندی است
بلکه برخی حکایات مستبعد شمارند - گویند روزی در براتها دستخط
میکرد - هر برات بیاد بجای هزار تنگه هزار روپیه دستخط کرد
و همان بحال داشت - مکرر شعرا را در صله بزر سرخ سنجید - (روز
(۳) ملا نظیری گفت - که لک روپیه چه قدر توده میشود - ندیده ام
فرمود از خزانه بیارند - و چون جمع کردند - لا گفت - شکر الله که
بسبب نواب من ایقدر زر دیدم - فرمود همه بملا دهند - که حالا
شکر الهی کند - همواره مبلغهای خطیر بدریشان و علما باءلان و اخفا

(۲) نسخه [ج] طلبدده (۳) در [بعضی نسخه] ملا نظری .

(باب الحاء) [۷۱۰] (مآثر الامرا)

میداد - و بدور دستها سالبانه میفرستاد - اجتماع اهل کمال از هر فن در وقت او مثل عهد سلطان حسین میرزا و میرعلی شیر بود *
بالجمله در شجاعت و سخاوت و دانش و تدبیر ملکی سرآمد
درازگار بود - اما کینه دري و دنیا دوستي و زمانه سازي بیشتر داشت
بازگیر کلامش بود - که با دشمن در لباس دوستي دشمني نموده آید
از برای او گفته اند *
* بیت *

* یک وجب قد و صد گره در دل *

* مشتکی استخوان و صد اشکل *

تقریباً سی سال بدفعات در دکن ماند - هرکه از شاهزادها و امرا
بکمک آمد اخلاص و اطاعت سلاطین دکن بار دیده نفاق و غدور
نمیست بار میکردند - حتی شیخ ابوالفضل فتوای بغی در حق او
میداد - در عهد جهانگیری بدوستی ملک عنبر متهم شده تغیر
گشت - محمد معصوم نوکر معتبرش کور نمکی کرده بعرض پادشاه
رسانید - که مکاتیب ملک عنبر نزد شیخ عبدالسلام لکنوی سم
که ملازم خانخانان بود - مهابن خان پسردهش آن مامور شد
چندانکه بتعذیب آن بیچاره پرداخت - جان در باخته بافشا
لب نکشود *

خانخانان از اعظام امرای این سلطنت بود - نام نامی او برصفحه
ایام نقش درام گرفته - در عهد عرش آشیانی مصدر خدمات
شایسته گردید - از انجمله سه کار نمایان کرد - فتح گجرات - و تسخیر

سندهه - و شکست مهیل خان بیجاپوری - چنانچه بتفصیل بجای خود ثبت افتاد - اما در زمان جهانبانی جنت مکانی کارے از درائی نگرفت - با همه دانائی درست و فهمید پسندیده ذلتها کشید - و از حب جاه دست باز نداشت - گویند سخت و نوعی باخبر دربار داشت - با آنکه در سه کس (وزنامه) را هر روز بآک چوکی میفرستادند جواسیس بر عدالت خانه و کچهریها و چبوتره حتی در چوک و کوچه و بازارها تعیین بود - که هر چه بافوا عوام می شنیدند بتحریر در می آوردند - شام همه را خوانده در آتش میسوخت گویند اکثر چیزها در آن وقت مخصوص خاندان اینها بود - چنانچه پرهما که بر سر کس نمیزد - مگر شاهزادها - با آنکه پدرش امامیه مذهب بود خانخانان اظهار تسنن میکرد - مردم معمول بر تقیه میکردند - لیکن پسرانش سنی متعصب بودند - سوای شاهنواز خان و داراب خان پسران دیگر هم داشت - یکی میرزا رحمن داد - که والده اش از قوم سوده امرکوت بوده - در جوانی بحیثیات شگرف آراسته - پدر بسیار دوست داشت - در مهر قریب العهد بغوث شاهنواز خان درگذشت - کس را یارا نبود که باظهار آن پردازد بدرخواست مردم محل حضرت شاه عیدی سندهی (قدس سره) بخانه خانخانان آمده تعزیه و تملیه فرمود - دوم میرزا امرالله از بطن جاریه بود - بے تربیت مانده در جوانی زندگی بسپرد

و عمده دولت خانخانانی میان فهمیم بود - اگرچه شهرت بغلامی دارد اما در اصل راجپوت پسرے سم مثل فرزندان پرورش یافته کمال صلاح و تقوی داشت - تا دم واپسین نماز تهجد و چاشت و اشراق ازو قضا نشد - درویش دوست بود - با سپاه برادرانه بر خوردے - لیکن تند مزاج - صدای تازیانه همیشه بلند بود *

گویند روزے دید که راجه بکرماجیت شاهجهانی با داراب خان تکیه زده بر یک مسند نشسته - زبان بفسحش کشوده گفت - مثل تو برهنه با نبیره بیرام خان برابر نشیند - ای کاش عوض میرزا ایرج این می مرد - هر دو بعد از خواهی درآمدند - چون آخر طبیعت خانخانان انحراف یافته بود اورا بر فوجداری سرکار بیجاگده پای حساب آوردن - از درشتی بسیار بنواب کرده طپانچه بر روی حافظ نصرالله (که دیوان صاحب اختیار بود) زده از شهر برآمد - گویند خانخانان نیم شب خود رفته برگردانید - و در شجاعت و تهور آیتے بود - چون مهابت خان بفکر قید خانخانان شد اول فهمیم را خواست که بتطبیع منصب عمده پادشاهی و انواع مواعید بفریبد راضی نشد - مهابت خان گفت - تا چند بر سپاهگری خود مینازي فهمیم هر چند بخانخانان گفت (که اینجا غدر و مکر معلوم میشود مبادا بذلت و خواری کشد - مسلح و مستعد گشته عزم حضور نباید نمود) قبول نکرد - چون نظر بندش نمودند پیشتر مردم پادشاهی را مهابت خان بر سر فهمیم فرستاد - از پیسر خود فیروز

(مائراامرا) [۷۱۳] (باب الخاء)

خان گفت - چندی مردم را نگهدار - که تجدید وضو کرده دوگانه
بسلامت ایمان ادا نمایم - پس از فراغ با پسر و چهل کس از ملازمان
خود جان را فدای آبرو ساخت *

• خدمت پرست خان •

رضا بهادر نام - از اوان صبی بگلامی و پرستاری شاهزاده
شاهجهان افتخار داشته بدوام خدمت و سعادت محرمیت
و مزاج دانی ممتاز گردید - گویند هنگامی (که شاهزاده بهم رانا تعیین
شده بود) (رزے در اردیپور بتقریب پانصد کرة خورد - و بر زمین
نه افتاد - و آه نکشید - این سخت جانی وسیله اعتبارش گشت
بر منصب و عزتش افزودند - بتدریج بپایه امارت تصاعد نموده
بخطاب خدمت پرست خان سر برافراخت - در وقت مراجعت
از صوبه بهار در خدمت سلطان مراد بخش اورا از افزونی اعتمادش
باتفاق سید مظفر خان باره در قلعه دوهتاس گذاشتند - چون بعد
واقع ناگزیر جنت مکانی اعلی حضرت از جنیر دکن بگجرات رسیده
از کنار تالاب کانگریه ظاهر شهر احمدآباد (که هفت رز مخیم
سراوقات اقبال بود) بجانب مستقر الخلفاء آگره کوچ فرمود
از اذای راه اورا با فرمان از خط خاص نزد یمین الدوله بلاهور رفته
نمود - مشتمل برانکه زمانه آشوب طلب است - و زمین فتنه خیز
جهان را از لوٹ وجود شاهزاده چند (که ماده فساد اند) پاک سازد
خدمت پرست خان در عرض نه رز بتاک چوکی بلاهور پیوست

(بعب الخاء) [۷۱۴] (مائراامرا)

گویند سلطان دار بخش مشهور بسلطان بلاقی (که آصف خان باقتضای مصلحت چند روز ادرا بر تخت نشانده بود) با برادر خود سلطان گرشاسپ شطرنج می باخت - غلغلۀ رضا بهادر شنید پتفرس دریافته با برادر گفت - رضا نیامد - تضای ما و شما آمد یمین الدوله حسب فرمان سلطان شهریار مکهول را با سلطان بلاقی و برادرش پسران سلطان خسرو و طهمورس و هوشنگ پسران سلطان دانیال حوالۀ خدمت پرست خان نمود - و در بیست و پنجم جمادی الاولی سنه (۱۰۳۷) هزار و سی و هفت ۵۵۵ را در یک روز بعدم آباد فرستاد *

در سرآغاز جلوس باضافۀ منصب و خدمت میر توزکی و عنایم عصای مرصع تحصیل مباحات نمود - و پس ازان بتغویض میر آتشی بلند مرتبه گردید - در سال دوم چون خانجهان لودی از آگره فرار نمود از پیش از امرای متعین (که بسرداری خواجه ابوالحسن بتعاقب مامور شده بودند) باتفاق سید مظفر خان باره و راجه بیتهل داس کور در حوالی دهولپور بمخالف پیوسته دستبرد مردانه نمود و بارها یک خود را بر صف غنیم زده دران دار و گیر زخم تیر (که بر شقیقه اش رسید) از پا درآمد *

گویند چون خدمت پرست خان در تعاقب مصارعت بکار برده شبگیر نمود راه را غلط کرده بر قبیلۀ خانجهان (که همراه محمد شه لودی دامادش پیشتر بطرف آب چیتلی روانه بود)

رسیده جنگی عظیم در پیوست - و از طرفین بهادری و مردانگی بتقدیم رسید - که ناسخ کلنامه رستم و اسفندیار گشمت - محمد شه لودی با دو برادر خود و درازده نفر از خویشان و نوکران معتبر خانجهان فقد جان در باخت - و رضا بهادر با شصت نوکر عمده خود بکار یادگاهی آمد - نعلش ادرا متصل نخاس آگره نقل نموده گنبدی بنا یافت - دختر کوتوال خان غلام گرچی دولت خان (که خانخانان بار بخشیده بود) در حباله نکاح داشت - و با هم محبت مفراط بود چنانچه حرف عاشقی اینها در آنوقت بر زبانها افتاده - هرگاه خدمت پرست خان بار میگفت (که من فدوی جان نثار درگاه امرور فردا بکار ولی نعمت می آیم - حال تو چیست) او اقیون و زهر که در کنار بارچه خود بسته داشت میدنمود - پس از فوتش اگرچه توفیق مردن نیافت اما بید حالتی بر سر قبر او نشست - اعلیٰ حضرت آترین جهت اموال خدمت پرست خان را بدو بخشیده یومیه نیز مقرر فرمود - ساله نکشت که بزرگمندی و ساسله جنبانی بدهمنشینان شیفته سرود و رقص گشته بمی گساری افتاد - چون پادشاه خبر رسید ادرا در عقد ازدواج قلعه دار خان چپله در آردند - و پس از فوتش سر محارق ساخته باز بر سر قبر رضا بهادر نشست - اعلیٰ حضرت باز آن یومیه بحال فرمود *

گویند رضا بهادر در بیست کس بیش تر از نوکر داشت - که هر روز با پنجاه کس طعام میخورد - و چوکی و مولای بانها

(باب الحاء) [۷۱۶] (مآثر الامراء)

معاف بود - پس از جلوس اعلیٰ حضرت با فوج سنگین به تنبیه
میوان میوات تعیین گشت - درانجا خون بسیار ریخت - و همه را
قه تیغ کشید - و بقية السیف از پیر و جوان همه را مجبور ساخت
تا قطع تذاصل شود - و جم غفیر را از نسا و اطفال باسر باآگه آرد
هر روز جوقه ازان از مجامعت و گرسنگی راه فنا می پیمودند *

گویند جوهری بود - دران وقت بزرگداری مشهور - بحضور افضل
خان دیوان اعلیٰ آمده بتحصیل ثواب دو لک روپیه بالمقطع
بچهار قسط بجهت استخلاص آنها ذمه خود قبول کرده آسارا را
سرداد - و قسط اول را بخزانہ عاید ساخت - و در قسط دوم طومار
سی هزار روپیه بابت حویلی و اسباب خانه - و عوض تئمه با پسران
و دختران خود آمده در کچهری نشست - چون این کیفیت بعرض
پادشاهی رسید و استفسار از رفعت ظاهر کرد که زنان و اطفال
بیگناه هر روز از گرسنگی تلف میشدند - عوض خون بهای آنها
جان خود را بازن و اولاد خود باختم - اعلیٰ حضرت ازین حسن ادا
طومار را واپس داده باقی را هم بخشیدند - لیکن تقید شد که
متصدیان دیوانی بے تحقیق احوال کسی را ضمان نگیرند *

• خانجهان لودی •

پسر درامت خان لودی شاهوخیل است - پیر خان نام داشته
در ربیعان شباب با برادر کلان خود محمد خان از پدر رنجیده
به بنگاله پیش راجه مانسنگه رفتند - روزی (که میخواستند از دریا

گذشته داخل شهر شوند) بر سر کشتیها گفتگوراقع شد - و بزد و خورد
انجامید - اتفاقا در برادرزاده راجه کشته شدند - پس از آنکه راجه
از احوال اینها مطلع شد بذابرسابقه معرفت سی هزار روپیه توافع کرده
رخصت نمود - که مبادا از راجپوتیه اذیت کشند - محمد خان
در عین جوانی در گذشت - و پیرا بیداری اقبال نزد شاهزاده سلطان^(۲)
دانیال منظور نظر گردید - گویند بمصاحبت و قرب بجائے رسید که^(۳)
دوئی نماید - در مخاطبات بفرزندی مخاطب میگشت - پس
از فوت شاهزاده در بیست سالگی در خدمت جنت گانی پیوسته
بقرب و منزلت خاص اختصاص گرفت - اولا بمنصب سه هزار
و خطاب ملاکت خانی سرفرازی یافته در ایام معدود بخطاب
والای خانجہانی و از اصل و اضافه بمنصب پنجہزاری بلند نامی
اندرخت - و در محرمیت و اعتبار سخن شریک و سہیے نگذاشت
حکم نشستن غسل خانہ فرمودند - و مکرر اندرون محل بردند
و خواستند بیکے از خویشان پادشاه محل نسبت کرده مخاطب
بساطان جهان فرمایند - او عرض کرد کہ سلطانی مخصوص
بشاهزادہا سمت - و نشستن حضور و رفتن محل ہم مختص بایشان
امیدوارم کہ این تکالیف معاف شود - و نسبت محل بمہان نیاید
گویند جهانگیر پادشاه آقائی و نوکری با او منظور نداشته یارانه
سلوک میکرد - اما او دست از نوکری برنداشته پا از حد خود

(۲) نصحۃ [ج] شاهزادہ دانیال (۳) در [بعضی نسخہ] مصاحبت و قرب

قراتر نمیگذاشت - چون شاهزاده پرویز با راجه مانسنگه و شریف
 خان امیر الامرا بکمک خانخانان تعیین دکن شده کاره متمشی
 نگشت در سده (۱۰۱۸) هزار و هیزده هجری خانجهان را با دوازده
 هزار سوار جوار ضمیمه عساکر منصوره ساختند - و وقت رخصت
 پادشاه خود از جهروکه خاص و عام فرود آمده دستار خرد را
 بر سرش گذاشته دست او گرفته بر اسب سوار کردند - و حکم شد
 که از حضور نقاره نواخته روان شود - ازین طرف پادشاه و ازان سو
 خانجهان بے اختیار گریه مفارقت میکردند - و بهر منزل سوغات
 و ارمغانی از حضور میرسید - خانجهان در برهانپور توقف نکرده
 عزیمت بالاکهات (که معسکر فوج پادشاهی بود) نمود - در ملاکپور
 جنگ عظیم با ملک عنبر واقع شد - سپاه هندوستان (که از برگری گری
 دکن واقف نبودند) تیز جلوی کرده بسیار ضایع شدند - پس ازان
 خانخانان آمده بتواضع تمام در خورد - و ببالاکهات برد - چون
 از حضور قرار یافته بود (که از طرفه خانجهان با لشکر دکن و از
 جانب دیگر عبدالله خان زخمی با فوج گجرات بدولتآباد رفته عنبر را
 در میان گیرند - و مائش بسزا دهند) گویند ملک عنبر ازین خبر
 مضطرب شده با خانخانان ساخت - و او خانجهان را بلطائف الحیل
 چندان در ظفر نگر نگاه داشت که عبدالله خان بدولتآباد رسید
 و عزیمت یافته رجع القهقروی نمود - و ملک عنبر از او پوداخته
 بقزاقی کبی و رسد اردوی خانجهان همگن گماشت - گرانی غله

(ماکرالامرا) [۷۱۹] (باب الخاد)

بجائے رسید کہ سیرے بیک روپیہ میسر نمیشد - و سقطی دراب
علاوہ گردید - بکمال آسیمہ سری صلح گونہ کردہ بپرهانپور بر گشت
داین بدنفسی بنام خانخانان نشست - خانجہان بحضور نوشت
کہ این ہمہ از نفاق این کهنہ عملہ بوقوع آمد - بعہدہ او را بابد
گذاشت - و الا طلب حضور شود - کہ من با سی ہزار سوار در عرض
دو سال باقبال پادشاہی از استخلاص قلاع این ملک را پرداختہ
بیجاپور را ضمیمہ ممالک مکررسہ میکنم - و الا روی خود بہ بندہای
درگاہ نڈمایم - بنابراین مهمات دکن بخانجہان من حیث الاستقلال مفوض
گشتہ خان اعظم کوکہ و خانعالم با امرای دیگر بر کمک سابق افزودہ
خانخانان بحضور شتافت - اما نفاق امرا از میان نرفت - و هیچ
بذد و بسوس صورت نگرفت - خانجہان را بہ تیواداری تھانیسر و اتامت
ایلاچپور و عاتب نمودہ سرداری بخان اعظم قرار یافت - و بعد
سالے (کہ خانجہان بحضور رسید) همان قرب و منزلت داشت
سرموئے تغارت راہ نیافت - تا در سال پانزدہم جاوس (کہ داعیہ
تزلبش بتسخیر قندھار ظاہر شد) خانجہان را بصاحب موہگی
ملتان رخصت نمودند - در مبادی سال ہفدہم (کہ شاہ عباس صفوی
در محاصرا چہل روز فاعلہ قندھار بتصرف در آورد) خانجہان
حسب الحکم جہت و شورت این کار بمروم تمام (دانہ حضور شد
اما مراجعت این وقت در مردم) کہ از حکم پادشاہی خبر نداشتند

(۲) در [۱ کٹر لفظہ] بدنفسی *

(باب الحاء) [۷۲۰] (مآثر الامرا)

معمول بر خفت و نا سرداری خانجهان گردید - و یقین مردم شد
که درین مرتبه از پایه می افتد - بلکه جانبری نیست (۲) - حال آنکه
مکرر فرامین بار رسید - که زنده اراده قلعه نذمانی - که مقابله
با سلاطین غیر سلاطین را تجویز کرده اند - و پس از رسیدن
حضور قرار بران یافت که تا رسیدن شهزاده خود را بملتان رسانیده
در سرانجام آن یساق کوشد *

گویند اکثر طوائف افغان حوالی قندهار بملتان آمده
بخانجهان گفتند - که بنابر حمیت همقومی اگر از سرکار پنج تنگه
یومیه بسوار و دو تنگه به پیاده مقرر شود (که از قوت ناگزیر است)
با انبوهی تمام در هراری شما تا صفهان ملک گرفته می دهیم - و تعهد
میکنیم که بیک روپیه پنج آثار غاه بلشکر شما تا آنوقت رسانیم
خانجهان گفت که هرگاه این قسم اتفاق پادشاه معاینه کند مرا زنده
چرا خواهد گذاشت - درین ضمن فلک انقلابی دیگر زد - که میان
پادشاه و شاهزاده ولیعهد شاهجهان برهمزدگی واقع گشته بقتال
و جدال منجر گردید - تعیین افواج بر سر قندهار موقوف شده متواتر
بطلب خانجهان احکام صادر شد - و آخر پادشاه نوشتند - که درین
وقت شیرخان سوز با آن همه عداوت اگر میبود خود را میسرسانید
شما هنوز نیامدید - اتفاقا بخانجهان عارضه رو داد - که سیزده
شبانه روز هوش نداشته - و بعد از آنکه بحضور رسید جهت حفاظت

(۲) در [بعضی نسخه] جانپر نیست .

(آثارالامرا) [۷۲۱] (باب الخاء)

قلعه آگره و خزائن آنجا بافاسمت فتحپور سیکری مامور شد
و در سال نوزدهم از انتقال خان اعظم کوکه بصوبه داری گجرات
تعیین یافت - و چون مهابت خان را بتقریب صوبه داری بنگاله
از اتالیقی سلطان پرریز جدا کردند خانجهان بجای او مقرر شد
و در برهانپور بسطان پیوست - و در سال بیست و یکم سنه (۱۰۳۵)
هزار و سی و پنج (که سلطان پرریز ودیعت حیات سپرد) تمام کارهای
دکن بعهدہ خانجهان تفویض یافت - او به تذبیه فتح خان پسر
ملک عنبر (که بملک پادشاهی گرد شورش می انگیزخت) متوجه
بالاگهات گشته تا کهرکی عذان باز نکشید - درانوقت حمید خان
حبشی (که زنش فوج کشی میکرد) مدارالمهام نظام شاه بود - لابه گری^(۲)
و چاپلوسی پیش گرفته خانجهان را فریفت - که به پیشکش سه لک
هون مالک شاهی بعهدہ او وا گذاشت - چنانچه فوجداران و تهنه داران
بالاگهات بموجب نوشته خانجهان مکانهای خود را بوکلای نظام شاه
سپرده ببرهانپور فراهم آمدند - مگر سپه دار خان که بعذر حکم حضور
قلعه احمدنکر نداد - گویند خانجهان باتقاضای عقل دور اندیش
باین احسان نظام شاه را از خود ساخته پناه روز ناکامی اندیشید
بالجماعه داغ این بدنامی بر چهره حال او ماند - و در همین ایام
(که مهابت خان باندریشه کردار ناهنجار خود از دربار بدر زده
بشاهجهان درجنیر پیوست) جنم مکانی خطاب سپه سالاری او را

(۲) نسخه [ب] نظام شاهیه .

(باب الخاء) [۷۲۲] (مؤثر الامرا)

خانجهان عذایمت فرمودند. و چند روزی نگذشته بود که جنم مکانی
بماک بقا شتافت - شاهجهان جان نثار خان را (که از معتمدان
مزاج دان بود) با فرمان عذایمت و بحالی هوبه دارمی دکن نزد
خانجهان فرستاده بدریافت مافی الضمیر او را استمزاج آمدن خود
از راه برهانپور نیز مامور ساختند - خانجهان با وصف اینکه
در مراسم خدمتگاری شاهزاده در حین اقامت جذیر کوتاهی نمیگردد
درینوقت باغواهی دریا خان روهله و مشورت فاضل خان دیوان
دکن [که گفت سلطان دار بخش در اردر بر تخت نشسته و شهریار
در لاهور دعوی سلطنت میکند - با ایشان (که شما این همه خدمتگاری
کردید) پرپر روز مهابت خان ماحق شد - و خطاب سپه سالاری
(که از حضور بشما عذایمت شده) بار دادند - نواب بفضل الهی
صاحب جمعیت و الوس اند - هرکه پادشاه شود نوکر او هستند]
چون زمان نکبت و زوال دولتش تریب رسیده بود با آنهمه دانش
و فراست (که یگانه وقت بود) غلط کرده جان نثار خان را بے آگاهی
عرضداشت هم در جواب فرمان کند برگردانید *

و چون شهرت یافت [که شاهجهان از گجرات مهابت خان را
پرسر ماندو (که قبایلی خانجهان در انجا اقامت داشت) تعیین
کرده اند] او با نظام شاه بتازگی عهد و موثیق بر وفق مطلب خود
مؤکد نموده سکندر دوتانی را بحراسمت برهانپور گذاشت - و خود
(۲)

(مآثر الامرا) [۷۲۳] (باب الخاء)

با امرای کمکی بماندر آمده صوبه مالوه را از مظفر خان معموری صوبه دار آنجا بر گرفت - مردم پادشاهی همه گرویدگی داشتند اکثری گفتند اگر اراده جنگ باشد ما همه رفیقیم - چون دیدند (که خانجهان یگرونی نمیکند و بدنامی مفت عاید حال ما ست) برخاسته راه حضور گرفتند - و خانجهان تا خبردار شود (که شاهجهان از راه گجرات گذشت) امرا و راجها از اطراف و جوانب پیش ایشان فراهم آمدند - و ظاهر شد که جاسوس دار بخش هم توطیه و تمهید سلطنت ایشان است - که آصف خان کرده - دانست که آنچه کردند جواب بود - اما رقتش گذشت - ندامت چه سود و کیلے بحضور فرستان - و بعد سربر آرای پدشکھے با سهره مرورین ارسال داشت - اعلیٰ حضرت (که جهان کرم و مروت بودند) از بد سلوکی او اغماض کرده صوبه دارئی مالوه بار مسلم داشتند - و در سال دوم (که از تنبیه ججهار بندیده را پرداخته بحضور رسید) اگرچه بدستور عهد خدمت مکانی جمیع امرا پذیره نشدند اما پادشاه بر رعایت خاطر او (که همیشه بالا دست همه استاده میشد) مهابت خان را (که خانخانان شده سر بکسے فرود نمی آرد) (خصمت دهایی فرمودند لیکن * مصرع * * آن فدح بشکست و آن ساتی نماند * * آن اعزاز و سلوک آفا کجا - و آن رجوع خاص و عام کو - و معیضا از طرفین صفای خاطر هم نبود - حکم شد که این همه فرج در حضور با خود داشتن چرا - بر طرف باید کرد - و بعضی محالات سپیر حامل

تقریباً از تغییر کردند - و همیشه تا هشت ماه (که در حضور بود)
 توهم کردار خود بذخوشی و تذبذب گذرانید - شبی در دربار
 میرزا لشکری پسر مخلص خان از شوریده سوری به پسران خانجهان
 گفت - که امروز فردا پدر شما را مقید خواهند کرد - چون این
 حرف داهی (که فرغی از راستی نداشت) بخانجهان رسید بسکه
 بے عنایتیها میدید بهراس و سواس افتاده خانه نشین گشت
 اعلیٰ حضرت اسلام خان را نزد او فرستاده استفسار و استکشاف
 فرمودند - او استیلائی توهم انحراف مزاج پادشاهی ظاهر کرده
 و مسئلت نمود - که امان نامه بخط مقدس مرحمت شود - چنانچه
 بر وفق مدعای او نوشته فرستادند - و یمین الدوله آصف خان نیز
 بظاهر رتتها کرده گفت - اگر شما منزوی میشوید اوصاف این است
 که امروز ما همه رفیق شویم - چون موافقان نکل و خسران آماده
 گشته بود اصلاً تشفی و طمانینت نشد - و بحکم الخائن خایف
 توهم بر توهم می افزود *

گویند شبی (که میخواهد از آگره راه آدرگی پیش گیرد) آصف
 خان مطلع شده باعلیٰ حضرت رسانید - فرمودند چون عهدنامه
 مرقوم شده و پاداش پیش از صدور جریمه عقلا و شرعا جایز نه
 تعرض مناسب نیست - و هنوز حرف در میان بود که آدرگی از
 بعرض رسید - همان وقت خواجه ابوالحسن تربتی با امرای
 دیگر بتمتع با تعیین شدند *

(مآثر الامراء) [۷۲۵] (باب الخاء)

گویند نصف شب دیوایی بیست و هفتم صفر سنه (۱۰۳۹)
(۲) هزار و سی و نه بود - که از حویلی آگره برآمد - چون بدرواز
(۳) هتیاپول رسید جلو در گردن انداخته سر تواضع بر قاش زین انداخت
و گفت - خدایا تو میدانی که برای حفظ آبردی خود میروم - بغی
در خاطر نیست - و چون بده واپور رسید پیش از همه سید مظفر
خان باره و راجه بیتهل داس و خدمت پرست خان از فوج
پادشاهی بسر رفتش رسیدند - و جنگی عظیم در پیوست - و آویزش
سخت برداد - حسین و عظیم در پسر رشید و شمس داماد او
با دو برادر خود محمد و محمود از نبائر عالم خان لودی (که
از کهنه سپاهیان افغانه بود) و شصت کس از نوکران عمده مثل
بهیکن خان قریشی و غیره بقتل رسیدند - خانجهان بذات خود
چپقلشهای مردانه کرده زخمی عنان عزیمت بدریای چابدل گردانید
(۴)
(۵)
و بنابر طغیان آب نتوانست مردم محل گذرانید - زوجه و دختران
خود را با بعضی اسامی معتبر در حوضه فیلان نشانده باسینه سری
و اضطراب تمام گذشت *

* نیم جانیه بدر آورده ام از دایه مرگ *

* این قدر زین سفر در ره آورد پس اسم *

(۲) در [بعضی نسخه] هزار و چهل و نه (۳) در [بعضی نسخه] هتیاپول

و در [بعضی] هتیاپول (۴) نسخه [ب] بهنگی خان - و در [بعضی نسخه]

بهنگی خان (۵) در [بعضی جا] چیتل آمده *

(باب الحاء) [۷۲۶] (مآثر الامراء)

و بذابر توقف فوج پادشاهی یک شبانه روز بعبور دریا خانجهان خود را
بجنگلهای ملک ججهار ببدیله انداخت . و راههای نامسلوک
پیش گرفته سرے بگوندوانه برآورد - بگرماجیت پسر ججهار
عمدا اغماض کرد - و الا نمیتوانست دستگیر ساخت - خانجهان
چندے در لانجی دم آسایش گرفته از راه برار بولایت نظام شاهیه
در آمد - بهلول خان میانه جاگیردار بالاپور و سکندر دوتانی نیز
ملاحق گشتند - نظام شاه آمدنش فوز عظیم دانسته گرمچوشیها کرده
(۲)
از دولتآباد بیرون خیمه زد *

چون خانجهان متصل سراپرده او رسید هذوز از اسپ فرود
نیامده بود که نظام الملک باستقبال بیرون برآمد - و برده بالای
مسند نشاند - و خود بگوشه آن جا گرفت - و زرے برای اخراجات
داده برگنه بیر با آنکه تهانه پادشاهی بود تنخواه کرد - و برفقا
نیز جاگیر داده رخصت نمود - و خود بجمع فوج پرداخت - و در
سر آغاز سال سیوم اعلی حضرت باراده استیصال او باد براهانپور را
بورون مسعود دار السورر ساختند - و سه فوج پنجاه هزار سوار
بسرکردگی اعظم خان سارجی صوبه دار دکن کسایل کردند - و خانجهان
با چهل هزار سوار نظام شاهیه و غیره مقابله نمود *

گویند درز جنگ در پالکی نشسته تذبذکو میکشید - عزیز خان
پسرش گفت - اگر اراده جنگ است سوار شده باین تاخت

والا چرا عالم را بخرابی میدهید - گفت امتقان شما این است
 که بر لشکر پادشاهی غالب شویم - حاشا و کلا - اقبال خداداد است
 میخواهم باین حرکت مذبح اصلاح رافع شود - و برای شما (رزگار)
 بهم (سد - و من (رانه مکه شوم - و ازین قبیل حرفهای خانجهان
 باعث تفرقه افغانان شد - که از همدوستان بکمال دعوی سلطنت
 هجوم آورده بودند - چون برشکال در رسیدن خانجهان در موضع
 (اجوری چهار کوهی قصبه بزرگ) که در دامن کوه رافع شده ()
 اقامت گزید - و بعد انقضای برسات مقرب خان سرفوج نظام شاهی
 باتفاق بهلول خان بآمد آمد فوج اعظم خان از جالذاپور خود را
 بدهار در کشید - و هنوز دریا خان رهله در نه پیوسته بود که اعظم
 خان قاهر دیده از دیول گانور روانه شده از گنگ گذشت - و از
 منجهای گانور بر خانجهان (که زیاده بر چهار صد سوار نداشت)
 تاخت - خانجهان آماده پیکار گشته تبادل را بکوهستان روانه کرد
 و خود جنگ گران برآمد - و چون بالای گهات^(۲) راجوری رسید
 با بهادر خان لودی برادر زاده خانجهان و بهادر خان رهله
 مقابله شد - از طرفین داد مردانگی داده هرچند بهادر خان رهله
 در میدان افتاد اما فوج پادشاهی متواتر بکمک رسید - بهادر خان
 لودی دل بلی داده میخواست بدر رود - زوجه بهار سنگهه بزدیله
 بآن خون گرفته رسیده از هم گذرانید - خانجهان با زنان اسپ سوار

(۲) در [بعضی نسخه] بر بالای گهات .

(باب الخاء) [۷۲۸] (مآثر الامراء)

از سیوگانون گذشته به بیضا پور رسید - و دریا خان نیز در راه
ملحق گردید - و از آنجا بدولتآباد شتافته چندے طرح اقامت
انداخت - هر چند مبالغه میکردند که بر تخت نشیند در جواب
میگفت - پنجاه سال از عمر گذشته - معلوم نیست که بعد از من
پسران من قابل سلطنت باشند - هر مغلی یک یک افغان را از بلاد
و دیهات بخت اخراج کند - آنوقت داه و کنیز افغانان نام مرا
گرفته کفش بر زمین میزنند - که بشومی او باین حال رسیدیم -
مرا تاب این همه پاپوش خوردن نیست - بهلول و سکندر ناخوش
شده جدا گشتند - و از نظام شاه هم چندان التفات معاینه نکرد
بلکه مفتیز غدر دید - از دوستی غرض آلود او دل بر گرفت
و بمشورت دریا خان رهله و ایمل خان ترین و صدر خان عزیزمت
پنجاب نمود - که باعانت افغانان آنجا شورشی برانگیزد - از
دولتآباد بانطور آمد^(۲) - و از راه دهرنگان و انبه پاتر گذشته روی
عزیمت بمالوه گذاشت - عبدالله خان فیروز جنگ و سید مظفر خان
بارهه بتعاقب تعیین شدند - جائے نتوانست توقف نمود - تاراج کزان
میرفت - از نواح سررنج پنجاه فیل پادشاهی گرفته بملک بندیه
در آمد - تا بکالپی سر بر آرد - بکرماجیت پسر چهار بندیه
بتدارک تقصیر سابق خود را رسانیده بدریا خان (که چنداول او
بود) در آویخت - و دران زن و خورد دریا خان راه فنا پیمود

(مآثر الامراء) [۷۲۹] (باب الخاء)

خانجهان از کشته شدن چندین رفیق قرین اندوه و تاسف گشته
درانکه پیش شد - چون بولایت بهاندیر رسید سید مظفر خان باره
هراول فوج پادشاهی قریب گردید - خانجهان بنه و بار را روانه
کرده با هزار سوار گرم پیکار گشت - محموند خان پسرش با جمعه
کشته شد - خانجهان ناچار جاو گردانیده براه افتاد - و چون در حوالی
کاندجر رسید سید احمد قلعه دار آنجا سر راه گرفت - و دران آریزش
حسن خان پسر او دستگیر گردید - خانجهان بقائد اجل بیست کرده
دیگر رفته کنار تالاب سپینده فرود آمد - و بمردم گفت که فوج^(۲)
پادشاهی دست از تعاقب بر نمیدارد - پاشده کوب رسید - تا کی
بگروزم - این همه خویش و قوم کشته شدند - من هم از زندگی
سیر آمده ام - غیر از کشته شدن تلاجه نیست - هرکه خواسته باشد
بدرودن - و آنچه مانده بون بهمه قسمت کرد - بسیار جدا شده
رفتند - غره رجب با جمعه پای ثبات افشرده با سید مظفر خان
باره در آریخت - و آخر پیاده گشته با عزیز خان پسر خود و ایمل
خان تین و صدر خان تا جان در بدن بون آریزشهای نمایان نموده
هشت بشمشیر و پهلو بزوک خانجیره پیرون - بزخم تبر مارهوسانگه
بر زمین افتاد - و عبدالله خان زخمی سر او را بحضور ارسال داشت
رفته (که اعلی حضرت در برهانپور بکشتی سیر دریای تبتی
میکردند) از نظر گذشت - بموجب حکم در مقبره پدرش مدفون

(۲) در [بعضی نسخه] سپینده - و در [بعضی] سپینده .

(بلع الخاء) [۷۳۰] (مآثر الامرا)

گردید - طالب کلیم این رباعی گفته گذرانید * * رباعی *

* این هژده لطف از پی هم زیبا بود *

* این کیف دو بالا چه نشاط افزا بود *

* از رفتن دریا سر پیرا هم رفت *

* گویا سر این حباب آن دریا بود *

و بطریق تعمیه تاریخ این واقعه یافته اند * * مصرع *

* که آه و ناله از افغان برآمد *

مردم آن وقت در احوال خانجهان افراط و تفریط کرده اند - بعضی
برآنند که اصلاً بغی و خروج در سرش نبود - آنچه بوقوع آمد
محض برای خود داری بود - و برخی گویند همیشه مزاجش مجبول
خودسری و طغیان بود - و بے تکاشا زبان طعن و سرزنش بر دراز
کند - قطع نظر از اقوال مخالف و موافق از احوال او که بتفوس
میرسد این است - که مرد راست و درست بود - زمانه سازی
و درونی نداشت - سیلیمی روزگار نخورده بود - حرف کاهش
بگوش نرسیده محسود همه بود - و همه دست نگرش - پادشاه
هندوستان با آن همه عظمت و شان شیفته و فریفته او - از نخوت
و بے نیازی سر بفلک و ملک فرو نمی آورد *

روزه شاهجهان تقریباً بسید خانجهان بارهه گفتند - که این

خطاب شخصی است که ما و جمیع شاهزادها آرزومند نگاه او بودیم

(۲) نسخه [ب] راست بود *

و او با استغنا با کسے حرف نمیزد - یکباره نیرنگی چرخ بوقلمون عالمی
 تازه ببری کار آورد - و صفی دیگر بر بساط روزگار چید - آن خصوصیت
 و محرمیت نهاند - مردمی (که بار مجرای او نمی یافتند) سر
 همسری برداشتند - بل یکسر و گردن بلند تر افراشتند - و صدر
 بعضی حرکات بی اخلاصی (که در پیشگاه خلعت محمول بر بغی و فساد
 شد) باعث آن گردید که هر بیکدری بچشم حقارت می نگریست
 و هر هرزه گوئی صدای خارج آهنگی بگوش می کشید - بسکه غیور
 بود و شریف النفس متحمل نشد - طبع کبیر - و دل بر کند
 آوارگی و بیابان مرگی مرجع پنداشت - و اذا ابتایمت بیایمتین
 فاختر ایسرهما - بمزاج ننگ پرستان غیرت آئین هیچ تعب و جان کنیزی
 ناگوار تر از ذات بعد از عزت نیست - لهذا خود را رسانید
 بجائی که رسانید - پس در بدو حال علت اینهمه ارتکاب متاعب
 و مهالک غیر از پاس آبرو و حفظ مراتبه نبود - بعد از آن اغراض
 دیگر هم ضم شد - بلکه ضرورت لازم وقت افتاد - مثل جمع فوج
 و اتفاق با نظام الماکیه - اگر نقشش درست می نشست و زمانه
 بر سربازی می بود حب جاه دنیا کی می گذاشت که بذوکری
 سرفروان آرد *

بالجملة خانجهان بوفار و حلم متصف بود - و مجوز ضررا حدی
 نمیشد - بیشتر رغبت بصحبت اهل ایران داشت - با آنکه
 سنی مذهب بود - اگرچه پدرش بتشیع شهرت دارد - و مقوله ارسن

(باب الخاء) [۷۳۲] (مآثر الامراء)

که شجاعت بی غلامی و رتضی علی نمی باشد - آخراً از صحبت
شیخ فضل اله برهانپوری شوقی بتصوف بهم رسانید - شبها
با دریشان و علما بسر میبرد - و اظهار تنفر از دنیا میکرد - در
سوکارش فروغ بدعت نبود - اخراجات او گاهی سه لک روپیه در ماه
و گاهی کمتر - و قلیله پس انداز هم میشد - خود بکارها نمی رسید
و با هذون التفات نمیگردد - محاسبه اعمال و دیگر اکثر امور ملتوی
بود - پسرانش بسیار بودند - چندی در معارک جان سپردند
و اصالت خان (که سه هزاری منصب داشت) در ایام آراگي
در دولتآباد درگذشت - و مظفر از پدر جدا شده بحضور رفت
و فرید و جهان دستگیر گشتند - و عالم و احمد گریخته بعد مدتی
بحضور آمدند - کسی تا حال از اولاد او ترقی نکرد *

• خان عالم میرزا بر خوردار •

پسر میرزا عبدالرحمن دولدی ست - که ابا عن جد درین دو دمان
تیموریه دیرین خدمت و ثابت حقوق است - و از زمان صاحبقران
نیاکان او پشت پشت او را شده اند - جد کلانش میر شاه ملک
از اعظم امرای صاحبقران بود - و بخیر اندیشی و دولتخواهی همواره
روشناس - میرزا بر خوردار تا سال چهارم اکبری دو صد و پنجاهی
منصب داشت - در سال چهل و چهارم [که دایم اجینیه (که

(۲) نسخه [ب] فضل برهانپوری (۳) نسخه [ج] که احوالش جداگانه

بتحریر آمده - ابا عن جد •

(مآثر الامرا) [۷۳۳] (باب الخاء)

از سرتابان صوبه بهار بود) از زندان (هائی یافته دستوری بنگاه گرفت [میرزا بکین آنکه پدرش عبدالرحمن بآریزه آن بومی زندگانی سپرده بود با برخی در محراب برو ریخت - دلپت بدر رفت عرش آشیانی فرمودند که میرزا را بر بسته نزد آن زمیندار برند باستشفاع بعضی باریابان حضور متوقف شده زندانی گردید اتفاقاً در خدمت شاهزاده سلطان سایم بسیار مربوط بود - پس از جلوس چون در فن میرشکاری کمال مهارت داشت بخدمت قوش بیگی امتیاز یافت - و در سال چهارم جهانگیری بخطاب خان عالم ^(۲) لوای ناموری بر افراخت - و چون در سال ششم سنه (۱۰۲۰) هزار و بیست هجری شاه عباس صفوی پادشاه ایران یادگار علی سلطان ^(۳) طالش را بتعزیت عرش آشیانی و تهذیب جلوس فرستاد در سال هشتم بهمراهی او خان عالم بمفارت دستوری یافت - چون شاه بدفع رومیه در سمت آذربایجان متوجه بود حسب المرضی چندگاه در هرات رقم متوقف گشت - گویند مردم بسیاری همراه داشت - دریمت نفر قوشچی و میرشکار بودند - و هزار کس از ملازمان معتبر پادشاهی بود - بذابر امتداد وقفه بیشتره را از هرات برگردانید - در سال (۱۰۲۷) هزار و بیست و هفتم (که شاه ^(۴) بدارالملطنت قزوین معارفت نمود) خان عالم (که همگی قریب

(۲) صفحه [ب] هشت هجری (۳) در [بعضی نسخه] طالش (۴) صفحه

[ج] قریب هشتصد نفر

(باب الخاء) [۷۳۴] (مآثر الامراء)

هفتصد و هشتصد نفر همراه داشت) با ده زنجیر فیل قوی هیکل با موضهای سیمین و زرین و زینهای گوناگون آراسته و اقسام جانوران از سباع و ستور جنگی و طیور و مرغان سخن گو و گاران گجرات و گردونهای مکلف و پالکیهای مقطع بحوالی شهر رسید جمع از اعظم امرا استقبال کرده بباغ سعادت آباد فرود آوردند روز دوم شاه در میدان سعادت آباد سرگرم چوگان بازی و قبق اندازی بود . خانعالم ملازمت نمود . شاه اعزاز و احترام بسیار بجا آورد و فرمود که چون میانه ما و پادشاه عالی جاه جهانگیر پادشاه طریقه اخوت مسلوک است و ایشان قرا برادر نامیده اند برادر برادر هم برادر است . برادرانه باغوش کشید . خانعالم میخواست که از تحف و هدایا هر روز یک چیز ببنظر گذراند . شاه بشکار زنگول (که مخصوص ولایت مازندران است و موسم آن میگذشت) عازم آندیار بود . لهذا آنچه تحفگی داشت در یک روز گذرانیده سایر امتعه را به بیوتات سپرد . که بتدریج ملاحظه فرماید . و شاه بمرتب شیفته صحبت او شد که اگر بشرح و بسط رقمزده کلک گردد محمول بر اغراق میشوند . از فرط التفات در محاورات جانعالم میگفت . و تا درانجا بود دمه بے او بعسر نمیدرد . اگر روزی یا شبی بحسب اتفاق نمیرفت شاه بے تکلفانه بمنزل او تشریف آورده عواطف و مهربانی را پایه برتر می نهاد . (روز)

(مآثر الامرا) [۷۳۵] (باب الخاء)

(که از شاه رخصت شده بیرون شهر منزل گزید) بمشایعت آمده

عذرها خواست *

الحق که خانعالم این خدمت را بشایستگی حسن انجام بخشید
و زرهای بسیار درین کار صرف کرده نامی بدزرگی برآورد - سکندر
بیگ منشی راقم تاریخ عالم آرای عباسی مینویسد - درزیکه خانعالم
داخل قزوین شد مشاهده تجملات ظهری او کردم - و از ثقات
استماع افتاد - که از آغاز دولت صفویه الی الان از ولایت همدان
بلکه روم هم ایچیند باین شوکت و اسباب رجاه و حشمت بولایت
ایران نیامده - معلوم نیست که در زمان سلاطین سابقه از اکاسره
و کبان نیز آمده باشد - در سر آغاز سنه (۱۰۲۹) هزار و بیست
و نهم هجری (که اواخر سال چهاردهم جهانگیری بود) هنگامی
(که مرتبه اول بعزیمت سیر کشیدر نهضت جنت مکانی واقع شد)
در تصیبه کلابور خانعالم از یوان مراجعت نموده بملازمت استسعا
یافت - پادشاه از غایت الطاف و مراحم در شبانه روز در خوابگاه
نگاهداشته لحاف خاص بذایت فرمود - و در چاندوی تقدیم سفارت
بمذصب ینجهزازی سه هزار سوار سربرافراخت - عجب از شیخ
عبد الحمید لاهوری که در پادشاهنامه شاهجهانی در حق خانعالم
نوشته - که چون از چرب زبانی و مزاجدانی (که ناگزیر سفیر است)
بهره نداشتن ادای این شان جمیم چنانچه باید ازو بتقدیم نویسن
معلوم نمیشود که چرا میگوید - و از کجا میگوید - و چون سر بر

سلطنت هذروستان بجلوس صاحبقران ثانی شاهجهان مرزین گشت
خانعالم بمنصب شش هزاری پنجهزار سوار و علم و نقاره سرافرازی
یافته بصوبه داری بهار از تغیر میرزا رستم صفوی رخصت یافت
و بذابر آنکه از افزونی کوکنار بمهمات ملکی نمی توانست پرداخت
در همین سال معزول گردید - و در سال پنجم آخر سده (۱۰۴۱)
هزار و چهل و یک (که اعلی حضرت از برهانپور بکبرآباد علم
معاودت افراخت) خانعالم بتقبیل سده سنیه مداهی گشت
پادشاه بسبب کبر سن و التزام کوکنار او را از خدمت معاف
داشته مبلغ یک لک روپیه برسم سالیانه مقرر شد - در دارالخلافت
آگره رحل اقامت افکنده بجمعیت خاطر روزگار بسر برد - باجل
طبعی در گذشت - لا ولد بود - برادرش میرزا عبدالسبحان فوجدار
آله آباد بوده ضبط درست داشت - تغیر شده تعیین کابل گشت
و در هنگام افریدی کشته گردید - پسرش شیرزاد خان بهادر
پردل بود - در جنگ سپینده با خانجهان لودی بکار پادشاهی آمد
صاحب عالم آرا نوشته - که خان عالم از جانب جهانگیر پادشاه
بخطاب بهائی یعنی برادر سرافرازی داشت - اما در احوال نامهای
هذروستان هیچ جا مذکور نیست - و برزبانها سایر و دایر نه
و چون شاه هم در وقت ملاقات اظهارے باین معنی فرمود چنانچه
در صدر گذشت دلیل واضح بر صدق مدعاست - چه بدون تحقیق
شاه برزبان نمی آورد - واللد اعلم *

• خواجه ابوالحسن قربتی ملقب بوکن الملطنه •

قربت ألكانه ست از خراسان - قطب الدین حیدر (که مظهر آثار غریبه و امور عجیبه بود - و حیدریان بوی منسوب اند) از انجا ست خواجه در عهد عرش آشیانی بخدمت وزارت شاهزاده دانیال و دیوانی دکن اختصاص داشت - چون جنت مکانی سرپر آرای سلطنت شد خواجه از دکن حضور طلب گردید - سال دوم (که آصف خان پیرزا جعفر بمنصب وکالت بلندرتبگی یافت) ادرا بهمراهی خود جهت سرزشته داری در خواست - پس ازان (که آصف خان بهم دکن شتافت - و دیوانی باعتماد الدوله باز گردید) خواجه در رکاب پادشاهی بقرب و اعتبار امتیاز یافته در سال هشتم سنه (۱۰۲۱) هزار و بیست و یک هجری بمنصب والای میربخشیکری افتخار اندوخت - و چون اعتماد الدوله سفرگزین ملک بقا گشت خواجه را بتفویض دیوانی کل و منصب پنجهزاری پنج هزار سوار امتیاز و اعتبار افزودند - در هنگامه مهابت خان در آب بهت پیش روی عماری نور جهان بیگم خواجه باتفاق آصف جاهی و ارادت خان باجمع قلیل اسپان شنا کرده و یراتها تر گشته در بروی فوج مهابت خان آمد - ناگاه بدان شیء تیر مخالف (۲) جلو مردم بیگم بی اختیار برگشت - و هر یک از امرا بطرفه افتاد خواجه دران اشوب گاه و دراروی ناهنجار از اسپ جدا گشته

(۲) نسخه [۱] ببازعهه تیر •

بمردن ملاح گشمیری جان بسلامتک برد - و چون وکالت بآمنف جاهی
 قرار یافت در سال نوزدهم صاحب صوبگی دارالملک کابل بعهد
 خواجه مقرر گردید - و بنیابت او پسرش ظفر خان از حضور
 دستوری یافت - و در عهد اعلیٰ حضرت بمنصب شش هزاری
 شش هزار سوار پایه افزای دولت خود گشت - چون شب یکشنبه
 بیست و ششم صفر سنه (۱۰۳۹) هزار و سی و نهم خان جهان
 لودی از آگره فرار نمود همان شب اعلیٰ حضرت خواجه را با امرای
 قاصدار بتعاقب تعیین فرمود - اگر چه بعضی امرای جلالت کیش
 سبق آهنگ پیش شنافته بجنگ پرداختند و خانجهان فرار
 گرفته خود را بدریای چنبل زده درگذشت اما خواجه آخر روز
 بگذار آب رسید - و چون بدون کشتی نتوانست عبور نمود تا در
 پاس رز دیگر متوقف گشت - خانجهان بعلمت این فاصله هفت
 پاس فرصت یافته خود را بملک بغدادینه انداخت - جگراج پسر
 خجهار سنگهه پناه داده او را از ملک خود گذرانید - و براهبران
 لشکر پادشاهی مواضع نمود - که پی غلط کرده براه دیگر دلالت
 نمایند - بظاہرین خواجه بسوداران دیگر در جنگلهای انبوه
 جبرست تردد نا مفید داشته غیر از سرگردانی طرفه نبست - چون
 اعلیٰ حضرت بعزم استیصال خانجهان بخطه برهانپور وارد فرمود
 خواجه با سایر کمکیان آمده ملازمت کرد - و باستخلاص ولایت
 ناسک و ترمک رخصت یافت - و پس از ضبط آن آنگاه تقاضاه

(مآثر الامراء) [۷۴۹] (باب الخواد)

بجاگیر ساهو بہر نسلہ حسب الحکم بادشاہی بمکمل نصیری خان
(کہ محاصرہ قلعہ قندھار داشت) در آردن - و از میانہ راہ خبر فتح
شنیدہ برگشت - و بقصبہ پاتور شیخ بابو (کہ پرگنہ ایست از
پایان گھاٹ برار) بگذار رد آہے تنگ آب فرود آمد - میخواست
ایام برشکال را درانجا گذرانند - کہ ناگاہ سیلاب عظیم از سر کوه
در بلشکر نہاد - مردم از تاریکی شب و شدت آب سراسیمہ
گشتہ از بیم جان بہر سو گریزان گشتند - خواجہ با امرای دیگر
بر اسپان بے زین سوار شدہ خود را ازان مہلکہ بر آردن - و قریب
دو ہزار کم و مجموع اسباب خواجہ را بالک روپیہ نقد آب برد
در سال پنجم بصوبہ داری کشمیر سرفراز گشتہ ازانجا (کہ اتسقال
دولت بود) اعلیٰ حضرت بے ضرورت در پی او را نداشتہ
ظفر خان پسرش را بظلم مہام آن ملک بذیابت رخصت فرمود
خواجہ سال ششم سنہ (۱۰۴۲) ہزار و چہل و دو ہجری
در سن ہفتاد سانگی مرحلہ پیمای عقبی گردید - طالب کلیم تاریخ
فوتش یافتہ *

* ع *

۱۰۴۲

* با امیر المومنین محشور بان *

خواجہ مرد راست درست کارگذار بود - لیکن بتشررتی
و درشتخوئی اتصاف داشت - خلف رشیدش ظفر ^ن است
کہ ذکر او نقش پذیر خامہ وقائع طراز میگردد - و ہمرد دیگر میرزا
خورشید نظر است *

* خان زمان بهادر میرزا امان الله *

خلف رشید مهابت خان زمانه بیگ است - و والده اش از خانزادهای میوات بود - بخلاف پدر بمالکات رضیه متحالی و بخوبیها در امثال و اقربان سر برتری می افراخت - از چندان پدری چنین پسر می مردم را بشکفت می انداخت - چون در سال هفدهم جهانگیری فرقه برهمزنی دولت شاهزاده شاهجهان بنام مهابت خان افتاد جنم مکانی او را از صوبه داری کابل حضور طلب فرموده نظم آن مملکت بمیرزا امان الله بنیابت پدر تفویض یافت و بمنصب سه هزار و خطاب خانزاد^(۲) خانی سرافراز گردید چون چندی^(۳) نام اوزبک از الوس المان نوکر نذر محمد خان والی بلخ (که در السنه عوام بیلنگتوش اشتها داشته - بجهت آنکه در جنگ سینه را تاخته بود - چه ترکان یانک برهنه و توش سینه را گویند) پیوسته در سرحد خراسان و مابین قندهار و غزنین می گذرانیده بقزاقی نام برآورد و مکرر بر خراسان تاخته شاه ایوان ازو حساب برمی داشت و قلعه بجهت ضبط هزارجات (که یورت آنها در حدود غزنین واقع است - و از قدیم بحاکم آنجا مالگذاری می نمودند) دران نواهی احدات کرده همشیره زاده خود را با فوج باز داشت سران الوس هزاره بخانزاد خان استغاثه نمودند - او با فوج آراسته بر سر آنها شتافت - سردار با جمعی از اوزبکان در جنگ بقتل رسید

(۲) در [بعضی نسخه] خانه زاد خانی (۳) نسخه [ج] چندی •

و آن حصار را مذهبم ساخت - یانگتوش از نذر محمدخان (که تجویز فوج کشی بسرحد پادشاهی نمیکرد) بمبالغه رخصت گونه حاصل کرده در سال نوزدهم با حشری از اوزبک و ایمانچی^(۲) بدو کرده غزنین رسیده آماده پیکار گردید - خانزاد خان با کمکیان آن صوبه در آن عرصه شهامت در کشتن و بستن و تاختن کارنامه جلالت و جانسپاری بتقدیم رسانید - گویند درین جنگ از فیلان کاره غریب شد - هرگاه اوزبکان حمله می آوردند فیلان را بر سر آنها میدوانیدند بے اختیار اسپان رم میکردند - املا سعی اوزبکان پیشرفت نمیشد ناچار یلانگتوش رو بفرار آورد - گویند درین جنگ سواره مسلح اسیر شد - خواستند بکشند - فریاد کرد که من عورتم - چون برهنه کردند زن بود - از او معلوم شد که قریب هزار زن اینچنین درین لشکر است - که مردانه شمشیرها میزدند - خانزاد خان قاشش کرده دنبال کرده بهمعنائی فتح و نصرت معارفت نمود *

چون صاحب صوبگی بنگاله بمهابت خان اختصاص گرفت بالتماس او از کابل طلب شده نزد پدر رخصت یافت - و در سال بیستم (که مهابت خان بعقاب حضور طلب گردید) صوبه دارمی بنگاله بخانزاد خان نامزد شد - پس ازان (که مهابت خان بیاد سراه کردار ناپسندیده خود از گذار دریای بهمت راه آوارگی سپرد) او از حکومت بنگاله معزول گشته بحضور رسید - و بحسن ساوک و تدبیر دست

(۲) صفحه [ب] المانچی - و نسخه [ج] ایماهی *

(باب الخاء) [۷۴۲] (مآثر الامراء)

پس عزت خود داشته در رضا طلبی آصف خان سر موئی تجاوز نمود
پس از واقعه ناگزیر جنم مکانی در معاملاتی که (رداد شریک
آصف خان بود - در آغاز جلوس فردوس آشیانی از لاهور بملازمین
رسیده بمنصب پنجهزاری پنجهزار سوار و خطاب خانزمان
و صوبه داری مالوه از تغییر مظفر خان معموری سر بر افراخت
و در همان سال ^(۲) چون صوبه داری دکن بدام پدرش مقرر شد بنیابت
پدر از مالوه بدکن در آورد - و پس ازان در سال دوم (که نظم
دکن بارادت خان مخاطب باعظم خان تفویض یافت) خان زمان
بتقبیل سده خلافت کامیاب گردیده بجاگیر خود سنبهل شدافست
و چون اعلی حضرت باستیصال خانجهان لودی متوجه دکن شد
خان زمان متعاقب رسیده بهمراهی آصف خان بیمین الدوله (که
بمالش محمد عادل شاه والی بیجاپور تعیین شده بود) نامزد گشت
و سال پنجم هنگام مراجعت پادشاهی از برهانپور بهدوستان
صوبه داری دکن و خاندیس از تغییر اعظم خان بمهابت خان (که بنظم
دهلی می پرداخت) مقرر گردید - و بیمین الدوله فرمان صادر شد
که خانزمان را با تعیناتیان آنصوبه در برهانپور گذاشته با اعظم خان
و دیگر امرا احراز شرف ملازمت نماید - خانزمان در همان ایام
محمود خان هارس قلعه کالنه را (که سر از اطاعت فتح خان ولد
ملک عنبر پیچیده بود) بنا بر آنکه نظام شاه را رهگرای عدم ساخت

و میخواست قلعه را بساهو بهونسله بپارد مستمال نموده آن
 حصن حصین را بدست آورد - چون پدرش در سال ششم بکشایش
 قلعه فلک شکوه در لتاباد همت گماشت خانزمان با پنج هزار سوار
 آماده کارزار گشته بهر مورچال (که احتیاج کمک میشد) بے توقف
 خود را می‌رسانید - دران ایام بیست هزار گار و غله و جمعی از تابین
 امرای کهکبی در ظفر نگر جمع شده بسبب انتشار اشقیا نتوانستند
 ملحق شد - خانزمان بدان طرف زد آورد - ساهوجی بهونسله
 و بهلول خان در چکلتخانه سه گروهی کهرکی از (دایره وار احاطه
 نمودند - خانزمان در جای خود ثابت و رزیده بیان اندازی و سردادن
 گچنال و تفنگ پرداخت - هر طرف (که مقاهیر قدم جسارت پیش
 میگذاشتند) سرچنگ آسا می‌یافتند - چون شب افتاد طرفین دست
 از جنگ باز داشتند - خانزمان در ناردگاه فرود آمده بهوشیاری
 صبح نمود - غنیم سعی پیشرفت ندیده مایوس برگشت - و از
 رسد را گرفته بپدر پیوست - و همواره در مورچال و برکهی نبردهای
 مردانه نموده لوی چیرگی می‌افراشت - دفعه دیگر برای آوردن
 رسد غله و خزانه و باروت پادشاهی (که بروهنکیره رسیده پیش
 نمی‌توانست آمد) راهی گشت - زنده‌له خان و ساهو و یاتوت هبشی
 دنبال گرفتند - که قابو یافته دست بخزانه و رسد توانند رسانند
 خانخانان ازین خبر نصیری خان را بکمک تعیین کرد - خان زمان

(باب الخاء) [۷۴۴] (ماثر الامرا)

نیروی همت و پردلی همه را همراه گرفته برگشت - چون هنگام رهگرائی فوج هراول و چنداول یک گروه از قول دورتر می بود روزیکه داخل کهرکی میشد ناگاه آنها ریختند - از طرفین آویز شے سترگ رو داد - اکثرے مالش بسزا یافته راه فرار پیدودند و پس از فتح آن قلعه متین بدرخواست سپه سالار شاهزاده محمد شجاع بتسخیر دژ دشوار کشای پریزده تعیین شد - خانزمان برسم منقلا روانه گشته در مراتب محاصره از دراندن نقب و نشاندن مورچال دقیقه فرو نگذاشت - اما بذابر دو رؤی امرا و بر سر رسیدن برشکال انفتاح آن حصن در عقدہ تعویق افتاد - شاهزاده با مهابت خان و دیگر نوئیذان عظام بے نیل مقصود مراجعت نمود *

با آنکه مهابت خان از همه پسران او را دوست تر میداشت و هرگاه سر امان الله میگفت اگر معامله لکها بودے از سر آن در گذشته لیکن از سبعیت و بد مزاجی سر دیوان دشنامهای فحش بار میداد - هر چند او کذایة و تصریحًا پیغام کرد (که شرمه از سن و سال کرده پاس مرتبه مرا نگاهدارند - و خفت ندهند) وی بیشترے بمذلت پسر میکوشید - مگر خانزمان میگفت که مرگ باختیار من نیست - و کشتن چه قدر کار است - اما زیان زند دین و دنیا میشوم - چون بسیار بجان آمد از گهات دره نکهیره بے رخصت بعزم حضور روانه شد - روز اول بپرهانچور رسید - در شب در میان از گذر هاندیه درگذشت - مهابت خان

(مآثر الامرا) [۷۴۵] (باب الخار)

باندوده و آشفتمگی در شده میگفت - اعیان حضور (که همه با من مدعی اند) اگر حرفه نکوهیده از من بهادشاه میرسانیدند محمول بر عداوت و همد میشد - الحال [که چنین پسرے (که بحسن اخلاق و نیکوئی شیم مشهور آفاق است) این قسم برود] بد نقشی من یقین خواهد شد - درین پیرانه سالی مرا رسوا کرد آه سرد میکشید - و دست بر زانو میزد - و میگفت آه امان الله جوان مرگ شوی - گویند چون آمدنش بعرض (سید اعلی حضرت خواندند) * ع *

* آشنا را حال این است وای بر بیگانه *

اتفاقاً (روزه) که ساعت ملازمت خانزمان بود (خبر فوت مهابت خان (سید) - اعلی حضرت یمین الدوله را با دیگر امرا بتعزیمت فرستاده باعزاز طلب داشت - و بانواع عواطف نواخت - چون تا آن زمان یک صوبه دار بنظم خاندیس و برار می پرداخت (۳) درینولا در حصه ساخته بالاگهات را (که عبارت از دولتآباد و احمدنگر و سنگمئیر و جنیر و یغن و جالناپور و بیر و دهارو و لخته محال برار و تمامی تلنگانه که جمع آن یک ارب و بیست کرد دام بود) بعدتفویض نموده مرخص ساخت - و چون بنابر مالش چهار سنگه بدنیله صوبه داری مالوه بخاندوران بازگردید خاندیس باآه دردی

(۲) یا بدنفسی باعد (۳) نسخه [ب] برار دکن - و نسخه [ج] برار

دکن می پرداخت *

(باب الخاء) [۷۴۶] (ماثر الامرا)

خان مقرر شده براى نیز ضمیمه بالاگهات بخانزمان متعلق گشت *
و در سال نهم (که اعلى حضرت بسير قاعه دولتاباد نهضت
دکن فرمود) خانزمان را بهر اولی زاد ستر سال و سایر راجپوت
و چند اولی بهادر خان درهله و طایفه افغانان جهت تسخیر محال
(۲)
چمارکونده وطن ساهو و ولایت کوکن (که در تصرف او بود) و نهب
و غارت مملکت بیجاپوریه (که درین سمت واقع است) کسپیل نمود
او مکرر بساهوی ادبار پوره مالشهای مستوفی داده چمارکونده
(۳)
و غیره محالات احمدنگر را تهازه نشین پادشاهی ساخت - و تا کولار
و از انجا بمرج و ایباغ بتاخت و تاراج پرداخت - چون عادل شاه
سر بر بقیه اطاعت گذاشت عطف عذران نموده بخطاب بهادری
سر برافراخت - و پس از آن بکشایش قلعه جنیر (که از اعظم قلاع
نظام شاهیه است) دستوری یافت - خانزمان تذبیه ساهو و تعاقب آن
(۴)
بدخو مقدم و اهم داشته بهنبالش بکوکن شتافت - و هر جا
میرفت دست از او بر نمیداشت - ساهو بنه و بار بغارت داده بقلعه
ماهوایی متحصن گشت - چون رندوله خان از جانب عادل شاه
مامور شد (که باتفاق خانزمان بهادر قلاع متصرفه ساهورا مستخاص
ساخته ضمیمه ملک پادشاهی سازد) از یک طرف خانزمان و از
جانب دیگر رندوله خان ماهوایی را گرد گرفتند - ساهو ترسان

(۲) نسخه [ب] چمارکونده (۳) نسخه [ج] بساهو مالشهای (۴) نسخه

[ج] ساهو مقدم و اهم *

(مائرا لامرا) [۷۴۷] (باب الخاء)

(۲)
و هراسان گشته قلعه جنیر و ترنگلواری و تربنگ و هریس و جودهن
و هوسل را با خویش نظام شاه (که پیش او بود) سال دهم سنه
(۱۰۴۶) یک هزار و چهل و شش بخانزمان سپرد - و چون صوبه داری
هر چهار صوبه دکن پیداشاهزاده محمد ادرنگ زیب بهادر قرار
یافته بود خانزمان بدولت آباد معارفت نموده بخدمت آن پادشاهزاده
اقبال مند پیام داشت - بمسبب امراض متباینه (که از دیرباز
طاری شده بود) گاهی ازان بهی می یافت - و باز نکس میکرد
تا در آخر سنه مذکور رخت حیات برپست * ^{۱۰۴۷} رستم زمانه مرد *
تاریخ یافته اند - گویند دم واپسین بافانده آمده این بیت
مشهور بر سخت *
* بیت *

* جان بلب دارد امانی چون چراغ مبدوم *

* جنبش زان آستین خواهم که کار آخر شود *

در شجاعت و سپاهگری یگانه وقت و بصیر غضوب و غیور بود
و با وصف آن حلم و تواضع را بهرتبه درزیده که آنهاست (که
با پدرش مدعی جان بودند) برای او بساط محبت و یکدلی
می گسترده - اگرچه مهابت خان میگفت - که دوستی اینها برغم
من است - بعد از من اگر این اتفاق و دفاق بماند نفرین بومن
خواهی کرد - در فهم و دانش هم به نظیر وقت بود - تاریخ
متضمن حالات جمیع سلاطین (دی زمین برشته قالیف کشیده

(۲) در [بعضی نسخه] جودهن و جود و هوسل *

مجموعه گنج باد آورد نیز جمع او سم - اماني تخاص ميگردد
 صاحب ديوان است - از دست *
 * قطعه *

* بر درر جام ما بنويسيد نام ما *

* تا نام ما پددر بماند ز جام ما *

* دروان اگر بكام نگرديد گو ميگردد *

* اين بس كه درر جام بگردد بكام ما *

يک پسر داشت - ميرزا شکرالله نام - قابل و در شناس پادشاهي بود
 در هنگامه (که خانزمان باستخلاص جنير مامور شد) او بنديابك پدر
 بحر است برهانپور رخصت يافت *

* خواجه جهان خواني *

خواجه جان نام - از قديمان فردرس آفياني است - پس از وصول
 خبر فوت جنت مكاني چون پادشاه از جنير مضاف دكن نهضت
 نموده متصل احمدآباد رسيد او را (که بمنصب دو هزاري ششصد
 سوار سرفراز بود) بديواني گجرات سر بلذد نمود - در آخر سال چهارم
 درخواست رخصت حرمين شريفين نموده بدين امنيت کامياب
 گشت - چون پادشاه پنج لک روپيه نذر کرده بود (که باهل استحقاق
 آن دو بقعه مبارکه ارسال نمايد) بکار پردازان صوبه گجرات فرمود
 که دو لک و چهل هزار روپيه را متاعی (که باب خريد و فروختن
 آن دو مکان باشد) بدام برده (که بديانمي و امانت موصوف بود)

بسیارند . که بعد فرودخت امل و سود آنرا بمحتاجان آن در بقعه
برسانند . و سال نهم از آنجا برگردیده بحصول ملازمت و گذرانیدن
نه اسپ عربی بطریق پیشکش سر عزت با آسمان رسانید . سال
دوازدهم از دیوانی گجرات معزول گردیده سال هفدهم مطابق سنه
(۱۰۵۳) هزار و پنجاه و سه هجری بدار بقا خرامید *

* خان دوران نصرت جنگ *

خواجه مابونام پسر خواجه حصاری نقشبندی ست . در زمان
جنت مکانی منصب یافته تعین دکن گشت . خانخانان آثار بردلی
و کاردانی از نامیه حالش دریافته در مقام تربیت شد . از بناهر
جهت دست از نوکری برداشته بنظام شاه پیوست . چون در آنجا
رداج خرد سالان بیشتر دید خود را داخل آن گروه کرده چندان
سعی نمود که بقرب مصاحبت امتیاز یافت . و بخطاب شاه نواز
خان مخاطب گشت . باز از آنجا دل برگرفته در ملازمان شاهزاده
شاهجهان منتظم شد . و بخطاب نصیری خان اعتبار ازدوخت
و در گردش فلکی همه جا ملتزم رکاب بود . از نیکو پرستاری دقیقه
فرد گذاشت نمی نمود . حتی بمقتضای وقت گاه بدرتیب رین
و لحام اسپ خامه پیام می برزید . در جنگ تونس^(۴) سردار قوچ
شاهی بود . چون دران روز عالمی خاک به حقیقتی بفرق روزگار
خود بیخست از نیز نتوانست پا افشرد . پس ازان (که عبدالله خان

(۲) نسخه [ب] نومن . و نسخه [ج] تونس *

(باب الخباء) [۷۵۰] (مائرا لامرا)

بیوفائی گزیده از شاهزاده جدا شد (او نیز نسبت دامادی خان مذکور منظور داشته حرمان گرا گشت - و بملک عنبر پیوست و پس از فوتش با نظام الملک (که استقلال بهم رسانیده بود) می گذرانید - در سال دوم فردوسی آشیانی روی نیاز باستان خلافت آورده بمنصب سه هزار پی در هزار سوار و خطاب قدیم نصیری خان سر برافراخت - چون در سال سیوم اعلی حضرت از خطه برهانپور افواج متعدده به تنبیه خانجهان و تسخیر ماک نظام شاهیه و حدود و اطراف آن تعیین فرمود او بهمراهی راجه گجسنگه نامزد شد از کار طلبی عرضه داشت که اگر خدمت تسخیر ماک تلنگانه و قندهار (که در تن بدان سمت دستوری یافته) بمن باز گردد در کمتر مدتی بانجام میرسانم - از پیشگاه سلطنت بمنصب چهار هزار پی سه هزار سوار تحصیل ناموری نموده بدان مهم دستوری یافت و کشایش قلعه قندهار را (که بمتانت و دشوار کشائی اشتهار دارد) پیش نهاد همت ساخته اول سرافراز خان سر لشکر آن ملک را (که در میان قصبه و قلعه آماده پیکار بود) مالش بسزا داده اداره نمود پس ازان تقسیم مورچهالها نموده گرد گرفت - مقرب خان و بهاول خان و رندوله خان عادلشاهی (که بکمک قلعیان رسیده هجوم آوردند) بتلاشهای مردانه از عذان تاب گشتند - درین اثنا اعظم خان صوبه دار دکن بهادری در رسید - متحصنان گرفتاری خود قریب دیده زینهار پی شدند - و بعد چهار ماه و نوزده روز سال چهارم سنه (۱۰۴۰)

هزار و چهل هجری صادق داماد یاقوت خدارزند خان کلید قلعه
حواله نمود - توپ ماک ضبط و بجای و عنبري مشهور از خورد و گلان
یک صد و شانزده (که هر یک برای برهم زدن لشکر و شهر
کفایت کند) با سایر اسباب قلعه داری ضبط درآمد - نصیری خان
باضافه هزار سوار بلند پایه گردید - و در همین سال هنگام
رخصت بالاگهات دکن با آژماس او ماهی و مراتب [که به پیشین ایام
در سلاطین دهلی شیوع داشت - و ایقان بحکم دکن داده بودند
و ازان باز درین ملک اعتباری تمام گرفته سلاطین آنجا بکسی (که
شایان عنایات عظیمه باشد) میدهند] مرحمت شد . و در سال
پنجم از تغیر معتقد خان بصوبه داری مالوه اختصاص یافت *

گریزند که چون آجین و سارنگپور از انتقال خواجه ابوالحسن
(که از مدتی ممتد آنرا آباد ساخته بود) بجاگیر او تن شد دران ایام
در خاندیس و دکن تحط و غلا به مرتبه بهم رسید که نانی بجای
می ارزید - مدار قوت سکنه آنجا بر غله مالوه شد - نصیری خان
خرمذهای غله را بزر پر ساخت - در هیچ وقت اینقدر زر از محال
مالوه وصول نشده *

چون در سال ششم مهابم خان قلعه دولتآباد را محاصره نمود
نصیری خان بکمک تعیین گشته مصدر کارهای نمایان گردید - (روزی
(که در مورچال خانزمان نقیرا بهفتاد من داریت انباشته آتش زدند

و بیست و هشت گزاز دیوار عذبرکوت و درازده گزاز برج آن پریده
 (لحی وسیع پیدا شد - اما از ریزش تفنگ و بان قلعلگیان هیچکس
 اقدام بیورش نمیکرد) مهابت خان خواست که خود پیاده شده
 در آید - نصیری خان گفت - از سران و سرداران چنین سگالش
 خلاف قانون کاردانی ست - من در می آیم - سپر حفظ ایزدی
 بر روی کشیده بقلعه درید - و از تیر و تفنگ گذشته بجنگ شمشیر
 و خنجر رسید - متحصذان از مشاهده چنین جانسپاری و سرافشانی
 لخته آریزش نموده بمهاکوت در آمدند - و چون آنرا نیز نقب زده
 برکشوند در نشینان بزینهار گرائیده کلید قلعه سپردند - مهابت
 خان هرکرا بحراسمت قاعه تعیین میکرد بنابر آنکه آذرته در قلعه
 نمانده بود و درین چهار ماه محاصره انواع تعب گذشت از تکفل
 سر باز میزد - نصیری خان (که دو هزار سوار نوکر داشت) از غایب
 کار طلبی پذیرای خدمت شده باتفاق سید مرنضی خان بحفاظت قلعه
 پرداخت - بیجاپوریه چند منزل بدنبال سپه سالار رفته بدولت آباد
 برگشتند - و بمورچالها (که هنوز بر جا بود) در آمده قلعه را گرد گرفتند
 چون نصیری خان آریزر ستیز بکرات نمود ناچار خائب و خاسر
 برخاسته اداره گشتند - خان مذکور بخطاب خاندوران و منصب
 پنج هزاری پنج هزار سوار سرافرازی یافته قلعه را بموجب حکم
 بمرنضی خان حواله نموده بمالوه معارفت نمود *

و چون شاهزاده محمد شجاع در سال هفتم بتسخیر پرینده

(مائراامرا) [۷۵۳] (باب الخاد)
 نامزد شد او نیز بهمراهی مامور گردید - (روزه) که در نوبت گه^(۲)
 مقاهیر عرصه بر خانخانان تنگ ساخته نزدیک بود که چشم زخم^(۳)
 عظیم برسد) خاندوران آگهی یافته بصرعت خود را رسانیده فوج
 عقب خانخانان را بر فوجی (که دست راست او حلقه داشت)
 زده هردو قشون را بجوق مقابل رسانید - و زخمیان را برداشته
 بخانخانان پیوست - غنیمت ازین دستبرد در بفرار آورد - و این کار
 دست بسته در پیشگاه خلافت باسع مجرای سترگ گردید - چون
 مهابت خان ازین سپنجی سرا در گذشت بالاگهات بخانزمان
 تفویض یافت - و پایان گهات (که تمام خاندیس و اکثر ولایت برار
 باشد) بجمع نمود و دو کردار دام بعهده او قرار گرفت - و حکم شد
 که سرکار بیجاگنده و سرکار نذر بار و لغتیه محال سرکار هاندیه (که
 آنروی آب نبرده است) از توابع خاندیس اعتبار نمایند - و چون
 بکرماجیت پسر چهار سنگه بندیه (که با جمعیت پدر بهمراهی
 خانزمان در بالاگهات میدود) باشاره پدر (که در خراب آباد موطن
 خود اراده مرتابی نمود) فرار اختیار کرده راه ممکن گرفت خاندوران
 ازان آگهی یافته از برهانپور بدکامشی در آمد - و در مقام اشته
 مضاف صوبه مالوه بار رسید - نزدیک بود که گرفتار شود - زخمی
 بجنگلهای دشوار گذار زده در دهامونی پددر ملحق شد - خاندوران

(۲) نسخه [ج] که نوبت - یا نوبت که باشد (۳) نسخه [ب] عرصه
 خانخانان تنگ ساخته .

(باب الحاء) [۷۵۴] (مآثر الامراء)

بانتظار حکم در مالوه توقف نمود - لهذا از حضور سوبه دارچی مالوه بار
متعلق گشته ببرکندن بیخ فساد آن متمرّد کوفه اندیش تعیین گردید
و با اتفاق عبد الله خان در تعاقب معامی شگرف بر روی کار آرد
و در سال نهم سر چهار و پهرش بریده بحضور فرستاد - و در
جمادی این حصن تردد بخطاب بهادری ناموری اندر خصم
و در همین سال (که اعلیٰ حضرت بهیر قلعه دولتآباد ظلال افکن
روز و بوم دکن گردید) خاندوران را بهر ادلی (اجه جیسنگهه و سایر
راجپوتیه و چند ادلی • بارزخان نیازی با دیگر افغانه بکشایش قلعه
اردگیر و اوسه و تاخت و قاراج سرحد بیجاپور و گلکنده تعیین
فرمود • او تا درازده کرههی بیجاپور هرجا معموری و آبادی یافت
بخاک سیاه برابر کرد • و مرکز بهاول خان ^(۲) میانه و خیریت خان
حبشی را مالش بهزا داد • چون عادل شاه بقدم عجز و انکسار
راه اطاعت و انقیاد پیمود خاندوران دست از خرابی ملک او کشیده
به سمت اردگیر عنان عزیمت انعطاف داد • و بمحاصره سه ماه
و کهره آن حصن استوار را هشتم جمادی الاولی سنه (۱۰۴۶)
یکهزار و چهل و شش از سیدی مفتاح برگرفته بتسخیر اوسه همت
گماشت • بهوجراج هارس آنجا دست و پای زده قلعه سپرد • و پس
از آن فرمان شد که فیل گجپوتی نام (که سرآمد اخیال قطاب الملک
اسم) بدست آرد • او بکوت گیر (که سرحد ملک اوسه) رفته

(۲) نهضت [ج] بهاول خان •

(مآثر الامراء) [۷۵۵] (باب الخاء)

بتزغيمپ و ترهيمپ آن فيل را با يك لك روپيه نعلبندي گرفته
بشغور ديورگده در آمد . و كياچر و اشته را (۲)
براز است) از تصرف گوندان منغاب بر آردن . و ناگپور را بمحاصر
چدن روز بر كشد . كوكيا راجه ديورگده يك لك و پنجاه هزار روپيه
نقد و يكصد و هفتاد فيل پيشكش نموده ناگپور را بازيس گرفت *
خاندوران بهادر در سال دهم بحضور رسیده روپيهت فيل بقيهت
ده لك روپيه با هشت لك روپيه نقد (كه مرزبانان گونقوانه و ديگر
زمينداران لخته برسم پيشكش پادشاهي و برخه هاو داده بودند)
با فيل گجموتي (كه يك لك روپيه تيمت شده پادشاه پمند
موسوم گرديد) با يراق طلا (كه از جانب خود بيك لك روپيه ترتيب
داده بود) بنظر اعلى حضرت در آردن - چون جوهر اخلاص و مردانگي او
درين ترددات مرد آزما فرزنه ديگر دان و پيشكشي (كه بدين كيفيت
و كميت در اندك وقتي هيج يكي از نوئينان والا مكان يك مرتبه
از گردن كشان گاهي نگرفته بود) او بر گرفت بانواع عواطف
و تحسین نواخته بخطاب نصرت جنگ و منصب شش هزار
شش هزار سوار در اسبه سه اسبه (كه تنخواه آن ده كرور و هشتاد
لك دام كه بقرار درازده ماهه بيصمت و هفت لك روپيه باشد)
و تنخواه برگذ شجاعت پور از خالصه در طاب اضافه بلند مرتبه
گرديد - و چون در سال هفدهم شاهزاده محمد اورنگ زيپ بتزغيمپ

(۲) در [بعضی نسخه] كياچر *

(باب الخاء) [۷۵۶] (مآثر الامراء)

عیادت بیگم صاحب از دکن (سیده) نظر ببعضی حرکات خود (که در آن دیار منافعی مزاج اعلی حضرت سر زده بود) پیش ازان (که آثار بیلطغی از طرف پدر رالا گوهر ظاهر شود) دست از امور دنیوی کشیده انرا گزید اعلی حضرت را ازین داعیه بی سبب ملامت افزوده نظم دکن را بنصرت جنک (که بایالت مالوه می پرداخت) تفویض فرمود - و بمنصب هفت هزاری هفت هزار سوار و انعام یک کرور دام (که منتهای مدارج نوکری هندوستان است) اختصاص گرفت *

گویند خاندوران در صوبه داری دکن بضوابط مختصره خود عالم کهنه را دیگر ساخت - بسیاری دیسمکهه و دیسپاندیه را بمیخ کوب زده رهگرای بادیه فنا ساخت - و از سرانوهمت بآبادی مالک گماشته منصب داران را (که متفرق جاگیر داشتند) یکجا تفخواه نمود و تمام قلاع را دیده تجویز احشام و سرانجام آذوقه بوجه اتم کرد و آنچه خزانه پادشاهی در قلاع و پرگنات خالصه بود قریب کرور روپیه بحضور ارسال داشت - تا بعالمیان ظاهر شود که همیشه از حضور زر میرسد - من در صوبه داری خود از دکن زر فرستادم - چون از بذر و بهست آن مملکت خاطر او طمانینت پذیرفت تسخیر بیجاپور پیش نهاد همت ساخت - سال هیزدوم جهمت برخی مصالح ملکی از دکن طلب حضور گشت - تا کشیر ملتزم رکاب پادشاهی بود - از انجا دستوری

(۲) نسخه [ج] ۱۱۶۱ چوب زده (۳) در [بعضی نسخه] می رسید *

تعلقه یافته بلاهور رسید - و دو گروهی شهر فرود آمد - آخر شب در جامه خواب بود - از نیرنگی تقدیر برهنه بصره کشمیری (که او را باسلام آورده در سلک خدمتگاران خود منتظم ساخته بود) جمدهر کاری در شکم از زن - گویند هفده تانکه دوخته بودند - ابرو خم نکرد - با قلیج خان حرف میزد - یک روز بهوشیاری گذرانیده از نقد و جنس بهر یک از فرزندان حصه متعین ساخته تکه جهت خالصه قرار داد - و موافق آن بخط خود عرضی نوشته روانه حضور

کرد - شب هفتم جمادی الاولی سنه (۱۰۵۵) هزار و پنجاه و پنج

بساط حیات در نوردید - اعلیٰ حضرت بهر کدام از فرزندانش زیاده

از وصیت از عنایت فرموده شخصت لک روپیه بصرکار والا باز گردین

چون مدفن آبای او گواپیر است آنجا برده مدفون ساختند *^(۲)

خان دران در کار پادشاهی اصلا مداهنه و معاهله نمیگرد^(۳)

و آزمندی و طمع درین کار نداشت - سه پاس روز و یک پاس شب

در معاملات سرکار والا میگذرانید - و بدیگری نگذاشته بجز و کل

مهمات خود میرسید - اما با رعایا سخت گیر بود - و با خلق خدا

بدرشتی و تعدی زندگی میکرد - تیر آه مظلومان بود که کارگر

افتاد - (روزه) (که خبر فوتش ببهرا نپور رسید) شیرینی و قند و شکر

در دوکانها نماد که مردم بشکرانه بخش نکردند - بیشتر عمارات

عمده بهرا نپور در وقت او شده - مندوی زمین آباد کنار تبتی

(۲) در [بعضی نسخه] گواپیری است (۳) نسخه [ب] مداهنه نمیگرد *

(باب الحاء) [۷۵۸] (مآثر الامراء)

زود ست - و از سرورنج تا برهانپور بده گروهی سراها ساخته
اد ست - پسرانش سید محمد و سید محمود بعد فوت پدر هر دو
منصب هزاری هزار سوار و عبدالذبی (که خرد سال بود) بانصدی
منصب یافتند *

* خان جهان باره *

سید مظفر خان از سادات تهنپوری ست - ابوالمظفر نام داشت
سال چهاردهم جهانگیری (که شاهزاده سلطان خرم بهم دکن رخصت
یافت) او در جنگ با دکنیان پای همت قائم کرده زخمی برداشته
در میدان افتاد - و نقش سپاهگری او دلنشین شاهزاده شد - در حین
(که شاهزاده مزبور از پدر و الا قدر خود جدائی گزیده بدکن پرتو
ورد افکند - و پس از عبور نمودن مهابت خان با شاهزاده سلطان
پرویز از دریای نریده مجال توقف در بلده برهانپور متعسر دیده
از راه سیکاکول تعلقه تطب الملک متوجه صوبه بنگاله گردید
و در آنجا با ابراهیم خان فتح جنگ محاربه دست داد) مومی الیه
در جنگ مذکور مصدر ترددات نمایان شد - و در تمام مدت فترات
ملتزم رکاب شاهزاده بود - مراسم خدمت گذاری و چانه سپاری بظهور
آورده در خاطر شاهزاده جا بهم رسانید - و پس ازان (که شاهزاده
بتخت ماظنت بر نشست) در سال اول جلوس ادرا بعلای منصب
چهار هزاری ذات و سه هزار سوار و علم و نقاره و اسب از طویله

(۲) صفحه [ب] بهر نسخه (۳) با رتبه پوری ست *

خامه با زین مطلا و انعام یک لک روپیه بین الاقربان ممتاز ساخت
 و بحراست قلعه گوالیار مامور گردانیده توابع آن در تیل از
 مقرر شد - و در همین سال با اتفاق مهابت خان جهمت تنبیه چهار
 سنگه بندیده (که هنگام بغی و فساد برپا کرده بود) دستوری یانم
 و چون باستشفاع مهابت خان خانخانان مفع جراثم او شد دیوانیان
 پادشاهی منجمله ملک (که در تصرف او بود) بقدر طامب
 منصبش بار گذاشته تنه بجاکیر خان مذکور و غیره امر تنخواه
 نمودند - و در سال دوم چون خانجهان اودی بنا بر توهی (که در خاطر او
 جا کرده بود) از معتقرالخلان راه فرار اختیار نمود خان مزبور
 بهمراهی خواجه ابوالحسن تربتی بتعاقب او مامورگشت - و بچستی
 و چالاکي همان شب بے انتظار مر کرده (رانه شد - شش گهزی
 روز بر آمده بر کنار دریای چنبل متصل دهواپور بدو رسیده
 چپقاش مردانه نمود - و محمد شفیق نبیره او با نوزده تن از
 سادات بدرجه شهادت پیوست - و پنجاه کس از رفقای او زخمی
 گردید - چون این معنی بعرض پادشاه رسید خان مذکور را از آنجا
 طلب داشته باضافه یک هزار سوار و اسب از طویل خامه با زین
 مطلا و فیل از حلقه خامه سروراز فرمود - و در سال سیوم بمذایقی
 خامت و جمدهر مرصع و اسب از طویل خامه با زین مطلا و فیل
 از حلقه خامه نام اندوز گردیده بهرادای لشکر پادشاهی (که همراه
 اعظم خان بنا بر تنبیه خانجهان اودی مقرر شده بود) شرف

(باب الحاء) [۷۶۰] (مآثر الامرا)

وخصت اندوخت - و پس ازان چون مسموع شد (که خان مزبور را بهسبب ورم بالای ناف طاقت سواری نیست) جگجیون جراح را بهجهت علاج او روانه نموده حکم شد - که بعد تخفیف بحضور بیاید - ازانجا (که جراح بنابر قوت ماده موضع ورم را شکافته خلط بسیار دفع شده بود) خان مزبور چندے بنابر التیام جراحت توقف نموده خود را بحضور رسانید - پادشاه از وفور قدردانی بعنایت خلعت و جمدهر مرصع با پهل کتاره و اضافه هزاره ذات بمنصب پنجهازری چهار هزار سوار و مرحمت اسب از طویله خاصه با زین مطلا بلند مرتبه گردانید *

و چون ملک نظام شاه پی سپر افواج پادشاهی گردیده خانجهان لودی مجال اقامت تنگ دیده دل از بودن آنجا برگرفته راه مالوه پیش گرفت خان مذکور (که بقدم خدمت و شیوه شجاعت و قبيله داری موصوف بود) بعنایت خلعت خاصه و شمشیر خاصه و اسب قیچاق از طویله خاصه نوازش یافته بتعاقب او نامزد گردید - و ازانجا (که عبد الله خان بهادر نیز با فوج علیحدده بتعاقب او تعیین شده بود) حکم شد - که اگر بهادر مزبور بآن حدود رسیده باشد هر دو فوج فراهم شده خار بن فساد برکنند - سید مظفر خان بپای استعجال از گذر اکبر پور عبور آب نبرده نموده خبر گیران عرصه مسافت می پیمود - تا آنکه در منزل موضع تال گانون

(۲) در [اکثر نسخه] پنچاق *

(مائراامرا) [۷۶۱] (باب الخاء)

تعلقه ماله عبد الله خان بهادر نیز ملحق بوی گردید . پس
از رسول موکب ظفر کوکب بموضع نیمی از ولایت ^(۲) باندهور (که
پانزده گروهی سپینده و سی گروهی آله آباد است) بدریانت خبر
قرب از عازم آن سمت گردید . نخست سید مظفر خان (که
هزار فوج پادشاهی بود) بار رسیده تلاشهای مردانه نمود . خانجهان
بعد بکار آمدن جمعی از برادران نهاد . بهادران لشکر دست
از تعاقب برداشته بعد دو روز باز بوی رسیده هنگامه زد و خورد
برپا ساختند . او بهراول سید مظفر خان مقابل شده کشته گردید
و سید ماکهن پسر سید عبدالله و نبهت سید مظفر خان با بیست
و هفت کس بدرجه شهادت فایز گردید . و پس از آنکه خان مذکور
بعضور رسیده شرف ملازمت دریافت باضافه هزار سوار بمنصب
پنججزاری ذات و سوار و عذایت خطاب خانجهان چهره ناموری
برافروخت . و در سال چهارم جلوس یک هزار سوار تابین او دو اسبه
سه اسبه قرار یافته با بهمن ادره بتذیبه عادل شاه بیجاپوری
تعیین شد . و در سال پنجم کامیاب ملازمت پادشاهی شده یک هزار
سوار دیگر تابین او دو اسبه سه اسبه مقرر گردید . و سال ششم نیز
بهمن عذایت سر باذدی اندوخت . پستور بهمرای شاعرزاده محمد
شجاع بهم پوزنده رخصت پذیرفت . درین مهم مصدر ترددات
شایان و دلیریهای نمایان گردید . و چو تسخیر پرینده ملتوی مانده

(۲) نسخه [ب] ما.ه.ه .

شاهزاده حسب الحکم فردوس آشیانی عازم عتبه خلافت گشت سید
خانجهان بسرعت سرریعه خود را رسانیده متصل اکبرآباد جبهه سامی
آستان خلافت گردید - و در سال هشتم ^{تتمه} سواران تابین او دو اسب
سه اسب تقرر پذیرفت - و در همین سال به تذبیه چهار سنگه بندیده
(که شیوه بنی ورزیده بود) با جمع از دیگر امرا تعیین شده نطق
عزیمت بر عمر همت بست - و پس ازان [که چهار سنگه دست
و پای زده راه دیوگده (که متصل صوبه برار واقع است) پیش
گرفت - و عبدالله خان بهادر فیروز جنگ و خاندوران بتمامت او
مامور گردیدند] سید خانجهان بر طبق حکم محکم جهت تنسیق
ولایت مفتوحه و تفتیش دفائن آنجا متصل چورا گده توقف
گزید - و پس ازان بحضور رسیده در ایامی (که فردوس آشیانی
عزیمت سیر دولتآباد پیش نهاد خاطر ساخته از دریای نوبده
گذشته کنار آن مخیم سراق اقبال بود) سعادت ملازمت دریافت
و بعنائیک خلعت خاصه با چارقمب طلا دوز و جمده مرمر مع با بهول
کتاره و شمشیر مرصع و یک لک درپیه نقد زایت ناموری بر افراشت
در سال نهم ^{تتمه} بعطای خلعت خاصه و شمشیر خاصه و اسب از طریقه
خاصه فرق مباحات برافراخته با جوتی از امرا بتادیب عادل شاه
بیجاپوری دستوری یافت - و از سمت بزر بدهارور رسیده بنه و باز
درانجا گذاشته راه طرف شولاپور گرفت - و در اثنای قطع مسافت

(مآثر الامراء) [۷۶۳] (باب الخلاء)

مردم تعین نموده سرانهدون را معسخر ساخت - و بر محالات جاگیر
همکان شولاپوری تاخته قصبه دهاراسین را تهانه نشین گردانید
و بکرات با بیجاپوریان زن و خوردن بمیان آمد - خان مزبور خود مصدر
مراسم شجاعت گردیده مخالفان راه را شکست فاحش داد *
گویند در زنده زنده بیجاپوری زخمی شده از اسپ بر افتاد
یک از رفقا اسپ بار رسانیده از میدان بر آورد - پس ازان (که بعضی
از ولایت بیجاپور ویران گردید - و موسم برسات بر سر سید) خان
مزبور باراد چهاڑی برگشته بدهارور آمد - پستار چون عادل خان
زیناڑی شده اطاعت فروردس آشیانی اختیار نمود خان مزبور
حسب الطلب بزمین بوس عتبه سلطنت فایز گشت - و چون
اواخر همین سال پادشاه عزیمت مستقر الخلاء نموده ایالت
هر چهار موبه دکن (که عبارت از خاندیس و برار و باره از ملک
تلنگانه و قایل از ملک نظام الماکیه باشد) بعهد شاهزاده محمد
لورنگ زیب بهادر مفوض فرمود سید خانجهان بعدایت خلعت
خاصه مطرح التفات گردیده مقرر شد - که تا فواف خانزمان بهادر
از تسخیر حصار جنیر و غیره بخدمت پادشاهزاده قیام نماید
در سال دهم بحضور شتافته دستوری گوالیار (که متعلق بوی بود)
یافت - و در سال یازدهم باز بعتبه خسروانی رسیده چون عزیمت
دار السلطنه لاهور پیش نهاد خاطر پادشاهی شد مشار الیه
باجازت قبول کام دل اندوخت - و سال چهاردهم در دار السلطنت

(باب الخار) [۷۶۴] (مآثر الامراء)

لاهور شرف ملازمت دریافت نموده بعطای اضافی هزاری ذات
هزار سوار بمنصب شش هزاری شش هزار سوار پنجهزار سوار
و اسپه سه اسپه سررشته اعتبار بدست آورد *

درین ایام (که راجه جگت سنگه ولد راجه باسو سر طغیان
برداشته بود) مشارالیه به تذبیه او و تسخیر قلاع متصرفه اش
با فوج نامزد گردید - وقت رخصت بعد از خلعت خامه و دو
اسب از طویلۀ خامه با زمین طلا و مطلا و فیل از حلقۀ خامه با ماده
فیل و یک روپیه بطریق مساعدۀ سر بلندی یافت - مشارالیه
بموجب حکم پادشاهی موسم بارش را در لاهور گذرانیده پس ازان (که
از کتل بهلوان و مچھی بهون گذشته نیم گروهی قلعۀ نور پور معسکر
ساخت) مساعی جمیله از تعیین مورچالها و کندن نقب بتقدیم رسانید
اگرچه برج از قلعه پرید اما چون محصوران پس هر برج دیوارے
کشیده بودند راه درآمد پیدا نشد - پستری بر طبق فرمان پادشاهی
تسخیر قلعه مؤ وجهت همت ساخته جوهر شجاعت را بر روی کار آورد
و به نبردهای متواتره کار بر محصوران چنان تنگ ساخت که افواج
پادشاهی از جوانب دیگر بقلاع درآمدند - و جگت سنگه راه فرار
بیمود - در جلدوی آن یک هزار سوار دیگر از تابین او در اسپه سه اسپه
قرار یافت - پستری (که راجه جگت سنگه باظهارندامت پرداخته
منفع جرائم او از پیشگاه عنایت منظور شد) خان مشارالیه همراه

(۲) نسخه [ب] بهلوان *

(مآثور الامرا) [۷۶۵] • (باب الخاد)

شاهزاده مراد بخش بحضور آمد - چون درین سال خبر آمدن شاه
(۲)
مغی دارای ایران جهت تسخیر قلعه قندهار بر زبانها افتاده بود
شاهزاده دارا شکوه برای دفعه او دستوری یافت - خان مزبور
هم بعطای خلعت خامه و شمشیر مرصع و در اسپ از طویله خامه
با زین طلا و مطلا و فیل از حلقه خامه مورد عنایات گردیده در همراهیان
شاهزاده مزبور تعیین گشت *

درین اثنا خبر فوت شاه مغی شیوع گرفت - در سال شانزدهم
خان مزبور برخصت گوالیار محل جاگیر خود مورد التفات شد - و در
سال هفدهم باز بملازمت پیوسته در ابامی (که فردرس آشدانی سمیت
اجمیر متوجه گردید) او را بحراست اکبر آباد گذاشت - پس از معارفت
موجب خسروانی چند در حضور بوده در سال هیزدهم رخصت
محل جاگیر یافت - و در سال نوزدهم جلوس حسب فرمان طالب
عازم گشته در دارالمطالعت لاهور در امت آستانبوس حامل نمود
در اواسط همین سال مطابق سنه (۱۰۵۵) هزار و پنجاه و پنج
هجری مفلوج گشته در ماه صاحب فراش بوده سفر آخرت گزید
پادشاه قدر شناس تاسف نموده در باره پسرانش سید منصور
خان و سید شیر زمان و سید منور (که آخرها بخطاب سید مظفر
خان و سید لشکر خان مخاطب شدند - و احوال هر یک درین صحیفه
تعمده کلک وقائع نگار گردیده) توجه مرعی داشمی *

(۲) نسخه [ب] مذری •

خان مزبور نامه بزرگي و کثرت جمعيت و سخاوت بر آورده تا زیست بآبرو بسر برد - نوکران بیش قرار داشت - و هر که از لازمان پادشاهي بوی متوسل میشد ساوک خوب نموده دیهات در جاگیر او میداد - چایم و متواضع بسیار بود - گویند روزی فردوس آشیانی بر دستار خوان نشانیده شریک طعام ساخت پس از آنکه پادشاه برخاست سید خانجهان دریده جفت پاپوش را زیر پا گذاشت - پادشاه بر آشفته فرمود - که شما را شرم این خطاب عالی باید کرد - شخصی (که بدین خطاب مخاطب بود) امرآ چه که ما و جمیع شاهزادگان محتاج نگاه او بوده اند - و باستغنا با کسی حرف نمیزد - او عرض کرد که بنده فدوی درگاه است - پادشاه فرمود - که من بعد در جمیع امور رعایت تو را و ضابطه باید کرد اما گویند که بمعاملت دنبوي نمی رسید - و بر کاربردان خود اعتماد نمی کرد - خدمت گران هموطنی خود را بسیار دوست میداشت - گفته آنها پیش او معتبر بود - (روزی عاملی (که پنج هزار روپیه عین المال جاگیرش بتصرف خود آورده بود) معرفت خدمتگاری سه هزار روپیه را اشرفی پیش خان مزبور آورد - که این حق دیوان و مستوفی است - اما میترسم که فردا فتوای قتل من خواهند داد - خان مزبور خوش شده اشرفیها برگرفت - بعد ازین هر چند متصدیان ظاهر نمودند (که پنج هزار روپیه عین المال نامه او باقی است) قبول نکرد *

● خسرو سلطان ●

در موی پسر نذر محمد خان والی بلخ و بدخشان است - چون
 در سنه (۱۰۵۱) یک هزار و پنجاه و یک خطبه مارراء النهر بنام
 نذر محمد خان خواندند خان مزبور با اتفاق پسر کلان خود عبدالعزیز
 خان در بخارا بکمال استقلال مسند نشین خانی گشته مهمات
 فرمانروایی را بذهج استقامت جاری گردانید - و در سنه (۱۰۵۵)
 هزار و پنجاه و پنج بقرشی رفته از کج را (که حاکم اشغندیار
 خان در گذشته بود) بتصرف در آورد - و با اوزبکیه (که برادر کلانش
 امام قای خان ساوک تمام مرعی داشته و ضبط محصول و بندوبست
 مارراء النهر بران قوم را گذاشته خود محض باسم خانی خرسدن
 بود) باز خواست آن ایام در میان آورد - آن قوم خایع العذار
 مطلق العنان زنجیده خاطر و رمیده دل گشته بران شدند که او را
 با پسرش از میان بردارند - خان مذکور استشمام رایحه یکتائی آن
 بدانندیشان نموده باقتضای مصلحت سنگ تفرقه در جمعیت آنها
 انداخت - هر یکی را بجائے تعیین کرد - سمرقند را با توابع بعبدالعزیز
 خان داده بیگ اوغلی را اتالیق و خسرو بیگ را دیوان بیعی او
 ساخت - و قاشکند را با مضافات بهرام پسر سیوم خوه داد
 و باقی یوز را اتالیق او نمود - و نذر بی اتالیق امام قلی خان را (که در
 اوزبکیه اعتبار تمام داشت - و او را سرخیل فتنه انگیزان میدانست)
 بحکومت بلخ نامزد گردانید - و قندوز را (که حاکم مشین بدخشان

(باب الخاء) [۷۶۸] (مآثر الامرا)

است) بخسرو سلطان مذکور داد - و کهورد را با لواحق و توابع
(۲)
و هزارجات (که از دیر باز تعلق به یلذکتوش داشت) بے سابقه
تقصیر تغییر نموده بسببجان قلی پسر چهارم سپرده تردی عالی
قطان را اتالیق او نمود - و تیول اکثرے در خالصه ضبط نموده آنها را
نقدی ساخت - و اکثر مدد معاش و سیورغال قدیمه را بلباس اسنان
متمم ساخته خود متصرف شد *

ازانجا (که ایام دولتش بسر آمده بود - و اقبال او در بادبار
گذاشته) همگی خواجگان توران را (که رضیع و شریف آنجا حلقه
ازادت شان در گوش دارند) بسبب وقوع برخی امور آزرده ساخت
و ازین رو (که هرجا چراگله بود برای دراب خود قرق نموده دیگرے را
خصم نمیداد) تمام احشام بهم برآمده دل دگرگون کردند
عبد العزیز خان (که خلف ارشد و ولی عهدش بود) هرچند
وسائل انگیخت (که خود بدستور امام قلی خان بخارا را دارالخلافه
ساخته بلخ را بمن عطا کنند) او چون چهل سال در بلخ گذرانیده
آب و هوای آنجا با طبعش سازگار بود و دل کندن ازان مکان
دشوار می نمود و نقل و تحویل اندرخته چندین ساله دشوار تر
پسر را نیز بعدم انجام مرام رنجانید - و با سران و سرداران بلخ
(که مدتی همتد در تقدیم مراتب عبودیت سر موئے فرودگذاشت
نموده توقع احسان و چشم نوازش داشتند) از حقیقت نشناستی

(۲) در [بعضی نسخه کهنه نامه] کهورد آورده *

(۱۰ اثر الامرا) [۷۶۹] (باب الخاد)

چشم پوشی بکار برد - و یکدست مراسم حزم و کار آگهی از دست
واهشته هرکه از روی هوا خواهی حرفی از بد اندیشان مخفی بار
میگفت از تنگه ظرفی بافشای آن او را شرمسار و بی اعتبار
میگردانید - تا آنکه دفعه تمام توران و همه تورانیان بر شورشیدند
و یکبارگی طبل مخالفت فرود کوفته خطبه ماراء النهر بنام عهد العزیز
خان خواندند - و المازان فرستادند جو دست بذهب و تاج بر آورده
اکثر کارخانجات را یغمائی ساختند - ^(۲) آخر الامر نذر محمد خان با پسر
بمصالحه پرداخت - که فرمان ردائی ماراء النهر بخود متعلق ساخته
بلخ و بدخشان بار بگذارند - و خود بعد آشتی از پیکار و تود
بر آسود - اما از درزنگی اوزبکان و خودسری المازان بیم جان و مال
هر روز می افزود - ترک میداد و شکار نموده چندی درون حصار
بلخ خانه نشین گشت - و چون بعد وقوع حادثه ناگزیر جنم مکانی
بودن وارث تخت و تاج یعنی صاحبقران ثانی بر بعد مسافت
در جنیر (که اقصای دکن است) عرصه خالی پذیر داشت از شورش طلبی
و غرور جوانی لشکر گران بتسخیر کابل کشید - هر چند کار
پیش نبرده از صولت لشکر فیروزی رجعت قهری نمود اما دست
تعدی و تجاوز دراز ساخته از سکنه شهر و رعایای نواحی و اطراف
هرچه اوزبکان تهنی دست یافتند بذهب و غارت بردند - و ابواب
بیداد و ستم هر روزی اهل آندبار فراز نمود - ازان وقت مرکز

(۲) در [اکثر نسخه] اکثر کارها را (۳) در [بعضی نسخه] شناخته *

(باب الخاء) [۷۷۰] (مآثر الامراء)

ناظر اعلیٰ حضرت بود - که بمقتضای * مصرع *

* کلوخ انداز را پاداش سنگ است *

(۲)
فوجی جرار بر سر بلخ و بدخشان فرستاده آن ملک سرورئی را
انتزاع نمایند - بهسبب اشتغال مهمات ماکمی اراده مذکور از مکمن
بطون بر منصفه ظهور نرسید - درین وقت (که خود بخود دران
ولایت هرج و مرج افتاد - و امانان بے دین آتش ظلم افروخته
در قتل و اسراهل اسلام و هتک استار ناموس اشراف و اخیار خود را
مستحق انواع سیاست ساختند) شاهزاده مراد بخش را با پنجاه
هزار سوار بتسخیر آندیار و مالش آن گروه نا هنجار در نوزدهم سال
باستعجال رخصت فرمود - و چون شاهزاده از کتل طول گذشته
بمیدان سرا منزل نمود اوزبک و المان (که قرعی و مواضع بدخشانان را
بجارب غارت پاک رفته کار بر خسرو سلطان تنگ ساخته بودند)
از آرازه موکب منصور بپای سرعت راه فرار پیمودند - خسرو
سلطان بر وفق مصلحت دید خرد با پسر خود بدیع سلطان
و در هزار خانه دار از احشام و اهل قذروز (که بیشتر رعایای
جور کشیده نالان دیده بودند) احرام ملازمت شاهزاده بست
و چون نزدیک باندرا ب (سید امیر الامراء علی مردان خان پذیره شده
بر پشت اسپ دریافت - و پس از آنکه داخل خیمه شاهزاده شد
آن قاعده دان بر طبق حکم پادشاهی تا منتهای بساط رفته معانقه

(۵) نسخه [ب] بر بلخ و بدخشان *

نموده همراه آورد - و نزدیک بمسند نشانده گوناگون عاطفت
 و دلجوئی بکار برد - و انواع عطایا و پنجاه هزار روپیه نقد تواضع
 نموده روانه حضور ساخت - از پیشگاه خلافت مرحمت خان ولد صادق
 خان مرحوم با چهار اسب عربي و عراقي با زین طلا و بیش قیمت پارچه
 از نوادر اقمشه هندوستان و یک پالکي و چهار تدرای با چوبهای
 نقره و غلافهای مخملي برای سواری عورات و دو دست پیشخانه
 مکمل تعبیر گردید - که اشیای مذکور را بمسلطان مزبور رسانیده
 همه جا بمرافقت او بوده بدرگاه رساند - بیست و پنجم ربیع الآخر
 سنه (۱۰۵۶) یکهزار و پنجاه و شش هنگامیکه بظاهر کابل رسید
 مدار المهم سعد الله خان و میر جلال صدر الصدور استقبال نموده
 بملازمت رسانیدند - او التماس قدمبوس نمود - باجارت آن امتیاز
 بخشیدند - پس ازان سرش را اعلیٰ حضرت از راه قدر شناسی
 بدو دست برداشته باغوش عاطفت در آوردند - و بحکم نشستن
 مباحات اندوخت - و باقسام عذایات و نوازش و انعام پنجاه هزار
 روپیه نقد کامیاب گشته بمنصب شش هزاری دو هزار سوار اختصاص
 یافت - و منزل خاندوران بهادر را با فروش و اسباب تجمل
 برای او آراسته قرار یافت - و بدیع سلطان پسرش (که همراه
 پدر بود) بمالیانه دوازده هزار روپیه نوازش یافت - و چون حضور
 سلطان مرد ضعیف بنیه افیونی (که مدتها بتعدی و اشتلم
 اوزبکيه روی بهبود ندیده بود - و از بیم و هراس دسمی انداز المانان

(باب الخاء) [۷۷۲] (مآثر الامراء)

دفعه نه آسوده) يك دفعه بے رنج و تعب بدو ملك خدا داد رسيد
بفرغبال و طرفه حال بهره باب لذت زندگاني گشت - تكاپوی نوکري
درمیان نبود - گاه در دارالسلطنت لاهور و گاه در شاهجهان آباد
و اچيانا در ركب بھر ميبره - و در سال بيست و ششم ادرا از منصب
باز داشته باک روييه مشاھره موظف گرديد - و درين سال پسرش
بدیع سلطان بمنصب هزاري دو صد سوار سرافرازي يافت - و تا آخر
سلطنت اعلیٰ حضرت بمنصب دو هزار و پانصدي رسیده بود *

* خواجه عبدالهادي *

پسر کلان مقدر خان خواجه قاسم است - اداؤل سلطنت
فردوس آشياني در قصبة سررنج ^(۲) قبول پدر خود مي بود - سال
چهارم (که خانجهان لودي با اتفاق دريا خان رهله از دکن بمالوه
شتافته بقصبة مذکور (سید) از بحراست آنجا از قرار واقع پرداخت
تا سال بيستم بمنصب نهصدي شش صد سوار فايز شده سال
بيست و يك از اصل و اضافه پيايه هزار و پانصدي هشت صد سوار
مرتقي گشته سال بيست و سيوم باضافه دويمت سوار چهاره عزت
برافروخته سال بيست و ششم همراه بادشاهزاده دارا شکوه (که بتهخير
قلعه قندهار نامزد شده) دستوري پذيرفته وقت رخصت از اصل
و اضافه بمنصب دو هزاري سوار و عطای خلعت و اسب با زين
نقره و سال بيست و هفتم بعنايت علم لواي بلند رتبي برافراخت

(۲) در [بعضی نسخ] پورنج *

(مائراامرا) [۷۷۳] (باب الخاء)

(۲)

سال سیم مطابق سنه (۱۰۶۶) یک هزار و شصت و شش هجری
با در عدم خانه گذاشت . پسرش خواجه جان تا سال سیم هزاری
چهار صد سوار منصب داشت *

* خوشحال بیگ کاشغری *

سال نوزدهم جاوس فردوس آشیانی بمنصب هزاری چهار صد
سوار چهارم عزت بر افروخته با سلطان مراد بخش بتهخیر بلخ
و بدخشان رخصت پذیرفت . و پس از فتح بلخ و مراجعت شاهزاده
مذکور بهذروستان چون جمله الملک سعد الله خان به بدو بیعت
آنجا تعیین شد او را با دیگر کاشغریان بتهمانه داری شیرپور و سام چاریک
مقرر نمود . سال بیستم حسب تجویز جمله المالکی از اصل و اضافه
بمنصب هزار و پانصدی پانصد سوار عز امتیاز اندوخت . و سال
بیست و دوم همراه سلطان محمد اورنگ زیب بهادر بصوب
قندهار مرخص گشته از آنجا همراه رستم خان و قایم خان در معاربه
تولباشان پای قیام مستحکم داشته مصدر تردد گردیده سال بیست
و سیوم از اصل و اضافه بمنصب در هزاری هزار و در بیست سوار
سررشته اعتبار بدست آورده سال بیست و پنجم باز همراه شاهزاده
مذکور بهم مصطور شتافت . و سال بیست و هشتم همراه جمله الملک
بر سر چیتور کسپیل شده کام جلالت برداشت . پسر همراه خلیل خان
بتادیب زمیندار سری نگر شتافته اواخر سال سی و یکم با مهاراجه

(۲) نسخه [ب] هزار و شصت هجری (۲) نسخه [ب] خلیل الله خان .

(باب الخاء) [۷۷۴] (مآثر الامراء)

جسونک سنگهه جهت سد راه بودن بر فوج دکن (که عزیمت سلطان محمد اوزنگ زیب بهادر بحضور بتقریب عیادت پدر والا قدر زبان زد شده بود) بصوبه مالوه دستوری یافته دامن همک بر کمر عقیدت زد - پس ازان در جنگ سموگندهه برکاب سلطان داراشکوه بود باقی احوالش بنظر نرسید •

✽ خواص خان بختیار خان دکهنی ✽

در عهد جنم مکانی در سالک ملازمان انتظام یافته سال هشتم جلوس فردوس آشیانی بخدمت فوجداری لکھی جنگل و تهاره از تغییر سردار خان چهره اعتبار برافروخته سال دوازدهم (که پادشاه بمرحد پنجاب ورن فرمود) از احراز سعادت ملازمت نمود و سال چهاردهم از انجا معزول شده در کومکیان صوبه بهار قرار یافته سال شانزدهم بفوجداری ترهت مضاف صوبه بهار عزامتیار اندوخته سال بیستم بعنایت خلعت و اسپ سرفراز گشته ببدخشان دستوری پذیرفته سال بیست و یکم بحضور رسیده دولت بار یافت و بفوجداری و تیولداری مندرسور مضاف مالوه لوای کمرانی برافراشت. سال بیست و سیوم چون صوبه داری مالوه بشاهنواز خان و مندرسور بمیرزا محمد پسر بدیع مشهدی (که خویش خان مزبور میشد) قرار گرفته او از انجا تغییر شده بهتر داخل کومکیان دکن گردیده در محاصره گلکنده همراه سلطان محمد اوزنگ زیب بهادر

(۲) در [بعضی نسخه] نهاده - یا تهاره باشد •

(مائراامرا) [۷۷۵] (باب الخاء)

مصدر ترددات بود - و پس ازان (که زمام سلطنت باختیار شاهزاده مزبور در آمد) از اصل و اضافه بمنصب درهزاري هزار و پانصد سوار و خطاب خواص خان برنواخته شد - و در حروب متواتر (که خلد مکان را با مهاراجه جسونت سنگه و شرکای سلطنت (ردان) در رکاب پادشاهی بوده بتعییناتی صوبه بهار بدان حدود شتافت و چون قبل از جاوس ثاني قاعه چنار از دست سید ابو محمد نام نوکر سلطان شجاع مستخلص گردید او بحراست آنجا اعتبار اندوخت - و سال دوم از انجا عزل پذیرفت - بر مال حالش اطلاع نیست *

* خلیل الله خان *

برادر خرد اصالت خان میر بخشی ست - حمیده بانو بیگم صبیة سیف خان و صبیة زاده آصف خان یمین الدوله در عقد ازدواج داشت - در عهد جنت مکانی هنگام استیلای مهابت خان همراه آن آصف مرتبتم در قید مهابت خان افتاد - و در سال سیوم جاوس اعلی حضرت بخطاب خانی سر برافراخت - پستر بخدمت میر تزکی اختصاص گرفت - و در سال ششم سنه (۱۰۴۲) هزار و چهل و دو هجری بخدمت میر آتشی مباحات اندوخت - و در سال نهم بمنصب دو هزاره رسید مراد بدام آردن - و فرادل بیگی گردید - و در سال هیزدهم بمنصب سه هزاره سوار سرفروازی یافت - و بخدمت قور بیگی کمر خدمت بر بهمن - و در سال نوزدهم

بسمراهی شاهزاده مراد بخش بتسخیر بلخ و بدخشان رخصت یافته بسرداری فوج طرح دست چپ متعین گردید - شاهزاده خلیل الله خان را باتفاق چین قلیچ خان و میرزا نوزر مغوی (۲) از چاریکاران براه آبدرة بانتزاع قلعه کهمرد و غوری روانه نمود خان مزبور از چستی و کارطابی با میرزا نوزر یک منزل پیش افتاده چون از کتل گندک (که سرحد صوبه کابل و ولایت کهمرد است) گذشت جمع را به سرعت هرچه تمامتر بر سر کهمرد تعیین کرد - اوزبکان بمجرد وصول بهادران منصور مضطر گشته از حصار برآمده هر یک بطرف بدرزد - بعضی از آنها اولاً ثبات قدم ورزیده آخر کار زینهار پرتوه شده قلعه را سپردند *

خلیل الله خان خاطر از استحکام آن را پرداخته باز باتفاق میرزا نوزر یک منزل از قلیچ خان پیش راهی گشته بدستور کهمرد جوتی را به سوی غوری کسب نمود - آنها با قباد میر آخور محافظ غوری (که فوج منصوره را مردم هزارجات پنداشته از قلعه برآمده بود) در آریختند - او بکمتر آریزه ره سپر فرار گردید - دلیران چالاک پاشنه کوب با او جنگ کتان بحصار درآمدند - قباد بارک پناه جسته بعهد و پیمان خلیل الله خان را دید - خان مسطور قلعه را باعتماد خان سپرده خود با قباد بشاهزاده پیوست - و پس از درآمدن آن مملکت بتصرف اولیای دولت قاهره و وصول علامی سعد الله خان

(۲) نعت [ب] نوزر - یا نوزر باشد *

ببلده باغ جهك بگذر و بصمت آنديار خليل الله خان متعلقان
نذر محمد خان را همراه گرفته بحضور پادشاهي آورد - و در سال
بيستم در ركاب شاهزاده فتح نصاب ظفر نصيب محمد ادرنگ زمين
باز رخصت يساق باغ يافت - بمنزل ضحاک رسیده بود كه از واقعه
باغ در گذشتن اصالت خان بوضوح پيداست - او از فرط محبت
و افزايش وداد دل از اسباب تعلق برگرفته زايه گزيني اختيار نمود
با آنكه پادشاهزاده بتعزيت شتافته مواظب شكيب افزا فرموده گفت
ا كه در چنين مهي خود را از كارهاي پادشاهي باز داشتن منافي
طريقه عقيدت و ارادت است (بخان مذکور درنگرفت - لهذا از پيشاه
فرمانروائي بعزل منصب و جاگير معاتب گشت - و در سال بيستم
ويكم نقوش ندامت و پشيماني از سيمای حالش بر خواننده بدستور
صابق بمنصب چهار هزاره ذات سه هزار سوار و آيدول ميوات
و فوجداري آن از تغير شاه بيگ خان سر باند گردانیده امر شد - كه
دولت ملازمت نا يافته از لاهور روانه تعلقه گردد - و در سال بيستم
و درم پدايه بخشگيري دوم مرتقي گرديد - و در سال بيستم و هيوم
از تغير جعفر خان بتفويض خدمت والای مير بخشگيري پايه
دولت برتر افراخت - و در سال بيستم و چهارم باضافه هزار سوار
كامياب گشته از انتقال مكرمت خان بصوبه داري شاهجهان آباد
مورخص شد - و در سال بيستم و ششم بمنصب عمده پنجهزاري
چهار هزار سوار تحصيل بلند نامي نمود - و بهمراهي عالي مردان

(باب الخاء) [۷۷۸] (مآثر الامرا)

خان امیر الامرا بحراسه کابل (که نظم آن بشاهزاده دارا شکوه و پسرش متعلق بود . و شاهزاده درین سال بمحاصره قندهار عازم شد)
با فوج بسیار تعیین گشت . و پس ازان [که مرزبان سري نگر (که در کوهستان شمالی دارالخلافه است) باستظهار مصعب مکان و مضائق کوهستان از زمان سریر آرائی اعلی حضرت دولت تقبیل عقبه خلافت در نیافته سر نخوت می افراشت] خایل الله خان بهالش آن خود سر مقرر گشته حکم شد . که به تیمول خود رفته و خاطر از نظم و نهق آن را برداشته در بمقصد نهد . در سال بیست و نهم از انطاع خود
(۲)
بدار الخلافه آمده در ماه صفر سنه (۱۰۶۵) هزار و شصت و پنجم با هشت هزار سوار نبرد کار براه نوردي در آمد . زمیندار سر مور (که سر کوه است شمالی دارالخلافه . و پنج ازانجا بشاهجهان آباد آزند) بخایل الله خان پیوسته که ارادت بخدمتگاری بر بهت و چون بدرون [که چاکائے سمت بیرون کوه سري نگر بدرازی بیست کرده و پهنائی پنج کوه (که بطول یکسر آن بچون پیوسته . و دیگر بگنگ) و در اطراف مواضع و محال آباد دارد] (سید از نزدیک کهیلاکهر شروع بتنهانه بندي نمود . تا ساحل گنگ هر جا مناسب دانست گالین قلعه اهدات نموده جمع را باستحکام آن برگماشت و چون بمساحل گنگ (که ازان عبور نموده بکوه در می آیند)

(۲) در [اکثر نسخه] سال (۳) نسخه [ب] جنگل است (۴) در [بعضی

نسخه] هشت کوه *

رسید جمع عبیره نموده تهانۀ چاندنی را (که از توابع سوری نگر اسمت - و خارج دون و کهیلا گهر) بتصرف در آوردند - بهادر چند مرزبان کماؤن بازاده خدمتگذاری بلشکر ملحق گشت *

ازان در [که برسات نزدیک رسید - و موسم یساق آن سرزمین و هنگام درآمد کوهستان درگذشت - معہذا گرفتن آن هیچ مصلحت نبود - و آب و هوای آن مکان جز سکنہ آنجا را (که از قبیل دیو و داند) سازگار نیست] خلیل اللہ خان بر طبق یولیف والا مهم کوه را موقوف داشته دون را (که حامل آن هنگام معموری یک لک و پنجاه ہزار روپیہ است بشصت لک دام موافق درازدہ ماہ) بطریق وطن در قبول چترہوج چوہن (کہ ہزار و پانصدی ہزار سوار منصب داشت) مقرر نموده و تهانہ چاندنی را بکرداری ہردار سپردہ بحضور موفور السرور معاودت نمود - و مکرر باضافہ سواران در اسپہ سہ اسپہ سوافرازی یافت - در سال سی و یکم (کہ بعد طریق عارضہ باعلی حضرت و حصول تخفیف در عوارض کوفت بذابر تغیر مکان حرکت لازم گردید - و در محرم سنہ (۱۰۶۸) ہزار و شصت و ہشت ہجری از دار الخلافہ متوجہ مستقر الخلافہ اکبرآباد شدند) خان مزبور بحراسمت شاہجہان آباد مامور گشت و چون اواخر دولت اعلیٰ حضرت دارا شکوہ محمد امین خان میر بخشی را باتہام نظربند نمود آن خدمت والا بخان مشارلیہ باز گردید - و پس ازان (کہ دارا شکوہ تصدیم مقابلہ عالمگیری

(باب الخاء) [۷۸۰] (مائت الامراء)

بخود قرار داد (از فرط اعتماد و وفور فدوییت) که بآن عمده بارگاه
خلافیت گمان داشت (۲) ادرا با فوج جرار برسم منقلا از اکبرآباد
بدهولپور رخصت نمود . در روز جنگ با سایر تورانیده و امرای
پادشاهی بمرداری میمده قیام داشت . و چون پنهانی عهد و پیمان
بندگی و درست اخلاصی استوار ساخته بود در وقت گرمی کارزار
با پانزده هزار سوار تیغ زن نیزه گذار از جای خود حرکت ننمود
مگر بقدر مدافعه جنود ازبکیه (که با او بودند) دست جرأت
برکشودند . و پس از هزیمت دارا شکوه چون ظاهر اکبرآباد
مضرب خیام عالم گیری گردید فاضل خان خانسامان مکرر از جانب
اعلی حضرت سلسله جنبان شوق گشته ذرائع ادراک ملازمت
برانگیخت . جناب عالمگیری سخن او بهمع رضا اصغانموده ثانیاً
بتحریر مصلحت کیشان خود کام از قدمپوس پدر والا قدر
ابا آرد . اعلی حضرت خلیل الله خان را بانفاق فاضل خان
بگذارش پیغام فرستاد . خان مذکور بنابر سابقه یکتائی پیش از
فاضل خان باریاب خلوت گشته چندان برای عکس مدعا شتافت که
وحشت و کلفت شاهی از یک بصد رسیده خلیل الله خان را نزد
خود نگاهداشته فاضل خان را بی نیل مقصود بر گردانیدند . اگرچه
میربخشی گری بدستور سابق بمحمد امین خان بحال فرمودند
اما عمده الملک خلیل الله خان را بمنصب والای شش هزاری

(۲) نسخه [ب] با فوج جرار *

(مائراامرا) [۷۸۱] (باب الخطاء)

شش هزار سوار در اسپه سه اسپه مشمول التفات خسروانه ساخته
(۲)
از اعز آباد دهلی پشلیقی جیوش منصور بتعانب دارا شکوه
مرخص کردند . و خان مذکور باتفاق بهادر خان کوه تا ملتان
عنان مسارعت بازیس نکشید . و در همان ایام مبادی سنه (۱۰۶۹)
هزار و شصت و نهم هجری خلیل الله خان بصوبه داری پنجاب
مبایه شد . و در سال چهارم در لاهور عارضه بر مزاج او طاری گشت
چون کوفت او بامداد کشین بدار الخلافه آمده از شدت ضعف
لازمک ناکرده بسر منزل خویش فرود آمد . تقرب خان و دیگر
حکمای دایه سرپر خلافت بحکم والا بمعالجه او پرداختند . بسبب
ازمان مرض فتور قوی بمرتبه کمال رسیده بود . بازندک ^(۳) نقصه (که از
پند بیبری غذا در دادن کارش از مد او در گذشت . دوم رجب سنه
(۴)
(۱۰۷۲) یکمزار و هفتاد و در هجری روزگار حیاتش بسر آمد
خلدگان بمقتضای قدرشذاسی سایه عاطفت پایه بر سر بازه اذهای
آن مرحوم افکنده بانواع تسلیه و دلجوئی نوازش فرموده میرخان
و روح الله خان و عزیز الله پسران او را و افذخار خان و ملتفت خان
و بهاءالدین برادر زاده و سیف الله صفوی دامادش را بعطای
خلع فاخره بر نواخته از کدورت مانم رسیدگی و آوردند . و زوجه
و صبیبه اش را بسالیانه پنجاه هزار روپیه کامیاب گردانیدند . و پسران

(۲) در [بعضی نسخه] شش هزار سوار چهار هزار سوار دو اسپه سه اسپه

(۳) در [بعضی نسخه] دفعه (۴) نسخه [ج : هفتاد هجری]

(باب الطاء) [۷۸۲] (مآثر الامراء)

و دامادش باضافه مناصب مطرح انظار خسروانہ گشتند *^(۲)

خلیل الله خان با علو حسب و بزرگی نژاد درین سلطنت
عایه عالیہ دیوبند خدمت و قدم بذدگی داشت - و آخر عمر را
در خیر اندیشی و هوا خواهی خلیفه زمان سپری ساخت - ازین رو
اخلاص هر یک بدولت و کامرانی کوس بلذذ نامی بر نواختند - گویند
خلیل الله خان نسبت برادر کلان امالت خان درشت خوی تندگو
بود - چون هر دو برادر بهمراهی شاه شجاع بمهم پریزده تعیین گشتند
مهابت خان سپه سالار آنقدر که از امالت خان زانی و خرسند گشت
همانقدر از خلیل الله خان آزرده و گله مند گردید - و آصف خان
نیز از ناسازی مزاجش همیشه از نذیره خاطر داشت *

• خان دوران •

سید محمود پسر میانہ خاندوران نصرت جنگ اسم - بعد
فوت پدر بمذنب هزاره سوار سرافرازی یافت - و بدستیاری
اقبال و پایمردی نیکو خدمتی در تلاش جاه و دولت از برادر کلان
سید محمد سبقت گرفت - در سال بیست و دوم بمذنب دو هزاره
سر برافراخت - و در یساق تندهار متلزم زکاب شاهزاده محمد
اورنگ زیب بهادر بود - سال بیست و سیوم بهنگام معاودت بهمراهی
سعد الله خان (که در استلام سده سلطنت و جهانبانی پیش آهنگی
کرد) شرف بار یافت - و باولین خطاب پدر نصیری خان چهره

(۲) نسخه [ج] انظار عدایت خسروانی •

(مآثر الامرا) [۷۸۳] (باب الخاء)

نامردی بر افرخمت - و پس ازان بدمیذاتی موبه مالوه و تپولداری
و قلعه داری رایسین دستوری یافت . و در سال سیم بمراقمت
موبه دار مالوه (که با جمیع کمکیان آن ناحیه تعیین شاهزاده محمد
اورنگ زیب ناظم دکن بنابر تعریک عبدالله قطب شاه شده)
بدانجا شتافت . و پس ازان ۲۰۰ (که بآئین شایسته انجام گرفت)
بمکان خود آمدت نمود . و در همین سال باز بر طبق حکم حضور
بدکن رفته بهمراهی شاهزاده مذکور در قاضی و تاراج ولایت
آدمشاهیه جوهر مردی نمایان ساخت *

و چون سیوا و مناجی بهرنهله باشاره بیجاپوریه در حوالی
احمدنگر سر بشورش برداشته برخه محال را تاختاند نصیری خان
با سه هزار سوار بماتفاق جمعی از امرا مثل کار طلب خان و ایرج خان
بدان سو در آورده دست و بازوی جرأت برکشاد . و بسیاری را
از مردم سیوا آلف تیغ بیدریغ گردانید . و خود پانذیه بیروگانون را
اقامت جا بر ساخت . تا آسیب آن مفتدان بمحالات پادشاهی
نرسد . و پس از کشایش قلعه بیدر و کلایان مسامی هریک از امرای
کمکی از نوشته پادشاهزاده بعرض اعلیٰ حضرت رسیده هر کدام
از پیشگاه نوازش باضافه درخور کامیاب گردید . آن مذکور نیز
از اصل و اضافه بمنصب سه هزاری در هزار و پانصد سوار بلندپایگی

(۲) در [بعضی نسخه] پیرگازون (۳) در [اکثر نسخه] بدر - اما در

[اکثر جا] بیدر آمده *

یافت - و چون در یساقهای متوالیه بصدور نیکو خدمتی و فدویت شایان گوناگون عاطفت شاهزاده گردید رشته عقیدتش با اخلص تاب یافته و مشام ارادتش از شمامه یکجبهتی معطر بوده بعد محاربه راجه مسونست چون نواحی گوالیار مضرب خیم آن شاهزاده ظفر نصیب گشت نصیری خان از قلعه رایسین برطبق یرلیغ طالب جبهه سالی عتبه عالمگیری شده بخطاب والای خانددرانی کله گوشه مباحات باوج اعزاز رسانید - و در جنگ دارا شکوه بمرداری فوج طرح میسر اختصاص گرفته بعد از فتح بمنصب پنج هزاری پنجهزار سوار در هزار سوار دو اسپه سه اسپه کلاه نشاط بر افلاک انداخت - و او با برخی از عساکر پادشاهی بنظم صوبه آله آباد و تسخیر قلعه مذکور (که در زمانت و حصانت شهره ایام است و سید قاسم بارهه از جانب دارا شکوه بحکومت آن جانب قیام داشت - و باوجود آگهی بر فرار دارا شکوه تصمیم دولتخواهیش بخود داده سر بر خط انقیاد نهاده بر استحکام آن قلعه افزود) دستوری یافت - خان مذکور از کار طلبی چست و چالاک شتافته بمحاصره آن پرداخت - پس ازان (که شجاع بقصد کارزار و پیکار از بنارس گذشته نزدیک باله آباد (سید) خان دوزان دست از محاصره قلعه باز کشیده بشاهزاده سلطان محمد (که بطریق منقلا بحوالی قلعه رسیده بود) پیوست - و چون شجاع اسباب تجمل و جاه بدان نهم و غارت داد و فوجی بباشلیقی محمد سلطان

(مآثر الامراء) [۷۸۵] (باب الطاء)

بتکامشی آن آواره دشمن زاکامی تعیین گشتی خاندوران نیز کمکی
شاهزاده گردید *

درین وقت سید قاسم باره قلعه دار آله آباد (که بفروشته
دارا شکوه ضمیمه لشکر شجاع گردیده بود) بعد هزیمت یافتن او
از پخته کاری برسم ایلغار پیش از شجاع بقاعه رسیده داخل شد
و از مال اندیشی ابواب تصرف بردی آن یاس زده (۲) روزگار بر بس
و از صواب بینی بزدگی پادشاهی برگزید - و پس از وصول سلطان
محمد بقرب آله آباد بخاندوران (بمذاسبت آنکه قبل ازین حکومت
آنجا یافته بمحاصره قیام داشت) ملتجی گشت - و او را وسیله
مفح جرائم خود ساخت - خان مذکور بامر پادشاهی او را مستمال
عواطف پادشاهانه نموده قلعه را بتصرف درآورد - و بحکومت
و ایالت آنصوبه همت برگماشت - و در سال دوم چون صاحب صوبگی
آنولایت ببهادر خان کوکه تفویض یافت خاندوران بارسال فرمان
صوبه دار می آرد همه پذیرای سعادت گردیده بدان سمت شتافتند
و مدتی دران آلمای دور دست گذرانید - و در سال دهم سنه
(۱۰۷۷) هزار و هفتاد و هفت هجری باجل طبعی همانجا بساط
هنستی در نوردید *

* خان زمان *

* پیر خلیل - پسر دوم اعظم خان جهانگیری سمی - و داماد

(۲) در [بعضی نسخه] یاس زده *

(باب الخاد) [۷۸۶] (ماثر الامرا)

بمبین الدوله آصف خان خانخانان سپه سالار - بهمراهی پدر بزرگوار کارهای نمایان و تدردهای شایان بمنصه ظهور آورد - و میر شمشیر و صاحب مدار پدر او بود - در ایام حکومت جونپور (که باعظم خان متعلق بود) بمرتبه در متمد افکنی و سرش براندازی کوشید که نام مفرد دران ناحیه نمازد - و هر جا کدھے مستحکم شنید یا به نیروی تدبیر یا بدستیاری دلیری و دلایری متمد ساخت - اکثر قلعهها (که مملو به بندوق و تفنگ بود - و حکام سابق ایام متمد صرف کشایش آن نمودند) او باندک روز از بن برانداخته نشان نگذاشت - و چون پدر فوت کرد از پیشگاه خلافت و جهانبنایی بمنصب هزاری هفتصد سوار سرعزت برافراخت *

گویند در فوجداری نازبول (که مفسد زارے ست مقرری قریب دارالخلافت) کارهای رستمانه کرده نامے بشجاعت و مردانگی برآورد و در ظاهر آن قصبه خلیل ساگر ذالابے بر ساخت - که تال شاه قلی خان محرم را (که چهل ساله جاگیر دار آنجا بود) پیش او آورد نمازد و در سال سیم باضافه پانصدی سرفرازی یافته با برادر کلان خون ملتنت خان تعیین دکن گشت - و در همین سال خدمت داروغگی توپخانه دل دکن حسب التماس شایسته خان ناظم آنجا بدر مفوض گردید - آنچه او بخدمت در بن کارخانه نمود از صوبه داران نشده بود - خود را بهمه قلاع رسانید - و بنقیر و قطمیر هر قلعه

را رسیده در خور هر مکان از غاه و سرب و باروت ذخیره نمود - و کهنه
عمله و فعله احشام را (که سالها بحمايت و رعایت بکار مازي
(۲) و (باشي بعوض و بلاعوض گذرانیده بودند) همه را موجودي
ساخت - و دیوار سه گز دراز و پهنا را نشانه فراد داده از هر تفنگچي
سه - رتبه از فصل چهل قدم امتحان گرفت - تیر هر که یکبار هم
بذشانه نرسید او را برطرف کرد - و برخه ضعیف و زبون را علوفه
کم کرده نگاهداشت - و بدین میغه در یک و نیم ماه مبلغ پنجاه
هزار روپیه کفایت پادشاهی نمود - و دیانت و جزسی و کاردانی
و معامله فهمی خود را بعالمیان ظاهر ساخت - و در سال بیست
و هفتم از اصل و اضافه بمنصب در هزاري هزار سوار و خطاب مفتخر
خان چهره افتخار برافروخت - و از انتقال عرب خان مرحوم
بقلمه داری فتح آباد و دهاردن مامور شد - و چون درین مدت اقامت
دکن باظهار بذکمی و فدویت نقش حرف یکجہتی و اخلاص خود
دلنشین پادشاهزاده محمد اورنگ زیب بہادر صاحب اختیار دکن
ساخته بود در ایام برہم خوردگی و آغوب سلطنت (کہ شاهزاده را
عزیمت مستقر الخانہ اکبرآباد بانتضای دتت واجب گردید)
او نیز کمر مرافقت بذطاق ہمہ قسمت ہست - پس از وصول
بمکہ برہانپور دہانہ هزاري هزار سوار بمنصب سه هزاري در هزار

(۲) فعله [ب] ب موی و بلا موی و فعله [ج] ب موی و بلا موی

(۳) فعله [ب] فتح آباد دہار وار *

سوار و خدمت میر بخشیکری و خطاب سپهبدار خانی امتیاز
 یافت . و بعد جنگ جسر نمت خطاب خانزمانی و بعد از طوغ
 و نقاره باند آرازه گردید . و پس از نگون ساری اعلام داراشکوهی
 و وزیدن نسائم از مهیب عنایت ایزدی بر شقیه رایت عالمگیری
 سپه بخشیکری بمحمد امین خان خانف محمد معظم خان باز گردید
 و خانزمان را از مصالح دکن دانسته باضافه هزاری بمذنب چهار
 هزاری در هزار سوار مورد نوازش فرموده بقلعه داری ظفرآباد بیدر
 (که بصرف توجه آن شاه جهان ستان عالمگیر قریب العهد ضمیمه
 ممالک مجروسه شده بود) مرخص گشت . و پستتر بنظام مهام
 احمد نگر مامور گردید . و در سال نهم از تغیر داؤد خان قریشی
 بصوبه داری خاندیس رایت اعتبار برافراشت . و در سال هیزدهم
 بمذنب پنجهزاری سه هزار سوار بصوبه داری برار مورد مرام گردید
 و در سال بیستم بانتظام صوبه ظفرآباد بیدر و حراست قلعه مذکور
 اعزاز اندوخت . و بهمراهی شاه عالم سال بیست و چهارم
 از دکن باجمیر رسیده استلام سده خلافت نمود . و روز چند
 برباب شاهزاده بتعاقب اکبر باغی و بمالش راجپوتیه ضلالت کیش
 پرداخته در همین سال مجددا بخدمت صوبه داری برهانپور
 تفرغ تغیر ایچ خان مقرر گشت . و بافرایش یک هزار سوار بمذنب
 سواتراری یافت *

اتفاقات در همین سال [که سنین هجریه (۱۰۹۱) یکنواذ و نوذ

و یک ہونے آپیش از ورود خان مزبور سنبہ می سوانی از سی و پنج
 گروہ شبگیر نموده دفعۃً بر بہادر پورہ دو گروہ مع برہانپور ریختہ
 دست تصرف بناموس و مال اہل اسلام و کفرہ ہر کشادہ - برخہ از
 شرفا را فرستہ جوہر کردن اہل و عیال بدست آمد - و بسیاری
 بے سر و پا دست آنها گرفتہ آوازہ گشتند - لاکر خان افغان (کہ
 بنیابہی خانزمان حراست شہر می نمود) بصد دشواری شہر را
 از آسیب آن ستمگر محفوظ نگاهداشت - و چون فضلا و مشائخ
 آن بلدہ ترک نماز جمعہ دادہ محضر استیلای کفار (کہ عرض
 و مال مسلمین دستخوش تاراج آنها گشتہ) بحضور ارسال نمودند
 از اجیر عزیمت دکن تصمیم یافت - و درازدہم ذیقعدہ سال
 بیست و پنجم بلدہ برہانپور بوزن مرکب پادشاہی رونق
 پذیرفت - خانزمان ناظم آنجا نامیہ بزدگی را باستانہوس خلافت
 نورانی ساخت *

و چون درین سال غرہ ربیع الاول سنہ (۱۰۹۳) ہزار و نود و سیوم
 ہجری چنانچہ ارزنگ آباد نہضت پادشاہی اتفاق افتاد شاہزادہ
 محمد معز الدین باقامت برہانپور مامور شدہ از بہادر پورہ
 رخصت یافت - خانزمان در خدمت شاہزادہ مذکور متعین
 گردید - و در همین ایام از تغیر مختار خان ^(۲) باہالہ صوبہ مالوہ
 رخصت و دست و پا شد - و در آخر سال بیست و ہفتم سنہ (۱۰۹۵)

یکهزار و نود و پنج هجری همانجا رخت اقامت بعالم بالا کشید
از هر عام بهره و در حسن خط بهره داشت - انشاپرداز درست سلیقه
دانشور - عامه فهم بود - در تمشیت مهم برهنه‌نویس غیره محتاج نه
و خوش اوضاع پسنذیده اطوار جوهر شناس بود - مردم خوب فراهم
آورد - خصوص تفنگچیان قدر انداز او (که دیدم مار در شب تار
به تیر آتشبار میدوختند) مشهور آفاق است - و در فن موسیقی
مهارت تمام داشت - و با دوا انهماک در کارهای دنیوی مراع
و شیفته راگ و رنگ بود - پدی چهرگان خوش آواز و غذیات
عشوه ساز در خانه داشت - زین آبادی مشهور (که محبوبه
و مرغوبه ایام پادشاهزادگی خلد مکان بود) ازان زمرة است - گویند
مدخوله اوست *

زرزے شاهزاده بداغ عالم آرای زین آباد برهانپور معروف
بآهوخانه با اهل محل تشریف فرود - و با مخصوصان بزم الفت
گشت و واگشت می نمود - زین آبادی در نغمه سانجی هوش ربا
و در شیوه دلبری یکتا بود - همراه اهلیه محترمه خانزمان (که
حاله شاهزاده میشد) آمده در عین سیر درخت انبه پر بار دیده
بے آنکه پاس ادب شاهزاده نماید از شوخی و شنکی پیش رفته
ترجمت - و دانه ازان بدست آورد - این انداز (که سراسر انداز
دایوبی و دایوبائی بود) شاهزاده را از خود برده هوش را

و پارسائی را در باخمت * * مرد *

* عجب گیرنده دامی بود در عاشق ربائیها *

* نگاه آشنای یار بیش از آشنائیها *

بهرام و سماجت او را از خاله کمره گرفته بآن همه زهد و رزع خشک و تقه بخت شیفته و دل داده او شد - و پیاله^(۲) شراب بدست خود پر کرده بار میدان *

گویان روز - او هم قدح باده بدست شاهزاده داد - و تکلیف نمود - هر چند عاجز و نیاز بکار بود بر سر رحم نیامد - شاهزاده ناچار خواست در نوشد - آن عیار را جادو طراز خود پیاله در کشید - و گفت عرض اندکان محبت بود - نه تلخ کامی شما باین آب پر شر و شور و این تشه بازی بمرتبه سر کشید که باعلی حضرت رسید - دارا شکوه (که غذای داشت) این حکایت را دستمایه سعادت و غمازی ساخته باعلی حضرت میگفت - که آن مزور ربائی چه ملاح و تقوی ساخته - خود را برای یک کنیز خاله بزبان داد - رضا را در عین بهار گل زندگیش پژمرد - و شاهزاده را بدافع هجران بدی مبتلا ساخت - مقبره اش در اورنگ آباد است متصل ناداب کلان از انجا (که فقدان محبوب طاعت ربای مردان است) روز موتش طرئه تغیر حال بشاهزاده شد - از فرط قن بسوزنی شکار توجه فرمود - میر عسکری عاقل خان در جلو بود - خاوت یارانه بعرض

(۲) نسخه [ب ج] که پیاله شراب به

(باب الغناء) [۷۹۲] (مائرا الامرا)

سایید - که باین حالت اختیار شکار مصلحتی خواهد بود

در جواب خواند *

* فالهای خانگی دل را تسلی بخش نیست *

* در بیابان میتوان فریاد خاطر خواه کرد *

عاقل خان مناسب مقام دیده این بیت خواند *

* عشق چه آسان نمود آه چه دشوار بود *

* هجر چه دشوار بود یار چه آسان گرفت *

شاهزاده بے اختیار رفته نموده بیت را یاد گرفت - خانزمان در

جنوبه دارمی برار موضع هرم را (که سه کورهی ایلاچپور حاکم نشین

آنصوبه است) اقامتجا بر ساخته خانزمان نگر نامید - و عمارات

عالیه طرح انداخت - هنوز آثار آن نمودار است - در برهانپور هم

حویلی دارد - از پسرانش هیچکدام ترقی نکرده در گذشتند *

• خواجه عبدالرحیم خان •

وطن نیاکانش اندجان متعلقه ولایت فرغانه است - پدرش

خواجه ابوالقاسم از مشائخ آنجا بود - در عهد فردوس آشیانی وارد

هندوستان گردید - خان مذکور در ایام شباب برفاقت سلطان

داراشکوه امتیاز داشت - پس از سرپر آرائی خادمکان حصول ملازمت

نموده چون مزاجش بتشرع آشنا بود در خدمت پادشاه مذکور

اختصاص پذیرفته بمنصب در خور و خطاب خانی لوائ کامیاب

بر افراشته سال بیست و ششم بحجابت بیجاپور تعیین گردید - و بعد

معاودت از آنجا بعطای فیل مباحات اندرخت - و سال سی و دوم از تغیر محسن خان بتفویض خدمت بیوتانی چهارم عزت برافروخت و چون سال سی و سیوم قلعه راهپری مفتوح گشت برای ضبط اموال آنجا متعین شد - پستر از انتقال معتمد خان داروغگی داغ و تصعیحه نیز بنام او قرار یافت - سال سی و ششم مطابق سنه (۱۱۰۳) هزار و یکصد و سه هجری شریعت واپسین در کشید چندتا پسر داشت - دوم آنها میر نعمان خان است - که پهرش میر عبدالمنان بدکن رسیده چذده بخدمات خانگی نظام الملک آصف جاه میپرداخت - آخر خانه نشین گردید - شعر میگفت و عذرت تخلص میکرد - از دست *

* آهوی رهشی چشم تو چسب زام کدم *

* پیچ و تاب دل خود را مگرش دام کنم *

از پسرانش کلانی معتمد الدوله بهادر سردار جنگ - که در عمل صلابت جنگ دیوان سرکارش گشته مطابق سنه (۱۱۸۸) هزار و یکصد و هشتاد و هشت هجری رحلت نمود - درمین میر نعمان خان که در عمل صلابت جنگ در جنگ مرهته بکار آمد - سیومین میر عبدالقادر که در جوانی بمرض درگذشت - چهارمین احسن الدوله بهادر شرزه جنگ و پنجمین مفوض الله خان بهادر بکه تاز جنگ هر دو بقید حیات اند - و با محور سطور دوستی دارند •

(۲) یا عبرت باشد *

• خان زمان شیخ نظام •

هیدرآبادی - از شیخزاده‌های سپاهی پیشه دکن است - از پردلی و جگر داری نصیب^(۲) دافر داشت - و در دولت ابوالحسن والی تلنگانه رتبه افزای امارت گشت - و بسرداری و سرکردگی و صف آرائی و سپه کشی نام برآورد - در ایام محاصره گامکنده بسرمی عساکر قطب شاهیه سر برافراخته بیرون قلعه با افواج پادشاهی زد و خورد می نمود - در بر سر مور چال با خان فیروز جنگ دوچار شده شور قیامت ریخت - کوشش و کشش سترگ از طرفین بکار رفت هر چند پردلان فوج پادشاهی از روی جلالت خواستند (لاش یکم از مردهای خود بدست آزند) میسر نیامد - و آنها لاشهای مردم خود با لاش چندم ازین طرف برداشته بردند *

و چون اقبال و نیک اختری از ابوالحسن در تافته آثار تباهی و بیدولتی هر روز در تزايد بود ازین دل از همراهی و دولتخواهی او برکنده بذریعه رسوخ عقیدت باستان عالمگیری ملتجی گردید چون نوکران عمده ابوالحسن از آزوری و حرص اندوزی بامید منصب و حکومت خاک بے حقیقتی برفرق روزگار خود بیخته بملازمت پادشاهی پیوستند و تا آن وقت دیگرے غیر از صاحب فوج نماز افتراق از موجب کار شکنی ابوالحسن پنداشته بیشتر^(۳) باستمالت خان مذکور پرداختند - و پس از ادراک ملازمت بتفویض

(۲) نسخه [مج] وافی (۳) یا بیشتر باشد •

منصب شش هزاری پنجهزار سوار و خطاب مقرب خان و عطای علم و نقاره و انعام لک روپیه نقد با اسپان عربی و عراقی و فیلان تانومند و دیگر مواهب شایان مورد التذات خسروانی گردید - و پهران و اقبای او بمنصب نمایان (که چندے از آنها از چهارهزاری کم نیستند) همگی بمنصب بیست و پنجهزاری بیست و یک هزار سوار ممتاز گشتند و پس از تسخیر حیدرآباد چون مرتبه ثانی سواد بیجاپور مضروب خیم پادشاهی شد ادرا (که در فون سپاهگری و سرداری یکتائی داشتند) بکشایش قلعه پرناله (که در تصرف غنیم بود) مامور فرمود خان مذکور باقتضای دواعی هوشیاری و خبرداری جواسیس خود را بآوردن اخبار سنبها (که بعد فوت پدر سر راجگی و سرداری دکن می افراشت) مقرر داشت - ناگهان خبر رسید که او بنا بر نزاع با قوم بیدراگی (که نسبت خویشی بآنها دارد) از راهیری بقلعه کهیلند رسیده بعد دار و مدارے بآن طایفه و او پرداختن خاطر از ذخیره قلعه در سنگمذیر نام جائے (که پیشکار او کب کلس آنجا عمارات و باغات عالیه بنا گذاشته) آمده ببسط بساط لہو و نشاط اشتغال دارد خان شجاعت نشان از کولاپور (که تا آنجا چهل و پنج کره بود و عقبات معب و هولناک هایل) در راه نمک خوارگی دای نعمت دست از جان برداشته با معدودے از فدائیان ناموس برسخت ایلغار کرد - هر چند جاسوسان بسنبها خبر کردند که فوج مغل رسید

(باب الخلاء) [۷۹۶] (مآثر الامراء)

آن سمت باده سفاهت و غرور بایمای ابرو سر از تن آنها برداشت
و بر زبان بطالت بیان گذراند - بیخبران دیوانه شدند - فوج مغل
درینجا می‌تواند رسید - تا آنکه خان شهابت آثار پس از تحمل
فراوان محن و مشاق (که اکثر جا خود پیاده شده راه می‌رفت)
بسرعت برق با سه صد سوار بسر وقت او رسید - آن سرشار دو بالای
نشئه رعونت و باده نوشی باعتضاد چهار پنج هزار سوار دکنی
نیزه گذار حمله آورد شد - قضا را تیره از شست تقدیر بکمپ کلس
رسید - و باندک زد و خورد آن حزب ادبار طریق فرار گزید - و او
در حویلی کب کاس در خزید - و خودش با کمپ کاس و بیست
(۲)
و پنج کس از عمده‌های او با زنان و دختران سوای رام راجه برادر
خردش (که در یکی از قلاع بود) دستگیر گردید - ازان میان راجه ساهو
پسر کلانش هفت هشت ساله بود - و چون این نوید در مقام ایکاروج
پادشاه رسید آن مکان بسعدنکر موسوم شد - و پس ازان (که خان
فیروزمذد بتداییر صائبه ازان دیوالاخ برآمد) هیچکس از اعوان
و انصارش دست و پا نتوانست زد - در بهادر گدده بحضور
رسید - او را زندانی مکافات کردند - همان زمان خلد مکان از تخت
فرون آمد - و گوشه قالین شکسته بادای سجدات شکر سر نیاز
پور زمین ابتهال آورد * * مصرع *

۱۱۰۰

* با زن و فرزند شد سنبها اسیر *

(۲) نسخه [ج ۰] پسر خودش *

تاریخ است - خان منصور در جلدوی این شگرف خدمتی بخطاب خانزمان فتح جنگ و از امل و اضافه بمنصب هفت هزار و هفت هزار سوار و انعام پنجاه هزار زرپیه نقد و دیگر انواع عطایا و مواهب سر مباحات بچرخ برین سود - و پسران و رفقای او بفزونی مناصب و عطیه خلع سرافرازی یافتند - پس ازان خانزمان مدتی متعینة فوج پادشاهزاده محمد اعظم شاه بود - در سال سی و هفتم شاهزاده بسبب عارضه استسقا بحضور رسید - خانزمان شرف ازدوز ملازمت گشته با پسران و اقربا گرانبار عنایت و انعام پادشاهی شده بهمراهی شاهزاده بیدار بخت به تنبیه غنیم لئیم رخصت یافت - و گویا در سال چهارم باجل طبعی و دیعت حیات مستعار سپرد - کثیرالاولاد بود - پسرانش خانعالم و منور خان از ناموران دهر بودند - از احوال آنها معلوم توان کرد - و دیگری فرید صاحب - که همراه برادران در جنگ اعظم شاه مردانه کشته شد - و احوال امین خان نیز جدا بتحریر آمده - دیگری همین منور خان بود - که سکونت حیدرآباد اختیار نمود - و از سرکار آصف جاه عاملی مرتضی نگر گرفت - و در سنه (۱۱۵۸) هزار و یکصد و پنجاه و هشت درگذشت - پسرانش زیر محاسبه سرکار اند - و دیگر نظام الدین خان - که حضرت خلد مکان بومیت پدرش از راه خانه زاد نوازی در حضور تربیت فرمود و همشیرا راجه سامورا (که پند افتاده بود) بنکاح او در آورد - اوضاع مغلی داشت - هیچ پسر و برادران مانا نبود - در خدمت بنیان

(باب الخاء) [۷۹۸] (مآثر الامراء)

طرح اقامت ریختن - خالی از نام و نشان نبود - بخسخت میگذرانید
در سنه (۱۱۵۵) هزار و صد و پنجاه و پنج هجری بمذزل خاموشان
شناخت - پسران (که باهم علانی بودند) در دعوی ترکیه پدر مدعی
با یکدیگر منازعت داشتند *

• خانجهان بهادر ظفرچنگ کوکلتاش •

میر ملک حسین نام - پدرش میر ابوالمعالی خواری ست
سیده بود موصوف بصلاح و تقوی - بعنوان درویشانه میگذرانید
چون حليلة جلیلة او بشرف رضاعت فیض اشاعت شاهزاده محمد
اورنگ زیب بهادر رسید پسرانش میر مظفر حسین و میر ملک حسین
بمنصب مناسب سرافرازی یافته ارج پیمای دولت و امارت گشتند
نشور نمای او این در حضور فردرس آشیانی بود - چنانچه از احوال
او پرتو وضوح میدهد - درمیان از مغرب در خدمت شاهزاده
تربیت یافته بقرب و اعتبار اختصاص گرفت - در سال بیست
و هفتم از خدمت شاهزاده گران خاطر گشته جدائی گزید - و بقصد
بندگی پادشاهی از دکن بحضور شناخت - اعلی حضرت بمنصب
هفت صدی صد سوار کامیاب عزتش فرمود - و چون ترک
رفاقت او پسندیده شاهزاده نبود در سال سیم از جناب پدر
والا قدر فوجداری هوشنگ آباد هندیه بنام او التماس نمود
بدین تقریب او را بجانبه عاطفت بدکن کشیدند - و در سال سی

و یکم چون شاهزاده بعد تسخیر قلعه بیدر همت بکشایش حصن کایان برگماشت اورا بگرفتن حصار نیلنکه^(۲) مامور گردانید - پس از وصول بمقصد با وجود آنکه متخصصان در مدافعت و ممانعت کوشیدند سر سواری قلعه را بقهر و غلبه بدست آورد - و محافظان را با تمامی اسب و اسلحه مقید ساخته نزد شاهزاده فرستاد - در آن هنگام (که شاهزاده لوی جهان کشائی از برهانپور بصوب اکبرآباد برافراخت) اورا بخطاب بهادر خانی نامور ساخت - از آنجا (که جرأت و جلالت او دلنشین شاهي بود) در محاربه جسونت از پیش آهنگان مقدمه الجیش گردید - و در صف آرائی داراشکوه بسرداری طرح دست راست معین گشت - و از غایت کار طلبی پیش رفته قریب بهرادل پیوست - ناگاه رستم خان دکنی با همگی فوج جرانغار مخالف بار بر خورده بجنگ و پیکار پرداخت - خان مذکور آنچه نهایت مرتبه تلاش و سپاهگری بود بتقدیم رسانیده زخم برداشت - و بعد ازین فتح چون موکب عالمگیری از اکبرآباد به سمت دارالخلافه باهتزاز آمد اورا باضافه هزاری پانصد سوار برنواختند و بتعاقب ارا شکوه (که بقصد سرانجام اسباب تدارک بلاهور شتافته بود) دستوری یافت - خان مذکور بچستی و چالاکي از آب ستلج (که مردم مخالف باستحکام آن پرداخته بودند - و عبور از آن باسانی صورت نداشت) گذشته بسطوت و صوات حمله بران

بیضا این ادبار گرفته آورد - آنها عذنان تماسک از دست داده
 راه فرار سپردند - داراشکوه در لاهور هم پای تمکن^(۲) نیفشوده روی
 آوارگی بجانب بهکر گذاشت - بهادر خان باتفاق خلیل الله خان
 تاجلستان دنبال از دست نداد - و در جنگ کهجوه (که با شجاع اتفاق
 افتاد) بهادر خان بهسرکردگی التمش پادشاهی انتظام داشت
 به نیروی همت داند بر دلی داد - چون داراشکوه بار دیگر در اجمیر
 طرح کارزار انداخته فرار بجانب گجرات نمود بهادر خان باتفاق
 راجه جیسنکجه بتکامشی آن رمیده همت گام سرعت برداشت - و چون
 آن آواره دشت سرگشتگی بولایت کچهه رفته راه بهکر پیش گرفت
 و از دریای سنده گذشته بذابر سابقه معرفتی (که با ملک جیون
 دهادر داشت) نزد او شتافت و روزی چند از تعب راه بر آسوده
 بعزم فندهار برآمد آن زمیندار حق ناشناس صلاح کار خویش در
 دستگیر ساختن او دیده سر راهش گرفته دستگیر ساخت - و حقیقت
 حال ببهادر خان بر نوشت - خان مذکور بهمعدانی تعجیل خود را
 بدان حدود رسانید - و او را بدست آورد با راجه جیسنکجه از راه
 بهکر بر جناح استعجال روانه حضور گردید - و شانزدهم ذی الحجه
 سال دوم جلوس بدار الخلافه رسیده زمین بوس دریافت - و آنروز
 داراشکوه را با بهرش سپهر شکوه در حوضه سر کشاده بر ماده فیل
 نشانده از راه میان شهر و بازار بدلهی کهنه برده بخضر آباد

(۲) نسخه [ب ج] تمکین *

در جای محفوظ نگاهداشته شد . (روز دوم بیستم و یکم شهر ذی الحجه سنه (۱۰۶۹) هزار و شصت و نه هجری چراغ زندگانش خاوش گردانیده در مقبره جنم آشیانی مدفون گشت . ^(۲) خان مزبور بعیای یکصد (اس اسپ) که بکثرت ایباغ اسپ بسیار از تلف شده بود) فوازش یافت . و پس از آن بقلع فساد بهادر بچگوتی (که بصمت بیدواره سر بفساد برداشته بود) مامور شد . و بعد انصرام آن مهم با ارسال فرمان صوبه داری آله آباد از تغیر خاندوران و منصب پنجهازری پنجهازار سوار چهره عزت افروخت . و مدتها بصاحب صوبگی ولایت مذکور گذرانید . و در سال دهم صوبه داری گجرات از تغیر مهابت خان بار تقویض یافت . از آله آباد عازم آندیار گردید . و مدتی به بندر بست آنصوبه قیام نمود . و در سال شانزدهم از اصل و اضافه بمنصب شش هزار و شش سوار دو اسپه سه اسپه مرتقی مدارج دولتی و اقبال گشت . و بعیای خطاب خنجهان بهادر و تقویض صوبه داری دکن از تغیر دکالی شاهزاده محمد معظم لوی بلند نامی افراخت . و خاعت خامه و جمدهر مرصع مصحوب گرز برداران بخان مذکور مرسل شد . و حکم شد که ماهی مراتب مرصع فرمودیم . خود بسازد . از کار طایبها در همین سال بایلغار شصت کرهی سیوای بهونمله را (که دران ایام قنخت و تاراج از حد گذرانیده آرامگاه و جمعیت ربوی سکنة دکن بود) بشکست

(۲) در [بعضی نسخه] بچگوتی *

(باب الخاء) [۸۰۲] (مآثر الامراء)

(۲) فاحش مغلوب و منکوب ساخت - و غنیمت فرادان بدست آوردن پس ازان (که بتاختهای متواتر و قطره و پویه زیاد سرپرشور و شر سبوا را پست و نگون ساخت) در سرزنش و مالش دیگر سرکشان ممالک دکن سعی نمایان بظهور آورد - و پیشکش از والیان بیجاپور و حیدرآباد بتحصیل در آورده مرارا بحضور ارسال داشت - پادشاه (۳) قدر شناس در جایزه کارهای دست بسته آن پیش قدم معركة زم

و پیکار را در حال هیزدهم سده (۱۰۸۶) هزار و هشتاد و شش هجری بخطاب خانجهان بهادر ظفرچنگ کولکلتاش و از اصل و اضافه هفت هزار و هفت هزار سوار و انعام کور در دم بر امثال و اقوان سری و برتری بخشید - و در سال بیستم سده (۱۰۸۸) هزار و هشتاد و هشت هجری قلعه نلدرک را (که از معظم قلاع ولایت بیجاپور است) بصرف اسباب قلعه گیری و جنگ و پیکار مورچال از دست دادن خان پنی (که طفل چهار ساله بود) انتزاع نموده بتصرف اولیای دولت در آورد - و در جنگ مورچال این قلعه محمد محسن نام پسرش بکار آمد - ازانجا (که عمدگی و عالیجاهی بخود رانی و خود آرائی میکشد - و کار سرکردگی و کامیابی باستغنا و رعونت می انجامد - بل از کار طلبی بکهنه عملگی می برد) در پیشگاه خلافت برفی تقصیرات بوی اثبات یافته طامب حضور شده بعزل خدمت

(۲) نسخه [ب] مغلوب ساخت (۳) در [بعضی نسخه] که بتحصیل (۴)

در [اکثر نسخه] مبرور

(مآثر الامراء) [۸۰۳] (باب الخاء)

و منصب و صاحب خطاب و ضبط اموال از صامت و ناطق معاتب
گردیدند و چون نقش سرداریش در جانب و اجانب درست نشسته
و نام عمدگی او بدور و نزدیک رسیده و دیرین بدگی و نیکوخدمتیها
علاوه داشت پس از چند سال بیست و یکم بدستور سابق
ببکالی منصب و خطاب و تفویض رتبه علیا و اعاده دولت عظمی
آب رفته بجویش درآمد و چون سال بیست و دوم مهراجه جسونت
به نیمتی سرا در شد و خاف^(۲) و جا نشینند نداشت جهت ضبط ملکش
خانجهان تعیین یافت . و رایات پادشاهی بسیر جانب اجمیر
باهترزاز درآمد . و خان مذکور تکنگ پای نموده در جودهپور^(۳)
(که حاکم نشین آندیار است) بانهدام بتخانها پرداخت . و چندین
ارابه بار اصنام (که اکثر مرصع بطلا و نقره بود) بعد معارفت اعلام
خسروانی بدار الخلافه آورد . و بحکم پادشاهی در جلوخانه در بار
زیر زینهای جام جهان نما انداختند . مدتها پامال مترددین^(۴)
شد . تا نام و نشانی ازان نماند . اما بند و بسمت آن ضاع چنانچه
باید صورت نبست . و شورش راجپوتیه و سرکشی رانا سرکشین
و مانجر بنهضت پادشاهی گردید . خانجهان در سال بیست و سیوم^(۵)
سنه (۱۰۹۱) هزار و نود و یک هجری از حوالی چیتور رانا از تدبیر
شاهزاده محمد معظم بنظم صوبه دکن رخصت یافت . او در عین

(۲) در [بعضی نسخه] خلفه جا نشین (۳) یا تکنگ پائی باشد (۴) در
[اکثر نسخه] جامع جهان نما (۵) نسخه [ج] جهت زوره

(باب الخاء) [۸۰۴] (مآثر الامراء)

بیرشکال همت بمحاصرہ قلعة سالہیر (کہ رفیع ترین قلاع بکلانہ است - و بتصرف غنیم در آمده بود) همت گماشت - و انواع تعب و صعوبت کشیده بے نیل مقصود برخاستہ بخجسته بنیان شتافت - میر محمد رضا لاهوری شارح مثنوی معنوی بعنوان منصب داری همراہ او بود - این یساق را منظور ساخته در کثرت گل زلا گفته *
* مصرع *

* شدہ گار بیچارہ گار زمین *

القصہ در ہمین سال ماہ محرم سنہ (۱۰۹۱) ہزار و نود و یک ہجری سنہای سوائی از سی و پنج کورہی شبگیر کردہ بیخبر بر بہادر پورہ (کہ در کورہی برہانپور معمورہ عظیم بود) ریختہ غارت کرد - کاکر خان نایب خانزمان صوبہ دار برہانپور با معدودے در شہر متحصن گردید - آن شقی بخاطر جمع پورہای معتبر اطراف شہر را آتش زدہ بخاک سیاہ برابر کرد - و دران حادثہ بر اکثر شرفا بے ناموسیہا رو داد - برخے از غیرت قبیلہ را تہ تیغ آردہ کشتہ شدند - خانچہان ازین آگہی از خجسته بنیان ایلغار نمودہ در یک شبانہ روز خود را بکتل فرداپور (کہ سی و دو کورہ مسافت دارد) رسانید - و درانجا بتقریب عبور کتل چہار پاس متوقف گزید - بر زبانہا افتاد کہ بر جوع وکیل سذبہا و تعہد مبلغ خطیر این درنگ بیوقت واقع شد - و درین فرصت سذبہا با ہرچہ

(۲) نسخہ [ج] ہمراہ بود *

توانست بر داشته با جمع از اسیران راه چوپره برگرفته بقلعه سالهیر
 شناخت . خانجهان (که می بایست از عرض راه بجانب اردان تاب
 میشد) راه راست گرفته ببهانپور (سید - و این انماض یادر
 سوء الظن مردم گشت - و باعث تغیر مزاج پادشاهی بتازگی شد
 و فرمان عتاب آمیز سرزد - و دران سال آنچه تجویز او از منصب
 و اضافه بحضور رفته بود بکالم نامنظور گردید - اتفاقاً در همان ایام
 شهزاده محمد اکبر سال بیست و چهارم روی فرار بجانب دکن
 گذاشت - احکام بجمع حکام رسید - که اکبر ابتر هر طرف سر بر آرد
 سد راه او گشته تا ممکن زنده دستگیر نمایند - و الا بقتل رسانند
 چون از متصل کوه سلطان پور میگذشت خانجهان (که باران
 گرفتنش گرم روی نموده نزدیک (سیده بود) عمان بازکشید - تا آنکه
 اکبر از کوهستان بکلانه گذشته باعانت بهیل و کولی براهیری
 رسید - و روزی چند در پناه سنبها بیداسود - هر چند اخبار نویسان
 از تحریر این مراتب خود را باز داشتند اما میر نور الله پسر میر
 اسد الله فوجدار تهانیر (که مرد بیباک بود) باعتبار خانه زادی
 و اعتمادی که داشت مفصل بر نوشته برنده راه خاطر پادشاهی افزود
 و گهزه عملگی و عیاری خانجهان بر همگان ظاهر شد *

و چون مااش سنبها و گوشمال اکبر هر یک بانفراده داعی توجه
 پادشاهی بود سال بیست و پنجم سرزمین دکن مطرح رایات
 ،الاکیری گشت - خانجهان بتحصیر قلعه رام سیج متعلقه گاشن آباد

(باب الخاء) [۸۰۶] (مآثر الامراء)

(که در تصرف سنبها بود) مامور گردید - و هرچند در کشایش آن سعی زیاد بکار برد از خبرداری و دیدبانی قلعه دار (که از مرهتهای آزموده کار بود) پیش نرفت - ناچار از پای قلعه برخاست و روز کوچ بمصالح مورچال از چوب و غیره (که بمبلغ خطیر فراهم آمده بود) آتش زد - مردم قلعه بشوخی تمام بر کنگرهای اطراف برآمده طبل و نقاره زده ناگفتنیها میگفتند - چون بصد گروهی اوردنگباد رسید از پیشگاه خلافت با ارسال خلعت خرسند ساخته حکم شد که ملازمت در نیافته سمت بیدر زفته اقامت نمایند - و هر طرف خبر آوارگی اکبر برسد بتعاقب پردازد - و چون دران ایام اکبر از حدود سنبها برآمده بصواری جهاز عازم ایران دیار گردید خانجهان تذبیه اشقیا وجهه همت ساخته در سال بیست و هفتم از سی کوه تاخته باویزش سخت سلسله جمعیت مقهوران را (که باراده فاسد بر کنار آب کشنا فراهم آمده بودند) گسیخت - و بهیارے از کفار اشرار را عرضه تیغ بیدریغ نمود - و مال و ناموس را دست خوش تاراج ساخت - و بجایزه آن فرمان تحسین و آفرین از حضور امداد یافته پسرانش مظفر خان بخطاب همت خان و نصیری خان بخطاب سپهدار خان و محمد سمیع بخطاب نصیری خان و محمد بقا بخطاب مظفر خان و برادر زاده و داماد او جمال الدین خان بخطاب صفدر خان مورد مراحم و الا شدند *

و چون شاهزاده محمد اعظم شاه بمحاصره بیجاپور قیام داشت

(مائراامرا) [۸۰۷] (باب الخاء)

اورا بانامت ^(۲) نهانه ایزدی بجهت رسانیدن رسد بلشکو شاهزاده
مکوم گردانیدند - و از همانجا آخر سال بیست و هشتم بهراهی
شاهزاده محمد معظم (که بتادیب ابوالحسن حیدرآبادی رخصت
یافته بود) متعین شده با ده هزار سوار پیش آهنگ شاهزاده گشت
و با خلیل الله خان سرلشکر و حصینی بیگ ^(۳) علی مردان خان
(که با سی هزار سوار جرار ^(۴) در مقابل عساکر پادشاهی سر نخوت
می افراشتند) کارزارهای سترگ نمود - روز از هنگام دمیدن
سپیده صبح کوس و کونای زرم بلند آوازه گشته تا سه بهر بازار پیکار
گرمی داشت - بهادران از تیر و تفنگ گذشته دست و گریبان
بجمدهر گشتند - و هر طرف از کشته پشته نمودار گردید - دران
هنگام بر پهرش همت خان که هر اول بود عرصه جنگ تنگ تر گردید
هرچند از پدر طایب کمک نمود اعادی آنچه ان هجوه نموده اورا
هاله وار در میان گرفتند که نمی توانست یک قدم برداشت - و دران
اذا پرب خان ^(۵) ملقب بهات پتھر (که از مبارزان جانباز قطب شاهیه
بود - و سنگ دستش از دور کارتیر و تفنگ میکرد) اسپ تازان
نیزه در دست بمقابله فیل خانجهان رسیده فریاد کرد که سردار کدام
اسم - و خواست نیزه حواله نماید - خانجهان بنهیب تمام بانگ

(۲) نسخه [ب] نهانه بزدی - و نسخه [ج] نهانه ایزدی (۳) نسخه

[ج] حصینی بیگ خانسامان که (۴) نسخه [ب] - وار در مقابل (۵) نسخه

[ج] بزری خان یا پری خان باشد *

(باب الخاء) [۸۰۸] (مآثر الامراء)

برزد - که سردار منم - و اورا فرستاد نیزه اندازی نداده به تیر
توکش از زمین بر زمین انداخت - و آخر کار موکث افزائیهای مخالف
بهجائی رسید که نزدیک بود که آثار هزیمت پدیدار گردد - ناگاه اتبال
عالمگیری بصورتی دیگر جلوه نمود - که فیل مستی از لشکر پادشاهی
بمیان آنها در آمد - و اسبان را بچراغ پائی در آردن - و دران ته و بالا
اسپ و آدم دو سه سردار نامی بزمین سرنگون افتاده فوج
حیدرآبادی رو بگریز آردن - و با وصف چذین صف آرائیها (که کرة
بعد اولی و مره بعد اخری افواج گران را از پیش (ر زده برداشتم)

و بدست آردن حیدرآباد *
۱۰۹۷
(۲)
* شد فتح بجنگ حیدرآباد *

تاریخ این واقعه است - و متحصن شدن والی آنجا در قلعه گلکنده
چون در اصل مزاج پادشاهزاده و خانجهان بر استیصال ابوالحسن
نبود و اول وهله میخواستند واسطه صام شده عفو جرائم او از جناب
خلافت نمایند هر چند که امرای جهالت کیش او بجنگ و پرخاش
رسانیدند در مراسم تعاتب و مراتب تاخت و تاراج همه جا اغماض
و خود داری بکار می رفت - و این معنی در پیشگاه سلطنت علاوه
بر دهائیهای سابق گشت - خانجهان را بحضور طلبیدند - چون
او با پادشاه همبازی بود و سرباری آن نسبت رضاعت (که
نسبتی است رعونت افزا) و باز پندار نفرد بخود در کار دانی

(۲) در [بمقوله نسخه] بچنگ *

و سرکردگی خصوصاً مهمات دکن (که میدانست بے او متمشی نخواهد شد) و با این همه زبان و دستش با اختیار او نبود. (رجز گستاخانه عرض می نمود - و در غیبت سردیوان ناگفتنی میگفت و در کارهای ملکی هر چه می خواست بے محابا میکرد - اگر حکم حضور هم میرسید موثر نمیشد - چنانچه موقوفات و منہیات^(۲) (که مزاج پادشاهی مصرف رفع آن بود) در لشکر او ترویج تمام یافته - مکرر اشرار اعتراض آیدز رفت - اصلاً در منع آن نمیکوشید - روزه در جلو خانه بر سر پالکی گذاشتن میان مردم او و معظم خان مغربی خانه جنگی عظیم برپا گردید - خانجهان را رخصت کردند که رفته مردم خود را از شورش و یرخاش باز دارد او بعد بر آمدن از خود سربمردم خود گفت - که بازار معظم خان قاراج نمایند - و این معنی سر باری^(۳) سرگردانیهای پادشاه گردیده ملامت بر ملامت افزود - ناچار بعد ازین در نخوت شکنی او قدبیره اندیشیده بصوبه داری هرجا که تعیین میگردد هفوز تمتع از فصل سالم بر نمیداشت که تغیر میشد - و زیر بار خسارت^(۴) سنبذی می آمد *

بالجماء آخر سال بیست و نهم به تذبذب جات و فسادان صوبه^(۵)

(۲) در [اکثر نسخه] رفع موقوفات و منہیات که مزاج پادشاهی مصرف

آن بود (۳) نسخه [۱] سر باری و سرگردانیهای پادشاه (۴) نسخه

[بهج] سنبذی (۵) نسخه [ب] جات فسادان *

(باب الخداد) [۸۱۰] (مآثر الامراء)

اکبر آباد دستوري يافت - و بانعام در کورر دام مباحات اندوخت
و سواى همک خان (که تعین مهم بيدجاپور شده بود) ديگر پسران
بمراقت پدر مرخص گردیدند - و چون آن مهم دشوار انجام بے لشکر
فراران و کوشش بے پايان سر نمیشد شاهزاده بيدار بخت نخستين
خلف محمد اعظم شاه را نیز در پی آن کار تعین نمودند - و پس
ازان بمساعی جمیاء شاهزاده و اهتمام خانجهان سنه (۱۰۹۹)
یکهزار و نود و نه هجری راجا رام جات سرکرد مفسدان آن نواحی
بزخم تفنگ در گذشت - شاهزاده بانتزاع سنسني^(۲) و ديگر مکانهای
اهدات کرد آن شقي (عقب افزای آن موز و بوم گشت - خانجهان
بصوبه داری بنگاله متعین گردید - و در سال سي و سيوم بنظم
صوبه آله آباد مامور شد - و در سال سي و چهارم بايالت صوبه پنجاب
رخش عزيمت دراند - و در سال سي و هفتم حسب الطاب از لاهور
بسجود قدسي آستان خلافت ناصیه بزدگی آراست - و باز از حضور
بجای ديگر نشأفت - تا در سال چهل و یکم در چهارمی اسلام آباد
برم بوزي نوزدهم جمادي الاولی سنه (۱۱۰۹) هزار و یکصد و نه
هجری جهان گذاشتني^(۴) را را گذاشت - چون مرض او اشتداد داشت
خلد مکان وقت معارفت از شولاپور بنگاه ادرا بشرف عیادت نوازش
فرمود - چون صاحب فراش بود از بستر نتوانست برخاست

(۲) نسخه [ب] سیديني و نسخه [ج] سلسي (۳) نسخه [ج] یکصد

هجری (۴) نسخه [ج] گذاشتني را *

زار زار گریست - که نمیتوانم دولت قدمبوس دریافت - و آرزوی
خون ظاهر کرد - میخواستم که در معرکه بکار بیایم - بر زبان پادشاه
گذشت - تمام عمر در بندگی و اخلاص جان نثار بوده اید - مگر
درین عمر آرزو باقی ست - قاپوت اورا بقصبه نکودر درآبه^(۲) پنجاب
(که گورخانه اش آنجا بود) نقل نمودند - از پسرانش احوال
همت خان و سپهدار خان بجای خود مرقوم گشته - دیگر پسرانش
چندان رشادتی نداشتند - نصیری خان مرد دیوانه پرتبه بود
و ابوالفتح خان کهین پسرش تا مبادی جلوس محمد شاهی در قید
حیات بود - و پدربشانی میگذرانید *

خانجهان بهادر سپه سالار سردار ممالک مدار بود - بعلو
شان و سمو مکان و کثرت اسباب جاه و دولت و افزونی مواد
ثروت و صوامت در نوئیان و الا قدر عدیل و نظیر خود نداشت
و خلیق و مهربان و مستجمع مراتب بر و احسان بود - و محفل او
شایسته عالی داشت - جز او کم کمه حرف میزد - آنچه او میخواست
خود میگفت - دیگران را جز نعم جواب نبود - زیاده گوئی
خوش نداشت - بیشتر ذکر مجلس او نظام و نثر و شمشیر و جواهر
و اسب و فیل و ادویه میبوی بود - فراسی غریب داشت - روزی
در ایام موبداری دکن با جد کلان مقرر این سطور امانت خل
میرک معین الدین مغفور (که در انوقت دیوان مستقل دکن بود

نقل میکرد - که پادشاه بوقت رخصت بمن فرمود - که اگر بشنوی
 (که محمد معظم علم بغی و طغیان برافراشته) قبول خواهی کرد - اگرچه
 از متمشی نخواهد شد - و اگر بنام محمد اعظم شهرت دهند زینهار
 وارد نخواهی کرد - هر چند که می تواند پیش برد - و محمد اکبر
 طفل است - اما آنچه من متفرض شده ام این راه ناهنجار را
 غیر از اکبر دیگر نخواهد پیمود - و در آن وقت املا از سرداری
 اکبر و اراده های او اثری و خبری نبود - بعد از شش ماه این
 کچه گل کرد - و دریافت درسم خانجهان مطابق واقع گردید
 و پذیرد سوی و سرداری هم طرفه دوسر داشت - بلند پروازیها
 و کله بر زنیهای او مثل عالم گیر پادشاهی را (که با عزم و همت خود
 دیگر را نمی سنجید) به پاچ و تاب می آورد - ازین جهت بود
 که آخرها او را بے جاگیر و بے کار در حضور نگاهداشتند - و برغم او
 تعریف سپاهگزی و سپه کشی برخی از خانه زادهان تازه بعومده آمده
 می نمودند - چنانچه تهور خان پسر صلابت خان و جان نثار خان
 خواجه ابوالمکارم قضا را در همان ایام اینها را با ستای شقی
 اتفاق جنگ افتاد - تمام فوج و توپخانه بغارت داده جان نثار خان
 نیم جان بکنک یا بدر برد - و تهور خان زخمی خود را میان
 مردها انداخته عمر در باره یافت - چون این سرگذشت بعرض
 پادشاه رسید فرمود اینها همه از مقدرات است^(۲) - باختیار کسی

(مآثر الامرا) [۸۱۳] (باب الخلاء)

نیست - خان جهان این کلام را شنیده گفت - خیر در عالم بالا
عرض مکرر نمی باشد - که بدهند و باز ستانند - چرا در سرداری
مدتها بمن چشم زخمی نرسید - حرفهای دروغ و حکایات مبالغه (که
عقل از قبول آن آبی سمت - و از قبیل خرافات است) مشهور و زبانزد
مردم است - اگرچه در خوبیها و بزرگیهای خانجهان حرفه نیست
که قریب بتواتر رسیده اما نظر بانصاف سبکی مزاج هم فطری
داشت - و چرا نباشد - که از هفتصدی یک دفعه بمرتبه پنجهزاری
رسید - و بر مراتب شتی (که درین میانه عبور واقع می شود)
نگذشته بود - اما چنین پادشاه را (که از غضب و غیرت سرزنده
نمیخواست) این قسم نوکر بے محابای گستاخ از حکمتها بود *

در آخرها روزی در عدالت گاه آفتابه خورد چینی مدرر^(۲)
از نظر پادشاهی گذرانید - و گفت آفتابه حضرت موسی است
علی نبینا و علیه الصلوة والسلام - خلد مکان بران نگاه انداخته
بشاهزاده محمد معزالدین و محمد معظم داد - در سطر نقشه مانا^(۳)
بخط در گردن آن مرقوم بود - شاهزادها گفتند - این خط عبرانی
خواهد بود - بیاد در طور حرف دریافته گفت - عبرانی مبرانی
نمیدانم - کسیکه فروخت همچو نشان داد - پادشاه فرمود این که
حرفه سمت چنیک بد نیست *

(۲) نسخه [۱] در آخر روزی (۳) در [اکثر نسخه] محمد عظیم

(۳) در [بعضی نسخه] خشک *

* خدا بنده خان *

پسر شایسته خان امیر الامرا سمت - در حیات پدر و الا قدر
از پیشگاه خلافت در سال سی و ششم عالمگیری بمنصب هزاری
و فوجداری بهراج مضاف صوبه اودهه سرافرازی یافته بود - بعد
از فوت پدر در سال سی و نهم عالمگیری از محال فوجداری
بمحمور رسیده حسب الارشاد خسروانی و عملت خان مذکور با صبیحه

جماعة الماک اسد خان قرار یافت *
۱۱۰۱

* سعدین کرده اند بپرچ اسد قران *

تاریخ است - در سال چهارم از تغیر هرید خان بمیر بخشگیری
احدیان اختصاص گرفت - و در سال چهل و یکم بمخدمت بیوتاتی
رکاب پادشاهی امتیاز یافت - و در سال چهل و چهارم از تغیر
مسکر خان حیدرآبادی بنظم صوبه بیدر مامور شد - و در سال
چهل و ششم از تغیر چین قلیج خان بفوجداری کرزاتک بیجاپور
دستوری یافت - و در سال چهل و هشتم از انتقال روح الله خان
ثانی بمخدمت خانمامانی پایه افزای اعتبار گردید - دو هزار
و پانصدی هزار سوار منصب داشت - آخرها در احمدنکر پانصدی
دو صد سوار اضافه یافت - در همان ایام واقعه ناگزیر خلد مکان اتفاق
افتاد - از اخلاف خلافت محمد اعظم شاه (که بصوبه داری مالوه
مخصف یافته بیست گروهی لشکر رفته بود) فوراً از سنوح این

(۲) نسخه [ب] بهر نسخه (۳) نسخه [ج] در سال نهم *

سانحه باردوی معای برگشته سریر آرای سلطنت گردید - اعیان
 و ارکان عالمگیری کام و ناکام بل از طوع و رغبت (که بظاهر طرف
 غالب می نمود) مرافقت او برگزیدند - و خان مذکور نیز همراهی
 نمود - در جنگ بهادر شاه (که بعد از سه ماه و بیست روز از واقعه
 خلد مکان رو داد - و دران معرکه مرد آزما محمد اعظم شاه با دو
 پسر و بسیاری از امرای پادشاهی و مردم شاهی دلیرانه شربت
 و آبسین نوشیدند) مشارایه نیز زخمهای کاری برداشت - و با کبر آباد
 رسیده با آنکه زخم رو بدی آزرده بود و ملازمت خادم منزل هم نمود
 (۲)
 اما بد پرهیزها بکار برده زخمها عود نموده درگذشت *

گویند از میدان جنگ او را با مطاب خان چون برداشته بردند
 علی مردان خان کولتاش بسر وقت آنها حاضر شده سرزنش (که
 لازمه چنین اوقات است - و مردم طرف غالب بمصیبت زدهای
 طرف ثانی میکنند - و نمک بر جراحتها می پاشند) میکرد - مطاب
 خان از ضعف نالیها میگفت که ما مجبور بودیم - و با کراه آمدیم
 خدا بنده خان (که بسبب زخمها پاره غشی داشت) می شنید
 یک دفعه دران حالت نذر شد - و گفت خیر ما بشوق تمام آمده بودیم
 که زن و بچه شما را اسیر کنیم - و شما را قتل نماییم - خدا نخواست
 این سر حاضر است - بهر کیده که خواسته باشد بدترین ای
 خود باندازد - پسران داشت - اما از بطن صبیغه اسد خان نبودند

یکی از آنها خطاب پدر یافته بخلاف امیرزادها (که بلهور و لعب مشغول می باشند) در کمال صلاح و تقوی ست - و بوظائف و اوزار اشتغال دارد - در حالت تحریر بدیوانی سرکار آصف جاه اختصاص یافت - و جوهر دیانت خود را (که همیشه در عالم کمیاب بوده است) بر همگنان ظاهر ساخت - از ناقدردانیها بذارسائی مذبذب شده معزول گردید *

✓ • خانعالم اخلاص خان •

پسر ارشد خانزمان شیخ نظام است - سال بیست و نهم جاوس خلد مکان همراه پدر بدرامت ملازمت پیوسته بمنصب شایسته قامت لیانت آراست - و سال سی و دوم چون پدرش در گرفتار ساختن سنبها جهد بلیغ نموده خدمت نمایان بظهور آوردن او نیز درین تردد با پدر شریک بود - از امل و اضافه بمنصب پنج هزاره چهار هزار سوار و خطاب خانعالم سرمایه ناموری اندرخت - و سال سی و نهم باغافه هزاره سوار بلند رتبهگی یافت - سال چهل و سه در جنگی (که محمد بیدار بخت را با رانا بهونسله رد داد) مصدر کشش و کوشش بسیار گردید - سال پنجادم بحراست صوبه مالوه نامزد شده با محمد اعظم شاه (که چند روز پیش از ارتحال پادشاه رخصت مالوه یافت) تعیین گردید - پس از وقوع آن قضیه ناگزیر برفاقت محمد اعظم شاه تن در داده درز جنگ با بهادر شاه بمقابله سلطان عظیم آلشان

شتافته دلیرانه حمایه آوردن - و جرأت‌های سترگ نمود - بزخم تیر از پا در افتاد - پسرانش یکی خانعالم ثانی - که بعد از پدر بهمداری رسید - برگشته بسمت صوبه بیدر ارتقا در جاگیر داشت - و بطور وطن قرار داده بود - با منکوحه خود محبت بسیار داشت - کار و بار جاگیر بار گذاشته بود - از نیرنگی تقدیر مهمات مذکوره فوت کرد ام بسیار برز طاری گردیده بفاصله چهار ماه خود هم منتقل گشت (۲) بجمع جواهر و سلاح حریص بود - با آنکه استعمال نمیکرد - نقد هم معتدبه فراهم آورده بود - پس ازو زیاده بر نصف بضبط سرکار در آمد - پسر نداشت - در مین احتشام خان - که در اوائل حال بعالم بقا خرامید - پسرش احتشام خان ثانی با عم خود خانعالم میگذرانید - و صبیه او در خانه داشت - ازو یک پسر ماند - که بعد سعی بسیار بخطاب خانعالم و تیولداری محال ارثی مذکور کامیاب شد - اما به نیرنگ سازی فاک کج رفتار در اوائل ایام شباب کوس سفر بباک آخرت نواخت *

* خانبهان بهادر کولکناش خان ظفرچنگ *

علی مراد نام کوکه سلطان جهاندار شاه است - و بنجابت خاندان موصوف - در اوان شاهزادگی بمزاج آقا جا کرده در صوبه دار ، ملتان راتق و فاتق مهمات سرکار او گشت - و در عهد بهادر شاهي بخطاب کولکناش خان مخاطب گردید - پس از ارتحال خلد منزل

(۲) طسخه [ا ب] بجمع جواهر (۳) نسخه [ب] از محاله

(باب الخاء) [۸۱۸] (مآثر الامراء)

و بقتل (سیدن هر سه پادشاهزاده) که شاهد سلطنت هندوستان در آغوش جهاندار شاه در آمد) او از اصل و اضافه بمنصب نه هزاری نه هزار سوار و خطاب خانجهان بهادر ظفر جنگ و خدمت میربخشیکری پایهٔ عزت برافراخت. و محمد ماه برادر کوچک او (که بظفر خانی مخاطب بود) و خواجه حسین خان یزنهٔ او هر یک بمنصب هشت هزاری و اولین باعظم خانی و نظامت اکبرآباد و در همین بخاندورانی و بخشیکری دوم لوامی اعتبار برافراختند و این همان خاندوران است که اتالیق محمد اعزالدین پسر جهاندار شاه مقرر شده بمقابلت محمد فرخ سیر شتافته - و از غردلی (۲) و بیجگویی بدون آنکه شمشیر از نیام برآید و خونی از بینی اهدا بریزد باتفاق شاهزادهٔ مذکور وقت شب از لشکر برآمده راه اکبرآباد گرفت *

بالجمله کولتاش خان در مساعی فدویت کوتاهی نمی درزید اما چون فیما بین او و ذوالفقار خان هم چشمی واقع شده مواد حسد در جوش بود و در مشورت خلاف یکدیگر گفتن و باندیشهٔ مال کار نپرداختن شیوهٔ لازم و طریقهٔ واجب گردیده علاوه پادشاه وقت (که بعشق لعل کنور مبتلا بود) (سوم خبرداری و هوشیاری را خیربان گفته بلوازم سلطنت و مراسم جهانداری نمی پرداخت گل مراد نشگفت - و چمن آرزو رنگ خزان گرفت - در جنگی که

با محمد فرخ سیر در سنه (۱۱۲۳) هزار و یکصد و بیست و سه هجری متصل اکبر آباد رو داد) او ثبات قدم ورزیده بکار ولای نعمت در آمد *

* خاندوران امیر الامرا *

خواجه عاصم نام - از خاندان نجابت بود - نیاگانش از روستاق بدخشان بهذروستان وارد شده در اکبر آباد سکونت گزیدند - بعضی از آنها بزی سپاهگری و برخی باباس درویشی میگذرانیدند - برادر کلانش خواجه محمد جعفر از منزویان با اعتبار بود - قضیه شیخ عبدالله واعظ ملتانی با او بتقریب مناقب خوانی ایمة دین (که سال سیوم سلطنت محمد فرخ سیر پادشاه رو داده) بر زبانها ست - خواجه محمد باسط پسر خواجه محمد جعفر است - نام برده ابتدا بمنصب قایل در والا شاهیان سلطان عظیم الشان انسلاک یافته - در وقتی (که بعد فوت خلد مکان حسب الطلب پدر خود از بنگاله عزیمت اکبر آباد نمود - و پسر خود محمد فرخ سیر را در صوبه مذکور گذاشت) او را نیز تعیینات پسر ساخت - از آنجا (که سلیقه درست داشت - و بارقه لیبتمت از ناصیه حالش می تافت) در چند روز ساز موافقت با مزاج محمد فرخ سیر کوک کرده دخیل مهمات جزوی و کای گردید - تعلقه داران دیگر شدت او آنقدر نوشتند که سلطان عظیم الشان او را بحضور خود طلبداشت درین ضمن (که خلد منزل طابل رحل بعالم بقا کوفت - و سلطان

(باب الخاء) [۸۲۰] (اثر الامرا)

عظیم الشان با برادران جنگ نموده کشته شد . و محمد فرخ سیر
بر تخت جهانداری پا گذاشته بانفاق سادات بارهه کمر عزیمت
بجنگ عم خود جهانداد (شاه بر بسمت) مشار الیه خود را نزد محمد
فرخ سیر رسانیده نظر بر قدم ارتباط و افزونی اعتماد بداروغگی
دیوان خاص و اضافه شایسته و خطاب اشرف خان اختصاص گرفت
و چندے میر آذشی هم ضمیمه داروغگی دیوان خاص سر برهه میکند
و پس از آنکه محمد فرخ سیر بر عم خود ظفر یاب گشت بعد رسیدن
شاهجهان آباد سال اول جلوس نامبرده از اصل و اضافه بمذمت
هفت هزاری هفت هزار سوار و علم و نقاره و خطاب مصام الدوله
خاندوران بهادر منصور جنگ لوای ترفع بر افراشت . پستر (که
سابقین پادشاه و سادات بارهه بذاب در اندازی مردم سبک مزاج
و ناتجربگی والی وقت و خود دائی سادات بارهه صحبت یکرنگی
مبدل بدر رثی شد) مشار الیه (که سیر فکری ضمیمه سنجیدگی
داشت) هر چند با پادشاه شریک مصلحت بود اما با سادات
نشکست - سال دوم (که امیر الامرا حسین علی خان بنظم صوبه دکن
از تغیر نظام الملک فتح جنگ بهادر دستوری پذیرفت) او به نیابت
میر بخشگیری چهره اعتبار بر افراخت . و در همان ایام ببخشگیری
دوم از تغیر محمد امین خان بهادر سرافرازی یافت . پستر
بصوبه داری گجرات سربلند گشته حیدر قلی خان (که بمتصدگیری

(مآثر الامرا) [۸۲۱] (باب الخاء)

بذکر سورت از حضور مقرر بود) به نیابت او تعلقه مذکور را
سرانجام میداد *

چون سلطنت بفروردوس آرامگاه رسید و سال اول جلوس حسین
علی خان کشته گردید و فوج همراهی او جوق جوق و سید غیرت
خان همشیره زاده او با فوج خود رو بصرا پرده پادشاهی آوردند
پادشاه بتجویز دولت خواهان بر فیل سوار شده پیش دولتخانه
ایستاد - نامبرده در عین گرمی هنگامه با جمعیت خود رسیده
بمثل^(۲) هراولی تعیین یافت - و پس از کشته شدن غیرت خان و فرونشستن
هنگامه بخطاب امیرالامرا و تفویض میربخشگری درجه اعتلا
پیمود - مدتها باستقلال بتعلقه مذکور پرداخت - خوش وضع
و خوش معارزه بود - بصحبت علما و فضلا رغبت بسیار داشت
و همواره در مجلس او فصوص الحکم مذکور میشد - با غربا
بخلاق پیش می آمد - و با همچویشان بر خود می پیچید - هرچه
از جاگیرش می آمد صرف سپاه (که همه بپیش قرار بودند) می نمود
و در معاملات پادشاهی رسم کارسازی مطلق نداشت *

گویند چون جعفر خان صوبه دار بنگاله فوت کرد و شجاع الدوله
خویش خان مذکور بجای او مقرر گردید مبالغه (که تعبیر بالکوک
توان کرد) برای او سوای پیشکش پادشاهی فرستاد - او مبلغ
مذکور را همراه پیشکش مزبور داخل خزانه پادشاهی ساخت

(ع) نسخه [ب] مثل هراولی *

(باب الخاء) [۸۲۲] (. آثار الامراء)

راجها اکثر با او قوسل داشتند - چون شورش مرهتهای دکن در صوبه مالوه (و داد سال (۱۱۴۷) هزار و یک صد و چهل و هفت هجری) بانفاق راجها جهت گوشمال آن فرقه ضاله حسب الحکم روانه شد - و فوجی دیگر بسرداری اعتماد الدوله قمرالدین خان بود و مقابل خاندوران ملهار راجه هوامکر - اما کاره که باید صورت نسبت صلح گونه نموده بحضور برگشت - سال (۱۱۴۹) هزار و یک صد و چهل و نه هجری (که باجی راجه بدور دار الخلافه هنگامه آراست) از از بلده برآمد - باجی راجه عطف عذاب نمود - و سال (۱۱۵۱) هزار و یک صد و پنجاه و یک هجری (که نادر شاه بهندوستان رسید و پادشاه وقت بعزیمت مقابله تا کرنال ^(۲) نهضت فرمود) برهان الماک سعادت خان صوبه دار اوده (که عقب مانده بود) منزل طولانی کرده بهلازمت پیوست - و باستماع خبر تاراجی بهیر خود بمقابله فوج ایران شتافت - خاندوران نیز با جمعیت خود بنا بر کومک از عقب رسید - فوج متقابل بطریق فزائی بمیدان کشیدند - نامبرده پا قایم داشته تا مقدر در زد و خورد کوشید - همراهانش اکثره بکار آمدند - خود هم بزخم تفنگ مجروح گشته بخیمه آوردند (رزق فرمای آن بدیار باقی خرامید - سه پسر او (که همراه بودند) و مظفر خان برادر او (که بعمدگی نام برآورده بود - و چند صوبه داری اجمیر داشت) درین جنگ (سه پسر وادی عدم گردیدند

(۲) در [بعضی نسخه] کرمال *

(مآثر الامراء) [۸۲۳] (باب الخاء)

خواجه عاشوری نام پسر او (که اسیر مخالف گردیده بود) در عهد

محمد شاه پادشاه بخطاب پدر امتیاز اندوخته سنه (۱۱۶۷)

هزار و یکصد و شصت و هفت هجری بمیر آتشی و در عصر

عالمگیر ثانی بامیرالامرائی علم بلند رتبه‌ای افراخته پس از چند

در گذشت *

چون مذکور نادر شاه بزبان قلم گذشته تحریر پاره احوال او نیز

ناگزیر خامه اخبار طراز است - او از ایل قرقلو (که صنفی از افشار

ترکمان است) بود - در قدیم الایام مسکن این قوم ترکستان - و در ایام

استیلای مغولیه توران از آنجا برآمده در آذر بایجان توطن گزید

در عهد شاه اسمعیل صفوی بتقاریب کوچ کرده در سرچشمه منات

کونکان محال انیورد متعلقه خراسان (که در سمت شمالی مشهور

مقدس بفاصله بیست فرسخی قرب جوار مرود واقع شده) اختیار

سکنین نمود - تولد او در سال (۱۱۰۰) هزار و صد هجری

بوقوع آمده بنام جد خود نذر قلی موسوم گردید - از آنجا [که

اواخر سلطنت سلطان حسین صفوی بنابر وفور علم و عدم

سیاست (که لازمه ریاست است) نسق عملداری برهم خورده

در هر سره سودای حکمرانی و در هر خاطر تمنای فرمانروائی

جا کرد - چنانچه در خراسان و قندهار افغانه ابدالی و غلزه

(۲) نسخه [ب] عاشور نام (۳) نسخه [ب] کولپکان - یا کولکان باشد

(۴) در [بعضی نسخه] ایورد *

(باب الخاء) [۸۲۴] (مآثر الامراء)

دست تصرف یافتند - و اهل روم بر اماکن سرحد مستوای شدند [از در وطن خود سکه خروج زده اول با هم قومان خود (که با او طریق معاندت می پیمودند) جنگ کرده غالب شد - پستتر بصف آراییهای متواتره افغانه را بقتل رسانیده دست تصرف آنها را بکوتاه ساخت و پس ازان بتمسخر مشهد مقدس پرداخته در سال (۱۱۴۱) هزار و یکصد و چهل و یک هجری اصفهان را گرفت - و سال (۱۱۴۵) هزار و یک صد و چهل و پنج هجری افواج روم را شکست داده مصاحبت را بقبول پنج شرط مقرر نمود - اول اینکه علماء روم طریقه امامیه را مذهب خامس شمارند - دوم اینکه ازکان اربعه مسجد الحرام (که بایمه اربعه متعلق است) مردم این مذهب هم در یک رکن با ایشان شریک بوده بآئین جعفری نماز گذارند - سیوم هر سال از جانب ایران میر حاج تعیین شود - و باعزاز و احترام او پردازند چهارم اینکه اسارای مملکت ایران و روم نزد هرکس که باشد مطلق العنان شود - و بیع و شرای آنها روا نباشد - پنجم اینکه وکیل همدیگر در پای تخت هر یک حاضر باشد - که امور هر مملکت بآئین بهین فیصل میداده باشد - و سال (۱۱۴۷) هزار و یکصد و چهل و هفت هجری بر تخت سلطنت نشست - و سنه (۱۱۵۱) هزار و یکصد و پنجاه و یک هجری بهندوستان آمد - و فردوس آرامگاه آخر بدر صلح زده مبلغ خطیر و جنس بیکران و تخت طاووسی (که ساخته اعلی حضرت بود) سپرد - و سال (۱۱۵۲) هزار و یکصد

و پنجاه و در هجری معارفت نمود - و تمام ممالک ایران و بلخ و خوارزم بتصرف درآمد - و سال (۱۱۶۰) هزار و یکصد و شصت و هجری مردم کشک باش وقت شب در سراپرده در آمده کار او را باتمام رسانیدند - پس از چندے پسرانش بهری برخاستند
آخر از آنها هم جزنامه باقی نماند *

* خدا یار خان *

مرزبان سزدهه مشهور بایتی در نسب عباسی است - و لقب عشیرة او بزبان سزدهه کلهره است - و اتباع او را سرائیان گویند زیرا که اکثر این قوم از سرا اند - که ضاعه مابین بهکر و ملتان را سرا گویند - اجدادش در لباس دریشی بسر میدردند - و سلسله طریقت از سید محمد جونپوری مهدوی نیز داشته اند - یکی از اسلاف او بر رئیس قوم ابره (که از قدیم الایام مرزبانان ولایت سزدهه بودند) پیوست - و پاره اراضی بطریق مدد معاش حاصل کرد - اولادش بدان مستظهر شده توج گرفتند - و مریدان و معتقدان بسیار بهم رسانیدند - و آخر بصیغه زمیذاری برآمده محصول بحکام ادا میکردند - و رفته رفته بر قوم ابره غالب آمده اکثر مواضع ایشان را در تحت تصرف آوردند - تا آنکه نوبت بشیخ نصیر رسید - و او استقلال کلی در امر زمیذاری بهم رسانید - و بعد فوت او پسر کلانش شیخ دین محمد بریاست نشین - و در عهد خلد مکان چون شاهزاده معزالدین بحکومت

صوبه ملتان قامت مباحث برافراخت و رایات شاهزاده بهیوستان رسید دین محمد سر از اطاعت پیچیده بملازمت نیامد - و آخر قرآن در میان داده دین محمد را با دو کس دیگر از اقربای او طلبداشتند - و بعد از آنکه هر سه تن بدرگاه رسیدند شاهزاده فوج را تعیین کرد - تا باقی ماندگان را با عیال و اطفال بسته بیازند یار محمد برادر خرد دین محمد بصحرت تمام قبائل را در شعاب جبال گذاشته مستعد بجنگ شد - و بعد از محاربه فوج شاهزاده شکست یافت - و یار محمد قوی دل شده بدرهای کوه متروصد جنگ نشمت - و شاهزاده بقید آن سه تن اکتفا کرده رایت معارفت بصوب ملتان برافراخت - و در ملتان حکم فرمود تا آن هر سه کس را بقتل رسانیدند - و پس ازین یار محمد بتدریج استقلال تمام گرفت - و سیوستان را بقبض آورد - و سیوی دره (که مملکتی وسیع از سنده و بقندهار پیوسته است) و دیگر محلات را از تصرف زمینداران قدیم برآورده بتصرف خود در آورد - و روز بروز اختر طامش عروج داشت - و ظاهرا در عهد محمد فرخ سیر بخطاب خدا یار خان و منصب سرافرازی یافت و در اواخر عهد فرخ سیر رخت سفر بان عالم کشید - از جمله اولادش دو فرزند رشید بودند - شیخ نور محمد و شیخ دارن - روزی چند

(۲) نسخه [ب] هر سه تن را (۳) در [بعضی نسخه] سه و ده هاهو - و در

[بعضی] سیوی و ده (۴) نسخه [ب] رخت سفر عالم بقا کشید .

در میان هر دو برادر غبار محاربه مرتفع بود - آخر شیخ نور محمد
 غالب آمده بجای پدر نشست - و برادر را بصلح طابیده پارا
 اقطاعی مقرر کرد - شیخ نور محمد از پیشگاه خلافت بخطاب پدر
 یعنی خدا یار خان و منصبی سر بارج عزت برافراخت - و قوت
 و شوکتش از جمیع اسلافش در گذشت - و دبدبه امارت و کوبه
 ایالت باتصی الغایه مهیا شد - اکثر زمینداران اطراف را مدقان خود
 ساخت - و در اداتل حکومت خود با جماعه داد پوتره زمینداران
 شکار پور و غیره جنگهای معب نموده غالب آمد - و آن جماعه را
 از مواطن اصلی خودها با عیال و اطفال قریب شش هفت هزار
 مرد و زن را اخراج نمود - جماعه داد پوتره در عهد شاهزاده
 معزالدین بزمینداری شکار پور قایم شده بودند - سببش آنکه
 چون شاهزاده بر بختیار خان زمیندار شکار پور فوج فرستاد جماعه
 داد پوتره در رکاب فوج والا تودات نمایان بظهور رسانیدند - و سر
 بختیار خان را بریده آوردند - شاهزاده بجلدوری این خدمت
 آن ضلع را بآن جماعه مرحمت فرمود - و عبدالله خان بردهی مرزبان
 کلات (که حصن حصین است مابین سنده و قندهار) همیشه
 در مالک خدا یار خان تاخت می آورد - و هر سال پیشکش میگرفت
 خدا یار خان در سنه (۱۱۴۳) هزار و یکصد و چهل و سه سحر
 قصد عبد الله خان نمود - و از نشیمن خود (که خدا آباد است)

حرکت نموده بلانکانه آمده نشست - و فوج جرار پیش فرستاد
 (۲) عبد الله خان (که در شجاعت و مردانگی یگانه بود) با فوج تلیل
 از کلات بر آمده و سرحد ملک خود گذاشته استقبال این فوج نمود
 و جنگی صعب انداخته بقضای الهی در معرکه کشته گردید - و خدا یار
 خان هر چند بعضی مضافات کلات را متصرف شد اما بهسبب
 صعوبت شعاب جدال کلات را نتوانست بدست آورد - و بعد ازین
 فتح از پیشگاه خلافت بخطاب خدا یار خان بهادر ثابت جنگ
 و منصب پنجهازاری با اصل و اضافه و عطیة نوبت و خلعت فاخره
 پیرایه امتیاز پوشید - و در سنه (۱۱۴۹) هزار و یک صد و چهل و نه
 هجری حکومت صوبه تتهه و سرکار بهکر نیز بوی مقرر شد - و جمیع
 مملکت ترخانیان مع شیء زاید در قبضه اتتدار او درآمد *
 و چون نادر شاه قصد هذدوستان کرد بخدا یار خان نوشت - که
 از جانب ملک خود راه دهد - خدا یار خان سرا با باز زد - و در راه
 کوه را مضبوط ساخت - ناچار نادر شاه از راه کابل بهندوستان رفت
 و بعد معارفت کابل چون غبار خاطر از خدا یار خان داشت
 قوسن عزیزمک را جانب سندهه معطوف العنان ساخت - و هرگاه
 خبر وصول نادر شاه بدایره غازی خان (که از ملتان سی کرده
 مفاصله دارن) بخدا یار خان رسید خواست که از ممالک خود
 گذاره کند - و بطرف دشمن و ریگستان (که عبور لشکر جرار درانجا

(مائراامرا) [۸۲۹] (باب الخاء)

محال باشد) انتقال نماید - باران آنکه هرگاه نادر شاه از ملک سندهه بگذرد باز هر ملک خود قایم شود - باین کنگاش با جمیع اهل و عیال و قبائل کلهوره و سرداران معتبر خود از خدا آباد و سیوستان کوچ کرده بامرکوت (که قاعه مستحکم است) رسید - و نادر شاه از استماع این خبر ایلغار کرده خود را بامرکوت رسانید - خدا یار خان جز اطاعت چاره ندیده آمده ملازمت نمود - نادر شاه بعد از عتاب و خطاب گفت - چرا از ما گریختی - خدا یار خان جواب داد - که ما از آبا و اجداد نوکر پادشاه هندوستان بودیم اگر با شما موافقت میکردیم شما را هم بر ما اعتماد نمی ماند این حرف معقول و مقبول افتاد - و در همان مجلس مرده بشارت تفویض مالک بدستور سابق داد - و بعد از اخذ اموال و امتعه نادر شاه سیوم حصه آن ملک بار باز گذاشت - و یک حصه بقوم واوره و بوتوره و یک حصه بزمینداران بهکر سپرد - و تبیل از حالت تحریر غلام شاه نامی و سرافراز خان پسرش (که نسبت قوایت با خدا یار خان داشتند) بحکومت این صوبه می برداختند درین اوان هم بهمان مردم متعلق است *

* خانزمان میواتی *

پدرش شیخ غلام مصطفی کار طلب خان والا شاهمی بهار شاهی که از قاضی زادهای فیروز پور میوات است - بقدرت طالب علمی داشت - برخی نسخه متداوله گذرانیده بود - آواز کار در سرکار

(باب الخاء) [۸۳۲] (مآثر الامور)

تلاشهای نمایان آراستگی یافته بود بخطاب خانزمان بهادر و منصب عالی مشمول نوازش پادشاهی گردید - و پستو بصوبه داری ملتان رخصت یافته رایت بلند نامی برافراخت - در عهد خاقان زمان چندان عزت و اعتبارش نماند - چنانچه بعد از سانحه نادر شاهي (که نواب آصف جاه عزیمت دکن فرمود) محاللات تیول خویش (که در هندوستان تن شده بود) سپرد او نمود - آخر سائیس کاه فروشی سم - در همین کار پیمانۀ حیانتش لبریز گردید *

• خواجه محمدالله خان •

اصلش از ممالک توران است - ابتدا نام برده باتفاق برادر خود خواجه رحمت الله خان در وفات عماد الملک مبارز خان بود هر دو عامی سیکاکول و راجندری^(۲) داشتند - چون پس از کشته شدن مبارز خان نظام الماک آصف جاه بحیدر آباد آمد هر دو پیش نوآیین مذکور رسیده او بخدمت خانسامانی بانضمام تعلقه میجان راجندری و برادرش بخدمت دیوانی سرکارش امتیاز یافتند خواجه رحمت الله خان زود در گذشت - و پس از فوتش او بدیوانی سرکار آن امیر چهره بخت افروخته در ایام (که نوبت درم آصف جاه عزیمت دار الخلافه نمود) او را اتالیق ناصر جنگ شهید نموده در دکن گذاشت - و پس از آنکه آصف جاه مراجعت بدکن نمود او همیشه جایس راز دار بود - چون سعادت الله خان

(۲) نسخه [ب] راجندری - یا راجندری باشد •

(مائراامرا) [۸۳۳] (باب الخاء)

تعلق دار کزناتک حیدرآباد فوت نمود و دوست علی خان
برادرزاده اش با مقدر علی خان بتفصیله (که در احوال
سعادت الہ خان مرقوم شدہ) بکار آمدند و قلعه ترچناپای (کہ
از مشاہیر قلاع آن الکا سمک) بتصرف مرار (اد کھوربرہ رفت
آصف جاہ تعلقدارمی کزناتک مذکور بنام برہہ مقرر نموده خود
بمحاصرہ قلعه مزبور ہمت گماشت . و پس از تسخیر هنگام
مراجعت جانب صحن بنیاد از بعطای نقارہ بلند آوازہ گشتہ
دستوری تعلقہ یافت . و همان شب سنہ (۱۱۵۷) ہزار و یکصد
و پنجاہ و ہفت ہجری بمرگ مفاجات از مکارہ دنیا بازرس
نقارہ آخر تاریخ است . مرد ولایت زای آرمیدہ مزاج بود . بچوں
و نان دہی متصف . اما مغلوب الغضب . ہرگاہ بر یکے غصہ میشد
و دیگرے حسب الاتفاق وارد میگردید با او ہم بعذف و درشتی
پیش می آمد . ارشد اولادش خواجہ نعمت اللہ خان . بعد فوت
پدر چندی بماملی را جندری مامور شد . و در عمل صلابت جنگ
بہ نیابت صوبہ داری بیجاپور و خطاب تہور جنگ بہادر افتخار
اندوخت . و بعد چندی مادہ سودا بردماغش ریختہ بساط
زندگی را در پیچید . دیگر اخلافتش خواجہ عباد اللہ خان و خواجہ
سعد اللہ خان بنوکری شجاع الملک امیر الامرا بسہ می برند
دوہی با عام مناسبتے دارن *

(۲) د [بعضے جا] راجندری آمدہ *

[۱۰۵]

* خواجه قلی خان بهادر *

پھر نذر بے سمٹ - کہ از عمدہای توران دیار ہوں - و بسفارت
 از انجا پیش عالمگیر پادشاہ آمد - و بعد معاودت یولبارش خان
 پسر کلان خود را برای نوکری بہندوستان فرستاد - بعد فوتش
 پھر دوم او بیگلر بیگی خان با توابع و لواحق پیش برادر کلان
 خود آمد - خان مذکور در انوقت سن رضاعت داشت - بیگلر بیگی
 خان در ایام استقلال سادات بارہہ بفوجداری و قلعه داری ماند و
 از تغیر مرحمت خان سر بر افراختہ ہوں - او نیز با برادر
 ہمراہی داشت - سنہ (۱۱۳۶) ہزار و یکصد و سی و شش ہجری
 (کہ نظام الملک آصف جاہ پس از تقرر وزارت از فردوس آراکگاہ
 درخواست رخصت نمودہ بدکن روانہ گردید) او را از اثنای راہ
 ہمراہ گرفت - و پس از جنگ مبارز خان تیول از صوبہ برہانپور
 یافتہ بفوجداری سرکار کھرکون صوبہ خاندیس اوقات را بسر می برد
 در عمل اول ناصر جنگ شہید نیابت نظامت برار بڈام او تقرر
 پذیرفت - و بعد چند ماہ معزل گردید - و پس از ان گاہے
 بفوجداری بکلانہ و کرۃ بعد اولی بہ نیابت صوبہ داری برہانپور
 مامور گشت - و در عمل ملابت جنگ بتخطاب ذوالفقار الدولہ
 قائم جنگ سرمایۃ ناموری اندوخت - چون اُلکای خاندیس بتصرف
 مرہتہ رفت او بعسرت و پریشانی پیش ملابت جنگ بحیدر آباد

(مآثر الامرا) [۸۳۵] (باب الخاء)

آمد - و پرگنده جلگانو صوبه برار در اقطاع یافته راهی آنصوب
(۲) گردید - و بعد چند روز در سنه (۱۱۷۹) هزار و یکصد و هفتاد

و نه هجری رخت سفر بدار عدم بر بهمت - آصف جاه با وی
سلوک بامتداز می نمود - و وقت مجرا دست بمر می گذاشت
اما او بسیار بر خود می چید - شعر ساده میگفت - و موزون تخص
می نمود - از دست * بیت *

* بیتو هر گه که بگلشن گذری بود مرا *

* نکبت غنچه و گل درد سرے بود مرا *

از پسرانش هیچ یک ترقی نکرده - و بعد بدر بفاصله کم و زیاد پای
بدیار عدم گذاشتند - مگر خواجه قدرت الله خان بقید حیات است *

* تمام شد *

* جلد اول از مآثر الامرا *

B. I. 27

v. 1

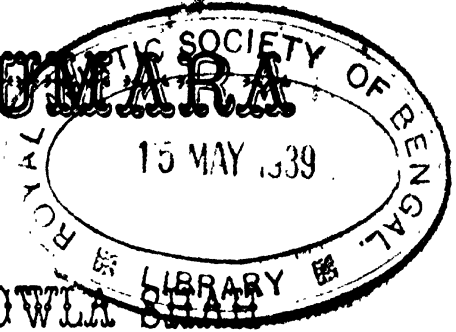
B. F. V. E.

THE

MAĀSĪR-UL-UMĀRA

BY

NAWĀB SAMSĀMUD-DOWLA SHAH
• NAWĀZ KHAN

VOL. I

EDITED FOR THE ASIATIC SOCIETY OF BENGAL

BY

MAULAVĪ ABD-UR-RAHĪM
ARABIC PROFESSOR CALCUTTA MADRASAH.

CALCUTTA.

PRINTED BY MAULAVI KABIR-UD-DIN AHMAD KHAN BAHADUR, AT
THE URDU GUIDE PRESS AND PUBLISHED BY THE ASIATIC SOCIETY
NO. 57 PARK STREET, CALCUTTA.

1888.

81.110.030505

BT
27
VI

